

ΕΛΕΝΑ ΚΟΛΤΣΑΚΗ

**Η ΕΝΤΟΛΗ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ
ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ**

ΜΑΙΟΣ 2006

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

- A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις
- B. Ο παγκόσμιος παράγοντας στο χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό περιβάλλον
- Γ. Το ελληνικό τραπεζικό δίκαιο στο πλαίσιο της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Δ. Περί των τραπεζικών εργασιών γενικά
- E. Κατάλογος των τραπεζικών εργασιών
- ΣΤ. Οι κύριες παθητικές και ενεργητικές τραπεζικές εργασίες
  1. Η σύμβαση τραπεζικής κατάθεσης
  2. Η σύμβαση πιστώσεως

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ Η ΕΝΤΟΛΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

I. Η ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ

- A. Ελευθερία συμβάσεων και τυποποίηση. Η τραπεζική σύμβαση ως σύμβαση προσχώρησης
- B. Το δικαίωμα της τράπεζας για άρνηση παροχής υπηρεσίας
- Γ. Κατάρτιση της τραπεζικής σύμβασης
  1. Έννοια της τραπεζικής σύμβασης
  2. Η συμμετοχή της τραπεζικής τεχνικής στη διαμόρφωση του περιεχομένου της σύμβασης
  3. Τύπος
- Δ. Τα συμβαλλόμενα μέρη

II. Η ΕΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

- A. Η εντολή στο τραπεζικό δίκαιο
- B. Η εντολή κατά τον ΑΚ
  1. Έννοια της εντολής
  2. Στοιχεία της εντολής
  3. Η φύση της εντολής
  4. Σύσταση της εντολής
  5. Τύπος της εντολής

6. Ευθύνη των μερών
    - α) Η ευθύνη του εντολοδόχου
    - β) Η ευθύνη του εντολέα
  7. Οι υποχρεώσεις των μερών
    - α) Οι υποχρεώσεις του εντολοδόχου
      - α.1) Κύρια υποχρέωση
        - α.1.1) Υποκατάσταση άλλου στην εντολή
        - α.1.2) Παρέκκλιση από τα όρια της εντολής
      - α.2) Λοιπές υποχρεώσεις
    - β) Οι υποχρεώσεις του εντολέα
  8. Λήξη και λύση της εντολής
    - α) Λήξη της εντολής
      - α.1) Ανάκληση εντολής από τον εντολέα
      - α.2) Καταγγελία της εντολής από τον εντολοδόχο
    - β) Λύση της εντολής
- Γ. Η έννοια της εμπορικής εντολής.
1. Έμμισθη εντολή
  2. Η πρόβλεψη στο Σχέδιο Εμπορικού Κώδικα (ΣχΕΚ)
- Δ. Διακρίσεις από συγγενείς θεσμούς
1. Εμπορική εντολή πληρωμής
  2. Παραγγελία

ΙΙΙ. Η ΕΝΝΟΜΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΚΑΙ ΠΕΛΑΤΗ Η ΣΧΕΣΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΡΡΕΟΥΣΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

- A. Η σχέση τράπεζας – πελάτη. Ειδικά χαρακτηριστικά.
- B. Η νομική φύση της τραπεζικής σχέσης. Αμφισβητούμενα θέματα. Θεωρίες. Εφαρμοστέες διατάξεις.
- Γ. Οι υποχρεώσεις της τράπεζας
1. Η υποχρέωση προστασίας
  2. Η υποχρέωση πρόνοιας
  3. Η υποχρέωση πίστης
  4. Η υποχρέωση εχεμύθειας
    - α) Περιεχόμενο της υποχρέωσης
    - β) Νομοθετική θεμελίωση
    - γ) Η συλλογή, η τήρηση και η διακίνηση πληροφοριών των πελατών των τραπεζών
  5. Η υποχρέωση για παροχή συστάσεων, προειδοποιήσεων και συμβουλών
    - 5.1. Ειδικά η παροχή επενδυτικών συμβουλών
      - α) Επενδυτική συμβουλή. Ορισμός. Αντικείμενο
      - β) Κατάρτιση της σύμβασης. Παροχή συμβουλών
      - γ) Νομική φύση
      - δ) Περιεχόμενο της υποχρέωσης για παροχή επενδυτικών συμβουλών
      - ε) Διάκριση από τη διαχείριση χαρτοφυλακίου
  6. Η υποχρέωση προς παροχή μέτρων ασφαλείας
  7. Η υποχρέωση ελέγχου διενέργειας ύποπτων συναλλαγών
  8. Ειδικές υποχρεώσεις της τράπεζας σχετικές με την τήρηση λογαριασμού

- α) Η υποχρέωση ακρίβειας
  - β) Η υποχρέωση συνέπειας
  - γ) Η υποχρέωση ενημέρωσης /επικοινωνίας
    - γ.1) Περιοδική ενημέρωση
      - I) καταθέσεις
      - II) χορηγήσεις
    - γ.2) Ενημέρωση κατόπιν αιτήματος
    - γ.3) Ειδικές περιπτώσεις
  - δ) Η υποχρέωση παροχής συμβουλών
- Δ. Η ευθύνη της τράπεζας σε περίπτωση παράβασης των υποχρεώσεων προστασίας
1. Περιεχόμενο της ευθύνης
    - α) Ειδικά η ευθύνη της τράπεζας επί καταβολής σε μη δικαιούχο
  2. Προϋποθέσεις γέννησης της ευθύνης
  3. Έκταση αποζημίωσης
  4. Βάρος απόδειξης
  5. Παραγραφή
  6. Ειδικότερα, η ευθύνη της τράπεζας λόγω συμπεριφοράς αντίθετης στα χρηστά ήθη. Ευθύνη κατ' άρθρο 919ΑΚ
  7. Ευθύνη έναντι τρίτων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

I. Η ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ

- A. Η τεχνολογική εξέλιξη στον τομέα της τραπεζικής συναλλαγής
- B. Ηλεκτρονική τραπεζική – Η ηλεκτρονική συναλλαγή μέσω του διαδικτύου (Internet Banking)
1. Ορισμοί. Διακρίσεις
  2. Θεσμικό πλαίσιο
    - α) Οδηγία 2000/31/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το ηλεκτρονικό εμπόριο
    - β) Οδηγία 2002/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών από απόσταση
    - γ) Οδηγία 1999/93/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις ηλεκτρονικές υπογραφές
    - δ) Οδηγία 97/5/EK για τις διασυνοριακές συναλλαγές
    - ε) Κανονισμός 2560/2001 για τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ
  3. Διαδικασία χρήσης της υπηρεσίας του Internet Banking
  4. Μέθοδοι πληρωμής
  5. Ειδικότερα νομικά θέματα
    - α) Ζητήματα που αφορούν την κατάρτιση της σύμβασης
      - α.1) Ελαττώματα της ηλεκτρονικής δήλωσης βούλησης
      - α.2) Το χρονικό σημείο περιέλευσης της δήλωσης
    - β) Απαλλακτικές ρήτρες
    - γ) Ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας και εφαρμοστέου δικαίου

- γ.1) Το εφαρμοστέο δίκαιο ειδικά όσον αφορά τις συμβάσεις των καταναλωτών
- δ) Η παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής από και προς τρίτες χώρες

II. Η ΕΝΤΟΛΗ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ – ΟΙ ΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ UNCITRAL

- A. UNCITRAL – Θεσμικός μηχανισμός δικαϊκής ομοιομορφίας
  - 1. Εισαγωγικά
  - 2. Ειδικότερα θέματα σχετικά με την UNCITRAL
    - α) Έννοια της ενοποίησης και εναρμόνισης του διεθνούς εμπορικού δικαίου
    - β) Νομικά και μη νομικά κείμενα της UNCITRAL
- B. Νομική θεωρία και φύση των ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών
  - 1. Γενικά
  - 2. Ορισμοί και εννοιολογική προσέγγιση.
  - 3. Η θέση της UNCITRAL
- Γ. Διακρίσεις των εντολών ηλεκτρονικής διατραπεζικής πληρωμής
- Δ. Η κυκλοφορία της επιταγής στο σύστημα ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών
- E. UNCITRAL και U.C.C. στην εντολή πληρωμής: μια συγκριτική προσέγγιση
  - 1. Η εντολή πληρωμής από τον οφειλέτη
  - 2. Ομοιομορφία των τύπων ηλεκτρονικών εντολών πληρωμής
  - 3. Υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων τραπεζών
  - 4. Ο χρόνος διεκπεραίωσης και συντέλεσης της εντολής ηλεκτρονικής διατραπεζικής πληρωμής
  - 5. Συντέλεση και ανάκληση της εντολής πληρωμής
  - 6. Ευθύνη από πλημμελή εκτέλεση των εντολών πληρωμής. Απόκλιση από την αρχή της σχετικότητας των ενοχών
    - α) Ειδικότερα, η ευθύνη σε περίπτωση πλαστότητας ή νόθευσης του περιεχομένου της εντολής
- ΣΤ. Χρηστικότητα και λειτουργία του διεθνούς ομοιόμορφου δικαίου

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Η ΕΝΤΟΛΗ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΜΕ ΜΕΤΑΦΟΡΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

I. ΓΕΝΙΚΑ

- A. Η εντολή μεταφοράς κεφαλαίων
- B. Προϋποθέσεις κύρους της εντολής
- Γ. Λήξη της εντολής
- Δ. Υποχρεώσεις τις οποίες γεννά η εντολή
  - 1. Υποχρέωση πληρωμής
  - 2. Υποχρέωση διενέργειας ελέγχων
  - 3. Άλλες παρεπόμενες υποχρεώσεις
  - 4. Υποχρεώσεις των μεσολαβουσών τραπεζών
- E. Η απαλλαγή της τράπεζας του εντολέα
  - 1. Διεκπεραίωση των εντολών πληρωμής
  - 2. Το πρόβλημα του κινδύνου από πλαστές εντολές

II. Η ΕΝΤΟΛΗ ΓΥΡΟΥ

- A. Σύναψη της σύμβασης γύρου. Έννοια και περιεχόμενο
- B. Νομική φύση
- Γ. Λειτουργία της εντολής γύρου
- Δ. Υποχρεώσεις και ευθύνες των συμβαλλομένων
  - 1. Ευθύνη από την πλημμελή εκπλήρωση της εντολής
  - 2. Ευθύνη από πταίσμα της ανταποκρίτριας τράπεζας

III. ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΕΜΒΑΣΜΑ

- A. Έννοια και περιεχόμενο. Διάκριση από τη σύμβαση γύρου
- B. Νομική φύση
- Γ. Υποχρεώσεις και ευθύνες των συμβαλλομένων
  - 1. Ευθύνη από πταίσμα της ανταποκρίτριας τράπεζας ειδικότερα.

IV. Η ΕΝΤΟΛΗ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

- A. Νομοθετική ρύθμιση
- B. Πεδίο εφαρμογής
- Γ. Ορισμοί και εννοιολογικές αποσαφηνίσεις

1. Η διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης
  2. Η εντολή διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης
  3. Ο εντολέας
  4. Ο δικαιούχος
- Δ. Η πληροφόρηση των πελατών
- Ε. Οι ελάχιστες υποχρεώσεις των ιδρυμάτων σχετικά με τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων
1. Η ανάληψη ειδικών υποχρεώσεων από το ίδρυμα
  2. Οι υποχρεώσεις σχετικά με τις προθεσμίες
  3. Η υποχρέωση εκτέλεσης διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης σύμφωνα με τις οδηγίες του εντολέα-πελάτη
  4. Η υποχρέωση των ιδρυμάτων προς αποκατάσταση σε περίπτωση μη ολοκλήρωσης της μεταφοράς πίστωσης
    - α) ο κανόνας
    - β) οι εξαιρέσεις
    - γ) οι ειδικές ρυθμίσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΤΟΛΗΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ

I. Η ΕΝΤΟΛΗ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΣΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΠΙΤΑΓΗ

- A. Η σύμβαση επιταγής
1. Έννοια
  2. Κατάρτιση της σύμβασης. Τύπος
  3. Περιεχόμενο
  4. Οι νομικές σχέσεις που δημιουργούνται από τη σύμβαση επιταγής. Νομική φύση
- B. Η εντολή στο δίκαιο της επιταγής
- Γ. Οι υποχρεώσεις της τράπεζας ως εντολοδόχου
1. Υποχρεώσεις της τράπεζας απέναντι στον εκδότη της επιταγής
    - α. Υποχρέωση πληρωμής
    - β. Υποχρέωση έγκυρης πληρωμής
    - γ. Άλλες υποχρεώσεις
  2. Υποχρεώσεις της τράπεζας απέναντι στον κομιστή της επιταγής
    - α. Προστασία του κομιστή
    - β. Έλεγχος των στοιχείων του πελάτη-εκδότη της επιταγής και της γνησιότητας της υπογραφής του
    - γ. Υποχρέωση (ή δικαίωμα) της τράπεζας προς πληρωμή σε περίπτωση κλοπής ή απώλειας της επιταγής. Ειδικά, η πληρωμή σε περίπτωση ανάκλησης της επιταγής.
    - δ. Υποχρέωση φύλαξης της κάλυψης σε περίπτωση εγγυημένης επιταγής
    - ε. Τρόπος πληρωμής
      - ε.1. Ειδικά η επιταγή σε λογαριασμό
- Δ. Η εκπλήρωση της υποχρέωσης της τράπεζας.
1. Η απαλλαγή της τράπεζας απέναντι στον εκδότη
  2. Η κανονικότητα της πληρωμής
    - α. Προϋποθέσεις έγκυρης πληρωμής

- α.1. Γενικά
- α.2. Έλεγχος του κύρους της επιταγής. Ελαττώματα της εντολής
- α.3. Δικαιούχος της πληρωμής. Έλεγχος νομιμοποίησης
- α.4. Ικανότητα του εκδότη
- α.5. Έλεγχος έλλειψης εναντίωσης-ανάκλησης
- α.6. Εμφάνιση επιταγής προς πληρωμή. Ειδικά, η εμφάνιση επιταγής από άλλη τράπεζα
- 3. Ο κίνδυνος από την πληρωμή πλαστών επιταγών
  - α. Το πρόβλημα της ανάληψης του κινδύνου
  - β. Η ύπαρξη πταίσματος. Επιπτώσεις
    - β.1. Πταίσμα της τράπεζας. Απαλλακτικές ρήτρες
    - β.2. Πταίσμα του εκδότη
    - β.3. Συνύπαρξη πταίσματος της τράπεζας και του εκδότη-καταθέτη
    - β.4. Συνύπαρξη πταίσματος της τράπεζας και του δικαιούχου της πληρωμής

II. Η ΕΝΤΟΛΗ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΜΕ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΑΡΤΑ

- A. Εισαγωγικά. Η πιστωτική κάρτα ως μέσο πληρωμής και πίστωσης του τιμήματος
- B. Η σύμβαση πίστωσης με την χορήγηση πιστωτικής κάρτας
  - 1. Έννοια. Κατάρτιση. Λειτουργία
- Γ. Οι δημιουργούμενες έννομες σχέσεις. Νομική φύση.
  - 1. Οι σχέσεις εκδότη και συμβεβλημένης επιχείρησης
  - 2. Οι σχέσεις εκδότη και κατόχου της κάρτας
  - 3. Οι σχέσεις κατόχου και συμβεβλημένης επιχείρησης
- Δ. Υποχρεώσεις που απορρέουν από τη σύμβαση
  - 1. Υποχρεώσεις του εκδότη
    - α) Υποχρεώσεις απέναντι στην συμβεβλημένη επιχείρηση
    - β) Υποχρεώσεις απέναντι στον κάτοχο
  - 2. Υποχρεώσεις του κατόχου
    - α) Υποχρεώσεις απέναντι στον εκδότη
    - β) Υποχρεώσεις απέναντι στην επιχείρηση
  - 3. Υποχρεώσεις της συμβεβλημένης επιχείρησης
    - α) Υποχρεώσεις απέναντι στον εκδότη
    - β) Υποχρεώσεις απέναντι στον κάτοχο
- E. Έννομες συνέπειες από την αθέτηση των υποχρεώσεων των μερών
  - 1. Ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης μεταξύ εκδότη και κατόχου
  - 2. Ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης μεταξύ κατόχου και συμβεβλημένης επιχείρησης
- Z. Οι κίνδυνοι από τη χρήση πιστωτικής κάρτας στη σύμβαση πωλήσεως μέσω διαδικτύου.

III. Η ΠΑΓΙΑ ΕΝΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΕΞΟΦΛΗΣΗ

- A. Έννοια της πάγιας εντολής
- B. Νομική φύση
- Γ. Υποχρεώσεις των συμβαλλομένων
  - 1. Υποχρέωση του πελάτη
  - 2. Υποχρεώσεις της τράπεζας

- A) απέναντι στον πελάτη της – οφειλέτη
- B) απέναντι στον δικαιούχο – δανειστή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ Η ΕΝΤΟΛΗ ΕΙΣΠΡΑΞΗΣ

I. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΟΛΗ ΕΙΣΠΡΑΞΗΣ

- A. Ορισμός. Νομική φύση
- B. Διακρίσεις
- Γ. Η είσπραξη αξιογράφων ειδικότερα
  - 1. Υποχρεώσεις της τράπεζας απέναντι στον πελάτη της ως εντολοδόχου
    - α) Υποχρέωση απόδοσης των εισπραχθέντων
    - β) Υποχρέωση συμμόρφωσης προς τις οδηγίες του εντολέα
    - γ) Υποχρέωση ελέγχου του τίτλου
    - δ) Υποχρέωση εμφάνισης συναλλαγματικής προς αποδοχή
    - ε) Υποχρέωση εμφάνισης προς πληρωμή εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας
  - 2. Ευθύνη της τράπεζας σε περίπτωση παραβίασης των υποχρεώσεών της
    - α) Ευθύνη της εντολοδόχου τράπεζας για πταίσμα της ανταποκρίτριας

II. Η ΕΝΤΟΛΗ ΕΙΣΠΡΑΞΗΣ ΑΞΙΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΜΟΙΟΜΟΡΦΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ (ΕΚΔ. 522)

- A. Εισαγωγικά
- B. Γενικά για τους Ομοιόμορφους Κανόνες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου
  - 1. Το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο και η δημιουργία Ομοιόμορφων Κανόνων
  - 2. Νομική φύση των ΟΚΣ
  - 3. Γενικά χαρακτηριστικά των ΟΚΣ. Είδη των κανόνων
- Γ. Ειδικά οι ομοιόμορφοι κανόνες για τις Αξίες (ΟΚΑ εκδ. 522)
  - 1. Πεδίο εφαρμογής
  - 2. Ορισμοί
  - 3. Εντολή είσπραξης
  - 4. Παρουσίαση. Πληρωμή. Αποδοχή
  - 5. Παράδοση εμπορικών εγγράφων
  - 6. Υποχρεώσεις και ευθύνες των μερών
  - 7. Τόκοι, έξοδα και δαπάνες
  - 8. Έλεγχος τίτλων. Διαμαρτύρηση. Ειδοποιήσεις
- Δ. Κριτική θεώρηση

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Στο πλαίσιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης¹ και σε συνέχεια της δημιουργίας του ευρώ ως αυτοτελούς νομίσματος, η Ελλάδα συμμετείχε σε ένα πρωτότυπο οικονομικό ευρωπαϊκό εγχείρημα μεγάλης κλίμακας, την υιοθέτηση του νέου ευρωπαϊκού νομίσματος², με την ταυτόχρονη αποδοχή της ιδιαιτερότητας της υπερεθνικής διάστασής του αλλά και τον γενικότερο προβληματισμό της ουσιαστικής συμβατότητας της ποιότητας της οικονομίας της με τις απαιτήσεις του νέου νομισματικού περιβάλλοντος. Ασφαλώς, στην ευρωπαϊκή ιστορία θα καταγραφεί ως ένα ιστορικό γεγονός που επανακαθορίζει τις διεθνείς οικονομικές ισορροπίες, ιδιαίτερα, όμως, στην Ελλάδα σηματοδοτεί την αρχή μιας νέας εποχής και την ανάγκη προώθησης μιας δέσμης θεσμικών και διαρθρωτικών αλλαγών³, τόσο σε επίπεδο οικονομικού σχεδιασμού όσο και λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος της χώρας⁴.

Η νέα πραγματικότητα βρίσκει μια μεταλλαγμένη παγκόσμια κοινότητα να κινείται με γρήγορους ρυθμούς μεταβολής των τεχνολογικών και οικονομικών δεδομένων, με διάθεση εισαγωγής νεωτερισμών στο θεσμικό και πολιτικό κατεστημένο και με νέους όρους λειτουργίας της παγκόσμιας αγοράς⁵.

---

¹ Κοτσίρης Α., Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο, Ι, 2003, σελ 21 επ., *Ένωση Ελληνικών Τραπεζών*, Ένα νόμισμα για την Ευρώπη, 2001.

² Ν.2548/1997, Ν.2609/1998, άρθρο 18 Ν.2832/2000 και ΠΣΝΠ/ΤΕ 45/19/29.12.2000, όπως ισχύει. Λιακόπουλος Θ., Νομικά ζητήματα από την εισαγωγή του ευρώ, ΕΕμπΔ 1998.485. *Mattout Jean-Pierre*, Droit Bancaire International, 2eme Ed., 1996, σ. 286-311.

³ *Ένωση Ελληνικών Τραπεζών*, Το θεσμικό πλαίσιο του ευρώ, 2001.

⁴ *Ένωση Ελληνικών Τραπεζών*, Οι προσαρμογές και επιπτώσεις στον ελληνικό τραπεζικό τομέα από την ΟΝΕ και την εισαγωγή του ευρώ, 1998, Γκαργκάνας, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και το νέο χρηματοοικονομικό πλαίσιο, ΔΕΕΤ 1998, τεύχος 14, σελ. 7 επ.

⁵ Το Εμπορικό Δίκαιο στο πνεύμα της παγκοσμιοποίησης, 2ο Συνέδριο Ελληνικών Νομικών Σχολών, 2002.215,- Θέματα Δικαίου, ΙΙΙ, Σύγχρονα προβλήματα Εμπορικού Δικαίου, 2004, σελ. 21 επ., 37.

Κύρια χαρακτηριστικά των νέων συνθηκών αποτελούν η δημιουργία μιας παγκόσμιας αγοράς απροσδιόριστων ορίων, η «εισβολή» του παράγοντα της ταχύτητας μέσω του ηλεκτρονικού εμπορίου στις παγκόσμιες συναλλαγές⁶, (που βρίσκεται σε αρμονία με το αίσθημα ανυπομονησίας των παγκοσμίων εμπόρων), και η σταδιακή «αποδιαμεσολάβηση» των τραπεζικών εργασιών⁷. Η σύνθεση αυτών των τάσεων μορφοποιεί το σύγχρονο χρηματοπιστωτικό οικοδόμημα, εντείνει την αλληλεξάρτηση των οικονομιών του πλανήτη ενώ, παράλληλα, απομονώνει τους συντελεστές της οικονομίας που δεν δείχνουν διάθεση προσαρμογής στο νέο σύστημα.

Η ένταξη του τραπεζικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος της χώρας στο νέο ευρωπαϊκό πλαίσιο λειτουργίας και η συνολική ένταξη του τελευταίου στα όρια ενός ενοποιημένου παγκοσμίου συστήματος, αποτυπώνει την απόλυτη ανάγκη μιας βιαστικής διπλής προσαρμογής και αποτελεί, ταυτόχρονα, μια πρόκληση που είναι καταδικασμένη να επιτύχει.

B. Ο παγκόσμιος παράγοντας στο χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό περιβάλλον

Είναι εμφανής η πλειοδοσία όσων παράγουν γνώση και δράση να εντάξουν πρώτοι⁸ το σύνολο των σκέψεων, του σχεδιασμού και των ενεργειών τους σε μια λεωφόρο μονής κατεύθυνσης, που καλείται *παγκοσμιοποίηση*. Να συγκλίνουν πρώτοι

⁶ Υπό τον κύριο προβληματισμό της εξασφάλισης της «εγγύησης της μοναδικότητας», Βλ. *Κοτσιρήs*, Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο, ο.π.

⁷ “Disintermediation”, αλλοίωση δηλ. της διαμεσολαβητικής λειτουργίας ως κλασικής μορφής της εμπορικής δράσης. Η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων επιτυγχάνεται σήμερα όχι μόνο με την κλασική τραπεζική πίστωση, αλλά και με απευθείας άντληση κεφαλαίων από το κοινό μέσω χρηματιστηρίου, την πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring), τη χρηματοδοτική μίσθωση (leasing) κα. Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν τις τράπεζες στην παροχή πιο εξειδικευμένων υπηρεσιών, που αναπληρώνουν την πιστοδοτική τους δραστηριότητα, και από τις οποίες εισπράττονται πλέον αμοιβές και όχι τόκοι. *Περάκης*, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 1999, σελ. 9. Η ένταση της αποδιαμεσολάβησης έχει οδηγήσει στην μείωση του διαμεσολαβητικού ρόλου των πιστωτικών ιδρυμάτων και στη σύζευξη αποταμίευσης/επένδυσης, με παράλληλη ανάπτυξη της θεσμικής διαχείρισης και των αγορών χρήματος και κεφαλαίου. *Καραμούζης*, Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα μπροστά στην νέα πραγματικότητα, ΔΕΕΤ 2002.Β.5.

⁸ Οφείλουμε να επισημάνουμε και τις αντιδράσεις στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης για λόγους κοινωνικοπολιτικούς αλλά και την επίτευξη μέτριων, συγκριτικά με την έκταση του εγχειρήματος, αποτελεσμάτων, στην διεθνοποίηση των αγορών και την ομογενοποίηση των οικονομιών. Η πολυδιαφημιζόμενη «αποδιεθνοποίηση» κεφαλαίων υπολείπεται των προσδοκιών, οι πολυεθνικές, παρά την αυξανόμενη ισχύ τους, παραμένουν ορθόδοξα «εθνικές» και η παγκοσμιοποιημένη χρηματιστηριακή κερδοσκοπία δεν αναιρεί την εθνικότητα των κεφαλαίων. Βλ. *Κοτσιρήs*, Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο, σελ. 28.

σε ένα ασαφές πρότυπο οικονομίας και κοινωνίας, καταργώντας το παρελθόν, -υποεκτιμώντας, ίσως, το βάρος και την επικινδυνότητα του φορτίου- συμβιβάζόμενοι με το ρίσκο του ελλείμματος στο ισοζύγιο ωφελειών/απωλειών της χώρας, αλλά διατιθέμενοι, ωστόσο, να υποστούν και να υποβάλουν όλους στο ισχυρό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτισμικό σοκ μιας τέτοιας προοπτικής.

Μέσα σε αυτό το νέο πλαίσιο παραγωγής υπηρεσιών, ο ρόλος των τραπεζών⁹ προβάλλει ως ιδιαίτερα καθοριστικής σημασίας¹⁰. Η ενίσχυση και διεθνοποίηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος μέσω της απελευθέρωσης των χρηματοπιστωτικών αγορών, της ελεύθερης διακίνησης κεφαλαίων, της αυτοματοποίησης των διαδικασιών και της παροχής υπηρεσιών και προϊόντων από τη μια, αλλά και της πολιτικής των αποκρατικοποιήσεων¹¹, της επιθετικής επέκτασης στα όμορα κράτη, του εξορθολογισμού της λειτουργικής τους δομής, της επιλεκτικής διεύρυνσης της πελατειακής τους βάσης και της επίτευξης των απαραίτητων οικονομικών κλίμακας από την άλλη, δείχνει σημεία ήπιας προσαρμογής στο υπό σχηματοποίηση νέο διεθνές τραπεζικό περιβάλλον.

Μέσα από την νέα τους διεθνοποιημένη προοπτική, παρατηρούνται επενέργειες και επιδράσεις στο σύνολο της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας αλλά και ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους στο ισχυρά ανταγωνιστικό ευρωπαϊκό τραπεζικό περιβάλλον. Ενεργοποιείται, ταυτόχρονα, και μια διαρκής διαδικασία - αυτοτροφοδοτούμενης- παραγωγής νέων ποιοτικών και ποσοτικών στόχων, σε πλήρη αντιστοιχία με τις απαιτήσεις των καιρών, με σκοπό την χωρίς χρονικό και υλικό κόστος ενσωμάτωση της προόδου στις επιχειρησιακές τους δυνατότητες.

Με την παγκοσμιοποίηση των οικονομικών αγορών και των επιμέρους εταιρικών στρατηγικών, με ιδιαίτερη προσήλωση στον ανταγωνισμό ως πηγή δημιουργίας πλούτου, την διάχυση της τεχνολογίας και την ανάπτυξη της κοινωνίας της πληροφορίας, την μεταμόρφωση των καταναλωτικών προτύπων και την διεθνοποίηση των κανονιστικών ικανοτήτων των εθνικών κοινωνιών¹², υποβαθμίζεται το «εθνικό», ως κύριο επίπεδο στρατηγικών αποφάσεων, και εισάγεται και εδραιώνεται η νέα αντίληψη του «πλούτου του κόσμου¹³», που φέρει τα

---

⁹ *Kotsiris*, Application of administrative law to privatizations, RDHI 2002.275- Θέματα Δικαίου, III, Σύγχρονα προβλήματα Εμπορικού Δικαίου, 2004, σελ. 77 επ. *Mattout Jean-Pierre*, Droit Bancaire International, 2eme Ed., 1996, σ. 1-6.

¹⁰ *Βελέντζας*, Δίκαιο Τραπεζών και Τραπεζικών Συμβάσεων (εργασιών), 2004, 3^η εκδ., σελ. 51.

¹¹ *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 158-160, *Κοτσίρης*, Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο, σελ. 25-27, *Ρόκας*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002, σελ. 33.

¹² *Κοτσίρης Α.*, Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου – Θέματα Δικαίου III, 2004, σελ. 23 επ.

¹³ Σε αντίθεση με τον «πλούτο των εθνών», ο «πλούτος του κόσμου» αποτυπώνει τη στροφή του κόσμου από τα εθνικά στα παγκόσμια προϊόντα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των πιστωτικών καρτών, τις οποίες διαχειρίζονται παγκοσμιοποιημένοι οργανισμοί και προορίζονται

χαρακτηριστικά μιας μη αναστρέψιμης διαδικασίας. Ως εκ τούτου, θα θεωρούνταν, ίσως, θεμιτή η προσθήκη της λέξεως «διεθνές» στον διακριτικό τίτλο κάθε τραπεζικού ιδρύματος, αφού η λέξη είναι πλέον προσδιοριστική του νέου πλαισίου λειτουργίας και όχι του υφιστάμενου δικτύου παροχής υπηρεσιών των διαφόρων τραπεζών, ενώ μια πιο τολμηρή προσέγγιση ίσως να επέτρεπε και την χρήση του νεολογισμού «παγκοσμιοτράπεζα¹⁴», που παραπέμπει λεκτικά στο απώτερο μέλλον, αποτυπώνει, όμως, και την ουσιαστική διάσταση του θέματος.

Το φαινόμενο του «υπερανταγωνισμού» αποτελεί το άλλο ιδεολόγημα της νέας οικονομικής τάξης, που δημιουργεί συνθήκες «σύγκρουσης» μεγάλης κλίμακας. Η δημιουργία κλίματος ολικής επικράτησης, μέσω της απορρύθμισης των αγορών και της τεχνολογίας της πληροφορικής, που αύξησε τα μεγέθη των συναλλαγών και της εξειδίκευσης των αγορών¹⁵, αυξάνει την επιθετικότητα του τραπεζικού συστήματος και περιορίζει τους πρωταγωνιστές του τραπεζικού σκηνικού. Είναι, όμως, αμφίβολο αν καταργεί την ίδια την έννοια του ανταγωνισμού, αφού η υπερσυγκέντρωση μεριδίου αγοράς συνήθως συνδυάζεται με την καταχρηστικότητα των όρων, των, μεταξύ τράπεζας και πελάτη, συμφωνιών.

Όσον αφορά στο πεδίο των *χρηματιστηρίων* και των *κεφαλαιαγορών*, παρατηρείται, επίσης, μια έντονη κινητικότητα με κατεύθυνση την ενοποίηση της αγοράς κεφαλαίων¹⁶ και την διεύρυνση του μεγέθους των αγορών, με την δημιουργία ισχυρών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, την κατάργηση των συναλλαγματικών ελέγχων και την ομογενοποίηση των χρηματοοικονομικών προϊόντων. Οι επενδύσεις τείνουν να αυτονομηθούν, με κριτήριο την κατάλληλη και πιο αποδοτική γεωγραφική διασπορά αλλά και την προσχώρηση στην επικίνδυνη έκθεση των συχνών χρηματιστηριακών διακυμάνσεων. Στόχος είναι, μεταξύ άλλων, η διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, σύμφωνα με τις αρχές του υγιούς και ανόθευτου ανταγωνισμού, η προώθηση αποτελεσματικών και ασφαλών μηχανισμών συναλλαγών στη χρηματιστηριακή αγορά και η μέριμνα για τη διαφάνεια των εισηγμένων στο χρηματιστήριο επιχειρήσεων. Με άλλα λόγια, η δημιουργία μιας κεφαλαιογοράς με θεσμική (institutional) και επιχειρησιακή (operational)

για χρήση σε μια παγκόσμια αγορά. Βλ. *Κοτσίρης Α.*, Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου – Θέματα Δικαίου ΙΙΙ, 2004, σελ. 25 επ.

¹⁴ Όπως, για παράδειγμα, Παγκοσμιοτράπεζα Πειραιώς, Εμπορική Παγκοσμιοτράπεζα, κλπ.

¹⁵ *Κοτσίρης*, Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου – Θέματα Δικαίου ΙΙΙ, 2004, σελ. 30 επ.

¹⁶ βλέπε και υποσ. 7.

λειτουργικότητα (efficiency), αλλά και επαρκή δυνατότητα κατανομής των χρηματικών μέσων στις παραγωγικές δραστηριότητες (allocational efficiency)¹⁷.

Τα ζητήματα που προκύπτουν στο νέο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον της κεφαλαιαγοράς είναι κρίσιμα¹⁸. Ενδεικτικά μπορούν να αναφερθούν: α) η επιλογή του μοντέλου εποπτείας των κεφαλαιαγορών σε μια προοπτική ενοποίησης και κωδικοποίησης κοινών διαδικασιών ελέγχου¹⁹. β) Ο ρόλος των ενδιάμεσων, των μεσολαβητών και των αναδόχων έκδοσης μετοχών και η υποχρέωση για διαφάνεια, επαρκή πληροφόρηση, εγγύηση και ευθύνη. γ) Οι περιορισμοί των νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων, λόγω της πολυπλοκότητας, της ακατάληπτης, από το ευρύ επενδυτικό κοινό, φύσης τους και της επικινδυνότητάς τους²⁰. δ) Ο καθορισμός κανόνων συμπεριφοράς και δεοντολογίας με την εφαρμογή ενός ενιαίου κανονιστικού πλαισίου, που θα είναι κατανοητό από τους συντελεστές της επενδυτικής αγοράς και θα παράγει ασφάλεια στην λειτουργία του συστήματος. ε) Οι χρηματιστηριακές και εξωχρηματιστηριακές ιδιωτικοποιήσεις επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα και η μέτρηση του παραγόμενου οφέλους για την εθνική οικονομία. Και στ) η κατάχρηση της εσωτερικής πληροφορίας, που δημιουργεί περιβάλλον ανισορροπίας και άνισων ευκαιριών σε όσους επιλέξουν να εκτεθούν στον χρηματοοικονομικό κίνδυνο. Κύριο σημείο τομής των παραπάνω ζητημάτων είναι η παγκόσμια διάστασή τους και η εξάρτηση των αποτελεσμάτων που παράγουν από την κίνηση του παγκοσμίου συστήματος, που, πάντως, δείχνει να κυριαρχείται περισσότερο από την ταχύτητα και λιγότερο από τον έλεγχο.

Επιπλέον, η εξέλιξη του διαδικτύου και των «λεωφόρων των πληροφοριών» αποτέλεσε το υπόβαθρο για την ανάπτυξη των ηλεκτρονικών διεθνών εμπορικών συναλλαγών, ικανοποιώντας την ανάγκη για επιτάχυνση και απλούστευση των εμπορικών διαδικασιών. Ωστόσο, αποτελεί σημαντικό πεδίο νομικού

¹⁷ Τσιμπανούλης Δ., Διαμόρφωση του νομικού πλαισίου της ελληνικής κεφαλαιαγοράς την εικοσαετία 1980-2000. Πρόοδος και υστέρηση, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.733.

¹⁸ Κοτσίρης, Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου – Θέματα Δικαίου ΙΙΙ, 2004, σελ. 38 επ.

¹⁹ Από το αμερικανικό σύστημα της Stock Exchange Commission που αποτελεί την βάση που δανείζονται οι υπόλοιπες χρηματαγορές, μέχρι την παραλλαγή του, με μετακίνηση του βάρους στον αυτοέλεγχο (Μ. Βρετανία), στην συγκέντρωση της ελεγκτικής εξουσίας σε κρατικό όργανο (ΜΟF, Ιαπωνία) ή στην πιο φιλελεύθερη μορφή της ενιαίας άδειας (κοινοτικό διαβατήριο) της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οδηγία 93/22/ΕΟΚ, 10 Μαΐου 1993 για τις κινητές αξίες).

²⁰ Το πρόβλημα της προστασίας του καταναλωτή εμφανίζεται ιδιαίτερα οξύ στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, λόγω της περιορισμένης γνώσης και πείρας του τελευταίου σε ένα τομέα πολύ εξειδικευμένο και σύνθετο από πλευράς διαδικασίας, τεχνικής, τεχνολογίας και νομικών προβλημάτων, κάτι που συχνά έχει ως συνέπεια να περιορίζεται το δικαίωμα της ελεύθερης επιλογής του, Καλαμπούκα – Γιαννοπούλου Π., Η προστασία του καταναλωτή στην παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ΔΕΕ 2000.12.

προβληματισμού²¹ ο βαθμός εγκυρότητας και η παραγωγή έννομων αποτελεσμάτων από την μετακίνηση νομικών πληροφοριών μη ενσωματωμένων σε χαρτί, αφού αναζητείται συμβιβαστικό νομικό πλαίσιο ανάμεσα στην αναγκαιότητα της ελεύθερης κυκλοφορίας των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και στην εξασφάλιση της ασφάλειας του δικαίου και της εμπιστοσύνης των καταναλωτών και συναλλασσομένων²². Παρά τις εντατικές προσπάθειες σε διεθνή κλίμακα για την δημιουργία ενός πιο ασφαλούς νομικού περιβάλλοντος και του πρότυπου Νόμου της UNCITRAL²³, που εδράζεται στην διαπίστωση πως η χρήση εγγράφων αποτελεί ανάχωμα στην ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας, μοιάζει μάλλον ανέφικτη η πλήρης κατάργηση του χαρτιού και κάποιων συνακόλουθων παραδοσιακών εμπορικών όρων²⁴, χωρίς να προκληθεί αναστάτωση και ασάφεια σε καθιερωμένες νομικές έννοιες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει μέσα από την σχετική κοινοτική οδηγία την διάθεση ρύθμισης των θεμάτων που αφορούν την μεταχείριση των ηλεκτρονικών συμβάσεων με βάση την αρχή της επικουρικότητας, ενώ η παγκοσμιοποίηση προωθεί τις πρωτοβουλίες της UNCITRAL για πρότυπο Νόμο, υιοθετώντας την «λειτουργική ισοδύναμη προσέγγιση» ή, πιο πρακτικά, αναζητώντας εκείνα τα στοιχεία του έγγραφου περιβάλλοντος, που μπορούν να έχουν επαρκή αντιστοιχία στο ηλεκτρονικό.

Πολλοί υποστηρίζουν με φανερή ικανοποίηση πως η παγκοσμιοποίηση²⁵ θα πρέπει προς το παρόν να συμβιβαστεί με αρκετά λιγότερα από την κατάργηση των παραδοσιακών συναλλακτικών διαδικασιών και τον πλήρη αποχρωματισμό του «εθνικού» εμπορίου, ελπίζοντας στην χρεοκοπία του νέου ιδεολογήματος και στην επαναφορά στο παραδοσιακό κώδικα αξιών και προόδου. Πολλοί με δυσφορία και ρεαλισμό, και άλλοι, ως μέρη του συστήματος, διαπιστώνουν πως η πορεία είναι προδιαγεγραμμένη. Το εάν θα επικρατήσει η αντίσταση ή ο συμβιβασμός είναι θέμα πρόβλεψης, και, όπως κάποιος είπε, «η πρόβλεψη είναι πολύ δύσκολη, ειδικά για το μέλλον²⁶».

²¹ Κύριος προβληματισμός του ηλεκτρονικού εμπορίου είναι η παροχή «εγγύησης της μοναδικότητας» που να είναι ισοδύναμη με την κατοχή γραπτού τίτλου ή αξιογράφου.

²² *Κοτσίρης Α.*, Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου – Θέματα Δικαίου ΙΙΙ, 2004, σελ. 41, Βλ. ακόμη Model Law της UNCITRAL 1996, Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 8^{ης} Ιουνίου 2000 για το «ηλεκτρονικό εμπόριο» και 1999/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13^{ης} Δεκεμβρίου 1999 για τις «ηλεκτρονικές υπογραφές».

²³ Για την UNCITRAL, αναλυτικά, βλ. τελευταίο κεφάλαιο στο Ειδικό Μέρος.

²⁴ Όπως «εγγράφως», «υπογραφή», «πρωτότυπο» και άλλες, Βλ. *Κοτσίρης Α.*, ο.π., σελ 41.

²⁵ Για την παγκοσμιοποίηση βλ. Τόμος 3^{ος} Νομικών Σχολών, Απρ. 2001.

²⁶ Bohr Niels, Δανός φυσικός, 1885-1962.

Γ. Το ελληνικό τραπεζικό δίκαιο στο πλαίσιο της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Θεμελιώδες στοιχείο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης αποτελεί η παραδοχή πως το σύνολο των δικαϊκών διατάξεων της Ε.Ε. διαμορφώνει ευρέως ή περιοριστικώς ένα πλαίσιο παραγωγής εθνικών νόμων στη βάση της προώθησης και εναρμόνισης της ευρωπαϊκής νομοθεσίας.

Η αναγκαιότητα της πρωταρχικής αυτής δράσης της Ε.Ε. είναι εμφανής και προφανής. Οι διαφορετικές εθνικές ρυμίσεις και η διαφοροποιημένη συναλλαγματική, πιστωτική, νομισματική και φορολογική πολιτική των κρατών μελών καθιστούν εξαρχής τη δημιουργία ενός ενιαίου νομοθετικού πλαισίου προσδιορισμού και λειτουργίας της κοινής αγοράς ιδιαίτερα πολύπλοκη αλλά και δύσκολα πραγματοποιήσιμη. Χωρίς, λοιπόν, να αποσκοπεί στην δημιουργία αυστηρώς ενιαίου δικαίου και προβάλλοντας την εναρμόνιση ως συμβατική υποχρέωση των κρατών μελών και όχι ως αυτοσκοπό του, το κοινοτικό δίκαιο προωθεί μια ήπια προσαρμογή, μέσω της διαδικασίας προσέγγισης των εθνικών νομοθεσιών, ώστε να παραχθεί ένα ευρωπαϊκό νομικό καθεστώς που θα διασφαλίζει, τουλάχιστον, την ομοιότητα των όρων του ανταγωνισμού. Ταυτόχρονα, παραχωρεί στα κράτη-μέλη το δικαίωμα χρήσης εθνικών κανόνων και διατάξεων, διασφαλίζοντας, όμως, πως η διαφορετικότητά τους δεν θα απειλήσει την παραγωγή ισοδύναμων έννομων αποτελεσμάτων στο περιβάλλον των κρατών -μελών.

Το τραπεζικό δίκαιο - όπως και το δίκαιο της κεφαλαιαγοράς - διαμορφώθηκε από σωρεία κοινοτικών συστάσεων και συντονιστικών οδηγιών²⁷ περί πιστωτικών ιδρυμάτων, στο γενικότερο πλαίσιο της άρσης των περιορισμών της ελευθερίας της εγκατάστασης, της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και της κυκλοφορίας κεφαλαίων²⁸. Η επίδραση υπήρξε καταλυτική. Η προτεραιότητα εξασφάλισης ενός σύγχρονου και ενιαίου θεσμικού πλαισίου ικανοποιήθηκε μέσω της μεταβολής των εθνικών νομοθετικών δεδομένων και έθεσε τους όρους για την δημιουργία ενός

²⁷ Ενδεικτικά αναφέρονται: Οδηγία 73/183/ΕΟΚ, Οδηγία 77/780/ΕΟΚ (Πρώτη Τραπεζική ή Συντονιστική Οδηγία), Οδηγία 83/350/ΕΟΚ, Σύσταση Επιτροπής 87/62/ΕΟΚ, 87/63/ΕΟΚ, 87/598/ΕΟΚ, 88/590/ΕΟΚ, 90/109/ΕΟΚ, Οδηγία 86/635/ΕΟΚ, Οδηγία 88/361/ΕΟΚ, Οδηγία 89/117/ΕΟΚ, Οδηγία 89/299/ΕΟΚ, Οδηγία 89/646/ΕΟΚ (Δεύτερη Τραπεζική Οδηγία), Οδηγία 89/647, Οδηγία 91/308/ΕΟΚ, Οδηγία 92/121/ΕΟΚ, Οδηγία 92/16/ΕΟΚ και πλήθος άλλων.

²⁸ *Ψυχομάνης Σπ.*, Η ενιαία τραπεζική αγορά. Κενά και αντιφάσεις της Ελληνικής τραπεζικής νομοθεσίας, ΕΕΕυρΔ 1998.515 επ., *Κοτσίρης Α.*, Εθνικό Δίκαιο, ο ίδιος, Η εναρμόνιση στον τομέα των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΕΤραπΔ 1993.4. *Τραγάκης*, Η θεσμική θεμελίωση της κοινής τραπεζικής αγοράς, 1990, ο ίδιος, Ελληνική τραπεζική νομοθεσία και πρακτική, 1980. *Cassou Pierre-Henry*, La Reglementation Bancaire, 1997, p.p.101 et seq.

περιβάλλοντος ανταγωνιστικής ισότητας των πιστωτικών, χρηματοδοτικών και επενδυτικών ιδρυμάτων.

Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκε και ένα νέο όριο ποιοτικών και ποσοτικών απαιτήσεων για το τραπεζικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα²⁹, που το υποχρέωσε σε πολιτικές παραπέρα ισχυροποίησης, προωθώντας την ένταξή του στην κατηγορία της υψηλής πανευρωπαϊκής τραπεζικής αξιοπιστίας αλλά και ενισχύοντας, παράλληλα, τα αντανεκλαστικά της επιβιώσής του σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο τραπεζικό περιβάλλον που αναδιατάσσεται με γρήγορους ρυθμούς³⁰.

Η κατάργηση όλων των προηγούμενων συντονιστικών Οδηγιών³¹ με την Οδηγία 2000/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20^{ης} Μαρτίου 2000³², οδήγησε σε ένα σαφές, εξορθολογισμένο και λειτουργικό ενιαίο κείμενο 69 άρθρων, που επιχειρεί να κωδικοποιήσει τις κύριες κοινοτικές ρυθμίσεις που διέπουν το εθνικό τραπεζικό δίκαιο.

Τα βασικά σημεία αναφοράς αυτών των ρυθμίσεων³³ συνοψίζονται στην αρχή της ενιαίας άδειας³⁴, στην αρχή της ελάχιστης εναρμόνισης³⁵, στην εξασφάλιση της αμοιβαίας αναγνώρισης των αδειών λειτουργίας³⁶, στην απαγόρευση χορήγησης (και ανάκλησης) άδειας³⁷, στην κατάργηση του προικώου κεφαλαίου των υποκαταστημάτων κοινοτικών πιστωτικών ιδρυμάτων, στον διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων ως προς τα κοινοτικά υποκαταστήματα, με ταυτόχρονη ανάθεση της ευθύνης για την εποπτεία της οικονομικής ευρωστίας και φερεγγυότητας του πιστωτικού ιδρύματος στο κράτος καταγωγής, και της εποπτείας για την ρευστότητα

²⁹ Την ένταξη της Ελλάδας στην ONE ακολούθησε η υπαγωγή της οικονομικής πολιτικής στην Ε.Κ.Τ. και ένα σύνολο μεταβολών στις δυνατότητες, τις προοπτικές και τις διαβαθμίσεις των τραπεζών. Δούβλης, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, 2003, σελ. 86 επ.

³⁰ Cassou Pierre-Henry, La Reglementation Bancaire, 1997, p.p.22-29, 39-43.

³¹ Και της Δεύτερης Συντονιστικής Οδηγίας 89/646/ΕΟΚ, προς την οποία η Ελλάδα εναρμονίσθηκε με τον Ν. 2076/1992.

³² «Σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων», με έναρξη ισχύος την εικοστή ημέρα από την δημοσίευσή της στην Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (L 126/26.5.2000, σελ. 1).

³³ Ρόκας, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002, σελ. 30.

³⁴ Το κράτος μέλος προέλευσης διατηρεί τον έλεγχο των υποκαταστημάτων της τράπεζας σε άλλο κράτος μέλος (κράτος υποδοχής), Δούβλης, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 99 επ.

³⁵ Η αρχή της ελάχιστης, ουσιαστικής, αναγκαίας και επαρκούς εναρμόνισης και η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των κανόνων ρύθμισης του κράτους προέλευσης με ειδικότερες εκφάνσεις της την αρχή της ενιαίας άδειας λειτουργίας (single license principle) και την αρχή της εποπτείας από το κράτος προέλευσης (home country control principle), διατυπώθηκε ήδη από την Λευκή Βίβλο του 1985 για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς.

³⁶ Κοτσίρης, Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου – Θέματα Δικαίου ΙΙΙ, 2004, σελ.168-175.

³⁷ Στην περίπτωση στενής διασύνδεσης του πιστωτικού ιδρύματος με νομικά ή φυσικά πρόσωπα που έχουν την δυνατότητα να παρεμποδίσουν την σωστή άσκηση των εποπτικών τους καθηκόντων.

και την άσκηση της νομισματικής του πολιτικής στις αρμόδιες αρχές του κράτους, στην απαγόρευση της εσωτερικής πληροφόρησης με βασικούς κοινούς κανόνες που αφορούν στα ίδια κεφάλαια και στα μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα των ιδρυμάτων, στην έννοια της ειδικής συμμετοχής των πιστωτικών ιδρυμάτων, στο συντελεστή φερεγγυότητας³⁸ και στην εποπτεία σε επίπεδο ομίλου αλλά και σε ενοποιημένη βάση σε ρυθμίσεις ως προς την «αγορά τιτλοποίησης³⁹».

Στον τομέα των επενδύσεων⁴⁰ που παρέχονται από πιστωτικά ιδρύματα ή άλλες επιχειρήσεις, κεντρικό άξονα των κοινοτικών οδηγιών αποτελεί η απόλυτη προστασία του επενδυτή. Στην κατεύθυνση αυτή επιχειρείται από τον κοινοτικό νομοθέτη η βελτίωση των κανόνων δημοσιότητας⁴¹, η πιστή εφαρμογή του λογιστικού δικαίου των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών και η καθιέρωση αυστηρού θεσμικού πλαισίου σχετικά με την χρήση εμπιστευτικών πληροφοριών⁴².

Ο ρυθμός εισχώρησης του κοινοτικού δικαίου στον χώρο του εμπορικού και, ειδικότερα, του τραπεζικού δικαίου, είναι μια μη αναστρέψιμη διαδικασία που περιορίζει τον εθνικό νομοθέτη στο στενό πεδίο του βέλτιστου τρόπου εναρμόνισης. Υπό τις σημερινές εξαιρετικά ανταγωνιστικές συνθήκες που επιβάλλει η παγκοσμιοποίηση των οικονομιών και των κεφαλαιαγορών, τα αποτελέσματα για την εθνική οικονομία εκείνη, που δεν ακολουθεί το δρόμο που επιβάλλουν οι εξελίξεις και ο σεβασμός στις κοινοτικές αρχές, θα είναι πολλαπλασιαστικώς αρνητικά. Είναι αυτονόητο πως, με δεδομένο το ενιαίο κοινοτικό νομοθετικό περιβάλλον, τα τραπεζικά και χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πρέπει να δημιουργήσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα για να επιβιώσουν στη νέα αυτή ευρωπαϊκή πραγματικότητα. Αυτό, πρακτικώς, απαιτεί την αναδιάρθρωση του Ελληνικού Τραπεζικού Συστήματος, την ευθυγράμμιση του με τα ξένα υγιή τραπεζικά μοντέλα και την ποιοτικοποίηση των

³⁸ Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 24, Δούβλης, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ 171.

³⁹ Κοτσίρης, Σύγχρονα Προβλήματα Εμπορικού Δικαίου – Θέματα Δικαίου ΙΙΙ, 2004, σελ. 154.

⁴⁰ Οι βάσεις για τον εκσυγχρονισμό του ελληνικού χρηματιστηριακού δικαίου τεθηκαν ήδη με το Ν.1806/1988 (με κυριότερη μεταρρύθμιση αυτή της εισαγωγής του θεσμού της ανώνυμης χρηματιστηριακής εταιρίας) και αργότερα με το Ν.2396/1996, που εναρμόνισε την ελληνική νομοθεσία με την κοινοτική Οδηγία 93/22 για τις επενδυτικές υπηρεσίες στον τομέα των κινητών αξιών. Ακολούθησε πλήθος τυπικών νόμων και κανονιστικών πράξεων (π.δ., υπουργικές αποφάσεις, αποφάσεις της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και του Δ.Σ. του ΧΑΑ), ώστε να καθίσταται σήμερα επιτακτική η ανάγκη για μια ουσιαστική και συστηματική κωδικοποίησή τους, για την αποφυγή αντινομιών και την ενίσχυση της ασφάλειας του δικαίου. Βλ. και Μηνούδη Μ., Κωδικοποίηση Δικαίου Κεφαλαιαγοράς, ΔΕΕ 1998.351.

⁴¹ Βλ. π.δ. για τις προβλεπόμενες στο ελληνικό δίκαιο δημοσιεύσεις και π.δ. 348/1985 και π.δ.52/1992 για την ευθύνη από την έκδοση ανακριβούς ενημερωτικού δελτίου. Για μια σύντομη επισκόπηση της ελληνικής νομοθεσίας για την προστασία του επενδυτή βλ. Ψυχομάνη Σπ., Οι διατάξεις για την ατομική προστασία του επενδυτή σε μια ενοποιημένη προσέγγιση, Αρμ. 2000.617.

⁴² Για την απαγόρευση συναλλαγών επί κινητών αξιών από κατόχους εμπιστευτικών πληροφοριών βλ. π.δ. 33/1992 και άρ.30 Ν. 1806/1988.

χαρακτηριστικών του. Απαιτεί, ακόμη, την επιμελή και προσεκτική κωδικοποίηση των νόμων που το διέπουν για την αποφυγή νομοθετικών κενών και αντιφάσεων και την εξασφάλιση απλής αλλά σαφούς και περιεκτικής ρύθμισης θεμάτων με μορφή και δομή κανόνων δικαίου⁴³.

Οι στόχοι αυτοί μπορούν να επιτευχθούν με την ενεργό πρωτοβουλία των αρμοδίων φορέων και των εποπτευουσών αρχών για διορθωτικές νομοθετικές παρεμβάσεις, με την εξέλιξη της τεχνικοοικονομικής υποδομής, της οργάνωσης και της ωριμότητας των επαγγελματιών της αγοράς, την κατάργηση του υψηλού βαθμού συγκέντρωσης του τραπεζικού συστήματος, τον περιορισμό του αριθμού των καταστημάτων ανά κάτοικο, τον εξορθολογισμό της σχέσης του όγκου τραπεζικών εργασιών προς το πλήθος του ανθρώπινου δυναμικού, την ενίσχυση της χρήσης και ανάπτυξης εναλλακτικών δικτύων μεταφοράς κεφαλαίων και, τέλος, με την επιτάχυνση των ρυθμών ανάπτυξης της ηλεκτρονικής τραπεζικής.

Παράλληλα, απαιτείται αύξηση της διεισδυτικότητας των τραπεζικών εργασιών στον ιδιωτικό τομέα, διεύρυνση των εργασιών παραγωγής προμηθειών με στροφή στις δραστηριότητες της κεφαλαιαγοράς, στην παροχή ασφαλιστικών και χρηματιστηριακών υπηρεσιών και στην διαχείριση ακίνητης περιουσίας, ενίσχυση του περιθωρίου κερδοφορίας μέσω της ενίσχυσης των «σταυροειδών πωλήσεων» και αξιοποίηση των συγκριτικών του πλεονεκτημάτων και της τεχνογνωσίας του προς τις περιφερειακές αγορές των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης.

Η διαδικασία της νομοθετικής εναρμόνισης του τραπεζικού δικαίου των κρατών μελών παραμένει δυναμική και θα κριθεί από την εφαρμοσιμότητά της και τα αποτελέσματα που θα επιφέρει στην καθημερινή τραπεζική πρακτική. Η αναδιάταξη των δυνάμεων των τραπεζικών ιδρυμάτων είναι σε συνεχή εξέλιξη. Για τον ευρωπαϊκό πολίτη, πάντως, το μείζον θέμα δεν είναι τόσο η ύπαρξη ενιαίας νομοθετικής αντιμετώπισης των τραπεζικών θεμάτων, αλλά η βελτίωση ή η επιδείνωση των δικαιωμάτων του στα πλαίσια της πελατειακής του σχέσης με το νέο τραπεζικό σύστημα.

Δ. Περί των τραπεζικών εργασιών γενικά

Λαμβάνοντας κανείς υπόψη τις γενικές αναφορές σε πάγιες μορφές τραπεζικών εργασιών σχηματίζει την εντύπωση πως διατηρείται μια διαχρονική οικονομική ομοιότητα και συνέχεια των εργασιών, που επικουρικών την αναπτυξιακή

---

⁴³ Ψυχομάνης Σπ., Η ενιαία τραπεζική αγορά. Κενά και αντιφάσεις της Ελληνικής τραπεζικής νομοθεσίας, ΕΕΕυρΔ 1998.537.

διαδικασία και την επιχειρηματική δραστηριότητα με αναλλοίωτα δομικά χαρακτηριστικά. Η διαρκής, ωστόσο, εξέλιξη των συναλλαγών, που επιταχύνθηκε από την βελτίωση των οικονομικών συνθηκών, την εξέλιξη της τεχνολογίας και την παγκοσμιοποίηση των οικονομιών, επέφερε τον εκσυγχρονισμό της τραπεζικής τεχνικής και δημιούργησε την ανάγκη συμπληρωματικών παράγωγων εργασιών αλλά και διαρκούς προσφοράς νέων προϊόντων, επιβεβλημένων από έναν ιδιότυπο τραπεζικό ανταγωνισμό, που οδήγησε τελικά στον εμπλουτισμό του πεδίου των τραπεζικών συναλλαγών με ένα πλήθος συμβάσεων.

Μια πρώτη, χρονικά, κατηγοριοποίηση των τραπεζικών εργασιών έχει σαν σημείο αναφοράς την *οικονομική σημασία* τους. Στη λογική της φαίνεται ότι προσχώρησαν, αρχικά, τόσο η οικονομική όσο και η νομική σκέψη⁴⁴. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση οι τραπεζικές εργασίες διακρίνονται κυρίως σε : *α.* εργασίες, οι οποίες διευκολύνουν τις πληρωμές, *β.* εργασίες, οι οποίες τείνουν στην κατανομή των πιστώσεων, *γ.* εργασίες, οι οποίες διευκολύνουν τις επενδύσεις κεφαλαίων, *δ.* εργασίες, οι οποίες αφορούν στην παροχή διαφόρων υπηρεσιών από την τράπεζα, και δεν συνδέονται με κάποιο οικονομικό χαρακτηριστικό⁴⁵. Όπως, όμως, ευχερώς πλέον μπορεί κανείς να διαπιστώσει, η οικονομική πραγματικότητα έχει επιβάλλει ήδη την διεύρυνση των αναγνωρισμένων κατηγοριών, για να μπορέσει ο κατάλογος να συμπεριλάβει και τις νέες τραπεζικές δραστηριότητες.

Ενδιαφέρουσα είναι και η κατάταξη των τραπεζικών εργασιών με βάση κριτήρια *νομικής φύσεως*, όπως του *αντικειμένου* των εργασιών, που δημιουργεί την διάκριση μεταξύ πιστωτικών εργασιών και εργασιών διεκπεραιώσεως υποθέσεων των πελατών, καθώς και του *τρόπου εκτέλεσης* των εργασιών, που διαφοροποιεί την τραπεζική εργασία που εκπληρώνεται από μία παροχή, από μια άλλη, της οποίας η εκπλήρωση απαιτεί περισσότερες⁴⁶.

Ιδιαίτερης μνείας χρήζει και η διαμόρφωση δύο τάσεων, που αποκλίνουν μεταξύ τους σε ότι αφορά το πλήθος των χαρακτηριστικών των τραπεζικών εργασιών⁴⁷. Η πρώτη, σε μια σχετικά μινιμαλιστική προσέγγιση, περιορίζει τον αριθμό τους σε αυτές που αφορούν την διαμεσολάβηση της τράπεζας στην κυκλοφορία των

⁴⁴ Παμπούκης Κ., Τραπεζικές πιστωτικές συμβάσεις, 1962, σ.18-19.

⁴⁵ Η κατάταξη αυτή υποστηρίζεται από Γιαννακόπουλο Ν., Τραπεζική τεχνική 1960, σελ. 24 και Prion, Allgemeine Bankpolitik, Handwörterbuch der Staatswissenschaften, II, B σελ 144.

⁴⁶ Παράδειγμα μοναδικής ή στιγμιαίας παροχής είναι η αποστολή χρημάτων, η έκδοση εγγυητικής επιστολής κλπ, ενώ παράδειγμα μιας σειράς παροχών αποτελεί η πληρωμή επιταγών, η διενέργεια εντολών γύρου, η παροχή πιστώσεων κλπ. Είναι σημαντικό να διευκρινίσουμε ότι η διάκριση αυτή δεν είναι απόλυτη, με την έννοια ότι εναπόκειται στη βούληση των μερών να καθορίσουν εάν μια εργασία θα εκτελείται με μία η περισσότερες παροχές.

⁴⁷ Πιστωτικές εργασίες βλ. άρθρα 10 παρ. 1 Ν. 5076/1931 και 1 παρ.1 κ.ν. 3221/1924. Εργασίες πληρωμής παρ.12 Ι δ Ν. 5960/1933. Οι εργασίες επενδύσεων κεφαλαίου συνδέονται στενά με τις πιστωτικές εργασίες. παρ 8.

κεφαλαίων υπό μορφή πιστώσεων. Η δεύτερη τον διευρύνει⁴⁸, διευρύνοντας, παράλληλα, και αυτήν την έννοια της τράπεζας.

Σε αντίθεση με την παρατηρούμενη αδυναμία προσδιορισμού ενός σαφούς και γενικά αποδεκτού εύρους της τραπεζικής δραστηριότητας, η θεμελιώδης πρακτική διάσταση της ύπαρξης και λειτουργίας των τραπεζών παραμένει διαχρονική και αναλλοίωτη.

Η τράπεζα, δυνητικά και όχι απόλυτα⁴⁹, συνδράμει στην αναπτυξιακή διαδικασία σε επίπεδο εθνικής οικονομίας και επιμέρους επιχειρηματικών κλάδων, αποτελεί ένα θεσμοθετημένο μεσολαβητή μεταξύ του πιστοδότη και του πιστολήπτη, ρόλους στους οποίους και η ίδια εναλλάσσεται⁵⁰, και, τέλος, επιζητεί την πεμπτούσια της ιδιωτικής επένδυσης, δηλαδή, την μεγιστοποίηση του κέρδους της. Αν κάποιος αφαιρέσει κάποια ψίγματα κοινωνικής ευαισθησίας, που κατά μία εκδοχή είναι σύμφυτα με την δομή και λειτουργία ενός τραπεζικού ιδρύματος -ενώ κατ'άλλους είναι απολύτως επίπλαστα-, έχει μπροστά του αυτό που τόσο κυνικά και απλοϊκά περιγράφει ένα καταστατικό, δηλαδή, μια ανώνυμη εταιρία με σκοπό το κέρδος⁵¹.

Με βάση, πάντως, το χαρακτηριστικό της παροχής πίστωσης (εμπιστοσύνης) σε μία σχέση, οι τραπεζικές εργασίες διακρίνονται⁵², κατά βάση, σε παθητικές⁵³, υπό την έννοια ότι η τράπεζα καθίσταται οφειλέτης των καταθετών της για τα ανάλογα χρηματικά ποσά που κατατίθενται⁵⁴ σε αυτήν, και σε ενεργητικές⁵⁵, υπό την έννοια ότι η τράπεζα καθίσταται δανειστής των πελατών της για τα ποσά της παρεχόμενης

⁴⁸ Αμφιβολίες υπήρξαν όσον αφορά τη φύλαξη πολύτιμων αντικειμένων, την μίσθωση θυρίδας, την διενέργεια πληρωμών κ.ά.

⁴⁹ Βλέπε το έντονο κοινωνικό πρόβλημα των πανωτοκίων.

⁵⁰ *Baxter*, *The Law of Banking and the Canadian Act*, 1968, σελ. 11, *Ogilvie*, *Banking: The Law in Canada*, 3^η εκδ., 1985, σελ 127.

⁵¹ Η διάταξη του άρθρου 2 του β.δ. του 1835 «περί αρμοδιότητος των εμποροδικείων» καθορίζει σαν εμπορικές τις τραπεζικές εργασίες και τις εργασίες των δημοσίων τραπεζών. Υπάρχει δε θέμα εάν αυτός που διενεργεί τραπεζικές εργασίες είναι έμπορος.

⁵² *Τσουτρέλλης*, *Τεχνική και Οικονομική των τραπεζικών εργασιών*, 1961. *Hawke, Levenson, Smith (Ed)*, *Securities Activities of Banks. Bank Takeover. New products*, 1981. *Γεωργουτσάκος*, *Τράπεζαι-Τραπεζικά εργασία*, *Οικονομική και Λογιστική Εγκυκλοπαιδεία*, τόμος IX, 1961.889.

⁵³ Οι κυριότερες παθητικές τραπεζικές εργασίες είναι οι καταθέσεις, η έκδοση τραπεζογραμματίων, η έκδοση ομολογιακών δανείων, η αναπροεξόφληση από τις εμπορικές τράπεζες του χαρτοφυλακίου τους στην εκδοτική τράπεζα, κ.α. Ο δανεισμός με ενεχυρίαση τίτλων ακινήτων και η έκδοση ή η αποδοχή συναλλαγματικών συνιστούν επιπλέον τρόπους απόκτησης χρήματος αυξάνουν, όμως, ταυτόχρονα, την έκθεση της τράπεζας σε κίνδυνο.

⁵⁴ Με τις οποίες εισάγεται, αποκτάται το χρήμα των τραπεζών και κατά κανόνα προηγούνται των ενεργητικών.

⁵⁵ Οι κυριότερες είναι η παροχή δανείων, η προεξόφληση συναλλαγματικών, γραμματίων και άλλων χρεογράφων, όπως ομολογιών, το άνοιγμα πίστωσης με ανοικτό αλληλόχρεο λογαριασμό, οι αγοραπωλησίες ακινήτων, χρεογράφων και συναλλάγματος κ.ά. Ενδεικτική απαρίθμηση των τραπεζικών εργασιών στο άρθρο 24 Ν. 2076/1992.

πίστωσης. Οι τελευταίες, με τις οποίες κινείται το χρήμα στην αγορά, έπονται, συνήθως, των παθητικών εργασιών⁵⁶.

Η διάκριση αυτή αποτυπώνει και την οικονομική διάσταση του τραπεζικού κέρδους των πιστωτικών ιδρυμάτων. Τούτο προκύπτει από το υψηλό άνοιγμα (spread) μεταξύ των επιτοκίων καταθέσεων από τη μια (χαμηλά επιτόκια), και των επιτοκίων χορηγήσεων από την άλλη (υψηλά επιτόκια). Μάλιστα, για να εδραιώσει και την κρατούσα αντίληψη περί αμιγούς εμπορικής φιλοσοφίας των τραπεζών, η διαφορά αυτή στην Ελλάδα, σε σύγκριση με τα υπόλοιπα κράτη της ΕΕ, φαίνεται να είναι αδικαιολόγητα μεγάλη, γεγονός που έχει οδηγήσει στην υπέρμετρη επιβάρυνση των δανειοληπτών, στην διάρρηξη του εθνικού επιχειρηματικού – παραγωγικού ιστού, στην ακύρωση του πλεονεκτήματος του «φθηνού» χρήματος και, κατά συνέπεια, στην αλλοίωση της ισότητας των όρων του ευρωπαϊκού ανταγωνισμού, και, τέλος, στην υπονόμηση της πολιτικής της ανάπτυξης που επιχειρείται από την ΕΚΤ μέσω της μείωσης των επιτοκίων.

Βέβαια, υπάρχουν, και άλλες εργασίες, που δεν μπορούν να καταταχθούν και να ενταχθούν σε κάποια από τις δύο παραπάνω κατηγορίες.

Στη σημερινή, πράγματι, φάση της οικονομικής εξέλιξης, στο έργο των τραπεζών εντάσσονται και πολλές άλλες εργασίες⁵⁷, άλλες συναφείς με την πιστωτική λειτουργία⁵⁸, άλλες με την εμπορική ή βιομηχανική δραστηριότητα και άλλες με την παροχή επενδυτικών ή γενικότερα χρηματοοικονομικών συμβουλών⁵⁹.

Ε. Κατάλογος των τραπεζικών εργασιών⁶⁰

Στο άρθρο 24 § 1 Ν. 2076/1992, που αποτελεί μεταφορά του σχετικού άρθρου της Δεύτερης Τραπεζικής Οδηγίας⁶¹, απαριθμούνται οι τραπεζικές εργασίες⁶² που μπορεί

⁵⁶ Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σ. 218, *Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο τραπεζικών εργασιών (πανεπιστημιακές παραδόσεις) χ.χρ., σελ. 3, *Παμπούκης Κ.*, Τραπεζικά πιστωτικά συμβάσεις, 1962, σελ. 18, *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 499-500, *Κουζιώρτη*, Κατάσχεση στα χέρια τράπεζας ως τρίτης, ΕΕΑρμ 1994.225, 228 επ., ιδίως 229.

⁵⁷ *Alhadeff*, Monopoly and Competition in Banking, 1954, σελ. 9 επ., *Hawke*, New Developments in Banking. Credits control and 1980, σελ. 249.regulatory reforms

⁵⁸ *Ψαρός*, Διοικητικόν Οικονομικόν Δίκαιον, Α, 1960, σελ. 292 επ.

⁵⁹ *Rinck /Schwark*, Wirtschaftsrecht. Wirtschaftsverfassung, Wettbewerbsrecht, Kartellrecht und Wirtschaftsverwaltung, 6η έκδ., 1986, σελ. 353.

⁶⁰ *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 499, *Γεωργουτσάκος*, Τράπεζαι - Τραπεζικά εργασίαι, Οικονομική και Λογιστική Εγκυκλοπαιδεία, τόμ. ΙΧ, 1961.889, *Fischer*, American Banking Structure, 1968, σελ. 11 επ., *Herold / Hilgermann / Bernicken*, Das Kreditgeschäft der Banken, 13η έκδ., 1951.

να ασκεί ένα πιστωτικό ίδρυμα στην Ελλάδα. Η απαρίθμηση αυτή του νόμου είναι ενδεικτική⁶³ και περιλαμβάνει τις παρακάτω δραστηριότητες:

- α. αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων,
- β. χορήγηση πιστώσεων συμπεριλαμβανομένων και των πράξεων πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring),
- γ. χρηματοδοτική μίσθωση (leasing),
- δ. πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων,
- ε. έκδοση και διαχείριση μέσων πληρωμής (πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, ταξιδιωτικών και τραπεζικών επιταγών),
- στ. εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων,
- ζ. συναλλαγές για λογαριασμό του ίδιου του ιδρύματος ή της πελατείας του, σε:
  - i. μέσα χρηματαγοράς (αξιόγραφα, πιστοποιητικά καταθέσεων κ.λπ.),
  - ii. συνάλλαγμα,
  - iii. προθεσμιακά συμβόλαια χρηματοπιστωτικών τίτλων ή χρηματοοικονομικά δικαιώματα,
  - iv. συμβάσεις ανταλλαγής επιτοκίων και νομισμάτων,
  - v. κινητές αξίες,
  - η. συμμετοχές σε εκδόσεις τίτλων και παροχή συναφών υπηρεσιών συμπεριλαμβανομένων, ειδικότερα, και των υπηρεσιών αναδόχου εκδόσεων τίτλων,
  - θ. παροχή συμβουλών σε επιχειρήσεις, όσον αφορά τη διάρθρωση του κεφαλαίου, τη βιομηχανική στρατηγική και συναφή θέματα και παροχή συμβουλών, καθώς και υπηρεσιών στον τομέα της συγχώνευσης και της εξαγοράς επιχειρήσεων,
  - ι. μεσολάβηση στις διατραπεζικές αγορές,
  - ια. διαχείριση χαρτοφυλακίου ή παροχή συμβουλών για τη διαχείριση χαρτοφυλακίου,
  - ιβ. φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών,

---

⁶¹ Άρθ.22 της Δεύτερης Τραπεζικής Οδηγίας 89/646/ΕΟΚ.

⁶² Οι τραπεζικές εργασίες είναι *εμπορικές* (άρθρ. 2 εδ. δ ν.δ. 2/14.5.1835), έστω και αν διενεργούνται για λογαριασμό του Δημοσίου (άρθρ. 2 εδ. ε ν.δ. 2/14.5.1835). ΑΠ 44/1941, Θ ΝοΒ.34, ΕφΠατρ 166/1950, ΕΕΝ 1951.288.

⁶³ *Ψυχομάνης Σ.*, Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σελ. 41, όπου κάνοντας διάκριση μεταξύ ημεδαπών πιστωτικών ιδρυμάτων και αλλοδαπών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, θεωρεί την απαρίθμηση του νόμου ενδεικτική μόνο για τα πρώτα. Η δε διεύρυνση του καταλόγου αυτού επιτρέπεται μόνο βάσει προκαθορισμένης διαδικασίας. Βλ. και *Λιακόπουλο*, Γενικό Εμπορικό Δίκαιο, σελ. 83, *Ρόκα Ν.*, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, 1995, σελ. 78, *ο ίδιος*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002, σελ. 11, *Περάκη*, Γενικό μέρος Εμπορικού Δικαίου, 1999, § 30/61., *Βελέντζα*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 499-500, Πρβλ. στο γερμανικό δίκαιο, την § 1 KWG.

ιγ. εμπορικές πληροφορίες, περιλαμβανομένων και των υπηρεσιών αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών,

ιδ. εκμίσθωση θυρίδων.

ΣΤ. Οι κύριες παθητικές και ενεργητικές τραπεζικές εργασίες

1. Η σύμβαση τραπεζικής κατάθεσης

Η πιο σύγχρονη μορφή τραπεζικής εργασίας από πλευράς έκτασης και συχνότητας στην τραπεζική διαδικασία αλλά και σπουδαιότητας, αφού συνιστά την κύρια πηγή άντλησης κεφαλαίων⁶⁴, είναι η σύμβαση κατάθεσης⁶⁵.

Ως κατάθεση χρημάτων εννοείται η παράδοσή τους στην τράπεζα προς φύλαξη με υποχρέωση απόδοσής τους, όταν ζητηθούν, και έναντι, συνήθως, αμοιβής της τράπεζας. Με την κατάθεση των χρημάτων επιτελούνται δύο λειτουργίες⁶⁶: ο καταθέτης παραχωρεί προσωρινά την αγοραστική δύναμη αυτών προς χρήση από την τράπεζα, ενώ, συγχρόνως, ο ίδιος εξασφαλίζεται από τον κίνδυνο απώλειας αυτών αλλά και ενισχύεται η βεβαιότητα του ότι θα έχει τα χρήματα στη διάθεσή του, όταν τα χρειαστεί. Έτσι, επιτυγχάνεται από τη μια, η ασφαλής και κερδοφόρα τοποθέτηση των χρημάτων προς όφελος του κατόχου και από την άλλη, η ενίσχυση της πιστοδοτικής ικανότητας των τραπεζών κατά την εκτέλεση άλλων προσοδοφόρων συναλλαγών.

Η σύμβαση κατάθεσης συνάπτεται μεταξύ τράπεζας και πελάτη – καταθέτη και *καταρτίζεται re*, δηλαδή, εκπληρώνεται με συμφωνία και πραγματική κατάθεση των χρημάτων⁶⁷. Δημιουργεί στην τράπεζα την υποχρέωση επιστροφής των χρημάτων, στα οποία, αποκτά μεν κυριότητα και δικαίωμα διάθεσης, αλλά και την αντίστοιχη υποχρέωση απόδοσής τους εντόκως στον καταθέτη, ο οποίος διατηρεί μόνο ενοχικό δικαίωμα⁶⁸.

⁶⁴ *Brandeis*, *Other peoples' money and how the Bankers use it*, 1967, σελ.1, 19, 20. *Γαλάνης*, *Θέματα τραπεζικής πολιτικής*, 1966 και *Ρευστότης τραπεζικών καταθέσεων*, 1949.

⁶⁵ Βλ. *Ψυχομάνη Σ.*, *Τραπεζικό Δίκαιο*, 2001, σελ. 221 επ.

⁶⁶ *Παμπούκης Κ.*, *Τραπεζικαί Πιστωτικά Συμβάσεις*, 1962, σ.240.

⁶⁷ ΑΠ 467/1990, ΕΕΝ 1991.79=ΕλλΔνη 1991.117=NoB 1991.1205, ΕφΑθ 4383/1987, ΕλλΔνη 1990.380.

⁶⁸ ΑΠ (Βουλ) 1083/1991, ΕΕμπΔ 1993.201 = NoB 1992.129.

Στη γαλλική θεωρία⁶⁹ οι συζητήσεις γύρω από την *νομική φύση* της σύμβασης τραπεζικής κατάθεσης δείχνουν να παραμένουν ανοιχτές. Εκτός από την κρατούσα άποψη ότι συνιστά ανώμαλη παρακαταθήκη, διατυπώνεται και μια άλλη άποψη που προτείνει την θεώρησή της μέσα από το πρίσμα της παραχώρησης καταναλωτικού δανείου από τον πελάτη στην τράπεζα⁷⁰, ενώ η ίδια η σύμβαση εκτιμάται νομικά από άλλους και ως ιδιότυπη μη ρυθμισμένη από τον νόμο⁷¹. Η νομική φύση της σύμβασης τραπεζικής κατάθεσης δείχνει, πάντως, να είναι δύσκολο να διατυπωθεί από τους θεωρητικούς με απόλυτους όρους, αφού υπάρχουν ερμηνευτικές ατέλειες, ενώ τα όρια των διατυπωμένων θεωριών είναι δυσδιάκριτα και σε πολλές περιπτώσεις τέμνονται, δημιουργώντας ποικίλες θεωρητικές αποκλίσεις⁷² και πλούσια νομολογία.

Η θέση της Γαλλικής νομολογίας στο θέμα της νομικής φύσης της τραπεζικής σύμβασης κατάθεσης είναι, μάλλον, αυτή της υποβάθμισης ενός ζητήματος, που στερείται ιδιαίτερου πρακτικού ενδιαφέροντος. Η νομολογία επιλέγει, έτσι, διακριτικά, να μην προβαίνει σε ιδιαίτερους χαρακτηρισμούς και σε υπαγωγή της τραπεζικής σύμβασης σε κάποιους από τους γνωστούς τύπους συμβάσεων, αλλά αρκείται στο να χαρακτηρίζει τον καταθέτη και δικαιούχο του λογαριασμού ως δανειστή της τράπεζας⁷³. Με τον τρόπο αυτό επιδιώκει, παράλληλα, μια ενιαία αντιμετώπιση του ζητήματος των πιστωτικών υπολοίπων, τα οποία προκύπτουν είτε από καταθέσεις κεφαλαίων ή από τόκους είτε από πιστώσεις ή από ποσά που εισπράτει η τράπεζα. Η υπαγωγή της τραπεζικής κατάθεσης κεφαλαίων σε αναλογική εφαρμογή άλλων διατάξεων φαίνεται να μην έχει ιδιαίτερη σκοπιμότητα, ενώ αυτό που κρίνεται χρήσιμο και πρακτικά ενδιαφέρον, αφορά την νομική αντιμετώπιση της υποχρέωσης απόδοσης των κατατεθειμένων κεφαλαίων με προσφυγή στις αντίστοιχες διατάξεις του Γαλλικού Αστικού Κώδικα (1235 επ.), ούτως ώστε να εξασφαλισθεί η ενιαία ρύθμισή της.

Στο ελληνικό δίκαιο, αντίστοιχα, η έλλειψη ορισμού της τραπεζικής κατάθεσης από το νόμο αφήνει χώρο να δοθούν ποικίλες ερμηνείες.

⁶⁹ *Grua F.*, *Contrats Bancaires*, Tome 1, *Contrats de services*, 1990, σ.91.

⁷⁰ Για κριτική πάνω στο συγκεκριμένο θέμα βλ. *Malaurie et Aynes*, *Contrats speciaux*, n 870; *Les difficultes d'interpretation des contrats bancaires*, *Melanges Secretan*, p. 1 s

⁷¹ *Beudant et Lerebours-Pigeonniere*, *Cours de droit civil francais*, t. 12, no 268; *Escarra et Rault*, *Cours de droit commercial*, t.6, no 426.

⁷² Υποστηρίχθηκε, έτσι, ότι οι διατάξεις περί ανώμαλης παρακαταθήκης δύσκολα μπορούν να εφαρμοστούν στις καταθέσεις, κυρίως, εξαιτίας της ιδιαιτερότητας της άμεσης απόδοσης των παρακαταθεμένων χρημάτων κατ' απαίτηση του καταθέτη. Παρομοίως, η ιδέα της παραχώρησης του δανείου από τον πελάτη προς την τράπεζα θα μπορούσε να αποκλεισθεί στις περιπτώσεις καταθέσεων με συγκεκριμένο σκοπό, για συγκεκριμένη, δηλαδή, χρήση και λειτουργία.

⁷³ *Thunis X.*, *Responsabilité du banquier et automatisé du paiements*, 1996, p.112.

Έτσι, στο θεωρητικό πεδίο υποστηρίζονται και εδώ απόψεις⁷⁴ που χαρακτηρίζουν την κατάθεση χρημάτων είτε ως ανώμαλη παρακαταθήκη⁷⁵, όταν προέχει η πρόθεση του καταθέτη για φύλαξη χρημάτων και απόδοσή τους στο χρόνο που επιθυμεί, είτε ως δάνειο, όταν τα χρήματα συμφωνούνται αποδοτέα μετά από ορισμένο χρόνο είτε, τέλος, ως ιδιόρρυθμη μικτή σύμβαση με στοιχεία και από τα δύο είδη συμβάσεων⁷⁶. Η ενδοτική ρύθμιση του άρθρου 830 ΑΚ περί ανώμαλης παρακαταθήκης από την μία, αλλά και η εξαντλητική ρύθμιση των θεμάτων που αφορούν την τραπεζική κατάθεση από τους γενικούς όρους συναλλαγών και τις ρήτρες στις προδιατυπωμένες τραπεζικές συμβάσεις⁷⁷ από την άλλη, καθιστούν την θεωρητική προσέγγιση για τη φύση της τραπεζικής κατάθεσης με μικρό πρακτικό ενδιαφέρον⁷⁸.

Σύμφωνα, πάντως, με την κρατούσα γνώμη και την πάγια νομολογία⁷⁹ η σύμβαση τραπεζικής κατάθεσης συνιστά μορφή *ανώμαλης παρακαταθήκης* (άρθρο 830 παρ. 1 εδ. β ΑΚ).

Η τραπεζική κατάθεση φέρει τον νομικό χαρακτήρα της ανώμαλης παρακαταθήκης, αφού η κυριότητα των κεφαλαίων μεταβιβάζεται στην τράπεζα⁸⁰, η οποία ενεργεί ως θεματοφύλακας με την υποχρέωση μόνον να αποδώσει στον αντισυμβαλλόμενο παρακαταθέτη ίσο ποσό χρημάτων^{81 82}.

⁷⁴ Ψυχογιάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σ. 218-220.

⁷⁵ ΕφΑθ 3807/1998, ΝοΒ 1998, 1453 «...η κατάθεση χρημάτων σε τράπεζα ...φέρει τον χαρακτήρα της ανώμαλης παρακαταθήκης και, συνεπώς, έχει επί αυτής εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 830 παρ. 1 εδ. Β΄ του ΑΚ, σύμφωνα με την οποία επί ανώμαλης παρακαταθήκης ισχύουν, σε περίπτωση αμφιβολίας, οι διατάξεις για την παρακαταθήκη και επομένως και η διάταξη του άρθρου 827 ΑΚ. Βλέπε, επίσης, την διάταξη του άρθρου 3 του ν.δ. της 17.7/13.8.1923, και ΕφΑθ 2715/1996, ΝοΒ 46. 216 επ., με εμπεριστατωμένο κριτικό σχόλιο του Μ. Σταθόπουλου (σελ. 220-226). Επίσης, ΕφΑθ 3545/1998, ΕΕμπΔ 1999. 491.

⁷⁶ Για τη νομική φύση της κατάθεσης χρημάτων αλλά και του βιβλιαρίου καταθέσεων βλ. μεταξύ άλλων και *Χρυσάνθη*, παρατηρήσεις στην ΕφΑθ 8139/1995, ΔΕΕ 1996.392.

⁷⁷ Η σύμβαση κατάθεσης είναι σύμβαση προσχώρησης. Για τα χαρακτηριστικά της τραπεζικής σύμβασης ως σύμβασης προσχώρησης βλ. παρακάτω.

⁷⁸ Ψυχογιάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σ. 218.

⁷⁹ ΑΠ 93/2005, ΔΕΕ 2005.826, ΕφΑθ 764/2004, ΔΕΕ 2004.665, ΑΠ 189/2002, ΔΕΕ 2003.309, ΑΠ 830/2003, ΕΤρΑξΧρΔ 2004.71, ΕφΑθ 2909/2002, ΔΕΕ 2002.610, ΕφΛαρ 136/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.600, ΕφΑθ 5843/2000, ΔΕΕ 2001.173, ΕφΘεσ 1580/2000, ΔΕΕ 2000.884, ΑΠ 4/2000, ΕΕμπΔ 2000.715, ΑΠ 1623/1995, ΔΕΕ 1996.390, ΕφΑθ 209/1979, ΕΕμπΔ 1980.63. Βλ. και *Παμπούκη*, παρατηρήσεις στην ΕφΔωδ 295/1997, ΕπισκΕΔ 1997.993.

⁸⁰ Αν η κατάθεση χρημάτων στην τράπεζα έγινε με την εντολή να τα αναλάβει τρίτος προκειμένου να τα καταθέσει σε άλλο προσωπικό λογαριασμό του καταθέτη, ο τρίτος δεν αποκτά κυριότητα, αλλά την κατοχή των χρημάτων προς εκτέλεση της εντολής και η ενσωμάτωσή τους στην περιουσία του συνιστά υπεξαίρεση, ΑΠ 46/1998, ΝοΒ (46) 1999, 856.

⁸¹ *Παπαϊωάννου Γ.*, Η αστική ευθύνη κατά την ανάληψη από τραπεζικό λογαριασμό από μη δικαιούχο, ΔΕΕ 2001.828.

⁸² Διαφοροποιείται από την αποδοχή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων που συνιστούν σύμβαση δανείου προς τράπεζα βλ. ΑΚ 806 επ. Η φύση του δανείου μπορεί να αφορά απλό δάνειο, ομολογιακό,

Η λειτουργία της συμβάσεως αυτής καθιερώνει συνήθως μια σχέση διαρκούς και, πολλές φορές, καθημερινής συνεργασίας μεταξύ των συμβαλλομένων. Η εκτέλεσή της, δηλ., γίνεται συνήθως όχι με μια καταβολή και ανάληψη του ποσού αυτής, αλλά με πολυάριθμες τμηματικές τέτοιες, που προσδιορίζονται εκάστοτε κατά τη βούληση του καταθέτη⁸³.

Σημαντική είναι η διάκριση της τραπεζικής κατάθεσης από άλλες συμβατικές μορφές, όπως η εισφορά σε εταιρεία, η εντολή, το δάνειο⁸⁴, αλλά και η φύλαξη χρημάτων από την τράπεζα χωρίς την εξουσία χρησιμοποίησής τους (ομαλή παρακαταθήκη). Δεν συνιστά, επίσης, τραπεζική κατάθεση, σύμφωνα με μια άποψη, η αποδοχή χρημάτων μιάς τράπεζας από άλλη, όπως ακόμη και η έκδοση και η δυνατότητα εξαργύρωσης του ηλεκτρονικού χρήματος⁸⁵.

Οι τραπεζικές καταθέσεις εμφανίζονται στην τραπεζική πρακτική με ένα πλήθος μορφών και ιδιαιτεροτήτων, γεγονός που οδηγεί στην διάκρισή τους σε *κατηγορίες*, ανάλογα με τους όρους και τη λειτουργία τους. Έτσι, γίνεται λόγος για καταθέσεις όψεως, ταμειυτηρίου, προθεσμιακές, υπό προειδοποίηση, υπέρ τρίτων, αναπαλλοτριώτες, δεσμευμένες, καταθέσεις σε κοινό λογαριασμό, σε αδιαίρετο ή συμπλεκτικό λογαριασμό, καταθέσεις σε συνάλλαγμα κ.α.⁸⁶

Επιβεβαιώνοντας την κρατούσα άποψη και την πάγια νομολογία σχετικά με τον νομικό χαρακτήρα της σύμβασης τραπεζικής κατάθεσης (δηλαδή αυτόν της ανώμαλης παρακαταθήκης) αξίζει να γίνει αναφορά στο σημείο αυτό στις καταθέσεις όψεως, για τις οποίες υποστηρίζεται⁸⁷ ότι είναι δυνατόν να συνυπάρχουν με συμβάσεις ανοίγματος πιστώσεως, ειδικά στην περίπτωση των αναλήψεων που υπερβαίνουν το πιστωτικό υπόλοιπο του λογαριασμού καταθέσεων (υπεραναλήψεις). Σε αντίθεση προς την περίπτωση των προθεσμιακών καταθέσεων, για τις οποίες ευρέως γίνεται αποδεκτό ότι εκλαμβάνονται ως έντοκο δάνειο⁸⁸, η άποψη ότι οι

αναχρηματοδοτικό ή υπεραναληπτικό με την έννοια της δημιουργίας χρεωστικού υπολοίπου. Άρθρα 3^α-3γ, 8^α παρ.2-5, 13 παρ.5,29 παρ 3, 31 παρ.2 και 34 παρ 1^ε του Ν. 2190/1920, ν.δ. 3746/1957, άρθρο 3 Ν. 128/1975, άρθρο 1 ν.1046/1980.

⁸³ Εφαθ 3545/1998, ΕΕμπΔ 1999. 491.

⁸⁴ Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002. Παμπούκης Κ. Καταθέσεις χρημάτων, εις Σύμμεικτα, τομ. Β'2, 2000, 9. Η δανειοδότηση της τράπεζας ή η καταβολή χρημάτων από τον πελάτη για την διεκπεραίωση εντολής του (π.χ. για την πληρωμή εντολής του) δεν συνιστά τραπεζική κατάθεση.

⁸⁵ Οδηγία 2000/46/ΕΚ.

⁸⁶ Για τα είδη των καταθέσεων βλ. Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο, 2001 σελ. 245 - 270. Επίσης βλ. και διακρίσεις των καταθέσεων από Αλεξάκη και Πετράκη, σελ. 228, και Σεπεντζή, Παραδόσεις νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής, σελ. 50 επ.

⁸⁷ Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σ. 245-246.

⁸⁸ Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, 248-249, Ρόκας Ν., Στοιχεία τραπεζικού δικαίου, 2002, σελ.61.

καταθέσεις όψεως αποτελούν δάνειο αμφισβητείται⁸⁹, αποδίδοντας την διαφοροποιημένη νομική μεταχείριση αυτών στην πρακτική αντίληψη του καταθέτη για την χρηστικότητα της επιλογής του. Για αυτόν, το ζητούμενο στις καταθέσεις όψεως είναι, κυρίως, η φύλαξη των χρημάτων του και η δυνατότητα άμεσης ανάληψής τους, ενώ στις προθεσμιακές καταθέσεις η απόδοση του κατατεθειμένου κεφαλαίου.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η σύμβαση τραπεζικής κατάθεσης διαφέρει από αυτή του δανείου ή της κοινής ανώμαλης παρακαταθήκης, στο μέτρο που η προστασία του καταθέτη από την αφερεγγυότητα του τραπεζικού ιδρύματος ανάγεται σε μείζον ζήτημα και ρυθμίζεται σε επίπεδο ειδικών κανόνων στα πλαίσια του τραπεζικού δικαίου, κυρίως μέσω του συστήματος εποπτείας των τραπεζών από την Τράπεζα της Ελλάδος⁹⁰ αλλά και μέσω των διατάξεων για την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων και του συστήματος εγγύησης καταθέσεων⁹¹.

Η σύμβαση τραπεζικής κατάθεσης είναι, όπως ελέχθη, παραδοτική (re), ενώ δικαιούχος μπορεί να είναι και τρίτο πρόσωπο, εκτός του αντισυμβαλλομένου. Η σύμβαση ελέγχεται για ακυρωσία ή ακυρότητα με βάση τις γενικές διατάξεις του ΑΚ, οπότε και ενδέχεται να γεννηθεί αξίωση επιστροφής των κατατεθειμένων χρημάτων με βάση τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού⁹² (904 ΑΚ).

Οι τράπεζες εκδίδουν στο όνομα του δικαιούχου της καταθέσεως το λεγόμενο βιβλιάριο καταθέσεων⁹³, που αποτελεί το έγγραφο, στο οποίο εμφανίζεται η κίνηση του λογαριασμού του με την καταχώριση των καταθέσεων και των αναλήψεων που πραγματοποιούνται σε εκτέλεση της σύμβασης κατάθεσης⁹⁴. Το βιβλιάριο καταθέσεων⁹⁵ που εγχειρίζεται⁹⁶ σε κάθε καταθέτη χρησιμεύει για την εξακρίβωση

⁸⁹ Παρά το γεγονός ότι εφαρμόζονται οι διατάξεις του (830 ΑΚ παρ. 1 εδ.). Ρόκας Ν., Στοιχεία τραπεζικού δικαίου, 2002, σελ.61.

⁹⁰ Βλ. σχετικά Ψυχομάνης Σ., Οι τράπεζες και η εποπτεία τους, 2006.

⁹¹ Αρχική ρύθμιση με τον Ν. 2114/1993, ο οποίος καταργήθηκε από το άρθρο 56 παρ. 2 του Ν.2324/1995. Με τις ρυθμίσεις αυτές επιχειρείται η ενσωμάτωση των διατάξεων της κοινοτικής οδηγίας 94/19/ΕΟΚ «περί συστημάτων εγγύησης καταθέσεων» (ΕΕ L135/31.5.1994) στην ελληνική τραπεζική νομοθεσία. Προβλέπεται η σύσταση Ταμείου Εγγύησης Καταθέσεων -ΤΕΚ- (άρθρο 41 Ν. 2324./1995), με σκοπό την καταβολή αποζημίωσης στους καταθέτες των πιστωτικών ιδρυμάτων.

⁹² Επιτρέπεται η αναζήτηση του πλουτισμού, ακόμη και αν η παροχή έγινε για ανήθικη αιτία. Δεν εφαρμόζεται, συνεπώς, η διάταξη 907 ΑΚ.

⁹³ Αναλυτικά για το βιβλιάριο καταθέσεων στο Γενικό Μέρος, Κεφάλαιο Δεύτερο, Τμήμα ΙΙΙ, όπου εξετάζεται η ευθύνη της τράπεζας σε περίπτωση καταβολής σε μη δικαιούχο.

⁹⁴ Βλ και Παμπούκη, παρατηρήσεις στην ΕφΔωδ 295/1997, ΕπισκΕΔ 1997.993.

⁹⁵ Σε περίπτωση απώλειας του βιβλιαρίου καταθέσεων γεννάται η υποχρέωση του καταθέτη για άμεση ειδοποίηση της τράπεζας, ΕφΑθ 3891/2002, ΔΕΕ 2002.718.

της ιδιότητας του δικαιούχου ανάληψης των κατατιθεμένων χρημάτων⁹⁷. Εξομοιώνεται με ιδιωτικό έγγραφο⁹⁸ και αποτελεί πλήρη απόδειξη⁹⁹ κατάθεσης των χρημάτων, κατά την έννοια του άρθρου 3 ν.δ. 17.7/13.8.1923¹⁰⁰.

Η απαίτηση που γεννάται από τη σύμβαση κατάθεσης είναι επιδεκτική *διάθεσης*. Υποστηρίζεται¹⁰¹ ότι η διάθεση μπορεί να γίνει με την μορφή μεταβίβασης, σύστασης επικαρπίας ή ενεχύρασης, με την τελευταία, πάντως, να αμφισβητείται με βάση την εφαρμογή του ακατασχέτου των τραπεζικών καταθέσεων λόγω του τραπεζικού απορρήτου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει και το νομικό ζήτημα που προκύπτει από την ενεχύραση της απαίτησης από την κατάθεση υπέρ της τράπεζας για ίδια εξασφάλιση έναντι της χρηματοδότησης του καταθέτη της¹⁰², αφού συμβαίνει το παράδοξο της σύμπτωσης της τράπεζας στον ρόλο της οφειλέτριας αλλά και της δανειστριάς¹⁰³, όπως, επίσης, και αυτό της κατάσχεσης καταθέσεων στα χέρια της τράπεζας ως τρίτης από πιστωτή του καταθέτη (λόγω της εφαρμογής του τραπεζικού απορρήτου Ν. 1059/1971), που όμως ρυθμίστηκε ικανοποιητικά με το άρθρο 24 του Ν. 2915/2001¹⁰⁴. Το άρθρο αυτό επιβεβαίωσε και νομοθετικά τον διαχωρισμό του

⁹⁶ Η παράδοση βιβλιαρίου καταθέσεων στη δωρεοδόχο, βάσει συμβάσεως δωρεάς, δεν αποτελεί υλική παράδοση της νομής των δωρούμενων χρημάτων, αλλά απαιτείται και σύνταξη συμβολαιογραφικού εγγράφου, ΕφΑθ 8139/1995, ΔΕΕ 1996.391 με σημ. Χρυσάνθη.

⁹⁷ Η απλή κατοχή του δεν επιτρέπει στην τράπεζα την καταβολή σε κάθε περίπτωση και χωρίς διάκριση. Η τράπεζα φέρει την υποχρέωση επιμελούς ελέγχου της ταυτότητας και της γνησιότητας της υπογραφής των συναλλασσομένων, Παπαϊωάννου Γ., Η αστική ευθύνη κατά την ανάληψη από τραπεζικό λογαριασμό από μη δικαιούχο, ΔΕΕ 2001.828 επ. Για τη χρήση του βιβλιαρίου από μη δικαιούχο (ιδιαίτερα, σε περίπτωση απώλειας ή κλοπής) το ζήτημα της ευθύνης που γεννάται, επιλύεται νομολογιακά και με την εφαρμογή του άρθρου 300ΑΚ περί συντρέχοντος πταίσματος.

⁹⁸ ΕφΘεσ 764/2004, ΔΕΕ 2004.665.

⁹⁹ ΕφΑθ 3545/1998, ΕΕμπΔ 1999.491. Δεν αποτελεί συστατικό έγγραφο της συμβάσεως καταθέσεως, ούτε βέβαια αξιόγραφο ούτε και νομιμοποιητικό έγγραφο. Βλ. Ψυχομάνη Σ., Τραπεζικό Δίκαιο, 2001 σελ. 231-232. Αντίθετα ο Ρόκας, (Στοιχεία τραπεζικού δικαίου, 2002, σελ. 67) υποστηρίζει ότι είναι ιδιόρρυθμο έγγραφο νομιμοποίησης, με την έννοια ότι η τράπεζα δικαιούται να αρνηθεί να καταβάλλει από λογαριασμό σε εκείνον που δεν προσκομίζει βιβλιάριο αλλά και απαλλάσσεται από την ευθύνη, αν κατέβαλλε σε πρόσωπο που προσκομίζει βιβλιάριο και ταυτότητα με απλό έλεγχο της φαινομενικής ομοιότητας της υπογραφής του.

¹⁰⁰ ΕφΑθ 807/2000, ΔΕΕ 2000.522, ΕφΘεσ 1580/2000, ΔΕΕ 2000.884. Αντίθετα, δεν δέχεται την εφαρμογή του άρθρου αυτού ο Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, 2001 σελ.233, υποσ. 35^α και ο Τριανταφυλλάκης, Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών, ΔΕΕ 1996.589 επ.

¹⁰¹ Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002, σελ. 63.

¹⁰² Ψυχομάνης Σπ., Η διάθεση χρηματικών καταθέσεων σε ασφάλεια απαιτήσεων, ΝοΒ 1990.581.

¹⁰³ Προκύπτει υποχρέωση επιστροφής των χρημάτων της κατάθεσης στον δικαιούχο, αλλά η τράπεζα είναι και εκδοχέας της απαίτησης.

¹⁰⁴ Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων δεν ισχύει έναντι του δανειστή που έχει δικαίωμα κατάσχεσης της περιουσίας του δικαιούχου της κατάθεσης, στο μέτρο που απαιτείται τούτο για την ικανοποίησή του. Βλ. Ειδικές διατάξεις άρθρων 87-94 ν.δ. 17.7/13.8.1923. Επίσης Ψυχομάνης, Η κατάσχεση των καταθέσεων, Αρμ. 2002.987. Βλ. επίσης, Μάζης, Μερικές σκέψεις για την κατάσχεση σε χέρια τρίτου και σε ιδιαίτερα σε τράπεζα ως τρίτης, ΔΕΕ 1997.455 και

απορρήτου από το ακατάσχετο, προβλέποντας την υπό προϋποθέσεις δυνατότητα κατάσχεσης και των καταθέσεων, δίνοντας τέλος στην λανθασμένη¹⁰⁵ ερμηνευτική θέση περί ακατασχέτου των τραπεζικών καταθέσεων της νομολογίας¹⁰⁶.

Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει, τέλος, και στην ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των πελατών μέσω της χρήσης της σύγχρονης τεχνολογίας, που αφορά και την διενέργεια καταθέσεων και αναλήψεων μετά από σχετική συμφωνία με την τράπεζα, και επιπλέον, εκτείνεται σε ένα πλήθος προϊόντων συστηματοποιημένης και αυτοματοποιημένης συναλλακτικής πρακτικής¹⁰⁷.

Παρά την έλλειψη επαρκούς ορισμού και των ελαττωμάτων που οι ήδη διατυπωθέντες περικλείουν, η κυριαρχία της τραπεζικής κατάθεσης στο πεδίο των τραπεζικών δραστηριοτήτων αλλά και η πρακτική της συμβολή στην λειτουργία του συστήματος πιστώσεων και δανειοδοτήσεων είναι αναμφίβολη, ενώ, ταυτόχρονα, δεν παύει να λειτουργεί και ως ένα ασφαλές κριτήριο κατάταξης και αξιοπιστίας ενός τραπεζικού οργανισμού.

2. Η σύμβαση πιστώσεως

Ως σύμβαση πιστώσεως νοείται η σύμβαση, με την οποία η τράπεζα αναλαμβάνει άμεσα ή έμμεσα την υποχρέωση για κεφαλαιακή ενίσχυση του αντισυμβαλλομένου - πελάτη της, στη βάση ενός συμφωνηθέντος, συνήθως, χρονικού ορίζοντα και ποσού.

Είναι αυτονόητη η σημασία της χορήγησης πιστώσεων στην λειτουργία των σύγχρονων οικονομιών σε όλα τα επίπεδα δραστηριότητας, στο βαθμό που είναι σύμφυτη, αφενός με την προοπτική μεγέθυνσης των επιχειρήσεων μέσω του τραπεζικού δανεισμού (corporate banking), με σκοπό την ανανέωση ή απόκτηση παγίων στοιχείων ή την χορήγηση κεφαλαίου κίνησης¹⁰⁸, και αφετέρου με την

Χριστοδούλου, Η έννοια της καταθέσεως και το ζήτημα του ακατάσχετου κατά τον νόμο περί του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων (γνμδ), ΔΕΕ 1998.232.

¹⁰⁵ Η θεωρία ευθύς εξαρχής και ομόφωνα είχε κατακρίνει τη στάση της νομολογίας. Βλ. *Μάζης*, ο.π. υποσ.3, όπου και οι σχετικές παραπομπές.

¹⁰⁶ ΑΠ(ολ) 1224/1975, ΝοΒ 1976.188 και ΑΠ(ολ) 3/1993, ΕΕμπΔ 1994.204. Ήδη, όμως, και πριν την διάταξη του άρθρου 24 του ν. 2915/2001 είχε αρχίσει να διαφαίνεται η στροφή και της νομολογίας προς την ορθή κατεύθυνση. Βλ. ΑΠ 785/1999, ΕΕμπΔ 1999.477 και ΑΠ 19/2001, ΔΕΕ 2002.190.

¹⁰⁷ Πιστωτικές κάρτες, home banking, phone banking, e-banking ακόμη και τυποποιημένα επενδυτικά προϊόντα.

¹⁰⁸ Δεν προκύπτει υποχρέωση των τραπεζών για χρηματοδότηση των επιχειρήσεων ούτε για μη διακοπή της χρηματοδότησης. Βλ. ΕφΑθ 3097/98, ΔΕΕ 1999, 307 παρατ. Παπαντώνη, *Γεωργακόπουλου*, Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών. Εσωτερική σχέση σε ενέγγυα πίστωση και προσυμβατική υποχρέωση σύναψης δανείου (γνμδ), ΔΕΕ 1998, 773. *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία

τόνωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, μέσω της παραδοσιακής διαδικασίας του δανεισμού¹⁰⁹, με σκοπό την αύξηση των διαθέσιμων των νοικοκυριών.

Στο σημείο αυτό, και πριν επιχειρηθεί μια σύντομη προσέγγιση του νομικού θεσμού της πίστωσης, μπορούν να γίνουν δύο επισημάνσεις, η μία αμιγώς οικονομικού και η άλλη κοινωνικο-οικονομικού περιεχομένου. Η πρώτη αφορά στις δομικές μεταβολές των αγορών και στον περιορισμό της χρήσης τραπεζικών κεφαλαίων από τις μεγάλες επιχειρήσεις. Εναλλακτικές μορφές εταιρικής χρηματοδότησης, όπως η άντληση κεφαλαίων από τα χρηματιστήρια για τις εισηγμένες εταιρείες και η έκδοση εταιρικών ομολόγων, (χρηματοοικονομικές πρακτικές που εφαρμόζουν και τα ίδια τα πιστωτικά ιδρύματα), περιόρισαν σημαντικά τον τραπεζικό δανεισμό των επιχειρήσεων δημιουργώντας, ταυτοχρόνως, πρόσβαση σε φθηνότερο χρήμα¹¹⁰.

Η δεύτερη συνδέεται άμεσα με τον βαθμό δανεισμού των ιδιωτών και με την κατάχρηση της χρηματοδοτικής δυνατότητας, μεγθών που δημιουργούν συνθήκες υπερδανεισμού και ανάλογου κινδύνου του χρηματοπιστωτικού συστήματος από ενδεχόμενη μη εξυπηρέτηση των δανείων. Οι οικονομικές συνθήκες συνέτειναν στην έκρηξη της καταναλωτικής πίστης με πλήθος δανειακών προϊόντων, και συνακολούθως στην υπερχρέωση των νοικοκυριών, που απολαμβάνουν μια μορφή δανειακής ευημερίας προς δόξα των τραπεζών και της προοπτικής της αυξημένης κερδοφορίας τους¹¹¹. Σε ένα έντονα υφεσιακό περιβάλλον, με την αύξηση των υποχρεώσεων να αποτελεί την μόνη σταθερά ανάμεσα στις δυσμενώς μεταβαλλόμενες συνθήκες εργασίας, αμοιβών, πληθωρισμού και ανεργίας, η εκπλήρωση των υποχρεώσεων των δανειζομένων είναι ευθέως ανάλογη του

Τραπεζικού Δικαίου, 2002. *Βελέντζας Ι.*, Τραπεζικές πιστώσεις και προστασία του καταναλωτή-πελάτη της τράπεζας, ΕΕμπΔ 1997.400, *Κοτσιρής Α.*, Προβλήματα αστικής ευθύνης τραπεζών έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής τους λειτουργίας. Ευθύνη της τράπεζας έναντι τρίτων λόγω μη χρηματοδότησης προκύπτει μόνο κατ' εξαίρεση, ΑΠ 925/91, ΕΕμπΔ 1992, 32 παρατ. *Γεωργιάδη Α.*, ιδίως, σ.45.

¹⁰⁹ Τα τελευταία χρόνια υπάρχουν δάνεια προς τους πολίτες σχεδόν για κάθε μορφή της ιδιωτικής τους δραστηριότητας. Δάνεια καταναλωτικά, διακοπών, αυτοκινήτου, σπουδών, εορτοδάνεια, και ότι άλλο μπορεί να έχει απήχηση στον μέσο πολίτη, που, λόγω της οικονομικής στενότητας, διατηρεί, μέσω των δανείων, το δικαίωμα στην απόλαυση αγαθών, υποθηκεύοντας σε κάποιο βαθμό τον παραγόμενο μελλοντικό πλούτο.

¹¹⁰ Το ατελές κανονιστικό πλαίσιο, το οργανωτικό έλλειμα των αρμοδίων και, σε κάποιο βαθμό, η έλλειψη δεοντολογίας των επιχειρήσεων ευθύνονται για σοβαρότατες παραβάσεις στην χρήση των αντληθέντων κεφαλαίων, γεγονός που δημιουργεί ένα μείζον ζήτημα χρηματιστηριακής τάξης, το οποίο θα έπρεπε νομοθετικώς να αντιμετωπισθεί με την σοβαρότητα και την βαρύτητα που απαιτείται σε θέματα που άπτονται του δημοσίου συμφέροντος.

¹¹¹ Άνθηση παρουσιάζουν και οι λεγόμενες εισπρακτικές εταιρίες που ιδρύθηκαν με σκοπό την είσπραξη απαιτήσεων κυρίως των τραπεζών έναντι μικρών δανειοληπτών και δη καταναλωτών, *Ψυχομάνης Σ.*, Ηθική της τραπεζικής επιχειρηματικής ηθικής, ΔΕΕ 2004.981.

παραγόμενου πλούτου και της διατήρησης των αμοιβών¹¹² και, βεβαίως, της θέσης εργασίας. Όταν η τελευταία είναι σχετικά επισφαλής, αναλόγως δυσχερής καθίσταται και η συνέπεια των δανειστών στην εκπλήρωση των δανειακών τους υποχρεώσεων, εξέλιξη που παράγει ένα συστημικό κίνδυνο που μπορεί να προκαλέσει αλυσιδωτές αντιδράσεις στον βαθμό ευημερίας των πολιτών, στα βασικά μεγέθη της οικονομίας αλλά και στον κοινωνικό ιστό του κράτους¹¹³.

Η έννοια της πίστωσης παρουσιάζει τις ίδιες ερμηνευτικές δυσκολίες με αυτήν της κατάθεσης, παρότι στον δικαιοϊκό χώρο οι όροι «πίστωση» και «πίστη»¹¹⁴ απαντώνται συχνά. Αντλώντας το βασικό κριτήριο για την διατύπωση ενός ορισμού από την οικονομική της λειτουργία, μπορεί κανείς να πει ότι πίστωση είναι η προσωρινή ενίσχυση από ένα πρόσωπο (πιστοδότη) της αγοραστικής δύναμης ενός άλλου (πιστολήπτη ή πιστούχου)¹¹⁵. Πρόκειται για μια παροχή της τράπεζας προς τον πελάτη της, που βασίζεται στην θετική αξιολόγηση του τελευταίου, όσον αφορά την φερεγγυότητά του και την πρόθεσή του να εκπληρώσει τις αναληφθείσες υποχρεώσεις του¹¹⁶. Όταν η ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης του πελάτη επιτυγχάνεται άμεσα με την απευθείας παραχώρησή της από τον πιστοδότη, τότε γίνεται λόγος για *άμεση πίστωση*, ενώ, όταν η αύξηση της πιστοληπτικής ικανότητάς του επιτυγχάνεται κατά τρόπο έμμεσο, με την ανάληψη εκ μέρους του πιστοδότη χρηματικής υποχρεώσεως, ώστε να αποφευχθεί η δέσμευση της ήδη υπάρχουσας αγοραστικής δύναμης του πιστούχου, τότε πρόκειται για *έμμεση πίστωση*.

Μορφές της άμεσης πίστωσης είναι το δάνειο, η σύμβαση ανοίγματος πίστωσης και η πίστωση με τρέχοντα λογαριασμό, οι οποίες θα εξεταστούν συνοπτικά παρακάτω, αλλά και οι προεξοφλήσεις πιστωτικών τίτλων, η πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων κ.α. Έμμεσες πιστώσεις είναι η ανάληψη εγγυήσεων, η πίστωση του τιμήματος, η προκαταβολή, η πιστωτική κάρτα, η χρηματοδοτική μίσθωση αλλά και οι ενέγγυες πιστώσεις και οι εγγυητικές επιστολές.

Με βάση τα παραπάνω είναι φανερό ότι η έννοια της πίστωσης είναι ευρύτερη από την αντίστοιχη του δανείου, στο βαθμό που εκτείνεται σε όλο το εύρος της πιστωτικής δραστηριότητας.

¹¹² Σε αποπληθωρισμένες τιμές.

¹¹³ Έτσι και ο *Ψυχομάνης Σ.*, ο.π., ΔΕΕ 2004.981, ιδίως 985.

¹¹⁴ Άρθρα 531, 870 ΑΚ, ν.δ. 588/1948 περί ελέγχου της πίστεως, ν.δ. 3838/1958 περί πωλήσεων επί πιστώσει και πλήθος άλλα.

¹¹⁵ *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001, σελ. 2.

¹¹⁶ Συνάγεται εξ'αυτών πως η βασική φιλοσοφία του νομικού ορισμού της πίστωσης είναι τραπεζοκεντρική, αφού έχει ως σημείο αναφοράς την ελαχιστοποίηση του πιστωτικού κινδύνου που ενυπάρχει στην διαδικασία.

Το δάνειο αποτελεί την συχνότερη συναλλακτική μορφή τραπεζικής πίστωσης¹¹⁷, το δε αντικείμενο της σύμβασης αφορά στην παραχώρηση κυριότητας¹¹⁸ χρημάτων¹¹⁹ από την πιστοδότρια τράπεζα προς τον πιστολήπτη και οφειλέτη, με συμφωνία επιστροφής σε προσυμφωνημένο χρόνο¹²⁰.

Η σύμβαση δανείου είναι μια διαρκής ενοχική σύμβαση που καταρτίζεται άτυπα. Υποστηρίζεται η άποψη ότι πρόκειται για σύμβαση *re* καταρτιζόμενη¹²¹, δεν αποκλείεται, όμως, να καταρτιστεί και συναινετικό δάνειο, χωρίς δηλ. την ταυτόχρονη μεταβίβαση του δανείσματος, το οποίο συνίσταται στην απλή υπόσχεση από τον πιστοδότη για μεταβίβαση του δανείσματος στον δανειολήπτη¹²². Ο τόκος αποτελεί το αντάλλαγμα για την προσωρινή παραχώρηση στον πελάτη του ποσού του δανείου, καθώς και για την δυνατότητα αξιοποίησης του ποσού αυτού.

Η σύμβαση ανοίγματος πιστώσεως (με την οποία συντελείται κυρίως η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων για την απόκτηση παγίων ή άλλων περιουσιακών στοιχείων) χαρακτηρίζεται από την ανάληψη υποχρέωσης της πιστοδότριας τράπεζας προς τον πιστολήπτη για την παροχή πιστώσεων διαφόρων μορφών, υπό συγκεκριμένους όρους, προσυμφωνημένο πιστωτικό όριο, ευέλικτο χρονικό ορίζοντα¹²³ και σχετική ευχέρεια ως προς την δυνατότητα ενεργοποίησής της.

Συναινετική¹²⁴ και ιδιόμορφη, κατ' αρχήν, η σύμβαση ανοίγματος πιστώσεως αποτελεί ένα ακόμη πεδίο ελλειμματικής νομοθετικής ρύθμισης¹²⁵, που αυτονόητα

¹¹⁷ Για τις περιπτώσεις καταχρηστικής συμπεριφοράς της τράπεζας προς τους δανειολήπτες κάνει λόγο η ΜΠρΠειρ 3020/2002, ΔΕΕ 2002.1004.

¹¹⁸ Ψυχομάνης Σ., Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, 2001, σελ 274.

¹¹⁹ Το τραπεζικό δάνειο είναι πάντα χρηματικό και έντοκο. Βλ. και 806 ΑΚ, όπου προβλέπεται η δυνατότητα σύναψης δανείου με αντικείμενο άλλα αντικαταστατά πράγματα, με ή χωρίς αντάλλαγμα.

¹²⁰ Μέρος της συνολικής συμφωνίας αποτελούν και άλλα θέματα, όπως της τμηματικής καταβολής, του επιτοκίου, της μετατροπής σε άλλο νόμισμα κ.ά. Σημαντική παράμετρος για το είδος του δανείου είναι και ο σκοπός χρήσης του (στεγαστικό, καταναλωτικό, βιοτεχνικό κλπ), που εντάσσεται στο πλαίσιο μιας συνολικής πολιτικής της τράπεζας σε σχέση με τον υπόλοιπο ανταγωνισμό.

¹²¹ Με την έννοια ότι για την κατάρτισή της απαιτείται μεταβίβαση της κυριότητας των πραγμάτων από το δανειστή στον οφειλέτη (μάλλον κρατούσα στην νομολογία άποψη). Χρησιμοποιείται και ο όρος παραδοτική. Βλέπε ΕφΑθ 1295/1996, ΔΕΕ 1997.181, ΧρΙΔ 2001.600 με παρατ. *Νεζερίτη*, καθώς και το άρθρο 50 παρ. 1 ν.δ. 17.7/13.8.1923.

¹²² Ρόκας Ι., σε Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, παρατηρήσεις στα άρθρα 806-809, αρ.11.

¹²³ Η τραπεζική πρακτική έχει αποδείξει ότι η λογική υπέρβαση των χρονικών και ποσοτικών ορίων της σύμβασης ανοίγματος πιστώσεως είναι σύνθητες φαινόμενο και κατά κανόνα αποδεκτό από τις τράπεζες.

¹²⁴ Απαιτείται σύμπτωση των δηλώσεων της βούλησης των συμβαλλομένων, χωρίς να χρειάζεται καταβολή της πίστωσης (δηλαδή *re* κατάρτιση).

¹²⁵ Αποσπασματική ρύθμιση επιχειρείται στα άρθρα 35, 47 και 64 του ν.δ. 17.7/13.8.1923, όπου γίνεται λόγος περί «δανείου επ' ανοικτώ λογαριασμό».

δημιουργεί χώρο για διαφορετικές απόψεις και προσεγγίσεις¹²⁶. Ο παραπάνω ορισμός, πάντως, συνηγορεί υπέρ της έννοιας της σύμβασης - πλαίσιο και όχι αυτής του προσύμφωνου δανείου, η οποία εντάσσεται τυπολογικά στο δίκαιο του δανείου, της εντολής ή της πωλήσεως, ανάλογα με την ειδικότερη συμφωνία των μερών και τις ανάγκες και τους σκοπούς της παρεχόμενης πίστωσης¹²⁷.

Η σύμβαση ανοίγματος πίστωσης είναι κατ' αρχήν άτυπη¹²⁸, μπορεί να καταρτιστεί ρητά ή σιωπηρά, συνάγεται δε λογικώς ότι απαιτεί πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα καθ' όλη την διάρκεια της ισχύος της. Όπως όλες οι αμφοτεροβαρείς συμβάσεις, δημιουργεί μια σειρά από δικαιώματα και υποχρεώσεις για τα συμβαλλόμενα μέρη (τράπεζα – πελάτη) και λήγει με την πάροδο του συμφωνημένου χρόνου διαρκείας της ή και για άλλους λόγους που έχουν συμφωνήσει ρητά τα μέρη¹²⁹. Στην διακριτική ευχέρεια της τράπεζας είναι να προχωρήσει σε τακτική¹³⁰ ή έκτακτη¹³¹ καταγγελία της σύμβασης, με την επιφύλαξη να μην θιγούν τα εύλογα συμφέροντα του πελάτη¹³² και της μη καταχρηστικής άσκησης των δικαιωμάτων της.

Αν και δεν προκύπτει υποχρέωση αποδοχής της τράπεζας για την σύναψη της σύμβασης ανοίγματος πιστώσεως, δεν μπορεί να αποκλεισθεί ευθύνη της σε ενδεχόμενη άρνηση χρηματοδότησης, ιδίως δε στην περίπτωση που δημιούργησε στον πελάτη της δικαιολογημένη προσδοκία πιστοδότησής του¹³³, ενώ ευθύνη της

¹²⁶ Έχει χαρακτηριστεί ως προσύμφωνο δανείου ή υπόσχεση παροχής δανείου, δάνειο υπό την αναβλητική αίρεση της αίτησης από τον πιστούχο του ποσού της πίστωσης, δάνειο καταρτιζόμενο με μόνη τη συναίνεση των μερών (κρατούσα στη νομολογία) κ.α.

¹²⁷ Γεωργιάδης Απ. Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001, σελ. 4. Στο προσύμφωνο δανείου, η καταβολή που ακολουθεί αποτελεί την οριστική σύμβαση δανείου, ενώ στο συναινετικό δάνειο υπάρχει υπόσχεση περί καταβολής δανείου.

¹²⁸ Η σύνταξη συμβολαιογραφικού εγγράφου απαιτείται σύμφωνα με το ν.δ. 17.7/13.8.1923 στην περίπτωση εξασφάλισης με υποθήκη (άρθρο 50 παρ.1 ν.δ. 17.7/13.8.1923) και σε αυτήν της μετατροπής ενός απλού χρεωλυτικού ενυπόθηκου δανείου σε ενυπόθηκο άνοιγμα πίστωσης (άρθρο 67 ν.δ. 17.7/13.8.1923) Και στις δύο περιπτώσεις το συμβολαιογραφικό έγγραφο αποτελεί εκτελεστό τίτλο (Παμπούκης, σελ. 410, υποσ. 8.)

¹²⁹ Αναλυτικά βλ. Ψυχομάνης Σ., Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, 2001, σελ 297 επ. και Κιάντου – Παμπούκη Α., Δίκαιον Τραπεζικών Εργασιών, Πανεπιστημιακά Παραδόσεις, σελ.14-15.

¹³⁰ Δικαίωμα που ασκείται σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο της ισχύος της, όταν πρόκειται για σύμβαση ανοίγματος πιστώσεως αορίστου διαρκείας.

¹³¹ Όταν η σύμβαση είναι ορισμένου χρόνου και μόνο αν συντρέχει σπουδαίος λόγος π.χ. επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης του πελάτη.

¹³² Εγκαιρη άσκηση, εύλογη προθεσμία στον πιστολήπτη, ΑΚ 281, ΑΠ 1198/1995, ΔΕΕ 1995, 982 παρατ. Περάκη, ΕφΛαρ 83/1998 και ΕφΑθ 8670/96, ΕπισκεΔ 1999, 138 με παρατ. Ψυχομάνη Σπ., 190.

¹³³ Αρνητικό διαφέρον, Βλ. και παρακάτω Γενικό Μέρος, Κεφάλαιο Δεύτερο, για το δικαίωμα της τράπεζας για άρνηση παροχής υπηρεσίας και Γεωργακόπουλος, Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών. Εσωτερική σχέση σε ενέγγυα πίστωση και προσυμβατική υποχρέωση σύναψης δανείου (γνμδ), ΔΕΕ 1998.773 και ΕφΑθ 9537/98, ΕΕμπΔ 2000.71 που αναφέρεται στην διακοπή χορήγησης εγγυητικών επιστολών.

τράπεζας προς αποζημίωση θεμελιώνει επίσης και παραπλανητική της υπόσχεση πιστοδότησης, στο βαθμό που συνιστά συμπεριφορά αντίθετη προς τα χρηστά ήθη¹³⁴.

Η πρακτική και συνήθης διαδικασία της ανακυκλούμενης πιστοδότησης, βάσει της οποίας ο πελάτης μετά την πρώτη πιστοδότηση μπορεί να λαμβάνει και νέες πιστοδοτήσεις, ουσιαστικώς αποτελεί μια συνδυαστική λειτουργία της *σύμβασης ανοίγματος πιστώσεως και του αλληλόχρεου λογαριασμού*¹³⁵, στην έννοια του οποίου περιλαμβάνεται και ο τρεχούμενος ή τρέχων ή ανοικτός λογαριασμός¹³⁶. Στην σύμβαση τρέχοντος λογαριασμού¹³⁷ οι συμβαλλόμενοι αποφασίζουν να υποβάλλουν τις αμοιβαίες απαιτήσεις τους και τις αντίστοιχες καταβολές που χάνουν την αυτοτέλειά τους, σε συνολικό διακανονισμό¹³⁸, ή, κατά μία έννοια, σε ένα διαρκή συμψηφισμό, κατά τρόπο ώστε απαιτητό να καθίσταται μόνο το υπόλοιπο¹³⁹ των χρεώσεων και των πιστώσεων ενός ενιαίου λογαριασμού που θα προκύψει μετά το πέρας της συμβατικής σχέσης των αντισυμβαλλομένων¹⁴⁰.

Πρακτικά, με την πίστωση με τρέχοντα λογαριασμό¹⁴¹ ο πελάτης είτε αποκτά την ευχέρεια να προβαίνει σε διαθέσεις επί του τρέχοντος λογαριασμού του μέχρι ενός συμφωνημένου ορίου (άνοιγμα πίστωσης), είτε πιστώνεται απλώς στον τρέχοντα λογαριασμό του (καταθέσεως) το ποσό της πίστωσης, με ταυτόχρονη χρέωση άλλου

¹³⁴ Λιακόπουλος Θ., Εγγυητική επιστολή με ρήτρα πληρωμής σε πρώτη ζήτηση και ευθύνη της τράπεζας για μη ανανέωση της επιστολής, (γνμδ), ΔΕΕ 1995.369 κατά ΑΠ 1346/2000.

¹³⁵ Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, 1995, σελ. 13 επ.

¹³⁶ ΠΠρΠειρ 854/1992, ΕΕμπΔ 1994.43.

¹³⁷ Η χρησιμότητα του αλληλόχρεου λογαριασμού είναι δεδομένη στο πεδίο των οικονομικών και εμπορικών συναλλαγών. Απλοποίηση της διαδικασίας πληρωμών, αποφυγή άσκοπων και επικίνδυνων μετακινήσεων χρηματικών ποσών, εξασφάλιση της εκπλήρωσης των απαιτήσεων μέσω συμψηφισμού των αντιστοιχών χρεών, αδιάθετο και ανεπίδωκτο των επιμέρους απαιτήσεων και συνολικότερη εκλογίκευση και συστηματοποίηση τμήματος των πιστωτικών διαδικασιών του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

¹³⁸ Χατζηγάγιος, Δίκαιο εμπορικών δικαιοπραξιών, 1994, σελ. 66. Βελέντζας, Τραπεζικό δίκαιο, σελ. 162

¹³⁹ ΣυμβΠλημΑλεξ 357/1991, Υπεράσπιση 1991.629, σύμφωνα με το οποίο η σύναψη σύμβασης αλληλόχρεου λογαριασμού αποκλείει την υπεξαίρεση με την έννοια της μη καταβολής του απαιτητού υπολοίπου μετά το κλείσιμο του λογαριασμού, λόγω της ύπαρξης ενοχικής μόνο απαίτησης. Επίσης ΑΠ 694/1995 (Τμ. Α΄ Πολ.), σύμφωνα με την οποία αναγνώριση απαίτησεως ως κατάλοιπου αλληλόχρεου λογαριασμού προκύπτει από την σιωπή του οφειλέτου μετά την ειδοποίησή του περί του οριστικού κλεισίματος του λογαριασμού. Και ΕφΘεσ 3097/1998, ΔΕΕ 1999.307.

¹⁴⁰ ΠΠρΘεσ 204/1960, ΕΕμπΔ 1961.302, ΑΠ 381/1957, ΕΕμπΔ 1957.53 Βλ. επίσης Σπηλιόπουλος, ΕρμΑΚ, άρθρο 112 ΕισΝ ΑΚ, απ. 51, και Αργυριάδης, Η απώλεια αυτοτέλειας κονδυλίων αλληλόχρεου λογαριασμού, Αρμ 1977.177. Για την αποδεικτική ισχύ του αντιγράφου από απόσπασμα βιβλίων του πιστωτικού ιδρύματος βλ. ΑΠ 1117/2002, ΔΕΕ 2003.70, ΕφΠειρ 1108/2001, ΔΕΕ 2003.71, ΠΠρΚαλ 162/2001, ΔΕΕ 2002.307.

¹⁴¹ Χαρακτηριστικά παραδείγματα βρίσκονται στις ΕφΘεσ 117/2002, ΔΕΕ 2002.507, ΑΠ 1311/1994, ΔΕΕ 1995.410 και ΕφΘεσ 162/1995, ΔΕΕ 1995.412.

δανειακού λογαριασμού. Πρόκειται, προφανώς, για μια μεικτή σύμβαση, η οποία διέπεται από τις διατάξεις των επιμέρους συμβάσεων που την χαρακτηρίζουν, με κύρια αυτή της πιστωτικής σύμβασης¹⁴².

Οι αναφορές που προηγήθηκαν καταδεικνύουν ότι οι τραπεζικές συμβάσεις στο σύνολό τους εμφανίζουν πολυάριθμες ιδιαιτερότητες. Η χρησιμοποίηση σύγχρονων αλλά και πρωτότυπων τεχνικών, η ανισότητα των συμβαλλομένων μερών σε σχέση και με τα συμφέροντα που διακυβεύονται, καθώς και η ανάγκη διασφάλισης και λειτουργίας μιας σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ της τράπεζας και των πελατών της, επιβάλλουν την ύπαρξη κανόνων που συχνά διαφοροποιούνται από αυτούς που ρυθμίζουν γενικότερα τις συμβάσεις του αστικού δικαίου.

Οι ιδιαιτερότητες αυτές παρώθησαν στην ειδικότερη εξέταση ενός άλλου βασικού θέματος που άπτεται των τραπεζικών συμβάσεων και απαντάνται με μεγάλη συχνότητα στην καθημερινή τραπεζική πρακτική. Είναι το θέμα της εντολής στα πλαίσια πολλών τραπεζικών συμβάσεων, που θα αποτελέσει και το ιδιαίτερο αντικείμενο της μελέτης στα κεφαλαία που ακολουθούν.

---

¹⁴² Ψυχομάνης Σ., Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, 2001, σελ 301.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Η ΕΝΤΟΛΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

Ι. Η ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ

Α. Ελευθερία συμβάσεων και τυποποίηση. Η τραπεζική σύμβαση ως σύμβαση προσχώρησης.

Η δημιουργία πολύπλοκων οικονομικών συναλλαγών, η ανέλιξη μικρών οικονομικών μονάδων σε επιχειρηματικούς κολλοσούς με εκατομμύρια πελατών σε διεθνές επίπεδο, η αυτονόητη δυσκολία του εγχειρήματος καθημερινής κατάρτισης συμβάσεων με διαφορετικό περιεχόμενο και αποδέκτες, αλλά και η αναγκαιότητα επαρκούς νομικής προστασίας επέφεραν μια σημαντικότερη αλλαγή στην μορφή των συμβάσεων. Η ατομική σύμβαση που αποτελούσε προϊόν ελεύθερης διαπραγμάτευσης των συμβαλλομένων μερών κατέστη πρακτικώς και ουσιαστικώς ανεπαρκής, δεδομένης της μαζικότητας των συναλλαγών και των δυνητικών αρνητικών της επιπτώσεων, χωρίς, βέβαια, αυτό να σημαίνει την κατάργησή της στο πεδίο των καθημερινών συναλλαγών¹⁴³.

Την αναγκαιότητα αυτή κάλυψε η «σύμβαση προσχώρησης», δηλαδή μια προδιατυπωμένη από τον ένα συμβαλλόμενο σύμβαση, στην οποία προσχωρεί ο άλλος¹⁴⁴, χωρίς το ειδικότερο περιεχόμενό της να επιδέχεται διαπραγμάτευση¹⁴⁵. Η μαζικότητα των καθημερινώς καταρτιζομένων συμβάσεων, το τυποποιημένο

---

¹⁴³ Αν και υπάρχει μια σχετική τυποποίηση σε διάφορες μορφές συμβάσεων στις καθημερινές μας συναλλαγές (π.χ. συμβόλαια ενοικίασης κλπ), αυτό δεν καταργεί κατ' ουσίαν την ελευθερία κατάρτισης μιας σύμβασης. Δεν ισχύει το ίδιο για τις συμβάσεις τραπεζών, δημοσίων οργανισμών, μεγάλων εταιριών κλπ.

¹⁴⁴ Πρβλ. *Ψυχομάνη*, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, 2002, *passim*.

¹⁴⁵ Για την προδιατυπωμένη σύμβαση σε στερεότυπο έντυπο που υπογράφεται από τα δύο μέρη χρησιμοποιείται και ο όρος «στερεότυπη σύμβαση», «*contrat-type*», *Παπαντωνίου*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 3^η εκδ., 1983, σελ. 325 επ. Στις περιπτώσεις αυτές, η πρόταση του συμβαλλομένου λαμβάνει την μορφή της «αίτησης» και οι συμβατικοί όροι αποκαλούνται «γενικοί όροι συναλλαγών» (άρθρο 185 ΑΚ), ισχύουν δε, μόνο αν ήταν εκ των προτέρων σε γνώση του αντισυμβαλλομένου (ΠΠρΘεσ 2128/1991, Αρμ 1991.756). Βλ. και *Αλεξανδρίδου Ε.*, Γενικοί όροι συναλλαγών, προστασία του καταναλωτή και Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, Δ/νη 1988.642. Οι ΓΟΣ πρέπει, σύμφωνα με την αρχή της διαφάνειας, να παρουσιάζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή, ΑΠ 430/2005, ΔΕΕ 2005.460, ΑΠ 1101/2004, ΔΕΕ 2005.719.

περιεχόμενό τους, το απρόσωπο των συμβάσεων¹⁴⁶, με την έννοια της μη διαφοροποιημένης συμπεριφοράς, κατά περίπτωση και κατά πρόσωπο, αποτελούν κύρια στοιχεία της μεταλλαγμένης, πλέον, ελεύθερης σύμβασης, που με ευκρίνεια, πάντως, προβάλλει την νομική και οικονομική υπεροχή του επιχειρηματία σε βάρος του αντισυμβαλλομένου του.

Σε επίπεδο δε σκοπιμότητας, μπορεί η πρακτική επιδίωξη να είναι η απλούστευση των συναλλαγών, η σαφήνεια στην διατύπωση του περιεχομένου, η εξασφάλιση της νομικής προστασίας, η καλή λειτουργία της οργανωτικής δομής της επιχείρησης, ακόμη, ίσως, και ο περιορισμός των πρωτοβουλιών των υπαλλήλων της εταιρίας στην κατάρτιση συμβάσεων, είναι, ωστόσο, αυταπόδεικτο και κοινώς αποδεκτό πως η σύμβαση προσχώρησης είναι απότοκη των εταιρικών–τραπεζικών αντανακλαστικών, σε απόλυτη ευθυγράμμιση με την αυστηρή επιχειρηματική λογική της εδραίωσης και επέκτασης της οικονομικής τους ισχύος. Μεγιστοποίηση, λοιπόν, των τραπεζικών κερδών, ελαχιστοποίηση του κόστους παραγωγής υπηρεσιών και των πιθανών κινδύνων, έστω και με την «επιβολή» δυσμενών και, συχνά, καταχρηστικών όρων συναλλαγών¹⁴⁷.

Μάλιστα, η παραπάνω διαδικασία είναι εντόνως διεθνοποιημένη και σχετικώς ομοιόμορφη, αφού εδράζεται στην ίδια φιλοσοφία περί τραπεζικής πρακτικής, διασφαλίζοντας το ενιαίο των συναλλαγών με ελάχιστες αποκλίσεις, διαφυλάσσοντας την κερδοκεντρική θεωρία της και διακηρύσσοντας το «κοινόν» της δεσπίζουσας θέσης του παγκοσμίου τραπεζικού συστήματος.

Οι σύγχρονες απαιτήσεις της οργάνωσης των επιχειρήσεων και η ανάγκη ομοιόμορφης εξυπηρέτησης του κοινού και, μάλιστα, μεγάλου βαθμού ενδιαφερομένων, επέβαλλαν η σύμβαση, η οποία συνάπτεται ανάμεσα στην τράπεζα

¹⁴⁶ Ισχύει μόνο εν μέρει στις τραπεζικές συμβάσεις, γιατί οι περισσότερες έχουν προσωπικό χαρακτήρα.

¹⁴⁷ Βλ. και ΑΠ 430/2005 (αδημ). Στο ελληνικό δίκαιο, η καταχρηστικότητα των γενικών όρων συναλλαγών υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 2 Ν. 2251/1994 του νόμου περί προστασίας του καταναλωτή, ενώ θεμέλιο της υποχρέωσης των τραπεζών περί προστασίας των συμφερόντων του πελάτη είναι, μεταξύ άλλων οι γενικοί κανόνες των άρθρων 57, 281 και 288 ΑΚ. Η προστασία του καταναλωτή διασφαλίζεται, επίσης, από το πρωτογενές (άρ. 129^Α ΣυνθΕΚ, όπως αυτό αντικαταστάθηκε από το άρ. 153 ΣυνθΕΕ) αλλά και από το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο, από τις διατάξεις των συμβάσεων των Βρυξελλών και του Λουγκάνο, τη σύμβαση της Ρώμης αλλά και από ειδικότερες διατάξεις του εθνικού δικαίου. Βλ. Ενδεικτικά, *Αλεξανδρίδου Ε.*, Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, ελληνικό και κοινοτικό δίκαιο, 1996, της ίδιας, Ο Ν. 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή. Ομοιότητες και διαφορές από το Ν. 1961/1991. Σχέσεις με το Ν. 146/1914, Αρμ. 1996.286, της ίδιας., Η προστασία του καταναλωτή μετά το νόμο 1961/1991, Αρμ. 1991.1181, *Καράκωστα*, Προστασία του καταναλωτή, Ν. 2251/1994, 1997, *Καλαμπούκα – Γιαννοπούλου*, Η προστασία του καταναλωτή στην παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ΔΕΕ 2000.12.

και στον πελάτη της να είναι, επομένως, *σύμβαση προσχώρησης*¹⁴⁸, μη υποκείμενη σε διαπραγματεύση από τα συμβαλλόμενα μέρη.

Όταν, μάλιστα, η σύμβαση είναι (προ)διατυπωμένη σε στερεότυπο έντυπο, το οποίο απλώς υπογράφεται από τα δύο μέρη, γίνεται λόγος για «στερεότυπη σύμβαση»¹⁴⁹. Οι τραπεζικές έντυπες συμβάσεις¹⁵⁰ ανταποκρίνονται, έτσι, στη νομική μορφή της απρόσωπης, ομαδικής και τυποποιημένης σύμβασης, που συντάσσεται εκ των προτέρων από τον έχοντα την οικονομική ισχύ συμβαλλόμενο, δηλ. την τράπεζα, με σκοπό την ομοιόμορφη, πολλαπλή και σε απροσδιόριστο αριθμό χρήση της, ενώ αποτυπώνουν, ταυτόχρονα, την ασθενή δικαιοπρακτική βούληση του καλουμένου να προσχωρήσει στις συμβάσεις αυτές¹⁵¹.

B. Το δικαίωμα της τράπεζας για άρνηση παροχής υπηρεσίας

Ως γνωστόν, ο νόμος καθιερώνει τη δήλωση βουλήσεως ως τον πυρήνα της δικαιοπραξίας. Το δίκαιο εμπιστεύεται, έτσι, στα πρόσωπα, να ρυθμίζουν τις έννομες σχέσεις τους, σύμφωνα με την ελεύθερη βούλησή τους, δηλ. αυτόνομα. Η καθιέρωση της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας¹⁵², αν και δεν προκύπτει ρητά από συγκεκριμένη διάταξη του Αστικού Κώδικα, διατρέχει πλήθος διατάξεών του, που επιτρέπουν στα πρόσωπα να καταρτίζουν δικαιοπραξίες και να παράγουν έννομα αποτελέσματα ελεύθερα, με τη δήλωση βουλήσεώς τους¹⁵³.

¹⁴⁸ Γεωργακόπουλος, Τραπεζικές, σελ. 479, Ρόκας Ν., Στοιχεία τραπεζικού δικαίου, σελ. 35, Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 72 επ.

¹⁴⁹ Βλ. Γεωργακόπουλου, Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, τόμος 2, Οι εμπορικές πράξεις, τεύχος 2, Συμβάσεις, Γ, Τραπεζικές, σελ. 479-480, Παπαντωνίου, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 3η έκδ., 1983, σελ. 325 επ., Βελέντζα, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 72-73, Λουκόπουλος Α., Η ερμηνεία των τραπεζικών συναλλαγών. Η σημασία των τραπεζικών συνηθειών, ΔΕΕΤ 1996.Γ.25.

¹⁵⁰ Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις παρουσιάζονται, συνήθως, είτε ως έντυποι προδιατυπωμένοι όροι που αφορούν γενικά όλες τις συμβάσεις που συνάπτει συγκεκριμένη τράπεζα, είτε ως πάγιο περιεχόμενο έντυπων ατομικών συμβάσεων προσχώρησης. Ψυχομάνης Σπ., Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις, ΕΕμπΔ 1998.887.

¹⁵¹ Δέλλιος Γ., Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, ΝοΒ 1992.811.

¹⁵² Η αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας ή αυτονομίας της ιδιωτικής βουλήσεως δεν αποτελεί απλώς γενική ρήτρα, αλλά το φιλοσοφικό θεμέλιο στο οποίο στηρίζεται το δόγμα της ελευθερίας των συναλλαγών που διέπει το ισχύον αστικό δίκαιο, είναι δε απόρροια της ατομικής ελευθερίας. Βλ. Ζέπο, Ενοχικόν Δίκαιον, Α' Γενικό Μέρος, εκδ.β', 1955, σ.102.

¹⁵³ Παπαντωνίου Ν., Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 1983, σελ.257, 258. Η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (361 ΑΚ) αναγνωρίζει στα πρόσωπα την εξουσία να διαπλάθουν κατά βούληση τις περιουσιακές έννομες σχέσεις τους με σύμβαση («εξωτερική ελευθερία») και να διαμορφώνουν ελεύθερα το περιεχόμενό τους («εσωτερική ελευθερία»). Γεωργιάδης Αστ., Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Α' τεύχος, 1984, σ. 27.

Τα πιστωτικά ιδρύματα αποτελούν νομικά πρόσωπα που απολαμβάνουν, όπως και τα φυσικά πρόσωπα, το δικαίωμα της ελεύθερης και απρόσκοπτης ανάπτυξης της προσωπικότητάς τους και της ελεύθερης ανάπτυξης της οικονομικής και επαγγελματικής δραστηριότητας, όπως αυτή κατοχυρώνεται συνταγματικά και με το άρθρο 5 παρ.1 του Συντάγματος¹⁵⁴.

Η ιδιωτική αυτονομία, σύμφωνα με τα παραπάνω, εκδηλώνεται, κυρίως, ως ελευθερία να ιδρυθεί ή όχι, με την ιδιωτική βούληση, έννομη σχέση. Για το λόγο αυτό, η έννοιά της συνηθίζεται να ταυτίζεται γενικότερα και με τον όρο συμβατική ελευθερία ή ελευθερία των συμβάσεων, αφού απόρροιά της είναι το δικαίωμα κατάρτισης ή άρνησης σύναψης δικαιοπραξιών¹⁵⁵ (ενοχικών, εμπράγματων ή άλλου είδους).

Πάγια θέση της νομολογίας¹⁵⁶ αποτελεί σήμερα η άποψη ότι φυσικές ευχέρειες ή ελευθερίες, όπως είναι η ελευθερία για την κατάρτιση ή μη κατάρτιση συμβάσεως, δεν υπόκεινται στον έλεγχο της κατάχρησης δικαιώματος, και ότι η διάταξη του 281 ΑΚ δεν μπορεί να οδηγήσει, καταρχήν, σε υποχρέωση για κατάρτιση σύμβασης. Η οριοθετική και ελεγκτική λειτουργία του 281 ΑΚ αφορά, δηλαδή, αποκλειστικά την άσκηση δικαιώματος με τη στενή νομικοτεχνική έννοια του όρου και όχι κάθε πράξη ή παράλειψη που επιχειρείται δυνάμει της γενικής ατομικής ελευθερίας¹⁵⁷.

Γίνεται δεκτό, επομένως, πως η άρνηση ενός πιστωτικού ιδρύματος για σύναψη συμβάσεως¹⁵⁸, οποιασδήποτε μορφής και περιεχομένου, όντας φυσική ευχέρεια και

¹⁵⁴ Παπαντώνη Μ., Παρατηρήσεις στην ΕφΘεσ 3097/1998, ΔΕΕ 1999.307.

¹⁵⁵ Ο χαρακτήρας των τραπεζικών συμβάσεων ως *intuitu personae*, αλλά και το στοιχείο της εμπιστοσύνης που χαρακτηρίζει την τραπεζική σχέση, δικαιολογούν το δικαίωμα της τράπεζας να επιλέγει ελεύθερα τον αντισυμβαλλόμενο της. *Thunis X., Responsabilité du banquier et automatisé du paiements*, 1996, σ. 198.

¹⁵⁶ ΕφΑθ 770/1991, Αρμ. 45.343, ΑΠ (ολ) 33/1987, ΝοΒ 36.324, ΑΠ 371/1967, ΝοΒ15.144, ΑΠ 212/1967, ΝοΒ 15.970 και Γεωργιάδης Απ., Η νομολογιακή εφαρμογή του άρ.281 ΑΚ στο ενοχικό δίκαιο, Αρμ. 1998.525.

¹⁵⁷ Παπανικολάου Π., Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.509 επ. Βλ. και ΑΠ167/1998, ΕλλΔνη 1998.857. Η υπό μορφή φυσικής ευχέρειας εξουσία του προσώπου, που έχει την ικανότητα δικαίου και δικαιοπραξίας, να συνάπτει ή όχι συμβάσεις με τρίτους δεν υπόκειται στους περιορισμούς του άρθρου 281 ΑΚ, το οποίο προϋποθέτει άσκηση συγκεκριμένου δικαιώματος που παρέχεται στο δικαιούχο από θετική διάταξη δικαίου και αποσκοπεί στην προστασία του ιδιωτικού συμφέροντος.

¹⁵⁸ Διαφορετικό είναι το ζήτημα της ευθύνης ενός πιστωτικού ιδρύματος από τις διαπραγματεύσεις (ΑΚ 197, 198) και της ενδοσυμβατικής ευθύνης. Έτσι, δεν υφίσταται ευθύνη εκ των διαπραγματεύσεων, όταν τα αρχικώς συμφωνηθέντα (υπόσχεση χρηματοδότησης) δεν περιελήφθηκαν στην τελικώς καταρτισθείσα σύμβαση, αλλά η επίμεμπτη συμπεριφορά ελέγχεται με βάση το μόνο δεσμευτικό νομικό γεγονός, που είναι η ίδια η σύμβαση, με εφαρμογή των διατάξεων περί πλάνης ή απάτης. ΑΠ 566/1993, ΕλλΔνη 1994.1097. Περαιτέρω, σε περίπτωση που μπορεί να στοιχειοθετηθεί ευθύνη κατά τα ΑΚ 197, 198, η αποζημίωση που οφείλεται περιλαμβάνει το αρνητικό της σύμβασης διαφέρον (διαφέρον εμπιστοσύνης, που οφείλεται στη διάγνωση της εμπιστοσύνης από τη μη κατάρτιση της σύμβασης δηλ. δαπάνες ή απόκρουση άλλης ευκαιρίας προς σύναψη παρόμοιας σύμβασης) και όχι το διαφέρον εκπλήρωσης (το οποίο προϋποθέτει

όχι δικαίωμα με την έννοια του 281 ΑΚ, δεν βλάπτει το γενικότερο συμφέρον αλλά, κατά περίπτωση, επιδρά μόνο στο συμφέρον του συγκεκριμένου υποψηφίου πελάτη και δεν ελέγχεται δικαστικά.

Αντίθετα με την νομολογία, η επιστήμη δέχεται ότι ελεγκτές κατά την 281 ΑΚ είναι όχι μόνο τα υπό τεχνική έννοια δικαιώματα αλλά και οι φυσικές ευχέρειες και ελευθερίες¹⁵⁹. Υποστηρίζεται, έτσι, ότι είναι σκόπιμο να ελέγχονται με το 281 ΑΚ όχι μόνο η άσκηση της εξουσίας συγκεκριμένου δικαιώματος, αλλά και η άσκηση της γενικής ελευθερίας, ειδικά, δε, όταν αυτή προσβάλλει νόμιμα συμφέροντα τρίτων, ώστε να αντιμετωπίζεται κάθε δραστηριότητα που εκδηλώνεται αντικοινωνικά¹⁶⁰. Ο έλεγχος είναι δηλ. περισσότερο, ίσως, αναγκαίος για τις φυσικές εξουσίες και ευχέρειες, αφού τα όρια δράσεώς τους είναι ευρύτερα και κατεξοχήν ακαθόριστα, άρα και ο κίνδυνος καταχρήσεως μεγαλύτερος.

Ζήτημα τίθεται εδώ, αν η συμπεριφορά μιας τράπεζας να αρνηθεί τη σύναψη μιας σύμβασης με συγκεκριμένο πελάτη, ενώ σε άλλους πελάτες της δεν το είχε αρνηθεί, συνιστά παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης¹⁶¹. Η σταθερή νομολογία του Αρείου Πάγου δέχεται, πλέον, ότι η συνταγματικά θεσπιζόμενη αρχή της ίσης μεταχείρισης (άρθρο 4 του Συντάγματος) αποτελεί κανόνα δικαίου και στο χώρο του ιδιωτικού δικαίου, κανόνα συναγόμενο από την διάταξη του 288 ΑΚ. Δεν μπορεί, ωστόσο, να ισχύσει σε ολόκληρο το πεδίο των ιδιωτικών εννόμων σχέσεων. Η αποδοχή μιας τέτοιας καθολικής ισχύος της θα αναιρούσε την ιδιωτική αυτονομία, αφού θα στερούσε από το πρόσωπο την ελευθερία επιλογής του αντισυμβαλλομένου του αλλά και την ελευθερία διαπλάσεως του περιεχομένου των ιδιωτικών εννόμων

εγκύρως συναφθείσα σύμβαση), ή το διαφυγόν κέρδος από τη μη εκπλήρωση της σύμβασης. ΕφΘεσ 3097/1998, ΔΕΕ 1999.308.

¹⁵⁹ Βλ. Παπαντωνίου Ν., ο.π. σελ 220. Αναλυτικότερα ο Γεωργιάδης Α., στον ΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, άρθρο 281 ΑΚ με περαιτέρω παραπομπές.

¹⁶⁰ Αν και η νομολογία εξακολουθεί να επιμένει στην αρχική θέση της, η απόφαση ΑΠ 33/1987, ΝοΒ 36.324, με την ισχυρή μειοψηφία της, καταγράφει, ενδεχομένως, κάποια πρώτα σημάδια στροφής της προς την αποδοχή της ομόφωνης άποψης της θεωρίας. Περισσότερα ο Γεωργιάδης Απ., Η νομολογιακή εφαρμογή του άρ.281 ΑΚ στο ενοχικό δίκαιο, Αρμ. 1998.526.

¹⁶¹ Βλ. και άρθρο 15 § 2 του Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας: «Δεν συνιστούν, πάντως, διάκριση ή κατηγοριοποίηση των πελατών και διαφοροποίηση εξυπηρέτησης ιδίως: α. η άρνηση παροχής υπηρεσιών ή η παροχή τους κατά τρόπο διαφορετικό από τον κανονιστικά προβλεπόμενο ή εθιμικά καθιερωμένο, όταν αυτό επιβάλλεται από νομικούς και οικονομικούς λόγους, που αφορούν στο συγκεκριμένο πελάτη, β. η διαφορετική τιμολόγηση των παρεχομένων υπηρεσιών, με κριτήριο τον πραγματικό ή προσδοκώμενο όγκο συναλλαγών με το συγκεκριμένο πελάτη ή τον αναλαμβανόμενο από την τράπεζα κίνδυνο, γ. η προσφορά διαφορετικών λειτουργικών συνθηκών εξυπηρέτησης για λόγους που ανάγονται είτε στη φύση των πραγματοποιούμενων συναλλαγών, είτε και στην εύλογη ανάγκη ταχύτερης διενέργειάς τους, δ. ο σχεδιασμός, η επιλεκτική ενημέρωση και προσφορά χρηματοπιστωτικών προϊόντων ή παραλλαγών τους σε ομάδες ή κατηγορίες πελατών ή υποψηφίων πελατών, με βάση τα κοινά χαρακτηριστικά ή ιδιότητες που οριοθετούν τις ομάδες ή κατηγορίες αυτές, με στόχο την ανταπόκριση στα προϊόντα αυτά».

σχέσεων του¹⁶². Ιδιαίτερα δε, οι τράπεζες, κατά την άσκηση των πολυάριθμων και πολύπλοκων τραπεζικών συναλλαγών, έχουν να κάνουν με μια πληθώρα διαφορετικών δεδομένων και εκτιμήσεων, σε σχέση πάντα με τις ιδιαιτερότητες του κάθε πελάτη αλλά και του είδους της σύμβασης, ώστε θα ήταν ιδιαίτερος δύσκολο, αν όχι αδύνατον, να εφαρμοστεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης. Θα ήταν δε, ενδεχομένως, και επικίνδυνο να υποβάλλεται η κρίση τους κάθε φορά σε δικαστικό έλεγχο, αφού κάτι τέτοιο θα μπορούσε να οδηγήσει σε υπέρμετρη δέσμευση της συμβατικής τους ελευθερίας υπό το φόβο της δικαστικής κρίσης¹⁶³. Η εν λόγω αρχή, ωστόσο, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως μέτρο σύγκρισης και στάθμισης της συμπεριφοράς της τράπεζας, στο βαθμό που η άνιση μεταχείριση από μέρους της ξεπερνά ή αγγίζει σε συγκεκριμένη περίπτωση τα όρια που θέτει η κοινωνική και η συναλλακτική ηθική στη συμπεριφορά των συναλλασσομένων (άρθρο 919 ΑΚ)¹⁶⁴.

Φραγμό, λοιπόν, στην άσκηση της συμβατικής ελευθερίας, με την ειδικότερη, μάλιστα, μορφή της αποθετικής ελευθερίας συνάψεως, της αναγνωριζόμενης δηλ. στο πρόσωπο δυνατότητας να αρνηθεί την μη επιθυμητή σε αυτό κατάρτιση μιας σύμβασης χωρίς την επίκληση κανενός λόγου¹⁶⁵, αποτελεί η αυστηρότερη – κοινωνικά- διάταξη του 919 ΑΚ που καθιερώνει αδικοπρακτική ευθύνη, σε περίπτωση εκδήλωσης συμπεριφοράς που αντίκειται στα χρηστά ήθη¹⁶⁶ με σκοπό¹⁶⁷ την πρόκληση ζημίας σε άλλο πρόσωπο¹⁶⁸.

¹⁶² Παπανικολάου, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.519, Ρόκας Ν., Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.506.

¹⁶³ Γαζή / Χιωτέλλη, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.478.

¹⁶⁴ Γεωργιάδης Απ., Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.495. Για το ζήτημα της ευθύνης της δανειοδοτούσας τράπεζας (απέναντι στον οφειλέτη ή σε τρίτους) βλ. ΕφΑθ 770/1991, Αρμ. 1991.343=ΕΕμπΔ 1992.45, ΑΠ 1198/1995, ΔΕΕ 1995.982 με σημ. Περάκη.

¹⁶⁵ Η έλλειψη του στοιχείου του εξαναγκασμού προς συναλλαγή (Kontrahierungszwang) στηρίζεται στην αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων, στο χαρακτήρα της τραπεζικής σχέσεως ως προσωπικής και σχέσεως εμπιστοσύνης, και στη φύση των τραπεζών ως εμπορικών επιχειρήσεων κινούμενων μέσα σε χώρο ανταγωνισμού. Κοτσίρης, Προβλήματα αστικής ευθύνης τραπεζών έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής λειτουργίας, Αρμ 1984.601, 607.

¹⁶⁶ Κριτήριο περί του αν η συγκεκριμένη συμπεριφορά ενέχει αντίθεση στα χρηστά ήθη, αποτελεί το κατά τον κρίσιμο χρόνο και τον αντίστοιχο χώρο, κοινό, για την επιβαλλόμενη συμπεριφορά, συναίσθημα, το εκφραζόμενο στις σχετικές αντιλήψεις του μέσου κοινωνικού ανθρώπου που σκέφτεται με χρηστότητα και φρόνηση. Για τη δε κρίση περί αντικειμενικής αντίθεσης προς τα χρηστά ήθη, συνεκτιμώνται κατά περίπτωση τα κίνητρα. ΕφΘεσ 3097/1998, ΔΕΕ 1999.307.

¹⁶⁷ Η άρνηση τράπεζας να παράσχει διευκολύνσεις προς κατάχρηστο πρόσωπο, που δεν περιέχει πρόθεση να το βλάψει άμεσα ή έμμεσα, αποτελεί έκφραση της φυσικής της ευχέρειας να συνάπτει ή όχι συμβάσεις, που απορρέει από την 361 ΑΚ και δεν αποτελεί συμπεριφορά που αντίκειται στα χρηστά ήθη, ΕφΘεσ 3097/1998, ΔΕΕ 1999.307 Βλ. και ΑΠ 925/1991, Αρμ 1992.115.

¹⁶⁸ Για αμυντική λειτουργία του 281 ΑΚ και αποκαταστατική λειτουργία του 919 ΑΚ κάνει λόγο ο Παπανικολάου, ο.π. Αναλυτικότερα για την ευθύνη της τράπεζας κατά το άρθρο 919 ΑΚ, βλ. παρακάτω, στο κεφάλαιο για την έννομη σχέση τράπεζας και πελάτη και τις απορρέουσες υποχρεώσεις.

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα παραπάνω, γίνεται δεκτό ότι η αρχή του 281 ΑΚ σε συνδυασμό με τις επιταγές της καλής πίστης του 288 ΑΚ δεν μπορούν να αποτελέσουν παραγωγικό λόγο ενοχών. Αντίθετα, μια τέτοια ενέργεια μπορεί να αναπτύξει η καλή πίστη σε σχέση με προϋπάρξασα ενοχή, ή ενός οποιουδήποτε άλλου νομικού δεσμού. Διαφορετικά, επομένως, αντιμετωπίζεται σε αυτές τις περιπτώσεις το ζήτημα της ύπαρξης προσυμβατικών ή μετασυμβατικών υποχρεώσεων της τράπεζας από την καλή πίστη αλλά και ενδεχόμενης ευθύνης της (ενδοσυμβατικής ή/και αδικοπρακτικής)¹⁶⁹. Έτσι, μπορεί να κριθεί, κατά περίπτωση, ότι υφίσταται υποχρέωση της τράπεζας για συνέχιση χρηματοδότησης ή παροχής άλλων τραπεζικών διευκολύνσεων¹⁷⁰, όταν οι ενέργειες αυτές δεν εκθέτουν σε κίνδυνο τα συμφέροντά της, αντιθέτως δε, οδηγούν σε μη εύλογη ζημία του πελάτη της (απαγόρευση υπέρμετρης ζημίας). Αυτό ισχύει ιδιαίτερα, όταν η άρνηση της τράπεζας δεν δικαιολογείται από την πάγια συμπεριφορά της (*venire contra factum proprium*¹⁷¹) απέναντι στον πελάτη της, ενώ δεν έρχεται σε αντίθεση και με την θέση της νομολογίας για την ελευθερία κατάρτισης συμβάσεως, αφού στις περιπτώσεις αυτές γίνεται λόγος για συνέχιση ή ανανέωση ήδη υφιστάμενης ενοχής¹⁷² και όχι για ίδρυση εξ'ολοκλήρου νέας.

Γ. Κατάρτιση της τραπεζικής σύμβασης

1. Η έννοια της τραπεζικής σύμβασης

Στην πράξη, καθιερώθηκε ο όρος «τραπεζική σύμβαση» να χρησιμοποιείται για όλα τα είδη των συμβάσεων που συνάπτονται μεταξύ των τραπεζών και των πελατών τους, παρά την ιδιαιτερότητα των χαρακτηριστικών που αυτές μπορούν να φέρουν.

Στην πραγματικότητα, οι επιμέρους συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ πελάτη και τράπεζας, ανάλογα με το αντικείμενο που έχουν, αποτελούν ξεχωριστές

¹⁶⁹ Λιακόπουλος Θ., Εγγυητική επιστολή με ρήτρα πληρωμής σε πρώτη ζήτηση και ευθύνη της τράπεζας για μη ανανέωση της επιστολής, ΔΕΕ 1995.369.

¹⁷⁰ Γεωργακόπουλος, Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών. Εσωτερική σχέση σε ενέγγυα πίστωση και προσυμβατική υποχρέωση σύναψης δανείου (γνμδ), ΔΕΕ 1998.773.

¹⁷¹ Η δικαιολογημένη πεποίθηση του πελάτη για συνέχιση της πιστωτικής ροής της τράπεζας μπορεί να προέρχεται από την ισχυρή εξάρτησή του από αυτήν ή και από την εν γένει συμπεριφορά της τράπεζας, που αποδεικνύει την ιδιαίτερα στενή σχέση μεταξύ αυτής και του πιστούχου.

¹⁷² Η νομολογία δέχεται ότι εφόσον υπάρχει ενοχική σχέση, η καλή συναλλακτική πίστη επιβάλλει την συμπλήρωση, την επέκταση ή την περιστολή της παροχής ή της αντιπαροχής που συμφωνήθηκε, κατ'απόκλιση από τα συμφωνηθέντα, με βάση αντικειμενικά κριτήρια, αντλούμενα από την έννομη τάξη και τις κρατούσες συναλλακτικές αντιλήψεις. ΑΠ 1537/1991, ΕλλΔνη 1993.318.

κατηγορίες συμβάσεων με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά¹⁷³, οι οποίες ανήκουν, περαιτέρω, σε διαφορετικούς συμβατικούς τύπους. Έτσι, συχνά πρόκειται για συμβάσεις παρακαταθήκης (π.χ. σύμβαση κατάθεσης), συμβάσεις δανείου, συμβάσεις μισθώσεως έργου (π.χ. τραπεζικό έμβασμα), συμβάσεις μίσθωσης ανεξάρτητων υπηρεσιών (π.χ. σύμβαση γύρου¹⁷⁴), συμβάσεις μίσθωσης πράγματος (π.χ. σύμβαση εκμίσθωσης θυρίδων), συμβάσεις πώλησης -ιδίως απαιτήσεων- (π.χ. συμβάσεις αγοράς επιχειρηματικών απαιτήσεων – forfeiting), συμβάσεις εντολής (π.χ. εντολή μεταφοράς χρημάτων, πάγια εντολή εξόφλησης λογαριασμών), συμβάσεις παραγγελίας (π.χ. σχέση εκδότη-τράπεζας και συμβεβλημένης επιχειρήσης στην πιστωτική κάρτα). Τέλος, με την αναγνώριση της ελευθερίας των συμβάσεων οι συναλλασσόμενοι μπορούν να καταρτίζουν και συμβάσεις μη ρυθμιζόμενες στον ΑΚ ή μεικτές συμβάσεις, δηλ. συμβάσεις των οποίων το περιεχόμενο αποτελείται από στοιχεία περισσότερων του ενός, διαφορετικών τύπων συμβάσεων¹⁷⁵ (π.χ. σύμβαση χρηματοδοτικής μίσθωσης – leasing, η οποία, υποστηρίζεται, ότι φέρει στοιχεία συμβάσεως μισθώσεως πράγματος, εντολής και εκχώρησης απαιτήσεων) .

Οι συμβάσεις αυτές, παρά τις πολλές διαφορές που παρουσιάζουν, τόσο στην κατάρτιση όσο και στη λειτουργία τους, ειδικότερα, δε, σε σχέση και με τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες που δημιουργούν για τα συμβαλλόμενα μέρη, έχουν, μεταξύ άλλων, ένα κοινό χαρακτηριστικό. Σε όλες αυτές τις συμβάσεις ή ακόμη και στα πλαίσια της απλής συναλλακτικής επαφής¹⁷⁶ μεταξύ της τράπεζας και του πελάτη της, πυρήνας της συναλλακτικής σχέσης που αναπτύσσεται είναι η *σχέση εμπιστοσύνης* που αναπτύσσεται στα συμβαλλόμενα μέρη, σχέση που δικαιολογείται από τη δυνατότητα της τράπεζας να επεμβαίνει σε ουσιώδεις περιουσιακές υποθέσεις και να επηρεάζει την οικονομική υπόσταση του πελάτη της. Σημαντική συνέπεια του χαρακτήρα της σχέσης τράπεζας-πελάτη ως σχέση εμπιστοσύνης είναι ότι προκύπτουν για την τράπεζα τόσο γενικής φύσεως υποχρεώσεις (παρεπόμενες υποχρεώσεις - ΑΚ 288) όσο και ειδικής, οι οποίες έχουν τη βάση τους στη συγκεκριμένη, κατά περίπτωση, σχέση (τραπεζική σύμβαση)¹⁷⁷.

Κοινό χαρακτηριστικό των τραπεζικών συμβάσεων αποτελεί, επίσης, η πρόβλεψη από την τράπεζα για καταβολή αμοιβής, που ανταποκρίνεται στην παροχή των

¹⁷³ Μεταξύ των πολυάριθμων τύπων συμβάσεων η σύμβαση κατάθεσης, η σύμβαση ανοίγματος πιστώσεως, η σύμβαση γύρου, η σύμβαση τραπεζικού εμβάσματος, η σύμβαση επιταγής, κ.α.

¹⁷⁴ Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σελ. 66. Αντίθετη η κρατούσα άποψη που τη χαρακτηρίζει σύμβαση έργου. Αναλυτικότερα βλ. παρακάτω στο οικείο κεφάλαιο.

¹⁷⁵ Σταθόπουλος Μ., Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004, σελ.60 και σελ. 741 με περαιτέρω παραπομπές (υποσ.5).

¹⁷⁶ Βλ. τις σχετικές με την τραπεζική σχέση θεωρίες παρακάτω, στο οικείο κεφάλαιο.

¹⁷⁷ ΠΠρΑθ 2087/2004, ΕΕμπΔ 2005.777. Βλ. αναλυτικότερα για τη σχέση εμπιστοσύνης και για την γενόμενη υποχρέωση προστασίας στο οικείο κεφάλαιο.

επιμέρους υπηρεσιών που προσφέρει. Έτσι, σύμφωνα και με τις ΑΚ 649, 650 και 681, για διαχείριση υποθέσεων και παροχές υπηρεσιών η τράπεζα δικαιούται αμοιβής, που καλείται προμήθεια. Όσον αφορά, ειδικά, τις δαπάνες και τα έξοδα, στα οποία αυτή υποβάλλεται, στο πλαίσιο της διεκπεραίωσης των εντολών του πελάτη της, δικαιούται να ζητήσει αποκατάσταση, σύμφωνα με την ΑΚ 720.

2. Η συμμετοχή της τραπεζικής τεχνικής στη διαμόρφωση του περιεχομένου της σύμβασης

Οι τράπεζες, με την αλματώδη αύξηση του όγκου των συναλλαγών, που κλήθηκαν να εξυπηρετήσουν τις τελευταίες δεκαετίες, (ειδικά, μετά την δεκαετία του '70), βρέθηκαν αντιμέτωπες με τεράστια πρακτικά προβλήματα, που σχετίζονταν, κυρίως, με την ταχύτητα και την ασφάλεια διεκπεραίωσης των εντολών των πελατών τους. Έγιναν δηλ. θύματα της ίδιας της επιτυχίας τους¹⁷⁸. Έχοντας έγκαιρα εντοπίσει το πρόβλημα, προχώρησαν, αρχικώς, σε αναμόρφωση της εσωτερικής τους λειτουργίας, εισάγοντας το σύστημα της μηχανοργάνωσης και στη συνέχεια της πληροφορικής, ενώ, παράλληλα, οδηγήθηκαν στην αυτοματοποίηση των υφισταμένων μέσων συναλλαγής και στην δημιουργία νέων, ηλεκτρονικών μέσων, που περιορίζουν ή καταργούν τη χρήση των παραδοσιακών -που προϋπέθεταν τη χρήση εγγράφων-, με στόχο, πάντα, την εξασφάλιση της ταχύτητας και την ταυτόχρονη μείωση του κόστους των εκτελούμενων συναλλαγών¹⁷⁹.

Η σύγχρονη τεχνολογία που εφαρμόζουν οι τράπεζες, κυρίως με την ευρεία και εκτεταμένη χρήση ηλεκτρονικών μεθόδων, έχει επιδράσει καθοριστικά στη ρύθμιση του πλαισίου και του περιεχομένου των σχέσεων των τραπεζών με τους πελάτες τους, καθώς και στο νομικό καθεστώς που τις διέπει. Η ιδιαιτερότητα των τραπεζικών συναλλαγών βρίσκεται σε ευθεία σύνδεση με τον τεχνικό τους χαρακτήρα αλλά και σε άμεση συνάρτηση και εξάρτηση από την τεχνολογική εξέλιξη, που καθορίζει σε ένα μεγάλο βαθμό τη λειτουργία τους, από το στάδιο της σύναψης των συμβάσεων μέχρι την εκπλήρωσή τους.

Ένα μεγάλο μέρος των τραπεζικών συναλλαγών πραγματοποιείται, πλέον, αποκλειστικά με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η ψηφιακή τεχνολογία αντικαθιστά βαθμιαία τη χρησιμοποίηση χάρτινων εγγράφων σε κάθε επιμέρους

¹⁷⁸ Ειδικά όσον αφορά τη χρήση της επιταγής, που η ευρεία και μαζική χρήση της την μετέβαλλε σε μέσο πληρωμής ιδιαίτερα προβληματικό για τις τράπεζες, τόσο λόγω του κινδύνου πλαστογράφησης όσο και από πλευράς γραφειοκρατικής επιβάρυνσης. *Thunis X., Responsabilité du banquier et automatisation du paiements*, 1996, p. 20

¹⁷⁹ Ρόκας Ν., Σύγχρονη τεχνολογία και εμπορικό δίκαιο, ΕΕμπΔ.1998.1.

τομέα συναλλαγών, ενώ αυτές με τη σειρά τους καταχωρούνται στο ηλεκτρονικό μηχανογραφικό κέντρο της τράπεζας. Από την άλλη, η άσκηση των συμβατικών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των πελατών των τραπεζών διευκολύνεται από την εγκατάσταση αυτόματων ταμειακών μηχανών (ATM), οι οποίες εξυπηρετούν τους πελάτες, όταν αυτοί δηλώσουν την ταυτότητά τους, με τη βοήθεια ειδικών δελτίων εφοδιασμένων με μαγνητική λωρίδα και την πληκτρολόγηση μυστικού αριθμού¹⁸⁰.

Αυτομάτως τίθεται το ζήτημα αν το ισχύον δίκαιο καλείται να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα που δημιουργεί η εισβολή των σύγχρονων τεχνολογικών μέσων ή αν, αντίθετα, τα νέα αυτά δεδομένα καλούνται να ερμηνευτούν με βάση τους υφιστάμενους νομικούς κανόνες. Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν μπορεί παρά να έχει ως βασικό γνώμονα την αρχή ότι η τεχνολογία έχει, καταρχήν, ως σκοπό να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του ανθρώπου. Το δίκαιο, επομένως, είναι σε διαρκή εξέλιξη και έτοιμο να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης τεχνολογίας, στο βαθμό που αυτές δεν υποκαθιστούν την πραγματική βούληση του ατόμου και δεν καταστρατηγούν την ήδη εξασφαλισμένη έννομη προστασία του. Οι βασικές, δηλ. αρχές που διέπουν τις σχέσεις των συμβαλλομένων όχι μόνο δεν απειλούνται, αλλά βρίσκουν νέο πεδίο καθορισμού και έκφρασής τους μέσα από τα νέα δεδομένα.

Η επίδραση των σύγχρονων τεχνολογικών μεθόδων που εφαρμόζουν οι τράπεζες είναι εμφανής τόσο στην διαμόρφωση του περιεχόμενου των τραπεζικών συμβάσεων, ειδικότερα σε θέματα κατάρτισης αυτών, όσο και σε θέματα που άπτονται της απόδειξής τους¹⁸¹.

Αναμφίβολα, η χρήση σύγχρονων τραπεζικών τεχνικών επιδρά καθοριστικά στο περιεχόμενο των επιμέρους τραπεζικών συμβάσεων αλλά και στις υποχρεώσεις των μερών. Πιθανές εγγενείς δυσκολίες που μπορεί να προκύψουν από την χρήση σύγχρονων τεχνολογικών μέσων δεν δικαιολογούν, παρόλα αυτά, την αθέτηση των υποχρεώσεων της τράπεζας που προκύπτουν από την σύμβαση ή το νόμο. Οι τράπεζες διατηρούν, εξάλλου, το δικαίωμα, με βάση την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων, να θέτουν ρήτρες στις τραπεζικές συμβάσεις που να τους απαλλάσσουν από την ευθύνη τους, ιδιαίτερα όταν αυτή συνδέεται με τους κινδύνους που μπορεί να προκύψουν από την χρήση πολύπλοκων τεχνικών μεθόδων. Σε καμία περίπτωση, όμως, δεν μπορεί να γίνει δεκτός ο εκ των προτέρων περιορισμός των υποχρεώσεών τους ή απαλλαγή από την ευθύνη τους, λόγω των δυσκολιών και των ιδιαιτεροτήτων που παρουσιάζει η εκτεταμένη χρήση τεχνολογικών μεθόδων.

Προβλήματα, ακόμη, ενδέχεται να ανακύψουν σχετικά με την απόδειξη της υπαρξης ή και του περιεχομένου των υποχρεώσεων των μερών, ακόμη δε και της

¹⁸⁰ Μανιώτης Δ., Αποτίμηση της αποδεικτικής δυνάμεως μέσω καταγραφής των τραπεζικών συναλλαγών με τους πελάτες τους, Αρμ. 1999.1025.

¹⁸¹ Thunis X., Responsabilité du banquier et automatisation du paiements, 1996, σ. 234-235.

ίδιας της ταυτότητας του εντολέα, αφού οι σύγχρονες τραπεζικές συναλλαγές, που διεκπεραιώνονται κατεξοχήν με τη χρήση μηχανημάτων, χάριν της ταχύτητας και της απλούστευσης, παρουσιάζουν τη διπλή αδυναμία, πρώτον, να είναι διαρκώς εκτεθιμένες στον κίνδυνο απρόβλεπτης τεχνολογικής βλάβης και δεύτερον, να έχουν χαρακτήρα μονομερή, με την έννοια ότι διενεργούνται, επί το πλείστον, μόνο από την τράπεζα. Το ζήτημα του βάρους της απόδειξης αλλά και των επιτρεπόμενων αποδεικτικών μέσων¹⁸², ρυθμίζεται, έτσι, κατά κανόνα, με ειδικούς συμβατικούς όρους για κάθε είδος τραπεζικής σύμβασης, ελλείψει, όμως, τέτοιας πρόβλεψης, ισχύουν και εδώ οι κανόνες του κοινού δικαίου¹⁸³.

3. Τύπος

Για την κατάρτιση οποιασδήποτε τραπεζικής σύμβασης δεν απαιτείται τήρηση τύπου, εκτός αν αυτό επιβάλλεται από ειδικές ή γενικές διατάξεις νόμων ή από έθιμα¹⁸⁴.

Στην καθημερινή τραπεζική πρακτική, πάντως, είναι συνήθης η τήρηση του έγγραφου τύπου, η οποία είναι δυνατό να επιβάλλεται ως «συστατικό στοιχείο» της δικαιοπραξίας, μετά από ρητή ή σιωπηρή συμφωνία των μερών, από το περιεχόμενο της οποίας προκύπτουν και οι πιθανές συνέπειες της μη τήρησής του (άρθρο 159 § 2 ΑΚ).

Η τήρηση τύπου¹⁸⁵, συχνά εντούτοις, χρησιμεύει απλά για το σκοπό απόδειξης της ύπαρξης και κατάρτισης μιας τραπεζικής σύμβασης, (*προς απόδειξη-ad probationem*) η οποία έχει καταρτιστεί χωρίς αυτόν¹⁸⁶.

Η αποδοχή της πρότασης για κατάρτιση μιας σύμβασης μπορεί να προκύπτει και από την ίδια την συμπεριφορά των μερών, όταν, για παράδειγμα, από τα πραγματικά περιστατικά αποδεικνύεται η ενεργός ανάμιξη τους σε πράξεις που αποτελούν

¹⁸² Για την αποδεικτική δύναμη του βιβλιαρίου καταθέσεων και του αποσπάσματος λογαριασμού της τράπεζας για τον κάτοχο πιστωτικής κάρτας, βλ. *Μανιώτη Δ.*, ο.π.

¹⁸³ *Grua F.*, *Contrats Bancaires*, Tome 1, *Contrats de services*, σ. 8 επ.

¹⁸⁴ *Ψυχομάνης*, *Τραπεζικό Δίκαιο*, σελ. 97.

¹⁸⁵ Σε περίπτωση έγγραφου (συστατικού) τύπου εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρ. 160 επ. ΑΚ. Έτσι, η εγκυρότητα της σύμβασης δεν εξαρτάται από την τήρηση ορισμένου τύπου. Αποτελεί σύμβαση προσχώρησης, εφόσον ο πελάτης προσχωρεί στους προδιατυπωμένους ΓΟΣ. *Κοτσίρης*, *Προβλήματα αστικής ευθύνης τραπεζών έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής λειτουργίας*, Αρμ 1984.601 (επ.), *Βελέντζας*, *Τραπεζικές πιστώσεις και προστασία του καταναλωτή-πελάτη της τράπεζας*, ΕΕμπΔ 1997.400, 406, *ο ίδιος*, *Δίκαιο τραπεζών*, σελ. 72, με αναφορές.

¹⁸⁶ *Βρέλλης*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 158, αρ. 5, άρθρο 159, αρ. 14.

περιεχόμενο της συμφωνίας, ακόμη και όταν αυτή δεν έχει καταρτιστεί εγγράφως¹⁸⁷. Όταν, αντιθέτως, δεν προκύπτουν επαρκή στοιχεία που να προσδιορίζουν συγκεκριμένα περιστατικά, όπως ο τρόπος και ο χρόνος κατάρτισης της σύμβασης, οι όροι ή η διάρκειά της, τότε δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί έννομη σχέση ούτε και να γίνει λόγος για κατάρτιση σύμβασης (εντολής, μίσθωσης έργου ή άλλης) και, κατά συνέπεια, δεν γεννώνται υποχρεώσεις για τα μέρη ούτε, ασφαλώς, μπορεί να στοιχειοθετηθεί ενδοσυμβατική τους ευθύνη¹⁸⁸.

Για την αποδοχή πρότασης για κατάρτιση σύμβασης μέσω σιωπής μπορούν, ακόμη, να σημειωθούν τα ακόλουθα. Πλήθος νομολογιακών περιπτώσεων εξετάζουν την καταχρηστικότητα των όρων¹⁸⁹ που περιέχονται σε τραπεζικές ή επενδυτικές συμβάσεις και προβλέπουν την απώλεια δυνατότητας αμφισβήτησης από την μεριά του πελάτη ενός λογαριασμού ή μιας χρέωσης, σε περίπτωση που ο αυτός σιώπησε μετά την παραλαβή του¹⁹⁰. Η σιωπή που τηρεί ο πελάτης, μπορεί, κατά περίπτωση, να ερμηνευτεί είτε ως απόδειξη κατάρτισης συμφωνίας του πελάτη με την τράπεζά του – σε περίπτωση λ.χ. που συμφωνήθηκε ότι αν δεν εναντιωθεί στην εκτέλεση μιας συναλλαγής αυτή θεωρείται ότι καταρτίστηκε, είτε ως μεταγενέστερη έγκρισή της¹⁹¹ είτε, τέλος, ως σαφής άρνηση του δικαιώματος αμφισβήτησης του περιεχομένου της συναλλαγής¹⁹².

Ανάλογες συμβατικές ρυθμίσεις, με τις οποίες επιχειρείται η απόσπαση «ομολογίας» του πελάτη για τη διενέργεια συναλλαγών, κρίνονται υπό το πρίσμα των ρυθμίσεων του αστικού δικαίου, του αστικού δικονομικού δικαίου¹⁹³ και του νόμου

¹⁸⁷ ΑΠ 1160/1998, ΔΕΕ 1999.424.

¹⁸⁸ Εφαθ 9537/1998, ΕΕμπΔ 2000.72.

¹⁸⁹ Όρος που προσδίδει στη σιωπή του πελάτη ισχύ δηλώσεως βουλήσεως με επαχθείς συνέπειες φαίνεται καταχρηστικός, αφού ανατρέπει την ισορροπία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων (άρ. 6 ν. 2251/1994). *Ψυχομάνης Σπ.*, Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις, ΕΕμπΔ 1998.887, ιδίως 894.

¹⁹⁰ Όπως π.χ. ότι η υποβολή αντιρρήσεων θα πρέπει να γίνει μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και με ορισμένο τύπο και ότι η παράλειψη υποβολής των αντιρρήσεων αυτών θα ισχύει ως «έγκριση». Συχνός ο όρος σε συμβάσεις πιστώσεων με ανοιχτό λογαριασμό, όπου προβλέπεται σιωπηρή αναγνώριση του καταλοίπου, αν ο πελάτης δεν το αμφισβητήσει σε ορισμένη προθεσμία.

¹⁹¹ Η γαλλική νομολογία δέχεται, αν και όχι κατά απόλυτο τρόπο, ότι η μη υποβολή αντιρρήσεων από τον πελάτη συνεπάγεται την έγκριση του περιεχομένου των λογαριασμών του. *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisation du paiements, 1996, σ. 285, όπου διατυπώνεται η άποψη ότι οι συμβατικοί όροι, που προβλέπουν ότι η σιωπή του πελάτη ισοδυναμεί με συμφωνία αυτού για τις αναγραφόμενες -στο λογαριασμό που λαμβάνει- κινήσεις, πρέπει να λειτουργούν ως μέσα για την απόδειξη και όχι ως ο γενεσιουργός λόγος ενοχών.

¹⁹² *Grua F.*, Contrats Bancaires, Tome 1, Contrats de services, 1990, σ. 15 επ.

¹⁹³ Συμβάσεις ομολογίας ή τεκμηρίου είναι άκυρες, όταν δεν προβλέπεται ρητά στη σύμβαση η δυνατότητα αποδείξεως του εναντίου, ΑΠ (ολ) 27/1993, ΑρχΝ 1994.68.

περί προστασίας του καταναλωτή (Ν. 2251/1994¹⁹⁴). Σύμφωνα, βέβαια, με τη διάταξη του άρθ. 238 ΑΚ, η παροχή έγκρισης από τον συναλλασσόμενο δύναται να παραγάγει και έναντι του ιδίου πλήρη έννομα αποτελέσματα και να ισχυροποιήσει μια συναλλαγή, για την οποία ο ίδιος ουδέποτε έδωσε σχετική εντολή. Η σιωπή, από την άλλη, ενδέχεται, κατεξάίρεση, να εκληφθεί ως σιωπηρή δήλωση βούλησης, όταν κατά την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη θα ήταν δυνατόν να δημιουργήσει την εντύπωση πως εκφράζει την επιδοκιμασία της κύριας δικαιοπραξίας. Ωστόσο, συμβατικοί όροι που προβλέπουν τη σιωπή, ως τεκμήριο λήψης της ενημέρωσης του περιεχομένου λογαριασμού, αποδοχής της ορθότητάς του και συμφωνίας με το προκύπτον υπόλοιπο, ελέγχονται από τα δικαστήρια, σύμφωνα με τα άρθρα 178, 179, 181 και 288 ΑΚ, στο βαθμό που δεσμεύουν υπέρμετρα την ελευθερία του αντισυμβαλλομένου, περιορίζοντας, έτσι, την από το νόμο προβλεπόμενη αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (361 ΑΚ)¹⁹⁵.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, ορθότερο είναι γνώμονες αξιολόγησης της στάσης και της βούλησης των συμβαλλομένων μερών να αποτελέσουν η ειδικότερη συμφωνία των μερών, οι γενικοί όροι συναλλαγών και η τραπεζική συνήθεια σε συνδυασμό με τις ειδικότερες περιστάσεις.

Δ. Τα συμβαλλόμενα μέρη

Στην τραπεζική σύμβαση το ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη είναι πάντοτε πιστωτικό ίδρυμα¹⁹⁶ (άρθρ. 2 Ν. 2076/1992), το οποίο συμβάλλεται δια των εκπροσωπούντων αυτό οργάνων ή μέσω των εξουσιοδοτημένων υπαλλήλων του.

Το άλλο συμβαλλόμενο μέρος μπορεί να είναι οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο¹⁹⁷.

¹⁹⁴ Από τη διάταξη του άρθ.2 Ν. 2251/1994 προκύπτει η ακυρότητα γενικών όρων συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα την «ουσιώδη» διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή.

¹⁹⁵ Ακυρος πρέπει να κριθεί όρος, με βάση τον οποίο απαγορεύεται στον πελάτη το δικαίωμα ανταπόδειξης. Αντίθετα, έγκυρες μπορούν να κριθούν συμβατικές ρήτρες, οι οποίες παρέχουν στον πελάτη την ευχέρεια επιλογής του τρόπου ενημέρωσής του, δεν απαγορεύουν το δικαίωμα ανταπόδειξης ούτε περιορίζουν τα αποδεικτικά μέσα, του παρέχουν εύλογο χρόνο να αντικρούσει το περιεχόμενο του λογαριασμού, που έλαβε και δεν περιορίζουν ούτε αποκλείουν την ευθύνη των τραπεζών από τη μη εκπλήρωση της υποχρέωσης τακτικής ενημέρωσής του.βλ. *Κουμεντάκη Σ.*, Εγκυρότητα των συμβατικών ρυθμίσεων που αναφέρονται στην υποχρέωση των ΑΧΕ-ΕΠΕΥ για τακτική ενημέρωση του επενδυτή σχετικά με τις συναλλαγές του, ΔΕΕ 2000.1185.

¹⁹⁶ *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο, 5η έκδ., 2001, σελ. 6, 7 και 97, *Γεωργακόπουλος*, Τραπεζικές, σελ. 479, *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία τραπεζικού δικαίου, σελ. 7 (επ.), *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 63 επ..

Πιστωτικό ίδρυμα είναι η επιχείρηση, η δραστηριότητα της οποίας συνίσταται στην αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και στη χορήγηση πιστώσεων για λογαριασμό της, ή ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος¹⁹⁸ (άρθρο 2 § 1 Ν. 2076/1992¹⁹⁹, όπως ισχύει).

Ο ορισμός του πιστωτικού ιδρύματος, είναι *στενότερος* από τον ορισμό της τράπεζας του άρθρου 10 § 1 Ν. 5076/1931: «επιχειρήσεις αίτινες ανεξαρτήτως ετέρου σκοπού αυτών δέχονται κατ' επάγγελμα καταθέσεις χρημάτων και άλλων αξιών», αφού προϋποθέτει την εκπλήρωση, σωρευτικά, των κριτηρίων της αποδοχής των καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό (παθητικό) και τη χορήγηση πιστώσεων (ενεργητικό)²⁰⁰.

Πάντως, εφεξής, οι όροι πιστωτικό ίδρυμα και τράπεζα θα χρησιμοποιούνται εναλλακτικά, ως ισότιμοι.

Η τράπεζα αποτελεί εμπορική επιχείρηση²⁰¹, η οποία, κερδοσκοπεί πάνω στο χρήμα και στην πίστωση²⁰², και δέχεται, κατ' επάγγελμα, καταθέσεις χρημάτων ή άλλων αξιών²⁰³. Τα κεφάλαια αυτά, τα χρησιμοποιεί²⁰⁴ για *βραχυπρόθεσμη*

¹⁹⁷ Εφόσον είναι φυσικό πρόσωπο, απαιτείται *πλήρης δικαιοπρακτική ικανότητα*. Δεν μπορούν να καταρτίσουν τραπεζική σύμβαση οι ανίκανοι και περιορισμένα ικανοί ανήλικοι. *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 498-499, με αναφορές.

¹⁹⁸ Για το ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος, βλ. αναλυτικά *Βελέντζα*, Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος, ΕΤΡΑΞΧρΔ 2003.847, *του ίδιου*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 469.

¹⁹⁹ Βλ. και παρόμοιο ορισμό στο άρθρ. 1 περ. 1 της Οδηγίας 2000/12/ΕΟΚ, καθώς και στην § 1 της ΠΔ/ΤΕ 1379/24/31.10.88. Ο ορισμός αυτός είχε ενταχτεί στο εσωτερικό δίκαιο με την ΠΔ/ΤΕ 1379/24/31.10.88, η οποία, πλέον έχει κωδικοποιηθεί με την ΠΔ/ΤΕ 2526/ 8.12.2003.

²⁰⁰ Το εύρος του ορισμού του πιστωτικού ιδρύματος στο Ν. 2076/1992, ο οποίος προσδιορίζεται από τη σωρευτική εκπλήρωση των παραπάνω κριτηρίων, δεν επιφέρει ουσιαστική μεταβολή στο πεδίο εφαρμογής του Ν. 5076/1931, δεδομένου ότι και στην περίπτωση των τραπεζών η άντληση καταθέσεων χρησιμοποιείται κατά κανόνα για την παροχή πιστώσεων.

Διαφορετικός είναι ο ορισμός του *Χρηματοδοτικού Ιδρύματος*: η επιχείρηση η οποία δεν είναι πιστωτικό ίδρυμα και της οποίας η κύρια δραστηριότητα συνίσταται σε τοποθετήσεις σε τίτλους ή στην άσκηση μιας ή περισσότερων από τις δραστηριότητες, που αναφέρονται στα σημεία β-β' του άρθρου 24 Ν. 2076/1992.

²⁰¹ *Jones*, "Bank", in: *Thomson's Dictionary of Banking (A Concise Encyclopaedia of Banking Law and Practice)*, 10^η έκδ., 1952, σελ. 53 επ., *Lord Chorley*, *Law of Banking*, 6η έκδ., 1974, σελ. 1 επ., *Mayer*, *The Bankers*, 1974, σελ. 37 επ. *Chandler*, *The Economics of Money and Banking* [1948], σελ. 1 επ., 3-4, 7-12, 40 επ., *Kent*, *Money and Banking*, 1956, σελ. 37 επ. Αναλυτικά για τους κανόνες που διέπουν τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων, τη σχέση τους με τα συμβαλλόμενα μέρη αλλά και την εποπτεία τους από το κράτος, βλ. *Cassou Pierre-Henry*, *La Reglementation Bancaire*, 1997.

²⁰² *Hufbauer* (Ed), *The International Framework for Money and Banking in the 1980's*, χ.χρ. εισαγωγή, *Ripert*, *Traité élémentaire de droit commercial*, 1973, no 2216.

²⁰³ Άρθρο 10 Ν. 5076/1931, ΕφΘεσ 2659/1990, Αρμ 1991.37, *Τσιμικάλης*, Μελέται εκ του δικαίου των τραπεζών, 1949, σελ. 41, *Αλεξάκης / Πετράκης*, Εμπορικές και αναπτυξιακές τράπεζες, χ.χρ., σελ. 15 επ.

²⁰⁴ *Brandeis*, *Other people's money and how the Bankers use it*, 1967, *passim*.

πιστοδότηση του εμπορίου και της βιομηχανίας καθώς και για *μακροπρόθεσμη* χρηματοδότηση της επενδυτικής δραστηριότητας²⁰⁵, ενώ μεσολαβεί στην κυκλοφορία του κεφαλαίου, είτε με τη μορφή πιστώσεων²⁰⁶, είτε με τη μορφή εμπορευμάτων, διευκολύνει τις πληρωμές και διαχειρίζεται ή φυλάσσει πολύτιμα αντικείμενα, ιδιαίτερα αξιόγραφα²⁰⁷.

Στην Ελλάδα, πιστωτικά ιδρύματα επιτρέπεται να συσταθούν και να λειτουργούν μόνο με τη μορφή της Α.Ε.²⁰⁸ και κατεξάριση με τη μορφή αμιγούς πιστωτικού συνεταιρισμού²⁰⁹ του Ν. 1667/1986²¹⁰. Στην τελευταία περίπτωση, πρόκειται για τη λεγόμενη *συνεταιριστική τράπεζα* (άρθρ. 5 § 1 Ν. 2076/1992, όπως προστέθηκε με το άρθρο 16 § 1 Ν. 2601/1998)²¹¹. Τα πιστωτικά ιδρύματα με τη μορφή πιστωτικών συνεταιρισμών συναλλάσσονται αποκλειστικά με τα μέλη τους, με άλλα πιστωτικά ιδρύματα καθώς και με το ελληνικό Δημόσιο. Κατόπιν έγκρισης της Τράπεζας της Ελλάδος και υπό τους όρους που μπορεί αυτή να θέσει, επιτρέπονται συναλλαγές και με άλλα πρόσωπα, εκτός από τα παραπάνω, εφόσον α. στη συναλλαγή συμμετέχει και

²⁰⁵ *Lord Chorley*, σελ. XXIX, *Milnes Holden*, *The Laws and Practice of Banking*, τόμ. 2, *Securities for Banker's Advances*, 6^η έκδ., 1980-1982, σελ. 3.

²⁰⁶ *Milnes Holden*, σελ. 3, *Welfling*, *Money and Banking*, 1969, σελ. 23 επ.

²⁰⁷ *Κοτσίρης*, Προβλήματα αστικής ευθύνης τραπεζών έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής λειτουργίας, Αφιέρωμα στον Κ. Ρόκα, 1985.229 επ. Πρβλ. *Παμπούκη*, σελ. 42-43.

²⁰⁸ Προκειμένου περί πιστωτικού ιδρύματος, με τη μορφή Α.Ε., το αρχικό κεφάλαιο, το οποίο θα πρέπει να κατατεθεί στην Τράπεζα της Ελλάδος πριν τη χορήγηση της άδειας, ανέρχεται τουλάχιστο στο ποσό των 18.000.000 € (ΠΔ/ΤΕ 2471/10.4.01, § Α1).

²⁰⁹ Ήδη στην Ελλάδα λειτουργούν 15 συνεταιριστικές τράπεζες και 23 πιστωτικοί συνεταιρισμοί με σχέδιο να γίνουν συνεταιριστικές τράπεζες. Για τις συνεταιριστικές τράπεζες βλ. *Κιντής Σ.*, *Συνεταιριστικές τράπεζες*, 2004, *Τραγάκης*, *Συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα*, 1996, *Βελέντζας*, *Δίκαιο τραπεζών*, σελ. 189 και 498-499.

²¹⁰ Ο ν. 1667/1986 για τους αστικούς συνεταιρισμούς, στο μέρος που ισχύει, και ο ν.2076/1992 μαζί με τις πράξεις της Τράπεζας της Ελλάδας που τον εξειδικεύουν, αποτελούν το βασικό δίκαιο των Συνεταιριστικών Τραπεζών.

²¹¹ Προκειμένου περί συνεταιριστικής τράπεζας, το αρχικό κεφάλαιο, το οποίο θα πρέπει να κατατεθεί στην Τράπεζα της Ελλάδος πριν τη χορήγηση της άδειας, περί πιστωτικών συνεταιρισμών καθορίζεται κλιμακωτά σε τρεις κατηγορίες (ΠΔ/ΤΕ 2471/10.4.01, § Α2), ανάλογα με την περιοχή εγκατάστασής τους, κατά τα προβλεπόμενα στην ΠΔ/ΤΕ 2258/2.11.93, κεφ. Β, όπως ισχύει:

- Εφόσον πρόκειται για συνεταιρισμούς, οι οποίοι δραστηριοποιούνται εντός του νομού της έδρας τους, το ελάχιστο καταβεβλημένο κεφάλαιο πρέπει να είναι 6.000.000 €.
- Εφόσον πρόκειται για συνεταιρισμούς, οι οποίοι δραστηριοποιούνται και σε όμορους νομούς ή στη διοικητική περιφέρεια της έδρας τους, το ελάχιστο καταβεβλημένο κεφάλαιο πρέπει να είναι 10.000.000 €.
- Εφόσον πρόκειται για συνεταιρισμούς, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στην περιφέρεια Αττικής, στο Ν. Θεσσαλονίκης ή σε όλες τις περιοχές της χώρας, το ελάχιστο καταβεβλημένο κεφάλαιο πρέπει να είναι 18.000.000 €.

μέλος του συνεταιρισμού και β. πρόκειται για δευτερεύουσες τραπεζικές εργασίες διαμεσολαβητικού χαρακτήρα²¹² (άρθρο 16 § 2 Ν. 2601/1998).

---

²¹² Βλ. και Απόφαση Επιτροπής Νομισματικών και Πιστωτικών Θεμάτων της 12.10.1998 (ΦΕΚ Α') που εξειδικεύει περαιτέρω την παραπάνω διάταξη.

II. Η ΕΝΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

A. Η εντολή στο τραπεζικό δίκαιο. Γενικά

Στην εμπορική νομοθεσία και, ειδικότερα, στην τραπεζική, γίνονται συχνά παραπομπές, συνήθως σιωπηρές, στην έμμισθη εντολή, οι οποίες, όμως, μετά την εισαγωγή του ΑΚ, υποστηρίζεται ότι θα πρέπει να αναγνωσθούν και να ισχύσουν ως παραπομπές στις αντίστοιχες διατάξεις του ΑΚ²¹³.

Η εντολή²¹⁴ ανήκει συστηματικά στην κατηγορία των συμβάσεων με αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών ή εν γένει την διεξαγωγή υποθέσεων, όπως οι συμβάσεις εργασίας και έργου. Ουσιώδες στοιχείο της εντολής είναι ο άμισθος χαρακτήρας της, με αποτέλεσμα να υποστηρίζεται ότι τυχόν συμφωνία περί αμοιβής συνεπάγεται τη μεταβολή της σύμβασης σε σύμβαση εργασίας ή έργου. Άλλο χαρακτηριστικό της στοιχείο είναι ο ιδιαίτερα προσωπικός και εμπιστευτικός χαρακτήρας της, ο οποίος και δικαιολογεί ορισμένες ρυθμίσεις, που εκ πρώτης όψεως δείχνουν να μη συνάδουν με τον άμισθο χαρακτήρα της σύμβασης, όπως η ευθύνη του εντολοδόχου για κάθε πταίσμα (714 ΑΚ) ή το αμοιβαίο δικαίωμα ελεύθερης λύσης της σύμβασης²¹⁵.

Από τις παραπάνω ιδιαιτερότητες της εντολής φαίνεται ότι το πεδίο *ευθείας* εφαρμογής των διατάξεών της είναι σχετικώς περιορισμένο. Αντιθέτως, η *αναλογική* εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων είναι ιδιαίτερα συχνή, πολλές φορές δε προβλεπόμενη και από τον ίδιο το νομοθέτη²¹⁶. Οι υποχρεώσεις που προβλέπονται για τα συμβαλλόμενα μέρη, καλύπτουν πλήθος περιπτώσεων, κατά τις οποίες το ένα μέρος διεξάγει υπόθεση για λογαριασμό και προς το συμφέρον του άλλου, ανεξάρτητα από τη συγκεκριμένη έννομη σχέση, δυνάμει της οποίας έχει αναλάβει την υποχρέωση. Επομένως, εύκολα γίνεται αποδεκτή η αναλογική εφαρμογή των

²¹³ Της σύμβασης έργου ή εργασίας, και έμμεσα, μέσω των συμβάσεων αυτών και στις διατάξεις περί εντολής, κατά τον *Καράση*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 713, αρ. 10.

²¹⁴ Για την εντολή του Αστικού Κώδικα, βλ. αναλυτικά *Καράση*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 713 – 729, *Φίλιο Π.*, *Ενοχικό Δίκαιο*, Ειδικό Μέρος, Α' τόμος, Β' ημίτομος, 1997 § 93-96, *Βαθρακοκόιλη Β.*, *Αναλυτική Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα*, Α' Τόμος – Γενικές Αρχές – Γενικό και Ειδικό Ενοχικό, 1989, σ. 979 επ., *Μαντζούφα Γ.*, *Ενοχικόν Δίκαιον*, 1982, σ. 401 επ., *Καυκάς Κ.*, *Ενοχικόν Δίκαιον*, αρ. 496-729, 1973, σ. 880 επ., *Αποστολίδου Κ.*, *Ενοχικόν Δίκαιον*, Ειδικόν Μέρος, αρ. 709 – 946, *Ζέπο Π.*, *Ενοχικό Δίκαιο*, Β' Μέρος Ειδικό (Β' εκδ) 1965 § 15 (σελ.412-430), *Καποδίστρια*, ΕρμΑΚ 713-729.

²¹⁵ *Κορνηλάκης Α.*, Η νομική φύση των σχέσεων της τράπεζας με τον πελάτη της και τον λήπτη εγγυητικής επιστολής, Αρμ. 2004.501.

²¹⁶ Άρθρα 68 παρ.2 ΑΚ, 528 ΑΚ, 734, 736 ΑΚ, 754 ΑΚ, 833 ΑΚ, 1631 ΑΚ. Βλ. και 675 BGB, η οποία προβλέπει αναλογική εφαρμογή των διατάξεων περί εντολής στη σύμβαση έργου και παροχής υπηρεσιών.

ρυθμίσεων του αστικού κώδικα για την εντολή, σε συμβάσεις με ανάλογο περιεχόμενο και στάθμιση συμφερόντων, ενώ και οι παρεπόμενες υποχρεώσεις που προκύπτουν για τα συμβαλλόμενα μέρη, βρίσκουν, σε κάθε περίπτωση, το νομικό τους θεμέλιο στη γενική διάταξη του 288 ΑΚ περί καλόπιστης εκπλήρωσης των παροχών.

B. Η εντολή κατά τον ΑΚ

1. Έννοια της εντολής

Εντολή είναι η άτυπη ετεροβαρής ενοχική σύμβαση, με την οποία ο ένας από τους συμβαλλομένους (εντολέας) αναθέτει στον άλλο (εντολοδόχο) τη διενέργεια (διεξαγωγή) υπόθεσης χωρίς αμοιβή (άρθρο 713 ΑΚ)²¹⁷.

2. Στοιχεία της εντολής

Στοιχεία της εντολής είναι:

- α. Η διεξαγωγή υποθέσεως από τον εντολοδόχο για λογαριασμό του εντολέα.
- β. Η πράξη να είναι δυνατή και θεμιτή, να μην αντίκειται δηλ. στο νόμο ή στα χρηστά ήθη (174, 178, 180 ΑΚ).
- γ. Η πράξη να γίνεται για λογαριασμό του εντολέα και να αφορά το συμφέρον αυτού ή αμφοτέρω των μερών ή και τρίτου, πάντως, όχι μόνο του εντολοδόχου²¹⁸ και
- δ. Η παροχή υπηρεσιών χωρίς αμοιβή.

3. Η φύση της εντολής

Η εντολή είναι καταρχήν σχέση έννομη του ιδιωτικού δικαίου. Η εντολή είναι *σύμβαση* (αυτοτελής) *άτυπη*, *ετεροβαρής*, *ενοχική*, (και μάλιστα υποσχετική και αιτιώδης), και *χαριστική* (χωρίς αντάλλαγμα), με περιεχόμενο την παροχή υπηρεσιών ή την επιμέλεια – διεξαγωγή ξένης υποθέσεως, που γεννά πρώτιστα υποχρεώσεις στον εντολοδόχο. Η σύμβαση χαρακτηρίζεται και ως ατελώς ετεροβαρής (ή ατελώς αμφοτεροβαρής), καθότι δύνανται να δημιουργηθούν, ενδεχομένως, δευτερεύουσας

²¹⁷ Καράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 713, αρ. 1, ΕφΘεσ 675/1995, Αρμ 1995.1155.

²¹⁸ Οπότε πρόκειται για συμβουλή ή σύσταση.

σημασίας υποχρεώσεις και εις βάρος του εντολέα (π.χ. άρθρο 722 ΑΚ – υποχρέωση για απόδοση των δαπανών)²¹⁹.

4. Σύσταση της εντολής

Η εντολή καταρτίζεται solo consensu, δηλαδή με απλή σύμπτωση της βούλησης των μερών²²⁰. Η πρόταση για την σύναψη της σύμβασης εντολής μπορεί να προέλθει και από τον εντολοδόχο, δηλ. και άμεσα αλλά και έμμεσα.

5. Τύπος της εντολής

Τύπος δεν απαιτείται για την εντολή (158 ΑΚ). Δεν απαιτείται τύπος, ακόμη και αν αυτή αφορά στην αγορά ακινήτου²²¹. Πρόκειται δηλ. για άτυπη²²² σύμβαση, η οποία μπορεί να συναφθεί ρητά ή και σιωπηρά²²³, γραπτά ή και προφορικά²²⁴.

6. Η ευθύνη των μερών

α) Η ευθύνη του εντολοδόχου

Ο εντολοδόχος οφείλει να διεξάγει την ανατεθείσα σε αυτόν υπόθεση σύμφωνα με τις οδηγίες του εντολέα, και κατά τη διαχείριση της υπόθεσης ευθύνεται απέναντι του για κάθε πταίσμα²²⁵, δηλαδή δόλο, ελαφρά και βαριά αμέλεια (άρθρο 714 ΑΚ)²²⁶.

²¹⁹ Βαβούσκος Κ., Εγχειρίδιον Αστικού Δικαίου, 1984, σ.186.

²²⁰ Συνιστάται σύμβαση εντολής όταν π.χ. συμφωνηθεί να παραδοθούν χρήματα για να επενδυθούν σε τίτλους επ' ονόματι και για λογαριασμό του κυρίου τους, ΑΠ 1989/2001, ΠοινΛογ 2001.2449.

²²¹ Δεν απαιτείται να δοθεί με συμβολαιογραφικό έγγραφο η εντολή για αγορά ακινήτου, για λογαριασμό μεν του εντολέα αλλά στο όνομα του εντολοδόχου, Εφαθ 11605/1991, Δ/νη 1993.1634, και ΕφΘεσ 134/1989, Αρμ 1989.222. Αντίθετα, η ΑΠ 91/1979, ΝοΒ 1979.1083 δέχθηκε ότι όπου είναι απαιτούμενος από το νόμο ο συμβολαιογραφικός τύπος (π.χ. κατάρτιση εργαλαβικού), ο ίδιος απαιτείται και για τις προπαρασκευαστικές συμβάσεις (π.χ. εντολή για εκπόνηση μελέτης και έλεγχο τίτλων ιδιοκτησίας). Με την άποψη αυτή συντάσσεται και ο Φίλιος, ο.π., σ. 179.

²²² Αντί άλλων βλ. Βαθρακοκύλης, ΕρμΝομΑΚ, άρθρ. 713, Κεράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 713, αρ. 14, Μαντζούφας, Ενοχικόν Δίκαιον, 1975, § 51, I, 6, Φίλιος, Ενοχικό Δίκαιο, τ. ΑΒ § 93Δ, και ΕφΘεσ 50/1999, ΔΕΕ 1999.636 και ΑΠ 454/1994, ΕλλΔνη 1995.315, Εφαθ 10148/1987, Δ/νη 1988.352.

²²³ ΕφΠατρ 691/2003, ΕπισκΕΔ 2004.123, ΑΠ 1614/1999, Δ/νη 2000.382, ΕφΘεσ 291/1994, Αρμ 1994.1068.

²²⁴ Εφαθ 296/1990, ΕΕΝ 1990.301.

Έτσι, ευθύνεται σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της σύμβασης²²⁷, ή πλημμελούς εκπλήρωσής της ή σε περίπτωση παράβασης των νομίμων υποχρεώσεών του. Οι απαιτήσεις του εντολέα κατά του εντολοδόχου μπορεί να θεμελιωθούν στις διατάξεις από τη σύμβαση εντολής και στις διατάξεις περί αδικοπραξίας²²⁸.

Επίσης, ο εντολοδόχος είναι υποχρεωμένος να συμμορφωθεί προς νεότερη αυτοτελή οδηγία του εντολέα όταν, κατά την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, δεν επιβαρύνεται με αυτήν η θέση του²²⁹.

Ο εντολοδόχος που αρνείται να αποδώσει στον εντολέα το ποσό που έλαβε για τη δαπάνη εκτέλεσης της εντολής, έχει αδικοπρακτική ευθύνη, ενώ ταυτόχρονα διαπράττει το αδίκημα της υπεξαίρεσης²³⁰. Ο εντολοδόχος δεν αποκτά κυριότητα επί των χρημάτων, τα οποία απαιτεί από την εκτέλεση της εντολής, είτε πρόκειται για μετρητά, είτε για συναλλαγματικές και επιταγές, είτε για κατάθεση σε προσωπικό τραπεζικό λογαριασμό²³¹. Η ιδιοποίηση των δοθέντων σε αυτόν, προς εκτέλεση της εντολής χρημάτων ή των αποκτηθέντων, για λογαριασμό του εντολέως, πραγμάτων είναι παράνομη και συνεπάγεται την αστική και ποινική του ευθύνη²³².

β) Η ευθύνη του εντολέα

Ο εντολέας ευθύνεται για κάθε ζημία, την οποία υπέστη ο εντολοδόχος, χωρίς πταίσμα του (άρθρο 723 ΑΚ).

Η ευθύνη του διευρύνεται πιο κάτω στις υποχρεώσεις του, αλλά και στην ειδική περίπτωση του άρθρου 728 ΑΚ.

²²⁵ Συμβατική ευθύνη χρηματιστή που ενήργησε κατ'εντολήν των πελατών του γεννά η αμελής εκπλήρωση των υποχρεώσεών του, ΑΠ 1268/1994, ΔΕΕ 1995.523.

²²⁶ ΑΠ 1449/1998, ΔΕΕ 1999.198.

²²⁷ Σε περίπτωση μη εκπλήρωσης, ο τρίτος που συναλλάχθηκε με τον εντολοδόχο μπορεί να στραφεί πλαγιαστικά βάσει του άρθρου 72 ΚΠολΔ κατά του εντολέα με αίτημα την καταδίκη του τελευταίου σε δήλωση βουλήσεως, ΕφΘεσ 675/1995, Αρμ 1995.1155 και ΕφΠειρ 278/1988, ΝοΒ 1989.451.

²²⁸ ΕφΘρ 455/1999, Δ 2001.444, ΑΠ 808/1993, ΕΕμπΔ 1994.453.

²²⁹ Στη σύμβαση εντολής, ο εντολέας έχει το δικαίωμα παροχής αρχικών και μεταγενέστερων οδηγιών αλλά και ανάκλησής τους, εφόσον η οδηγία είναι νόμιμη και δεν αλλάζει το αντικείμενο της εντολής, ως συμβάσεως. Αλλά και η εντολοδόχος (τράπεζα) έχει από τη μεριά της την υποχρέωση να τηρήσει τις τροποποιητικές οδηγίες, λόγω και της γενικότερης υποχρέωσής της να φροντίζει τα συμφέροντα του πελάτη της, *Γεωργακόπουλος*, Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών. Εσωτερική σχέση σε ενέγγυα πίστωση και προσυμβατική υποχρέωση σύναψης δανείου (γνμδ), ΔΕΕ 1998.773.

²³⁰ ΑΠ 5/2004, ΠοινΛογ 2004.36, ΕφΑθ 166/2003, Δ/νη 2004.183, ΑΠ 853/2002, Δ/νη 2003.1280, ΑΠ 1070/1993 (αδημ).

²³¹ ΑΠ 394/2003, ΠοινΛογ 2003.374 και ΑΠ 663/1985, ΝοΒ 1986.544.

²³² ΠΠρΘεσ 30440/2000, ΔΕΕ 2001.177.

7. Υποχρεώσεις των μερών

α) Υποχρεώσεις του εντολοδόχου

α.1. Κύρια υποχρέωση

Ο εντολοδόχος πρέπει να διενεργήσει την υπόθεση²³³, η οποία του ανατέθηκε²³⁴ και γι' αυτό ευθύνεται για κάθε πταίσμα²³⁵. Ο εντολοδόχος υποχρεούται να συμμορφώνεται προς τις οδηγίες του εντολέα του, χωρίς μάλιστα να κρίνει τη σκοπιμότητά τους²³⁶.

Μάλιστα, η διεξαγωγή αυτή πρέπει να γίνει αυτοπροσώπως από τον ίδιο και αυτό καταδεικνύει τον προσωπικό χαρακτήρα της εντολής²³⁷. Γι' αυτό, υποκατάσταση της εντολής και παρέκκλιση από τα όριά της επιτρέπεται μόνο υπό τους ορισμούς των άρθρων 715-717 ΑΚ.

Ειδικότερα:

α.1.1) Υποκατάσταση άλλου στην εντολή (715-716 ΑΚ)²³⁸

Η υποκατάσταση στην εντολή καταρχήν δεν επιτρέπεται. Αυτό συνάγεται από τον προσωπικό χαρακτήρα της εντολής.

²³³ Ανάθεση από τον πωλητή, σε τράπεζα, του διακανονισμού της αξίας και έγκρισης εισαγωγής εμπορευμάτων με καταβολή προμήθειας από τον αγοραστή, ΑΠ 1160/1998 (Α' Τμ), ΔΕΕ 1999.424.

²³⁴ Αν δόθηκε εντολή από πωλήτρια σε τράπεζά της, να μεριμνήσει για την αποδοχή συναλλαγματικής εκδόσεώς της από την αγοράστρια και τριτεγγύηση από τον νόμιμο εκπρόσωπο της τελευταίας και τέθηκε η υπογραφή σε θέση μη νόμιμα προβλεπόμενη, η τράπεζα ευθύνεται απέναντι στην πωλήτρια (πελάτη της) για μη εκτέλεση της εντολής, ΑΠ 118/2002, ΔΕΕ 2002.722.

²³⁵ Στην αγωγή αποζημίωσης κατά του εντολοδόχου, ο εντολέας πρέπει να επικαλείται το πταίσμα, τη ζημία και την μεταξύ τους αιτιώδη συνάφεια. ΑΠ 118/2002, ΔΕΕ 2002.722.

²³⁶ ΕφΘεσ 291/1994, Αρμ 1994.1068 και ΕφΑθ 10148/1987, Δ/νη 1988.352.

²³⁷ Η εντολή, ως σύμβαση παροχής υπηρεσιών, και, μάλιστα, χαριστική, έχει αφενός έντονα προσωπικό χαρακτήρα – ιδίως στην σχέση του εντολοδόχου απέναντι στον εντολέα του- και αφετέρου έντονα εμπιστευτικό χαρακτήρα – ιδίως, στη σχέση του εντολέα απέναντι στον εντολοδόχο.

²³⁸ Η χρησιμοποίηση βοηθού εκπληρώσεως κατ'άρθρο 334 παρ.1 ΑΚ για την εκτέλεση της εντολής διαφέρει από την υποκατάσταση άλλου για την εκτέλεσή της, για την οποία προβλέπουν τα άρθρα 715, 716 ΑΚ, ΠΠρΑθ 616/1999, ΕΕμπΔ 2001.94 και ΑΠ (ολ) 25/1995, ΕπισκΕΔ 1996.354 με σημ. Χρυσάνθη. Περί βοηθού εκπληρώσεως κάνει λόγο η ΑΠ 796/1994, ΕΕμπΔ 1996.140.

Κατεξάιρηση, επιτρέπεται η υποκατάσταση στις εξής περιπτώσεις (άρθρο 715 ΑΚ):

α. Αν ορίσθηκε στη σύμβαση.

β. Αν ο εντολοδόχος εξαναγκασθεί από τις περιστάσεις και

γ. Αν η υποκατάσταση στον τόπο συνάψεως της εντολής συνηθίζεται βάσει των συναλλακτικών ηθών.

Υποκατάσταση, κατά τα άρθρα του ΑΚ, είναι η με ενοχική σύμβαση από τον εντολοδόχο, ιδίω ονόματι, μεταβίβαση σε τρίτον της υποχρέωσης εκτέλεσης της εντολής, είτε εν όλω είτε εν μέρει, με συνέπεια την πλήρη απαλλαγή του πρώτου από την αρχική υποχρέωση²³⁹.

Οι συνέπειες από την υποκατάσταση είναι, κατά περίπτωση, οι εξής:

α. αν η υποκατάσταση είναι επιτρεπτή, γιατί ο εντολοδόχος έχει το δικαίωμα αυτό από τη σύμβαση²⁴⁰, τότε ο εντολοδόχος ευθύνεται μόνο για το πταίσμα ως προς την εκλογή του υποκατάστατου και ως προς τις οδηγίες, τις οποίες του έδωσε (άρθρο 716 § 2 ΑΚ).

β. αν ο εντολοδόχος υποκατέστησε άλλον χωρίς δικαίωμα, (ανεπίτρεπτη υποκατάσταση), δηλαδή, χωρίς να ορίζεται στη σύμβαση²⁴¹, ευθύνεται για το πταίσμα του άλλου σαν να ήταν δικό του πταίσμα²⁴², δηλαδή για κάθε πταίσμα, κατά το άρθρο 714 ΑΚ (άρθρο 716 § 1 ΑΚ).

Με τις παραπάνω ρυθμίσεις ο εντολέας είναι δυνατό να ασκήσει *απευθείας* κατά του υποκατάστατου τις αγωγές, τις οποίες έχει εναντίον του ο εντολοδόχος και *όχι πλαγιαστικά* (άρθρο 716 § 3 ΑΚ).

α.1.2) Παρέκκλιση από τα όρια της εντολής (717 ΑΚ)

Κατ' αρχήν, δεν επιτρέπεται παρέκκλιση από τα όρια της εντολής.

Ως «όρια της εντολής» νοείται η οριοθέτηση της υποχρέωσης του εντολοδόχου, που γίνεται συνήθως με την παροχή οδηγιών. Οι οδηγίες αφορούν συνήθως τον τόπο, τον τρόπο και τον χρόνο εκτέλεσης της εντολής και δεσμεύουν τον εντολοδόχο.

²³⁹ Στην περίπτωση που ο εντολοδόχος διατηρεί, παράλληλα με τον τρίτο, ακέραια την υποχρέωση εκτέλεσης της εντολής απέναντι στον εντολέα, θα πρόκειται για ιδιαίτερη σύμβαση υπεντολής και όχι για υποκατάσταση.

²⁴⁰ ΑΠ 40/1999, ΕΕΝ 2000.370.

²⁴¹ Εδώ συμπεριλαμβάνονται και οι εξής περιπτώσεις: αν εξαναγκασθεί από τις περιστάσεις ή αν η υποκατάσταση συνηθίζεται.

²⁴² Βλ. ΑΠ 155/1999, ΔΕΕ 2000.190 για την ευθύνη εντολοδόχου για το πταίσμα αυτού που τον υποκατέστησε.

Ερμηνεύονται δε κατά την πραγματική ή εικαζόμενη βούληση του εντολέα, το συμφέρον του και τα συναλλακτικά ήθη.

Κατ' εξαίρεση, παρέκκλιση, δηλ. μη ακριβής τήρηση των οδηγιών του εντολέα επιτρέπεται *μόνο* στις εξής δύο περιπτώσεις (άρθρο 717 ΑΚ): 'Όταν ο εντολοδόχος αδυνατεί να ειδοποιήσει τον εντολέα και όταν είναι φανερό πως θα το επέτρεπε ο εντολέας, αν γνώριζε ο τελευταίος την παρέκκλιση ως παρέκκλιση εννοείται και η υπέρβαση των ορίων της εντολής.

α.2. Λοιπές υποχρεώσεις²⁴³

Ο εντολοδόχος κατά την πορεία εκτέλεσης της εντολής οφείλει να παρέχει πληροφορίες (υποχρέωση προς παροχή πληροφοριών)²⁴⁴ και κατά τη λήξη να λογοδοτεί στον εντολέα (υποχρέωση λογοδοσίας - άρθρο 718 ΑΚ).

Ο εντολοδόχος οφείλει να αποδώσει στον εντολέα καθετί το οποίο έλαβε για την εκτέλεση της εντολής ή απέκτησε κατά την εκτέλεσή της (άρθρο 719 ΑΚ)²⁴⁵.

Αν χρησιμοποίησε χρήματα του εντολέα, οφείλει τόκους από τότε που τα χρησιμοποίησε (άρθρο 720 ΑΚ).

β) Υποχρεώσεις του εντολέα

Οι υποχρεώσεις του εντολέα είναι οι εξής²⁴⁶:

α. Προκαταβάλει τις δαπάνες²⁴⁷ για την εκτέλεση της εντολής (άρθρο 721 ΑΚ)²⁴⁸.

²⁴³ Για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του εντολοδόχου κάνει λόγο η ΕφΠειρ 278/1988, ΝοΒ 1989.1451.

²⁴⁴ Γεωργακόπουλος, Τραπεζικές, σελ. 510, 511, Ψυχομάνης, Τραπεζικό δίκαιο, σελ. 206 και ΕφΑθ 10148/1987, Δ/νη 1988.352.

²⁴⁵ ΑΠ 339/2005, (αδημ), ΑΠ 830/1999, ΕΕΝ 2000.698, ΕφΘεσ 50/1999, ΔΕΕ 1999.636, ΕφΘεσ 675/1995, Αρμ 1995.1155,

²⁴⁶ ΑΠ 1563/2000, Δ/νη 2001.1352 και Μαντζούφας, § 51.Π, Φίλιος, τ. Αβ § 95.

²⁴⁷ ΕφΠειρ 388/1988, ΠειρΝομ 1988.138.

²⁴⁸ Με την έκδοση της εγγυητικής επιστολής, καταρτίζεται μεταξύ της εγγυήτριας τράπεζας και του δανειστή, προς τον οποίο χορηγείται εγγυητική επιστολή, σύμβαση εγγύησης, ενώ μεταξύ εκείνου, ο οποίος δίνει εντολή στην τράπεζα να χορηγήσει στο δανειστή εγγυητική επιστολή, σύμβαση εντολής. Ο εντολέας, οφείλει να προκαταβάλει τις δαπάνες, οι οποίες απαιτούνται για την εκτέλεση της εντολής, να αποδώσει στον εντολοδόχο ο,τιδήποτε αυτός δαπάνησε για την κανονική εκτέλεση

β. Αποδίδει στον εντολοδόχο τις δαπάνες²⁴⁹ του για την -κανονική- εκτέλεση της εντολής²⁵⁰, εφόσον αυτές δεν καλύπτονται από την προκαταβολή του άρθρου 721 ΑΚ (άρθρο 722 ΑΚ)²⁵¹.

γ. Έχει υποχρέωση να ανορθώσει κάθε ζημία την οποία έχει υποστεί ο εντολοδόχος χωρίς πταίσμα του κατά την κανονική εκτέλεση της εντολής (άρθρο 723 ΑΚ).

Ειδικότερα:

Κατ' αρχήν, στοιχειοθετείται υποχρέωση του εντολέα για *προκαταβολή των δαπανών* που απαιτούνται για την εκτέλεση της εντολής²⁵². Πρόκειται για την «προχρηματοδότηση» της εντολής, που στηρίζεται στη λογική που θέλει να μην επιβαρύνει τον εντολοδόχο με την ανάληψη οικονομικών κινδύνων, αφού ο ίδιος παρέχει τις υπηρεσίες του στον εντολέα χωρίς κάποιο αντάλλαγμα. Στην έννοια των δαπανών περιλαμβάνονται όλες οι προβλέψιμες αναγκαίες δαπάνες για την εκτέλεση της εντολής. Αυτή η υποχρέωση του εντολέα προς προκαταβολή των εκ των προτέρων γνωστών δαπανών δεν είναι μεν εξαναγκαστή, αποτελεί, όμως, όρο ενέργειας της κύριας υποχρέωσης του εντολοδόχου, ως οφειλέτη, δηλαδή όρο ενέργειας της υποχρέωσης του τελευταίου για την εκτέλεση της εντολής. Η μη προκαταβολή των δαπανών αυτών από τον εντολέα παρέχει στον εντολοδόχο *δικαίωμα άρνησης* της εκτέλεσης της εντολής κατά τις περιστάσεις, μέχρι την τυχόν καταβολή τους. Αυτονόητο, βέβαια, είναι ότι ο εντολοδόχος έχει ευχέρεια να εκτελέσει την εντολή με δικές του δαπάνες, αλλά τότε, εκτός ενάντιας συμφωνίας, καθόσον οι διατάξεις του άρθρου 721 ΑΚ είναι ενδοτικού δικαίου, με δικό του πλέον κίνδυνο, και με την απαραίτητη τήρηση της υποχρέωσής του κατά το άρθρο 718 ΑΚ να πληροφορήσει σχετικά τον εντολέα του. Επίσης, στην περίπτωση της μη προκαταβολής, ο εντολοδόχος έχει δικαίωμα καταγγελίας της σύμβασης για σπουδαίο λόγο²⁵³. Πάντως, οι προκαταβλητέες δαπάνες (ανα)ζητούνται νομίμως κατά το άρθρο

της εντολής και να ανορθώσει κάθε ζημία, που ο εντολοδόχος υπέστη χωρίς πταίσμα κατά την εκτέλεση της εντολής. ΠΠρΘεσ 8142/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.690.

²⁴⁹ Η απόδοση των δαπανών αποτελεί αποζημίωση για τις θυσίες τις οποίες υπέστη εξ ιδίων ο δαπανήσας. ΕφΑθ 1622/1975, ΕλλΔνη 1976.31 και ΕφΘεσ 675/1995, Αρμ 1995.1155.

Ο εντολοδόχος έχει δικαίωμα αναζήτησης των δαπανών ανεξάρτητα από την επίτευξη του επιδιωχθέντος αποτελέσματος, ΕφΑθ 8183/1989, Δ/νη 1991.210.

²⁵⁰ ΕφΘεσ 2031/1993, Αρμ 1995.327.

²⁵¹ Αποδοτέο είναι και κάθε ποσό, το οποίο κατέβαλε ο εντολοδόχος οικειοθελώς με την εύλογη προσδοκία διευκόλυνσης της εκτέλεσης της εντολής και αφορά δαπάνες είτε προπαρασκευαστικές της εκτέλεσης της εντολής, είτε κατά τη διάρκειά της, είτε και μετά την εκτέλεση της εντολής, ως επακόλουθες αυτής. ΕφΘεσ 2031/1993, Αρμ 1995.327.

²⁵² ΑΠ 481/2000, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.887, ΜΠρΘεσ 8199/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.371.

²⁵³ *Καράσης*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 721, αρ. 2, ΜΠρΘεσ 8199/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.371.

722 ΑΚ, το οποίο, ως αναγκαίο συμπλήρωμα του άρθρου 721 ΑΚ, αναφέρεται σε μη προβλέψιμες δαπάνες, η αναγκαιότητα των οποίων αναφύεται το πρώτον κατά την εκτέλεση της εντολής και τις οποίες υποχρεωτικά καλύπτει ο εντολοδόχος από την περιουσία του²⁵⁴.

8. Λήξη και λύση της εντολής

Η εντολή περατώνεται με διάφορους τρόπους, είτε με την ολοκλήρωση (εκπλήρωση της εντολής, πάροδος συμβατικού χρόνου ισχύος), είτε με τη λήξη (αν μεσολαβήσει ανάκληση ή καταγγελία – 724, 725 ΑΚ), είτε με τη λύση της (726 ΑΚ).

Ειδικότερα:

Ιδιαίτεροι λόγοι λήξης της σύμβασης εντολής καθιερώνονται στα άρθρα 724 και 725 ΑΚ που προβλέπουν ως λόγους μονομερούς δικαιοπρακτικής λύσης της εντολής, είτε την ανάκληση, είτε την καταγγελία.

α) Λήξη της εντολής

α.1) Ανάκληση εντολής από τον εντολέα

Εφόσον η εντολή είναι κατεξοχήν σχέση που βασίζεται στην εμπιστοσύνη, κυρίως, του εντολέα προς τον εντολοδόχο, είναι φυσικό να του αναγνωρίζεται το δικαίωμα να μπορεί αυτός να ανακαλεί την εντολή ελεύθερα και απεριόριστα, όποτε το θελήσει²⁵⁵, χωρίς να δεσμεύεται από κάποια προθεσμία²⁵⁶ και χωρίς την υποχρέωση επικλήσεως σπουδαίου λόγου (άρθρο 724 ΑΚ²⁵⁷). Αντίθετη συμφωνία δεν χωρεί και είναι άκυρη, εκτός αν η παρασχεθείσα εντολή αφορά και το συμφέρον του εντολοδόχου ή τρίτου²⁵⁸.

Εντολή, που έχει δοθεί ως *ανέκλητη*, μπορεί να ανακληθεί, όταν συντρέχει σπουδαίος λόγος, που καθιστά κατά την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη επιτρεπτή την ανάκληση. *Ανάκληση* της εντολής μπορεί να γίνει, έτσι, και πριν από

²⁵⁴ Καράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 721, αρ. 1, ΕφΘεσ 675/1995, Αρμ 1995.1155, ΜΠρΘεσ 8199/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.371.

²⁵⁵ Όχι, όμως, μετά την εκτέλεση της εντολής, καθότι η ανάκληση δεν μπορεί να έχει αναδρομική ισχύ. Καποδίστριας, ο.π., άρθρο 724, αρ.13.

²⁵⁶ ΠΠρΠειρ 815/1994, ΕΕμπΔ 1995.100.

²⁵⁷ Ομοίως προβλέπει και το άρθρο 676 ΑΚ για τη μίσθωση ανεξάρτητων υπηρεσιών.

²⁵⁸ ΕφΘεσ 3558/1991, ΕΕμπΔ 1993.411, ΠΠρΠειρ 815/1994, ΕΕμπΔ 1995.100.

τον ορισμένο χρόνο διάρκειάς της, μόνο για σπουδαίο λόγο²⁵⁹, δηλαδή για κάθε περιστατικό, το οποίο θεωρούμενο αντικειμενικά κατά την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, καθιστά μη ανεκτή την περαιτέρω διατήρηση της σύμβασης για το δικαιούμενο στην καταγγελία, χωρίς να είναι απαραίτητο να υφίσταται πταίσμα της άλλης πλευράς²⁶⁰.

Ανάκληση της εντολής παρά την αντίθετη συμφωνία και χωρίς σπουδαίο λόγο είναι χωρίς ενέργεια και γεννά υπέρ του εντολοδόχου ή τρίτου υποχρέωση αποζημίωσης λόγω συμβατικής παράβασης²⁶¹.

Η ανάκληση ως διαπλαστικό δικαίωμα ασκείται *άτυπα* (όπως και η εντολή) με μονομερή δήλωση και ενεργεί για το μέλλον (*ex nunc*). Συνεπώς, δεν αφορά την ολική ή μερική εκτέλεση της εντολής²⁶².

α.2) Καταγγελία της εντολής από τον εντολοδόχο

Ο εντολοδόχος είναι δυνατό να καταγγείλει ελεύθερα τη σύμβαση της εντολής κατά τους ορισμούς του νόμου (άρθρο 725 ΑΚ).

Το δικαίωμα που παρέχει ο νόμος στον εντολοδόχο είναι απόλυτα συνυφασμένο με τον άμισθο χαρακτήρα της σύμβασης εντολής και του εξασφαλίζει την ελευθερία να απαλλαγεί από την υποχρέωση που ανέλαβε (αφίλοκερδώς) απέναντι στον εντολέα του, όταν δεν μπορεί ή δεν θέλει να ανταποκριθεί σε αυτήν.

Ο εντολοδόχος έχει τη δυνατότητα να καταγγείλει την εντολή ανά πάσα στιγμή, εκτός αν έχει παραιτηθεί από αυτή. Ακόμη, όμως, και αν έχει προβεί σε παραίτηση από το δικαίωμα του αυτό, ο νόμος προβλέπει πως, αν συντρέχει σπουδαίος λόγος, ο οποίος δικαιολογεί την καταγγελία, η παραίτηση αυτή είναι χωρίς αποτέλεσμα (άρθρο 725 § 1 ΑΚ)²⁶³.

Και η έγκαιρη και η άκαιρη καταγγελία, δηλ. αυτή που γίνεται σε χρόνο τέτοιο που ο εντολέας δεν μπορεί να φροντίσει για τη διεξαγωγή της με άλλο τρόπο, επιφέρουν τη λύση της σύμβασης εντολής. Αν, όμως, η καταγγελία είναι άκαιρη και

²⁵⁹ Τέτοια περίπτωση συνιστά και η βαριά παράβαση των καθηκόντων του εντολοδόχου, ΕφΘεσ 1634/2003, Αρμ.2004.517.

²⁶⁰ ΑΠ 1344/1977, ΝοΒ 1978.1054.

²⁶¹ ΕφΘεσ 3558/1991, ΕΕμπΔ 1993.411, ΠΠρΠειρ 815/1994, ΕΕμπΔ 1995.100.

²⁶² *Μαντζούφας*, § 51.IV.1 υποσ. 26.

²⁶³ ΜΠρΚαλ 73/2000, ΔΕΕ 2000.403.

χωρίς σπουδαίο λόγο²⁶⁴, τότε ο εντολοδόχος οφείλει να καλύψει κάθε ζημία την οποία επέφερε στον εντολέα η καταγγελία (άρθρο 725 § 2).

Παρέχεται δηλ. στον εντολοδόχο το δικαίωμα να καταγγέλλει την εντολή ελεύθερα και απεριόριστα κατά πάντα χρόνο, χωρίς να δεσμεύεται από προθεσμία, με την επιφύλαξη, βέβαια, αντίθετης συμφωνίας.

Τέτοια συμφωνία μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει, όταν καθορίστηκε η διάρκεια της σύμβασης για ορισμένο χρόνο, καθόσον αυτή έχει την έννοια ότι ο μεν εντολέας παραιτήθηκε από το δικαίωμα ανάκλησης της εντολής, ο δε εντολοδόχος παραιτήθηκε από το δικαίωμα καταγγελίας της, πριν από την παρέλευση του καθορισθέντος χρόνου. Ακόμη, όμως, και όταν υφίσταται συμφωνία που περιλαμβάνει παραίτηση από το δικαίωμα καταγγελίας, είτε ρητή είτε εμμέσως συναγόμενη, υπό την προηγούμενη έννοια, αυτή είναι χωρίς αποτέλεσμα, όταν συντρέχει σπουδαίος λόγος. Σε περίπτωση άκαιρης και χωρίς σπουδαίο λόγο καταγγελίας ή κατά κατάχρηση του δικαιώματος καταγγελίας της εντολής, ο εντολοδόχος υποχρεούται να ανορθώσει την θετική και αποθετική ζημία που υπέστη ο εντολέας εξαιτίας της, δηλ. να του καταβάλλει πλήρες διαφέρον, όπως στις αμφοτεροβαρείς συμβάσεις²⁶⁵.

β) Λύση της εντολής

Εφόσον δεν ορίστηκε κάτι διαφορετικό, από ό,τι ορίζεται πιο κάτω, επέρχεται λύση της εντολής στις εξής περιπτώσεις:

α. Με το θάνατο του εντολέα ή του εντολοδόχου (ΑΚ 726 εδ.α).

β. Με την υποβολή αυτών σε δικαστική συμπαράσταση²⁶⁶ σύμφωνα με τις νέες διατάξεις του ΑΚ, ειδικότερα των άρθρων 1666 και 1676 (ΑΚ 726 εδ.α).

γ. Με την κήρυξη του εντολέα ή του εντολοδόχου σε κατάσταση πτώχευσης²⁶⁷ και τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης του Πολυμελούς Πρωτοδικείου, το οποίο

²⁶⁴ Δικαίωμα αποζημίωσης για τον εντολέα γεννάται, μόνο όταν η άκαιρη καταγγελία από τον εντολοδόχο δεν στηρίζεται σπουδαίο λόγο, όπως π.χ. ξαφνική ασθένεια. Βλ. *Καράσης*, ο.π., άρθρο 725, αρ.3.

²⁶⁵ ΠΠρΘεσ 33805/2002, Αρμ 2003.1280.

²⁶⁶ Κατά το άρθρο 13 του Ν. 2447/1996 (Α' 278): «Τα Κεφάλαια δέκατο έκτο (άρθρα 1686 έως 1700), δέκατο έβδομο (άρθρα 1701 έως 1704) και δέκατο όγδοο (άρθρα 1705 έως 1709) του Τέταρτου Βιβλίου του Αστικού Κώδικα, που αναφέρονται στην επιτροπεία απαγορευμένων, την επιτροπεία απόντος και τη δικαστική αντίληψη, καταργούνται».

δικάζει με τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρο 44 ΕισΝΚΠολΔ). Θα πρέπει, πάντως να γίνει δεκτό ότι η λύση της εντολής δεν επέρχεται με την πτώχευση του εντολέα, αν η εντολή αφορά και το συμφέρον του εντολοδόχου, συνεπεία προϋπάρχουσας μεταξύ τους σύμβασης, της οποίας η εντολή αποτελεί παρακολούθημα²⁶⁸ (ΑΚ 726 εδ.α).

Αν ο πτωχέυσας εντολέας ή εντολοδόχος είναι εμπορική εταιρία και η πτώχευση επιφέρει και λύση της εταιρίας, η λύση της εντολής επέρχεται και κατά το άρθρο 726 εδ. 2 ΑΚ από το χρόνο δημοσίευσης της απόφασης για την κήρυξη της πτώχευσης (άρθρο 528 ΕΚ)²⁶⁹ και δεν είναι δυνατό να συνεχισθεί μεταξύ του συνδίκου ως νομίμου αντιπροσώπου του εντολέα και του εντολοδόχου ή μεταξύ του συνδίκου του εντολοδόχου και του εντολέα, έστω και αν ορίσθηκε το αντίθετο στη σύμβαση, καθώς η επιφύλαξη του άρθρου 726 εδ. α ΑΚ, θα αντέβαινε στο χαρακτήρα του θεσμού²⁷⁰ ως δημόσιας τάξης.

δ. Αν πρόκειται για νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, το οποίο παρέχει την εντολή, με τη διάλυσή του (ΑΚ 726 εδ.β).

Αν ο εντολοδόχος αγνοούσε την παύση και μετά από αυτή διεξήγαγε υποθέσεις μέχρι τη γνώση κατά το άρθρο 728 ΑΚ, τότε ενέχονται (και ευθύνονται) ο εντολέας ή ο κληρονόμος του γι' αυτές σαν να υπήρχε η εντολή. Η ευνοϊκή για τον καλόπιστο εντολοδόχο αυτή ρύθμιση, όμως, τελεί υπό την επιφύλαξη όσων ορίζονται στη διάταξη του άρθρου 224 ΑΚ, δηλαδή, αν στην εντολή εμπεριέχεται και πληρεξουσιότητα, η ρύθμιση πιθανόν να εκφεύγει από τους ορισμούς του άρθρου 728 ΑΚ.

Γ. Η έννοια της εμπορικής εντολής

1. Η έμμισθη εντολή.

Οι διατάξεις περί εντολής του αστικού δικαίου, *πριν από την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα*, είχαν ευρεία εφαρμογή σε θέματα εμπορικού δικαίου, ευθέως ή κατ'αναλογία. Ο ΕμπΝ (που εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη με το β.δ. 19

²⁶⁷ Γεωργακόπουλος, Εγχειρίδιο εμπορικού δικαίου, τόμ. 1. Οι έμποροι, τεύχος 3, Πτώχευση - εξυγίανση, β' έκδ., 1997, σελ. 151, Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 6η έκδ., 2000, αρ. 186β, Ρόκας Ν., Στοιχεία Πτωχευτικού Δικαίου, 1994, σελ. 40.

²⁶⁸ Κοτσίρης, ο.π., Καράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 726-727, αρ. 4.

²⁶⁹ Καράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 726-727, αρ. 2.

²⁷⁰ Χωρίς να απαιτείται γνώση της πτώχευσης, γιατί η σχετική απόφαση ενεργεί αυτοδικαίως απέναντι σε όλους. Καποδίστριας, ΕρμΑΚ, άρθρο 726, αρ. 10.

Απριλίου 1835) αποτελεί μετάφραση του Γαλλικού Εμπορικού Κώδικα, ο οποίος παραπέμπει για συμπληρωματική εφαρμογή, άλλοτε ρητά και άλλοτε σιωπηρά, στο Γαλλικό Αστικό Κώδικα, όπου προβλέπεται ότι η εντολή (“mandat/procuration”) είναι κατά κανόνα άμισθη, δύναται, όμως, να συμφωνηθεί ως έμμισθη (άρθρα 1984 και 1986 ΓαλλΑΚ). Έτσι, κατά το προϊσχύσαν δίκαιο, η έννοια της έμμισθης εντολής, της εντολής δηλ. με αντιπαροχή την αμοιβή, δεν ήταν άγνωστη, ειδικότερα, ως τύπος συμβάσεως με περιεχόμενο την παροχή ελεύθερων πνευματικών εργασιών έναντι αμοιβής.

Μετά την εισαγωγή του Αστικού Κώδικα, σύμφωνα με τα άρθρα 1 και 3 του ΕισΝ, όλες οι προγενέστερες παραπομπές του εμπορικού δικαίου σε ενοχικές συμβάσεις του αστικού δικαίου νοούνται, πλέον, ως παραπομπές στις αντίστοιχες ενοχικές συμβάσεις, όπως αυτές ρυθμίζονται από τον ισχύον ΑΚ. Εφόσον, δε, ο ΑΚ ρυθμίζει την εντολή²⁷¹ ως αποκλειστικά και μόνο άμισθη σχέση²⁷², γεννήθηκε αυτομάτως το ερώτημα, αν και κατά πόσο μπορεί στο ισχύον δίκαιο να επιβιώσει η έννοια της έμμισθης εντολής, ερώτημα που γεννά ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω και της προαναφερόμενης συμπληρωματικής εφαρμογής των διατάξεων του ΑΚ στις εμπορικές δικαιοπραξίες που ρυθμίστηκαν στον ΕμπΝ και γενικότερα στο εμπορικό δίκαιο.

Μέρος της θεωρίας²⁷³ αλλά και η νομολογία²⁷⁴ δέχονται ότι το άρθρο 713 ΑΚ δεν αποκλείει αντίθετη συμφωνία μεταξύ εντολέα και εντολοδόχου περί αμοιβής. Λόγω του ότι η διάταξη του παραπάνω άρθρου δεν έχει το χαρακτήρα του κανόνα δημοσίας τάξεως, υποστηρίζεται ότι πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι συμβαλλόμενοι μπορούν να συμφωνήσουν εκ των προτέρων ότι στον εντολοδόχο θα καταβάλλεται για την εκτέλεση της εντολής και αμοιβή, οπότε στην περίπτωση αυτή η σύμβαση θα έχει το

²⁷¹ Ο αστικός κώδικας εκτός των άρθρων 713-729 περί εντολής, χρησιμοποιεί τον όρο «εντολή» με το ίδιο περιεχόμενο και σε άλλα κεφάλαιά του. Ειδικοί νόμοι, ωστόσο, χρησιμοποιούν τον όρο «εντολή», χωρίς να υπάρχει, κατ'ανάγκη, πρόθεση υπαγωγής των εκεί ρυθμιζόμενων έννομων σχέσεων στις διατάξεις του ΑΚ περί εντολής. Π.χ. εντολή πελάτη στο χρηματιστή (ν. 3632/1928), εντολή περί πληρωμής ορισμένου ποσού στη συναλλαγματική (ν. 5325/1932), εντολή προς εκτέλεση στην Πολιτική Δικονομία κ.α

²⁷² Σχέδιον Αστικού Κώδικος, ΙΙ. Ενοχικόν Δίκαιον, 1935, 1989, αρ.82. Οι συντάκτες ακολούθησαν τον Γερμανικό Αστικό Κώδικα που προβλέπει το άμισθο της εντολής. Ο ΓερμΑΚ, όμως, προβλέπει περαιτέρω, (άρθρο 675) ειδική κατηγορία αμοιβόμενων υπηρεσιών, που συνίστανται σε «επιμέλεια/διεξαγωγή υποθέσεως», την οποία, να μιν υπάγει στην μίσθωση υπηρεσιών ή έργου, εφαρμόζει, ωστόσο, αναλογικά σχεδόν όλες τις διατάξεις για την εντολή. Αντίστοιχη διάταξη δεν προβλέφθηκε σκόπιμα στον ελληνικό αστικό κώδικα, γιατί οι συντάκτες αυτού θεώρησαν ορθότερο οι κανόνες που θα ρυθμίζουν τις σχέσεις των συγκεκριμένων συμβάσεων, να προκύπτουν είτε από την ίδια την έννοια των συμβάσεων αυτών είτε από τις γενικές αρχές ή, τέλος, αναλογικά από τις διατάξεις για την εντολή, χωρίς αυτή η αναλογία να επιβάλλεται από το νόμο.

²⁷³ *Καυκάς Κ.*, Ενοχικόν Δίκαιον, Ειδικό Μέρος, Τόμος Α, (1993), Αρ. 496-729, σελ. 481, 789 και 881.

²⁷⁴ ΑΠ 1243/2005 (αδημ), ΑΠ 104/1963, ΝοΒ 11.770, ΑΠ 570/1964, ΝοΒ 13.182, ΑΠ 1169/1975, ΝοΒ 24.432, ΠΠρΘεσ 4449/1974, Αρμ 1975.686, ΕφΘεσ 648/1985, Αρμ 1986.619.

χαρακτήρα της έμμισθης εντολής, εφόσον δεν μπορεί να χαρακτηριστεί σύμβαση εργασίας ή έργου. Ο κανόνας, όμως, του 713 ΑΚ περί αμίσθου επιβάλλει, ως ελάχιστη προϋπόθεση, η εν λόγω συμφωνία να είναι ρητή. Η διάκριση, βέβαια, της σύμβασης έμμισθης εντολής από τη σύμβαση εργασίας και τη σύμβαση έργου, λόγω της ομοιότητας του στοιχείου περί διεξαγωγής υποθέσεως που τις χαρακτηρίζει, δεν είναι πάντα ευχερής. Υποστηρίζεται, έτσι, ειδικότερα, ότι αν πρόκειται για επ' αμοιβή εντολή εκτέλεσεως «νομικής» πράξης (π.χ. αγορά ακινήτου) θα γίνεται λόγος για έμμισθη εντολή, ενώ αν πρόκειται για εκτέλεση «υλικής» πράξης, η σύμβαση θα πρέπει να χαρακτηριστεί σύμβαση έργου²⁷⁵.

Η άποψη αυτή, εντούτοις, αποδοκιμάζεται έντονα από μεγάλη μερίδα θεωρητικών²⁷⁶ αλλά και από μέρος της νομολογίας²⁷⁷. Η αποδοχή της δυνατότητας να υπάρξει έμμισθη εντολή ρυθμιζόμενη από τα άρθρα ΑΚ 713 επ., λόγω του ενδοτικού χαρακτήρα των διατάξεων αυτών, μπορεί να οδηγήσει σε αντίστοιχη –ανεπίτρεπτη– αποδοχή της δυνατότητας να υπάρξει δωρεά με αντάλλαγμα, εργασία χωρίς μισθό, μίσθωση πράγματος χωρίς μίσθωμα, πώληση χωρίς τίμημα, και να κινδυνεύσουν να ανατραπούν, έτσι, οι προϋποθέσεις και οι βασικές έννοιες όλων των ενοχικών συμβάσεων που ρυθμίζονται στον αστικό κώδικα. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, ναι μεν, βάσει της αρχής της ελευθερίας των συμβάσεων, οι συναλλασσόμενοι μπορούν, εφόσον δεν προσβάλλουν κανόνες αναγκαστικού δικαίου, να συμφωνήσουν διαφορετικά από ότι προβλέπουν οι ενδοτικού δικαίου διατάξεις του ΑΚ, αν, όμως, οι όροι της μεταξύ τους σχέσης προσήκουν σε τύπο ενοχικής σύμβασης που ρυθμίζεται ειδικά από τον αστικό κώδικα, η σχέση υπάγεται στις διατάξεις που αφορούν τον ρυθμισμένο αυτό τύπο. Κατά συνέπεια, αν πρόκειται για σύμβαση με την οποία αναλαμβάνει κάποιος να διεξαγάγει υπόθεση έναντι αμοιβής, δεν μπορεί να γίνει λόγος για σύμβαση έμμισθης εντολής²⁷⁸, η οποία είναι έννοια ανύπαρκτη στον αστικό κώδικα, αλλά, κατά περίπτωση, είτε για σύμβαση μισθώσεως εργασίας, αν συμφωνήθηκε η παροχή εργασίας ως διεξαγωγή υποθέσεως, είτε για σύμβαση μισθώσεως έργου, αν συμφωνήθηκε η εκτέλεση έργου²⁷⁹. Ο συμβατικός

²⁷⁵ *Κανκάς Κ., ο.π., σελ.789.*

²⁷⁶ *Καράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 713 –729, Φίλιο Π., Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, Α' τόμος, Β' ημίτομος, 1997 § 93 σελ. Βαθρακοκοίλη Β., Αναλυτική Ερμηνεία – Νομολογία Αστικού Κώδικα, Α' Τόμος – Γενικές Αρχές – Γενικό και Ειδικό Ενοχικό, 1989, σ. 979 επ, Μαντζούφα Γ., Ενοχικών Δίκαιον, 1982, σ. 401 επ., Ζέπο Π., Ενοχικό Δίκαιο, Β' Μέρος Ειδικό (Β' εκδ) 1965 § 15 I, σελ.413, Καποδίστρια, ΕρμΑΚ 713-729.*

²⁷⁷ ΕφΘεσ 2655/2004, Αρμ 2004.1683, ΕφΑθ 8183/1989, ΕλλΔνη 32.210, ΕφΑθ 10148/1987, ΕλλΔνη 29.352.

²⁷⁸ Η έμμισθη εντολή δεν πρέπει να γίνεται δεκτή, με το αιτιολογικό ότι στο εμπόριο όλα γίνονται έναντι αμοιβής, αφού υπάρχει η σύμβαση εργασίας και η σύμβαση έργου. *Περάκης*, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 1999, σελ. 47.

²⁷⁹ Αν και ο Αστικός Κώδικας απέφυγε να προβλέψει ρητά την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων της εντολής στις συμβάσεις μίσθωσης εργασίας ή έργου –σε αντίθεση με τον γερμανικό ΑΚ που το

χαρακτηρισμός μιας τέτοιας συμβάσεως ως σύμβαση έμμισθης εντολής θα μπορούσε, εκτός των άλλων, να οδηγήσει στην καταστρατήγηση διατάξεων αναγκαστικού δικαίου που διέπουν τις συμβάσεις μισθώσεως εργασίας ή έργου, αν, για παράδειγμα, εφαρμοστεί το άρθρο 724 ΑΚ, που προβλέπει τη δυνατότητα για ελεύθερη ανάκληση της εντολής, κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τα άρ. 669§2 και 672 ΑΚ, τα οποία επιτρέπουν τη μονομερή λύση της σύμβασης, μόνο εφόσον προηγήθηκε εμπρόθεσμη καταγγελία ή και χωρίς προσθεσμία, μόνον εφόσον συντρέχει σπουδαίος λόγος.

Ως εκ τούτου, γίνεται δεκτό από τους υποστηρικτές της άποψης αυτής ότι παραπομπές, ρητές ή σιωπηρές, κυρίως της εμπορικής νομοθεσίας ή των εμπορικών εθίμων στην «έμμισθη εντολή», ισχύουν κατά το άρθ.3 ΕισΝΑΚ, μόνο ως παραπομπές στις αντίστοιχες διατάξεις του ΑΚ της συμβάσεως εργασίας ή έργου, έμμεσα δε, μόνο μέσω των συμβάσεων αυτών, –σύμφωνα με τους κανόνες της αναλογίας²⁸⁰- και στις διατάξεις της εντολής. Έμμισθες εμπορικές σχέσεις που περιέχουν παραπομπή στην «έμμισθη εντολή»²⁸¹ δέον να χαρακτηριστούν, βάσει του περιεχομένου τους, ως εμπορικές συμβάσεις εργασίας ή –κατά περίπτωση- έργου και όχι ως σχέσεις «εμπορικής εντολής». Τέτοιες σχέσεις είναι, μεταξύ άλλων, η παραγγελία, η εμπορική αντιπροσωπεία ή πρακτορεία, η σχέση εμπορικής εταιρίας και διοικητών της (και εκκαθαριστών της), η σχέση πλοιάρχου και πλοιοκτήτη και, τέλος, οι τραπεζικές σχέσεις²⁸².

προέβλεψε ρητά στην §675-, γίνεται αποδεκτό ότι οι ομοιότητες που παρουσιάζουν οι εν λόγω συμβάσεις (πέραν του στοιχείου του αμίσθου), επιβάλλουν, βάσει και της αρχής της καλής πίστης (ΑΚ 200,280), την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων για την εντολή προς συμπλήρωση κενών, εφόσον δεν προσκρούουν στην ιδιάζουσα φύση της συγκεκριμένης συμβάσεως εργασίας ή έργου. *Καποδίστριας*, ΕρμΑΚ, Εισαγωγικές παρατηρήσεις εις άρθρα 713-729, αρ.28.

²⁸⁰ Οι διατάξεις περί εντολής εφαρμόζονται αναλογικά σε κάθε σύμβαση εργασίας ή έργου. *Καποδίστριας*, ΕρμΑΚ αρθ. 713-729, αριθμ. 26 και 29. Αντίθετα ο *Φίλιος*, ο.π., §93^E, με αναφορές, που δέχεται την αναλογική εφαρμογή μόνο όταν η σύμβαση εργασίας ή έργου έχει ως περιεχόμενο αυτοτελείς οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσει ο εργαζόμενος ή ο εργολάβος για να διαφυλάξει τα περιουσιακά συμφέροντα του εργοδότη του.

²⁸¹ Η μη αποδοχή της «έμμισθης εντολής», δεν συνεπάγεται, ωστόσο, και τη μη δυνατότητα νομοθετικής ρύθμισης συγκεκριμένων περιπτώσεων αμοιβόμενης παροχής υπηρεσιών κατά το γενικό πρότυπο της εντολής του ΑΚ. Έτσι, ρυθμίζεται ειδικά από τον Κώδικα Δικηγόρων ως αμοιβόμενη «έμμισθη εντολή», η σχέση του δικηγόρου προς τον πελάτη του, η οποία διέπεται συμπληρωματικά από τις διατάξεις της ΑΚ 713 επ.

²⁸² Η άποψη αυτή θέτει σε αμφισβήτηση, τουλάχιστον, τη νομική ακριβολογία πλειάδας δικαστικών αποφάσεων που αναφέρονται στην έμμισθη εμπορική εντολή. Έτσι, σε αντίθεση με ότι αναφέρθηκε, η κρατούσα νομολογία, δέχεται ότι α) στην παραγγελία εφαρμόζονται συμπληρωματικά οι διατάξεις περί εντολής (ΑΠ 706/1992, ΕΕΝ 1993.536, ΕφΑθ 10195/1988, Δνη 1990.164, ΕφΑθ 417/1983, Αρμ 1983.1088, β) η εμπορική αντιπροσωπεία διέπεται αναλογικά από τις διατάξεις της παραγγελίας του ΕμπΝ και της εντολής του ΑΚ (ΕφΑθ 1638/2004, ΔΕΕ 2004.1177, ΑΠ 849/2003 (αδημ), ΑΠ 1612/2002, Δ/νη 2003.715, ΕθΑθ 874/2002, ΕΕμπΔ 2003.54, ΠΠρΑθ 10/2002, ΔΕΕ 2002.169 βλ. όμως και ΕφΘεσ 2655/2004, Αρμ 2004.1683, όπου χαρακτηρίζεται ως σύμβαση ανεξάρτητων υπηρεσιών-648ΑΚ) γ) η σχέση πλοιοκτήτη και πλοιάρχου είναι σύμβαση εντολής (ΑΠ 536/2004, αδημ).

Σύμφωνα με την άποψη αυτή η έννοια της εμπορικής εντολής στο ισχύον δίκαιο παρίσταται άγνωστη. Στον αντίποδα, ωστόσο, των θέσεων αυτών, μέρος της θεωρίας αλλά και η κρατούσα άποψη στη νομολογία κάνει συχνά αναφορές στην εμπορική εντολή, όταν εξαιτίας του στοιχείου της αμοιβής δεν μπορεί να γίνει λόγος για τη σύμβαση εντολής με τη στενή έννοια του άρθρου 713 ΑΚ. Το γεγονός ότι στο εμπόριο τίποτε δεν γίνεται άνευ αμοιβής, επιβάλλει, κατά την αντίθετη αυτή γνώμη, την διάκριση μεταξύ της αστικής εντολής του άρθρου 713 ΑΚ και της στο εμπορικό δίκαιο εντολής (εμπορική εντολή)²⁸³. Η σύμβαση αυτή διέπεται –αν δεν ορίζεται κάπου αλλού ειδικότερα– από τις ίδιες διατάξεις του ΑΚ (713-729) και αποτελεί τη νομική βάση για άλλες εμπορικές πράξεις, όπως η πρακτορεία, η προμήθεια κ.α.²⁸⁴.

Η έννοια της εμπορικής εντολής είναι, αντίθετα, γνωστή στο γαλλικό δίκαιο²⁸⁵ (“mandat commercial”), όπου ο γαλλικός αστικός κώδικας προβλέπει ρητά τη δυνατότητα των συμβαλλομένων να συμφωνήσουν αμοιβή για την εκτέλεση της εντολής (άρθρο 1986). Αυτό που χαρακτηρίζει μια εντολή ως εμπορική, πέραν του στοιχείου του ανταλλάγματος, δεν είναι τόσο η ιδιότητα των συμβαλλομένων, όσο το το ίδιο το αντικείμενο της εντολής. Η γαλλική νομολογία δέχεται, έτσι, ως κριτήριο για την «εμπορικότητα» της εντολής, το σκοπό της να εξυπηρετήσει την εκτέλεση εμπορικών συναλλαγών, να αφορά δηλ. πράξεις εμπορικές (“actes de commerce”)²⁸⁶. Επειδή, όμως, ο ΓαλλΑΚ ορίζει ως εντολή τη δικαιοπραξία με την οποία ένα πρόσωπο παρέχει σε άλλο την εξουσία να πράξει κάτι για τον εντολέα και στο όνομα αυτού, ταυτίζοντας, έτσι, την εντολή με την πληρεξουσιότητα (“procuration”), η προσφυγή σε αυτόν σε θέματα εντολής πρέπει να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή.

Ο προβληματισμός που αναπτύχθηκε έχει, πέρα από καθαρά δογματικό ενδιαφέρον και μεγάλη πρακτική σημασία. Αν δεχθούμε το χαρακτηρισμό μιας σύμβασης με αντικείμενο τη διεξαγωγή υποθέσεως έναντι αμοιβής ως εντολή, τότε οι διατάξεις των άρθρων 713 ΑΚ θα εφαρμοστούν σε κάθε περίπτωση. Στην αντίθετη, όμως, περίπτωση, οι διατάξεις από το κεφάλαιο της εντολής θα εφαρμόζονται μόνο αναλογικά και μόνο εκείνες οι οποίες οδηγούν σε λύσεις που εμφανίζονται ως ενδεδειγμένες ή επιβεβλημένες για τη συγκεκριμένη σύμβαση με βάση τις αρχές της καλής συναλλακτικής πίστης. Ο υποχρεωτικά άμισθος χαρακτήρας της εντολής που υιοθετεί ο ΑΚ, που επιτρέπει μεταξύ άλλων και τη σαφή οριοθέτησή της από τη σύμβαση εργασίας ή έργου, αλλά και η συνειδητή παράλειψη των συντακτών του για

²⁸³ Σύμφωνα με τον *Τσιριντάνη*, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, Τεύχος Α', 1962, σελ.59, η παραγγελία αποτελεί εμπορική εντολή. Στην έννοια της στο εμπορικό δίκαιο εντολής (εμπορική εντολή), ανήκει, μεταξύ άλλων (εντολή προς τα μέλη ΔΣ ανώνυμης εταιρίας-άρ, 31 Ε.Ν.), και η παραγγελία.

²⁸⁴ *Ρόκας Ι.*, Εμπορικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, (2^η εκδ) 1996, σελ.149.

²⁸⁵ *Escarra J., Escarra E., Rault J.*, Traité théorique et pratique de droit commercial, Les contrats commerciaux, Le mandat commercial - Les transports, par Jean Hémar, 1955, σελ.5-40.

²⁸⁶ *Escarra J., Escarra E., Rault J.*, ο.π. §3, σελ 16.

ρητή αναλογική εφαρμογή των διατάξεών της σε συμβάσεις που περιέχουν το στοιχείο της επιμέλειας/διεξαγωγής υποθέσεως υποδεικνύουν ως ορθότερη δογματικά την άποψη ότι, όπου ένα πρόσωπο αναλαμβάνει την επιμέλεια υποθέσεως επ' αμοιβή, η δημιουργούμενη σχέση δεν μπορεί να υπαχθεί, υπό το καθεστώς του ΑΚ, ευθέως στο συμβατικό τύπο της εντολής. Η εφαρμογή είναι αναλογική, όταν, καταρχήν, συντρέχουν οι προϋποθέσεις της αναλογίας, δηλ. η ύπαρξη κενού και η μη αντίθεση της αναλογικά εφαρμοζόμενης διάταξης στις ειδικές ρυθμίσεις της συγκεκριμένης σχέσης ή το γενικότερο πνεύμα της, και όταν πρόκειται για σχέση που έχει τέτοια ομοιότητα με την εντολή ώστε αν εξέλιπε το στοιχείο της αμοιβής θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εντολή. Η σύλληψη αυτή ανάγει κατά κάποιο τρόπο το συμβατικό τύπο της εντολής σε «μερικό – γενικό» πρότυπο για όλες τις συμβάσεις με αντικείμενο τη διεξαγωγή υποθέσεως, υπό την έννοια της εφαρμογής των διατάξεών της που έχουν γενικότερο χαρακτήρα σε συμβάσεις που παρουσιάζουν παρόμοια χαρακτηριστικά²⁸⁷.

Εφόσον, λοιπόν, σήμερα, κατά τις συνήθεις περιστάσεις, κάθε τραπεζική εργασία παρέχεται μόνο έναντι αμοιβής, το έδαφος ευθείας εφαρμογής των κανόνων της εντολής του ΑΚ, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν παραπάνω, παρουσιάζεται εξαιρετικά περιορισμένο. Κατά συνέπεια, οι διατάξεις περί εντολής αποκτούν αξία, κυρίως, όταν πρόκειται να εφαρμοστούν κατ' αναλογία, είτε προς συμπλήρωση των κενών των εννόμων σχέσεων, για τις οποίες ο νόμος προβλέπει ρητά την αναλογική εφαρμογή τους²⁸⁸, είτε γενικότερα προς συμπλήρωση κενών των εννόμων σχέσεων, οι οποίες από τη φύση τους έχουν και το στοιχείο της εντολής. Πράγματι, οι σχέσεις μεταξύ τραπεζών και των πελατών τους, όταν η τράπεζα αναλαμβάνει να διεξαγάγει υπόθεση ή υποθέσεις των τελευταίων, παρέχουν ευρύ έδαφος συμπληρωματικής εφαρμογής των κανόνων περί εντολής²⁸⁹. Παραδείγματα αποτελούν, μεταξύ άλλων, η σύμβαση τραπεζικού γύρου και τραπεζικού εμβάσματος, η παράδοση αξιογράφων σε τράπεζα προς είσπραξη, θέματα τα οποία θα αποτελέσουν αντικείμενο ειδικότερης ανάλυσης στα επόμενα κεφάλαια.

²⁸⁷ Φουντεδάκη Κ., παρατηρήσεις στην ΕφΠειρ 1059/1995, ΕπισκΕΔ 1996.123 ιδίως 133.

²⁸⁸ Ο ΑΚ προβλέπει την ευθεία ή αναλογική εφαρμογή των κανόνων της εντολής σε αρκετές διατάξεις του, εφόσον δεν προκύπτει κάτι άλλο από το νόμο, τα συναλλακτικά ήθη ή τη σύμβαση. Χαρακτηριστικές οι: ΑΚ 68§2 (διοίκηση νομικού προσώπου), ΑΚ 528 εδ.1 (πώληση), ΑΚ 734, 736 (διοίκηση αλλοτρίων), ΑΚ 754§1 (εταιρία), ΑΚ 833§1 (μεσεγγύηση), ΑΚ 1654, 1698, 1704 (επιτροπεία), ΑΚ 2023 εδ.1 (εκτελεστής διαθήκης).

²⁸⁹ Σε κάθε πάντως περίπτωση, η συμπληρωματική εφαρμογή των κανόνων της εντολής σε άλλες κύριες συμβάσεις (εργασίας ή έργου) δεν σημαίνει ότι υπάρχουν παραλλήλως δυο συμβάσεις, αλλά ότι οι κανόνες της κύριας συμβάσεως ενέχουν αυτοδικαίως και τους κανόνες περί εντολής.

1. Η πρόβλεψη στο Σχέδιο Εμπορικού Κώδικα (ΣχΕΚ)

Η δυναμική ανάπτυξη του εμπορικού δικαίου που οδήγησε στην ανάγκη ρύθμισης νέων θεσμών και, κατά συνέπεια, στην πολυνομία του, σε συνδυασμό και με την παλαιότητα του Εμπορικού Νόμου, πυροδότησε μια προσπάθεια σύνταξης ενός νέου κωδικοποιημένου Εμπορικού Κώδικα, ο οποίος είναι σήμερα γνωστός ως Σχέδιο Εμπορικού Κώδικα.

Η ιστορία των προσπαθειών για ένα νέο Εμπορικό Κώδικα χρονολογείται ήδη από το 1958 για να καταλήξει στη σημερινή μορφή του Σχεδίου ΕμπΚ, όπως αυτή διαμορφώθηκε τελευταία, το 1997. Τα ζητήματα που εγείρει η αποδοχή ενός νέου κωδικοποιημένου εμπορικού κώδικα είναι πολλά και ιδιαίτερος πολύπλοκα²⁹⁰, για το λόγο αυτό, οι όποιες πρωτοβουλίες για σχετική νομοθετική ρύθμιση δεν έχουν τύχει ομόφωνης αντιμετώπισης, με αποτέλεσμα, σήμερα, το Σχέδιο ΕμπΚ να μην έχει καμία νομική ισχύ.

Παρουσιάζει, ωστόσο, σχετικό θεωρητικό ενδιαφέρον να γίνει μια σύντομη αναφορά στις ρυθμίσεις του Δεύτερου Βιβλίου που φέρει τον τίτλο «Εμπορικές συμβάσεις», όπου προβλέπεται μεταξύ άλλων και η εμπορική εντολή.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η εμπορική εντολή²⁹¹ στο ελληνικό δίκαιο²⁹² δεν ρυθμίζεται από το νόμο. Προβλέφθηκε, όμως, στα άρθρα 107-110 του Σχεδίου Εμπορικού Κώδικα²⁹³, διατάξεις οι οποίες θεσπίστηκαν προκειμένου να αποτελέσουν την νομική βάση των εμπορικών πράξεων της πρακτορείας, προμήθειας, επιχείρησης δημοσίων θεαμάτων κ.α. που δεν προβλέπονται στο νόμο²⁹⁴.

Σύμφωνα, έτσι, με τη διάταξη του *άρ. 107 ΣχΕΚ*, εμπορική εντολή είναι η έναντι αμοιβής διεξαγωγή υπόθεσης που εμπίπτει στην εμπορική δραστηριότητα είτε του

²⁹⁰ Για την κωδικοποίηση του εμπορικού δικαίου βλ. *Σχινάς Ι.*, Επικαιρότητα ενός νέου ΕμπΚ στην αυγή του 21^{ου} αιώνα, ΕλλΔνη 1998.791, *Ζαχάρωφ*, Το πρόβλημα της κωδικοποίησης των κανόνων του εμπορικού δικαίου, ΕλλΔνη 1988.265, *Αλεξανδρίδου Ε.*, Εμπορικός Κώδικας. Παρατηρήσεις πάνω στο Σχέδιο του Εμπορικού Κώδικα. Αρμ. 1986.125 και *Περάκης Ε.*, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 1999, σελ. 96-97 με πλούσιες παραπομπές.

²⁹¹ Πρβλ., όμως, *Τσιριντάνη*, Στοιχεία Εμπορικού δικαίου, Ι, 1962, § 19 ΙΙ, ο.π.

²⁹² Η εμπορική εντολή ρυθμίζεται: Από τα άρθρα 1703-1709 του ΙταλΑΚ. Στο ΙταλΕΚ του 1882 η εμπορική εντολή ρυθμιζόταν στα άρθρα 344-366 και στον ΙταλΑΚ του 1865 στα άρθρα 1737-1760. Η κατάργηση της νομοθετικής αυτονομίας του εμπορικού δικαίου από τον ΑΚ του 1942 οδήγησε στη συγχώνευση των δυο αυτών αυτοτελών θεσμών. Από το άρθρο 394 ΕΛΚΕ. Από τα άρθρα 1-3 του Διατάγματος 1345/23.12.1958 για τους εμπορικούς αντιπροσώπους. Για όλα αυτά βλ. *Χατζηγάγιο*, Δίκαιο εμπορικών συμβάσεων, (πανεπιστημιακές παραδόσεις), 1997, σελ. 32.

²⁹³ Το ΣχΕΚ εκπονήθηκε από τη νομοπαρασκευαστική επιτροπή του άρθρου 20 Ν. 1968/1991 και των αποφάσεων 36289/18.4.1994 και 103530/26.9.1994 του Υπουργού Δικαιοσύνης, υπό την προεδρία του *Άλκη Αργυριάδη* και, μετά το θάνατό του, του *Γιάννη Σχινά*.

²⁹⁴ Βλ. Αιτιολογική έκθεση του ΣχΕΚ, σ. 54

εντολέα είτε του εντολοδόχου. Η εντολή είναι για τον εντολοδόχο ή τον εντολέα εμπορική δραστηριότητα. Κατά μια άλλη άποψη, η διεξαγωγή της υπόθεσης που αποτελεί το αντικείμενο της έννοιας της εντολής εμπίπτει μόνο στην εμπορική δραστηριότητα του εντολοδόχου²⁹⁵.

Κατά το άρθρο αυτό, απαραίτητο στοιχείο της έννοιας της εμπορικής εντολής είναι η διεξαγωγή υπόθεσης που εμπίπτει στην εμπορική δραστηριότητα είτε του εντολέα είτε του εντολοδόχου. Για την εκτέλεση της εντολής αυτής ο εντολοδόχος, σε αντίθεση προς τον εντολοδόχο του ΑΚ, δικαιούται αμοιβή.

Η ρύθμιση της εμπορικής εντολής περιλαμβάνει:

α. τη σύναψη μονομερούς δικαιοπραξίας στο όνομα του εντολοδόχου για λογαριασμό του εντολέα,

β. τη σύναψη συμβάσεων ή μονομερών δικαιοπραξιών στο όνομα του εντολέα, δηλαδή πράξεις εκπροσώπησης, και

γ. μεμονωμένες υλικές πράξεις για λογαριασμό του εντολέα, εκτός από τις παρεπόμενες ενέργειες της σύμβασης την οποία συνάπτει για λογαριασμό του.

Συνεπώς, αν δεν συμφωνηθεί αμοιβή, δεν θα υπάρχει εμπορική εντολή. Αν συνηθίζεται για ορισμένες περιπτώσεις να μη ζητείται αμοιβή και παρ' όλα αυτά συμφωνηθεί, σε τίποτα δεν θα αλλάξει τη συνήθεια αυτή η διάταξη του άρθρου 107 ΣχΕΚ.

Η επόμενη διάταξη του άρθρου 108 ΣχΕΚ είναι αντιστάθμισμα του ότι η εντολή είναι *έμμισθη*. Σύμφωνα με αυτό : "Ο έμπορος θεωρείται ότι αποδέχτηκε εντολή που εμπίπτει στη δική του εμπορική δραστηριότητα, αν δεν την απέκρουσε αμέσως."

Ο έμπορος δεν κινδυνεύει να δεσμευτεί με τη διεξαγωγή μιας εντολής χωρίς αμοιβή (επειδή δεν συμφώνησε αμοιβή). Γιατί, εφόσον η εμπορική εντολή είναι η διεξαγωγή υπόθεσης με προμήθεια, θα έχει πάντοτε το δικαίωμα να ζητήσει την προμήθειά του.

Εξάλλου, και η ατελής πρόταση γεννά υποχρέωση σε περίπτωση σιωπηρής αποδοχής. Η διάταξη του άρθρου 108 ΣχΕΚ είναι διάταξη η οποία υπαγορεύεται από την καλή πίστη²⁹⁶. Αφού ο έμπορος έχει εμπορική επιχείρηση και απευθύνεται στο κοινό, λογίζεται ότι και αυτός συνεχώς προτείνει τη σύναψη συμβάσεων διεξαγωγής υποθέσεων και συνεπώς είναι λογικό και σύμφωνο με τα συναλλακτικά ήθη να δεσμεύεται από τις προτάσεις του²⁹⁷.

²⁹⁵ Χατζηγάγιος, Δίκαιο εμπορικών συμβάσεων, (πανεπιστημιακές παραδόσεις), 1997, σελ. 32.

²⁹⁶ Σχέδιο Εμπορικού Κώδικα, (Κείμενο, Εισηγητικές εκθέσεις) Μελέτες Εμπορικού και Ναυτικού Δικαίου, 1987, σελ.54.

²⁹⁷ Λ.χ. ο καλλιτεχνικός πράκτορας δεσμεύεται από πρόταση του να διοργανώσει μια συναυλία.

Η επόμενη διάταξη του άρθρου 109 ΣχΕΚ²⁹⁸ προβλέπει ότι:

"1. Ο εντολέας οφείλει στον εντολοδόχο τη συμφωνημένη ή συνηθισμένη αμοιβή, αν εκτελέστηκε η εντολή ή αν η μη εκτέλεση οφείλεται σε λόγο, ο οποίος αφορά στον εντολέα. Σε κάθε άλλη περίπτωση είναι δυνατό να επιδικαστεί εύλογο μέρος της αμοιβής, ανάλογα με τις προσπάθειες τις οποίες κατέβαλε ο εντολοδόχος και τους κινδύνους τους οποίους ανέλαβε, αν αυτό συνηθίζεται.

2. Δαπάνες του εντολοδόχου καθώς και φύλακτρα και κόμιστρα για τη χρήση δικών του αποθηκευτικών χώρων και μεταφορικών μέσων αποδίδονται και αν δεν εκτελέστηκε η εντολή, εκτός αν η μη εκτέλεση οφείλεται σε λόγο που αφορά στον εντολοδόχο.

3. Η διάταξη του άρθρου 723 του Αστικού Κώδικα δεν εφαρμόζεται."

Η βασική υποχρέωση του εντολέα είναι η καταβολή της αμοιβής. Σε περίπτωση κατά την οποία δεν εκτελέστηκε η εντολή, για λόγους οι οποίοι οφείλονται στον εντολέα, κύρωση αποτελεί η καταβολή της αμοιβής. Αν για τη μη εκτέλεση της εντολής δεν ευθύνεται ο εντολέας, συνεχίζει ωστόσο να ευθύνεται για μέρος της αμοιβής, ανάλογα με τις προσπάθειες τις οποίες κατέβαλε και την ευθύνη που ανέλαβε ο εντολοδόχος.

Στην § 2 του άρθρου 109 ΣχΕΚ προβλέπεται ειδικά ότι θα αποδίδονται τα φύλακτρα και τα κόμιστρα και όχι η ζημιά του εντολέα, γιατί η χρήση αποθήκης και μεταφορικού μέσου δεν δημιουργεί πάντοτε υποχρέωση αποζημίωσης κατά το κοινό δίκαιο.

Ο αποκλεισμός της εφαρμογής του άρθρου 723 ΑΚ γίνεται, γιατί η διάταξη αυτή δεν αρμόζει στην εμπορική εντολή, η οποία είναι εμπορική δραστηριότητα. Ο εντολοδόχος πρέπει να φέρει και τους κινδύνους ζημιών κατά την εκτέλεση της επιχείρησης και να μην τους μεταθέτει στον εντολέα. Η διάταξη του άρθρου 723 ΑΚ αρμόζει στην άμισθη εντολή.

Τέλος, η διάταξη του άρθρου 110 ΣχΕΚ έχει προσαρμοστεί στη φύση της εμπορικής (έμμισθης) εντολής. Σύμφωνα με αυτό:

"1. Ο εντολέας δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση εντολής οποτεδήποτε.

2. Ο εντολοδόχος δικαιούται να καταγγείλει τη σύμβαση εντολής μόνο για σπουδαίο λόγο.

3. Οι διατάξεις του προηγούμενου άρθρου εφαρμόζονται και εδώ.

4. Οι διατάξεις των άρθρων 726 ως 728 του ΑΚ δεν εφαρμόζονται."

²⁹⁸ Η διάταξη του άρθρου 109 ΣχΕΚ αντιστοιχεί στη διάταξη του άρθρου 116 ΣχΕΚ και υπαγορεύεται από τους ίδιους λόγους.

Η σημαντικότερη ρύθμιση είναι το δικαίωμα καταγγελίας, το οποίο δίνεται στον εντολέα (§ 1), ενώ μικρότερης πρακτικής σημασίας είναι το αντίστοιχο δικαίωμα του εντολοδόχου [(μόνο για σπουδαίο λόγο) (§ 2)].

Η ρύθμιση του άρθρου 110 ΣχΕΚ είναι αποκλειστική, γι' αυτό και αποκλείεται η συμπληρωματική εφαρμογή των άρθρων 726-728 ΑΚ για τη λύση της εντολής.

Δ. Διακρίσεις από συγγενείς θεσμούς

1. Εμπορική εντολή πληρωμής

Η εμπορική εντολή, με την έννοια που αναπτύχθηκε παραπάνω, διακρίνεται από την εμπορική εντολή πληρωμής²⁹⁹, η οποία αποτελεί *αξιόγραφο* και ρυθμίζεται από τα άρθρα 76-80 ν.δ. της 17.7./13.8.1923. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, εμπορική εντολή πληρωμής³⁰⁰ είναι το αξιόγραφο εκείνο με το οποίο ο εκδότης (εντολέας) εντέλλεται άλλον έμπορο, να πληρώσει στον κομιστή του εγγράφου (λήπτη) ή στο πρόσωπο που αυτός θα υποδείξει, ένα χρηματικό ποσό. Απαραίτητοι όροι στην εμπορική εντολή πληρωμής είναι α) να εκδίδεται από έμπορο σε βάρος εμπόρου β) το έγγραφο να ενσωματώνει χρηματική απαίτηση, για την άσκηση της οποίας είναι απαραίτητη η κατοχή και η εμφάνιση του εγγράφου στον οφειλέτη γ) ο έγγραφος τύπος και η ιδιόχειρη υπογραφή του εκδότη και δ) η αναγραφή του ονόματος του λήπτη και η ρήτρα «εις διαταγήν».

Ο όρος «εντολή» στην εμπορική εντολή πληρωμής δεν ταυτίζεται νομικά ούτε με την εντολή των άρθρων 713 επ. ΑΚ.

2. Παραγγελία

Η παραγγελία³⁰¹, η οποία ρυθμίζεται από τα άρθρα 90 επ. ΕΝ είναι η κύρια μορφή με την οποία εμφανίζεται η σχέση εντολής στην εμπορία³⁰², καθώς *αποτελεί εντολή*

²⁹⁹ Σχετικά βλ. *Ρόκας Ν.*, Αξιόγραφα, 1992, σελ.155, *Μάρκου*, Η εμπορική εντολή πληρωμής και το χρεωστικό ομόλογο, ΕΕμπΔ 1988.573 (επ.).

³⁰⁰ *Αναστασιάδης*, Πιστωτικοί τίτλοι, Α', σελ.76 επ.

³⁰¹ Για την παραγγελία, βλ. *Λουκόπουλος Α.*, Η παραγγελία, 1954, *Ρόκας Κ.*, Παραγγελία και εντολή, ΕΕμπΔ 3.129 επ, *Γεωργακόπουλου*, Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, τόμ. 1 - Οι έμποροι, τεύχ. 1 - Γενικό μέρος, 1995, σελ. 51-52, *Λιακόπουλου*, Γενικό Εμπορικό Δίκαιο, 1998. (εκδ.Γ) σελ. 85, *Περάκη*, Γενικό μέρος του Εμπορικού Δικαίου, § 30 (4), σελ. 190, *Ρόκα Ι.*, Εμπορικό Δίκαιο,

ενός προσώπου (παραγγελέα) προς άλλο (παραγγελιοδόχο), περιεχόμενο³⁰³ της οποίας είναι ότι ο εντολοδόχος (παραγγελιοδόχος) θα ενεργήσει, έναντι αμοιβής³⁰⁴, μια πράξη, στο όνομά του αλλά για λογαριασμό του εντολέα (παραγγελέα)³⁰⁵. Στην περίπτωση που η υποχρέωση του παραγγελιοδόχου συνίσταται στην κατάρτιση συμβάσεως με τρίτο, η σύμβαση παραγγελίας δημιουργεί μια τριμερή σχέση και το περιεχόμενό της πληρούται με την κατάρτιση της σύμβασης, στην οποία αποβλέπει, και καλείται εκτελεστική σύμβαση³⁰⁶. Η εκτελεστική σύμβαση καταρτίζεται μεταξύ τρίτου και παραγγελιοδόχου ο οποίος τη συνάπτει μεν στο όνομά του αλλά για λογαριασμό του παραγγελέα του, στον οποίο υποχρεούται να μεταφέρει τα αποτελέσματα από αυτήν. Ο παραγγελιοδόχος υποχρεούται να εκτελέσει την παραγγελία σύμφωνα με τις οδηγίες του παραγγελέα (αρ. 200, 288 και 717 ΑΚ).

Η σύμβαση παραγγελίας συνίσταται στο ότι ο ένας συμβαλλόμενος διαβιβάζει «εντολή», ο δε άλλος αναλαμβάνει βάσει αυτής να καταρτίσει για λογαριασμό του άλλου, στο δικό του όμως όνομα, συγκεκριμένες εμπορικές πράξεις. Πριν την

Γενικό μέρος, 3η έκδ., 2003, αρ. 275 (επ.), σελ. 153 επ., *Ρόκα Ν.*, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, σελ. 43 (επ.), *Ρούσσου*, Η σύμβαση παραγγελίας, ΕΕμπΔ 1991.574 (επ.), *Σκαλίδη*, Εισαγωγή στο Εμπορικό Δίκαιο, σελ. 117, *Βούτσας Κ.*, Γενικόν Εμπορικόν Δίκαιον, 2000 (Δ' Εκδ) σελ.229 επ., *Χατζηγάγιου*, σελ. 36.

³⁰² ΑΠ(ολ)33/1998, ΔΕΕ 1998.990, ΜΠρΗρ 358/1999, Αρμ 2001 με σημ. *Παπαγιάννη Ι.*, ΑΠ 706/1992, ΕΕΝ 1993.536, ΑΠ(ολ) 824/1977, ΝοΒ 1978.672, ΑΠ 141/1951, ΕΕΝ 1951.514, ΕφΑθ 94/1957, ΕΕΝ 1957.665.

³⁰³ ΕφΑθ 10191/1984, ΕΕμπΔ 1986.59, ΕφΑθ 417/1983, Αρμ 1983.1088 = ΕΕμπΔ 1984.35.

³⁰⁴ Στοιχείο της σύμβασης παραγγελίας αποτελεί η αμοιβή του παραγγελιοδόχου, που καθορίζεται από την σύμβαση ή από τη συνήθεια των συναλλαγών και καταβάλλεται μετά την εκπλήρωση της σύμβασης, ΕφΑθ 417/1983, Αρμ 1983.1088. Η εντολή του ΑΚ, αντιθέτως, δεν προβλέπει αμοιβή. Έτσι, ΕφΑθ 1544/1952, ΕΕμπΔ 1960.72.

³⁰⁵ ΑΠ 377/1937, ΕΕΝ 1938.329.

³⁰⁶ Για τη σύμβαση χρηματιστηριακής παραγγελίας, βλ. μεταξύ άλλων *Τουντόπουλος Β.*, Η σύμβαση χρηματιστηριακής παραγγελίας, 2005 (ad hoc), *Κορδή – Αντωνοπούλου Μ.*, Το Νομικό Πλαίσιο του Χρηματιστηρίου και η αγορά αξιών της «Χρηματιστήριο Αθηνών Α.Ε.», 2006, *η ίδια*, Εισαγωγή στο Χρηματιστηριακό Δίκαιο, 2003, *η ίδια*, Έγγραφα του Χρηματοπιστωτικού συστήματος, 1997, *Σκαλίδης*, Ζητήματα Χρηματιστηριακού Δικαίου, (Μελέτη) ΕΤρΑξΧρΔ 2001.3, *Βελέντζας*, Χρηματιστήρια - Κεφαλαιαγορά, σελ. 154, *Γεωργιάδης Απ.*, Η ευθύνη του χρηματιστή έναντι του πελάτη του στην περίπτωση αγοράς πλαστών μετοχών, ΕΕμπΔ 1991.557 επ., ιδίως 562. *Τσιμπανούλης Δ.*, Χορήγηση πιστώσεων από τα μέλη του Χρηματιστηρίου σε πελάτες τους προς διενέργεια χρηματιστηριακών συναλλαγών. ΔΕΕ 1996.917, *Τσιμπανούλης Δ.*, Χορήγηση πιστώσεων από τα μέλη του Χρηματιστηρίου σε πελάτες τους προς διενέργεια χρηματιστηριακών συναλλαγών. ΔΕΕ 1996.917, *Τσίκα*, Χρηματιστηριακές και βοηθητικές συναλλαγές, 9^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικολόγων, 1999.331, 341. Η σύμβαση χρηματιστηριακής πώλησης, που είναι σύμβαση παραγγελίας, διαφέρει από άλλες συμβάσεις που καταρτίζονται σε εκτέλεση συμβάσεων παραγγελίας κατά το ότι α) συμβαλλόμενοι σε αυτήν δύνανται να είναι μόνο ανώνυμες εταιρίες, οι οριζόμενες από το νόμο, β) οι χρηματιστές ενεργούν με την ιδιότητα των άμεσων αντιπροσώπων, κατά παρέκκλιση της αρχής του εμφανούς της άμεσης αντιπροσώπευσης του ΑΚ και γ) θεσπίζεται εγγυητική ευθύνη του μέλους του χρηματιστηρίου από το άρθρο 19 παρ.2 Ν. 3632/1928. Βλ. και *Αυγητίδη*, Η εμπορική ιδιότητα του παραγγελέα χρηματιστηριακής συναλλαγής, ΕΕμπΔ 1998.255.

εισαγωγή του Αστικού Κώδικα, η θεωρία και η νομολογία δέχονταν το παράδειγμα της γαλλικής ερμηνείας περί εφαρμογής των διατάξεων περί εντολής. Αλλά και μετά την εισαγωγή του, η κρατούσα νομολογία εξακολουθεί να κάνει λόγο για «εντολή», δεχόμενη κατ'αυτόν τον τρόπο την επιβίωση της «έμμισθης εντολής». Η θεωρία αντίθετα, προσανατολίζεται προς την ορθότερη αντιμετώπιση του θεσμού της παραγγελίας ως μορφή μισθώσεως έργου ή εργασίας, με επικουρική την εφαρμογή των διατάξεων των γενικών αρχών του δικαίου και της εντολής κατ'ελεύθερη αναλογία³⁰⁷. Ως προς το ειδικότερο ζήτημα αν αποτελεί μίσθωση υπηρεσιών (εργασίας) ή έργου, ορθότερη φαίνεται η άποψη ότι αποτελεί μίσθωση έργου, καθώς από την πρόθεση των μερών προκύπτει ότι η παροχή του παραγγελιοδόχου συνίσταται στην επίτευξη του αποτελέσματος που είναι η κατάρτιση και η εκτέλεση ορισμένης πράξης.

Η παραγγελία διακρίνεται έτσι από την εντολή του ΑΚ (713 επ ΑΚ³⁰⁸), αφού κύριο χαρακτηριστικό της είναι ότι είναι πάντοτε έμμισθη³⁰⁹.

Η παραγγελία διακρίνεται και από την εμπορική εντολή του ΣχΕΚ³¹⁰: η δεύτερη, έχει ως αντικείμενο την τέλεση τόσο νομικών όσο και υλικών πράξεων, ενώ η πρώτη, έχει ως αντικείμενο την τέλεση μόνο νομικών πράξεων και μάλιστα συμβάσεων³¹¹. Άρα, η εμπορική εντολή είναι έννοια *ευρύτερη* από την παραγγελία³¹².

Η κατά το ΣχΕΚ εμπορική εντολή, όταν αφορά τη σύναψη συμβάσεων στο όνομα του εντολέα, στηρίζεται στην αρχή της άμεσης αντιπροσώπευσης (άρθρα 211 επ. ΑΚ). Η παραγγελία αναφέρεται στη σύναψη συμβάσεων στο όνομα του

³⁰⁷ Λουκόπουλος Α., Η παραγγελία, 1954, σελ. 60, Λιακόπουλος, ο.π. σελ. 85. Βλ. σχετικά για την αντιμετώπιση του θέματος της αναλογικής εφαρμογής αμέσως παραπάνω, όπου παρατίθεται και σχετική νομολογία.

³⁰⁸ Συμπληρωματικά μόνο εφαρμόζονται οι διατάξεις περί εντολής του ΑΚ, ΜΠρΗρ 358/1999, Αρμ 2001.496 και ΕφΑθ 10915/1988, Δ/νη 1990.164.

³⁰⁹ Ανάλογα με την παραγγελία αντιμετωπίζει η νομολογία και ζητήματα εμπορικής αντιπροσωπείας. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.2 π.δ. 219/1991 (με το οποίο προσαρμόστηκε η ελληνική έννομη τάξη στην Οδηγία 86/653/ΕΟΚ), εμπορικός αντιπρόσωπος είναι εκείνος στον οποίο, με την ιδιότητά του ως ανεξάρτητου μεσολαβητή, ανατίθεται σε μόνιμη βάση είτε να διαπραγματεύεται για λογαριασμό άλλου προσώπου, το οποίο καλείται «αντιπροσωπευόμενος», την πώληση ή την αγορά εμπορευμάτων, είτε να διαπραγματεύεται και να συνάπτει τις πράξεις αυτές επ' ονόματι και για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου. Γίνεται, έτσι, δεκτό ότι οι συμβάσεις εμπορικής αντιπροσωπείας διέπονται αναλογικά και από τις διατάξεις της παραγγελίας του Ε.Ν. και της εντολής του ΑΚ. ΕφΘεσ 1401/2003, Αρμ. 2004.1005, ΑΠ 1612/2002, Δ/νη 2003.715, ΕφΑθ 874/2002, ΕΕμπΔ 2003.54, ΠΠρΑθ 10/2002, ΔΕΕ 2002.169, ΕφΑθ 8316/1999, ΕπισκεΔ 2000.1025, ΕφΘεσ 798/1999, Αρμ 1999.822, ΕφΘεσ 3558/1991, Αρμ 1992, 1109. Βλ. και Αργυριάδη Α., Η καταγγελία της εμπορικής αντιπροσωπείας, ΕΕμπΔ 1987.153.

³¹⁰ Σκαλίδης, Εισαγωγή στο Εμπορικό Δίκαιο, σελ. 117, Χατζηγάγιος, σελ. 36-37.

³¹¹ Αγορά, πώληση, μεταφορά, ασφάλιση, έκδοση εγγυητικών επιστολών κ.α.

³¹² Ρόκας Κ, Παραγγελία και εντολή, ΕΕμπΔ 1952.129 = Μελέται Εμπορικού Δικαίου, ΙΙ, 1971, σελ. 485 επ., ιδίως, σελ. 494, Χατζηγάγιος, σελ. 36.

παραγγελιοδόχου για λογαριασμό του παραγγελέα. Δηλαδή στηρίζεται στην αρχή της έμμεσης αντιπροσώπευσης³¹³.

---

³¹³ Ρόκας Κ., ο.π., σελ. 494, Χατζηγάγιος, σελ. 37.

III. Η ΕΝΝΟΜΗ ΣΧΕΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΚΑΙ ΠΕΛΑΤΗ Η ΣΧΕΣΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΟΡΡΕΟΥΣΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

A. Η σχέση τράπεζας – πελάτη. Γενικά χαρακτηριστικά

Όπως ήδη σε προηγούμενο σημείο αναφέρθηκε, ανάμεσα στην τράπεζα και στον πελάτη της δημιουργείται μια σχέση που χαρακτηρίζεται, κυρίως, από το στοιχείο της εμπιστοσύνης³¹⁴.

Τα πιστωτικά ιδρύματα, πέρα από ιδιωτικές επιχειρήσεις διαμεσολάβησης στην κυκλοφορία του χρήματος, ασκούν, παράλληλα, και δημόσια λειτουργία (υπό την ευρεία έννοια του όρου), αφού η δραστηριότητά τους (χρηματοδότηση επιχειρήσεων και καταναλωτών) έχει καταρχήν ευεργετικές επιπτώσεις στην εθνική οικονομία³¹⁵. Η θέση αυτή επιβάλλει στις τράπεζες, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση ομαλής και καλόπιστης συνεργασίας με τους πελάτες τους. Από την άλλη, η τράπεζα είναι αποδέκτης ποικίλων πληροφοριών που αφορούν την οικονομική αλλά όχι σπάνια και την προσωπική σφαίρα του πελάτη, τις οποίες ο ίδιος ο πελάτης εμπιστεύεται σε αυτήν ή τις πληροφορείται η τράπεζα από τρίτους στο πλαίσιο της επιμέλειας των υποθέσεων του πελάτη. Αυτή η δυνατότητα της τράπεζας να γνωρίζει επιχειρηματικά απόρρητα, αλλά και προσωπικές, ευαίσθητες και, ενδεχομένως, απόρρητες πληροφορίες σχετικά με τον πελάτη της, ενόψει και της αυξημένης δυνατοτήτάς της να επεμβαίνει στην οικονομική σφαίρα του πελάτη της, σε συνδυασμό και με την, κατά κανόνα, πολύ μεγαλύτερη οικονομική ισχύ της αλλά και τις ειδικές γνώσεις της στο χώρο των συναλλαγών, δικαιολογούν τη θεμελίωση ιδιαίτερης *σχέσης εμπιστοσύνης*.

Η συναλλακτική σχέση μεταξύ Τράπεζας και πελάτη σπανιότατα εξαντλείται στην ευκαιριακή σύναψη και εκτέλεση μεμονωμένων τραπεζικών συμβάσεων, όπως λ.χ. μιας σύμβασης εμβάσματος. Συνήθως, ο κάθε πελάτης έχει μια ή περισσότερες τράπεζες συναλλαγών του, με τις οποίες συναλλάσσεται διαρκώς και για μεγάλα χρονικά διαστήματα και καταρτίζει και εκτελεί πολυάριθμες και ποικίλες τραπεζικές συμβάσεις και του παρέχονται ποικίλες υπηρεσίες. Η προαναφερόμενη σχέση

³¹⁴ Αυτό μνημονεύεται ακόμη και στους γενικούς όρους συναλλαγών που καλείται ο πελάτης να υπογράψει (στην ουσία να προσχωρήσει), όπου αναφέρεται ότι «οι τραπεζικές συναλλακτικές σχέσεις μεταξύ της τράπεζας και του πελάτη της στηρίζονται στην καλή πίστη και την αμοιβαία εμπιστοσύνη».

³¹⁵ ΠΠρΑθ 2087/2004, ΕΕμπΔ 2005.777, ΕφΑθ 2214/2001, ΔΕΕ 2001.620.

εμπιστοσύνης μεταξύ τράπεζας και πελάτη δεν αφορά μόνο σε μεμονωμένες συναλλαγές, αλλά στην εν γένει συναλλακτική σχέση μεταξύ τράπεζας και πελάτη³¹⁶. Η μονιμότητα και, καθολικότητα της σχέσης αυτής και, κυρίως, η ανάγκη να θεμελιωθούν νομικές υποχρεώσεις της τράπεζας έναντι του πελάτη, ανεξαρτήτως της σύναψης μεμονωμένων συμβάσεων, ώθησε την επιστήμη να προσπαθήσει να συλλάβει και να εντάξει σε νομικές κατηγορίες την εν γένει συναλλακτική σχέση τράπεζας και πελάτη.

B. Η νομική φύση της τραπεζικής σχέσης. Θεωρίες. Εφαρμοστέες διατάξεις

Για τη νομική φύση της σχέσης αυτής έχουν αναπτυχθεί πρωτίστως στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου δύο θεωρίες³¹⁷, οι οποίες βρήκαν απήχηση και στην ημεδαπή επιστήμη³¹⁸:

1. Κατά την πρώτη και παλαιότερη -με βάση το χρόνο διατύπωσής της- θεωρία³¹⁹ μεταξύ τράπεζας και πελάτη συνάπτεται μια γενική τραπεζική σύμβαση³²⁰. Σε αυτή την Γενική Τραπεζική Σύμβαση ενσωματώνονται οι ΓΟΣ της Τράπεζας³²¹ και επ' αυτής εδράζονται όλες οι μεμονωμένες τραπεζικές συμβάσεις, όπως καταθέσεις, δάνεια, διαχείριση επενδύσεων, πληρωμές, μεταφορές κεφαλαίων κ.ά., των οποίων η σύναψη είναι εξαρχής αβέβαιη και ο αριθμός τους απροσδιόριστος³²². Η Γενική

³¹⁶ Η απλή αυτή συναλλακτική σχέση, δεν πρέπει ασφαλώς να συγγέεται με την κοινωνικής ή εθιμοτυπικής φύσεως συμπεριφορά, από την οποία λείπει η πρόθεση των μερών για παραγωγή έννομων συνεπειών.

³¹⁷ Βλ. αντί πολλών την περιεκτική και κριτική επισκόπηση του *Häuser*, σε: Derleder/Knops/Bamberger (Hrsg.), *Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht*, 2004, § 2, *Geschäftsbeziehung und Banlvertrag*, Rn. 6 επ.

³¹⁸ *Ψυχομάνης Σ.*, *Τραπεζικό Δίκαιο*, σελ. 91, *ο ίδιος*, *Περί των τραπεζικών δανείων για απόκτηση μετοχών*, Γνμδ, Αρμ 2003.1875, *Καραγκουνίδης*, *Η ευθύνη της τράπεζας έναντι των πελατών της από την παραβίαση υποχρεώσεων προστασίας*, Αρμ 1995.444.

³¹⁹ *Neustätter*, *Kontokorrent-Bedingungen der Banken*, 1921, σελ. 65 επ., *Müller-Erzbach*, *Handelsrecht*, 2./3. Aufl. 1928, σελ. 651 και από τη νεώτερη βιβλιογραφία *Herold/Lippisch*, *Bank- und Börsenrecht*, 2. Aufl. 1962, σελ. 33 επ., *v. Godin*, σε: *RGR Kommentar zum HGB*, 2. Aufl., § 365 Anh. I, Anm. 1 επ., *Fuchs*, *Zur Lehre vom allgemeinen Bankvertrag*, 1982.

³²⁰ Στα γερμανικά, *allgemeiner Bankvertrag*.

³²¹ Η θεωρία αυτή βρίσκει έρεισμα στο προοίμιο των ΓΟΣ των γερμανικών τραπεζών, σύμφωνα με το οποίο, στα πλαίσια της αμοιβαίας σχέσης εμπιστοσύνης που δημιουργείται ανάμεσα στην τράπεζα και τον πελάτη της, η πρώτη θέτει στη διάθεση του τελευταίου το σύνολο των εγκαταστάσεών της για την διεκπεραίωση των υποθέσεών του. Βλ. *Τριανταφυλλάκης Γ.*, *Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών κατά τη διενέργεια πληρωμών με μεταφορά κεφαλαίων*, ΔΕΕ 1996.580.

³²² Για τη σχέση της Γενικής Τραπεζικής Σύμβασης προς τις ειδικότερες τραπεζικές συμβάσεις *Häuser*, σε: *Derleder/Knops/Bamberger (Hrsg.)*, *Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht*, 2004, § 2, *Geschäftsbeziehung und Bankvertrag*, Rn. 23 επ.

Τραπεζική Σύμβαση έχει ως αντικείμενο την επιμέλεια των υποθέσεων του πελάτη και την προστασία των εννόμων αγαθών και συμφερόντων του τελευταίου από την τράπεζα³²³.

Η Γενική Τραπεζική Σύμβαση χαρακτηρίζεται ως *σύμβαση πλαίσιο*³²⁴ ή *σύμβαση μανδύας*³²⁵, το περιεχόμενο της οποίας συνίσταται στο να θέτει η τράπεζα τις υπηρεσίες της στη διάθεση του πελάτη και έχει, κατά περίπτωση, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, *είτε* της σύμβασης έργου, *είτε* της σύμβασης ανεξαρτήτων υπηρεσιών.

Ουσιώδη δε στοιχεία της είναι:

α. η ίδρυση σχέσης εμπιστοσύνης ανάμεσα στα μέρη,

β. η εφαρμογή των Γενικών Όρων Συναλλαγών (ΓΟΣ)³²⁶, τους οποίους έχει προδιατυπώσει η τράπεζα και στους οποίους προσχωρεί ο πελάτης της και οι οποίοι ΓΟΣ ισχύουν για όλες τις μέλλουσες συναλλαγές ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη³²⁷.

Πρόκειται δηλ. για μια σχέση χωρίς αυστηρά οριοθετημένο αντικείμενο παροχής, σχέση, η οποία δεν εξαντλείται στην εκτέλεση της σχετικής συναλλαγής, αλλά στη διενέργεια ενός αόριστου και απροσδιόριστου, εξαρχής, είδους συναλλαγών³²⁸.

Κατά τους υποστηρικτές της άποψης αυτής, συνέπεια του συμβατικού χαρακτήρα της σχέσης πελάτη - τράπεζας είναι η καταρχήν υποχρέωση της τράπεζας να συνάψει μεμονωμένες τραπεζικές συμβάσεις με τον πελάτη, να διεκπεραιώσει τις κάθε φύσης

³²³ Κοτσίρης, Προβλήματα αστικής ευθύνης τραπεζών έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής λειτουργίας, Αρμ 1984.601, 605, *Herold / Lippisch*, Bank- und Börsenrecht, 2η έκδ., 1992, σελ. 33, *Canaris*, Bankvertragsrecht, § 2, σημ. 1.

³²⁴ Στα γερμανικά *Rahmenvertrag*. Η άποψη αυτή ξεκινά από την παραδοχή ότι οι πελάτες προσερχόμενοι σε μια τράπεζα και ερχόμενοι σε επαφή με αυτή σκοπεύουν, κατά κανόνα, όχι μόνο στην πραγματοποίηση μιάς και μόνο συναλλαγής, αλλά στο να δημιουργήσουν μια διαρκή σχέση-πλαίσιο συνεργασίας, μέσα από την οποία θα εκτυλιχθούν και άλλες αυτόνομες πράξεις και συναλλαγές.

³²⁵ *Baumbach / Duden / Hopt*, *Handelsgesetzbuch*, 28η έκδ., 1989, σελ. 1180, in fine, 1182, *Canaris*, *Bankvertragsrecht*, § 10, *Hopt*, *Funktion, Dogmatik und Reichweite der Aufklärungs-, Warn- und Beratungspflichten der Kredit Institute*, in: *Aufklärungs-, Warn- und Beratungspflichten der Banken - Bankrechtstag*, 1992 (1993), σελ. 1 επ., 10, *Soerger / Mühl*, *BGB*, 1980, §§ 675-676, σελ. 856.

³²⁶ Για τους ΓΟΣ στις τραπεζικές συναλλαγές βλ. μεταξύ άλλων *Ψυχομόνης*, *Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητούμενης νομιμότητας*, 2002, σελ. 90-101, *Δούβλης*, *Ο δικαστικός έλεγχος των ΓΟΣ στις τραπεζικές συναλλαγές*, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.9, *Καράκωστας*, *Γενικοί όροι των τραπεζικών συναλλαγών*, 2001, *passim*, *Μεντής*, *ΓΟΣ τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων*, ΧρΙΑ 2001.558.

³²⁷ Οι ΓΟΣ των γερμανικών τραπεζών είναι προϊόν μακροχρόνιων προσπαθειών τυποποίησης εκ μέρους της Ένωσης Γερμανικών Τραπεζών, *Hefermehl*, *Allgemeine Geschäftsbedingungen der Banken*, 1984, σελ. 13 επ. Βλ. και *Canaris*, *Bankvertragsrecht*, § 6-9, *Hopt*, § 12.

³²⁸ Όπως λ.χ. διεξαγωγή δοσοληψιών, πληρωμή επιταγών, πιστώσεων, καταθέσεων.

εντολές του³²⁹ και να εκτελέσει τις επιμέρους τραπεζικές εργασίες που συμφώνησε με τον πελάτη, όχι, όμως, και η αντίστοιχη υποχρέωση του πελάτη να αναθέτει στην τράπεζα αυτή όλες τις τραπεζικές εργασίες που τον αφορούν. Το σημαντικότερο, ωστόσο, στοιχείο της Γενικής τραπεζικής σύμβασης είναι η συμβατική θεμελίωση μίας σειράς παρεπόμενων υποχρεώσεων της τράπεζας, όπως η υποχρέωση πρόνοιας, η υποχρέωση τήρησης εχεμύθειας, η υποχρέωση ενημέρωσης και παροχής πληροφοριών κτλ³³⁰.

2. Η νεότερη άποψη, η οποία έχει επικρατήσει στη γερμανική επιστήμη³³¹ και έχει υιοθετηθεί πρόσφατα και από το γερμανικό ακυρωτικό³³², αποκρούει τη θεωρία της «γενικής τραπεζικής σύμβασης». Οι κύριοι εκπρόσωποι αυτής της άποψης χαρακτηρίζουν την συναλλακτική σχέση μεταξύ τράπεζας και πελάτη ως *ex lege* και όχι συμβατική έννομη σχέση, η οποία θεμελιώνεται στη "συναλλακτική επαφή"³³³ τράπεζας και πελάτη, και, συνεπώς, είναι ανεξάρτητη από τη δικαιοπρακτική βούληση και ικανότητα του τελευταίου. Η εν λόγω έννομη σχέση χαρακτηρίζεται συγκεκριμένα ως "ενοχική σχέση χωρίς πρωτογενή υποχρέωση προς παροχή"³³⁴.

Υπάρχουν, πράγματι, περιπτώσεις δεσμών³³⁵ μεταξύ δύο ορισμένων προσώπων που γεννούν υποχρεώσεις και αντίστοιχα δικαιώματα μεταξύ τους, γενικά ή σε σχέση

³²⁹ *Canaris*, Bankvertragsrecht, § 8, *Schönle*, Bank- und Börsenrecht, 1976, § 3, σελ. 20.

³³⁰ Οι υποχρεώσεις αυτές -πρέπει να- έχουν ως θεμελιώδες αντικείμενο την προστασία της περιουσιακής υπόστασης του πελάτη της τράπεζας. *Ψυχομάνης*, Περί των τραπεζικών δανείων για απόκτηση μετοχών, Γνμδ, Αρμ 2003.1872, 1875

³³¹ *Canaris*, Bankvertragsrecht, σελ. 8 επ., *Palandt*, § 675, Rn. 9, *Lwowski*, BuB Rn. 2/9 επ., *Steindorff*, ZHR 1985, σελ. 151, 153 επ., *Hefermehl*, σελ. 25, *Horn*, § 372, *Schönle*, σελ. 22-23, *Schlegelberger* / *Hefermehl*, Handelsgesetzbuch, 5η έκδ., 1975, § 13, σελ. 441.

³³² Βλ. την θεμελιώδη απόφαση BGHZ 152, 114 και σχόλια *Kilgus*, BB 2002, σελ. 2576, *Balzer*, BKR 2002, 1092, *Kort*, EWIR 2003, 151.

³³³ *Ψυχομάνης Σ.*, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 91, ο *ιδιος*, Αρμ 2003.1875.

³³⁴ Στα γερμανικά Schuldverhältnisse ohne primäre Leistungspflicht. *Baumbach* / *Duden* / *Hopt*, σελ. 1181. Ο χαρακτηρισμός της σχέσης της τράπεζας με τον πελάτη της ως *ενοχικής χωρίς πρωτογενή υποχρέωση προς παροχή*, εναρμονίζεται καλύτερα με το δόγμα του ενοχικού δικαίου, δεδομένου ότι αποφεύγει τη συναγωγή βούλησης δικαιοπρακτικής δέσμευσης, εκεί όπου η ύπαρξή της είναι εντελώς αμφίβολη. Έτσι, ο *Canaris*, Bankvertragsrecht, § 4. Έτσι, υποστηρίζεται ότι δεν είναι δυνατό να γίνει δεκτή γενική υποχρέωση της τράπεζας να πραγματοποιεί όσες επιμέρους συναλλαγές επιθυμεί ο πελάτης της, ανεξάρτητα αν πρόκειται για ενεργητικές ή/και παθητικές εργασίες. Κι αυτό γιατί, σε διαφορετική περίπτωση θα είχαμε αντίθεση στην αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων (άρθρο 5 Συν 1975/1986/2001, 361 ΑΚ), καθώς και στις διατάξεις των άρθρων 173 και 200 ΑΚ, οι οποίες επιτρέπουν την ερμηνεία μίας δήλωσης -άρα και της σύμβασης, η οποία αποτελεί σύμπτωση δηλώσεων- κατά τέτοιο τρόπο, ώστε το περιεχόμενό της να μην συγκρούεται με την πραγματική βούληση των συναλλασσομένων, καθώς η βασική υποχρέωση της τράπεζας να διενεργεί όλες τις επιμέρους συναλλαγές, τις οποίες επιθυμεί ο πελάτης της πιθανόν να μην συμπλέει με τα δικαιολογημένα συμφέροντά της.

³³⁵ Η κυριότερη περίπτωση τέτοιου δεσμού που ρυθμίζεται στον ΑΚ είναι η υποχρέωση των μερών που διαπραγματεύονται τη σύναψη μιας σύμβασης «να συμπεριφέρονται αμοιβαία σύμφωνα με την

με ορισμένα έννομα αγαθά τους, χωρίς, όμως, οι υποχρεώσεις αυτές να έχουν συγκεκριμένο περιεχόμενο δηλ. να κατευθύνονται στην εκτέλεση συγκεκριμένης πράξης. Η υποχρέωση εξαντλείται στην τήρηση κάποιας γενικής (έντιμης, καλόπιστης) συμπεριφοράς από τον «οφειλέτη» στην συναλλακτική επαφή του με το «δανειστή». Προϋποθέτουν κατά κανόνα κάποιο χαλαρότερο προσωπικό δεσμό και συνήθως ορισμένο κύκλο προστατευόμενων αγαθών. Το στοιχείο της παροχής που χαρακτηρίζει μια ενοχή είναι εδώ αποσιλωμένο από συγκεκριμένο περιεχόμενο, αφού η γενική αυτή υποχρέωση συμπεριφοράς δεν είναι εξειδικευμένη ως παροχή³³⁶. Για το λόγο αυτό οι σχέσεις αυτές αποκαλούνται ενοχές υπό ευρεία (ή καταχρηστική) έννοια³³⁷.

Κατά συνέπεια, οι σχέσεις τράπεζας-πελάτη από τη συναλλακτική επαφή, ως ενοχικές σχέσεις χωρίς πρωτογενή υποχρέωση προς παροχή είναι νομικοί δεσμοί³³⁸, οι οποίοι δεν αποτελούν *stricto sensu* ενοχικές σχέσεις, με την έννοια του άρθρου 287 ΑΚ, αφού περιεχόμενό τους δεν είναι η υποχρέωση για συγκεκριμένη παροχή, αλλά ενοχικές σχέσεις με την ευρεία έννοια του όρου, δηλ. *sui generis* ενοχικές σχέσεις, από τις οποίες απορρέουν μόνο υποχρεώσεις προς επίδειξη ορισμένης συμπεριφοράς³³⁹.

Η δεύτερη αυτή άποψη ξεκινά από την ορθή επισήμανση ότι οι πελάτες, οι οποίοι συχνά έρχονται σε επαφή με μία τράπεζα απλά και μόνο για να διαπραγματευτούν μια συναλλαγή ή να πληροφορηθούν τους όρους σύναψης κάποιων συμβάσεων, όπως π.χ. τη σύναψη ενός δανείου, χρήζουν προστασίας, ανεξαρτήτως αν είχαν δικαιοπρακτική βούληση και ικανότητα. Συνεπώς, οι υποχρεώσεις προστασίας της

καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη» (197 ΑΚ). Ενοχή υπό ευρεία έννοια υπάρχει και στις λεγόμενες συμβάσεις με προστατευτική ενέργεια υπέρ τρίτου, μεταξύ οφειλέτη και τρίτου. Στον τελευταίο οφείλεται πρωτογενώς όχι κάποια κύρια παροχή, αλλά γενική προστατευτική συμπεριφορά.

³³⁶ Για την έννοια της ενοχής και τα στοιχεία της βλ. Ζέπο Π., *Ενοχικόν Δίκαιον*, Α' Μέρος Γενικών, 1955 σελ.25 επ., όπου και αναπτύσσονται οι θεωρίες περί του χαρακτήρα της ενοχής ως «οργανισμού» (Siber) ή ως «συνθέματος» (Larenz), λόγω της διαρκούς λειτουργίας και εξέλιξης της βασικής ενοχικής σχέσης. Βλ. ακόμη, Μπαλή Γ., *Ενοχικόν Δίκαιον*, (κατά τον Κώδικα), Εκδ.Γ' 1969, σελ. 3 επ., Σταθόπουλος, *Γενικό Ενοχικό Δίκαιο*, 2004, σελ. 53 επ., Γεωργιάδης Αστ., *Ενοχικό Δίκαιο*, Γενικό Μέρος, 2003, Ι, σελ.21 επ., Σπυριδάκης Ι., *Ενοχικό Δίκαιο*, Γενικό Μέρος, 2004, σελ.15 επ.

³³⁷ Σταθόπουλος, *Γενικό Ενοχικό Δίκαιο*, 2004, σελ.76, 126, Σταθόπουλος, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, Εισαγωγή στο Ενοχικό Δίκαιο, αρ. 30-33, Γεωργιάδης Αστ., *Ενοχικό Δίκαιο*, Γενικό Μέρος, 2003, ΙΙ, σελ.10, Σπυριδάκης Ι., *Ενοχικό Δίκαιο*, Γενικό Μέρος, 2004, σελ.24 (όπου και οι όροι «ενοχή σε ευρύτατη έννοια» και «σχέση συμπεριφοράς»).

³³⁸ Baumbach / Duden / Hort, σελ. 1181.

³³⁹ Οι ενοχικές σχέσεις χωρίς πρωτογενή υποχρέωση προς παροχή βρίσκουν τη δικαιοπολιτική τους δικαίωση στη λεγόμενη "αρχή του κοινωνικού συνδέσμου". Καραγκουνίδης, Αρμ 1995.446, με αναφορά.

τράπεζας³⁴⁰, όπως λ.χ. η υποχρέωση πρόνοιας, η υποχρέωση τήρησης εχεμύθειας, η υποχρέωση ενημέρωσης και παροχής πληροφοριών κτλ. δεν χρειάζεται να θεμελιωθούν σε μια συμβατική έννομη σχέση, αλλά σε μια *ex lege* σχέση, η οποία δεν θεμελιώνεται στην ανταλλαγή δικαιοπρακτικών δηλώσεων βουλήσεως, αλλά στην απλή συναλλακτική επαφή πελάτη και τράπεζας ως πραγματικού δημιουργίας εμπιστοσύνης³⁴¹. Στο πλαίσιο αυτό η τράπεζα έχει αποκλειστικά νόμιμες υποχρεώσεις επίδειξης ορισμένης συμπεριφοράς³⁴², όχι ως παρεπόμενες υποχρεώσεις κύριας παροχής, αλλά ως ανεξάρτητες υποχρεώσεις χωρίς κύρια παροχή³⁴³.

Δογματικό θεμέλιο της τραπεζικής σχέσης είναι η αρχή της καλής πίστης, δηλαδή ο νόμος, και όχι η σύμβαση. Στο ελληνικό δίκαιο, ειδικότερα, η σχέση εμπιστοσύνης και οι παραγόμενες υποχρεώσεις για τα μέρη, στο μεν προσυμβατικό στάδιο βρίσκουν το νομοθετικό τους θεμέλιο στις διατάξεις 197, 198 ΑΚ, στο δε συμβατικό, στην αρχή της καλόπιστης εκπλήρωσης των οφειλών της ΑΚ 288, η οποία καλύπτει, επίσης, και το μετασυμβατικό. Κατά συνέπεια, γίνεται δεκτό ότι στη τραπεζική σχέση στο επίπεδο της απλής συναλλακτικής επαφής, ως ενοχή υπό ευρεία έννοια, εφαρμόζονται οι διατάξεις της προσυμβατικής ευθύνης του ΑΚ (197-198)³⁴⁴. Αυτό σημαίνει, περαιτέρω, ότι ο «δανειστής» πελάτης δεν έχει αξίωση προς εκπλήρωση³⁴⁵, αλλά μόνο (αν δεν τηρηθεί η υποχρέωση συμπεριφοράς) αξίωση προς αποζημίωση από μη εκπλήρωση³⁴⁶.

³⁴⁰ Γεωργιάδης Απ., Η κατ' ΑΚ 919 ευθύνη της τράπεζας απέναντι στους πελάτες της, ΕλλΔνη 1992.57, Κοτσιρης, Αρμ 1984.605, Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 84, Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 94, Baumbach / Duden / Hopt, σελ. 1181, Canaris, Bankvertragsrecht, § 15, Gavaldà / Stoufflet, Droit de la banque, 1974, σελ. 405, Horn, § 372, αρ. 15-16, Pennington / Hudson / Mann, Commercial Banking, 1978, σελ. 43.

³⁴¹ Υπενθυμίζεται ότι θεμέλιο της Ενιαίας Αγοράς γενικότερα, αλλά και του τομέα των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών ειδικότερα, είναι η καλή πίστη, τα συναλλακτικά χρηστά ήθη και η εμπιστοσύνη, που πρέπει να διέπει τις σχέσεις ανάμεσα στους συναλλασσόμενους και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Βλ. σχετικά Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες: Ενίσχυση της εμπιστοσύνης του καταναλωτή. Ανακοίνωση της Επιτροπής. Συνέχεια του Πράσινου Βιβλίου, Χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες: Οι προσδοκίες των καταναλωτών (COM (97) 309 τελικό).

³⁴² Canaris, Bankvertragsrecht, § 103, Vortmann, Aufklarungs- und Beratungspflichten der Banken, 4η έκδ., 1997, §§ 11-14. Πρβλ. και Τριανταφυλλάκη, Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών κατά τη διενέργεια πληρωμών με μεταφορά κεφαλαίων, ΔΕΕ 1996.577, ιδίως 578.

³⁴³ Όπως είναι λ.χ. η υποχρέωση εκτέλεσης επιμέρους εργασιών, η υποχρέωση διαφύλαξης του τραπεζικού απορρήτου, η υποχρέωση επιμελούς ακρόασης και εκτίμησης των συμφερόντων του πελάτη κ.α.

³⁴⁴ Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σελ. 97.

³⁴⁵ Ως προς την αξίωση προς εκπλήρωση βλ. Κοτσιρης, Αρμ 1984.605 και Καραγκουνίδης, Αρμ 1995.446. Υποστηρίχθηκε, ωστόσο, και ότι δεν θα πρέπει να αποκλειστεί αξίωση του πελάτη προς εκπλήρωση, εφόσον αυτό είναι προς το συμφέρον του πελάτη της τράπεζας.

³⁴⁶ Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004, σελ.127.

Η παράβαση των υποχρεώσεων που δημιουργούνται γεννά και στοιχειοθετεί υποχρέωση της τράπεζας για αποζημίωση. Γίνεται γενικά δεκτό ότι η αποζημίωση του άρθρου 198 ΑΚ είναι το αρνητικό διαφέρον. Ο κατά τη διάταξη ΑΚ 198 υπεύθυνος οφείλει αποζημίωση για μη εκπλήρωση της ενοχής υπό ευρεία έννοια. Σε σχέση, όμως, με την ενοχή κατά την έννοια της ΑΚ 287, δηλ. με την ενοχή από τη σύμβαση που διαπραγματευόταν ο υπεύθυνος και που δεν είχε ακόμη καταρτιστεί όταν συνέβη το ζημιογόνο γεγονός, το διαφέρον είναι πράγματι αρνητικό. Λόγος ευθύνης δεν είναι η μη συμμόρφωση προς συμβατική υποχρέωση (που δεν υπάρχει) αλλά η συμπεριφορά του ζημιώσαντος κατά τις διαπραγματεύσεις. Ο δικαιούχος δεν θα ζητήσει ό,τι θα είχε από την εκπλήρωση της ενοχής που θα προέκυπτε από την υπό διαπραγμάτευση σύμβαση, αφού ο ζημιώσας δεν είχε υποχρέωση να την καταρτίσει, αλλά ό,τι θα είχε, αν δεν μεσολαβούσε η αντισυναλλακτική συμπεριφορά του τελευταίου. Η, σύμφωνα με την ΑΚ 198, αποκατάσταση του διαφέροντος εμπιστοσύνης περιλαμβάνει τόσο τη θετική όσο και την αποθετική ζημία (298ΑΚ), ανεξάρτητα αν η σύμβαση καταρτίστηκε έγκυρα ή άκυρα ή δεν καταρτίστηκε³⁴⁷.

3. Δεν πρέπει να αποσιωπηθούν βέβαια και οι ενδιάμεσες απόψεις, οι οποίες θεωρούν ως μη αναγκαία τη σχετική διαμάχη³⁴⁸. Έχει λ.χ. υποστηριχθεί ότι η υποχρέωση εχεμύθειας θεμελιώνεται καταρχήν στην ενοχική σχέση χωρίς κύρια παροχή μεταξύ τράπεζας και πελάτη, στο μέτρο, όμως, που έχει συναφθεί εγκύρως έστω και μια ειδική τραπεζική σύμβαση, η οποία ενσωματώνει συμβατικό όρο για γενική υποχρέωση εχεμύθειας, η εκ του νόμου ενοχική αυτή υποχρέωση υποκαθίσταται από την αντίστοιχη συμβατική³⁴⁹.

Γ. Οι υποχρεώσεις της τράπεζας

Οι επιμέρους συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ τράπεζας και πελατών της δημιουργούν, καταρχήν, αμοιτέρω υποχρεώσεις για την εκπλήρωση της κύριας παροχής, παράλληλα, όμως, και, εκτός από τις ειδικά προβλεπόμενες στη σύμβαση ή στο νόμο υποχρεώσεις³⁵⁰, δημιουργούν και *παρεπόμενες υποχρεώσεις* που

³⁴⁷ *Καράσης*, στο Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, ΑΚ 197-198 αρ.7 και 9.

³⁴⁸ *Köndgen*, NJW 1996, 558, *Ebenroth/Boujong/Joost-Thessinga*, Bd. 2, BnakR, Rn. I 11, και από την ελληνική βιβλιογραφία *Ρόκας Ν.*, *Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου*, σελ. 37.

³⁴⁹ *Giovannopoulos*, *Die Harmonisierung des privatrechtlichen Bankgeheimnisses im europäischen Wirtschaftsverkehr*, 2001, σελ. 32 επ.

³⁵⁰ Προσπάθεια να προβλεφθούν από την αρχή όλες οι υποχρεώσεις δεν μπορεί να είναι πλήρης. Αυτό είναι, άλλωστε και το νόημα της ΑΚ 288, να τονίσει δηλ. ότι εκτός από τις υποχρεώσεις που

υπαγορεύονται από την αρχή της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών³⁵¹. Το νομοθετικό τους έρεισμα αποτελεί η διάταξη του 288 ΑΚ. Οι παρεπόμενες αυτές υποχρεώσεις -είτε της συναφθείσας τραπεζικής σύμβασης είτε ακόμη και της απλής δικαιοπρακτικής επαφής- (βλ. ανωτέρω), αποτελούν απόρροια της συναλλακτικής καλής πίστης και επιβάλλουν στα συμβαλλόμενα μέρη, (ιδίως στον οφειλέτη), να τηρούν τέτοια συμπεριφορά, ώστε να διευκολύνουν την εκπλήρωση της κύριας παροχής, να λαμβάνουν υπόψη τα συμφέροντα του άλλου μέρους και να αποφεύγουν πράξεις που θα έθεταν σε κίνδυνο τα έννομα αγαθά του. Οι αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών διαπνέουν τη δημιουργούμενη τραπεζική σχέση στο σύνολό της, ήδη από την έναρξη των διαπραγματεύσεων, καταλαμβάνουν στη συνέχεια όλο το επίπεδο της συμβατικής δέσμευσης και στηρίζουν, τέλος, και τις μετά τη λήξη της σύμβασης υποχρεώσεις.

Οι παρεπόμενες αυτές υποχρεώσεις είθισται να αποκαλούνται με τον γενικότερο όρο «υποχρεώσεις προστασίας» και έχουν ως αντικείμενο τη λήψη των μέτρων που απαιτούνται για την περιφρούρηση των έννομων αγαθών του αντισυμβαλλομένου. Οι υποχρεώσεις προστασίας αποτελούν, πράγματι, περιεχόμενο ενοχής, είτε της οιονεί δικαιοπρακτικής ενοχής από τις διαπραγματεύσεις είτε της καθαρά δικαιοπρακτικής συμβατικής ενοχής. Κατά συνέπεια, η αθέτησή τους συνιστά παράνομη ή αντισυμβατική πράξη και οδηγεί, υπό τις λοιπές οικείες προϋποθέσεις, στη μεν πρώτη περίπτωση στην προσυμβατική ευθύνη (198 ΑΚ), στη δε δεύτερη περίπτωση σε συμβατική ευθύνη (κατά τους ειδικότερους κανόνες της πλημμελούς εκπλήρωσης). Οι υποχρεώσεις προστασίας φέρουν κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τόσο ως προς τις προϋποθέσεις τους όσο και ως προς τις έννομες συνέπειες. Πράγματι, οι υποχρεώσεις αυτές γεννώνται μεταξύ συγκεκριμένων υποκειμένων στα πλαίσια ηθελημένης δικαιοπρακτικής επαφής, εισέρχονται στο πεδίο των δικαιοπρακτικών ενοχών και λήγουν σε χρονικό σημείο μετά τη λήξη της συμβάσεως. Θεμελιώνονται αφηρημένα στην αρχή της προστασίας των εννόμων αγαθών του αντισυμβαλλομένου, αρχή που διατρέχει ολόκληρο το πεδίο των συναλλακτικών σχέσεων, και επιβάλλουν την εφαρμογή των εκάστοτε αυστηρότερων κανόνων της αδικοπρακτικής ή της συμβατικής ευθύνης³⁵².

προβλέφθηκαν και όση προσπάθεια και αν έγινε να εξαντληθεί ο κατάλογός τους, τα μέρη μπορεί να έχουν και άλλες που θα ανακύψουν κατά την εξέλιξη της ενοχής. Βλ. Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004, σελ.125.

³⁵¹ Καλή πίστη είναι η ευθύτητα και η εντιμότητα που πρέπει να τηρούνται γενικά στις συναλλαγές. Συναλλακτικά ήθη είναι οι συνήθειες, οι οποίες κρατούν στις συναλλαγές ή σε ορισμένες κατηγορίες συναλλαγών. Γεωργιάδης Απ., Γενικές αρχές, § 2/37 και § 2/40.

³⁵² Για ιδιαίτερη, αυτοτελή και ενιαία ενοχή, αποκαλούμενη ως «ενοχή προστασίας» κάνει λόγο ο Καράσης, Συρροή δικαιοπρακτικής και αδικοπρακτικής ευθύνης. Ένα ψευδοπρόβλημα; Μελέτη στην ΕλλΔνη 2005.634, ιδίως 650 επ. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι οι υποχρεώσεις προστασίας έχουν γνήσια αδικοπρακτική φύση και φέρουν χαρακτηριστικά, σε επίπεδο παραγωγικού λόγου,

Οι παρεπόμενες υποχρεώσεις που γεννά η καλή πίστη με βάση τα προαναφερθέντα, βαρύνουν τόσο τον πελάτη³⁵³ όσο και την τράπεζα. Η νομολογία και η αντίστοιχη θεωρία που έχει αναπτυχθεί για τα θέματα που έχουν ανακύψει είναι, εντούτοις, ιδιαίτερος πλούσια, αναφορικά με τις υποχρεώσεις που βαρύνουν τις τράπεζες, δεδομένου του κυριαρχικού ρόλου που αυτές διαδραματίζουν στον καθορισμό των σχέσεων με τους πελάτες τους. Για το λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο να γίνει στη συνέχεια εκτενής αναφορά στις παρεπόμενες υποχρεώσεις που γεννώνται για την τράπεζα από την καλή πίστη (υποχρεώσεις προστασίας) και να θιγούν οι αντίστοιχες των πελατών³⁵⁴, στις περιπτώσεις, κυρίως, όπου ανακύπτει θέμα συνυπαιτιότητας.

Δέον, ωστόσο, να υπογραμμιστεί ότι η παράθεση των περιπτώσεων εφαρμογής της ΑΚ 288 δεν μπορεί εξ' ορισμού να είναι εξαντλητική ούτε και η συστηματική κατάταξή τους θα παρουσιάζει αυστηρώς σταθερό περιεχόμενο. Το τι είναι κάθε φορά σύμφωνο με την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη εξαρτάται από αστάθμητους παράγοντες, όπως π.χ. οι κρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις, ενώ το ίδιο το περιεχόμενό της συγκεκριμενοποιείται σε κάθε ατομική περίπτωση³⁵⁵ από τον εφαρμοστή του δικαίου, ο οποίος καλείται να εκφέρει αξιολογική κρίση για το ποια συμπεριφορά ανταποκρίνεται στην ευθύτητα και την εντιμότητα των συναλλαγών.

Συχνά, βέβαια, στη σύμβαση προβλέπονται παρεπόμενες υποχρεώσεις που ούτως ή άλλως θα απέρρεαν από την ΑΚ 288. Οι συμβαλλόμενοι δείχνουν, έτσι, να προτιμούν τη σαφήνεια της ρητής συμβατικής ρύθμισης από την ερμηνεία της ΑΚ 288. Στη συνέχεια, επιχειρείται μια προσπάθεια συστηματικής παράθεσης των παρεπόμενων υποχρεώσεων που βαρύνουν τις τράπεζες, έτσι όπως αυτές εμφανίζονται διάσπαρτες, είτε με τη μορφή ειδικών προβλέψεων (από τη σύμβαση ή από τον ίδιο το νόμο) στις επιμέρους τραπεζικές συμβάσεις είτε ως γενικότερες

προϋποθέσεων και έννομων συνεπειών, που τις οριοθετούν σαφώς από τις άλλες κατηγορίες ευθύνης.

³⁵³ Η ΜΠρΚερκ 317/2003, Αρμ 2004.1186, καταδίκασε πελάτη τράπεζας σε αποζημίωση βάσει του 914 ΑΚ, λόγω του ότι δεν επισήμανε, σύμφωνα με τις αρχές της καλής πίστης και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης που διέπει τις σχέσεις των συναλλασσομένων, λάθος του ταμιά της τράπεζας, ο οποίος, από προφανή αβλεψία, κατέβαλε ποσό επιταγής σε ευρώ, ενώ στο σώμα αναγραφόταν το ποσό σε δραχμές.

³⁵⁴ Ενδεικτικά, η υποχρέωση για πλήρη και σαφή πληροφόρηση της τράπεζας, η υποχρέωση για παροχή προσωπικών στοιχείων με ακρίβεια (όνομα-διεύθυνση κ.α) η υποχρέωση για παροχή σαφών και ορισμένων οδηγιών σχετικά με την εντολή εκτέλεσης των τραπεζικών εργασιών, η υποχρέωση ασφαλούς τήρησης των συναλλακτικών εγγράφων (βιβλιαρίου καταθέσεων – λογαριασμών), η υποχρέωση ελέγχου των αποστελλόμενων αποσπασμάτων λογαριασμών κ.α.

³⁵⁵ Βέβαια, όμοιες ατομικές περιπτώσεις θα αντιμετωπίζονται κατά βάση όμοια. Για αυτό ακολουθεί στη συνέχεια η παράθεση των υποχρεώσεων προστασίας, εχμύθειας, πληροφόρησης, ενημέρωσης κλπ.

πρόσθετες υποχρεώσεις που γεννά η σχέση εμπιστοσύνης που χαρακτηρίζει τις τραπεζικές συμβάσεις, και επιβάλλονται από την καλή πίστη (288 ΑΚ).

1. Η υποχρέωση προστασίας

Η αυξημένη δυνατότητα που έχει η τράπεζα να ενεργεί στην περιουσιακή σφαίρα των πελατών της γεννά σε βάρος της μια σειρά υποχρεώσεων, οι οποίες έχουν ως στόχο την προστασία του συμφέροντος των πελατών για διατήρηση της περιουσιακής τους υπόστασης. Επιστήμη και νομολογία χρησιμοποιούν κατά περίπτωση όρους που εξειδικεύουν³⁵⁶, με αφορμή συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, την γενικότερη αυτή υποχρέωση της τράπεζας, η οποία μπορεί να αποδοθεί με τον γενικότερο χαρακτηρισμό ως *υποχρέωση προστασίας*.

Η δραστηριότητα της τράπεζας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την υποχρέωση προστασίας των συμφερόντων των συναλλασσομένων μαζί της. Η υποχρέωση προστασίας αφορά στη λήψη μέτρων προστατευτικών των απόλυτων έννομων αγαθών αλλά και της περιουσίας του άλλου μέρους³⁵⁷, και αποτελεί απόρροια της συναλλακτικής πίστης, η οποία επιβάλλει την στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων και επιτάσσει κάθε αντισυμβαλλόμενος να λαμβάνει υπόψιν του τα συμφέροντα του άλλου.

Όπως εκτέθηκε ήδη παραπάνω, το νομικό θεμέλιο της υποχρέωσης προστασίας και φροντίδας των συμφερόντων του πελάτη από την πλευρά της τράπεζας βρίσκεται στην ιδιαίτερη σχέση εμπιστοσύνης, η οποία είναι απόρροια της αρχής της καλής πίστης (288 ΑΚ) και ξεκινά από το στάδιο των διαπραγματεύσεων, συνεχίζει στην κατάρτιση συγκεκριμένης σύμβασης μεταξύ των δύο μερών και εξακολουθεί ακόμη και μετά τη λήξη αυτής.

Στο στάδιο των διαπραγματεύσεων (197-198 ΑΚ), η υποχρέωση προστασίας εμπίπτει στην γενικότερη υποχρέωση τηρήσεως ορισμένης συμπεριφοράς και η ευθύνη που δημιουργείται από την παράβασή της, όπως ήδη αναφέρθηκε, είναι ευθύνη εμπιστοσύνης, ευθύνη από το νόμο³⁵⁸ και όχι συμβατική, που θεμελιώνεται στην παράβαση της αρχής της καλής πίστης.

³⁵⁶ Βλ. αναλυτικότερα παρακάτω, υποχρέωση πίστης, υποχρέωση πρόνοιας, υποχρέωση παροχής συμβουλών, υποχρέωση πληροφόρησης κ.α. Ενδεικτικά ΕφΑθ 4336/1985, ΕλλΔ/νη 1985.739 (υποχρέωση της τράπεζας για έλεγχο στοιχείων νομιμοποίησης σε περίπτωση ανάληψης χρημάτων από λογαριασμό), ΠΠρΘεσ 3677/1983, ΕΕμπΔ 1985.270 (υποχρέωση ειδοποίησης του δικαιούχου διεθνούς τραπεζικού εμβάσματος για αποφυγή ζημιών λόγω συναλλαγματικών διαφορών) κ.α.

³⁵⁷ *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σελ. 93.

³⁵⁸ Gesetzliches Schuldverhaeltnis.

Στα πλαίσια μιας τραπεζικής σύμβασης, η υποχρέωση προστασίας ή ορθότερα επίδειξης προστατευτικής συμπεριφοράς³⁵⁹, εξειδικεύεται σε μια σειρά ειδικότερων υποχρεώσεων, οι οποίες διευρύνουν το περιεχόμενο της ενοχής, χωρίς να μεταβάλλουν και την πηγή από την οποία βασικά απορρέουν³⁶⁰, δηλαδή της τραπεζικής σύμβασης, και, άρα, θεωρούνται συμβατικές υποχρεώσεις συνεπαγόμενες (ενδο) συμβατική ευθύνη³⁶¹. Οι υποχρεώσεις αυτές απορρέουν αφενός από την ίδια τη «συναλλακτική σχέση» και εκλαμβάνονται ως παρεπόμενες συμβατικές υποχρεώσεις -παράλληλα προς τις υποχρεώσεις του πελάτη της³⁶²-, και αφετέρου, από το άρθρο 288 ΑΚ³⁶³. Μετά τη λήξη της ενοχικής σχέσης, η διάταξη του άρθρου 288 ΑΚ εξακολουθεί να στηρίζει τη συνέχιση της σχέσης εμπιστοσύνης, επιβάλλοντας στα μέρη *μετασυμβατικές υποχρεώσεις*³⁶⁴.

Δηλαδή, η υποχρέωση εμπιστοσύνης, ως ειδικότερη εκδήλωση της καλής πίστης (άρθρο 288 ΑΚ)³⁶⁵, επιβάλλει στην τράπεζα παρεπόμενες συμβατικές υποχρεώσεις, οι οποίες διευρύνουν το περιεχόμενο της ενοχής της³⁶⁶. Η σχέση αυτή δίνει τη

³⁵⁹ Ανεξάρτητα αν πρόκειται για γενική τραπεζική σύμβαση ή συναλλακτική σχέση-επαφή. *Horn*, § 372, αρ. 13.

³⁶⁰ *Σταθόπουλος*, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 288, αρ. 30.

³⁶¹ *Σταθόπουλος*, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 288, αρ. 23.

³⁶² Η αρχή της καλής πίστης απαιτεί και για τον πελάτη της τράπεζας μια σειρά από παρεπόμενες υποχρεώσεις, προς τις οποίες πρέπει κάθε φορά να συμμορφώνεται, όπως λ.χ. να φυλάσσει με επιμέλεια το βιβλιάριο κατάθεσης και την ταυτότητά του, ώστε να μην περιέλθει σε χέρια τρίτου, ο οποίος θα μπορέσει να κάνει (κατά)χρηση και να ειδοποιήσει τη τράπεζα αμέσως και χωρίς καθυστέρηση, σε περίπτωση απώλειας του βιβλιαρίου. Επισημαίνεται, πάντως, ότι συμφωνία μεταξύ τράπεζας και καταθέτη ότι η τράπεζα δεν θα ευθύνεται, αν ο καταθέτης παραλείψει να την ενημερώσει για την απώλεια του βιβλιαρίου καταθέσεων, δεν απαλλάσσει την τράπεζα από την υποχρέωσή της να ελέγχει την ταυτοπροσωπία. *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 515 (επ.), ΑΠ 2715/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.392 = ΝοΒ 1998.216, ΕπΚαβ 267/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.112.

³⁶³ Έτσι, λ.χ. πληρώτρια τράπεζα ευθύνεται για την απόδοση χρημάτων χωρίς επιμελή έλεγχο της υπογραφής του εκδότη της επιταγής, της κανονικότητας της συνέχειας των οπισθογραφίσεων και τον έλεγχο της γνησιότητας της επιταγής. Και μάλιστα, είναι σκόπιμο να διατηρείται η ευθύνη της τράπεζας και αν ακόμη δεν διαπιστωθεί πταίσμα της. ΠΠρΘεσ 3009/1995 Αρμ 1995.1023 = ΕΕμπΔ 1995.255 = ΕΤρΑξΧρΔ 1996.147. Βλ. σχετικά *Βελέντζα*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 867.

Επίσης, η τράπεζα είναι υποχρεωμένη να προβαίνει όχι μόνο σε έλεγχο τυπικής νομιμοποίησης του κατόχου του βιβλιαρίου, αλλά οφείλει να ελέγξει και την ουσιαστική νομιμοποίησή του, με την αντιπαραβολή των προσωπικών στοιχείων και της υπογραφής του κατόχου του βιβλιαρίου όπως αυτά λ.χ. εμφανίζονται στην αστυνομική ταυτότητα αυτού ο οποίος εμφανίζεται στην τράπεζα, στο δείγμα της υπογραφής του αληθινού δικαιούχου, την οποία οφείλει να έχει λάβει και να τηρεί η τράπεζα στο αρχείο της. *Γεωργακόπουλος Α.*, Τραπεζικές συμβάσεις, σελ. 481, *Παπαϊωάννου*, Η αστική ευθύνη κατά την ανάληψη από τραπεζικό λογαριασμό από μη δικαιούχο, ΔΕΕ 2001.828, 831, *Χρυσάνθης*, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 856/1995, ΔΕΕ 1996.392 επ., 393.

³⁶⁴ *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 94, ο ίδιος, Αρμ 2003.1875.

³⁶⁵ ΕφΘεσ 3444/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.398 = ΕΕμπΔ 1998.285 = ΔΕΕ 1998.394.

³⁶⁶ Για την αρχή της καλόπιστης εκπλήρωσης των ενοχών, βλ. μεταξύ άλλων *Σταθόπουλος*, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004, σελ. 195 επ., *Σταθόπουλος*, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 288, *Γεωργιάδης Αστ.*, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2003, II, σελ.1 επ., *Σπυριδάκης Ι.*, Ενοχικό

δυνατότητα στην τράπεζα να επενεργεί στη σφαίρα δράσης του πελάτη της. Κατά συνέπεια, η τράπεζα οφείλει, κατά την εξυπηρέτηση του πελάτη της, τον ψηλότερο βαθμό εξειδικευμένης γνώσης³⁶⁷, τη συνειδητή άσκηση των καθηκόντων της, διακριτικότητα, εχεμύθεια και προσπάθεια παροχής προτεραιότητας στην προστασία των συμφερόντων του. Ταυτοχρόνως, υπέχει αυξημένη ευθύνη και πρέπει να επιδεικνύει την απαιτούμενη, σύμφωνα με τις αρχές της καλής πίστης και των χρηστών ηθών που πρέπει να διέπουν τις σχετικές συναλλαγές κατά το άρθρο 288 ΑΚ, επιμέλεια³⁶⁸ κατά τη διακρίβωση της ταυτότητας του δικαιούχου³⁶⁹.

Σύμφωνα με μια άποψη, δημιουργείται μια *ενιαία σχέση προστασίας*³⁷⁰, από την οποία απορρέει η ενιαία αντιμετώπιση των υποχρεώσεων προστασίας, διαφώτισης, προειδοποίησης, παροχής -ορθών- συμβουλών, επιμέλειας κλπ. σε όλα τα επίπεδα, τα οποία προηγούνται ή ακολουθούν τον ενοχικό δεσμό.

Η *υποχρέωση διαφώτισης*, τέλος, ως μια ακόμη μορφή εξειδίκευσης της υποχρέωσης προστασίας, έχει ως αντικείμενο την παροχή πληροφοριών και διευκρινίσεων, σχετικά με το περιεχόμενο μίας σύμβασης, ώστε να διαφυλάσσεται η συμβατική ελευθερία, δηλαδή, να μην επηρεάζεται από άγνοια η βούληση του άλλου μέρους κατά τη σύναψη και διαμόρφωση του περιεχομένου της υπό κατάρτιση σύμβασης³⁷¹.

Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2004, σελ.15 επ., *Μπαλής Γ.*, Ενοχικόν Δίκαιον, (κατά τον Κώδικα), Εκδ.Γ' 1969, σελ. 14 επ., *Ζέπος Π.*, Ενοχικόν Δίκαιον, Α' Μέρος Γενικών, 1955, σελ. 112 επ.

³⁶⁷ Ευθύνεται η τράπεζα, όταν λόγω ελλείψεως της προσοχής, την οποία όφειλε και ήταν δυνατό να καταβάλλει, κατά παράβαση των υποχρεώσεων προνοίας και ασφαλείας, δεν ήλεγξε την γνησιότητα χαρτονομισμάτων που παρέδωσε σε πελάτη της, με συνέπεια ο τελευταίος, αγνοώντας την πλαστότητα, να συλληφθεί και να κρατηθεί. Η υπάλληλος, αν είχε προβεί στον προσήκοντα έλεγχο, ευχερώς, λόγω της επιμορφώσεως και της εμπειρίας της ως τραπεζικής υπαλλήλου θα μπορούσε να διαπιστώσει την πλαστότητά τους, αφού διαφέρουν από τα γνήσια στην αφή στη διαφάνεια και στην τύπωση των στοιχείων. ΕφΠειρ 862/2005, ΔΕΕ 2005.1196.

³⁶⁸ Η τράπεζα, κατ' εφαρμογή της γενικής ρήτρας της καλόπιστης εκπλήρωσης της παροχής της οφείλει να τηρεί δείγμα της υπογραφής του καταθέτη και να προβαίνει κάθε φορά σ' επιμελή έλεγχο, με κάθε πρόσφορο τρόπο, της ταυτοπροσωπίας εκείνου, που εμφανίζεται κατέχοντας το βιβλιάριο, με το δικαιούχο της κατάθεσης. Έτσι, ευθύνεται η τράπεζα αν οι υπάλληλοί της κατέβαλλαν σε μη δικαιούχο, ενώ θα μπορούσαν, και με πολύ μικρή έστω προσοχή, να διαπιστώσουν τη διαφορά που προέκυπτε από τον έλεγχο των στοιχείων της ταυτότητας. ΕφΑθ 807/2000, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.82 = ΔΕΕ 2000.522.

³⁶⁹ Λ.χ. σε περίπτωση ανάληψης χρημάτων από λογαριασμό κατάθεσης. ΕφΘεσ 3444/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.398 = ΕΕμπΔ 1998.285 = ΔΕΕ 1998.394 = Αρμ 1999.823, ΕφΛαρ 136/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.600.

³⁷⁰ *Canaris*, Bankvertragsrecht, § 12, (αντιρρήσεις εκφράζονται από *Larenz*, Lehrbuch des Schuldrechts, I B, 13η έκδ., 1982, σελ. 14 και 114 με αναφορές), *Καραγκουνίδης*, Αρμ 1995.446-447.

³⁷¹ *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 93.

Η τράπεζα, παραβιάζοντας τις παραπάνω υποχρεώσεις της υπέχει (ενδο)συμβατική ευθύνη και είναι δυνατό να απαλλαγεί, μόνο αν αποδείξει ότι κατά την εκτέλεση του έργου της επέδειξε ιδιαίτερα αυξημένη και εξειδικασμένη επιμέλεια³⁷².

Από τη μεριά της, η γενική συνέλευση της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών το 1997, ενέκρινε ομόφωνα την υιοθέτηση του «Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας³⁷³», που σκοπό του είχε τον καθορισμό προτύπων καλής τραπεζικής πρακτικής, όπως αυτά διαμορφώνονται «από τα συναλλακτικά ήθη, το εθιμικό δίκαιο και τις διεθνώς παραδεδεγμένες αρχές δεοντολογίας, στα πλαίσια των κοινοτικών ρυθμίσεων, νομοθετικών διατάξεων και αποφάσεων των εποπτικών αρχών» και με απώτερο στόχο την ανάπτυξη υγιούς ανταγωνισμού μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων προς όφελος των πελατών τους. Στο τμήμα που πραγματεύεται τις σχέσεις των τραπεζών με τους πελάτες τους (άρθ. 1-83), γίνεται προσπάθεια να αναχθεί η υποχρέωση προστασίας των τελευταίων σε ύψιστη υποχρέωση των τραπεζών, που οφείλει να διατρέχει όλα τα στάδια της λειτουργίας των τραπεζικών συμβάσεων³⁷⁴.

2. Η υποχρέωση πρόνοιας

Η τράπεζα, εκτός από ιδιωτική επιχείρηση επιτελεί και δημόσια λειτουργία³⁷⁵ και ασκεί αποφασιστική επίδραση στην ανάπτυξη και στη λειτουργία μιας επιχείρησης και, κατ' επέκταση, στην ομαλή λειτουργία της εθνικής οικονομίας³⁷⁶.

³⁷² Έτσι, π.χ. συνιστά βαριά αμέλεια των αρμοδίων οργάνων της τράπεζας το γεγονός της ανάληψης χρημάτων από τρίτο, ο οποίος επιδεικνύει μεν το βιβλιάριο του δικαιούχου και την αστυνομική του ταυτότητα, αλλά με στοιχεία ταυτότητας διαφορετικά από εκείνα τα οποία είχε δηλώσει ο πραγματικός δικαιούχος κατά την έκδοση του βιβλιαρίου του. ΕφΑθ 807/2000, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.82 = ΔΕΕ 2000.522.

Διαφορετικό είναι το θέμα της ανάληψης χρημάτων από τρίτο με επίδειξη βιβλιαρίου, χωρίς, όμως, επίδειξη ταυτότητας, όπου επίσης υπάρχει βαριά αμέλεια των οργάνων της τράπεζας. ΕφΘεσ 1580/2000, ΔΕΕ 2000.884 = ΕπισκεΔ 2000.988 = ΕΤρΑξΧρΔ 2001.883.

³⁷³ Καταγράφει τις υποχρεώσεις των τραπεζών έναντι της ενώσεώς τους να τηρούν ορισμένη συμπεριφορά, (προς άλλες τράπεζες, τους πελάτες τους ή τρίτους) η μη τήρηση των οποίων συνεπάγεται καταστατικές ή άλλες νομικές κυρώσεις. *Ψυχομάνης Σπ.*, Ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας, Αρμ. 1999.914. Υποστηρίχθηκε, εντούτοις, και η άποψη ότι ο Κώδικας έχει απλώς ενημερωτικό, παιδευτικό και προαιρετικό χαρακτήρα, ενώ άλλοι θεωρούν ότι εισάγει γενικούς όρους συναλλαγών. Αναλυτικά, βλ. *Ψυχομάνης*, ο.π., σελ. 915-916, και ο ίδιος, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, 2002, σελ.13-27.

³⁷⁴ Για ελλειματικές και επαναλαμβανόμενες ρυθμίσεις κάνει λόγο ο *Ψυχομάνης*, ο.π., Αρμ. 1999.919.

³⁷⁵ ΕφΑθ 2214/2001, ΔΕΕ 2001.620 = ΕΤρΑξΧρΔ 2002.493.

³⁷⁶ *Γεωργιάδης Απ.*, Η κατ' ΑΚ 919 ευθύνη της τράπεζας απέναντι στους πελάτες της, ΕλλΔνη 1992.55 και ΝοΒ 1992.485, 488, επ., 57, *Κοτσίρης*, Αρμ 1984.604, *Μάνεσης / Μανιτάκης*, Κρατικός παρεμβατισμός και Σύνταγμα - Έλεγχος τραπεζών βάσει α.ν. 1665/1951 και Ν. 431/1976, ΝοΒ

Αυτός ο ρόλος της τράπεζας αφενός της προσδίδει σημαντικές δυνατότητες επίδρασης στην πορεία του συναλλακτικά σχετιζόμενου πελάτη της και, αφετέρου, σημαίνει ότι η άσκηση χρηματοδοτικού έργου συνεπάγεται *αυξημένη ευθύνη, μέριμνα, επιμέλεια, εχεμύθεια και πληροφόρηση* για τα συμφέροντα της χρηματοδοτούμενης οικονομικής μονάδας. Η ενάσκηση των δικαιωμάτων της τράπεζας, όπως απορρέουν από τη σχετική σύμβαση, πρέπει να επιτελείται με επιμέλεια αλλά και διακριτικότητα, όπως επιβάλλεται από τις περιστάσεις³⁷⁷.

Ακριβώς λόγω της σημασίας της πιστωτικής λειτουργίας της τράπεζας και της επίδρασης που αυτή μπορεί να ασκήσει στο σύνολο της οικονομίας μιας χώρας, γίνεται δεκτό ότι ασκεί «δημόσια υπηρεσία». Η έννοια της δημόσιας υπηρεσίας τονίζει ιδιαίτερα το ρόλο της τράπεζας ως θεσμού που εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον και δημιουργεί την ανάγκη ανάδειξης ιδιαίτερων επαγγελματικών καθηκόντων και υποχρεώσεων συναλλακτικής ασφάλειας και προστασίας³⁷⁸.

Έτσι, η τράπεζα, κατά την εκπλήρωση των υποχρεώσεών της, έχει απέναντι στον αντισυμβαλλόμενο-πελάτη της, όπως απαιτεί άλλωστε και η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη (άρθρο 288 ΑΚ), τις αποκαλούμενες «*υποχρεώσεις προνοίας*»³⁷⁹. Οι υποχρεώσεις αυτές εξειδικεύονται σε μια σειρά παρεπόμενων υποχρεώσεών της και, ειδικότερα, στην υποχρέωση προστασίας των περιουσιακών αγαθών του πελάτη της, ιδίως, όταν τα αγαθά αυτά είναι δυνατό, κατά την εκπλήρωση της παροχής, να κινδυνεύσουν³⁸⁰, ακριβώς επειδή έχει αυξημένη δυνατότητα να επεμβαίνει στην περιουσιακή σφαίρα των πελατών της³⁸¹.

3. Η υποχρέωση πίστης

Η ιδέα της υποχρέωσης πίστης βρίσκει το δογματικό της θεμέλιο στην ανάγκη θεσμοθέτησης μιας σχέσης αυξημένης εμπιστοσύνης, η οποία να εξισορροπεί την οικονομική, νομική ή κοινωνική ανισότητα ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη, μιας

1981.1999 επ. = in: *Μάνεσης / Μανιτάκης / Παπαδημητρίου*, Η "υπόθεση Ανδρεάδη" και το οικονομικό Σύνταγμα, 1991, σελ. 13 επ., 32-33. *Λαδάς Π.*, Η προστασία του οφειλέτη στις τραπεζικές συναλλαγές, Ε.ΝΟ.Β.Ε. τεύχ. 19, 1993, σελ. 13 επ., 17.

³⁷⁷ *Βελέντζας*, Τραπεζικό δίκαιο, 1992, σελ. 81-82, *Κοτσίρης*, Αρμ 1984.601 (επ.).

³⁷⁸ *Κοτσίρης*, Αρμ. 1984.604 με περαιτέρω παραπομπές για την έννοια της δημόσιας υπηρεσίας ("service publique").

³⁷⁹ *Καραγκουνίδης*, Αρμ 1995.442.

³⁸⁰ Μη συμμόρφωση της τράπεζας στην εντολή του πελάτη της, με αποτέλεσμα να εγγραφεί στον κατάλογο δυσμενών στοιχείων και να υποστεί δυσμενείς οικονομικές συνέπειες. ΕφΑθ 2909/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.840.

³⁸¹ ΕφΑθ 2214/2001, ΔΕΕ 2001.620 = ΕΤρΑξΧρΔ 2002.493.

σχέσης, δηλαδή, που να επιρρίπτει την υποχρέωση προστασίας του ασθενέστερου στον ισχυρότερο αντισυμβαλλόμενο³⁸².

Η τραπεζική πίστη, που είναι ο πυρήνας της έννοιας του πιστωτικού ιδρύματος, αποτελεί και αυτή εξειδίκευση του κανόνα της καλής πίστης (288ΑΚ). Κύριο και βασικό περιεχόμενο της υποχρέωσης πίστης είναι η γενική υποχρέωση της τράπεζας να ανταποκρίνεται πλήρως στην εμπιστοσύνη που ο πελάτης επιδεικνύει, όταν προστρέχει στις υπηρεσίες της³⁸³ (βλ. και υποχρέωση προστασίας).

Η υποχρέωση αυτή δεν είναι γενική υποχρέωση, αλλά πρέπει να συνοδεύει τη συμπεριφορά της τράπεζας σε κάθε εξειδικευμένη περίπτωση συναλλαγής με πελάτη της. Η ένταση και το περιεχόμενο της υποχρέωσης πίστης στις τραπεζικές συναλλαγές ποικίλλουν ανάλογα με το είδος της συγκεκριμένης τραπεζικής δραστηριότητας³⁸⁴, εμφανίζεται δε ιδιαίτερα αυξημένη στην περιπτώσεις χορήγησης πιστώσεων³⁸⁵ αλλά και παροχής επενδυτικών υπηρεσιών.

Έτσι, η τράπεζα έχει υποχρέωση αφενός να φροντίζει να αποφεύγει βλαπτικές³⁸⁶ επενέργειες στη σφαίρα της περιουσίας του πελάτη της και, αφετέρου, να διαφωτίζει, να προειδοποιεί και να παρέχει ορθές συμβουλές³⁸⁷.

³⁸² Δέλλιος, Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, ΝοΒ 1992.812.

³⁸³ Και να αποφεύγει κάθε ενέργεια ικανή να επιφέρει βλάβη στους πελάτες της. Κοτσιρης, Αρμ 1984.605, Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 80, Canaris, Bankvertragsrecht, § 118 (επ.), Δέλλιος, ό.π.

³⁸⁴ Ειδικότερο θέμα στα πλαίσια της υποχρέωσης πίστης αποτελεί και η ευθύνη των τραπεζών έναντι τρίτων στα πλαίσια της άσκησης της πιστωτικής τους λειτουργίας βλ. Κοτσιρης, ο.π. αλλά και η ενδεχόμενη δέσμευση της τράπεζας για αποφυγή ανταγωνιστικών ενεργειών έναντι της πελατείας της.

³⁸⁵ Στην ελληνική θεωρία και νομολογία χρησιμοποιήθηκαν ως κριτήρια για την προστασία του πιστοδοτούμενου πελάτη από άκαιρες και καταχρηστικές καταγγελίες της πιστοδοτικής του σχέσης από τις τράπεζες οι γενικές ρήτρες των άρθρων 178, 179, 281, 288 και 388 ΑΚ.

³⁸⁶ Συντρέχει ευθύνη, στην περίπτωση κατά την οποία ο νόμιμος κομιστής επιταγής την κατέθεσε στην τράπεζα προς είσπραξη, αλλά η επιταγή χάθηκε (ΑΠ 1449/1998, ΔΕΕ 1999.198). Η εντολοδόχος τράπεζα, στην οποία οπισθογραφήθηκε εν λευκώ επιταγή προς είσπραξη από άλλη τράπεζα, η οποία την εμφάνισε εκπρόθεσμα και έτσι, χάθηκε η δυνατότητα αναγωγής εκ μέρους του δικαιούχου, ευθύνεται για βαριά αμέλεια των υπαλλήλων της, ως προς την παράβαση της σχετικής εντολής του πελάτη της (ΕφΘεσ 1706/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.701, ΕφΘεσ 710/1989, ΕΕμπΔ 1990.256) και σε περίπτωση αδυναμίας είσπραξης, η τράπεζα αποκτά αντίθετη αξίωση κατά του μεταβιβάσαντα (ΕφΑθ 6409/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.490 = ΕΕμπΔ 1994.214). Ωστόσο, η πληρώτρια τράπεζα δεν υποχρεούται να αποζημιώσει τον κομιστή ακάλυπτης επιταγής, ο οποίος έχασε το δικαίωμα αναγωγής κατά του εκδότη και των οπισθογράφων και το δικαίωμα ποινικής δίωξης, λόγω παράλειψης των οργάνων της να τη σφραγίσουν, εφόσον ο κομιστής διατηρεί τα δικαιώματά του από την υποκείμενη σχέση και τον αδικαιολόγητο πλουτισμό (ΜΠρΑθ 107/1990, ΕΕμπΔ 1991.88).

Η απώλεια επιταγής, η οποία έχει οπισθογραφηθεί σε τράπεζα με ρήτρα "αξία προς είσπραξη" συνιστά όχι μόνο πλημμελή εκπλήρωση της σύμβασης, αλλά και αδικοπραξία. ΑΠ 555/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.943. Κατά την απόφαση, η ανταποκρίτρια τράπεζα, η οποία μεσολαβεί για την είσπραξη στο εξωτερικό είναι υποκατάστατος και όχι βοηθός εκπλήρωσης, οπότε η ευθύνη της αρχικής τράπεζας

Ταυτοχρόνως, η τράπεζα έχει υποχρέωση να διατηρεί την κατάλληλη οργανωτική δομή³⁸⁸, την οποία απαιτούν οι νέες ανάγκες άσκησης της σύγχρονης τραπεζικής³⁸⁹.

Οι υπάλληλοι της τράπεζας, δηλαδή, θα πρέπει να ενημερώνονται για τις σύγχρονες τραπεζικές εξελίξεις, να επιμορφώνονται με ειδικά επιμορφωτικά σεμινάρια, να λαμβάνουν γνώση των νομοθετικών εξελίξεων και να εξειδικεύονται σε σημαντικά νομικά ζητήματα, τα οποία έχουν σχέση με το αντικείμενο τους³⁹⁰.

Συγχρόνως, στα πλαίσια της συναλλακτικής επαφής, εφόσον αυτή υπάρχει³⁹¹, οι υπάλληλοι θα πρέπει να ασκούν τα καθήκοντά τους με επιμέλεια και μάλιστα εξειδικασμένη, έτσι ώστε να μην θέτουν σε κίνδυνο τα περιουσιακά συμφέροντα του πελάτη τους³⁹².

4. Η υποχρέωση εχεμύθειας

α) Περιεχόμενο της υποχρέωσης

Η τράπεζα έχει υποχρέωση εχεμύθειας³⁹³ σχετικά με τις πληροφορίες, οι οποίες αφορούν την -περιουσιακή³⁹⁴ ή οποιαδήποτε άλλη³⁹⁵- σχέση του πελάτη³⁹⁶ της και

περιορίζεται στην εκλογή ικανού ανταποκριτή και δεν καταλαμβάνει και τα πταίσματά του. Για την απόρριψη αυτής της θέσης βλ. αναλυτικά πιο κάτω.

³⁸⁷ *Canaris*, Bankvertragsrecht, § 118.

³⁸⁸ Το θέμα της ασφάλειας και του απορρήτου του PIN, καθώς και ο έλεγχος των νομιμοποιητικών εγγράφων εκείνου, ο οποίος εμφανίζεται ως κάτοχος της κάρτας *βαρύνει* την τράπεζα. Γιατί η ασφάλεια του συναλλασσόμενου με την τράπεζα *ανάγεται* στην οργάνωση και στην καθόλη επαγγελματική - τραπεζική δραστηριότητά της, η οποία, *άλλωστε*, διαθέτει τα σχετικά μέσα. ΜΠρΑθ 5526/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.909.

³⁸⁹ *Baumbach / Duden / Hopt*, σελ. 1184, *Canaris*, Bankvertragsrecht, §§ 126-127, 810.

³⁹⁰ Λ.χ. πιστωτική πολιτική, φορολογικές και συναλλαγματικές ρυθμίσεις.

³⁹¹ Λ.χ. πληροφορίες σε διαφημιστικά φυλλάδια της τράπεζας, τα οποία από τη φύση τους απευθύνονται σε αόριστο αριθμό προσώπων. Στην περίπτωση αυτή δεν είναι δυνατό να γίνει δεκτή η ύπαρξη συμβατικού δεσμού ανάμεσα στον τρίτο, ο οποίος δεν είναι πελάτης της τράπεζας και στην τράπεζα, οπότε η τελευταία έχει αδικοπρακτική ευθύνη, μόνο αν συντρέχει δόλος στο πρόσωπό της κατά το άρθρο 729 ΑΚ. *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 210.

³⁹² Βλ. λ.χ. τα παραδείγματα από τη νομολογία τα οποία έχουν, ήδη, αναφερθεί παραπάνω, σχετικά με τον *έλεγχο ταυτοπροσωπίας* σε περίπτωση ανάληψης χρημάτων από τράπεζα.

³⁹³ *Γεωργακόπουλος*, Τραπεζικές, σελ. 510, *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 41 επ., *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 84.

³⁹⁴ Π.χ. πληροφορίες σχετικά με τη φερεγγυότητα του πελάτη ή τα μελλοντικά του σχέδια. *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 41.

³⁹⁵ Λ.χ. σχετικά με την επαγγελματική δραστηριότητα του πελάτη της.

περιέρχονται σε γνώση της, είτε κατά την άσκηση της δραστηριότητας, είτε μέσω συστημάτων πληροφόρησης³⁹⁷.

Η υποχρέωση αφορά όλες τις πληροφορίες που αναφέρονται σε στοιχεία της προσωπικής και, ιδίως, της οικονομικής και επαγγελματικής ζωής του πελάτη και που οι τράπεζες έχουν στην διάθεσή τους είτε από τον ίδιο τον πελάτη τους είτε από τρίτες πηγές, εφόσον η συλλογή τους έγινε με σκοπό την εξυπηρέτηση της συναλλακτικής τους σχέσης με αυτόν ή επί ευκαιρία της συναλλαγής, έστω και αν δεν συνδέονται άμεσα με την εξυπηρέτηση αυτής³⁹⁸. Για τον προσδιορισμό του αντικειμένου του τραπεζικού απορρήτου λαμβάνεται, καταρχήν, υπόψη η πραγματική βούληση του πελάτη, σε κάθε περίπτωση, πάντως, αναζητείται το πραγματικό και αντικειμενικό συμφέρον αυτού.

Η υποχρέωση αυτή υπάρχει, ανεξάρτητα από το αν οι πληροφορίες είναι εμπιστευτικές, είτε αυτές είναι θετικές ή αρνητικές, είτε μπορούν να προκαλέσουν βλάβη στον πελάτη της ή όχι³⁹⁹.

Η υποχρέωση εχεμύθειας βαρύνει την τράπεζα, ειδικά όταν είναι εντολοδόχος (άρθρο 288 ΑΚ), και καταλαμβάνει ολόκληρο το φάσμα των σχετικών τραπεζικών συναλλαγών, αλλά και γενικότερα κάθε τραπεζική συναλλαγή⁴⁰⁰.

Η υποχρέωση αυτή απορρέει από τη σχέση εμπιστοσύνης της τράπεζας με τον πελάτη της⁴⁰¹. Πρόκειται για το λεγόμενο γενικό τραπεζικό απόρρητο που αφορά γενικά τις συναλλαγές και τις σχέσεις μεταξύ τραπεζών και των πελατών τους^{402,403},

³⁹⁶ Πολύ πιο δύσκολο είναι να προστατευθεί ο τρίτος σε σχέση με τον πελάτη, του οποίου οι συναλλαγές αποτέλεσαν αντικείμενο συναλλακτικής επαφής. *Grua F.*, Contrats bancaires, τόμ. 1, Contrats de services, 1990, § 17.

³⁹⁷ Ο *Γεωργακόπουλος*, Τραπεζικές, σελ. 512, υποστηρίζει ότι η υποχρέωση εχεμύθειας αφορά τις ανακοινούμενες στην τράπεζα πληροφορίες, έστω και επ' ευκαιρία εκτέλεσης των υποχρεώσεών της.

³⁹⁸ *Ντόστας Μ.*, Γενικό τραπεζικό απόρρητο και απόρρητο των καταθέσεων. Κατάσχεση των καταθέσεων, 2000, σ. 2 επ.

³⁹⁹ Περιλαμβάνεται ακόμη και η υποχρέωση νόμιμης χρήσης αλλά και επιμελούς φύλαξης και ασφαλούς τήρησης των παραπάνω πληροφοριών κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην έχει κάποιος τη δυνατότητα πρόσβασης σε αυτές, λόγω μη λήψης μέτρων για την ορθή φύλαξή τους. *Grua*, § 18.

⁴⁰⁰ Πρβλ. και άρθρο 6 Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας: «Οι τράπεζες και οι εργαζόμενοι σε αυτές υπόκεινται στο τραπεζικό απόρρητο, όσον αφορά στην ύπαρξη λογαριασμού καταθέσεων ή στο υπόλοιπο αυτού ή στις τυχόν κινήσεις επί λογαριασμών καταθέσεων, και στο επαγγελματικό απόρρητο, όσον αφορά στις λοιπές πληροφορίες και στοιχεία που περιέρχονται σε γνώση τους λόγω της άσκησης του τραπεζικού επαγγέλματος».

⁴⁰¹ *Canaris*, Bankvertragsrecht, § 42.

⁴⁰² *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 327 (επ.), με βιβλιογραφικές αναφορές, *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 41.

⁴⁰³ Το τραπεζικό απόρρητο αποτελεί εκδήλωση της οικονομικής ελευθερίας και κατοχυρώνεται στο άρθρο 5 Συν 1975/1986/2001 (*Ντόστας Μ.*, Γενικό τραπεζικό απόρρητο και απόρρητο των καταθέσεων. Κατάσχεση των καταθέσεων, 2000, σελ. 5, *Παραρά Σ.*, Συνταγματικές διαστάσεις του

το οποίο αντιδιαστέλλεται από το ειδικό τραπεζικό απόρρητο (απόρρητο καταθέσεων) που θεσπίστηκε αρχικά με το Ν.Δ. 1059/1971 και το οποίο ισχύει με τροποποιήσεις μέχρι και σήμερα.

Έτσι, σύμφωνα με αυτό, η τράπεζα υποχρεούται να μην ανακοινώνει⁴⁰⁴, ούτε να επιτρέπει να περιέρχονται σε τρίτους πληροφορίες, οι οποίες αφορούν τις ιδιωτικές υποθέσεις των πελατών της, εφόσον οι πληροφορίες αυτές αποκτήθηκαν στα πλαίσια της συναλλακτικής επαφής της τράπεζας με τους πελάτες της, ανεξάρτητα από το αν οι τελευταίοι έχουν, ως προς τις πληροφορίες αυτές, συμφέρον τήρησης εχεμύθειας.

Η υποχρέωση τήρησης τόσο του γενικού όσο και του ειδικού τραπεζικού απορρήτου κάμπτεται, όταν αυτό επιβάλλεται ειδικά από το νόμο⁴⁰⁵, με τη συνδρομή ιδιαίτερα αυστηρών όρων και προϋποθέσεων. Έτσι, διάσπαρτες διατάξεις του δημοσίου δικαίου, του ποινικού, φορολογικού αλλά και του ειδικότερου τραπεζικού δικαίου⁴⁰⁶ προβλέπουν σειρά περιπτώσεων, όπου αίρεται η υποχρέωση διαφύλαξης του τραπεζικού απορρήτου⁴⁰⁷.

Από την πρώτη δικαιοπρακτική συναλλακτική επαφή μέχρι τη σύναψη της κατ'ιδίαν σύμβασης, το πιστωτικό ίδρυμα οφείλει να συμπεριφέρεται σύμφωνα με

τραπεζικού απορρήτου, ΔΕΕΤ 1996.Γ.102, *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 135.), ενώ, επίσης, υποστηρίζεται η θεμελίωσή του στο άρθρο 2 § 1 (*Καραγκουνίδης*, Αρμ 1995.456, *Τριανταφυλλάκης*, Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία σε σχέση με το τραπεζικό απόρρητο, ΕλλΔνη 1993.1445, 1446) και στο άρθρο 9 § 1 Συν 1975/1986/2001 (*Καλαμίτης*, Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, 1992, σελ. 11, *Κουτσούκης*, Το τραπεζικό απόρρητο στο ιδιωτικό δίκαιο, 1994, σελ. 47).

⁴⁰⁴ Η παράνομη ανακοίνωση των τραπεζικών καταθέσεων συνιστά παραβίαση του ποινικά προβλεπόμενου καθήκοντος επαγγελματικής εχεμύθειας (371 ΠΚ) και του υπηρεσιακού απορρήτου (252 ΠΚ), Γνμδ Εισαγγ. *Μακρή*, ΠοινΧρον. 1987.681.

⁴⁰⁵ Ενδεικτικά, άρθρο 3 Ν. 1059/1971, άρθρο 2 ν.δ. 1325/1972, άρθρο 40 § 2 και 4 Ν. 1806/1988, άρθρο 44 § 1 Ν. 2065/1992, άρθρο 25 Ν. 2214/1994, απόφαση ΥΠΕΘΟ και ΕΜΠ 664/1.12.1988. Ειδικά για το διαχωρισμό του απορρήτου από το ακατάσχετο, που λανθασμένα συνέδεσε η ΑΠ 1224/1975, βλ. άρθρο 24 Ν. 2915/2001, το οποίο προβλέπει ότι το απόρρητο των καταθέσεων δεν ισχύει έναντι του δανειστή που έχει δικαίωμα κατάσχεσης της περιουσίας του δικαιούχου της κατάθεσης.

⁴⁰⁶ Το απόρρητο δεν ισχύει έναντι των ελεγκτικών οργάνων και των νομισματικών Αρχών της Τράπεζας της Ελλάδος, των δικαστικών Αρχών και των προανακριτικών Επιτροπών, στις οποίες κατά νόμο ανατίθεται ο σχετικός έλεγχος των πιστωτικών ιδρυμάτων, εφόσον τα παραπάνω πρόσωπα ή όργανα ασκούν αρμοδιότητες σχετικές με τον έλεγχο του τραπεζικού συστήματος. ΜΠρΑθ 11843/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.673, ΜΠρΘεσ 4999/1991, ΕΤραπΔ 1993.40.

⁴⁰⁷ Κάμψη του απορρήτου επιτρέπεται, μόνο εφόσον υπάρχει αντίθετη διάταξη νόμου ή, ευρύτερα, αν αυτό επιβάλλεται για την προάσπιση του δημοσίου συμφέροντος. Για τις περιπτώσεις άρσης του τραπεζικού απορρήτου βλ. αναλυτικά *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 198-202 αλλά και ΕφΘεσ 1071/2002, ΕπισκΕΔ 2002.1996, ΜΠρΤρικ 738/2002, ΔΕΕ 2002.1006, ΕφΑθ 1664/2001, Δ/νη 2002.1074, Πλημ/κειοΛειβ 19/2001, ΠοινΧρον 2002.71, Πλημ/κειοΚαβ 47/1999, ΑρχΝ 2001.587, Πλημ/κειοΚαβ 161/1998, Αρμ 1999.566, ΑΠ (ολομ) 3/1993, ΝοΒ 1995.223, ΕφΑθ 2057/1993, Αρμ.1994.471, ΜΠρΠειρ 2074/1992, ΕΤρΑξΧρΔ 1993.418, ΜΠρΘεσ 2696/1991, Αρμ. 1994.

την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη. Στο προσυμβατικό στάδιο η υποχρέωση εχεμύθειας θεμελιώνεται στις διατάξεις για την ευθύνη από διαπραγματεύσεις (ΑΚ 197, 198). Στα πλαίσια της υφιστάμενης σύμβασης, η υποχρέωση τήρησης εχεμύθειας αποτελεί παρεπόμενη υποχρέωση, η οποία απορρέει από το άρθρο 288 ΑΚ⁴⁰⁸, η παράβαση της οποίας θεμελιώνει ευθύνη της τράπεζας σε αποζημίωση λόγω πλημμελούς εκπλήρωσης⁴⁰⁹.

Οι τράπεζες, έτσι, εξαιρουμένων των περιπτώσεων κατά τις οποίες συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις ή υπάρχει η συναίνεση⁴¹⁰ του συναλλασσομένου για την παροχή σε τρίτους⁴¹¹ πληροφοριών που τον αφορούν, οφείλουν να επιδεικνύουν άκρα διακριτικότητα και εχεμύθεια κατά τη χρήση των ανωτέρω πληροφοριών, οι οποίες περιέρχονται σε γνώση τους σε οποιοδήποτε στάδιο παροχής των υπηρεσιών τους⁴¹² - ακόμη και όταν η υποχρέωση δεν έχει αναληφθεί ρητά, και, μάλιστα, βαρύνει τόσο κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης, όσο και μετά τη λήξη της, έστω και αν τελικά

⁴⁰⁸ Πάντως, δεν αποκλείεται ρήτρα περί παροχής πληροφοριών ως παρεπόμενη συμφωνία άλλης σύμβασης ή ως υποχρέωση προστασίας συναγόμενη από άλλη σύμβαση των μερών κρινόμενη κατά τη σύμβαση αυτή και τις διατάξεις των άρθρων 200 και 288 ΑΚ. *Γεωργακόπουλος*, *Τραπεζικές*, σελ. 513.

⁴⁰⁹ *Ψυχογιάνης*, *Τραπεζικό Δίκαιο*, σελ. 198 επ. *Γεωργακόπουλος*, *Τραπεζικές*, σελ. 512, *Ρόκας Ν.*, *Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου*, σελ. 41, *Γραμματικάς*, σελ. 83, *Καλαμίτης*, σελ. 10, *Τριανταφυλλάκης*, *ΕλλΔνη* 1993.1446, *Canaris*, *Bankvertragsrecht*, § 42, *Schönle*, σελ. 36.

⁴¹⁰ Πάντως, η συναίνεση ή η έγκριση του υπέρ ού το απόρρητο καταθέτη δεν αναιρεί τον αξιόποιο χαρακτήρα της πράξης (2 ν.δ. 1059/1971). ΑΠ 785/1999, ΕΤρΑξΧρΔ, 1999.669 = ΕπισκεΕΔ 1999.746 = ΕΕμπΔ 1999.477, ΜΠρΑθ 11843/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.673.

⁴¹¹ Σε περίπτωση κατάθεσης χρημάτων σε κοινό λογαριασμό, (κατάθεση δηλ. -άρθρο 1 εδ. α Ν. 5638/1932, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 ν.δ. 951/1951- στο όνομα δύο ή περισσότερων από κοινού με τον όρο ότι από τον λογαριασμό αυτής της κατάθεσης είναι δυνατό να κάνει χρήση, ολικά ή μερικά, χωρίς τη σύμπραξη των άλλων, είτε ένας, είτε μερικοί, είτε όλοι ιδιαίτερα οι δικαιούχοι -εντελώς ενδεικτικά, βλ. ΑΠ 313/1999, ΝοΒ 2000.937 = ΕΤρΑξΧρΔ 2000.117, ΑΠ 540/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.345 = ΝοΒ 1999.1288 = ΕλλΔνη 1999.148-), οι κληρονόμοι θανόντα καταθέτη, ο οποίος έχει με άλλον (επιζώντα) κοινό λογαριασμό, δεν έχουν απευθείας δικαιώματα κατά της τράπεζας, η τελευταία δεν υποχρεούται κατά το νόμο να παράσχει πληροφορίες για υπάρχοντα κοινό λογαριασμό και νόμιμα καλύπτεται από το πιο πάνω απόρρητο των καταθέσεων, το οποίο δεν κάμπτεται από την ύπαρξη (ενδεχομένως) έννομου συμφέροντος στο πρόσωπο του αιτούντος κατά τη διάταξη του άρθρου 902 ΑΚ. *Βελέντζας*, *Δίκαιο τραπεζών*, σελ. 561.

Η διάταξη του άρθρου 117 ΕισΝΑΚ, κατά την οποία, εφόσον με την κατάθεση σε κοινό λογαριασμό του Ν. 5638/1932 συντελέστηκε δωρεά, αυτή κρίνεται σε σχέση με το δικαίωμα της νόμιμης μοίρας ως δωρεά, εισάγει *εξάιρεση* από το απόρρητο που κατοχυρώνει το άρθρο 1 ν.δ. 1059/1971. *Βελέντζας*, Αίτημα νόμιμου μεριδούχου για επίδειξη εγγράφου. Περίπτωση άρσης τραπεζικού απορρήτου (;) σε κατάθεση σε κοινό λογαριασμό, Γνμδ, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.399, ΜΠρΘεσ 24679/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.53.

⁴¹² Λ.χ. ο κομιστής επιταγής, η οποία δεν πληρώθηκε λόγω έλλειψης διαθέσιμων κεφαλαίων έχει αξίωση κατά της πληρώτριας τράπεζας να βεβαιώσει τη μη πληρωμή *είτε* στο σώμα της επιταγής, *είτε* σε ιδιαίτερο έγγραφο, με σημείωση της ημερομηνίας εμφάνισης της επιταγής (*Canaris*, *Bankvertragsrecht*, § 76, *Horn*, σελ. 338). Η βεβαίωση της τράπεζας για μη πληρωμή επιταγής ελλείψει διαθέσιμων κεφαλαίων *δεν παραβιάζει το τραπεζικό απόρρητο* (ΕφΠατρ 162/1994, ΠοινΧρ 1994.1164).

δεν συνήφθηκε σύμβαση⁴¹³, και μετά τη διακοπή ή τη λήξη⁴¹⁴ των συμβατικών σχέσεων, για οποιοδήποτε λόγο-, οφείλουν δε να λαμβάνουν κάθε εύλογο και εφικτό μέτρο εκπλήρωσης της υποχρέωσής τους αυτής⁴¹⁵.

Και μάλιστα, την ίδια υποχρέωση έχουν και οι μεσολαβούσες τράπεζες, έστω και αν δεν έχουν άμεση συναλλακτική επαφή-σχέση με τον πελάτη της πρώτης τράπεζας⁴¹⁶.

Πάντως, δεν αποτελεί παραβίαση της εχεμύθειας⁴¹⁷ η μεταξύ των τραπεζών ανταλλαγή⁴¹⁸ ή χρησιμοποίηση⁴¹⁹ πληροφοριών, οι οποίες αφορούν συγκεντρωτικά στοιχεία ομάδων συναλλασσομένων, στα πλαίσια ηλεκτρονικής διακίνησης ποσοτικών στοιχείων συναλλαγών ή / και για στατιστικούς λόγους⁴²⁰.

⁴¹³ Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 41.

⁴¹⁴ *Grua*, § 17, § 20. Και μετά τη λήξη της σύμβασης η καλή πίστη επιβάλλει στα μέρη υποχρέωση προστασίας του απορρήτου, αφού λόγω της ιδιαίτερης σχέσης εμπιστοσύνης που δημιουργείται μεταξύ τράπεζας και πελάτη, υφίσταται εύλογο έννομο συμφέρον του τελευταίου να προστατευθούν τα στοιχεία που αυτός εμπιστεύθηκε στην τράπεζα. *Κουτσούκης*, Πρακτικά προβλήματα από την εφαρμογή του τραπεζικού απορρήτου, Δίκαιον Τραπεζών και Δίκαιον Τραπεζικών Εργασιών, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων, ΕΕΤ, 1996 Διημερίδα 26/27 Απριλίου 1996, σελ 158.

⁴¹⁵ Άρθρο 7 Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας.

⁴¹⁶ Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 41, *Grua*, § 19.

⁴¹⁷ Άρθρο 8 Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας.

⁴¹⁸ Η Τράπεζα της Ελλάδος μπορεί ν' ανταλλάσσει, με τις αντίστοιχες εποπτικές αρχές των άλλων κρατών μελών, πληροφορίες που σχετίζονται με την αρμοδιότητά της ν' ασκεί εποπτεία, με την επιφύλαξη τήρησης του επαγγελματικού απορρήτου (άρθρο 21 § 2 Ν. 2076/1992). *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 322.

⁴¹⁹ Η Τράπεζα της Ελλάδος χρησιμοποιεί τις πληροφορίες αυτές κατά την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων της για την έρευνα συνδρομής των όρων πρόσβασης στη δραστηριότητα πιστωτικών ιδρυμάτων, για τη διευκόλυνση της εποπτείας σε ατομική και σε ενοποιημένη βάση, των όρων άσκησης αυτής της δραστηριότητας, ιδιαίτερα όσον αφορά την εποπτεία της ρευστότητας, της φερεγγυότητας, της συγκέντρωσης πιστωτικών κινδύνων καθώς και της λογιστικής οργάνωσης και των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου, όπως επίσης και για την επιβολή κυρώσεων ή και κατά την ενάσκηση των αρμοδιοτήτων της στα πλαίσια διοικητικών ή δικαστικών διαφορών (άρθρ. 21 § 3 Ν. 2076/1992). *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 322.

⁴²⁰ *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 321 επ. *Ειδική μορφή υπηρεσιακού απορρήτου*, το οποίο θεσπίζει υποχρέωση απόλυτης εχεμύθειας καθιερώνει το άρθρο 21 § 3 Ν. 2076/1992, που ορίζει ότι όλα τα πρόσωπα τα οποία ασκούν ή έχουν ασκήσει δραστηριότητα για λογαριασμό της Τράπεζας της Ελλάδος και οι εντεταλμένοι από την Τράπεζα της Ελλάδος ελεγκτές ή εμπειρογνώμονες, υποχρεούνται στην τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου. Αυτό συνεπάγεται ότι οι πληροφορίες που περιέρχονται σ' αυτούς κατά την άσκηση των επαγγελματικών καθηκόντων τους σε σχέση με την αρμοδιότητα της Τράπεζας της Ελλάδος, βάσει των διατάξεων των άρθρων 18 και 19 Ν. 2076/1992, δεν επιτρέπεται να γνωστοποιούνται σε κανένα απολύτως πρόσωπο ή δημόσια αρχή, παρά μόνο με συνοπτική ή συγκεντρωτική μορφή, ώστε να μην προκύπτει η ταυτότητα του συγκεκριμένου πιστωτικού ιδρύματος, ενώ οι παραβάτες τιμωρούνται κατά τις διατάξεις του άρθρου 371 ΠΚ.

β) Νομοθετική θεμελίωση

Η θεμελίωση της νομικής υποχρέωσης των πιστωτικών ιδρυμάτων να τηρούν εχεμύθεια για τις συναλλαγές με τους πελάτες τους βασίζεται σε μια σειρά διατάξεων.

Θεμέλιό της αποτελεί, καταρχήν, το δικαίωμα στην προσωπικότητα του άρθρου 57 ΑΚ⁴²¹, η προστασία του οποίου εκτείνεται και στην προστασία της οικονομικής και κοινωνικής σφαίρας του πελάτη που επιθυμεί να μην αποκαλυφθούν στοιχεία και γεγονότα που τον αφορούν.

Η υποχρέωση, όμως, αυτή των τραπεζών, ως ενοχική, απορρέει πρωτίστως από την υποχρέωση καλόπιστης και σύμφωνης με τα συναλλακτικά ήθη συμπεριφοράς που επιβάλλουν οι διατάξεις των άρθρων 197-198 ΑΚ στο μεν προσυμβατικό στάδιο, αλλά και το άρθρο 288 ΑΚ στο λεγόμενο συμβατικό ή μετασυμβατικό⁴²². Συγκεκριμένα, η υποχρέωση τήρησης της εχεμύθειας αποτελεί ειδικότερο περιεχόμενο της υποχρέωσης προστασίας και πίστης, υποχρεώσεις που εντάσσονται με τη σειρά τους στον γενικότερο κανόνα της καλόπιστης συμπεριφοράς και αφορούν, από τη μια μεριά, την διαφύλαξη των συμφερόντων του πελάτη και, από την άλλη, την αποφυγή βλαπτικών ή αντίθετων προς τη βούληση των πελατών ενεργειών.

Τμήμα της θεωρίας δέχεται, τέλος, την νομική θεμελίωση της υποχρέωσης εχεμύθειας σε εθιμικό κανόνα δικαίου⁴²³, κανόνα δηλ. που έχει διαμορφωθεί από τη μακροχρόνια ομοιόμορφη εφαρμογή του και με συνείδηση δικαίου στο χώρο των τραπεζικών συναλλαγών.

Ειδικά όσον αφορά το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, αυτό θεμελιώνεται στο άρθρο 1 εδ.α' του ν.δ. 1059/1971, όπως τροποποιήθηκε (με το άρθρο 10 ν. 1858/1989), σύμφωνα με το οποίο «οι κάθε μορφής καταθέσεις σε πιστωτικά ιδρύματα είναι απόρρητες». Η υποχρέωση τήρησης του απορρήτου των τραπεζικών

⁴²¹ Η προστασία συνίσταται στην προβλεπόμενη αξίωση για άρση της προσβολής, παράλειψή της στο μέλλον, αποζημίωση για αδικοπραξία και λήψη ασφαλιστικών μέτρων. *Καρακατσάνης Ι.*, στο Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, άρθρο 57, αρ. 8 επ., *Γεωργακόπουλος*, Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, σελ. 537.

⁴²² *Γραμματίκας*, Το τραπεζικό απόρρητο, 1991, σελ. 82-82, *Δούβλης*, Η αντιμετώπιση του «ξεπλύματος του βρώμικου χρήματος» από την ελληνική τραπεζική νομοθεσία, *ΕλλΔνη* 1995.29, *Καλαμίτσης*, Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, 1992, σελ. 10-11, *Καραγκουνίδης*, *Αρμ* 1995.456, *Κουτσούκης*, σελ. 47-49, 61, *Ψυχομάνης*, *Τραπεζικό Δίκαιο*, σελ. 134.

⁴²³ *Κουτσούκης*, σελ. 49-51, *Τριανταφυλλάκης*, *ΕλλΔνη* 1993.1446, *Τραγάκης*, *Ελληνική τραπεζική νομοθεσία και πρακτική*, 1980, σελ. 943.

καταθέσεων συνιστά μια παρεπόμενη (δευτερεύουσα) υποχρέωση συμπεριφοράς που εντάσσεται στο πλέγμα των υποχρεώσεων που γεννά η σύμβαση κατάθεσης⁴²⁴.

γ) Η συλλογή, η τήρηση και η διακίνηση πληροφοριών των πελατών των τραπεζών

Οι τράπεζες είναι δυνατό να ζητούν⁴²⁵, συλλέγουν και τηρούν κατεξοχήν οικονομικής φύσης πληροφορίες για τους συναλλασσομένους, εφόσον οι πληροφορίες αυτές είναι απαραίτητες, προκειμένου να κρίνουν αν συντρέχουν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για την παροχή και την εξακολούθηση ή τη διακοπή παροχής τραπεζικών υπηρεσιών. Οι τράπεζες υποχρεούνται σε νόμιμη χρήση και ασφαλή τήρηση των παραπάνω πληροφοριών, σύμφωνα με την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία⁴²⁶.

Επειδή οι πληροφορίες σχετικά με τα ακριβή δεδομένα οικονομικής συμπεριφοράς των πελατών των τραπεζών έχουν ουσιαστική συμβολή στην προστασία της πίστης και στη μείωση των επισφαλειών προς όφελος του τραπεζικού συστήματος αλλά και των ίδιων των συναλλασσομένων, το σύνολο, σχεδόν, των ελληνικών τραπεζών ίδρυσε την εταιρία με την επωνυμία ΤΡΑΠΕΖΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ «ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ»⁴²⁷, που αποτελεί σήμερα το κατεξοχήν οργανωμένο σύστημα ηλεκτρονικής ανταλλαγής πληροφοριών, στην οποία και ανετέθη η ανάπτυξη,

⁴²⁴ Δεν αποτελεί το περιεχόμενο μιας εκ του νόμου ενοχής (ενοχή χωρίς πρωτογενή παροχή). Κουτσούκης, Πρακτικά προβλήματα από την εφαρμογή του τραπεζικού απορρήτου, Δίκαιον Τραπεζών και Δίκαιον Τραπεζικών Εργασιών, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων, ΕΕΤ, 1996 Δημερίδα 26/27 Απριλίου 1996, σελ.157.

⁴²⁵ Έτσι, λ.χ. οι τράπεζες -πρέπει να- ζητούν υποχρεωτικά από τους πελάτες τους, κατά το άνοιγμα λογαριασμού καταθέσεων ή τη σύναψη οποιασδήποτε άλλης τραπεζικής σύμβασης παροχής υπηρεσιών, να τους γνωστοποιούν τα στοιχεία της ταυτότητάς τους τα οποία και ελέγχουν μέσω των νόμιμων αποδεικτικών εγγράφων (άρθρο 10 Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας).

⁴²⁶ Άρθρο 9 Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας.

⁴²⁷ Η ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ συστάθηκε αρχικά ως μη κερδοσκοπική εταιρία και από το Σεπτέμβριο του 1997, λειτουργεί ως Α.Ε., διατηρώντας αμιγώς τη φιλοσοφία της μη κερδοσκοπικής εταιρίας, αλλά εξασφαλίζοντας, παράλληλα, τις απαραίτητες προϋποθέσεις για την ανάπτυξή της, με αποστολή: την προαγωγή και προστασία του θεσμού της τραπεζικής πίστης, την εξυγίανση των οικονομικών συναλλαγών και συνεπώς, την ομαλή λειτουργία της αγοράς, τη συμβολή της στη μείωση των επισφαλειών προς όφελος του τραπεζικού συστήματος και των συναλλασσομένων, καθώς και τη διαχείριση και τη διάθεση των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται από τα πληροφοριακά της συστήματα. Βλ. σχετικά Βελέντζα, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 118-119.

επεξεργασία⁴²⁸ και διαχείριση ενός αξιόπιστου *Αρχείου Δεδομένων Οικονομικής Συμπεριφοράς*⁴²⁹.

Στο σύστημα αυτό καταγράφονται συγκεκριμένα οι συναλλασσόμενοι με τράπεζες για ορισμένες πράξεις τους⁴³⁰, από τις οποίες προκύπτει η αφερεγγυότητά τους, με σκοπό πάντοτε, βέβαια, την εν γένει προστασία της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος.

Ζήτημα, ασφαλώς, γεννάται κατά πόσον οι επιταγές της καλόπιστης συμπεριφοράς που θεμελιώνουν την υποχρέωση εχεμύθειας και το τραπεζικό απόρρητο, επιτρέπουν την διακίνηση τέτοιων καταστρεπτικών για την επαγγελματική, ηθική και προσωπική υπόσταση των ατόμων αυτών πληροφοριών, και κατά πόσο, στο βωμό της ασφάλειας των συναλλαγών, θυσιάζεται η προστασία στο δικαίωμα της προσωπικότητας⁴³¹. Δεν

⁴²⁸ Ο υπεύθυνος και ο εκτελών νόμιμα την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, έχει υποχρέωση να γνωστοποιήσει στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (εφεξής: Αρχή) τη σύσταση και τη λειτουργία ανάλογου αρχείου ή την έναρξη της επεξεργασίας. Η Αρχή χορηγεί τις άδειες επεξεργασίας, όπως προβλέπει ο νόμος, εποπτεύει την εφαρμογή του νόμου καθώς και των άλλων ρυθμίσεων οι οποίες αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία αυτή, καταρτίζει κώδικες δεοντολογίας, διεξάγει διοικητικές εξετάσεις και ελέγχους, εκδίδει κανονιστικές πράξεις. Το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα να προσφύγει στην Αρχή, στην περίπτωση κατά την οποία ο υπεύθυνος επεξεργασίας δεν ικανοποιεί τα δικαιώματα της πρόσβασης και της αντίρρησης που καθιερώθηκαν, και σε περίπτωση που δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα έχουν συλλεχθεί ή γίνονται αντικείμενο επεξεργασίας κατά παράβαση του νόμου. Η Αρχή, έχοντας εξακριβώσει, αυτεπαγγέλτως ή ύστερα από σχετική καταγγελία, παράβαση των διατάξεων, μπορεί να επιβάλλει την προσωρινή ή την οριστική ανάκληση της άδειας, την οποία έχει χορηγήσει, τη διακοπή της συλλογής ή της επεξεργασίας, καθώς και την καταστροφή των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που έχουν ήδη συλλεγεί ή τύχει επεξεργασίας. Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, συνεπώς, έχοντας κεντρική όσο και αποφασιστική θέση στο σύστημα προστασίας και επεξεργασίας το οποίο εισάγει ο νόμος, είναι αποκλειστικά αρμόδια για την εποπτεία εφαρμογής του και για την επιβολή διοικητικών κυρώσεων κατά του παραβάτη. ΠΠρΑθ 528/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.107.

⁴²⁹ Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα *έκρινε* την επεξεργασία με βάση τους κανόνες κατηγοριοποίησης της ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε. *απολύτως αναγκαία* προς εξυπηρέτηση του σκοπού της ελαχιστοποίησης των κινδύνων από τη σύναψη πιστωτικών συμβάσεων με αφερεγγυούς πελάτες, και εν γένει από τη δημιουργία επισφαλών απαιτήσεων, συμβάλλοντας, τελικά, στην προστασία της εμπορικής πίστης. Η επεξεργασία των δεδομένων επιτρέπεται και χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου, αφού, βέβαια, αυτό ενημερωθεί, σύμφωνα με τις αρχές της *προσφορότητας* και της *αναλογικότητας*. Αποδέκτες των δεδομένων δικαιολογείται να είναι μόνο οι τράπεζες, τα πιστωτικά ιδρύματα, τα χρηματοδοτικά ιδρύματα, όπως λ.χ. οι εταιρίες έκδοσης και διαχείρισης πιστωτικών καρτών, πρακτορείας επιχειρηματικών απαιτήσεων και χρηματοδοτικής μίσθωσης, καθώς και φορείς του δημόσιου τομέα. Αποφάσεις 109/31.3.1999 και 523/19.10.1999 της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

⁴³⁰ Λ.χ. απλήρωτες συναλλαγματικές, ακάλυπτες επιταγές, βάρη, υποθήκες, προσημειώσεις υποθηκών και κατασχέσεις, διαταγές πληρωμής, αιτήσεις κήρυξης σε πτώχευση, καταγγελίες συμβάσεων δανείων και πιστωτικών καρτών κ.α.

⁴³¹ Συνιστά *παράνομη προσβολή της προσωπικότητας* και η παράλειψη του υπεύθυνου επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (του ίδιου ή των προστηθέντων του) να ελέγξει την ακρίβεια των δεδομένων που καταγράφει στο αρχείο του. *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 123, *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 44, ΠΠρΑθ 3058/2003, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.891. Παράνομη

αποκλείεται, έτσι, να γεννηθεί ευθύνη της τράπεζας για προσβολή της προσωπικότητας και αξίωση αποζημίωσης λόγω ηθικής βλάβης⁴³² σε περίπτωση εσφαλμένης καταχώρισης δυσμενών οικονομικών δεδομένων (π.χ. διαταγών πληρωμής) που αφορούν πελάτη της – φυσικό ή νομικό πρόσωπο⁴³³. Έτσι, η τράπεζα που, συνεπεία αδικοπρακτικής συμπεριφοράς των προστηθέντων υπαλλήλων της, περιέλαβε πελάτη της στον κατάλογο δυσμενών στοιχείων, τον οποίο και απέστειλε στην Τειρεσίας Α.Ε., και ο οποίος στη συνέχεια διαβιβάστηκε σε όλες τις τράπεζες της επικράτειας, προκαλεί βλάβη σε αυτόν, την οποία και οφείλει να αποκαταστήσει, και η οποία συνίσταται στην καταστροφή της φερεγγυότητας και δανειοληπτικής ικανότητάς του, στην απώλεια της εμπορικής αξίας του ονόματός του, στην ψευδή, ενδεχομένως, εντύπωση περί οικονομικής του δυσχέρειας και στην χειροτέρευση της θέσης του στην αγορά μεταξύ των ανταγωνιστών του⁴³⁴.

Δεν αποκλείεται, ακόμη, και ευθύνη της «ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε.», ως υπεύθυνου φορέα επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν την οικονομική φερεγγυότητα και συναλλακτική συμπεριφορά υποκειμένων, για εσφαλμένη καταχώριση δυσμενούς οικονομικής κατάστασης επαγγελματία, που οδήγησε στην άρνηση τράπεζας, εξ αυτού του λόγου, να του χορηγήσει μπλοκ επιταγών⁴³⁵.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, επιβάλλεται η εξέταση των ειδικότερων συνθηκών, έτσι ώστε να μην αποκλείεται η ύπαρξη ad hoc περιπτώσεων, στις οποίες να υπερέχει η προστασία των συμφερόντων των αντισυμβαλλομένων πελατών, όταν αυτοί δεν αποτελούν πραγματικό κίνδυνο για την ομαλότητα και την ασφάλεια των συναλλαγών.

κρίθηκε και η συμπεριφορά της ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ ΑΕ, η οποία δεν ερεύνησε την εξόφληση ή μη της οφειλής, ΜΠρΑθ 373/2004, ΔΕΕ 2004.557.

⁴³² Από το συνδυασμό των διατάξεων 57, 59 και 299 ΑΚ συνάγεται ότι επί προσβολής της προσωπικότητας, την οποία συνιστά κάθε παράνομη, με πράξη ή παράλειψη, προσβολή των αγαθών που συνδέονται αναπόσπαστα με το πρόσωπο και συγκροτούν την σωματική, ψυχική, πνευματική και κοινωνική ατομικότητα του βλαπτομένου, ο τελευταίος έχει δικαίωμα να ζητήσει αφενός την άρση της προσβολής και την παράλειψή της στο μέλλον και αφετέρου, με την συνδρομή και του στοιχείου της υπαιτιότητας, την ικανοποίηση της ηθικής βλάβης, η οποία συνίσταται στην καταβολή χρηματικού ποσού, δημοσίευμα ή οτιδήποτε άλλο επιβάλλεται από τις περιστάσεις, ΕφΑθ 4786/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.104.

⁴³³ ΠΠρΑθ 3058/2003, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.891.

⁴³⁴ ΕφΑθ 2214/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.493.

⁴³⁵ ΕφΑθ 4786/2002, ΕΕμπΔ 2004.125=ΕΤρΑξΧρΔ 2003.103, όπου γίνεται λόγος για προσβολή της προσωπικότητας και ηθική βλάβη επαγγελματία, λόγω εσφαλμένης από τον Τειρεσία καταχώρισης εις βάρος του αιτήσεως πτωχεύσεως και διάδοσης αυτής της πληροφορίας στους υπαιτίους υπαλλήλους της τράπεζας, που αρνήθηκε για το λόγο αυτό τη χορήγηση μπλοκ επιταγών.

5. Η υποχρέωση για παροχή συστάσεων, προειδοποιήσεων και συμβουλών.

Η τράπεζα, πέρα από τις κύριες δραστηριότητές της, αναλαμβάνει συχνά ένα ρόλο συμβούλου καθοδήγησης των πελατών της, ως προς τη μέθοδο και την τεχνική των παρεχόμενων υπηρεσιών της, που προσαρμόζεται καλύτερα στις επιμέρους ανάγκες τους.

Η υποχρέωση της τράπεζας για συμβουλευτική καθοδήγηση του πελάτη της ξεκινά (αυτόματα) ήδη από το στάδιο των διαπραγματεύσεων⁴³⁶, όπου οι κανόνες της καλής πίστης επιβάλλουν την παροχή πληροφοριών και δευκρινήσεων σχετικά με το περιεχόμενο και τους όρους μιας σύμβασης, έτσι ώστε να διαφυλλάσσεται η ελεύθερη βούληση του αντισυμβαλλομένου πελάτη της και να μην συνάπτει ο τελευταίος μια σύμβαση βασιζόμενος στην άγνοια. Η ελευθερία του συμβάλλεσθαι του πελάτη τραπεζικών υπηρεσιών προϋποθέτει κατ'αυτόν τον τρόπο την επαρκή διαφώτιση και καθοδήγησή του.

Η υποχρέωση αυτή της τράπεζας, όμως, μπορεί να αποτελέσει, σε ένα επόμενο στάδιο και, στο βαθμό που βασίζεται σε σύμπτωση δηλώσεων βουλήσεως τόσο της τράπεζας όσο και του πελάτη της, αντικείμενο *ιδιαίτερης σύμβασης* που μπορεί να καταρτιστεί είτε ρητά είτε σιωπηρά, και να έχει ως περιεχόμενο⁴³⁷ την παροχή εξειδικευμένων συμβουλών από τη μεριά της τράπεζας, όσον αφορά την προσφορότερη εξυπηρέτηση των οικονομικών συμφερόντων του πελάτη της.

Και στις δύο πάντως περιπτώσεις, ανεξάρτητα από το αν η υποχρέωση για παροχή διευκρινήσεων, συμβουλών ή προειδοποιήσεων γεννάται από τη σχέση εμπιστοσύνης ή από αυτοτελή σύμβαση, η παράβασή της επιφέρει ως συνέπεια είτε την ευθύνη για αποκατάσταση του αρνητικού διαφέροντος (ΑΚ 197, 198) είτε την υποχρέωση αποζημιώσεως του πελάτη (θετικό διαφέρον), λόγω πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής.

Κατά το άρθρο 729 ΑΚ, η ευθύνη της τράπεζας που παρέχει συμβουλές δημιουργείται μόνο κατ'εξαίρεση, αν ανέλαβε την υποχρέωση αυτή με σύμβαση ή αν τελούσε σε δόλο. Στην πράξη, πάντως, η τράπεζα που δέχεται να παράσχει στον πελάτη της συμβουλές συνάπτει σιωπηρά σχετική σύμβαση με την πραγματική παροχή των πληροφοριών ή των συμβουλών και, ως εκ τούτου, φέρει την ευθύνη για τυχόν ανακρίβειές της⁴³⁸.

⁴³⁶ Ψυχομάνης Σ., Αρμ.2003.1874.

⁴³⁷ Το περιεχόμενο της υποχρέωσης σύμφωνα με το άρθρο 288ΑΚ είναι «η παροχή ευσυνειδήτης, καλά θεμελιωμένης, πλήρους, ακριβούς και σαφούς συμβουλής, ώστε να μην προκύπτει εσφαλμένη εικόνα» βλ. *Καράση* στο Γεωργιάδη-Σταθόπουλου ΑΚ. Άρθρο 729 ΑΚ.

⁴³⁸ Βλ. *Γεωργακόπουλος*, Τραπεζικές, Γ', 511.

5.1. Ειδικά, η παροχή επενδυτικών συμβουλών

α) Επενδυτική συμβουλή. Ορισμός. Αντικείμενο.

Ορισμός της έννοιας της επενδυτικής συμβουλής δεν περιέχεται στο ελληνικό δίκαιο. Ως επενδυτική συμβουλή χαρακτηρίζουμε στην πράξη τη συμβουλή⁴³⁹ με την έννοια του άρθρου 729 ΑΚ, η οποία σχετίζεται με την διενέργεια επένδυσης – πώλησης ή αγοράς- σε μία από τις κινητές αξίες που περιέχονται στο άρθρ.2 παρ.1.(α') του Ν. 2396/1996.

Η παροχή επενδυτικών υπηρεσιών σε επιχειρήσεις ή σε ιδιώτες, που αποτελεί μια από τις πλέον σύγχρονες τραπεζικές (άρθρο 9 και 11 Παραρτήματος Α της Οδηγίας 2000/12/ΕΚ, και ήδη άρθρο 24 § 1 εδ. θ, αλλά και ια Ν. 2076/1992)⁴⁴⁰ και επενδυτικές (άρθρο 2 §§ 1 και 2 Ν. 2396/1996)⁴⁴¹ εργασίες, έχει ως αντικείμενο την αναζήτηση της «αρμόζουσας επένδυσης» μέσω μιας *εξειδικευμένης αξιολόγησης των επενδυτικών επιλογών* του επενδυτή, προς τον οποίο παρέχονται οι συμβουλές⁴⁴².

Η προστασία των επενδυτών συνιστά κεντρική ιδέα του δικαίου της κεφαλαιαγοράς και ανάγεται σε μείζονος σημασίας ζήτημα για την λειτουργικότητα και αποδοτικότητα του θεσμού του χρηματιστηρίου, που έχει ανάγκη την εξασφάλιση μιας στέρεης και αταλάντευτης εμπιστοσύνης του επενδυτικού κοινού. Σε πλήθος των διατάξεων του τραπεζικού και χρηματιστηριακού δικαίου⁴⁴³ προβάλλει ως κεντρικός άξονας η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ επενδυτή και τράπεζας ή ΕΠΕΥ, που υποχρεώνει, ιδίως την τελευταία, σε προάσπιση των συμφερόντων του επενδυτή και,

⁴³⁹ Διακρίνουμε τη συμβουλή/ σύσταση από την πληροφορία. Ως πληροφορία ορίζεται η μετάδοση ή περιγραφή ορισμένης παρούσας ή (ασφαλούς) μελλοντικής κατάστασης, ενώ ως συμβουλή, σύμφωνα με το άρθρο 729ΑΚ, η πρόταση προς τήρηση ορισμένης συμπεριφοράς προς το συμφέρον του αποδέκτη. Μια συμβουλή στηρίζεται συνήθως σε συγκεκριμένες πληροφορίες, αντίθετα, την πληροφόρηση δεν ακολουθεί απαραίτητα η παροχή κάποιας συμβουλής.

⁴⁴⁰ Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1124.

⁴⁴¹ Μούζουλας Σπ., Σχόλια στον Κώδικα Δεοντολογίας των Θεσμικών Επενδυτών, ΔΕΕ 1998.1051, Βελέντζας, Χρηματιστήρια - Κεφαλαιαγορά, σελ. 157 επ., Γεωργιάδης Στ., Η ευθύνη της επιχείρησης παροχής επενδυτικών υπηρεσιών από την παροχή επενδυτικών συμβουλών, 2003, § 4/3, σελ. 71, Παπαστεργιοπούλου, Η ευθύνη των ΕΠΕΥ κατά το άρθρο 8 του Ν. 2251/1994, ΧρΙΔ 2003.309, Τσιμπανούλης, Οι επενδυτικές υπηρεσίες στο ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο (ιδίως επί χρηματιστηριακών συναλλαγών), 1989, passim. Παμπούκης Κ., Οργανισμοί Συλλογικών Επενδύσεων σε κινητές αξίες, 1992.

⁴⁴² Γκούσκου Α., Η έκταση της υποχρέωσης τράπεζας προς παροχή επενδυτικών συμβουλών, ΕΕμπΔ 1995.137, *Grua*, § 34.Πρβλ. Πολίτη Ε., Οι επενδυτικές συμβουλές, ΔΕΕ 1998.933.

⁴⁴³ Για μια συνοπτική παρουσίαση του πλέγματος των διατάξεων που προβλέπουν την προστασία του επενδυτή βλ. Ψυχομάνη Σ., Οι διατάξεις για την ατομική προστασία του επενδυτή σε μια ενοποιημένη προσέγγιση, Αρμ. 2000.617.

κυρίως, σε ορθή συμβουλευτική επενδυτική καθοδήγησή του, ευθυνόμενη, άλλως, σε αποζημίωση.

β) Κατάρτιση της σύμβασης - Παροχή συμβουλών

Η παροχή επενδυτικών συμβουλών δύναται να διενεργείται είτε σε εκτέλεση αυτοτελούς σύμβασης (με την οποία η ΕΠΕΥ αναλαμβάνει, συνήθως, έναντι αμοιβής, την υποχρέωση να παρέχει στον πελάτη της συμβουλές σε επενδυτικά ζητήματα) είτε ως παρεπόμενη υποχρέωση της ΕΠΕΥ στα πλαίσια εκτέλεσης άλλης επενδυτικής υπηρεσίας.

Η κρατούσα άποψη αντιμετωπίζει την παροχή πληροφοριών και επενδυτικών συμβουλών ως παρεπόμενη υποχρέωση, στα πλαίσια μίας υφιστάμενης συμβατικής σχέσης, ερμηνευόμενη κατά την καλή πίστη, λαμβανομένων υπόψη και των συναλλακτικών ηθών (άρ. 200, 288 ΑΚ). Παραμελείται έτσι, όμως, η πολύ συχνά απαντώμενη στην πράξη περίπτωση υποψηφίων επενδυτών που απευθύνονται σε μια εταιρία, προκειμένου να λάβουν πληροφορίες και συμβουλές, χωρίς να είναι πελάτες της.

Για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων αυτών αναζητείται, μέσα από δογματικές λύσεις, η κατάλληλη και προσφορότερη νομική βάση, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί το απαιτούμενο επίπεδο αποτελεσματικής προστασίας των υποψηφίων πελατών. Επ'αφορμή αυτού, για τη θεμελίωση της ευθύνης του παρέχοντος επενδυτικές συμβουλές, μπορούν να σημειωθούν τα ακόλουθα:

Η παρεχόμενη, καταρχήν, από το άρθρο 729 ΑΚ προστασία του ατομικού συμφέροντος του επενδυτή κρίνεται ανεπαρκής, δεδομένου ότι εξαρτά την εφαρμογή της από τη συνδρομή των εκεί προβλεπομένων προϋποθέσεων, ήτοι της ανάληψης της ευθύνης με σύμβαση και της δόλιας παροχής ανακριβών πληροφοριών και επιβλαβών συμβουλών. Αναποτελεσματική κρίνεται, επίσης, και η θεμελίωση της ευθύνης στις διατάξεις για ευθύνη από διαπραγματεύσεις (άρθ. 197-198 ΑΚ) σε συνδυασμό με την ευθύνη λόγω εμπιστοσύνης, στο βαθμό που υποχρεώνει τον επενδυτή να αποδεικνύει την υπαιτιότητα του αντισυμβαλλομένου του για τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης του, προκειμένου να θεμελιώσει αξίωση αποζημίωσης. Η προσφυγή στις διατάξεις για αδικοπραξία (914 ΑΚ), από την άλλη, δείχνει, επίσης, να υστερεί, λόγω του ότι απαιτεί το στοιχείο του παρανόμου, το οποίο, όμως, δεν συντρέχει, όταν αποδεικνύεται απλώς αμελής συμπεριφορά σε σχέση με το καθήκον διαφώτισης. Πρακτικά δυσχερής είναι και η επίκληση του 919 ΑΚ, η οποία προϋποθέτει δόλο και αντίθεση στα χρηστά ήθη.

Σημαντικό βήμα εξασφάλισης ικανοποιητικού επιπέδου προστασίας παρέχει, αντιθέτως, το άρθρο 8 Ν. 2251/1994 που καθιερώνει ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσία για κάθε ζημία που προκάλεσε υπαιτιώς κατά την παροχή των υπηρεσιών του⁴⁴⁴. Παρόλα αυτά, το περιορισμένο πεδίο εφαρμογής του (μόνο καταναλωτές και όχι επαγγελματίες), σε συνδυασμό με την σχετικά ελαστική εκτίμηση της υπαιτιότητας του παρέχοντος τις συμβουλές, μειώνει τη χρησιμότητα της διάταξης αυτής και αφήνει κενά ως προς το απαιτούμενο επίπεδο προστασίας των επενδυτών⁴⁴⁵.

Με βάση τις παραπάνω σκέψεις, μπορούμε να οδηγηθούμε στα ακόλουθα συμπεράσματα:

Ανεξάρτητα αν ο μελλοντικός επενδυτής⁴⁴⁶ προσέρχεται σε μία τράπεζα με την ιδιότητά της ως συμβούλου επενδύσεων για να τη συμβουλευτεί, ή αν η τράπεζα προσεγγίζει ένα πελάτη για να τον συμβουλευτεί⁴⁴⁷ σχετικά με τις επενδυτικές του επιλογές, ορθότερο είναι να γίνει δεκτό ότι τα μέρη, με την έναρξη της σχετικής συζήτησης, αποδέχονται *σιωπηρά*⁴⁴⁸ την πρόταση προς κατάρτιση μίας σύμβασης για παροχή συμβουλών ή υπηρεσιών⁴⁴⁹.

Η τράπεζα, βέβαια, δεν είναι εξαρχής υποχρεωμένη να προειδοποιήσει έναν πελάτη σχετικά με τους κινδύνους μιας επένδυσης, εφόσον κάτι τέτοιο δεν της έχει ζητηθεί. Στην πράξη, όμως, οι πελάτες ζητούν από τις τράπεζες πληροφορίες, ανεξάρτητα από την κατάρτιση συγκεκριμένης σύμβασης, και οι τελευταίες προβαίνουν άμεσα στην συμβουλευτική καθοδήγησή τους, δίνοντας απαντήσεις και χορηγώντας ενημερωτικό υλικό σχετικά με τις επενδυτικές επιδιώξεις τους. Η παροχή συμβουλών στο πλαίσιο αυτό δεν μπορεί, ασφαλώς, να λάβει το χαρακτήρα της απλής φιλοφρόνησης (ΑΚ 729) αλλά, στο βαθμό που βασίζεται σε σύμπτωση

⁴⁴⁴ Δέλλιος Γ., Το τεκμήριο υπαιτιότητας του παρέχοντος υπηρεσίες, Αρμ 2004.189.

⁴⁴⁵ Τριανταφυλλάκης, Ευθύνη των ΕΠΕΥ έναντι επενδυτών από παράλειψη πληροφόρησης ή από παροχή εσφαλμένων συμβουλών, 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικολόγων, 2000.71, ιδίως 88 = ΧρΙΔ 2001. 17.

⁴⁴⁶ Πρβλ. Τσιμπρή, Η δημόσια πρόταση αγοράς μετοχών, 1994, σελ. 137, που αναφέρεται, βέβαια, στον επενδυτικό σύμβουλο στη διαδικασία της δημόσιας πρότασης εξαγοράς.

⁴⁴⁷ Όσον αφορά την παροχή επενδυτικών συμβουλών, εκ μέρους της τράπεζας, οι συμβουλές της πρέπει να είναι σωστές, προσεκτικές, κατανοητές και ολοκληρωμένες. ΒGH, Απόφαση της 6.7.1993, ΕΕμπΔ 1995.140. Πρβλ. Γεωργιάδη Στ., *passim*.

⁴⁴⁸ Γεωργιάδης Στ., § 4/3.

⁴⁴⁹ ΒGH, Απόφαση της 6.7.1993, ΕΕμπΔ 1995.137 (Επιμέλεια μετάφρασης: Α. Γκούσκου - Rolph Pole). Κριτήρια, με βάση τη γερμανική νομολογία, για την κατάφαση ή μη σιωπηρώς καταρτισθείσας σύμβασης αποτελούν: α) το μέγεθος της σημασίας της πληροφορίας για τον αποδέκτη της β) η εξειδίκευση του παρέχοντος την υπηρεσία και γ) το ίδιο οικονομικό συμφέρον του παρέχοντος την πληροφορία, Τριανταφυλλάκης, ο.π., ΧρΙΔ 2001. 17.

δηλώσεων βουλήσεως και των δύο μερών, γίνεται πλέον λόγος για κατάρτιση σύμβασης με τα προφανή χαρακτηριστικά της σύμβασης εντολής ή έργου⁴⁵⁰.

Γίνεται, περαιτέρω, δεκτό ότι, ακόμη και αν ο πελάτης δε ζητήσει τη γνώμη της τράπεζας, αυτή έχει την παρεπόμενη υποχρέωση να τον ενημερώσει και να τον προειδοποιήσει, όταν η επένδυση παρουσιάζει ιδιαίτερα μεγάλο κίνδυνο, υποχρέωση, βέβαια, που περιορίζεται στο να καταστήσει στον επενδυτή τον επιχειρηματικό κίνδυνο συνειδητό και απολύτως σαφή⁴⁵¹.

Σημειωτέον ότι ο σύμβουλος επενδύσεων παρέχει μόνο συμβουλές, ενώ τις συγκεκριμένες επενδυτικές αποφάσεις παίρνει ο επενδυτής⁴⁵². Στο σημείο αυτό εντοπίζεται και η βασική διαφορά της παροχής επενδυτικής συμβουλής από τη διαχείριση χαρτοφυλακίου⁴⁵³.

Κατά συνέπεια, η παροχή επενδυτικών συμβουλών, ως μία από τις επενδυτικές υπηρεσίες του Ν. 2396/1996⁴⁵⁴, μπορεί να είναι αντικείμενο αυτοτελούς συμφωνίας μεταξύ της ΕΠΕΥ και του πελάτη της, είναι, όμως, δυνατόν να αποτελέσει παρεπόμενη, σιωπηρά αναληφθείσα, υποχρέωση της ΕΠΕΥ προς τους πελάτες της, στα πλαίσια εκτέλεσης άλλων επενδυτικών υπηρεσιών. Ως ειδικότερη υποχρέωση προβλέπεται, άλλωστε, και από τον Κώδικα Δεοντολογίας των ΕΠΕΥ⁴⁵⁵, και συγκεκριμένα, ως υποχρέωση παροχής κατάλληλων επενδυτικών συμβουλών, στάθμισης των συμφερόντων και ιδιαιτεροτήτων του κάθε πελάτη ατομικά και παροχής συμβουλών που να ανταποκρίνονται στην οικονομική του θέση και τις προσωπικές του ανάγκες.

Κατά κανόνα, πάντως, η υποχρέωση για παροχή επενδυτικών συμβουλών πηγάζει από αυτοτελή σύμβαση⁴⁵⁶, χωρίς, πάντως, να αποκλείεται να πρόκειται απλώς για μία "συναλλακτική επαφή", η οποία γεννά μόνο την υποχρέωση στα μέρη να τηρήσουν την υπαγορευόμενη, σύμφωνα με την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη,

⁴⁵⁰ Τα πλεονεκτήματα της άποψης αυτής συνοψίζονται α) στη μετατόπιση του βάρους αποδείξεως της έλλειψης υπαιτιότητας στον παρέχοντα τις επενδυτικές συμβουλές και β) στην έκταση της αποκαταστατέας ζημίας, η οποία περιλαμβάνει το θετικό διαφέρον (από ενδοσυμβατική ευθύνη), με άλλα λόγια, επιτρέπει την περιαγωγή του επενδυτή στην οικονομική κατάσταση που θα βρισκόταν, αν οι πληροφορίες ήταν αληθείς. *Τριανταφυλλάκης*, ο.π., ΧρΙΔ 2001. 17.

⁴⁵¹ *Τσιμπανούλης*, Οι επενδυτικές υπηρεσίες στο ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο (ιδίως επί χρηματιστηριακών συναλλαγών), 1989, σελ. 79 επ.

⁴⁵² *Γεωργιάδης Στ.*, § 1/45 (46-47), όπου και οι λοιπές διαφορές.

⁴⁵³ *Βελέντζας*, Χρηματιστήρια - Κεφαλαιαγορά, σελ. 157-158. Βλ. και αμέσως παρακάτω.

⁴⁵⁴ ΦΕΚ Α' 73/30.4.1996. Βλ. *Χατζηγάγιος Θ.*, Η επιχείρηση παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.271 και *Γκόρτσος Χ.*, Οι επιχειρήσεις παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, ΔΕΕ 1996.1026.

⁴⁵⁵ Που κυρώθηκε με την απόφαση ΥΠΕΘΟ 12263/Β.500/11.4.1997. Βλ. άρθρο 3.4.

⁴⁵⁶ *Γεωργιάδης Στ.*, § 4/1.

συμπεριφορά⁴⁵⁷ (άρθρα 197 και 288 ΑΚ). Τότε γίνεται λόγος για (προ)συμβατική υποχρέωση ενημέρωσης ή υποχρέωση για παροχή συμβουλών⁴⁵⁸, η παράβαση της οποίας γεννά ευθύνη για αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε.

γ) Νομική φύση

Όταν μια τράπεζα, λόγω της στενής συναλλακτικής σχέσης που έχει αναπτύξει με τον πελάτη της, αναλαμβάνει, επιπλέον, το ρόλο να επιμεληθεί των επενδυτικών υποθέσεων του πελάτη της, ενεργώντας ως «διαμεσολαβητής» (ή, ακόμη, και ως αντιπρόσωπος) στις συναλλαγές αυτού με την –θυγατρική της, συνήθως- ΕΠΕΥ ή ΑΧΕΠΕΥ, η σχέση που δημιουργείται μεταξύ αυτής και του υποψηφίου επενδυτή αποκτά το χαρακτήρα μιας επενδυτικής σύμβασης πλαισίου.

Η κατάρτιση της επενδυτικής σύμβασης πλαισίου με αντικείμενο την παροχή από την τράπεζα κάθε φύσης υπηρεσιών στους πελάτες προς εξυπηρέτηση επενδυτικών στόχων, δεδομένου ότι, συνήθως, δεν συμφωνείται για την τράπεζα ιδιαίτερη αμοιβή, εμπίπτει στις διατάξεις του ΑΚ περί εντολής (άρθρα 713 επ. ΑΚ), επιβάλλονται δε περαιτέρω υποχρεώσεις από την έννοια της καλής πίστης (άρθρο 288 ΑΚ), η οποία διευρύνει το περιεχόμενο της σχετικής εντολής. Έτσι, η εντολοδόχος τράπεζα έχει εξ ορισμού, κατά την κατάρτιση των επιμέρους συμβάσεων, την υποχρέωση προάσπισης των συμφερόντων του εντολέα της, ευθυνόμενη απέναντι του για κάθε πταίσμα⁴⁵⁹.

Σχετικά με τη νομική φύση⁴⁶⁰ της υποχρέωσης παροχής συμβουλής που παρέχεται με αμοιβή δεν υπάρχει ομοφωνία⁴⁶¹. Έτσι, υποστηρίζεται ότι είναι: είτε *σύμβαση έργου*⁴⁶² (άρθρο 681 ΑΚ), όταν περιεχόμενό της είναι η υπόσχεση αποτελέσματος, είτε *σύμβαση εργασίας* (άρθρο 648 ΑΚ), όταν περιεχόμενο της υποχρέωσης είναι η εργασία, η οποία συνίσταται σε παροχή συμβουλής, ως τέτοια⁴⁶³.

Στην πιο συνηθισμένη περίπτωση, πάντως, θα προβλέπεται η καταβολή αμοιβής, οπότε και θα πρόκειται, κατά την κρατούσα άποψη, για σύμβαση έργου. Αν, όμως,

⁴⁵⁷ Ψυχομάνης Σ., Αρμ 2003.1875.

⁴⁵⁸ Γεωργακόπουλος, Τραπεζικές, σελ. 511, Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 45 και 141 επ.

⁴⁵⁹ Συνεπώς και για ελαφρά αμέλεια (άρθρο 714 ΑΚ). Ψυχομάνης, Αρμ 2003.1876.

⁴⁶⁰ Γεωργιάδης Στ., § 4/18 (επ.).

⁴⁶¹ Για μίσθωση ανεξάρτητων υπηρεσιών κάνει λόγο ο Τριανταφυλλάκης, ο.π.

⁴⁶² Γεωργιάδης Στ., § 4/18, 21 (επ.), Πολίτης, ΔΕΕ 1998.934, Τσιμπανούλης, σελ. 82, Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 88, ο ίδιος, Αρμ 2003.1875.

⁴⁶³ Γεωργιάδης Στ., § 4/27, Γκούσκου, ΕΕμπΔ 1995.146, Κεράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 729, αρ. 4, ΕφΑθ 1638/1961 ΝΔ 17.658.

δεν συμφωνηθεί αμοιβή, θα πρόκειται για εντολή⁴⁶⁴ (άρθρο 713 επ.) ή για *sui generis* σύμβαση -στα πλαίσια της ελευθερίας των συμβάσεων-⁴⁶⁵, ενώ κατ' άλλη άποψη⁴⁶⁶ ο σύμβουλος επενδύσεων αποκομίζει έμμεσο οικονομικό όφελος.

Επίσης, υποστηρίζεται⁴⁶⁷ ότι αποφασιστικό κριτήριο για τον καθορισμό της νομικής φύσης είναι η *διάρκεια*: Συνεπώς, σε περίπτωση που παρέχονται συνεχώς συμβουλές για ορισμένο ή αόριστο χρόνο, θα πρόκειται για *σύμβαση εργασίας* με αντικείμενο τη διεξαγωγή επενδυτικών υποθέσεων τρίτων, ενώ, αν το αντικείμενο της σύμβασης είναι η παροχή μίας μόνο ή λίγων, αριθμητικά περιορισμένων και συγκεκριμένων επενδυτικών συμβουλών, υπάρχει *σύμβαση έργου*.

Τόσο ο τρόπος παροχής των επενδυτικών συμβουλών όσο και η αμοιβή για τις παρασχεθείσες συμβουλές, αποτελούν αντικείμενο της ειδικότερης συμφωνίας των μερών. Έτσι, η σχετική σύμβαση μπορεί να προβλέπει την υποχρέωση παροχής αναλυτικών πληροφοριών μικροοικονομικής και μακροοικονομικής φύσης για την εθνική, την κοινοτική ή την παγκόσμια αγορά που μπορούν να επηρεάσουν την επενδυτική στάση και επιλογή του συγκεκριμένου πελάτη-επενδυτή.

δ) Περιεχόμενο της υποχρέωσης για παροχή επενδυτικών συμβουλών

Το *περιεχόμενο* της υποχρέωσης προς παροχή επενδυτικών συμβουλών καθορίζεται βάσει συγκεκριμένων παραγόντων, οι οποίοι αναφέρονται αφενός στο πρόσωπο του πελάτη και αφετέρου στο επενδυτικό σχέδιο ή γενικότερα στα επενδυτικά προγράμματα⁴⁶⁸ που αυτός επιθυμεί να υιοθετήσει. Η τελική διαμόρφωση του περιεχομένου της υποχρέωσης για παροχή συμβουλών εξαρτάται, έτσι, από ένα σύνολο περιστάσεων, οι οποίες συνοδεύουν κάθε μεμονωμένη περίπτωση, καθώς και από το σκοπό της επένδυσης του πελάτη⁴⁶⁹.

⁴⁶⁴ Γεωργιάδης Στ., § 4/21 επ., Γκούσκου, ΕΕμπΔ 1995.146, Καποδίστριας, ΕρμΑΚ, άρθρο 729, αρ. 11, Πολίτης, ΔΕΕ 1998.934.

⁴⁶⁵ Καραλής, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 729, αρ. 4, Παπαντώνη, Επενδυτικές συμβουλές και διαχείριση χαρτοφυλακίου, 2000, σελ. 90-91, η οποία υποστηρίζει τη θέση αυτή ανεξάρτητα από αμοιβή.

⁴⁶⁶ Τριανταφυλλάκης, ΧρΙΔ 2001.24.

⁴⁶⁷ Καποδίστριας, ΕρμΑΚ, άρθρο 729 αρ. 11, Τριανταφυλλάκης, ΧρΙΔ 2001.24. Η άποψη αυτή είναι η κρατούσα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. *Hopt*, Aktuelle Rechtsfragen der Haftung für Anlage- und Vermögensberatung einschließlich Prospekthftung, 2η έκδ., 1985, σελ. 10-11, *Vortmann*, σελ. 10.

⁴⁶⁸ Ψυχομάνης, Αρμ 2003.1875.

⁴⁶⁹ Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1126 (επ.), *Heinsius*, Anlagenberatung durch Kreditinstitute, ZHR 1981.177.

Η έκταση της υποχρέωσης προσδιορίζεται, επίσης, από τη σύμβαση παροχής συμβουλών αλλά και τις ειδικότερες συνθήκες⁴⁷⁰. Η διάταξη του άρθρου 288 ΑΚ προδιαγράφει το σταθερό περιεχόμενο της υποχρέωσης, η οποία είναι η παροχή ευσυνείδητης, καλά θεμελιωμένης, πλήρους, ακριβούς και σαφούς συμβουλής, ώστε να μην προκύπτει εσφαλμένη εικόνα⁴⁷¹.

Οι συμβουλές της τράπεζας πρέπει να είναι σωστές, προσεκτικές, κατανοητές και ολοκληρωμένες, διακρινόμενες για την ορθότητα, την πληρότητα και τη σαφήνεια τους⁴⁷² και να είναι προσαρμοσμένες στις ιδιαιτερότητες του πελάτη-επενδυτή, όσον αφορά το αντικείμενο της επένδυσης⁴⁷³. Η τράπεζα, λαμβάνοντας υπόψιν της πάντοτε το συμφέρον του πελάτη της, οφείλει να τον πληροφορήσει, έγκαιρα και έγκυρα, σχετικά με το συνολικό φάσμα των περιστάσεων, οι οποίες έχουν σημασία για την επένδυση που προτίθεται να κάνει⁴⁷⁴ και να παρέχει τις δέουσες διευκρινίσεις σχετικά με το περιεχόμενο της σύμβασης⁴⁷⁵. Αν η τράπεζα για οποιονδήποτε λόγο στερείται των εξειδικευμένων γνώσεων που απαιτούνται για την συγκεκριμένη επένδυση, οφείλει να το γνωστοποιήσει στον πελάτη της⁴⁷⁶ και να μην προβεί, έτσι, λόγω έλλειψης επαρκούς πληροφόρησης, στην παροχή οποιασδήποτε επενδυτικής συμβουλής.

Κρίσιμο, ωστόσο, στοιχείο είναι και το επίπεδο γνώσεων του ίδιου του πελάτη, στον οποίο παρέχεται η επενδυτική και συμβουλευτική υπηρεσία. Έτσι, η έκταση της υποχρέωσης συμβουλής και προστασίας του κάθε πελάτη εξαρτάται και από την επαρκή ή μη γνώση⁴⁷⁷ του αντικειμένου των επενδυτικών υπηρεσιών λόγω της επαγγελματικής ιδιότητας του τελευταίου ή της γενικότερης ενασχόλησής του με τα

⁴⁷⁰ Ενδεικτικά, ζήτημα ευθύνης μπορεί να ανακύψει στις ακόλουθες περιπτώσεις: α) μη συγκέντρωση των απαιτούμενων πληροφοριών, που αφορούν την οικονομική επιφάνεια και τους επενδυτικούς στόχους του πελάτη (άρ. 6 Κώδικα Δεοντολογίας ΕΠΕΥ, β) έλλειψη έγγραφης προειδοποίησης των κινδύνων γ) μη πραγματοποίηση τεχνικής και θεμελιώδους ανάλυσης της αξίας των κινητών αξιών από εξειδικευμένους και έμπειρους συμβούλους-αναλυτές (άρθρο 5 παρ. 1 Κώδικα Δεοντολογίας ΕΠΕΥ). *Τριανταφυλλάκης, ο.π. Βλ. και Ψυχομάνη, Αρμ 2003.1875.*

⁴⁷¹ *Καράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 729, αρ. 4, Ψυχομάνης, Αρμ 2003.1875.*

⁴⁷² *Γεωργιάδης Στ., § 6, Καράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 729, αρ. 4, Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 209.*

⁴⁷³ *Γεωργιάδης Στ., § 7, 8.*

⁴⁷⁴ Πρβλ. *Canaris, Bankvertragsrecht, § 77 (επ.)* για το γερμανικό δίκαιο, λόγω της διαφορετικής διατύπωσης της § 676 BGB (= άρθρο 729 ΑΚ).

⁴⁷⁵ *Ψυχομάνης, Αρμ 2003.1875.*

⁴⁷⁶ BGH, Απόφαση της 6.7.1993, ΕΕμπΔ 1995.140.

⁴⁷⁷ Η γνώση του κάθε προσώπου γίνεται με βάση συγκεκριμένα και όχι γενικευμένα κριτήρια. Μπορεί να αποδεικνύεται από οποιαδήποτε πηγή, προφορική ή γραπτή, ακόμη δε και από την προηγούμενη επενδυτική πολιτική του πελάτη, Βλ. *Τουντόπουλος Β., Η ευθύνη των ΕΠΕΥ έναντι των επενδυτών για παράλειψη πληροφόρησης στα πλαίσια των συμβάσεων απλής λήψης και εκτέλεσης εντολών (σκέψεις σχετικά με την απόφαση του γερμανικού ακυρωτικού της 5.10.1999), ΔΕΕ 2001.481 επ.*

επενδυτικά προγράμματα. Ο Κώδικας Δεοντολογίας⁴⁷⁸ που διέπει την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών στοχεύει, εξάλλου, κυρίως στην προστασία των άπειρων επενδυτών και θέτει κατά κάποιον τρόπο την έκταση της υποχρέωσης προστασίας σε μία σχέση αντιστρόφως ανάλογη προς το επίπεδο γνώσεων του επενδυτή.

Η τράπεζα, βέβαια, οφείλει να προειδοποιεί τον πελάτη της για τους αναλαμβανόμενους κινδύνους⁴⁷⁹, ειδικότερα δε, για το αν η επένδυση παρουσιάζει ιδιαίτερα μεγάλο κίνδυνο⁴⁸⁰ και αν γίνεται για να τοποθετηθούν τα χρήματα με ασφάλεια ή επισφάλεια⁴⁸¹, αν, δηλαδή, θα υπάρξει ή όχι "εγγυημένη" εξασφάλιση απόδοσης⁴⁸².

Επειδή, σε κάποιο βαθμό, όλες οι επενδύσεις ενέχουν το στοιχείο του κινδύνου, αυτό που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι το μέγεθος του κινδύνου. Η προτεινόμενη επένδυση πρέπει να λαμβάνει υπόψη της το στοιχείο αυτό και να προσαρμόζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πελάτη⁴⁸³. Η υποχρέωση συμβουλής της τράπεζας δεν συνίσταται στην επιβολή της άποψής της, αναφορικά με την ενδεδειγμένη επένδυση, αλλά, κυρίως, στο να καταστήσει στον πελάτη της σαφή και συνειδητό τον κίνδυνο, στον οποίο εκτίθεται και στη συνέχεια αυτός ελεύθερος να επιλέξει την οιαδήποτε επενδυτική πολιτική επιθυμεί, όσο επικίνδυνη και αν αυτή κρίνεται.

Σχετικά με τον επενδυτικό στόχο, η συμβουλή πρέπει να αναφέρεται σε εκείνες τις ιδιότητες και σε εκείνους τους κινδύνους, οι οποίοι έχουν ή δύναται να έχουν ουσιώδη σημασία για την εκάστοτε απόφαση επένδυσης⁴⁸⁴. Κατά την παροχή αυτής της συμβουλής, θα πρέπει να γίνει διάκριση ανάμεσα σε γενικούς⁴⁸⁵ και σε ειδικούς κινδύνους⁴⁸⁶, οι οποίοι προκύπτουν από τα ατομικά δεδομένα του επενδυτικού στόχου.

⁴⁷⁸ Βλ. άρθρο 7 Ν. 2339/1996, το οποίο προβλέπει ότι κατά την εφαρμογή του Κώδικα Δεοντολογίας λαμβάνεται υπόψη η επαρκής ή μη γνώση του αντικειμένου των επενδυτικών υπηρεσιών λόγω επαγγελματικής ιδιότητας του προσώπου, στο οποίο παρέχεται η επενδυτική υπηρεσία, κύρια ή παρεπόμενη.

⁴⁷⁹ Ασφαλώς, δεν νοείται τήρηση των αρχών της καλής πίστης, όταν η ενημέρωση προάγει ή ενθαρρύνει την παρανομία και την καταστρατήγηση των νόμων, όπως και η υπόσχεση διευκόλυνσης και καθοδήγησης στην παρανομία. *Ψυχομάνης*, Αρμ 2003.1876.

⁴⁸⁰ *Τσιμπανούλης*, σελ. 79.

⁴⁸¹ BGH, Απόφαση της 6.7.1993, ΕΕμπΔ 1995.139.

⁴⁸² *Βελέντζας*, Χρηματιστήρια - Κεφαλαιαγορά, σελ. 181, *Ψυχομάνης*, Αρμ 2003.1876, *Schwintowski / Schäffer*, Bankrecht, 1997, § 43.

⁴⁸³ Δηλαδή πρέπει να είναι η *αρμόζουσα* για τον επενδυτή. BGH, Απόφαση της 25.11.1981 NJW 1982.1095, ιδίως 1096.

⁴⁸⁴ BGH, Απόφαση της 4.2.1987 WM 1987.531, ιδίως 532.

⁴⁸⁵ Λ.χ. οικονομική κατάσταση, ανάπτυξη της κεφαλαιαγοράς.

⁴⁸⁶ Π.χ. κίνδυνος από νομισματικές διακυμάνσεις, διακυμάνσεις επιτοκίων κ.α.

Οι απαιτήσεις, οι οποίες απορρέουν από την υποχρέωση της τράπεζας προς έλεγχο, δεν είναι μειωμένες ακόμη και αν η επένδυση, η οποία προτείνεται, αφορά αλλοδαπούς τίτλους⁴⁸⁷. Τότε, η τράπεζα είναι υποχρεωμένη να πληροφορηθεί, ακόμη και από πηγές του εξωτερικού, σχετικά με την αξία των κινητών αξιών ή, αν χρειαστεί, ακόμη και να διενεργήσει η ίδια έλεγχο. Αντίθετα, ο κίνδυνος της αφερεγγυότητας⁴⁸⁸ του εκδότη των τίτλων δεν είναι δυνατόν να υπολογιστεί από την τράπεζα, η οποία δεν φέρει για αυτό ευθύνη.

Ο ενδιαφερόμενος για την επένδυση δικαιούται να βασίζεται στο γεγονός ότι η τράπεζα, η οποία τον συμβουλεύει και στην οποία δείχνει εμπιστοσύνη λόγω της ειδικής (εξειδικευμένης) γνώσης της, θεωρεί την επένδυση αρμόζουσα για τον επενδυτή⁴⁸⁹.

Η τράπεζα δεν θα πρέπει, επ' ουδενί, να χρησιμοποιεί τους πελάτες της προς εξυπηρέτηση αποκλειστικά δικών της συμφερόντων, καθώς θα ήταν ανεπίτρεπτο και αδιανόητο η τράπεζα, κατά την εκπλήρωση του καθήκοντος της επενδυτικής καθοδήγησης του πελάτη, να αφήνει να επηρεασθεί από το συμφέρον της, προκειμένου να επιτύχει όσο το δυνατό μεγαλύτερο κύκλο εργασιών και να αποκομίζει αντιστοίχως περισσότερες προμήθειες⁴⁹⁰.

Με βάση τα ανωτέρω, *προσέκρουσα* εκπλήρωση της υποχρέωσης παροχής επενδυτικών συμβουλών, συνιστά η παροχή προς τον πελάτη με ακρίβεια και πληρότητα όλων εκείνων των στοιχείων και πληροφοριών που θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση της επενδυτικής του επιλογής. *Πλημμελή* εκπλήρωση, κατά συνέπεια, θα συνιστά η παροχή εσφαλμένης, ανακριβούς ή ελλιπούς πληροφόρησης, εξαιτίας της

Σε περίπτωση πλημμελούς εκπλήρωσης της παραπάνω υποχρέωσης, η τράπεζα υποχρεούται σε αποζημίωση των πελατών της. Αν πρόκειται για προσυμβατική υποχρέωση πληροφόρησης, η υπαίτια παράβαση αυτής δημιουργεί ευθύνη από τις διαπραγματεύσεις (ΑΚ 198) και, κατά συνέπεια, υποχρέωση αποκατάστασης του διαφέροντος εμπιστοσύνης, που περιλαμβάνει τόσο την θετική όσο και την αποθετική

⁴⁸⁷ Όπως λ.χ., όταν συμπεριλαμβάνει στο πρόγραμμά της αλλοδαπές κινητές αξίες.

⁴⁸⁸ Έτσι, λ.χ. σε περίπτωση αναδοχής έκδοσης τίτλων (*underwriting*), ο έλεγχος της φερεγγυότητας του εκδότη τίτλων και της αξίας των κινητών αξιών περιορίζεται στο περιεχόμενο και στην τυπική αρτιότητα των στοιχείων, τα οποία υποβάλλονται από τον εκδότη των τίτλων και από την τράπεζα, η οποία μαζί με τον εκδότη υποβάλλει την αίτηση για εισαγωγή, καθώς και σ' εκείνες τις περιπτώσεις που η υπηρεσία παροχής έγκρισης λαμβάνει γνώση ότι αυτοί αντίκεινται στην εισαγωγή. Δεν διενεργεί δική της έρευνα για τη φερεγγυότητα του εκδότη τίτλων και τον κίνδυνο των κινητών αξιών που πρόκειται να εισαχθούν. Γι' αυτό ο έλεγχος που επιχειρείται στο πλαίσιο της διαδικασίας εισαγωγής δεν είναι έλεγχος φερεγγυότητας. BGH, Απόφαση της 6.7.1993, ΕΕμπΔ 1995.140.

⁴⁸⁹ Δηλαδή, θεωρεί τις κινητές αξίες, τις οποίες έχει συμπεριλάβει στο επενδυτικό της πρόγραμμα, ως "καλές".

⁴⁹⁰ *Canaris*, Bankvertragsrecht, § 813. Πρβλ. *Schwintowski / Schäffer*, § 53.

ζημία (ΑΚ 298). Κατά το στάδιο, όμως, της συμβατικής δέσμευσης πελάτη και τράπεζας (άρθρα 714, 729, 281, 288 ΑΚ), η παράβασή της συνεπάγεται ενδοσυμβατική ευθύνη, κατ' αναλογική εφαρμογή των άρθρων 335 και 298 ΑΚ, και γεννά υποχρέωση αποζημίωσης, ανόρθωσης δηλ., τουλάχιστον, της θετικής τους ζημίας⁴⁹¹, την οποία αυτοί υπέστησαν εμπιστευόμενοι τις -λανθασμένες- πληροφορίες και τις -επισφαλείς- συμβουλές της⁴⁹². Ειδικότερα, αν πρόκειται για παράβαση της κύριας υποχρέωσης στα πλαίσια αυτοτελούς σύμβασης, η πλημμελής εκπλήρωση της παροχής συνεπάγεται την ενδοσυμβατική ευθύνη της τράπεζας βάσει των γενικών διατάξεων (690 ΑΚ- αν δεχθούμε το χαρακτήρα της ως σύμβασης έργου), χωρίς να αποκλείεται το ενδεχόμενο να συρρέει παράλληλα και με ευθύνη από αδικοπραξία (914 ΑΚ). Αν η υποχρέωση αποτελεί παρεπόμενη υποχρέωση στα πλαίσια άλλης υφιστάμενης σύμβασης επενδυτικών υπηρεσιών, η παράβασή της θα συνιστά πλημμελή εκπλήρωση της κύριας υποχρέωσης, η οποία θα γεννά, επίσης, δικαίωμα αποζημίωσης (ενδεχομένως, και δικαίωμα υπαναχώρησης, επί αμοτεροβαρών συμβάσεων).

Ειδικά, πάντως, όσον αφορά τις τράπεζες, το ζήτημα της επαρκούς πληροφόρησης κατά την παροχή επενδυτικών υπηρεσιών έχει μεγάλη πρακτική σημασία λόγω του ρόλου που αναλαμβάνουν παρέχοντας ειδικότερες υπηρεσίες, όπως αυτή του αναδόχου δημόσιας εγγραφής στο χρηματιστήριο, της διαχείρισης χαρτοφυλακίου, της χρηματιστηριακής παραγγελίας, της κατάθεσης τίτλων αλλά ακόμη και της πληροφόρησης του πελάτη για την πιστοληπτική ικανότητα λ.χ. μιας εταιρίας⁴⁹³.

ε) Διάκριση από την διαχείριση χαρτοφυλακίου

Διαχείριση χαρτοφυλακίου⁴⁹⁴ είναι η, μετά από ανάθεση, επιμέλεια του συνόλου ή μέρους της περιουσίας ενός προσώπου από άλλο πρόσωπο έναντι αμοιβής, δηλαδή, η παραγωγική και κατά το δυνατόν επωφελέστερη διοίκηση (διαχείριση) μιας ομάδας περιουσιακών στοιχείων (χαρτοφυλακίου)⁴⁹⁵.

⁴⁹¹ Δεν αποκλείεται και αποκατάσταση του διαφυγόντος κέρδους.

⁴⁹² Ψυχομάνης, Αρμ 2003.1878.

⁴⁹³ Γκούσκου Α., Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 1997.665 επ.

⁴⁹⁴ Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1124, ο ίδιος, Χρηματιστήρια - Κεφαλαιαγορά, σελ. 156-157, Γεωργιάδης Στ., § 4/3, Καρατζένης, Διαχείριση χαρτοφυλακίου, 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικών, 2000.414 επ., Κοτζαμάνης, Διαχείριση χαρτοφυλακίου στη θεωρία και στην πράξη, χ.χρ., passim, Παπαντώνη, ο.π.

⁴⁹⁵ άρθρο 2 παρ.1. στοιχ. γ του Ν. 2396/1996 και 24 παρ.1 στοιχ. ΙΑ του Ν. 2076/1992.

Η διαχείριση χαρτοφυλακίων περιλαμβάνει και τη διαχείριση χαρτοφυλακίων του ίδιου του χρηματοπιστωτικού φορέα, όπως και θεσμικών επενδυτών⁴⁹⁶ ή και ιδιωτών⁴⁹⁷. Παρουσιάζεται τόσο μεγάλη η αύξηση της ζήτησης τέτοιου είδους υπηρεσιών προς τις τράπεζες, ώστε να γίνεται λόγος για την εμφάνιση ενός νέου είδους τραπεζικής, της "θεσμικής" τραπεζικής⁴⁹⁸.

Αντικείμενο διαχείρισης μπορεί ν' αποτελούν καταρχήν κάθε είδους περιουσιακά στοιχεία και μορφές επένδυσης λ.χ. μετρητά, χρηματοπιστωτικά μέσα, πολύτιμα μέταλλα, αντικείμενα τέχνης, νομίσματα, εταιρικές συμμετοχές, ακίνητα κ.λπ.⁴⁹⁹

Ο διαχειριστής αναλαμβάνει την υποχρέωση να διαχειρίζεται παραγωγικά την περιουσία του επενδυτή για λογαριασμό του τελευταίου. Η δραστηριότητά του συνίσταται δηλ. στην διεξαγωγή υποθέσεων τρίτου προσώπου προς το συμφέρον αυτού. Η σύμβαση διαχείρισης χαρτοφυλακίου είναι *διαρκής ενοχική σύμβαση παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών*, με έντονα εμπιστευτικό χαρακτήρα, κατά το άρθρο 648 ΑΚ, η οποία καταρτίζεται *ατόπως*⁵⁰⁰. Βασική υποχρέωση της τράπεζας (διαχειριστή) είναι, συνεπώς, η προαγωγή και προστασία των συμφερόντων του πελάτη, με στόχο την, όσο το δυνατόν, καλύτερη αξιοποίηση των περιουσιακών του στοιχείων. Παράβαση της κύριας υποχρέωσης αυτής αλλά και των παρεπόμενων που δημιουργούνται από τη σχέση αυτή⁵⁰¹ μπορεί να στοιχειοθετήσει συμβατική ή αδικοπρακτική ευθύνη για την τράπεζα⁵⁰² (άρθρα 198, 199 και 914 ΑΚ).

Η διαχείριση χαρτοφυλακίου μοιάζει με την παροχή επενδυτικών συμβουλών στο βαθμό που και οι δύο υπηρεσίες αποβλέπουν στην υποστήριξη του επενδυτή στην

⁴⁹⁶ Λ.χ. αμοιβαίων κεφαλαίων, ασφαλιστικών εταιριών, ασφαλιστικών ταμείων.

⁴⁹⁷ Διαδεδομένοι στη συναλλακτική πρακτική τύποι διαχείρισης χαρτοφυλακίου είναι οι λεγόμενοι discretionary και non-discretionary (advisory) management.

⁴⁹⁸ Στα αγγλικά, institutional banking.

⁴⁹⁹ Μετά την καθιέρωση των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών από το 1973 και την απελευθέρωση των επιτοκίων, η διαχείριση χαρτοφυλακίων απαιτεί και προϋποθέτει εξειδικευμένες υπηρεσίες οι οποίες έχουν ως στόχο τη διαχείριση του κινδύνου. Για το σκοπό αυτό έχουν αναπτυχθεί διάφορες τεχνικές και αγορές, όπως οι αγορές των παραγώγων (αγορές δικαιωμάτων) και προθεσμιακές αγορές (options and futures markets) κ.λπ. Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1180, ιδίως 1887, ο ίδιος, Χρηματιστήρια - Κεφαλαιαγορά, σελ. 156-157, Παναγιώτου, Οι επενδύσεις σε χρηματιστηριακά παράγωγα, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.417.

⁵⁰⁰ Η προβλεπόμενη από τον Κώδικα Δεοντολογίας των ΕΠΕΥ υποχρέωση κατάρτισης αναλυτικής σύμβασης με τον επενδυτή δεν συνεπάγεται την ακυρότητα της σύμβασης λόγω μη τηρήσεως του έγγραφου τύπου, Καρατζένης, σελ. 418.

⁵⁰¹ Υποχρέωση ενημέρωσης και παροχής συμβουλών, υποχρέωση λογοδοσίας, υποχρέωση ίσης μεταχείρισης επενδυτών, αποφυγής συγκρούσεως συμφερόντων και παράλειψης παράνομων πρακτικών.

⁵⁰² Είναι, ωστόσο, δύσκολη η στοιχειοθέτηση πταίσματος και ο καταλογισμός της υπαιτιότητας της τράπεζας, δεδομένου ότι πρέπει να συνεκτιμηθούν τόσο η προβλεψιμότητα της ζημίας από έναν έμπειρο διαχειριστή όσο και η συμμετοχή και στάση του ίδιου του επενδυτή και ο βαθμός παρέμβασής του στις διαχειριστικές αποφάσεις. Βλ. Ρόκας Ν., ο.π. σ.140.

διοίκηση της περιουσίας του. Διαφέρει, όμως, από αυτή, κατά το ότι ο σύμβουλος δεν είναι εξουσιοδοτημένος να προβαίνει σε πράξεις διάθεσης του χαρτοφυλακίου, αλλά παρέχει μόνο επενδυτικές συμβουλές, που συνήθως προσανατολίζονται σε μια συγκεκριμένη επενδυτική απόφαση και δεν έχουν το χαρακτήρα της διαρκούς φροντίδας της περιουσίας του επενδυτή, όπως συμβαίνει στη διαχείριση χαρτοφυλακίου.

6. Η υποχρέωση προς παροχή μέτρων ασφάλειας

Οι τράπεζες ανήκουν στην κατηγορία εκείνων, οι οποίοι παρέχουν υπηρεσίες, η φύση των οποίων τους επιβάλλει την πρόσθετη υποχρέωση να παρέχουν ασφάλεια τόσο στους ίδιους τους πελάτες τους, όσο και στα αγαθά, τα οποία αυτοί τους εμπιστεύονται.

Έτσι, λ.χ.:

Α. Σε περίπτωση *ένοπλης ληστείας*, ο πελάτης μπορεί να αποδείξει την ύπαρξη πταίσματος (δόλου ή αμέλειας) εκ μέρους της τράπεζας, καθιστώντας την έτσι υπεύθυνη για βλάβη που υπέστη. Ανακύπτει, τότε, το ζήτημα ποιά είναι τα κατάλληλα και πρόσφορα μέτρα, τα οποία οφείλει να υιοθετεί και να λαμβάνει η τράπεζα, προκειμένου να ανταποκριθεί στην υποχρέωση παροχής ασφάλειας⁵⁰³. Ανεξάρτητα αν συντρέχουν ή όχι οι προϋποθέσεις της ανωτέρας βίας⁵⁰⁴ -οπότε η απόδειξη των στοιχείων, τα οποία στοιχειοθετούν ανώτερη βία βαρύνει την τράπεζα⁵⁰⁵, η οποία την επικαλείται-, η υποχρέωση παροχής ασφάλειας ανάγεται σε παρεπόμενη υποχρέωση της τράπεζας επιβαλλόμενη από την καλή πίστη. Συνεπώς, σε περίπτωση ένοπλης ληστείας, η τράπεζα δεν απαλλάσσεται, καταρχήν, από τις συμβατικές υποχρεώσεις της έναντι των πελατών της.

Αν αποδειχθεί ότι η τράπεζα δεν έχει υπαιτιότητα, δεν γεννάται ευθύνη της και η επίκληση ανωτέρας βίας είναι, αυτονόητα, περιττή. Αν, αντιθέτως, αποδειχθεί ότι η τράπεζα βαρύνεται με πταίσμα, τότε ευθύνεται έναντι των πελατών της για παράβαση της παρεπόμενης υποχρέωσης παροχής ασφάλειας και καλείται να αποκαταστήσει όλη την επελθούσα σε αυτούς ζημία⁵⁰⁶.

⁵⁰³ *Grva*, § 48.

⁵⁰⁴ Λ.χ. διακοπή ή πτώση ρεύματος. ΕφΘεσ 1722/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.747.

⁵⁰⁵ ΑΠ 1122/2003, ΕΤρΑξΧρΔ 2004.76.

⁵⁰⁶ *Grva*, ο.π. § 49, 50.

Β. Στη σύμβαση μίσθωσης χρηματοθυρίδων, η οποία έχει ως σκοπό τη διαφύλαξη του περιεχομένου τους από τους καθημερινούς κινδύνους, σε συνδυασμό με την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη - όπως αυτά χρησιμεύουν κατά το άρθρο 200 ΑΚ για την ερμηνεία των συμβάσεων-, συνάγεται μία παρεπόμενη υποχρέωση⁵⁰⁷ της εκμισθώτριας τράπεζας, η οποία ανάγεται στη διατήρηση του θησαυροφυλακίου σε κατάσταση πλήρους ασφάλειας⁵⁰⁸. Αυτό επιτυγχάνεται, εμμέσως, ως συνέπεια της ασφάλειας, την οποία παρέχει το θησαυροφυλάκιο της τράπεζας καθ'αυτό⁵⁰⁹. Με άλλα λόγια, η καλή πίστη επιβάλλει την ανάληψη ιδιαίτερα αυξημένης ευθύνης της τράπεζας στα πλαίσια των ΑΚ 288 και 575, και τη θεώρηση της υπηρεσίας εκμίσθωσης θυρίδας θησαυροφυλακίου όχι απλώς ως σύμβαση μισθώσεως πράγματος (κρατούσα και μάλλον ορθή άποψη) αλλά ως σύμβαση μισθώσεως πλήρως ασφαλισμένου πράγματος⁵¹⁰. Η μη εκπλήρωση εκ μέρους της εκμισθώτριας τράπεζας της παραπάνω παρεπόμενης υποχρέωσής της αποτελεί *θετική παράβαση* της σύμβασης, από την οποία ο μισθωτής θα αντλήσει τα τυχόν δικαιώματά του, βάσει των γενικών διατάξεων περί πλημμελούς εκπλήρωσης ή και των διατάξεων περί αδικοπραξιών, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της αδικοπραξίας⁵¹¹. Δεν αποκλείεται, όμως, να συντρέχει, παράλληλα, και ευθύνη του πελάτη, όπως στην περίπτωση που δεν γνωστοποίησε έγκαιρα στην τράπεζα την απώλεια του κλειδιού του, ώστε να λάβει αυτή τα αναγκαία μέτρα⁵¹².

Γ. Η υποχρέωση παροχής ασφάλειας, συνδέεται άμεσα και με την ιδιαίτερα εκτεταμένη χρήση των *συστημάτων της ηλεκτρονικής*, που αποτελούν, όπως ήδη

⁵⁰⁷ Υποστηρίζεται ότι η παροχή αυτής της ασφάλειας εκ μέρους της τράπεζας συνιστά κύρια συμβατική υποχρέωσή της. Η εκμίσθωση θυρίδας αποτελεί προνομιακή τραπεζική εργασία (άρ. 24 ν. 2076/1992), αφού ο πελάτης προσφεύγει στην αναζήτηση της υπηρεσίας αυτής λόγω της χαμηλού κόστους, πλήρους και απόλυτης ασφάλειας που μόνον οι τράπεζες παρέχουν. *Ψυχομάνης*, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, 2002, σελ.182.

⁵⁰⁸ Βλ. όμως, ΠΠρΑθ 2677/1997 (προδ.), ΕΤρΑξΧρΔ 1999.705, όπου υπάρχει ισχυρισμός της τράπεζας ότι η σύμβαση μίσθωσης της θυρίδας δεν εμπεριέχει και υποχρέωσή της για φύλαξη των πραγμάτων.

⁵⁰⁹ Η ευθύνη της τράπεζας ανευρίσκεται μόνο στη διατήρηση του θησαυροφυλακίου σε κατάσταση πλήρους ασφάλειας, η οποία εναρμονίζεται προς τη βούληση του μισθωτή-πελάτη να εξυπηρετηθεί στον τελικό σκοπό που αποβλέπει. *Ραγομανίκης*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 574, αρ. 5, *Σπυριδάκης*, Μίσθωση θυρίδας θησαυροφυλακίου, ΝοΔ/ΣΔΕμΤΕ 1993.3, 13, 18, ΕφΘεσ 144/1961 Αρμ 1961.219 = ΕΕμπΔ 1961.303 = ΝοΒ 1961.767, ΠΠρΑθ 15799/1952 ΝΔ 9.439.

⁵¹⁰ Για το λόγο αυτό αποκλείεται και η συμφωνία απαλλακτικών ρητρών, που απαλλάσσουν την ευθύνη της τράπεζας ή των προστηθέντων της, ακόμη και για ελαφρά αμέλεια. Δεν αποκλείεται, όμως, η τράπεζα να θέσει στις σχετικές συμβάσεις ρήτρες εύλογου ποσοτικού περιορισμού της οφειλόμενης αποζημίωσης. Έτσι, *Ψυχομάνης*, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, 2002, σελ.184-186.

⁵¹¹ *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 886-887, ΜΠρΑθ 135/2000, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.616.

⁵¹² ΠΠρΑθ 2677/1997 (προδ.), ΕΤρΑξΧρΔ 1999.705.

εκτέθηκε, αναπόσπαστο τμήμα της τραπεζικής πρακτικής. Για να αντιμετωπιστούν κίνδυνοι από την ηλεκτρονική διαβίβαση εντολών πελατών προς τις τράπεζές τους, κίνδυνοι που μπορούν να εντοπιστούν σε όλα τα στάδια διαβίβασης και εκτέλεσης μιας εντολής, με χαρακτήρα είτε τεχνικό, όπως π.χ. τεχνικές βλάβες του συστήματος, ή ανθρώπινο, όπως π.χ. παραποίηση της εντολής, εντολή από μη εξουσιοδοτημένο πρόσωπο, καθυστέρηση στην διαβίβαση ή στην αποδοχή αυτής κ.α., οι τράπεζες, στα πλαίσια της γενικότερης υποχρέωσης προστασίας προς τους πελάτες τους, υποχρεούνται να διαθέτουν τα μέσα εκείνα, που να εξασφαλίζουν για τους συναλλασσόμενους με αυτές το *minimum* ασφάλειας, που απαιτείται για την διενέργεια τραπεζικών συναλλαγών. Στα πλαίσια αυτά, και λόγω της αυξημένης δυνατότητας για συνεχή βελτίωση της οργανωτικής τους δομής, οι τράπεζες οφείλουν να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, που μπορούν να εντοπιστούν σε τρία επίπεδα: α) σε επίπεδο ασφάλειας της λειτουργίας του συστήματος, β) σε επίπεδο μεθόδων ταυτοποίησης των δικαιούχων και γ) σε επίπεδο προστασίας των προσωπικών δεδομένων και του απορρήτου των συναλλαγών⁵¹³.

Ένα σύστημα είναι ασφαλές, όταν διασφαλίζει την ακεραιότητα των δεδομένων που έχει στην κατοχή του, προλαμβάνει φαινόμενα πλαστότητας και πλαστογραφίας⁵¹⁴, είναι έτοιμο να ανταποκριθεί μέσα σε εύλογο χρόνο στις ανάγκες που επιβάλλει η χρήση του, ενώ, παράλληλα, μπορεί να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο βλάβης ή διακοπής λειτουργίας του, χωρίς τον κίνδυνο απώλειας των στοιχείων που χειρίζεται. Για την επίτευξη ενός τέτοιου επιπέδου λειτουργίας, κάθε τράπεζα καλείται να λαμβάνει μέτρα, που έχουν να κάνουν τόσο με την υποστήριξή του κατά τρόπο φυσικό, -φύλαξη από εξειδικευμένο προσωπικό-, όσο και οργανωτικό – κατάλληλη εκπαίδευση του προσωπικού, χρήση κλειδιών ασφαλείας κ.α.-, αλλά και μηχανογραφικό/λογιστικό –χρήση συστημάτων προστασίας για την αναγνώριση και ταυτοποίηση των πελατών-εντολέων⁵¹⁵.

⁵¹³ *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisation du paiements, 1996, p.p. 30-35, 295.

⁵¹⁴ Η αυτοματοποίηση (αντικατάσταση του αυτοπρόσωπου ελέγχου από τον μηχανικό) και αποπροσωποποίηση (η διενέργεια εντολών πληρωμών μέσω ηλεκτρονικών μηχανημάτων) των τραπεζικών συναλλαγών καθιστά ολοένα και δυσχερέστερο το έργο των τραπεζών, και επιβάλλει τη λήψη μέτρων για την εξακρίβωση του περιεχομένου των εντολών που της διαβιβάζονται, ειδικά ως προς το ποσό, την υπογραφή και τον δικαιούχο *Thunis X.*, π.ο., p.p. 159-162.

⁵¹⁵ Χρήση μυστικών κωδικών, ή, σε πολύ εξειδικευμένες περιπτώσεις, αναγνώριση βάσει φυσικών χαρακτηριστικών, όπως η ίρις του ματιού κ.α. Όσον αφορά τη χρήση τετραψήφιου κωδικού αριθμού (PIN), υποστηρίζεται ότι, με επιτρεπόμενο ανώτατο όριο χρήσης τις τρεις προσπάθειες, οι πιθανότητες να βρεθεί ο σωστός κωδικός από μη δικαιούχο είναι 0.03%.

7. Η υποχρέωση ελέγχου διενέργειας ύποπτων συναλλαγών

Οι τράπεζες σε κάθε συναλλαγή με πελάτες, για τους οποίους υπάρχουν υπόνοιες ότι επιδιώκουν την νομιμοποίηση κεφαλαίων από εγκληματικές δραστηριότητες, οφείλουν να ελέγχουν την προέλευση των περιουσιακών τους στοιχείων⁵¹⁶ που αποτελούν κατά περίπτωση το αντικείμενο της συναλλαγής⁵¹⁷, ούτως ώστε να μην αποτελέσει αυτή το μέσο για την ανακύκλωση παρανόμως αποκτηθέντων χρημάτων αλλά και των ίδιων των εγκληματικών πράξεων που παράγουν τα χρήματα αυτά.

Έτσι, πρέπει να εξετάζουν με ιδιαίτερη προσοχή και να αποφεύγουν τη διενέργεια συναλλαγών⁵¹⁸ για τις οποίες γνωρίζουν ή βάσιμα υποπτεύονται ότι συνδέονται με νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες⁵¹⁹.

⁵¹⁶ Το πρόβλημα του ξεπλύματος του βρώμικου χρήματος δείχνει, έτσι, να σχετίζεται άμεσα με την ανάγκη κάμψης του τραπεζικού απορρήτου. Δούβλης Β., Η αντιμετώπιση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος από την ελληνική τραπεζική νομοθεσία, ΕλλΔνη 1995.28.

⁵¹⁷ Απλή κατάθεση σε κοινό λογαριασμό, όπου είναι συνδικαιούχος ο δράστης της εγκληματικής δραστηριότητας αποτελεί πράξη απόκρυψης που δεν στοιχειοθετεί το έγκλημα του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, ΕφΛαρ 50/2004, ΠοινΔ/νη 2004.531. Δεν στοιχειοθετείται το έγκλημα και στην περίπτωση που ο κατηγορούμενος δεν χρησιμοποίησε κάποια ιδιαίτερη τεχνική του χρηματοπιστωτικού συστήματος ούτε είχε δημιουργήσει πλέγμα οικονομικών συναλλαγών για να συγκαλύψει τη δραστηριότητά του. ΠλημΘεσ 918/2002, ΠοινΔ/νη 2003.263 και ΠλημΑλεξ 16/1999, ΠοινΔικ 2000.376.

⁵¹⁸ Πρβλ. περιπτώσεις ύποπτων συναλλαγών οι οποίες εμπεριέχουν κίνδυνο χρησιμοποίησης των πιστωτικών ιδρυμάτων για τη νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, σύμφωνα με τα παραδείγματα κρατών-μελών που συγκέντρωσε η Financial Action Task Force (FATF) III-WGII on Money Laundering Annex IV, Appendix B", σε Βελέντζα, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 366 επ. Η FATF ολοκλήρωσε την αναθεώρηση των 40 Συστάσεων της για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες. Η αναθεώρηση των 40 Συστάσεων, σε συνδυασμό με τις οκτώ Ειδικές Συστάσεις της FATF, διασφαλίζει τη δημιουργία ενός εκτενούς, ολοκληρωμένου και ανθεκτικού διεθνούς πλαισίου για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες και τρομοκρατικές δραστηριότητες. Οι βασικές αλλαγές που επέρχονται με την αναθεώρηση των 40 Συστάσεων αφορούν κυρίως στα εξής: α) την κατάρτιση ενός καταλόγου αξιόπινων πράξεων, οι οποίες θα πρέπει να αποτελούν τον κεντρικό πυρήνα των αδικημάτων που σχετίζονται με παράνομες δραστηριότητες (ξέπλυμα χρήματος), β) την ενίσχυση των μέτρων για τους πελάτες και τις συναλλαγές υψηλού κινδύνου, συμπεριλαμβανομένης της αντιπροσωπευτικής τραπεζικής και των πολιτικά διωκόμενων προσώπων, γ) την επέκταση των μέτρων καταπολέμησης της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες σε καθορισμένου τύπου μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και επαγγελματικές δραστηριότητες (καζίνο, δικηγόροι, έμποροι πολύτιμων λίθων, κτηματομεσίτες, λογιστές, συμβολαιογράφοι, σύμβουλοι επιχειρήσεων κ.ά.), δ) τη θέσπιση βασικών μέτρων θεσμικού χαρακτήρα σε επίπεδο διεθνούς συνεργασίας, ε) την επέκταση και προσαρμογή των απαιτήσεων οι οποίες προβλέπονται για την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, ώστε να καλύπτουν και τη χρηματοδότηση τρομοκρατικών δραστηριοτήτων, καθώς και στ) την απαγόρευση των επονομαζόμενων "shell banks", δηλαδή τραπεζών, οι οποίες έχουν συσταθεί βάσει της δικαιοδοσίας ενός κράτους, στο οποίο δεν έχουν φυσική υπόσταση και οι οποίες δεν αποτελούν θυγατρική εταιρία ενός εποπτευόμενου χρηματοπιστωτικού ομίλου. Βλ. σχετικά, ΔΕΕΤ 2003.Β.80.

⁵¹⁹ Άρθρο 12 Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας.

Πρόκειται για τις συναλλαγές οι οποίες αφορούν το λεγόμενο "ξέπλυμα" παράνομου ή βρώμικου χρήματος⁵²⁰.

Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία⁵²¹, για την αποτροπή και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, οι τράπεζες, κατά την τήρηση των υποχρεώσεών τους, πρέπει να επιδεικνύουν ιδιαίτερη προσοχή και, θεσπίζοντας διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου και επικοινωνίας, να λαμβάνουν τα κατάλληλα οργανωτικά και διοικητικά μέτρα, ώστε να τηρούνται οι διατάξεις του νόμου, να αποτρέπεται το ενδεχόμενο προσβολής χωρίς λόγο της προσωπικότητας των συναλλασσομένων και να παρέχεται στους εργαζομένους σε αυτές η απαραίτητη κάθε φορά διοικητική και νομική στήριξη⁵²².

8. Ειδικές υποχρεώσεις της τράπεζας σχετικές με την τήρηση λογαριασμού

Η τράπεζα κατά την τήρηση ενός λογαριασμού έχει συγκεκριμένες υποχρεώσεις διαφορετικές από αυτές, τις οποίες γεννούν οι ενέργειες με τις οποίες αυτός σχετίζεται⁵²³. Πράγματι, η τήρηση ενός λογαριασμού αποτελεί μία αυτόνομη υπηρεσία συνδεδεμένη με το άνοιγμα ενός λογαριασμού και όχι με το σύνολο των υπηρεσιών, τις οποίες καλείται να παράσχει για την εκτέλεση των επιμέρους εγγραφών. Υπάρχει, λοιπόν, ευθύνη της τράπεζας για την τήρηση ενός

⁵²⁰ "Money laundering", "Blanchissement de l'argent". Βλ. αντί άλλων, Ρόκα Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 45-46, Βελέντζα, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 355 καθώς και Αλεξιάδη, Η νομιμοποίηση των προσόδων του εγκλήματος, in: Ελληνική Εταιρεία Ποινικού Δικαίου, Τα οικονομικά εγκλήματα (Πρακτικά Δ' Πανελληνίου Συνεδρίου), 1993, σελ. 119, Δημήτρη, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, 2002, Δούβλη, Η αντιμετώπιση του "ξέπλυματος βρώμικου χρήματος" από την ελληνική τραπεζική νομοθεσία, ΕλλΔνη 1995.27 = ΔΕΕΤ 1995.Β.88, Κάτσιο, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, 1997, Παύλου Στ., Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες και ιδίως η οριοθέτησή της από την αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκλήματος, Υπεράσπιση 2000.633.

⁵²¹ Στο ελληνικό δίκαιο, η πρόληψη και η καταστολή της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων ρυθμίζεται από τα άρθρα 1-9 Ν. 2331/1995, όπως ισχύει, την ΠΔ/ΤΕ 2181/5.3.93 "Πρόληψη διενέργειας συναλλαγών σε ξένο νόμισμα μέσω του τραπεζικού συστήματος για την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες", το π.δ. 401/1996 "Περί οργανώσεως και λειτουργίας της Επιτροπής για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες του άρθρου 7 του Νόμου 2331/95" και το Ν. 2665/1998, που κύρωσε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το ξέπλυμα, την έρευνα, την κατάσχεση και δήμευση των προϊόντων που προέρχονται από εγκληματικές δραστηριότητες. Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 356 (επ.).

⁵²² Άρθρο 13 Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας.

⁵²³ Η υποχρέωση ελέγχου της ταυτοπροσωπίας σε περίπτωση ανάληψης χρημάτων από τραπεζικό λογαριασμό εξετάζεται αναλυτικά παρακάτω σε σχέση με την ευθύνη της τράπεζας.

λογαριασμού⁵²⁴, η οποία προστίθεται στην ευθύνη η οποία δημιουργείται από την εκτέλεση των ενεργειών οι οποίες απαιτούνται.

Στην πράξη, οι υποχρεώσεις της τράπεζας κατά την τήρηση ενός λογαριασμού δεν αποτελούν αντικείμενο ειδικότερης συμφωνίας μεταξύ των μερών, προκύπτουν κυρίως από επαγγελματικούς κανόνες, και είναι οι ακόλουθες⁵²⁵: η υποχρέωση ακρίβειας, η υποχρέωση συνέπειας, η υποχρέωση επικοινωνίας και η υποχρέωση παροχής συμβουλών.

α) Η υποχρέωση ακρίβειας

Η υποχρέωση ακρίβειας περιλαμβάνει την υποχρέωση της τράπεζας να τηρεί τους λογαριασμούς χωρίς -ανθρώπινα⁵²⁶ ή λογιστικά⁵²⁷ - λάθη και παραλείψεις⁵²⁸.

Έτσι λ.χ. μία τράπεζα, η οποία αρνείται την πληρωμή μιας επιταγής ελλείπει διαθεσίμων συνεπεία λογιστικού λάθους, οφείλει να αποκαταστήσει τη ζημία, η οποία προκλήθηκε στον εκδότη της, για τη δημιουργία αρνητικών εντυπώσεων σχετικά με τη ρευστότητα και την αξιοπιστία του⁵²⁹.

Το πταίσμα της τράπεζας, το οποίο επισύρει την ευθύνη⁵³⁰ της, είναι δυνατό να συνίσταται είτε σε υλική πράξη -των οργάνων- της τράπεζας⁵³¹, ή να είναι ένα αριθμητικό λάθος⁵³² ή παράλειψη κάποιας ενέργειας⁵³³. Το πταίσμα περιλαμβάνει

⁵²⁴ Η υποχρέωση παροχής πληροφοριών και συμβουλών αναφορικά με τον τύπο του λογαριασμού, ο οποίος πρόκειται να ανοιχθεί συναρτάται με τις ιδιαιτερότητες κάθε πελάτη. Έτσι, λ.χ. υπάρχει ευθύνη της τράπεζας, αν δεν ενημερώσει έναν αλλοδαπό ότι χρειάζεται να ανοίξει έναν ειδικό λογαριασμό, βάσει της νομοθεσίας καταθέσεων σε συνάλλαγμα, ο οποίος και συνεπεία αυτού είχε ποινικές ευθύνες. *Grua*, § 61.

⁵²⁵ *Grua*, § 56.

⁵²⁶ Π.χ. πίστωση από λάθος των οργάνων της τράπεζας. ΕφΘεσ 2312/1992, ΕΤρΑξΧρΔ 1993.38.

⁵²⁷ Λ.χ. διπλή καταχώριση. ΕφΘεσ 283/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.39.

⁵²⁸ Π.χ. αδιαφορία κατά τη διάρκεια του ελέγχου. ΕφΑθ 3807/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.73.

⁵²⁹ *Grua*, § 57.

⁵³⁰ Η τράπεζα μπορεί να απαλλαγεί από την υποχρέωση ακρίβειας και συνέπειας, μόνο αν επικαλεστεί και αποδείξει την ύπαρξη μιας εξωγενούς αιτίας (ανώτερης βίας) και τέτοια, πάντως, δεν μπορεί να θεωρηθεί η ελαττωματικότητα των ταμειακών μηχανών ή η αχρήστευση των μαγνητικών ταινιών. *Grua*, § 59.

⁵³¹ Περίπτωση χορήγησης μπλοκ επιταγών σε Ε.Π.Ε., η οποία προήλθε από μετατροπή Ο.Ε., που έφεραν, από λάθος εκτύπωση, ως δικαιούχο του λογαριασμού, την παλαιά Ο.Ε., αντιμετωπίζει η ΕφΚερκ 167/1998, ΔΕΕ 1999.503, οπότε σε περίπτωση έκδοσης ακάλυπτων επιταγών, ο κομιστής τους δεν μπορεί να στραφεί κατά της Ο.Ε. και να επισπεύσει αναγκαστική εκτέλεση κατά του ομορρύθμου εταίρου, γιατί δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παθητικής νομιμοποίησης.

⁵³² Π.χ. πίστωση του λογαριασμού κατάθεσης ταμειευτηρίου από λάθος των οργάνων της τράπεζας (ΕφΘεσ 2312/1992, ΕΤραπΔ 1993.38), ή διπλή πίστωση, από παραδρομή των υπαλλήλων της

ακόμη και τις περιπτώσεις κακής εφαρμογής των κανόνων λογιστικής ή λάθους αναφορικά με την αιτία των εγγραφών.

β) Η υποχρέωση συνέπειας

Η υποχρέωση συνέπειας αποτελεί προέκταση της υποχρέωσης ακρίβειας. Συνίσταται στην υποχρέωση να πραγματοποιούνται οι εγγραφές στο χρόνο, ο οποίος προβλέπεται από τις τραπεζικές συνήθειες και την τραπεζική πρακτική.

Έτσι, λ.χ. η τράπεζα η οποία καθυστερεί να μεταφέρει σε λογαριασμό το ποσό των επιταγών που πληρώθηκαν στον κομιστή / εντολοδόχο του δικαιούχου του λογαριασμού, ευθύνεται, γιατί η καθυστέρηση αυτή εμποδίζει τον πελάτη να γνωρίζει τον ακριβή χρόνο των εκταμιεύσεων, ενώ, ταυτοχρόνως, ευνοεί την πιθανή υπεξαίρεση των ποσών, τα οποία εισπράχθηκαν από τον εντολοδόχο⁵³⁴.

Διαφορετικό είναι το θέμα του *valeur* ή της «ημέρα ισχύος» ή «αξίας»⁵³⁵. Επειδή η τράπεζα οφείλει να διατηρεί πάντοτε τα απαραίτητα ποσά για να μπορεί να καλύπτει τις αναλήψεις ενώ, ταυτοχρόνως, δεν έχει τη δυνατότητα να κάνει άμεση χρήση αυτών που της κατατέθηκαν, η τραπεζική πρακτική έχει καθιερώσει τον κανόνα, η κίνηση ενός λογαριασμού, η οποία επιφέρει αλλαγή στο υπόλοιπό του, να εγγράφεται σε ημέρα διαφορετική από εκείνη που γίνεται⁵³⁶.

Έτσι, λ.χ.:

Η χρέωση των λογαριασμών, σε βάρος των οποίων σύρονται οι επιταγές, γίνεται με αξία της ημερομηνίας (ΕΝΠΘ/ΤΕ Συν 519/4/5.2.93):

α. πληρωμής των επιταγών από την πληρώτρια τράπεζα, εφόσον αυτές προσκομίζονται στην πληρώτρια τράπεζα για εξόφληση απευθείας από τους κομιστές τους.

β. εμφάνισης των επιταγών σε γραφείο συμψηφισμού, εφόσον η πληρωμή τους γίνεται μέσω γραφείου συμψηφισμού, και

τράπεζας, λογαριασμού ταμιευτηρίου με το ίδιο ποσό σε δυο υποκαταστήματα και διπλή είσπραξη του ποσού (ΠΠρΘεσ 218/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.62).

⁵³³ Άρνηση τράπεζας να αποδώσει στους συνδικαιούχους το ποσό κατάθεσης σε κοινό λογαριασμό (επίσχεση), μέχρις ότου ο ένας από αυτούς εκπληρώσει την υποχρέωση, την οποία έχει απέναντί της, εξετάζει η ΕφΔωδ 287/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.380.

⁵³⁴ *Grua*, § 57.

⁵³⁵ Για την έννοια και τις ισχύουσες διατάξεις σχετικά με το *valeur* βλ. *Στενιμαχίτη*, *Valeur*, ΔΕΕΤ 1993.Α.99.

⁵³⁶ Για όλα αυτά, *Βελέντζας*, *Δίκαιο τραπεζών*, σελ. 879-883, *ο ίδιος*, *Ενημέρωση του καταναλωτή στις τραπεζικές συμβάσεις*, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.457.

γ. εξόφλησής τους από διαμεσολαβούσα τράπεζα, εφόσον η εν λόγω τράπεζα εξοφλήσει την επιταγή στον κομιστή την ημέρα κατάθεσής της σε αυτή προς είσπραξη και την προωθήσει αμέσως προς την πληρώτρια τράπεζα για πληρωμή.

Επίσης, σύμφωνα με την ΕΤΠΘ/ΤΕ Συν 193/6/3.12.02:

i. Εφόσον η επιταγή αγοράζεται από πιστωτικό ίδρυμα, σε κατάσταση ή καταστάματα του οποίου στην αυτή ή άλλη πόλη τηρείται τόσο ο λογαριασμός, σε βάρος του οποίου σύρεται η επιταγή όσο και ο λογαριασμός κατάθεσης του κομιστή, το προϊόν της επιταγής φέρεται σε πίστωση του λογαριασμού του κομιστή με αξία της επόμενης, το αργότερο, εργάσιμης ημέρας από την ημερομηνία αγοράς της επιταγής, και

ii. Εφόσον η επιταγή αγοράζεται από άλλο πιστωτικό ίδρυμα από αυτό που τηρείται ο λογαριασμός του εκδότη της επιταγής, το οποίο λειτουργεί στην ίδια ή σε άλλη πόλη, το προϊόν της επιταγής φέρεται σε πίστωση του λογαριασμού του κομιστή με αξία της τρίτης, το αργότερο, εργάσιμης ημέρας από την ημερομηνία αγοράς της επιταγής.

Με την ΕΤΠΘ/ΤΕ Συν 149/1/30.4.03:

Καθορίστηκε, ως ημερομηνία πίστωσης του λογαριασμού κατάθεσης με το προϊόν αγοράς επιταγής, η 5^η το αργότερο εργάσιμη ημέρα από την ημερομηνία αγοράς της, εφόσον:

- στην πόλη που αγοράζεται η επιταγή δεν λειτουργεί κατάστημα της πληρώτριας τράπεζας και τουλάχιστο μια από τις δύο τράπεζες (αγοράστρια - πληρώτρια), δεν είναι μέλος του Διατραπεζικού Ηλεκτρονικού Συστήματος Συμψηφισμού Επιταγών (ΔΙΑΣΕ), ή,

- λόγω του εκάστοτε ισχύοντος ανωτάτου ορίου στην αξία των επιταγών, δεν είναι δυνατός ο συμψηφισμός τους μέσω του πιο πάνω Συστήματος και στην πόλη που αγοράζεται η επιταγή δεν λειτουργεί γραφείο συμψηφισμού και κατάστημα της πληρώτριας τράπεζας.

γ) Υποχρέωση ενημέρωσης / επικοινωνίας

Τόσο η τράπεζα όσο και ο πελάτης της⁵³⁷ βαρύνονται αμοιβαίως με την υποχρέωση ενημέρωσης για τις κινήσεις ενός λογαριασμού, προκειμένου να

⁵³⁷ Στην υποχρέωση της τράπεζας για ενημέρωση αντιπαρατίθεται και η αντίστοιχη υποχρέωση του πελάτη να ενημερώνεται μέσα σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα για τους λογαριασμούς που λαμβάνει. Στο αμερικανικό δίκαιο (άρ. 4^Α -304) προβλέπεται προθεσμία 90 ημερών από τη λήψη του αντιγράφου του λογαριασμού, μέσα στην οποία καλείται ο πελάτης να προβάλλει τις

προλαμβάνονται πιθανά λάθη και να αποφεύγονται ή να περιορίζονται, κατά το δυνατό, εσφαλμένες χρεωπιστώσεις.

Η νομολογία έχει έρθει αντιμέτωπη συχνά με θέματα που αφορούν σφάλματα εγγραφών σε τραπεζικούς λογαριασμούς⁵³⁸. Η τράπεζα υποχρεούται να ενημερώνει τον πελάτη της, όταν πρόκειται να προχωρήσει σε διόρθωση λογιστικής εγγραφής με αντιλογισμό, αν από σφάλμα της προέβη σε διπλή πίστωση του λογαριασμού του⁵³⁹. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, επιβάλλεται στην τράπεζα η γενικότερη υποχρέωση να μην προβαίνει σε μονομερείς και, ίσως αμφίβολες, εγγραφές εν αγνοία του πελάτη της, ιδιαίτερα αν ο τελευταίος κινδυνεύει να θεωρηθεί (λόγω σιωπηρής αποδοχής ή με βάση ΓΟΣ) ότι με την πάροδο του χρόνου αναγνώρισε αυτές τις εγγραφές.

Η πρακτική έχει υποχρεώσει τις τράπεζες να ενημερώνουν τακτικά τους πελάτες τους για τις κινήσεις των λογαριασμών τους, εκδίδοντας αντίγραφα των κινήσεων των λογαριασμών τους.

Η ΠΔ/ΤΕ 2501/31.10.02⁵⁴⁰, ρυθμίζει και κωδικοποιεί θέματα σχετικά με την ενημέρωση των συναλλασσομένων με τα πιστωτικά ιδρύματα για τους όρους που διέπουν τις συναλλαγές τους. Σύμφωνα με αυτή, τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν να παρέχουν περιοδική έγγραφη ενημέρωση στους συναλλασσομένους κατά τη διάρκεια ισχύος και λειτουργίας των συμβάσεων, να απαντούν σε αιτήματα για την παροχή πληροφοριών και διευκρινήσεων σχετικά με την εφαρμογή των όρων της μεταξύ τους σύμβασης, να διαθέτουν ειδικό προσωπικό για την εξέταση παραπόνων ή καταγγελιών των πελατών τους και, γενικότερα, να ενημερώνουν κατάλληλα τους συναλλασσόμενους για τη φύση, τους όρους και τις προϋποθέσεις που διέπουν τις τραπεζικές συναλλαγές.

Μεταξύ άλλων, τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν την υποχρέωση να ενημερώνουν τους συναλλασσόμενους διαθέτοντας ενημερωτικά φυλλάδια με πληροφορίες σχετικές με τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που προσφέρουν, και να χορηγούν στους πελάτες τους παραστατικά συναλλαγών καθώς και ανάλυση των καταβολών που αυτοί πραγματοποιούν σε εκπλήρωση υποχρεώσεών τους από τόκους, προμήθειες, εφάπαξ δαπάνες, λοιπά έξοδα και φόρους.

αντιρρήσεις του σχετικά με την εκτέλεση μιας εντολής. Για τη σιωπηρή αποδοχή ή έγκριση ενός λογαριασμού έγινε ήδη λόγος στο κεφ. για την τραπεζική σύμβαση. Βλ. και *Thunis X.*, *Responsabilité du banquier et automatisation du paiements*, 1996, σ. 283-284.

⁵³⁸ Εφαθ 8924/1984, ΕλλΔνη 1985.487, ΜΠραθ 448/1984, ΕλλΔνη 1985.563, ΕφΘεσ 283/1995, ΔΕΕ 1995.292, ΕφΘεσ 997/1995, ΔΕΕ 1995.627 με σχόλια Περάκη.

⁵³⁹ Δεν είναι δυνατόν ο καταθέτης να πληροφορείται αντιλογισμό πίστωσης και νέα εγγραφή μικρότερου ποσού «επ'ευκαιρία» άλλης συναλλαγής. Σχετικός όρος ΓΟΣ που προβλέπει τη δυνατότητα της τράπεζας να επέμβει διορθωτικά στο λογαριασμό του πελάτη χωρίς την προηγούμενη ενημέρωσή του είναι, κατά συνέπεια, αμφίβολης νομιμότητας. *Περάκης*, σχόλιο στην ΕφΘεσ 997/1995, ΔΕΕ 1995.627.

⁵⁴⁰ Για το κείμενο βλ. *Βελέντζας*, *Τραπεζικός Κώδικας*, 3^η Έκδοση 2003, Συμπλήρωμα, σ. 101 επ.

Ειδικότερα:

γ.1) Περιοδική ενημέρωση

I. Καταθέσεις

Στις καταθέσεις, παρέχεται ενημέρωση τουλάχιστον ανά τρίμηνο για το υπόλοιπο του λογαριασμού, εκτός αν δεν υπάρχει κίνηση του λογαριασμού, οπότε η ενημέρωση παρέχεται ανά εξάμηνο.

Στις καταθέσεις ταμειυτηρίου, για τις οποίες χορηγείται βιβλιάριο, η ενημέρωση παρέχεται με την προσκόμιση του βιβλιαρίου. Για τις πωλήσεις τίτλων με συμφωνία επαναγοράς⁵⁴¹ και τις καταθέσεις προθεσμίας, η ενημέρωση γίνεται κατά τη διενέργεια της συναλλαγής.

II. Χορηγήσεις

Αναφορικά με τις χορηγήσεις, παρέχεται ενημέρωση ως προς την εξέλιξη των ληξιπρόθεσμων οφειλών, των τόκων και των λοιπών επιβαρύνσεων, καθώς και ως προς κάθε μεταβολή του επιτοκίου, όπου αυτή επιτρέπεται. Η ενημέρωση παρέχεται τουλάχιστο ανά τρίμηνο, εκτός αν η περίοδος εξυπηρέτησης του δανείου είναι μεγαλύτερη ή υπάρχει εκ των προτέρων συμφωνία για συχνότερη ενημέρωση.

Στις περιπτώσεις χορήγησης πιστώσεων μέσω πιστωτικών καρτών, η παρεχόμενη με τους μηνιαίους λογαριασμούς ενημέρωση περιλαμβάνει και το ποσό της ελάχιστης καταβολής.

γ.2) Ενημέρωση κατόπιν αιτήματος

Τα πιστωτικά ιδρύματα παρέχουν, κατά τη διάρκεια ισχύος των συμφωνιών καταθέσεων, δανείων και πιστώσεων, και κατόπιν σχετικών αιτημάτων των συναλλασσομένων, πληροφορίες⁵⁴², εντός ευλόγου διαστήματος, ανάλογα με τον απαιτούμενο βαθμό έρευνας για την παροχή των πληροφοριών, το οποίο, σε κάθε περίπτωση, δεν μπορεί να υπερβαίνει το όριο κατά το άρθρο 47 § 3 Ν. 2873/2000, όπως ισχύει.

Ακόμη, προσδιορίζουν τους παράγοντες, οι οποίοι διαμορφώνουν το συνολικό υπόλοιπο των καταθέσεων και των υποχρεώσεων των συναλλασσομένων, με σαφή

---

⁵⁴¹ Repos.

⁵⁴² Ειδικότερα, όταν δεν καλύπτονται από την περιοδική ενημέρωσή τους σύμφωνα με τις διατάξεις της ΠΔ/ΤΕ 2501/31.10.02.

διάκριση τόσο των τόκων και των λοιπών επιβαρύνσεων που συμπεριλαμβάνονται στα προς εκτοκισμό υπόλοιπα, όσο και των λοιπών εξόδων που έχουν συμφωνηθεί.

Τα πιστωτικά ιδρύματα ενημερώνουν αναλυτικά τους συναλλασσόμενους για τα έξοδα, τα οποία συνεπάγεται η ενημέρωση μετά από αίτημα τους. Το ύψος του ποσού και ο τρόπος καταβολής τους προσδιορίζονται, κατ' εύλογη κρίση, από τα πιστωτικά ιδρύματα, συνεκτιμωμένου και του είδους της συναλλαγής.

γ.3) Ειδικές περιπτώσεις

Επίσης, τα πιστωτικά ιδρύματα οφείλουν, ανεξάρτητα από την υποβολή σχετικού αιτήματος, να παρέχουν αναλυτική ενημέρωση στους δανειζόμενους ως προς το ύψος των οφειλών τους⁵⁴³ μέσα σε τριάντα ημέρες από την περιέλευσή τους σε υπερημερία.

Κατ' αναλογία με τα ισχύοντα για τους οφειλέτες, τα πιστωτικά ιδρύματα ενημερώνουν, κατά την κατάρτιση των σχετικών συμβάσεων, τους εγγυητές των δανείων και πιστώσεων για τις υποχρεώσεις που αναλαμβάνουν. Κατά την περιέλευση των οφειλετών σε υπερημερία, η ενημέρωση των εγγυητών γίνεται μέσα σε τριάντα ημέρες από την περιέλευση του πρωτοφειλέτη σε υπερημερία.

Τα πιστωτικά ιδρύματα έχουν δυνατότητα επιλογής του τρόπου ενημέρωσης των συναλλασσομένων, οι οποίοι, κατά τεκμήριο, διαθέτουν επαρκή εμπειρία⁵⁴⁴.

Ειδικά στις περιπτώσεις διασυνοριακών μεταφορών πιστώσεων, όπως αυτές προσδιορίζονται στο π.δ. 33/2000, εφαρμόζονται οι ειδικές διατάξεις του ως άνω π.δ. σε συνδυασμό προς τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2560/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ, τόσο ως προς τα θέματα της πληροφόρησης των συναλλασσομένων όσο και ως προς την επίλυση των διαφορών που τυχόν προκύπτουν κατά την εκτέλεση των εν λόγω συναλλαγών⁵⁴⁵.

δ) Η υποχρέωση παροχής συμβουλών

Η υποχρέωση παροχής συμβουλών σε επίπεδο τραπεζικών λογαριασμών αφορά ειδικότερα σε συμβουλές αναφορικά με τον τύπο του τραπεζικού λογαριασμού που

⁵⁴³ Λ.χ κεφάλαιο, τόκους και κάθε φύσης επιβαρύνσεις.

⁵⁴⁴ Π.χ. κατηγορίες θεσμικών επενδυτών.

⁵⁴⁵ Αναλυτικότερη εξέταση ακολουθεί στο οικείο κεφάλαιο.

επίκειται να ανοιχθεί, ενόψει και των ιδιαιτεροτήτων αλλά και του επιπέδου γνώσεων του πελάτη.

Εφόσον δεν έχει συναφθεί σύμβαση παροχής συμβουλών⁵⁴⁶, ναι μεν η τράπεζα δεν υποχρεούται καταρχήν να παράσχει συμβουλές, αν, ωστόσο, δώσει εσφαλμένες συμβουλές, εξαιτίας των οποίων ο πελάτης της υποστεί ζημία, μπορεί να υπέχει ευθύνη⁵⁴⁷.

Δ. Η ευθύνη της τράπεζας σε περίπτωση παράβασης των υποχρεώσεων προστασίας

1. Περιεχόμενο της ευθύνης

Το πρόβλημα της ευθύνης της τράπεζας, η οποία απορρέει από την παράβαση των υποχρεώσεων προστασίας πρέπει να εξετασθεί σε συνδυασμό με το νομικό θεμέλιο των σχετικών υποχρεώσεων.

Έτσι:

Α. Όταν οι υποχρεώσεις προστασίας γεννιούνται και δημιουργούνται στα πλαίσια ενοχικών σχέσεων χωρίς πρωτογενή υποχρέωση προς παροχή⁵⁴⁸, κατά την κρατούσα άποψη, εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις για την ευθύνη από τις διαπραγματεύσεις⁵⁴⁹ (άρθρα 197-198 ΑΚ)⁵⁵⁰.

Σύμφωνα με τα άρθρα 197, 198 ΑΚ, κατά τις διαπραγματεύσεις για τη σύναψη μιας σύμβασης τα μέρη οφείλουν να συμπεριφέρονται σύμφωνα με την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, όποιος δε, κατ' αυτές, προξενήσει, από πταίσμα του, στον άλλον ζημία, είναι υποχρεωμένος να την ανορθώσει, και αν ακόμη η σύμβαση δεν καταρτίστηκε. Η καθιερούμενη από τις διατάξεις αυτές ευθύνη έχει εφαρμογή στην περίπτωση ματαίωσης συμβάσεως, έστω και σε χρόνο κατά τον οποίο οι

⁵⁴⁶ Βλ. και παραπάνω κεφ.Γ. 5. Η υποχρέωση για παροχή επενδυτικών συμβουλών.

⁵⁴⁷ Δεν εφαρμόζεται अपαρéγκλιτα η 729ΑΚ που απαιτεί δόλο του παρέχοντος τη συμβουλή, γιατί οι τράπεζες έχουν στον τομέα της πληροφόρησης ιδιαίτερα πλεονεκτική θέση. Βλ. Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου σ. 45.

⁵⁴⁸ Πρβλ. *Hopt*, σελ. 25, *Vortmann*, σελ. 13, 29. Η τράπεζα δεν υπέχει γενική υποχρέωση προστασίας. Υποχρεούται να επιδεικνύει προστατευτική συμπεριφορά έναντι του πελάτη της, μόνο όταν ο τελευταίος δικαιούται, σύμφωνα με την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη και μετά από συνεκτίμηση όλων των κρίσιμων παραγόντων, να προσδοκά ότι θα επιδειχθεί τέτοια συμπεριφορά.

⁵⁴⁹ *Culpa in contrahendo*. Πρόκειται για πρωτογενή (εξωσυμβατική) ευθύνη προς αποζημίωση απευθείας από το νόμο.

⁵⁵⁰ *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 93.

διαπραγματεύσεις έχουν ολοκληρωθεί και δεν υπολείπεται παρά η τυπική υπογραφή της σύμβασης, για την οποία είχαν δοθεί σαφείς διαβεβαιώσεις ότι πρέπει να θεωρείται βέβαιη⁵⁵¹.

Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει, ακόμη, ότι δεν μπορεί να θεμελιωθεί ευθύνη από διαπραγματεύσεις από το γεγονός ότι όσα συμφωνήθηκαν κατ'αυτές δεν συμπεριλήφθηκαν, έστω και με υπαιτιότητα του ενός συμβαλλομένου, στην τελικώς καταρτισθείσα σύμβαση, καθότι, στην περίπτωση αυτή, η βλάβη του αντισυμβαλλομένου πηγάζει ευθέως από την σύμβαση που τελικά συνήφθη και όχι από τις διαπραγματεύσεις (οι οποίες και περατώθηκαν), αλλά πιθανόν να έχουν εφαρμογή οι διατάξεις περί πλάνης ή απάτης (145, 147, 149 ΑΚ)⁵⁵².

Η υπαίτια παράβαση της παραπάνω υποχρέωσης προστασίας στο στάδιο των διαπραγματεύσεων, εφόσον προκαλεί ζημία, δημιουργεί υποχρέωση αποζημίωσης, η οποία περιλαμβάνει την περιουσιακή μείωση που προήλθε από τη διάψευση της εμπιστοσύνης του καλόπιστου αντισυμβαλλομένου (αρνητικό διαφέρον ή διαφέρον εμπιστοσύνης⁵⁵³), ο οποίος, είτε υποβλήθηκε σε δαπάνες (θετική ζημία), είτε απέκρουσε άλλη ευκαιρία προς σύναψη παρόμοιας σύμβασης με τους αυτούς ή ευνοϊκότερους όρους προς εκείνους της ματαιωθείσας σύμβασης (αποθετική ζημία)⁵⁵⁴. Δεν περιλαμβάνει, όμως, η αποζημίωση αυτή το διαφέρον εκπλήρωσης ή το διαφυγόν κέρδος από τη μη πραγματοποίηση της σύμβασης⁵⁵⁵.

Β. Όταν οι υποχρεώσεις προστασίας αποτελούν παρεπόμενες υποχρεώσεις από υφιστάμενη σύμβαση, η ευθύνη από την παράβαση των υποχρεώσεων^{556, 557} της

⁵⁵¹ ΑΠ 1346/2000, ΔΕΕ 2001.735.

⁵⁵² ΕφΘεσ 3097/1998, ΔΕΕ 1999.307.

⁵⁵³ Ανεξάρτητα αν η σύμβαση τελικά καταρτίστηκε, έγκυρα ή άκυρα, ή δεν καταρτίστηκε, *Ψυχομάνης*, Αρμ 2003.1875 και *Γεωργακόπουλος*, Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών. Εσωτερική σχέση σε ενέγγυα πίστωση και προσυμβατική υποχρέωση σύναψης δανείου (γνμδ), ΔΕΕ 1998.773.

⁵⁵⁴ ΑΠ 309/1996, ΕλλΔ/νη 1996.83, ΑΠ 628/1995, ΝοΒ 1996.598 και *Καράσης*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, άρθρα 197-198, αρ. 7, 9.

⁵⁵⁵ ΑΠ 1346/2000, ΔΕΕ 2001.735, ΕφΘεσ 3097/1998, ΔΕΕ 1999.307 και ΕφΑθ 6504/1995, ΕλλΔ/νη 1996.885.

⁵⁵⁶ Η τράπεζα βρίσκεται, προδήλως, σε βαριά αμέλεια και όταν παραλείπει να διακριβώσει το πλαστό της υπογραφής εκείνου, ο οποίος ζητά να αναλάβει χρήματα από το λογαριασμό κατάθεσης, εφόσον αυτό είναι εύκολο και δεν προϋποθέτει εξειδικασμένη επιμέλεια, πράγμα το οποίο συμβαίνει και στην περίπτωση κατά την οποία ο κλέφτης του βιβλιαρίου κατάθεσης εμφανιζόμενος προς ανάληψη μαζί με την ταυτότητα του καταθέτη, βάζει ως υπογραφή ακατάληπτο σύμπλεγμα αντί για εκείνη του πραγματικού καταθέτη, που εμφανίζεται ολογράφως και καθαρά στην ταυτότητα. ΕφΘεσ 1580/2000, ΔΕΕ 2000.884 = ΕπισκεΔ 2000.988 = ΕΤραξΧρΔ 2001.883. Πρβλ., όμως, ΑΠ 54/1993 ΕΤραπΔ 1993.369 = ΕΕμπΔ 1993.374 = ΕλλΔνη 1993. 600, όπου διαπιστώνεται αριστοτεχνική απομίμηση της υπογραφής, την οποία μόνο γραφολόγος θα ήταν δυνατό να διαγνώσει.

τράπεζας⁵⁵⁸ ακολουθεί τους κανόνες της πλημμελούς (μη προσήκουσας) εκπλήρωσης της παροχής⁵⁵⁹. Δηλαδή, εφαρμόζονται αναλογικά, σύμφωνα και με τις ειδικότερες συνθήκες της κάθε περίπτωσης, οι διατάξεις, οι οποίες προβλέπουν⁵⁶⁰ (ενδο)συμβατική ευθύνη ή/και αδικοπρακτική ευθύνη⁵⁶¹.

Ειδικά όσον αφορά την αδικοπρακτική ευθύνη, πρέπει να σημειωθούν τα ακόλουθα: Η παραβίαση ενοχικής σύμβασης εκ μέρους κάποιου από τους συμβαλλόμενους, και όταν αυτή γίνεται με υπαίτια πράξη ή παράλειψή του ή των προσώπων, τα οποία χρησιμοποιούνται για την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του, δεν συνιστά αυτή καθαυτή αδικοπραξία, με την έννοια των άρθρων 914 επ. ΑΚ. Δεν γεννά, πέρα από τις αξιώσεις, οι οποίες απορρέουν από τη σύμβαση, και αξίωση αποζημίωσής του βάσει του 914 ΑΚ, εκτός, ίσως, αν η υπαίτια πράξη ή παράλειψη, με την οποία παραβιάστηκε η ενοχική σύμβαση, λαμβάνουσα χώρα και χωρίς τη συμβατική σχέση, θα ήταν παράνομη ως αντικείμενη στο γενικό καθήκον, το οποίο επιβάλλεται από το νόμο, να μη ζημιώνει κανείς άλλον υπαίτια^{562 563}.

⁵⁵⁷ Συνιστά βαριά αμέλεια των αρμοδίων οργάνων της τράπεζας το γεγονός της ανάληψης χρημάτων από τρίτο, που επιδεικνύει μεν το βιβλιάριο του δικαιούχου και την αστυνομική του ταυτότητα, αλλά με στοιχεία ταυτότητας διαφορετικά από εκείνα που είχε δηλώσει ο πραγματικός δικαιούχος κατά την έκδοση του βιβλιαρίου του. ΕφΑθ 807/2000, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.82 = ΔΕΕ 2000.522.

⁵⁵⁸ Έτσι, στα πλαίσια της σύμβασης ανοίγματος πίστωσης, σε περίπτωση μη εκπλήρωσης παρεπόμενης υποχρέωσης (π.χ. εχεμύθειας), η τράπεζα υποχρεούται σε αποζημίωση (άρθρο 330 ΑΚ) και ο πελάτης δικαιούται να προβεί σε καταγγελία, αντί υπαναχώρησης (άρθρα 382, 383 ΑΚ). *Μητροπούλου*, Η λειτουργία της σύμβασης ανοίγματος πίστωσης, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.1, ιδίως, 36.

⁵⁵⁹ *Σταθόπουλος*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 288, αρ. 22, *Σταθόπουλος Μ.*, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004, σελ. 1103, *Ζέπο Π.*, Ενοχικόν Δίκαιον, Α' Μέρος Γενικόν, 1955, σελ.594.

⁵⁶⁰ *Καράσης*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρα 197-198, αρ. 1, *Παπαντωνίου*, Γενικές αρχές, 1983, σελ. 340, *Σταθόπουλος*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, Εισαγωγή στο Ενοχικό Δίκαιο, αρ. 32. Πρβλ. ΕφΘεσ 1868/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.137.

⁵⁶¹ Υπάρχει ευθύνη της τράπεζας για αποζημίωση του (πραγματικού) δικαιούχου, σε περίπτωση καταχώρισης ποσού εμβάσματος σε λογαριασμό διαφορετικό από το σωστό, παρότι η τράπεζα ειδοποιήθηκε για το λάθος από τον αποστολέα του εμβάσματος. ΕφΘεσ 2200/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.751.

⁵⁶² Η αθέτηση της συμβάσεως δεν δημιουργεί από μόνη της ευθύνη από αδικοπραξία που παρέχει δικαίωμα χρηματικής ικανοποίησης για ηθική βλάβη, ΠΠρΘεσ 4289/1983, Αρμ 1984.794. Προϋποθέσεις της αδικοπραξίας είναι η ύπαρξη ζημιάς από παράνομη και υπαίτια πράξη ή παράλειψη, εφόσον μεταξύ τους υπάρχει αιτιώδης συνάφεια. Πρόκειται για λευκό κανόνα, γιατί παραπέμπει στο σύνολο της νομοθεσίας. ΠΠρΘεσ 218/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.62.

⁵⁶³ Έτσι, λ.χ σε περίπτωση κατάθεσης χρημάτων σε τράπεζα, αυτή γίνεται κυρία των χρημάτων που κατατίθενται. Δικαιούται να τα διαθέσει σαν να ήταν δικά της, υποχρεούμενη ν' αποδώσει εν καιρώ στον καταθέτη άλλα χρήματα της ίδιας ποσότητας με τους τόκους που ορίζονται με αποφάσεις των νομισματικών αρχών για τέτοιες καταθέσεις. Η τράπεζα δικαιούται, κατά το άρθρο 1000 ΑΚ, να διαθέσει τα χρήματα αυτά "κατ' αρέσκειαν", χωρίς ο νόμιμος εκπρόσωπος ή ο αρμόδιος υπάλληλός της να υποπίπτει στο αδίκημα της υπεξαίρεσής τους, το οποίο διαπράττει μόνο αυτός που ιδιοποιείται παρανόμως ξένο κινητό πράγμα. Άρα, και αν ακόμη η τράπεζα αρνείται να αποδώσει στον καταθέτη κατά τον προσήκοντα χρόνο, τα κατατεθειμένα χρήματα, ο καταθέτης δεν έχει εναντίον της την κατά τα άρθρα 914 επ. ΑΚ αξίωση για αποζημίωση από την υπεξαίρεση, αλλά

Γ. Η τράπεζα ευθύνεται για το πταίσμα των οργάνων της⁵⁶⁴, βάσει της λεγόμενης "εξουσίας υπογραφής"⁵⁶⁵, σα να ήταν δική της πράξη (άρθρο 71 εδ. α, 334 ΑΚ)⁵⁶⁶, άρα και δικό της πταίσμα.

Σύμφωνα με το άρθρο 71 ΑΚ, το νομικό πρόσωπο ευθύνεται για τις πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων που το αντιπροσωπεύουν («καταστατικά όργανα»), εφόσον η πράξη ή παράλειψη⁵⁶⁷ έγινε κατά την εκτέλεση των καθηκόντων που τους είχαν ανατεθεί και δημιουργεί υποχρέωση αποζημίωσης⁵⁶⁸. Σύμφωνα, όμως, με την ευρεία έννοια του όρου «όργανα που το αντιπροσωπεύουν», γίνεται δεκτό ότι υπάρχει ευθύνη του νομικού προσώπου και για πράξεις ή παραλείψεις προσώπων, των οποίων οι εξουσίες και αρμοδιότητες προσδιορίζονται στο καταστατικό, τη συστατική πράξη ή τον κανονισμό λειτουργίας του νομικού προσώπου, ακόμη και αν τα πρόσωπα αυτά δεν το αντιπροσωπεύουν. Τέτοιο πρόσωπο, για το πταίσμα του οποίου ευθύνεται η τράπεζα, μπορεί να είναι και ο διευθυντής υποκαταστήματός της⁵⁶⁹. Η επέκταση αυτή

μόνο την αγωγή από τη σύμβαση της ανώμαλης παρακαταθήκης κατά τα άρθρα 806, 822 και 830 ΑΚ. ΕφΘεσ 1868/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.137.

⁵⁶⁴ Γίνεται δεκτό ότι μπορεί να καταλογισθεί στο νομικό πρόσωπο της τράπεζας η γνώση οργάνων, τα οποία δεν είχαν συμμετοχή στη ζημιόγono πράξη, η οποία προκλήθηκε στον πελάτη της, αλλά και η γνώση προσώπων, τα οποία δεν έχουν την ιδιότητα του οργάνου. *Canaris, Bankvertragsrecht*, § 106, 499, 800a, *Baumbach / Duden / Hopt*, σελ. 1184, *Hopt*, σελ. 21, *Vortmann*, σελ. 25-26.

⁵⁶⁵ *Canaris, Bankvertragsrecht*, § 17, *Larenz, Schuldrecht II*, 1982, σελ. 109. Σύμφωνα με την *οργανική θεωρία* (ή θεωρία του βουλευτικού οργάνου), το νομικό πρόσωπο έχει ως δική του βούληση, τη βούληση που σχηματίζουν με ορισμένη διαδικασία και στα όρια της εξουσίας τους τα όργανά του και ευθύνεται για τις άδικες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του. *Παπαντωνίου Ν.*, Γενικές αρχές του Αστικού Δικαίου, 1983, σελ.140.

⁵⁶⁶ ΕφΠειρ 716/1993, ΕΕμπΔ 1994.574 = ΕΤρΑξΧρΔ 1994.413 = ΕπισκΕΔ 1995.798 = ΕλλΔνη 1995.629. Παρόμοια, *Canaris, Bankvertragsrecht*, § 18, με την επισήμανση ότι εφαρμόζεται η § 278 BGB (αντίστοιχη του άρθρου 334 ΑΚ). Πάντως, υποστηρίζεται ότι πρέπει να εφαρμοσθεί αναλογικά η διάταξη του άρθρου 922 ΑΚ, καθώς το άρθρο 334 ΑΚ απαιτεί προϋφιστάμενη ενοχική σχέση. *Καράσης*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρα 197-198, αρ. 10, *Κουμάντος*, ΕρμΑΚ, άρθρα 197-198, αρ. 71.

⁵⁶⁷ Περίπτωση διπλής πίστωσης λογαριασμού ταμειωτηρίου με το ίδιο ποσό σε δυο υποκαταστήματα και διπλή είσπραξη του ποσού, από παραδρομή των υπαλλήλων της τράπεζας, εξετάζει η ΠΠρΘεσ 218/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.62.

Σε περίπτωση τραπεζικής κατάθεσης όψεως, εφόσον υπάρχει καταχώριση δυο φορές με την ίδια χρονολογία κατάθεσης τόσο στην ατομική καρτέλα του καταθέτη όσο και στο βιβλιάριο καταθέσεων από παραδρομή του αρμόδιου υπάλληλου της τράπεζας, είναι νόμιμο το αίτημα της τράπεζας για απόδοση του παραπάνω ποσού. ΕφΘεσ 283/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.39 = ΔΕΕ 1995.293.

⁵⁶⁸ Η πράξη ή η παράλειψη πρέπει να παράγει υποχρέωση για αποζημίωση, όπως συμβαίνει στην περίπτωση αδικοπραξίας, αθέτησης συμβατικής υποχρέωσης ή κακόπιστης συμπεριφοράς κατά τις διαπραγματεύσεις. Βλ. και ΠΠρΘεσ 26984/2005, Αρμ. 2006.34, ΕφΘεσ 3444/1998, ΔΕΕ 1998.394.

⁵⁶⁹ Βλ. ΕφΑθ 6292/1999, ΔΕΕ 2001.185, όπου ο διευθυντής υποκαταστήματος της τράπεζας προέβαινε σε χρηματοδότηση επιχείρησης, χορηγώντας μπλοκ επιταγών παρά την έλλειψη αντικρίσματος και διαβεβαίωνε τον πιστόχο περί μη εμφάνισης και σφράγισης τους.

της έννοιας των «αντιπροσωπευόντων οργάνων» και σε όργανα που δεν εκπροσωπούν το νομικό πρόσωπο, επιβάλλεται από την έκταση που έχει πάρει η δραστηριότητα πολλών νομικών προσώπων, ιδίως, όταν λειτουργούν με υποκαταστήματα⁵⁷⁰. Η καλή πίστη, συνδυαζόμενη με τη διεθνώς αποδεκτή υποχρέωση προνοίας, ασφάλειας και προστασίας των συναλλαγών, επιβάλλει στα καταστατικά όργανα της τράπεζας να επιδεικνύουν επιμελή συμπεριφορά και να ασκούν την προσήκουσα επίβλεψη και εποπτεία των υφισταμένων υπαλλήλων τους, ώστε να αποτρέπεται ο κίνδυνος εγκληματικών δραστηριοτήτων⁵⁷¹.

Η ευθύνη του νομικού προσώπου στην περίπτωση πράξεων των καταστατικών του οργάνων είναι ευθύνη προσωπική, αφού η βούληση του νομικού προσώπου είναι ακριβώς η βούληση των καταστατικών οργάνων του (ευθύνη για «ίδιες» πράξεις). Η τράπεζα, όμως, δύναται να φέρει ευθύνη, κατ'εξαίρεση από τον κανόνα της προσωπικής ευθύνης, και για «αλλότριες» πράξεις, όταν αυτή είναι ο αποδέκτης των ωφελειών από την ενέργεια ενδιάμεσων τρίτων προσώπων, τα οποία χρησιμοποιεί, συνήθως, για να διευρύνει τον κύκλο των εργασιών της αποκομίζοντας, κυρίως, οικονομικά οφέλη.

Έτσι, κατά το άρθρο 334 § 1 ΑΚ, η τράπεζα (οφειλέτης) ευθύνεται για το πταίσμα των προσώπων, τα οποία χρησιμοποιεί για να εκπληρώσει την παροχή της, όπως για δικό της πταίσμα⁵⁷². Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι τέτοιο πρόσωπο, για το πταίσμα του οποίου ευθύνεται η τράπεζα, είναι οποιοσδήποτε ο οποίος από κάποια σχέση (πληρεξουσιότητα⁵⁷³, εντολή, ή σχέση προστήσεως) προβάλλει ότι ενεργεί την εκπλήρωση της ενοχής της⁵⁷⁴. Από την ίδια διάταξη, σε συνδυασμό προς τις διατάξεις ΑΚ 300 και ΑΚ 922, προκύπτει ότι η τράπεζα *απαλλάσσεται*, μόνο αν ο προστηθείς ενήργησε κατά κατάχρηση της υπηρεσίας⁵⁷⁵, η οποία του ανατέθηκε και αν, ο εντεύθεν ζημιωθείς γνώριζε ή έπρεπε να τη γνωρίζει.

⁵⁷⁰ Παπαντωνίου Ν., Γενικές αρχές του Αστικού Δικαίου, 1983, σελ.151.

⁵⁷¹ ΠΠρΘεσ 26984/2005, Αρμ. 2006.34 με παρατηρήσεις Μακρίδου Κ., όπου η παράλειψη της δέουσας εποπτείας των καταστατικών οργάνων στους υπαλλήλους της τράπεζας κρίθηκε ότι συνιστά παράνομη συμπεριφορά, που τελεί σε αιτιώδη σύνδεσμο με την εκτέλεση των καθηκόντων τους και γεννά αδικοπρακτική ευθύνη του ίδιου του νομικού προσώπου.

⁵⁷² Πάντως, κρίθηκε ότι σε περίπτωση εσφαλμένης πιστωτικής εγγραφής σε λογαριασμό σε συνάλλαγμα από παραδρομή υπαλλήλου, η τράπεζα δικαιούται, εφόσον υπάρχει ρητή πρόβλεψη των ΓΟΣ, στους οποίους προσχωρούν οι πελάτες της, να προβεί σε ακύρωση της εκ πλάνης εγγραφής της πίστωσης και σε μεταφορά του ποσού αυτής σε χρέωση του λογαριασμού (αντιλογισμός). ΠΠρΑθ 6521/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.82.

⁵⁷³ Λόγω φαινόμενης πληρεξουσιότητας δεσμεύεται η τράπεζα από την καταρτισθείσα για λογαριασμό της σύμβαση μέσω του τεθέντος σε διαθεσιμότητα διευθυντή της, ΑΠ 939/2004, ΔΕΕ 2005.605. και ΕφΑθ 2909/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.840.

⁵⁷⁴ ΕφΑθ 2909/2002, ΔΕΕ 2002.610=ΕΤρΑξΧρΔ 2003.840, ΕφΑθ 3710/1997, Αρμ 1997.831.

⁵⁷⁵ Κατάχρηση της υπηρεσίας η οποία ανατέθηκε υπάρχει, όταν, κατά την εκτέλεσή της, ο προστηθείς ενεργεί κατά παράβαση των διαταγών, οι οποίες του δόθηκαν ή καθ' υπέρβαση των ορίων των

Πάντως, σε κάθε περίπτωση, αν το πρόσωπο που ενήργησε ως όργανο βαρύνεται με πταίσμα, μαζί με την τράπεζα ευθύνεται προσωπικά και εις ολόκληρον και το ίδιο⁵⁷⁶, είτε με αναλογική εφαρμογή του άρθρου 71 εδ. β ΑΚ⁵⁷⁷, είτε κατά το άρθρο 922 ΑΚ⁵⁷⁸.

Η ρήτρα, η οποία απαλλάσσει την τράπεζα από την ευθύνη για το πταίσμα των προστηθέντων της, εκτιμάται κατά τις διατάξεις του άρθρου 334 § 2 ΑΚ δια της παραπομπής της στην 332 ΑΚ⁵⁷⁹.

Έτσι, είναι άκυρη κάθε από πριν συμφωνία, η οποία αποκλείει ή περιορίζει την ευθύνη από δόλο ή βαριά αμέλεια. Επίσης, είναι άκυρη η από πριν συμφωνία ότι δεν θα ευθύνεται ο οφειλέτης και για ελαφριά ακόμη αμέλεια, αν ο δανειστής βρίσκεται στην υπηρεσία του οφειλέτη ή η ευθύνη προέρχεται από την άσκηση επιχείρησης, για την οποία προηγήθηκε παραχώρηση της αρχής.

Μετά τη νέα, πιο αυστηρή διατύπωση του άρθρου 332 § 2 εδ. β' ΑΚ, όπως προστέθηκε με το άρθρο 2 Ν. 3043/2002⁵⁸⁰, είναι άκυρη, μεταξύ άλλων η εκ των προτέρων, συμφωνία απαλλαγής και για ελαφρά ακόμα αμέλεια, αν η απαλλακτική ρήτρα περιέχεται σε όρο σύμβασης, ο οποίος δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης⁵⁸¹.

καθηκόντων του. Ενόσο διαρκεί η διαθεσιμότητα του υπαλλήλου της τράπεζας, αυτός εξακολουθεί να συνδέεται μ' αυτή με σύμβαση παροχής εξαρτημένης εργασίας, αφού, κατά το νόμο (άρθρο 10 Ν. 3198/1955), η διαθεσιμότητα του υπάλληλου δεν λύνει τη σύμβαση εργασίας του. Δικαιούται μισθούς και μάλιστα, το 1/2 του συνόλου των αποδοχών του. ΕφΑθ 2909/2002, ΔΕΕ 2002.610=ΕΤρΑξΧρΔ 2003.840. Υποστηρίζεται, σχετικά ότι ευθύνη του νομικού προσώπου υπάρχει όταν το όργανο μπόρεσε να εκτελέσει τη ζημιολογική πράξη, ακριβώς λόγω της θέσεώς του και των μέσων που είχε στη διάθεσή του για άλλο σκοπό. Βλ. Παπαντωνίου, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 1983, σελ. 154 με παραπομπές.

⁵⁷⁶ Η ύπαρξη προσωπικής ευθύνης του υπαλλήλου υποστηρίζεται ότι εξαρτάται από το αν αυτός, έχοντας προσωπική επιρροή στη διαμόρφωση της "συναλλακτικής σχέσης-επαφής" της τράπεζας με τον πελάτη της, προκάλεσε τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του πελάτη και προς το πρόσωπο του υπαλλήλου. Καράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρα 197-198, αρ. 10, Κουμάντος, ΕρμΑΚ, άρθρα 197-198, αρ. 70.

⁵⁷⁷ Ο ταχυδρομικός διανομέας των ΕΛΤΑ δεν ενεργεί ως βοηθός εκπλήρωσης της τράπεζας που χρησιμοποιεί τα ΕΛΤΑ για αποστολή κάρτας συναλλαγών, ΕφΑθ 9460/1999, Δ/νη 2000.1431 και Καραγκουνίδης, Αρμ 1995.448.

⁵⁷⁸ ΕιρΘεσ 1502/1989 Αρμ 1990.319.

⁵⁷⁹ Σταθόπουλος, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 332, ιδίως, αρ. 12-13, ΕφΑθ 8670/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.785.

⁵⁸⁰ Ουσιαστικά, η νέα ρύθμιση με το άρθρο 332 § 2 εδ. β' ΑΚ, υιοθετεί το πνεύμα και, μερικώς, το γράμμα της νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών (Ν. 2251/1994), η οποία εξακολουθεί να ισχύει παράλληλα και, μάλιστα, να υπερισχύει ως ειδικό δίκαιο (jus specialis).

⁵⁸¹ Ρήτρες για τις οποίες δεν έγινε ατομική διαπραγμάτευση, είναι, κυρίως, οι ΓΟΣ αλλά δεν αποκλείονται και εξατομικευμένες σε συγκεκριμένη σύμβαση ρήτρες, για τις οποίες δεν έγινε διαπραγμάτευση. Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004, σελ. 337. Βλ. και Δέλλιος Γ., Η απαγόρευση απαλλακτικών ρητρών που δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης

Με τη νέα ρύθμιση δηλ. οι ρήτρες απαλλαγής από την ευθύνη του οφειλέτη για πταίσμα του προστηθέντος επιτρέπονται μόνο στις περιπτώσεις όπου επιτρέπονται για το ίδιο πταίσμα του οφειλέτη. Δηλαδή *απαγορεύονται* για δόλο και βαριά αμέλεια του προστηθέντος αλλά και για ελαφρά αμέλεια, όταν συντρέχουν οι εξαιρέσεις του άρθρ. 332§2. Έτσι, τίθεται φραγμός στην συνομολόγηση απαλλακτικών ρητρών και περιορίζονται οι εύκολοι τρόποι απαλλαγής των οφειλετών, εδώ των τραπεζών, από την ευθύνη τους, οι οποίες εκπληρώνουν, κατά κανόνα, τις υποχρεώσεις τους με τη χρησιμοποίηση υπαλλήλων.

Οι υποχρεώσεις προστασίας, πάντως, δεν είναι προκαθορισμένες και είναι δύσκολο να προσδιορισθούν *a priori*⁵⁸².

Δεν αποκλείεται, έτσι, σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, το συμφέρον της τράπεζας να συγκρούεται, ολικά ή μερικά⁵⁸³, με το συμφέρον του πελάτη της⁵⁸⁴. Σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, υποστηρίζεται ότι πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στο συμφέρον του πελάτη ως ασθενέστερου μέρους⁵⁸⁵.

μετά την τροποποίηση των άρθρων 332 και 334 παρ. 2 ΑΚ (Αρ. 2 Ν.3043/2002), Αρμ. 3/2003.310. Δούβλης, Η υπαγωγή ή μη των τραπεζικών εγγυητών στο Ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών, ΔΕΕ 2003.876, ιδίως 881.

⁵⁸² Όπως λ.χ. έχουν τυποποιηθεί στη γερμανική επιστήμη. *Hopt*, σελ. 23 επ.

⁵⁸³ Λ.χ. στα πλαίσια σύμβασης τραπεζικού δανείου, η παραίτηση του εγγυητή από ευεργετήματα και ενστάσεις, Βλ. αναλυτικά, *Βελέντζα*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 804 (επ.). Ειδικά για τα στεγαστικά δάνεια βλ. ΠΠρΑθ 119/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.904. Ειδικότερα για την παραίτηση του εγγυητή από ευεργετήματα και ενστάσεις στη σύμβαση αλληλόχρεου λογαριασμού, βλ. *Βελέντζα*, Η ασφάλεια στον αλληλόχρεο λογαριασμό: Το πρόβλημα της εγγυητικής ευθύνης, Αφιέρωμα στον Λάμπρο Κοτσίρη, 2004.157, ιδίως 180 (επ.).

⁵⁸⁴ Λ.χ. το ζήτημα του εκτοκισμού (ανατοκισμού), δηλαδή του υπολογισμού τόκου επί τόκων. Βλ. σχετικά *Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου*, Η νέα νομική ρύθμιση για τον ανατοκισμό των οφειλόμενων στις τράπεζες τόκων (άρθρο 12 Ν. 2601/98), Αρμ 1999.314 επ., *Αλεπάκου*, Η νέα νομολογία του Αρείου Πάγου στο ζήτημα του τραπεζικού ανατοκισμού, ΔΕΕ 1998.184, *Βελέντζα*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 697 (επ.), *του ίδιου*, Το νέο καθεστώς του εκτοκισμού (ανατοκισμού) τόκων από τα πιστωτικά ιδρύματα (μετά τις ΑΠ (ολ) 8-9/1998 και το άρθρ. 12 Ν. 2601/1998), ΕΤρΑξΧρΔ 1998.641, *Ψυχομάνη*, Ο τραπεζικός ανατοκισμός, Αρμ 1994.1345, *του ίδιου*, Η νέα νομοθετική ρύθμιση για τον ανατοκισμό, ΕπισκεΔ 1998.277. Ειδικότερα, για τη *συνταγματικότητα* του άρθρου 12 Ν. 2601/1998, βλ. *Μέλισσα*, Η συνταγματικότητα της νέας νομοθετικής ρύθμισης για τον ανατοκισμό τόκων οφειλόμενων σε πιστωτικά ιδρύματα, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.551.

⁵⁸⁵ *Baumbach / Duden / Hopt*, σελ. 1184, *Canaris*, Bankvertragsrecht, § 109, *Hopt*, σελ. 17 (επ.), *Vortmann*, § 15 (επ.). Υποστηρίζεται, τέλος, ότι οι υποχρεώσεις προστασίας, ως εξειδικεύσεις της έννοιας της καλής πίστης (άρθρο 288 ΑΚ) έναντι του πελάτη, μπορούν να παρακαμφθούν μόνο στις εξής περιπτώσεις: α. όταν η σύγκρουση συμφερόντων είναι εξαιρετικά σοβαρή και β. όταν η τράπεζα έχει στη διάθεσή της εξειδικευμένες πληροφορίες, σχετικά με τους κινδύνους που ενέχουν οι δραστηριότητες του πελάτη της. *Baumbach / Duden / Hopt*, σελ. 1184, *Hopt*, σελ. 23-24.

α) Ειδικά η ευθύνη της τράπεζας επί καταβολής σε μη δικαιούχο

Η τεχνολογική εξέλιξη, μέσω του συστήματος on line, έχει καταστήσει, ως γνωστόν, δυνατή την ανάληψη ποσού από τραπεζική κατάθεση από κατάσταση διαφορετικό από εκείνο στο οποίο συνήφθη η σύμβαση καταθέσεως και τηρείται ο λογαριασμός, όπου ο δικαιούχος είναι κατά κανόνα γνωστός και, στο αρχείο του οποίου τηρείται δείγμα της υπογραφής του.

Από το γεγονός, όμως, αυτό σε συνδυασμό με τη μαζικότητα των συναλλαγών και την ταχύτητα με την οποία αυτές διεξάγονται, προκύπτουν καθημερινά σοβαροί κίνδυνοι καταβολής σε πρόσωπα που εμφανίζονται ως δικαιούχοι, νομιμοποιούμενοι, όμως, με πλαστά ή κλεμμένα έγγραφα.

Η σύγχρονη τραπεζική πραγματικότητα έρχεται, επιπλέον, να αποδείξει ότι ο έλεγχος των στοιχείων της ταυτότητας και της ταυτοπροσωπίας του δικαιούχου είναι, κατά κανόνα, υπόθεση ρουτίνας και εξαντλείται σε μια τυπική αντιπαράθεση των στοιχείων που προσκομίζονται, χωρίς ουσιαστική έρευνα της αυθεντικότητας ή της ακρίβειας των⁵⁸⁶.

Με τα δεδομένα αυτά, το πρόβλημα που συναντάται κατά κόρον στις τραπεζικές συναλλαγές και συνίσταται στην, κατόπιν απώλειας ή κλοπής και νοθείας, χρήση του βιβλιρίου καταθέσεων και ανάληψη ποσών από τραπεζικές καταθέσεις, τείνει να λάβει ολοένα και μεγαλύτερες διαστάσεις, αναδεικνύοντας, ταυτόχρονα, μέσα από την πλούσια νομολογία που δημιουργείται, το ζήτημα της νομικής αντιμετώπισής του.

Ως γνωστόν, η κατάθεση χρημάτων, με την οποία αποσκοπείται, κυρίως, η ασφαλής φύλαξη των χρημάτων του καταθέτη και προς την οποία δεν είναι αντίθετη η συμφωνία τόκου, φέρει το χαρακτήρα της ανώμαλης παρακαταθήκης, Επ'αυτής εφαρμόζονται οι διατάξεις των άρθρων 830§1 β'ΑΚ και 827 ΑΚ, σύμφωνα με τις οποίες, ο θεματοφύλακας, αν ο παρακαταθέτης απαιτεί το πράγμα, οφείλει να το αποδώσει και αν ακόμη δεν έχει περάσει η προθεσμία που ορίστηκε για τη φύλαξή του.

Κατά την πάγια έως σήμερα νομολογία⁵⁸⁷, η ευθύνη της τράπεζας που κατέβαλλε σε μη δικαιούχο ρυθμίζεται από το άρθρο 3 Ν.Δ. της 17.7/13.8.1923. Σύμφωνα με

⁵⁸⁶ Το βιβλιόριο καταθέσεων και η αστυνομική ταυτότητα δεν λειτουργούν ως αξιόγραφα στον κομιστή, επομένως, πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο για τη διαπίστωση της πραγματικής ταυτότητας του εμφανιζομένου για ανάληψη χρημάτων κατάθεσης, και μόνον αν διαπιστωθεί ταυτοπροσωπία, τότε πρέπει να αποδίδεται αυτή. ΕφΘεσ 3444/1998, ΔΕΕ 1998.394.

⁵⁸⁷ ΕφΔωδ 295/1997, ΕπισκεΔ 1998.1005, Εφαθ 2715/1996, ΝοΒ 46.223. Αντίθετα η ΕφΘεσ 3444/1998, ΔΕΕ 1998.394, δεν δέχεται την εφαρμογή του άρθρου 3 του ν.δ. στα πιστωτικά ιδρύματα μετά το Ν. 2076/1992.

αυτό, η εκδότρια ονομαστικής ομολογίας ή άλλης αποδείξεως καταθέσεως χρημάτων εταιρία που την πλήρωσε, εξοφλώντας με την υπογραφή του δικαιούχου στο σώμα της ομολογίας ή της απόδειξης, απαλλάσσεται, ακόμη και αν η υπογραφή ήταν πλαστή, εκτός αν η εκδότρια ενεργούσε με δόλο ή με βαριά αμέλεια. Από αυτό συνάγεται, επομένως, ότι η τράπεζα ευθύνεται, μόνο αν αποδειχθεί ότι κατά την πληρωμή τελούσε σε *δόλο ή σε βαριά αμέλεια*.

Ζήτημα εφαρμογής του άρθρου 8 Ν. 2251/1994, σύμφωνα με το οποίο ο παρέχων υπηρεσίες ευθύνεται για κάθε ζημία που προκάλεσε κατά την παροχή των υπηρεσιών, (ευθύνεται δηλ. και για ελαφρά αμέλεια) δεν φαίνεται, εκ πρώτης, να τίθεται. Η όποια αξιολογική αντινομία⁵⁸⁸ προκύπτει από τις διατάξεις των δύο νόμων δείχνει να επιλύεται με την εφαρμογή του κριτηρίου της ειδικότητας, κατά τρόπο ώστε να υπερισχύει η διάταξη του ν.δ., ως παλαιότερη ειδική, έναντι της επαγγελματικής ευθύνης του νόμου για την προστασία των καταναλωτών, ως μεταγενέστερης αλλά γενικής⁵⁸⁹.

Η διάταξη του άρθρου 3 του Ν.Δ. 1923 περιορίζει, έτσι, την ευθύνη της τράπεζας μόνο σε περιπτώσεις δόλου και βαριάς αμέλειας. Η πάγια στάση της νομολογίας να εφαρμόζει την διάταξη αυτή και να αποκλείει την ευθύνη των πιστωτικών ιδρυμάτων για ελαφρά αμέλεια, συναντά έντονη κριτική από ορισμένους θεωρητικούς⁵⁹⁰, που την χαρακτηρίζουν απορριπτέα τόσο για λόγους κοινωνικής σκοπιμότητας⁵⁹¹, όσο και

⁵⁸⁸ Από τη συνύπαρξη στην έννομη τάξη απαλλακτικών μεν ρυθμίσεων για ορισμένους επαγγελματίες, επίτασης δε της ευθύνης όλων των υπολοίπων μέσω του άρ.8. Για ακραίες νομοθετικές κατευθύνσεις κάνει λόγο ο Δέλλιος, Το τεκμήριο υπαιτιότητας του παρέχοντος υπηρεσίες, Αρμ. 2004.189 επ., και επισημαίνει την ανάγκη μιας, αν όχι νομοθετικής, τουλάχιστον νομολογιακής εξειδίκευσης, ανά επάγγελμα και πράξη, του κατά το άρ.8 παρ.4 κριτηρίου της «ευλόγως προσδοκώμενης ασφάλειας», το οποίο συνδέει ο νομοθέτης με την εκτίμηση της «έλλειψης υπαιτιότητας». Υποστηρίζει, περαιτέρω, ότι δικαιοπολιτικά ορθότερο θα ήταν, η εμβέλεια της ρύθμισης του άρ.8 να περιοριστεί μόνο σε περιπτώσεις ζημιών που η εξέλιξή τους τελεί υπό τον πλήρη έλεγχο του παρέχοντος υπηρεσίες, ώστε και το τεκμήριο της υπαιτιότητάς του να παρίσταται δικαιολογημένο.

⁵⁸⁹ Παπαϊωάννου, Η αστική ευθύνη κατά την ανάληψη από τραπεζικό λογαριασμό από μη δικαιούχο, ΔΕΕ 2001.831, Γκούσκου Α., Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 1997.665, Γεωργιάδης Απ., Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1999, 656 σημ.5.

⁵⁹⁰ Παμπούκης, Παρατηρήσεις στην ΕφΔωδ 295/1997, ΕπισκΕΔ 1998.1005, Τριανταφυλλάκης Γ., Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών κατά τη διενέργεια πληρωμών με μεταφορά κεφαλαίων, ΔΕΕ 1996.589-591. Έτσι και οι Γεωργιάδης και Σταθόπουλος (σχόλιο στην ΕφΑθ 2715/1996, ΝοΒ 46.223) που υποστηρίζουν τη σιωπηρή κατάργηση της ρύθμισης του ν.δ. Βλ. ακόμη Αρνόκουρος, Γ., Ευθύνη του παρέχοντος νομικές υπηρεσίες, ΔΕΕ 2001.467, ιδίως 471.

⁵⁹¹ Η επίκληση από μέρους της τράπεζας επίδειξης της οφειλόμενης επιμέλειας θα επιφέρει αντιστροφή του βάρους της απόδειξης και επίρριψη αυτού στον πελάτη, ο οποίος, ασφαλώς, βρίσκεται σε ιδιαίτερα δυσχερή θέση να αποδείξει το πταίσμα της τράπεζας, δεδομένου της πολυπλοκότητας της δομής του τραπεζικού συστήματος.

για λόγους εντοπισμού ερμηνευτικών σφαλμάτων⁵⁹². Ειδικότερα, υποστηρίζεται⁵⁹³ ότι το άρθρο 3 του ν.δ., περιορίζοντας την ευθύνη μόνο σε περιπτώσεις δόλου και βαριάς αμέλειας τόσο ως προς την πρωτογενή παροχή (υποχρέωση εκπλήρωσης αυτούσιας της συμβατικής παροχής) όσο και ως την δευτερογενή υποχρέωση αποζημίωσης βρίσκεται σε απόλυτη δυσαρμονία με το σύστημα ενδοσυμβατικής ευθύνης του ΑΚ. Στην μεν πρώτη περίπτωση (πρωτογενής παροχή) ανάγει την χωρίς δόλο ή βαριά αμέλεια καταβολή σε λόγο αποσβεστικό της ενοχής, ενώ κατά το σύστημα του ΑΚ υπάρχει διαφορετική κατανομή του κινδύνου που εκφράζεται με τους εκεί θεσπιζόμενους λόγους απόσβεσης της υποχρέωσης (ΑΚ 336, 380, 417§1, 426), στη δε δεύτερη (δευτερογενή υποχρέωση αποζημίωσης) αποτρέπει τη γένεση ευθύνης από ελαφρά αμέλεια, εισάγοντας εξαίρεση από την αρχή της υπαιτιότητας, η οποία στον ΑΚ είναι συνυφασμένη με την επιείκεια απέναντι στον οφειλέτη που ενεργεί από ελευθεριότητα ή ανιδιοτέλεια (ΑΚ 499, 811, 732 κα) ή όπου ο δανειστής περιήλθε σε υπερημερία (ΑΚ 355).

Το πρόβλημα που προκύπτει δείχνει, πάντως, εν μέρει να επιλύεται με την άμβλυση των διαφορών μεταξύ βαριάς και ελαφράς αμέλειας από τα δικαστήρια⁵⁹⁴. Έτσι, βαριά χαρακτηρίζεται η αμέλεια, όταν εκδηλώνεται ως συμπεριφορά που παρεκκλίνει κατά τρόπο ασυνήθη και σημαντικό από την συμπεριφορά του μέσου επιμελούς ανθρώπου και φανερώνει την αδιαφορία του δράστη για τα παράνομα σε βάρος τρίτων αποτελέσματά της⁵⁹⁵. Ενδεικτικά⁵⁹⁶, περίπτωση βαριάς αμέλειας συντρέχει, όταν οι υπάλληλοι της τράπεζας, από αδιαφορία για τη διαφύλαξη των συμφερόντων του δικαιούχου: α) δεν προβαίνουν στον απαιτούμενο έλεγχο ταυτοπροσωπίας παραλείποντας λ.χ. τον ενδελεχή έλεγχο του δελτίου ταυτότητας, β)

⁵⁹² Το βιβλιάριο καταθέσεων δεν αποτελεί, σύμφωνα με την άποψη αυτή, «απόδειξη καταθέσεως χρημάτων» του άρθρου 3 του ν.δ., αφενός γιατί δεν φέρει την υπογραφή του δικαιούχου, όπως απαιτεί το λεκτικό της διάταξης, αφετέρου γιατί ενδέχεται να απεικονίζει κατάσταση εντελώς ξένη προς την πραγματικότητα, λόγω της δυνατότητας καταθέσεως ή αναλήψεως χρημάτων χωρίς τη χρησιμοποίησή του.

⁵⁹³ Σταθόπουλος Μ., σχόλιο στην ΕφΑθ 2715/1996, ΝοΒ 46.221-222, όπου κάνει λόγο και για καθιέρωση αντικειμενικής ευθύνης της τράπεζας, ειδικά στην περίπτωση που ούτε αυτή ούτε ο πελάτης της ενήργησαν υπαιτίως, δεχόμενος ότι ορθότερο θα ήταν τον κίνδυνο για την προκαλούμενη ζημία να φέρει ο κατά κανόνα ισχυρότερος (που ασκεί κατ'επάγγελμα την σχετική συναλλακτική δραστηριότητα) συμβαλλόμενος, δηλ. η τράπεζα.

⁵⁹⁴ Αντίθετα ο Χρυσάνθης, Παρατηρήσεις στην ΕφΑθ 8139/1995, ΔΕΕ 1996.393 δεν θεωρεί κατ'ουσίαν επιεική την αντιμετώπιση της ευθύνης των τραπεζών από τη νομολογία και τη νομοθεσία, όπως οι προηγούμενοι συγγραφείς.

⁵⁹⁵ ΕφΑθ 1807/1997, ΕλλΔ/νη 1998.201.

⁵⁹⁶ ΑΠ 820/2002, ΔΕΕ 2002.1262, ΕφΑθ 1499/2000, ΝοΒ 2001.1014, ΕφΑθ 807/2000, ΔΕΕ 2000.522, ΕφΘεσ 1580/2000, ΔΕΕ 2000.884, ΕφΑθ 3807/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.73, ΑΠ 1623/1995, ΔΕΕ 1996.390, ΕφΑθ 2052/1990, ΕΤρΑξΧρΔ 1993.376, ΑΠ 54/1993, ΕΕμπΔ 1993.374, ΑΠ 432/1990, ΕλλΔ/νη 1991.115, ΑΠ 1083/1989, Δ/νη 1990.1448, ΕφΑθ 5767/1989, Αρμ 1991.227, ΕφΑθ 3504/1987, ΕλλΔ/νη 1988.329.

παραλείπουν να προβούν σε φυσιογνωμικό έλεγχο του ψευδοδικαιούχου με την φωτογραφία στην κλαπέισα ταυτότητα που προσκομίζει ή γ) παραλείπουν να διακριβώσουν το πλαστό της υπογραφής, παρά τη δυνατότητα ευχερούς διαπίστωσης που δεν προϋποθέτει την επίδειξη εξειδικασμένης επιμέλειας. Εξάλλου, έχει νομολογηθεί ότι συγκεκριμένα περιστατικά επιβάλλουν την επίδειξη αυξημένης επιμέλειας και προσοχής από την μεριά της τράπεζας, όπως π.χ. η ανάληψη ιδιαίτερα μεγάλου ποσού⁵⁹⁷, η ανάληψη από υποκατάστημα διαφορετικό από αυτό στο οποίο τηρείται ο λογαριασμός, υπογραφή δυσανάγνωστη ή ασυνήθιστη, εμφάνιση όχι αστυνομικής ταυτότητας αλλά άλλου εγγράφου όπως λ.χ. δίπλωμα οδήγησης κ.α.

Σε περίπτωση, τέλος, ύπαρξης συμβατικού όρου (*απαλλακτικής ρήτρας*) που απαλλάσσει την τράπεζα από την ευθύνη πριν τη γνωστοποίηση της απώλειας του βιβλιαρίου, η τράπεζα, λόγω της αυξημένης υποχρέωσης προστασίας των περιουσιακών αγαθών του πελάτη της, εξακολουθεί να ευθύνεται, αν επέδειξε βαριά αμέλεια κατά την άσκηση των καθηκόντων της⁵⁹⁸. Η ρήτρα αυτή, ναι μεν επιβάλλει την υποχρέωση στον δικαιούχο και νόμιμο κάτοχο του βιβλιαρίου να αναγγείλει άμεσα⁵⁹⁹ την απώλεια ή κλοπή, δεν απαλλάσσει την τράπεζα, όμως, από τη δική της υποχρέωση να επιδεικνύει την απαιτούμενη αυξημένη επιμέλεια κατά τον έλεγχο νομιμοποίησης του κατόχου⁶⁰⁰.

Από τον όρο, που μπορεί να περιέχει η σύμβαση κατάθεσης, περί ευθύνης της τράπεζας μόνο από την επομένη της περιελεύσεως σχετικής περί της απώλειας εγγράφου ειδοποίησής της, ενδέχεται να μην βλάπτεται ο καταθέτης και στην περίπτωση που δεν εκπλήρωσε την υποχρέωσή του για ειδοποίηση από ανυπαίτια αδυναμία (επειδή δεν γνώριζε την απώλεια)⁶⁰¹. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι η

⁵⁹⁷ Με το Ν. 21214/1993 καθιερώθηκε και στην Ελλάδα σύστημα εγγύησης καταθέσεων και επιβλήθηκε στα πιστωτικά ιδρύματα, με απειλή διοικητικής ποινής, η υποχρέωση διακρίβωσης της πραγματικής ταυτότητας του εμφανιζομένου ενώπιον αυτών «για κάθε συναλλαγή που το ποσό της είναι ισότιμο σε δραχμές με 15.000 ευρωπαϊκές νομισματικές μονάδες τουλάχιστον».

⁵⁹⁸ ΕφΑθ 3891/2002, ΔΕΕ 2002.718=ΕΤρΑξΧρΔ 2002.853, ΕφΑθ 3807/1998, ΝοΒ 1998.1453, ΕφΑθ 2715/1996, ΝοΒ 46.216.

⁵⁹⁹ Η λέξη «αμέσως» που υπάρχει σε όρο σύμβασης τραπεζικής κατάθεσης, πρέπει να ερμηνευτεί κατά τις αρχές της καλής πίστης και των κρατούντων χρηστών ηθών. Έτσι, ο καταθέτης έχει το βάρος να ειδοποιήσει την τράπεζα για την απώλεια του βιβλιαρίου του, μόνο αφότου αντιλαμβάνεται την απώλεια αυτή. ΕφΑθ 3891/2002, ΔΕΕ 2002.718.

⁶⁰⁰ ΕφΛαρ 136/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.600, ΕπΛαμ 398/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.120. Αν η ρήτρα για τη μη ευθύνη πριν την ειδοποίηση εννοούσε και απαλλαγή από δόλο και βαριά αμέλεια, θα ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με το άρ.3 του ν.δ. που θα πρέπει να θεωρηθεί ως *ius cogens* ως προς την παραπέρα μείωση της ευθύνης. *Σταθόπουλος*, ο.π. σ. 224.

⁶⁰¹ ΕφΔωδ 295/1997, ΕπισκΕΔ 1998.994.

άγνοια της απώλειας του βιβλιαρίου μέχρι τη στιγμή που πραγματοποιήθηκε η παράνομη ανάληψη⁶⁰².

Τέλος, ιδιαίτερα μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα του *περιορισμού της ευθύνης* της καταρχήν υπεύθυνης τράπεζας με την επίκληση από τη μεριά της της ένστασης περί συντρέχοντος πταίσματος του καταθέτη, όταν αυτός παραβαίνει τις παρεπόμενες υποχρεώσεις που γεννά η σύμβαση κατάθεσης⁶⁰³, μεταξύ των οποίων και η υποχρέωση ασφαλούς και επιμελούς φύλαξης του βιβλιαρίου καταθέσεων και της αστυνομικής του ταυτότητας. Αν και υποστηρίζεται ότι η ένσταση της ΑΚ 300 είναι απαράδεκτη (λόγω του ότι προϋποθέτει υποχρέωση της τράπεζας προς αποζημίωση και αντίστοιχο αίτημα του καταθέτη, που όμως, εν προκειμένω, ζητά την απόδοση της κατάθεσής του)⁶⁰⁴, πρέπει, εντούτοις, να γίνει δεκτό ότι ο κίνδυνος από καταβολή σε μη δικαιούχο πρέπει να κατανέμεται μεταξύ των μερών με κριτήριο, αφενός την αιτιώδη συμβολή του καθενός στην πρόκληση της ζημίας και αφετέρου, το ποιος ήταν σε θέση περισσότερο από τον άλλο να την αποτρέψει (θεωρία των σφαιρών επιρροής). Έτσι, στην περίπτωση εκατέρωθεν πταισμάτων, επιβάλλεται η στάθμισή τους, ώστε η διδόμενη λύση να ανταποκρίνεται στο αίσθημα δικαίου και στις επιταγές της καλόπιστης και σύμφωνης με τα συναλλακτικά ήθη συμπεριφοράς. Η θεμελίωση της μείωσης της οφειλόμενης παροχής στο άρθρο 288 ΑΚ αναδεικνύει τη χρήση της ως «διορθωτικής ρήτρας»⁶⁰⁵, βάσει της οποίας ο δικαστής δύναται να αναπροσαρμόζει, αν υφίσταται ανάγκη, το ύψος των συμβατικών παροχών και με βάση πάντοτε αντικειμενικά κριτήρια που αντλούνται από την έννομη τάξη και τις κρατούσες συναλλακτικές αντιλήψεις, να το διαμορφώνει, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στην καλή πίστη (άρθρα 281, 288 ΑΚ σε συνδυασμό και με τα άρθρα 8 παρ.6 και 6 παρ.11 του Ν. 2251/1994).

⁶⁰² ΑΠ 432/1990, ΕλλΔ/νη 1991.115, ΑΠ 1083/1989, Δ/νη 1990.1448, ΕφΑθ 4336/1985, Δ/νη 1985.739.

⁶⁰³ Συνιστά αδικοπραξία από μέρους του πελάτη τράπεζας, η ανάληψη ποσού, εν γνώσει του, μεγαλύτερου από αυτό που χρεώνεται ο λογαριασμός του, χωρίς να ειδοποιηθεί τον ταμιά ότι από πλάνη του παραδίδει μεγαλύτερο ποσό, ΑΠ 355/2001, ΕΕμπΔ 2001.752.

⁶⁰⁴ Παπαϊωάννου, Η αστική ευθύνη κατά την ανάληψη από τραπεζικό λογαριασμό από μη δικαιούχο, ΔΕΕ 2001.835. Ο περιορισμός της ευθύνης μπορεί δογματικά να θεμελιωθεί και στην αποδοχή παράβασης παρεπόμενης συμβατικής υποχρέωσης του καταθέτη για ασφαλή φύλαξη του βιβλιαρίου, με συνέπεια την ευθύνη του τελευταίου προς αποζημίωση, προϋποθέτει, όμως, αίτηση συμψηφισμού (ΑΚ 441) με την απαίτηση της τράπεζας. Αντίθετα, οι διατάξεις 288 ΑΚ και 300 ΑΚ λαμβάνονται υπόψη και αυτεπαγγέλτως. Σταθόπουλος Μ., σχόλιο στην ΕφΑθ 2715/1996, ΝοΒ 46.225.

⁶⁰⁵ Πάντα, βέβαια, με προσεκτική και μετρημένη εφαρμογή. Σταθόπουλος Μ., σχόλιο στην ΕφΑθ 2715/1996, ΝοΒ 46.225.

2. Προϋποθέσεις γέννησης της ευθύνης

Εφαρμοστέοι είναι οι κανόνες, οι οποίοι διέπουν κάθε ενοχή προς αποζημίωση⁶⁰⁶.

Για τη θεμελίωση της αξίωσης του πελάτη εναντίον της τράπεζας απαιτείται⁶⁰⁷:

α. υπαίτια παράβαση συγκεκριμένης υποχρέωσης προς προστασία (άρθρο 330 ΑΚ),

β. ύπαρξη ζημίας στην περιουσία του οφειλέτη ή μείωση ή αποφυγή αύξησης της περιουσίας του και

γ. ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας (συνδέσμου) ανάμεσα στη ζημία και στη συμπεριφορά της τράπεζας⁶⁰⁸.

3. Έκταση αποζημίωσης

Η αποζημίωση πρέπει να καλύπτει ολόκληρη τη ζημία⁶⁰⁹, την οποία υφίσταται ο πελάτης και η οποία βρίσκεται σε αιτιώδη συνάφεια με την παράβαση της υποχρέωσης προστασίας⁶¹⁰.

Έτσι, για παράδειγμα, σε περίπτωση ανάληψης χρημάτων από μη δικαιούχο⁶¹¹, εξ αιτίας -παντελούς⁶¹² ή ελλιπούς⁶¹³ - παράλειψης ελέγχου της ταυτότητας⁶¹⁴ του

⁶⁰⁶ ΑΠ 555/1999, ΔΕΕ 2000.190, ΑΠ 1449/1998, ΔΕΕ 1999.198.

⁶⁰⁷ Στην αγωγή αποζημίωσης κατά του εντολοδόχου (τράπεζα), ο εντολέας πρέπει να επικαλείται το παίσιμα, τη ζημία και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ τούτων, ΑΠ 118/2002, ΔΕΕ 2002.722.

⁶⁰⁸ Δεν υφίσταται ευθύνη της τράπεζας ενδοσυμβατική ή εξωσυμβατική κατά τα άρθρα 914, 919, 288 και 334 ΑΚ, σε περίπτωση αποστολής κάρτας συναλλαγών και PIN μέσω ΕΛΤΑ και απώλειάς τους, με συνέπεια την ανάληψη μετρητών από τρίτο πρόσωπο. ΕφΑθ 9460/1999, ΕλλΔνη 2000.1431.

⁶⁰⁹ Για τις θεμελιώδεις προϋποθέσεις για αποζημίωση βλ. μεταξύ άλλων, *Κοτσίρη Α.*, Προσδιορισμός περιουσιακής ζημίας. Αποκατάσταση της αξίας αντικατάστασης. Θεωρία της διαφοράς και σύγκριση πραγματικής/ υποθετικής περιουσίας του ζημιωθέντος, (γνμδ) Αρμ. 2004.1638.

⁶¹⁰ *Καράσης*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρα 197-198, αρ. 9.

⁶¹¹ Η τράπεζα δεν (απ)ελευθερώνεται, έστω και αν οι αρμόδιοι υπάλληλοι βρίσκονται σε συγγνωστή πλάνη. ΕιρΘεσ 1502/1989, Αρμ 1990.319.

⁶¹² ΕφΘεσ 1580/2000, ΔΕΕ 2000.884 = ΕπισκΕΔ 2000.988 = ΕΤρΑξΧρΔ 2001.883.

⁶¹³ ΑΠ 1623/1995 ΕλλΔνη 1998.133.

⁶¹⁴ Η ευθύνη της τράπεζας περιορίζεται μόνο σε δόλο ή βαριά αμέλεια. ΑΠ 54/1993, ΕΤραπΔ 1993.369 = ΕΕμπΔ 1993.374 = ΕλλΔνη 1993.600, ΕφΑθ 3807/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.73 = ΕλλΔνη 1999.643. Η συμφωνία μεταξύ τράπεζας και καταθέτη ότι η τελευταία δεν θα ευθύνεται, αν ο καταθέτης παραλείψει να την ενημερώσει για την απώλεια του βιβλιαρίου καταθέσεων, δεν απαλλάσσει την τράπεζα από την υποχρέωσή της να ελέγχει την ταυτοπροσωπία και, φυσικά, δεν αίρει απ' εαυτής την ευθύνη της τράπεζας για βαριά αμέλεια ή δόλο των προστηθέντων υπαλλήλων

δικαιούχου και του προσώπου, το οποίο προέβη σε ανάληψη των χρημάτων⁶¹⁵, η τράπεζα⁶¹⁶ υποχρεούται να καταβάλλει ολόκληρο το ποσό⁶¹⁷, το οποίο αναλήφθηκε από τον μη δικαιούχο⁶¹⁸. Η άρνηση της τράπεζας να αποδώσει στον καταθέτη το χρηματικό ποσό της κατάθεσης, το οποίο έχει αφαιρεθεί από τρίτο πρόσωπο με αξιόποινη πράξη, συνιστά αθέτηση της συμβατικής υποχρέωσης της τράπεζας από τη σύμβαση κατάθεσης (830 ΑΚ) και γεννά συμβατική ευθύνη⁶¹⁹.

4. Βάρος απόδειξης

Σχετικά με το βάρος απόδειξης των περιστατικών, τα οποία θεμελιώνουν την ευθύνη υποστηρίζεται η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 336, 342, 363 ΑΚ για την ενδοσυμβατική ευθύνη, τα οποία οδηγούν σε *νόθο αντικειμενική ευθύνη*, δηλαδή σε αντιστροφή του βάρους απόδειξης της υπαιτιότητας, άρα σε

της (ΑΠ 2715/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.392 = ΝοΒ 1998.216). Τα πιστωτικά ιδρύματα υπέχουν *αυξημένη ευθύνη* κατά τη διακρίβωση της ταυτότητας του δικαιούχου ανάληψης χρημάτων από κατάθεση, σύμφωνα με τις διατάξεις των Ν. 2076/1992 και 2114/1993 (ΕφΘεσ 3444/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.398 = ΕΕμπΔ 1998.285 = ΔΕΕ 1998.394).

⁶¹⁵ Θεωρείται αυτονόητο ότι οι υπάλληλοι της τράπεζας οφείλουν να προβούν σε εμπεριστατωμένο έλεγχο και στο τρίτο πρόσωπο, το οποίο προσκομίζει το βιβλιάριο εφοδιασμένο με εξόφληση, δηλώνοντας τουλάχιστο εμπράκτως, ότι δεν είναι δικαιούχος αλλά εξουσιοδοτημένος από το δικαιούχο. Πρβλ. *Παμπούκη*, Παρατηρήσεις στην ΕφΔωδ 295/1997, ΕπισκεΔ 1998.1005.

⁶¹⁶

⁶¹⁷ Η τράπεζα υποχρεούται να αποδώσει στον καταθέτη κάθε ποσό που κατέβαλε σε τρίτο, πλαστογραφήσαντα την υπογραφή του καταθέτη, όταν οι υπάλληλοί της επέδειξαν δόλο ή βαρεία αμέλεια, ΑΠ 93/2005, ΔΕΕ 2005.826. Υποχρέωση απόδοσης νομιμοτόκως του αναληφθέντος ποσού αναγνωρίζει η ΠΠρΘεσ 4288/1983, Αρμ 1985.24.

⁶¹⁸ *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 518 (επ.), *Παπαϊωάννου*, Η αστική ευθύνη κατά την ανάληψη από τραπεζικό λογαριασμό από μη δικαιούχο, ΔΕΕ 2001.828, ΑΠ 1623/1995, ΕλλΔνη 1998.133, ΕφΑθ 807/2000, ΔΕΕ 2000.522 = ΕΤρΑξΧρΔ 2001.82, ΕφΑθ 1807/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.389, ΕφΑθ 3807/1998, ΕλλΔνη 1998.1414 = ΝοΒ 1998.1453, ΕφΔωδ 295/1997, ΕπισκεΔ 1998.993, ΕφΘεσ 1580/2000, ΔΕΕ 2000.884 = ΕπισκεΔ 2000.988 = ΕΤρΑξΧρΔ 2001.883, ΕφΑθ 807/2000, ΔΕΕ 2000.522 = ΕΤρΑξΧρΔ 2001.82.

Σε περίπτωση συντρέχοντος πταισματος του ζημιωθέντα, είναι στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου ν' αποφασίσει: αν θ' αποκλειστεί η αποζημίωση, αν θα περιοριστεί το ποσό και κατά ποιο ποσοστό, ή αν θα επιδικαστεί πλήρης αποζημίωση, εκτιμώντας την ύπαρξη υπαιτιότητας, τη βαρύτητα των εκατέρωθεν πταισμάτων και τη συμβολή του κάθε μέρους στην έκταση της ζημίας (ΠΠρΘεσ 218/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.62). Κατά την εκδίκαση σχετικής αγωγής δεν μπορεί η τράπεζα να προβάλλει την ένσταση του συντρέχοντος πταισματος, κατά το άρθρο 300 ΑΚ, γιατί η αγωγική αξίωση δεν είναι αξίωση αποζημίωσης, αλλά εκπλήρωσης συμβατικής υποχρέωσης της τράπεζας (ΕφΑθ 2543/1996, ΕΕμπΔ 1996.716).

⁶¹⁹ ΑΠ 830/2003, ΕΤρΑξΧρΔ 2004.71.

υποχρέωση της τράπεζας να αποδεικνύει την έλλειψη υπαιτιότητάς της⁶²⁰. Κάτι τέτοιο, εξάλλου, δικαιολογείται από την εκ των πραγμάτων αποδεικτική δυσκολία που αντιμετωπίζει ο κάθε πελάτης ως αντισυμβαλλόμενος της τράπεζας λόγω της πολυπλοκότητας που χαρακτηρίζει το τραπεζικό σύστημα τόσο οργανωτικά όσο και νομικά.

5. Παραγραφή

Για την παραγραφή των αξιώσεων προς αποζημίωση υποστηρίζεται⁶²¹ ότι πρέπει να εφαρμοσθεί το άρθρο 937 ΑΚ, κατ' αναλογική εφαρμογή του άρθρου 198 § 2 ΑΚ.

6. Ειδικότερα η ευθύνη της τράπεζας λόγω συμπεριφοράς αντίθετης στα χρηστά ήθη. Ευθύνη κατ' άρθρο 919 ΑΚ

Σύμφωνα με το άρθρο 919 ΑΚ, όποιος με πρόθεση ζημίωσε άλλον κατά τρόπο αντίθετο προς τα χρηστά ήθη έχει υποχρέωση να τον αποζημιώσει.

Η διάταξη αυτή είναι ειδική και συμπληρωματική της διάταξης του άρθρου 914 ΑΚ⁶²², αφού επεκτείνει την αδικοπρακτική ευθύνη και στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες, ευθέως, δεν προσβλήθηκε ορισμένο δικαίωμα ή προστατευόμενο συμφέρον ούτε υφίσταται παράβαση διάταξης νόμου, αλλά το αίσθημα δικαίου απαιτεί αποκατάσταση της ζημίας⁶²³. Ειδικότερα, οι προϋποθέσεις εφαρμογής της είναι⁶²⁴:

⁶²⁰ *Canaris*, Bankvertragsrecht, § 82, *Καραγκουνίδης*, Αρμ 1995.448-449, με αναφορές. Ο *Καράσης*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρα 197-198, αρ. 10, in fine, υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να επεκταθεί η εξαιρετική ρύθμιση για νόθο αντικειμενική ευθύνη.

⁶²¹ *Καραγκουνίδης*, Αρμ 1995.449.

⁶²² *Γεωργιάδης Απ.*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 919, αρ. 1. ΠΠρΑθ 4941/2004, ΕΕμπΔ 2004.517, ΕφΠειρ 110/2005, ΠειρΝομ 2005.154.

⁶²³ Η ειδική μορφή αδικοπραξίας του άρθρου 919 ΑΚ είναι ευρύτερη και δεν καλύπτεται εννοιολογικά από τη διάταξη του άρθρου 281 ΑΚ, η οποία αναφέρεται, σύμφωνα με τη νομολογία, μόνο στην άσκηση δικαιώματος με τη στενή νομικοτεχνική έννοια του όρου και όχι και σε παράλειψη άσκησης ορισμένου δικαιώματος, νόμιμου ή συμβατικού, που επιχειρείται δυνάμει της γενικής ατομικής ελευθερίας. ΑΠ 211/1980, ΝοΒ 1980.1483, ΑΠ 214/1972, ΝοΒ 1972.901, ΕφΑθ 770/1991, ΕΕμπΔ 1992.45. Βλ. και *Παπανικολάου*, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.511.

⁶²⁴ *Γεωργιάδης Απ.*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 919, *Γαζή / Χιωτέλλη*, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.467, *Παπανικολάου*, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.509, *Ρόκα Ν.*, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.503. Βλ. και ΑΠ 604/2005, (αδημ), ΑΠ 223/2004 (αδημ), ΠΠρΑθ 4941/2004, ΕΕμπΔ 2004.517, ΜΠρΚερκ 317/2003, Αρμ 2004.1186, ΜΠρΠειρ 3396/2003, ΝοΒ 2003.1463=ΕΤρΑξΧρΔ 2004.401.

α. συμπεριφορά του δράστη (πράξη ή παράλειψη, η οποία ανάγεται είτε σε άσκηση δικαιώματος, είτε όχι), η οποία αντίκειται στα χρηστά ήθη⁶²⁵,

β. η συμπεριφορά αυτή να συνοδεύεται από πρόθεση επαγωγής ζημιάς, έστω και με τη μορφή του ενδεχόμενου δόλου,

γ. να προκλήθηκε πραγματικά ζημία σε άλλον και

δ. να υπάρχει αιτιώδης συνάφεια (σύνδεσμος) ανάμεσα στη συμπεριφορά του δράστη και στη ζημία⁶²⁶, υπό την έννοια ότι η ως άνω συμπεριφορά, εκτός του ότι αποτέλεσε αναγκαίο όρο της επελεύσεως της ζημιάς, ήταν καθεαυτή και ικανή, υπό τις συντρέχουσες περιστάσεις, στη συνήθη πορεία των πραγμάτων, να την επιφέρει⁶²⁷.

Από τη διάταξη του άρθρου 919 ΑΚ προκύπτει ότι δεν προσαιτείται ο δράστης να προέβη στη ζημιογόνο πράξη ή παράλειψη με μόνο σκοπό τη ζημία του άλλου, αλλά αρκεί η γνώση του, ότι με τη συμπεριφορά του αυτή ήταν δυνατή η επέλευση της ζημιάς στον άλλο, και, παρόλα αυτά, αυτός δεν θέλησε να αποστεί από αυτή, αποδεχόμενος το –έστω, μη σκοπούμενο- αυτό ενδεχόμενο⁶²⁸.

Τα χρηστά ήθη είναι αόριστη νομική έννοια. Το περιεχόμενό της διαμορφώνεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση από τον εφαρμοστή του δικαίου για το τι επιβάλλουν τα χρηστά ήθη. Για τη συγκεκριμενοποίηση της έννοιας των χρηστών ηθών, η κρατούσα γνώμη χρησιμοποιεί ορισμένα γενικά κριτήρια, που αποτελούν τη γέφυρα μεταξύ της αόριστης έννοιας των χρηστών ηθών και της ατομικής συμπεριφοράς⁶²⁹. Έτσι, αντίθεση προς τα χρηστά ήθη υπάρχει, όταν, κατ' αντικειμενική κρίση, σύμφωνα με τις αντιλήψεις του "χρηστώ και εμφρόνως σκεπτομένου κοινωνικού ανθρώπου"⁶³⁰, η συμπεριφορά του δράστη αντίκειται στην *κοινωνική ηθική και στις θεμελιώδεις δικαιοτικές αρχές* (θεμελιώδεις ηθικές,

⁶²⁵ Για την έννοια των *χρηστών ηθών*, βλ. *Λαδά*, Η ακυρότης της δικαιοπραξίας λόγω αντιθέσεως στα χρηστά ήθη, 1979, σελ. 53 επ.

⁶²⁶ *Γεωργιάδης Απ.*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 919, αρ. 6, ΑΠ 598/1986 ΝοΒ 1987.370, ΑΠ 211/1980, ΝοΒ 1987.370, ΕφΑθ 770/1991, ΕΕμπΔ 1992.45.

⁶²⁷ Ούτως ώστε η ζημία στη συγκεκριμένη περίπτωση να μπορεί να αποδοθεί, σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας στην αιτιώδη δυναμικότητα της συμπεριφοράς που αντίκειται στα χρηστά ήθη και, αντιστοίχως, η συμπεριφορά αυτή να συνιστά πρόσφορη και επαρκή αιτία της ζημιάς, ΑΠ 925/1991, Αρμ.1992.115=ΕΕμπΔ 1992.32.

⁶²⁸ ΑΠ 297/1959, ΝοΒ 1959.1015, ΕφΑθ 770/1991, ΕΕμπΔ 1992.45. Βλ. όμως και ΑΠ 672/1993, ΕλλΔνη 1994, 1271, που έκρινε πως δεν απαιτείται και η αποδοχή του επιζήμιου αποτελέσματος, αλλά αρκεί μόνο η γνώση αυτού από τον ζημιώσαντα.

⁶²⁹ Γίνεται λόγος για τη διάπλαση ενός *ενδιάμεσου κανόνα*, με τη βοήθεια του οποίου θα καταστεί δυνατή η διάγνωση, αν η συγκεκριμένη συμπεριφορά αντίκειται στα χρηστά ήθη. *Παπανικολάου*, ο.π. σελ. 512, *Γαζή / Χιωτέλλη*, ο.π.σελ. 472 επ.

⁶³⁰ ΕφΑθ 6292/1999, ΔΕΕ 2001.185, ΑΠ 1023/1993, ΕλλΔνη 1993.1564. Επίσης, *Ρούσσου*, Χρηστά ήθη και σύμβαση χρηματοδοτικού δανείου, ΕλλΔνη 1992.63.

πνευματικές, πολιτειακές, οικονομικές κ.α. αντιλήψεις), πάνω στις οποίες στηρίζεται το θετικό δίκαιο⁶³¹. Κριτήριο δηλ. περί του αν συγκεκριμένη συμπεριφορά ενέχει αντίθεση προς τα χρηστά ήθη αποτελεί το κατά τον κρίσιμο χρόνο και αντίστοιχο χώρο, κοινό, για την επιβαλλόμενη συμπεριφορά, συναίσθημα, το εκφραζόμενο στις σχετικές κοινωνικές αντιλήψεις του μέσου κοινωνικού ανθρώπου που σκέπτεται με χρηστότητα και φρόνηση⁶³². Στην περίπτωση που η κρινόμενη συμπεριφορά σχετίζεται με ορισμένη κατηγορία συναλλαγών και συναλλασσομένων, λαμβάνονται υπόψη και οι αντίστοιχες, στην κατηγορία αυτή των συναλλασσομένων, κρατούσες αντιλήψεις, εκτός αν, κατά το κοινό ως άνω συναίσθημα, δεν συμβιβάζονται με την κοινωνική ηθική⁶³³.

Για να διαπιστωθεί, περαιτέρω, η αντίθεση στα χρηστά ήθη, η συμπεριφορά του δράστη πρέπει να εξετάζεται συνολικά και όχι μεμονωμένα μόνο τα αίτια που τον οδήγησαν στη συγκεκριμένη ενέργειά του. Πρέπει δηλ. να ελέγχεται το σύνολο των περιστάσεων, κάτω από τις οποίες εκδηλώθηκε η προβαλλόμενη ως επιλήψιμη συμπεριφορά του, και οι οποίες σχετίζονται με τους σκοπούς, τα κίνητρα, τα μέσα και τις μεθόδους που χρησιμοποίησε, αναφορικά, πάντοτε, με τα κρατούντα χρηστά ήθη⁶³⁴.

Αυτός, ο οποίος ζημιώθηκε με τη συνδρομή των παραπάνω προϋποθέσεων του άρθρου 919 ΑΚ⁶³⁵, έχει τη δυνατότητα να ασκήσει αυτοτελή αγωγή, κατά τις διατάξεις του άρθρου 919 ΑΚ⁶³⁶, ζητώντας την αποκατάσταση της ζημίας του. Αυτή η ζημία του μπορεί να είναι είτε υλική, με τη μορφή θετικής ζημίας -η οποία ισούται με τη μείωση της περιουσίας του-, ή με τη μορφή αποθετικής ζημίας από τη μη επαύξηση της περιουσίας του, είτε ηθική, προς αποκατάσταση της οποίας απαιτείται ανάλογη χρηματική ικανοποίηση⁶³⁷.

Στο χώρο των τραπεζικών συναλλαγών, ειδικότερα, η εφαρμογή της 919 ΑΚ βασίζεται στη δημιουργούμενη σύνθετη σχέση αφενός μεταξύ τράπεζας και πελάτη και αφετέρου στην αντανακλαστική ενέργεια της σχέσης αυτής προς τους τρίτους.

⁶³¹ Γνωστό ως κριτήριο της «δημόσιας τάξης». Βλ. σχετ. *Γεωργιάδης Απ.*, Η κατ' ΑΚ 919 ευθύνη της τράπεζας απέναντι στους πελάτες της, ΕλλΔνη 1992.55, 57, *Δεληγιάννης / Κορνηλάκης*, Ειδικό ενοχικό δίκαιο, ΙΙΙ, 1992, σελ. 144, *Κανκάς*, Ενοχικόν δίκαιον, άρθρο 919, σελ. 775, ΑΠ 598/1986, ΝοΒ 1987.370, ΑΠ 211/1980, ΝοΒ 1980.1483.

⁶³² ΕφΘεσ 3097/1998, ΔΕΕ 1999.307.

⁶³³ ΑΠ 925/1991, Αρμ.1992.115=ΕΕμπΔ 1992.32.

⁶³⁴ *Μπαλής*, Γενικάί αρχαί, § 173, ΑΠ 211/1980, ΝοΒ 1980.1483, ΕφΑθ 770/1991, ΕΕμπΔ 1992.45, ΑΠ 1346/2000, ΔΕΕ 2001.735.

⁶³⁵ *Γεωργακόπουλος*, Τραπεζικές, σελ. 512.

⁶³⁶ ΑΠ 598/1986, ΝοΒ 1987.370.

⁶³⁷ Και, μάλιστα, η ηθική βλάβη μπορεί να συμβεί και στα νομικά πρόσωπα, ΑΠ 1043/1987, ΝοΒ 1988.1432, ΕφΑθ 770/1991, ΕΕμπΔ 1992.45.

Έτσι, όταν οι τράπεζες, με τη συμπεριφορά τους, όπως αυτή εκδηλώνεται μέσω των αρμόδιων οργάνων τους, ενεργούν κατά τρόπο που βρίσκεται σε αντίθεση προς τα χρηστά ήθη προκαλώντας, έτσι, ζημία στον αντισυμβαλλόμενο-πελάτη τους, έχουν υποχρέωση, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 919 ΑΚ, να αποζημιώσουν τον ζημιωθέντα⁶³⁸.

Τα θέματα που τίθουν οι αποφάσεις των δικαστηρίων αφορούν, κατά κύριο λόγο, την υποχρέωση της τράπεζας να στηρίζει τον πελάτη της, ιδίως σε περιόδους οικονομικής κρίσεως, χορηγώντας του δάνεια⁶³⁹ ή αναδιαρθρώνοντας τα υπάρχοντα δάνεια, καθώς και την ευθύνη της τράπεζας που προχωρεί σε λήψη υπερβολικών ή καταστρεπτικών -με βάση την αρχή της αναλογικότητας- για τον πελάτη της μέτρων εκτέλεσης ή παραβιάζει την αρχή της ίσης μεταχείρισης των πελατών της, ή εκμεταλλεύεται καταχρηστικά τη σχέση οικονομικής εξάρτησης που τη συνδέει με τους πελάτες της.

Τα εν λόγω νομικά ζητήματα που δημιουργήθηκαν, προκάλεσαν ευρύτατες συζητήσεις και σχολιασμούς τόσο σε δικαστικό όσο και σε θεωρητικό επίπεδο και απασχόλησαν έντονα νομολογία και θεωρία.

Υποστηρίζεται, έτσι, ότι από τη διάταξη του άρθρου 919 ΑΚ, συνάγεται ότι και η άρνηση κατάρτισης μίας σύμβασης, η οποία, διαφορετικά, βάσει της γενικής ατομικής ελευθερίας είναι θεμιτή, υπόκειται στον αυστηρό κοινωνικό έλεγχο, ο οποίος θεσπίζεται από την διάταξη αυτή, και μπορεί, σε συγκεκριμένη πάντοτε περίπτωση, βάσει των αντικειμενικών κριτηρίων⁶⁴⁰ να κριθεί ως αντίθετη προς τα χρηστά ήθη. Γι' αυτό σημαντικό κριτήριο είναι και η αρχή η οποία θεσμοθετείται με το άρθρο 288 ΑΚ, κατά το οποίο "ο οφειλέτης έχει υποχρέωση να εκπληρώσει την παροχή, όπως απαιτεί η καλή πίστη"⁶⁴¹, αφού ληφθούν υπόψη τα συναλλακτικά ήθη"⁶⁴².

Η αρχή αυτή εφαρμόζεται για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων και του οφειλέτη και του δανειστή, οι οποίες απορρέουν από οποιαδήποτε έγκυρη ενοχική σχέση, όταν δεν προβλέπεται από το νόμο άλλη προστασία των προσώπων αυτών κατά την

⁶³⁸ Καταχρηστική και αντίθετη στα χρηστά ήθη κρίθηκε η συμπεριφορά τράπεζας, η οποία υπό την απειλή πλειστηριασμού υποχρέωσε τον οφειλέτη στην καταβολή μη εκκαθαρισμένης και ληξιπρόθεσμης απαιτήσεώς της, ΜΠρΠειρ 3396/2003, ΝοΒ 2003.1463 και ΕφΑθ 770/1991, ΕΕμπΔ 1992.45.

⁶³⁹ Αναλυτικά στο κεφάλαιο που προηγήθηκε, (Κεφάλαιο Α, Ι. Η τραπεζική σύμβαση) σχετικά με το δικαίωμα της τράπεζας για άρνηση παροχής υπηρεσίας.

⁶⁴⁰ Κοινό συναίσθημα εκφραζόμενο στις αντιλήψεις του μέσου κοινωνικού ανθρώπου σκεπτόμενου με χρηστότητα και φρόνηση.

⁶⁴¹ Παπαντωνίου, Η καλή πίστις εις το Αστικόν Δίκαιον, 1957, σελ. 144, 149.

⁶⁴² Αναλυτικά, Σταθόπουλος, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 288, passim και Γεωργιάδης Απ., ΕλλΔνη 1992.57.

εκπλήρωση των υποχρεώσεών τους, ή δεν συντρέχουν οι απαιτούμενες ειδικές προϋποθέσεις για την τυχόν προβλεπόμενη προστασία.

Η παραπάνω αρχή λειτουργεί τόσο ως ρήτρα συμπληρωματική των δικαιοπρακτικών βουλήσεων όσο και ως διορθωτική αυτών στις περιπτώσεις εκείνες που, εξ αιτίας συνδρομής ειδικών συνθηκών, όπως και γενικής οικονομικής κρίσης⁶⁴³, μεταβλήθηκαν οι προϋποθέσεις εκπλήρωσης των συμβατικών υποχρεώσεων στο συμφωνηθέν μέτρο ή κατά το συμφωνηθέντα τρόπο και χρόνο. Τότε, βάσει αντικειμενικών κριτηρίων⁶⁴⁴, τα οποία αντλούνται από την έννομη τάξη και τις κρατούσες στις συναλλαγές αντιλήψεις, κατ' απόκλιση των συμφωνηθέντων, είναι δυνατό να προσδιορισθεί η εκπληρωτέα παροχή είτε με περιστολή, είτε με επέκταση του συμφωνηθέντος μεγέθους της, ή του συμφωνηθέντος τρόπου και χρόνου της, ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της συναλλακτικής καλής πίστης, κατά το χρόνο κατά τον οποίο θα εκπληρωθεί.

Εφόσον διαπιστώνεται αντικειμενικά η συνδρομή ειδικών συνθηκών βάσει των οποίων πρέπει να λειτουργήσει διορθωτικά η παραπάνω αρχή, η αδικαιολόγητη άρνηση του δανειστή να αποδεχθεί τροποποίηση της αρχικής σύμβασης, χωρίς να διακινδυνεύονται τα έννομα συμφέροντά του, ώστε να εκπληρωθεί η παροχή του οφειλέτη κατά τρόπο και χρόνο, όπως επιβάλλεται από την καλή πίστη, καθώς και η εμμονή του δανειστή στην εκπλήρωση, η οποία συμφωνήθηκε, έρχονται σε αντίθεση προς την ευθύτητα και εντιμότητα που απαιτούνται στις συναλλαγές.

Η συμπεριφορά αυτή του δανειστή, ενόψει και του μεγέθους της βλάβης, η οποία εξ αιτίας της επέρχεται στον οφειλέτη εν γνώσει του δανειστή, αποτελεί σημαντικό κριτήριο, το οποίο συνεκτιμάται για να κριθεί, αν η συνολική συμπεριφορά του στη

⁶⁴³ Συνηθίζεται στις τραπεζικές συναλλαγές, σε περιόδους οικονομικής κρίσης, οι τράπεζες να παρέχουν διάφορες διευκολύνσεις στους δανειολήπτες τους και να μη προβαίνουν σε διώξεις εναντίον τους ασκώντας έστω συμβατικά ή νομικά δικαιώματά τους. Στη ναυτική πρακτική, κάθε φορά που συντρέχουν τέτοιες ειδικές συνθήκες, οι συνήθεις διευκολύνσεις οι οποίες χορηγούνται, χωρίς να κινδυνεύουν τα έννομα συμφέροντα των τραπεζών, είναι είτε η αναμόρφωση του δανείου με περιορισμό του ποσού των δόσεων, ή με επιμήκυνση του χρόνου καταβολής τους, είτε η παροχή μιας περιόδου χάριτος κατά την οποία δεν καταβάλλεται κανένα ποσό, είτε η χορήγηση οικονομικής διευκόλυνσης, ώστε με αυτή να επιβιώσει η επιχείρηση από την κρίση. Πρόκειται όχι για υποθετικό, αλλά για παγιωμένο διεθνώς κανόνα. Εξάλλου στο ισχύον δίκαιο οι παρεχόμενες αυτές διευκολύνσεις αποτελούν συμμόρφωση προς τα παραγγελθέντα της καλής πίστης, το περιεχόμενο της οποίας προσδιορίζεται μέσω της παραπάνω συναλλακτικής συνθήκης (άρθρο 288 ΑΚ). Βλ. ΑΠ 1198/1995 (μειοψηφούσα άποψη), ΕΤρΑξΧρΔ 1996.47 = ΕΕμπΔ 1996.131 = ΔΕΕ 1995.982. Αντίθετα, η πλειοψηφία έκρινε ότι η ναυτιλιακή κρίση δεν είναι απρόβλεπτη για έναν έμπειρο και συνετό ναυτιλιακό επιχειρηματία, τα δε αποτελέσματα αυτής (μείωση ναύλων και κερδών) δεν είναι αναπότρεπτα. Δεν δικαιολογείται, επομένως, υποχρέωση της τράπεζας για παροχή διευκολύνσεων.

⁶⁴⁴ Τέτοια αντικειμενικά κριτήρια αποτελούν τόσο το σταθερό νόμισμα, όσο και ο τιμάρημος. Στις ειδικές συνθήκες περιλαμβάνονται και νομισματικές εκπτώσεις, υποτιμήσεις ή διακυμάνσεις. ΠΠρΑθ 4941/2004, ΕΕμπΔ 2004.517.

συγκεκριμένη περίπτωση είναι αντικειμενικά αντίθετη στα χρηστά ήθη. Και η σημασία του κριτηρίου αυτού είναι πιο έντονη, στην περίπτωση κατά την οποία ο δανειστής με τα συμβατικά δεδομένα κατέχει εξουσιαστική θέση υπεροχής απέναντι στον οφειλέτη, ιδίως όταν ο τελευταίος έχει δεσμεύσει το σύνολο των περιουσιακών του στοιχείων υπέρ του δανειστή και εξαιτίας τούτου βρίσκεται κάτω από συνθήκες υπέρμετρης εξάρτησης και ανάγκης, οι οποίες έχουν σχεδόν εκμηδενίσει την πιστωτική του δυνατότητα προσφυγής σε άλλες χρηματοδοτικές πηγές για την εκπλήρωση της παροχής του κατά τον αρχικά συμφωνηθέντα τρόπο και χρόνο⁶⁴⁵.

Περίπτωση συμπεριφοράς αντίθετης στα χρηστά ήθη, που γεννά υποχρέωση προς αποζημίωση είναι και η εκμετάλλευση τυχόν εξουσιαστικής ή μονοπωλιακής θέσης εκ μέρους πιστωτικού ιδρύματος, όταν, δηλ. αυτό, εκμεταλλευόμενο τη δυνατότητά του να επιβάλλει τη θέλησή του σε κάποιο άλλο πρόσωπο, ουσιαστικά το υποχρεώνει να προβεί σε πράξεις ζημιογόνες για αυτό⁶⁴⁶, στις οποίες διαφορετικά δε θα προέβαινε, χωρίς, συγχρόνως, να αποφέρουν και ωφέλεια στο ίδιο⁶⁴⁷.

Και αυτό, γιατί η τράπεζα υποχρεούται ως δανείστρια, απέναντι στον πελάτη της, βάσει των αρχών της καλής πίστης και των χρηστών συναλλακτικών ηθών να μη θέσει, χωρίς σοβαρό λόγο, σε κίνδυνο τα συμφέροντα του πελάτη της⁶⁴⁸.

Δεν πρέπει, ακόμη, να επέρχεται ζημία⁶⁴⁹, κατ' ακριβολογία "οικονομική εξόντωση"⁶⁵⁰ του οφειλέτη από υπαίτια πράξη του δανειστή, η οποία αντιβαίνει στα χρηστά ήθη⁶⁵¹.

⁶⁴⁵ Μειοψ ΑΠ 1198/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.47 = ΕΕμπΔ 1996.131 = ΔΕΕ 1995.982.

⁶⁴⁶ ΜΠρΠειρ 3396/2003, ΝοΒ 2003.1463, Εφαθ 36/1999, ΕλλΔ 1999.1573, Εφαθ 770/1991, ΕΕμπΔ 1992.45 και Γαζής, Γνμδ, ΕλλΔνη 1993.279 επ., ad hoc 280.

⁶⁴⁷ Πρβλ. Γεωργόπουλου, Τρόπος τραπεζικής συμπεριφοράς που δεν βρίσκει σύμφωνη την έννομη τάξη, ΔΕΕΤ 1989, τεύχ. 21-22, σελ. 126 (επ.). Η συμπεριφορά της δανείστριας τράπεζας θα πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να μην εκθέτει τα έννομα συμφέροντά της και, ιδιαίτερα, με τον κίνδυνο να μείνει ανικανοποίητη η απαίτησή της εναντίον του οφειλέτη. *Canaris*, Kreditkündigung und Kreditverweigerung gegenüber sanierungs-bedürftigen Bankkunden, ZHR 1979.121.

⁶⁴⁸ ΑΠ 597/1989, ΕλλΔνη 1989.1351.

⁶⁴⁹ Γαζής, ΕλλΔνη 1993.280.

⁶⁵⁰ Συγχρόνως, όμως, πρέπει και η δανείστρια να μην ωφελείται από αυτό το κλείσιμο, καθώς, προκαλώντας ζημία στον αντισυμβαλλόμενο-πελάτη της, δεν έχει τη δυνατότητα να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις της, κάτι το οποίο θα συνέβαινε αν άφηνε την ομαλή λειτουργία της επιχείρησης και δεν έκλεινε εντελώς *αναιτιολόγητα* και *ξαφνικά* τους λογαριασμούς του αντισυμβαλλόμενου-πελάτη της. Παρόμοια, *Canaris*, ZHR 1979.113-118, όπου και αντίστοιχο σκεπτικό για τη θεμελίωση ευθύνης της τράπεζας, και σε άλλες περιπτώσεις, λ.χ. στην περίπτωση, κατά την οποία υπό την προϋπόθεση επαρκούς εξασφάλισης, επαρκούς ρευστότητας και ικανοποιητικών προοπτικών οικονομικής ανάκαμψης του πελάτη, η τράπεζα υποχρεούται να χορηγεί τις αναγκαίες διευκολύνσεις στον πελάτη της για να τον βοηθήσει να ξεπεράσει μία διερχόμενη κρίση, ή η υποχρέωση της τράπεζας να μεταχειρίζεται ίσα και ανάλογα τους οφειλέτες της, δηλαδή με τις ίδιες προϋποθέσεις να τους χορηγούν τις ίδιες διευκολύνσεις, και αντίστοιχα υπό τις ίδιες συνθήκες να λαμβάνουν ανάλογα μέτρα σε βάρος τους, ή ότι μόνη η συνδρομή παροδικής οικονομικής κρίσης

Βάσει όλων όσων αναφέρθηκαν προηγουμένως, κρίθηκε πως η εκ μέρους τραπεζικού οργανισμού υπόσχεση, με συγκεκριμένο περιεχόμενο, όσον αφορά το χρόνο και το ποσό, προς οφειλέτη, περί συμβατικής χρηματοδοτήσεώς του και η λόγω της υποσχέσεως αυτής παραπλάνησή του, στοιχειοθετεί συμπεριφορά αντίθετη στα χρηστά ήθη και ιδρύει ευθύνη του τραπεζικού φορέα προς περιουσιακή αποζημίωση καθώς και για αποκατάσταση της ηθικής βλάβης που του προξένησε η συμπεριφορά εκείνου⁶⁵².

Αντίθετη προς τα χρηστά ήθη κρίθηκε και η υπαναχώρηση της τράπεζας από εύλογα δημιουργηθείσα εμπιστοσύνη του πελάτη της προς αυτήν, συγκεκριμένα, για δημιουργία και διάψευση εμπιστοσύνης, ιδιαίτερα θεμελιωμένης, για ευόδωση διαπραγματεύσεων και χορήγηση δανείου⁶⁵³. Καταχρηστική και αντισυμβατική κρίθηκε και η συμπεριφορά τράπεζας που υπό την απειλή πλειστηριασμού υποχρέωσε τον οφειλέτη στην καταβολή της μη εκκαθαρισμένης και ληξιπρόθεσμης απαιτήσεώς της καθώς και η αιφνίδια καταγγελία λογαριασμού, παρότι γνώριζε την βούληση και την πρόθεση των οφειλετών της για εξεύρεση λύσης προς τακτοποίηση της οφειλής⁶⁵⁴.

Δέον, ωστόσο, να τονιστεί ότι η ερμηνεία των χρηστών ηθών πρέπει να είναι στενή, διαφορετικά, ελοχεύει ο κίνδυνος να κλονιστούν τα θεμέλια της ασφάλειας και της βεβαιότητας των συναλλαγών και να καταστούν οι συναλλασσόμενοι πολύ διστακτικοί στις πράξεις και τις παραλείψεις τους.

Είναι, πράγματι, ενδεχόμενο η επιδίωξη ιδίων δικαιωμάτων ή η ικανοποίηση ιδίων συμφερόντων να είναι επιζήμια σε τρίτο πρόσωπο. Αυτό, όμως, δε σημαίνει ότι ο δικαιούχος πρέπει κατά την ενάσκηση της εξουσίας που αντλεί από το νόμο ή τη σύμβαση να υποτάξει τον εαυτό του στα συμφέροντα του άλλου. Η εξυπηρέτηση των ιδίων συμφερόντων, ακόμη και όταν αυτό συνδέεται αιτιωδώς με τη ζημία άλλων, είναι στοιχείο του επιτρεπόμενου και υγιούς ανταγωνισμού. Η πρόκληση βλάβης στα συμφέροντα του αντιπάλου κατά την άσκηση μιας νομικής εξουσίας είναι εγγενής στην άσκηση της εξουσίας αυτής. Δεν μπορεί, κατά συνέπεια, η άσκησή της

του πελάτη της, δεν πληροί τις προϋποθέσεις για τακτική καταγγελία της πιστωτικής σχέσης, και μάλιστα, *απρόθεσμα* και *ανατιολόγητα*. Πρβλ. και ΑΠ 925/1991, ΕΕμπΔ 1992.32.

⁶⁵¹ ΑΠ 214/1972, ΝοΒ 1972.901. Υπάρχει λ.χ. *αντίθεση στα χρηστά ήθη*, με την έννοια του άρθρου 919 ΑΚ, όπως ήδη, έχει εκτεθεί, εφόσον η τράπεζα έκλεισε τους λογαριασμούς του πελάτη της, παρόλο που οι εμπράγματα ασφάλειες, που είχε η τράπεζα, εξασφάλιζαν την ικανοποίηση των απαιτήσεών της, χωρίς να διακινδυνεύσει η οικονομική υπόσταση του πρωτοφειλέτη (ή του εγγυητή). Βλ. *Βελέντζα*, Δίκαιο αλληλόχρεου λογαριασμού, 2η έκδ., 2000, σελ. 92 επ.

⁶⁵² ΑΠ 1346/2000, ΔΕΕ 2001.735.

⁶⁵³ *Γεωργακόπουλος*, Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών. Εσωτερική σχέση σε ενέγγυα πίστωση και προσυμβατική υποχρέωση σύναψης δανείου (γνμδ), ΔΕΕ 1998.773.

⁶⁵⁴ ΜΠρΠειρ 3396/2003, ΝοΒ 2003.1463=ΕΤρΑξΧρΔ 2004.401.

να θεωρηθεί ανήθικη κατά το 919 ΑΚ, απλά και μόνο επειδή προκαλεί ζημία σε τρίτο.

Έτσι, στον αντίποδα όλων όσων αναπτύχθηκαν προηγουμένως, υποστηρίχθηκε⁶⁵⁵, ειδικώς όσον αφορά την εκμετάλλευση μονοπωλιακής ή εξουσιαστικής θέσης της τράπεζας έναντι του πελάτη της, ότι δεν αρκεί απλή εκμετάλλευση, αλλά απαιτείται κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσεως, δηλ. προφανής υπέρβαση των ορίων που επιβάλλουν τα χρηστά ήθη. Η εκμετάλλευση προσλαμβάνει αθέμιτο χαρακτήρα, μόνο όταν συνάπτεται σύμβαση με καταπλεονεκτικούς όρους ή όταν συντρέχει αδικαιολόγητη άρνηση συνάψεως σύμβασης. Παρά το γεγονός ότι δύσκολα μπορεί κανείς να αρνηθεί ότι ένα πιστωτικό ίδρυμα διαθέτει *de facto* μια θέση διαπραγματευτικής υπεροχής έναντι του πελάτη της, για να καταφθαί η ύπαρξη μονοπωλιακής θέσεως, πρέπει, ο μιν οικονομικά ισχυρότερος να μπορεί να ενεργεί χωρίς να χρειάζεται να λαμβάνει υπόψη του τις αντιδράσεις του κύκλου των ενδιαφερομένων, ο δε ενδιαφερόμενος να μην έχει την εναλλακτική δυνατότητα να προσφύγει σε άλλη πηγή της αγοράς για την απόκτηση του επιζητούμενου αγαθού. Κάτι τέτοιο, όμως, είναι αμφίβολο αν ισχύει στο χώρο των τραπεζικών συναλλαγών, όπου ο ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών είναι, ως γνωστόν, ιδιαίτερα έντονος.

Επιπλέον, αμφισβητείται και η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στις σχέσεις τραπεζών με τους πελάτες τους. Γίνεται, πράγματι, δεκτό ότι στο χώρο του αστικού δικαίου δεν υπάρχει υποχρέωση για τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ειδικά, μεταξύ προσώπων που δεν συνδέονται με κανένα νομικό ή εκ των πραγμάτων δεσμό. Ο πελάτης, δεν μπορεί να αξιώσει τη σύναψη συμβάσεων με την αιτιολογία ότι η τράπεζα αρνείται μόνο σε αυτόν, όχι όμως και σε άλλους πελάτες, δημιουργώντας, έτσι, διακρίσεις σε βάρος του. Η γενική αρχή της συμβατικής ελευθερίας αναγνωρίζει στον δανειστή (τράπεζα), μεταξύ άλλων, το δικαίωμα να συνάπτει συμβάσεις, επαχθείς ή χαριστικές, με διαφορετικούς όρους, ανάλογα με το πρόσωπο του αντισυμβαλλομένου του (οικονομικά εύρωστος, αξιόχρεος κ.α.) και να λαμβάνει κατά των δυστροπούντων οφειλετών του όποια μέτρα κρίνει αυτός πρόσφορα και επιβεβλημένα, ανάλογα με τη σημασία και το μέγεθος της οφειλής, το πρόσωπο του οφειλέτη κ.α. Αλλά, κι αν ακόμη γινόταν αποδεκτή η αρχή της ίσης μεταχείρισης στο τραπεζικό δίκαιο, αυτή δεν μπορεί επ' ουδενί να σημαίνει ίση μεταχείριση όλων, αλλά μόνο των ίσων. Ένας τέτοιος, όμως, έλεγχος στους κατ'ιδίαν όρους των τραπεζικών συμβάσεων είναι, αν όχι αδύνατος, τουλάχιστον, προβληματικός. Θα ήταν, επιπλέον, καταστροφικό για την τραπεζική συναλλαγή να αποτρέπεται η τράπεζα από την επίδειξη της στοιχειώδους φροντίδας για την προστασία των συμφερόντων της, με το φόβο μήπως η συμπεριφορά της θεωρηθεί άτεγκτη έναντι του κακοπληρωτή οφειλέτη της. Η αποδοχή, εξάλλου, μιας γενικής

⁶⁵⁵ Έτσι οι Γαζής / Χιωτέλλης, ο.π., σελ. 475, Παπανικολάου, ο.π., σελ.519, Ρόκας, ο.π. σελ.506.

υποχρέωσης διευκολύνσεως των οφειλετών των τραπεζών αντίκειται στην συνταγματικά θεμελιωμένη οικονομική ελευθερία, ενώ θα κινδύνευε να μεταβάλλει τα πιστωτικά ιδρύματα σε οργανισμούς εξυγιάνσεως και διασώσεως επιχειρήσεων⁶⁵⁶.

Συνεπώς, η διάγνωση των ορίων που τίθενται στην άσκηση μιας νομικής γενικότερα εξουσίας (δικαιώματος, συμβατικής ελευθερίας) από τα χρηστά ήθη είναι ένα πεδίο όπου αναπτύσσονται, βάσει των όσων προεκτέθηκαν, διάφορες και αντικρουόμενες απόψεις. Αν και αναγνωρίζεται ότι στον έλεγχο της ΑΚ 919 υπόκειται και η έκφραση της συμβατικής ελευθερίας ενός πιστωτικού ιδρύματος, σε κάθε περίπτωση, αυτό που γίνεται κοινώς αποδεκτό είναι η αναγκαιότητα για αντικειμενική αξιολόγηση του συνόλου των ειδικών εκείνων περιστάσεων κάτω από τις οποίες εκδηλώθηκε μια συμπεριφορά, προκειμένου να οδηγηθούμε σε όσο το δυνατό πιο δίκαιες λύσεις.

7. Ευθύνη έναντι τρίτων

Κατεξάίρεση από την αρχή της σχετικότητας των ενοχών, οι συμβάσεις, καθώς και οι ενοχικές σχέσεις από συναλλακτική επαφή είναι δυνατό, κάτω από προϋποθέσεις, να αναπτύσσουν προστατευτική ενέργεια και υπέρ τρίτων προσώπων⁶⁵⁷.

Νομικό θεμέλιο της προστασίας τρίτων προσώπων μπορεί να αποτελέσει είτε ο ίδιος ο θεσμός της τριτενέργειας της ενοχής, δυνάμει του οποίου κατά την εκτέλεση της παροχής, βάσει και των αρχών της καλής πίστης, δημιουργείται υποχρέωση τηρήσεως συγκεκριμένης συμπεριφοράς προνοίας υπέρ τρίτων, είτε ο θεσμός της αποκατάστασης του πραγματικώς ζημιωθέντος τρίτου, που προϋποθέτει την από την αθέτηση της υποχρέωσης μετατόπιση της ζημίας από τον βλαβέντα σε τρίτο⁶⁵⁸.

Πρακτικά, λοιπόν, τρίτα πρόσωπα⁶⁵⁹, δηλαδή πρόσωπα, τα οποία δεν βρίσκονται σε συναλλακτική σχέση και επαφή με την τράπεζα⁶⁶⁰ και ούτε εντάσσονται στο

⁶⁵⁶ Έτσι οι *Γαζής / Χιωτέλλης*, ο.π.σελ. 475, *Παπανικολάου*, ο.π., σελ.519, *Ρόκας*, ο.π. σελ.506. Βλ. και ΑΠ 925/1991, Αρμ 1992.115=ΕΕμπΔ 1992.32, που ανέτρεψε την απόφαση 5025/1990 του Εφετείου Αθηνών (ΝοΒ 1991.79), η οποία καταδίκασε τράπεζα να καταβάλλει υψηλά ποσά αποζημίωσης για συμπεριφορά αντίθετη στα χρηστά ήθη.

⁶⁵⁷ ΕφΑθ 2214/2001, ΔΕΕ 2001.620. Περισσότερα σε *Γεωργιάδη Απ.*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, Εισαγωγή στα άρθρα 410-415, αρ. 19, *Ψυχομάνη*, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 210. Πρβλ. *Γεωργιάδη Απ.*, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, 1998, § 3/21. *Σταθόπουλο Μ.*, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004, σελ. 167. Πρόκειται για τη λεγόμενη τριτενέργεια της ενοχής.

⁶⁵⁸ *Κοσίρης*, ο.π., Αρμ 1984.605.

⁶⁵⁹ Πρβλ., όμως, άρθρο 11 Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας: Σε περίπτωση κατά την οποία ο συναλλασσόμενος ενεργεί για λογαριασμό τρίτου προσώπου, έχει υποχρέωση να αποκαλύψει στην τράπεζα και τα στοιχεία του τρίτου. Οι τράπεζες υποχρεούνται να εξακριβώνουν την αλήθεια και

προστατευτικό πεδίο ενός τέτοιου δεσμού⁶⁶¹, προστατεύονται από τις διατάξεις των άρθρων 914 και 919 ΑΚ, με την προϋπόθεση, βέβαια, να στοιχειοθετηθεί παράνομη συμπεριφορά της τράπεζας⁶⁶². Η παράβαση της γενικής υποχρέωσης τήρησης ορισμένης συμπεριφοράς, που προσδιορίζεται αντικειμενικά σε σχέση με συγκεκριμένο επάγγελμα, (και στο δίκαιό μας αναγνωρίζεται ως γενεσιουργός λόγος ενοχών) μπορεί να εμπίπτει στην έννοια του παρανόμου του άρθρου 914 ΑΚ, ενώ, ταυτόχρονα, μπορεί να στοιχειοθετήσει και αθέμιτη συμπεριφορά, όπως απαιτεί η εφαρμογή του 919ΑΚ. Η θεμελίωση της γενικής αυτής υποχρέωσης προς τήρηση ορισμένης συμπεριφοράς μπορεί με τη σειρά της να βρει έρεισμα στο ρόλο της τράπεζας ως «δημόσιας υπηρεσίας», δηλ. ως οργάνου της κρατικής, οικονομικής και νομισματικής πολιτικής, στην αυξημένη, λόγω της φύσης του επαγγέλματος, επαγγελματικής της ευθύνης, αλλά και στην γενικότερη αρχή του εμπορικού δικαίου περί ασφάλειας των εμπορικών συναλλαγών.

Αυτό σημαίνει, ειδικότερα, ότι οι υποχρεώσεις προστασίας που βαρύνουν την τράπεζα στα πλαίσια υφιστάμενης σύμβασης ή απλής συναλλακτικής επαφής δύνανται να εκτείνονται και σε τρίτα πρόσωπα, τα οποία συνδέονται στενά με το αντικείμενο της παροχής⁶⁶³ ή –κατά περίπτωση- εμπλέκονται στο πεδίο της υφιστάμενης σχέσης εμπιστοσύνης⁶⁶⁴.

Βάσει αυτών μπορεί να υποστηριχθεί ότι η δόλια παροχή εσφαλμένων πληροφοριών από μια τράπεζα σε άλλη ως προς τη φερεγγυότητα κάποιου προσώπου ή ως προς τη δυνατότητα του να αντλήσει κεφάλαια από κάποιες μελλοντικές πηγές αποτελεί μορφή ανήθικης συμπεριφοράς που αντίκειται στα χρηστά ήθη (919 ΑΚ)

των δηλουμένων στοιχείων του τρίτου. Επίσης, οι τράπεζες πρέπει να αναζητούν και να εξακριβώνουν τα στοιχεία του τρίτου, όταν υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι ο συναλλασσόμενος ενεργεί για λογαριασμό τρίτου, ακόμη και αν ο συναλλασσόμενος δεν το δηλώσει.

⁶⁶⁰ Χαρακτηριστική είναι και η περίπτωση της εντολής πληρωμής ή της εντολής πίστωσης στα πλαίσια των διατραπεζικών μεταφορών κεφαλαίων, η οποία δεν εκτελείται από σφάλμα κάποιας από τις διαμεσολαβούσες τράπεζες, με τις οποίες ο εντολέας δεν συνδέεται συμβατικά. Βλ. *Τριανταφυλλάκη*, ΔΕΕ 1996.579.

⁶⁶¹ Baumbach / Duden / Hopt, σελ. 1184, Hopt, σελ. 25, Vortmann, σελ. 13.

⁶⁶² Συνήθεις τόποι ευθύνης της τράπεζας είναι α) η πρόκληση από τράπεζα εσφαλμένου φαινομένου φερεγγυότητας του οφειλέτη, β) η συνέργειά της σε διάπραξη αδικοπραξίας του πιστούχου, γ) παράλειψη παρακολούθησης του τρόπου αξιοποίησής της πιστώσεως κ.α. Βλ. *Κοτσιρής*, Αρμ 1984.610-612.

⁶⁶³ Παράδειγμα αποτελεί και η εκμίσθωση τραπεζικής θυρίδας και η τοποθέτηση πραγμάτων που ανήκουν σε τρίτα πρόσωπα, που εμπιστεύονται τον μισθωτή.

⁶⁶⁴ Το γεγονός ότι πελάτης της τράπεζας αγόρασε μερίδια αμοιβαίου κεφαλαίου για λογαριασμό εταιρίας, επωφελούμενος από τις συμβουλές που έλαβε στα πλαίσια της προσωπικής του σχέσης εμπιστοσύνης με την τράπεζα, εντάσσει και την εταιρία στο προστατευτικό πεδίο της σχέσης αυτής και επεκτείνει την ευθύνη της τράπεζας προς την τελευταία. *Καραγκουνίδης*, ο.π., Αρμ. 1995.450.

και γεννά υποχρέωση αποζημίωσης⁶⁶⁵. Ως παράδειγμα αντίθετης στα χρηστά ήθη συμπεριφοράς αναφέρεται, ακόμη, στην ελληνική επιστήμη και η περίπτωση της τράπεζας που –ως δανειοδότρια μιας εταιρίας- δίνει αναληθή στοιχεία ως προς τη φερεγγυότητα της τελευταίας σε προμηθευτή, ο οποίος ενδιαφέρεται να πωλήσει εμπόρευμα στην εταιρία με πίστωση⁶⁶⁶.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, δεν θα πρέπει να παραβλέπεται ο εξαιρετικός χαρακτήρας αυτής της ευθύνης⁶⁶⁷ αλλά και οι ειδικότερες συνθήκες που διέπουν την λειτουργία μιας τράπεζας, όπως π.χ. οι μη απεριόριστες δυνατότητές της για συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με τα πρόσωπα με τα οποία συναλλάσσεται (π.χ. οικονομική δυνατότητα), οι διάφορες νομικές και πραγματικές δυσχέρειες για την απόδειξη της ευθύνης κ.α.

---

⁶⁶⁵ Γεωργιάδης Απ., Ευθύνη τράπεζας έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής πολιτικής της. Ανήθικη πρόκληση ζημίας με τη μορφή παροχής εσφαλμένων πληροφοριών από μια τράπεζα σε μια άλλη σχετικά με τη φερεγγυότητα κάποιου προσώπου, ΧρΙδ 2001.372. (Γνμδ με αφορμή την ΠΠρΠειρ 1187/1999). Σε αντίθεση με τη γερμανική νομολογία που έχει ασχοληθεί με αρκετές περιπτώσεις ζημίας τρίτου εξαιτίας ανήθικης συμπεριφοράς τράπεζας, η ελληνική νομολογία δεν είναι ιδιαίτερα πλούσια.

⁶⁶⁶ Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, §62, αρ.16.

⁶⁶⁷ Υποστηρίζεται ότι, προκειμένου να αποφευχθεί η υπέρμετρη ευθύνη του οφειλέτη, θα πρέπει να γίνει δεκτός ο περιορισμός ότι ο οφειλέτης πρέπει να γνώριζε ή να μπορούσε αντικειμενικά να διαγνώσει, όταν αναλάμβανε την ενοχική υποχρέωση, αυτή τη «συμμετοχή» τρίτων στην απόλαυση της παροχής. Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004, σελ.175.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

I. Η ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ

A. Η τεχνολογική εξέλιξη στον τομέα της τραπεζικής συναλλαγής

Η τεχνολογική επανάσταση, ιδιαίτερα στους τομείς της κοινωνίας της πληροφορίας, εφαρμόζεται σε μεγάλη έκταση και αναπτύσσεται ραγδαία στις σύγχρονες τραπεζικές συναλλαγές⁶⁶⁸. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το μετασχηματισμό εκ βαθέων της μορφολογίας και της αρχιτεκτονικής τόσο του χρηματοπιστωτικού τομέα, όσο και εν γένει των χρηματαγορών.

Τα χαρακτηριστικά αυτής της αλλαγής, που μεταμορφώνει, ανάλογα, κάθε κλάδο της κοινωνίας, είναι ότι εξαπλώνεται με ταχύτατους ρυθμούς, χωρίς να εμποδίζεται από σύνορα, γλώσσες ή πολιτισμούς, ενώ εγγίζει όλα τα κοινωνικά στρώματα και πηγάζει, κυρίως, από τις τεχνολογίες των τηλεπικοινωνιών και της πληροφορικής.

Για να επιβιώσουν στη νέα αυτή πραγματικότητα, οι τράπεζες ακολουθούν το μονόδρομο που τις επιβάλλουν οι νέες συνθήκες και μπαίνουν, έτσι, σε μια διαδικασία εσωτερικής και εξωτερικής μετάλλαξης, με κύρια χαρακτηριστικά τη βελτιστοποίηση των παραδοσιακών τους λειτουργιών, την υιοθέτηση νέων, ταχύτερων και τεχνολογικά πληρέστερων τεχνικών και την ανάπτυξη και προώθηση νέων προϊόντων⁶⁶⁹.

Το σύνολο, πλέον, των τραπεζών δείχνει να συγκλίνει σε ένα νέο τρόπο λειτουργίας, που χαρακτηρίζεται έντονα από μια πιο στενή αλληλεξάρτηση μεταξύ των δικτύων του φυσικού και του ηλεκτρονικού κόσμου, με σκοπό την καλύτερη και προσφορότερη εξυπηρέτηση των καταναλωτών – πελατών τους.

⁶⁶⁸ *Καράκωστας Ι.*, Δίκαιο και Internet, Νομικά ζητήματα του διαδικτύου, 2001, *Γεωργιάδης Γ.*, Η σύναψη συμβάσεως μέσω του διαδικτύου, 2003, *Βελέντζας*, Ηλεκτρονικό τραπεζικό δίκαιο: Οι σύγχρονες τραπεζικές εργασίες στα πλαίσια του τραπεζικού marketing, ΑρχΝ 1990.209, *Σιδηρόπουλος Θ.*, Το δίκαιο του διαδικτύου, 2003, *Γιαννόπουλος Γ.*, Ροή πληροφοριών στο διαδίκτυο, 2002.

⁶⁶⁹ Δημιουργία πυλών στο διαδίκτυο, παροχή συμβουλών για χρήση του ηλεκτρονικού εμπορίου και διευκόλυνση διεξαγωγής του μεταξύ επιχειρήσεων, πληρωμή λογαριασμών με ηλεκτρονική μορφή, σύνδεση διαδικτύου με ΑΤΜ τραπεζών, ακόμη και έκδοση ηλεκτρονικού χρήματος και επιταγών. *Χριστοδουλόπουλος Α.*, Τράπεζες και ηλεκτρονικό εμπόριο, ΔΕΕΤ Β'-Γ' 2001.122.

Και ενώ οι νέες τεχνολογίες, ενισχύοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των τραπεζών, επιτρέπουν στους καταναλωτές–πελάτες μεγαλύτερες επιλογές, αναδεικνύουν, παράλληλα, και την αυτονόητη ανάγκη να υιοθετηθεί ένα νέο πλέγμα θεσμών και κανόνων, που θα ανταποκρίνεται επαρκώς στις επιταγές των νέων δεδομένων και θα ρυθμίζει αποτελεσματικά τα πολύπλοκα –ενδεχομένως– ζητήματα που προκύπτουν από τη χρήση τους, με πρώτιστη μέριμνά του την ασφάλεια και την προστασία των πελατών/καταναλωτών στο νέο περιβάλλον τραπεζικών συναλλαγών⁶⁷⁰.

B. Ηλεκτρονική τραπεζική - Η ηλεκτρονική συναλλαγή μέσω του διαδικτύου (Internet Banking)⁶⁷¹

1. Ορισμοί. Διακρίσεις

Η επίδραση της κοινωνίας της πληροφορίας στον χρηματοπιστωτικό τομέα της οικονομίας αποτυπώνεται στην λεγόμενη ηλεκτρονική χρηματοπιστωτική διαμεσολάβηση (e-finance), τμήμα της οποίας αποτελεί και η ηλεκτρονική τραπεζική (e-banking).

Ως *ηλεκτρονική τραπεζική* νοείται οποιαδήποτε εμπορική συναλλαγή που διεξάγεται μεταξύ της τράπεζας και των πελατών της διαμέσου ηλεκτρονικών δικτύων και βοηθάει ή οδηγεί στην πώληση τραπεζικών υπηρεσιών/προϊόντων⁶⁷². Πρόκειται, δηλαδή, για την διεξαγωγή παραδοσιακών αλλά και καινοτόμων τραπεζικών εργασιών με την χρήση ηλεκτρονικών μέσων εξ'αποστάσεως, για αυτό και γίνεται λόγος και για «εξ'αποστάσεως τραπεζική» (remote banking). Όταν για την διεξαγωγή των τραπεζικών αυτών εργασιών γίνεται χρήση του παγκόσμιου διαδικτύου (Internet), τότε γίνεται ειδικότερα λόγος για Διεξαγωγή Τραπεζικών Συναλλαγών μέσω Διαδικτύου (Internet Banking) ή, αλλιώς, για ηλεκτρονική τραπεζική σε ανοικτά δίκτυα⁶⁷³ (δικτυακή τραπεζική).

⁶⁷⁰ Αιτίες που δυσκολεύουν την προώθηση της ηλεκτρονικής τραπεζικής είναι κυρίως η ασφάλεια της χρήσεως των ηλεκτρονικών δικτύων, η μικρή, σχετικά, εξοικίωση με τα ηλεκτρονικά μέσα συναλλαγών αλλά και η περιορισμένη, έως τώρα, διείσδυση του Ίντερνετ στις τραπεζικές συναλλαγές (2-3% των χρηστών του Ίντερνετ φαίνεται να το κάνουν χρήση για πραγματοποίηση τραπεζικών συναλλαγών).

⁶⁷¹ Σινανιώτη – Μαρούδη Α/ Φαρσαρώτας Ι, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, Μούζουλας, Συναλλαγές μέσω internet in: *Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων*, Η εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας στο Εμπορικό Δίκαιο, 1998.233.

⁶⁷² *Ένωση Ελληνικών Τραπεζών*, E- Banking, 2000.

⁶⁷³ Η ηλεκτρονική τραπεζική μπορεί να διεξάγεται και σε κλειστά δίκτυα (proprietary dial up services).

Το Internet banking πρέπει να το διακρίνουμε από άλλες μεθόδους διεξαγωγής τραπεζικών συναλλαγών που χρησιμοποιούν άλλα ηλεκτρονικά μέσα. Διακρίνεται έτσι από α) την *τηλεφωνική τραπεζική* (phone banking)⁶⁷⁴, όπου ο χρήστης μέσω του σταθερού⁶⁷⁵ τηλεφώνου του συνδέεται με το ειδικό αυτοματοποιημένο σύστημα της τράπεζας β) την *τραπεζική μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών* (PC banking), όπου ο χρήστης συνδέεται μέσω του προσωπικού του υπολογιστή απευθείας με τα υπολογιστικά συστήματα της τράπεζας χωρίς την παρεμβολή άλλου δικτύου (internet) και γ) την *τραπεζική αμφίδρομης τηλεόρασης* (TV banking), όπου ο χρήστης χρησιμοποιεί τηλεοπτική συσκευή συνδεδεμένη συνήθως με συνδρομητικό τηλεοπτικό δίκτυο με δυνατότητα αμφίδρομης επικοινωνίας⁶⁷⁶.

Το *Home Banking*⁶⁷⁷, τέλος, αποτελεί ένα σύγχρονο σύστημα, το οποίο επιτρέπει στον πελάτη να συναλλάσσεται με την τράπεζα και να λαμβάνει ορισμένες οικονομικές πληροφορίες⁶⁷⁸, χωρίς να μετακινείται από το γραφείο ή το σπίτι του⁶⁷⁹.

Το σύστημα αυτό αποτελείται από τη συσκευή της τηλεόρασης, ένα πληκτρολόγιο, την τηλεφωνική συσκευή και ένα ειδικό σύστημα επικοινωνίας δεδομένων, το οποίο συνδέεται με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή της τράπεζας⁶⁸⁰. Ο πελάτης έχει τη δυνατότητα να διενεργήσει τις συναλλαγές τις οποίες επιθυμεί ή να αποκτήσει τις

⁶⁷⁴ Το σταθερό τηλέφωνο μπορεί να συμμετέχει σε ηλεκτρονικές πληρωμές: ο χρήστης επικοινωνεί με το κέντρο ηλεκτρονικής εξυπηρέτησης της τράπεζας (call center) και μπορεί α) να δώσει στον τηλεφωνικό αντιπρόσωπο μια εντολή πληρωμής, ή β) να χρησιμοποιήσει το σύστημα επιλογών μέσω πλήκτρων (interactive voice response) ή, τέλος, γ) να αξιοποιήσει το σύστημα αναγνώρισης φωνής (voice recognition). *Συρμακέζης*, Όλα όσα θέλετε να μάθετε για τις ηλεκτρονικές πληρωμές και εισπράξεις, ΔΕΕΤ 2003.Γ.27. Το Phone Banking λειτουργεί όχι μόνο ως αυτοτελές δίκτυο προώθησης και πώλησης τραπεζικών προϊόντων, αλλά και σαν μονάδα υποστήριξης και πληροφόρησης των πελατών και για τα άλλα δίκτυα διάθεσης των προϊόντων της τράπεζας.

⁶⁷⁵ Η τραπεζική μέσω κινητής τηλεφωνίας (m-banking) δεν αποτελεί αυτόνομη κατηγορία, αλλά εμπίπτει στην δικτυακή τραπεζική (internet banking) με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό το μέσο πρόσβασης στο διαδίκτυο.

⁶⁷⁶ *Γιαννόπουλος Γ.*, Internet Banking: Νομικά ζητήματα από τη διεξαγωγή τραπεζικών συναλλαγών στο διαδίκτυο, ΔΕΕΤ 2003 Γ.101.

⁶⁷⁷ *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1069 με αναφορές, *ο ίδιος*, Κάρτες και ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1998.339, 364-365, *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 96.

⁶⁷⁸ Όπως λ.χ. τιμές συναλλάγματος, τιμές διεθνών χρηματιστηριακών αξιών και εμπορευμάτων κλπ.

⁶⁷⁹ Με το σύστημα αυτό η τράπεζα έχει τα εξής πρακτικά οφέλη: 1. Αποσυμφόριση των ταμείων με ταυτόχρονη μείωση των ταμειακών συναλλαγών και, συνεπώς, περιορισμός των αναγκών σε προσωπικό. 2. Εξοικονόμηση κόστους, καθώς η συναλλαγή γίνεται αυτόματα, εκ μέρους του πελάτη, χωρίς παραστατικά και εσωτερική διαδικασία. 3. Προσφορά μιας ιδιαίτερης και ιδανικής εξυπηρέτησης για τον πελάτη. 4. Σημαντική βελτίωση της συνολικής διαχείρισης των κινδύνων που αναλαμβάνουν τα πιστωτικά ιδρύματα. 5. Ανάπτυξη νέων γεωγραφικών αγορών και τροφοδότηση του τραπεζικού ανταγωνισμού. 6. Δημιουργία και ανάπτυξη πολυάριθμων νέων τυποποιημένων χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών.

⁶⁸⁰ *Πανταζόπουλος*, Phone Banking: Ένα νέο δίκτυο διάθεσης τραπεζικών προϊόντων, ΔΕΕΤ 1997.Δ.78.

πληροφορίες τις οποίες θέλει, πληκτρολογώντας το μυστικό προσωπικό του αριθμό και τον αριθμό του λογαριασμού του⁶⁸¹.

Η ανάλυση που θα ακολουθήσει γίνεται επ'αφορμή κυρίως θεμάτων που αφορούν ηλεκτρονικές πληρωμές μέσω του Internet banking, στο βαθμό που το Internet, μέσω του World Wide Web, αποτελεί σήμερα το κυριότερο δίκτυο διεκπεραίωσης ηλεκτρονικών πληρωμών, που είναι, εκτός των άλλων, και η κατάληξη κάθε συναλλαγής στο λεγόμενο «ηλεκτρονικό εμπόριο». Κατ'ουσίαν, όμως, μια πληρωμή είναι ηλεκτρονική, ακόμη και όταν γίνεται τηλεφωνικά, μέσω σταθερού ή κινητού τηλεφώνου, ή ακόμη, όταν το χρήμα είναι σε ηλεκτρονική μορφή. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, ο όρος «ηλεκτρονική πληρωμή» αφορά πληρωμές, οι οποίες γίνονται α) από τον ίδιο τον πληρωτή, β) από απόσταση, χωρίς δηλ. τη φυσική του παρουσία, γ) χωρίς καταβολή μετρητών και δ) με την αξιοποίηση ενός ηλεκτρονικού δικτύου (εδώ του Internet).

2. Θεσμικό πλαίσιο

Η διαμόρφωση του κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου για την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής τραπεζικής αλλά και οι επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών στο υφιστάμενο κανονιστικό πλαίσιο των τραπεζικών δραστηριοτήτων απασχόλησε τα κοινοτικά όργανα ήδη από το 1997. Στόχοι της ευρωπαϊκής πολιτικής ήταν αφενός, η δημιουργία ενός συνεκτικού κανονιστικού πλαισίου που θα εξασφάλιζε με ενιαίους κανόνες την ελεύθερη παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, αφετέρου, η διασφάλιση της συνοχής και της συμβατότητας μεταξύ της ηλεκτρονικής παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και των συμβατικών/παραδοσιακών τρόπων παροχής τους.

α) Οδηγία 2000/31/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το ηλεκτρονικό εμπόριο

Ως ηλεκτρονικό εμπόριο⁶⁸², ορίζεται το εμπόριο, η άσκηση του οποίου πραγματοποιείται με ηλεκτρονικά μέσα και αφορά τη δυνατότητα σύναψης

⁶⁸¹ Κοκκομέλης, Τραπεζικές υπηρεσίες προς καταναλωτές (Retail Banking), 1995, σελ. 76-77.

⁶⁸² Ειδικότερα για το ηλεκτρονικό εμπόριο βλ. Αλεξανδρίδου Ε., Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, ελληνικό και κοινοτικό δίκαιο, 2004, σελ.11 επ., η ίδια, Η πρόταση Οδηγίας της ΕΕ για το ηλεκτρονικό εμπόριο και η προστασία του καταναλωτή, ΔΕΕ 2000.113, Ιγγλεζάκης, Το νομικό

εμπορικών συναλλαγών με τη χρήση τηλεπικοινωνιακών δικτύων και ιδίως μέσω του διαδικτύου.

Η Οδηγία 2000/31/ΕΚ⁶⁸³ για το ηλεκτρονικό εμπόριο που ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με το ΠΔ 131/2003⁶⁸⁴, είχε ως στόχο τη δημιουργία του νομικού εκείνου πλαισίου που θα εξασφαλίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας μεταξύ των κρατών μελών. Μεταξύ των βασικών ρυθμίσεων που περιλαμβάνει, εισάγεται και η λεγόμενη *αρχή του κράτους προέλευσης*, σύμφωνα με την οποία «ο τόπος εγκατάστασης της εταιρίας που παρέχει υπηρεσίες μέσω διεύθυνσης Ιντερνετ, δεν βρίσκεται εκεί που είναι η τεχνολογία που υποστηρίζει την εν λόγω διεύθυνση, ούτε εκεί που παρέχεται πρόσβαση στην εν λόγω διεύθυνση, αλλά εκεί που ασκεί την οικονομική της δραστηριότητα». Βάσει αυτού, λοιπόν, και στο Internet banking εφαρμόζεται η τραπεζική νομοθεσία του κράτους προέλευσης, που πρακτικά σημαίνει ότι τράπεζα που εδρεύει στην Ελλάδα και διενεργεί τραπεζικές συναλλαγές μέσω Internet, υπάγεται στις διατάξεις της κείμενης ελληνικής και κοινοτικής νομοθεσίας. Έτσι, ένας φορέας μπορεί να δραστηριοποιηθεί σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, αρκεί να τηρεί τους κανόνες δικαίου του κράτους της εγκατάστασής του, -της μόνιμης δηλ. εγκατάστασης άσκησης οικονομικής δραστηριότητας κατά τρόπο ουσιαστικό-, απ' όπου προσφέρει τις υπηρεσίες του, έστω και αν στο κράτος μέλος που δέχεται τις υπηρεσίες, ισχύουν άλλοι κανόνες⁶⁸⁵.

Η Οδηγία προβλέπει ακόμη τους όρους κατάρτισης μιας σύμβασης με ηλεκτρονικά μέσα, τις υποχρεώσεις του φορέα παροχής υπηρεσιών σε σχέση με την αποστολή εμπορικής επικοινωνίας και με την παροχή πληροφοριών, τη χρονική στιγμή κατάρτισης της σύμβασης, το κύρος των ηλεκτρονικών εγγραφών και τη δυνατότητα άσκησης δικαιώματος υπαναχώρησης.

πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003, σελ.32 επ., *Τζίβα Ε.*, Το ηλεκτρονικό εμπόριο και η προστασία των καταναλωτών απέναντι σε γενικούς όρους συναλλαγών, ΔΕΕ 10/2003.1039, *Γραμματικάκη –Αλεξίου Α.*, Ηλεκτρονικό εμπόριο. Ιδιωτικό Διεθνές δίκαιο. Διεθνές ομοιόμορφο δίκαιο και κοινοτικές ρυθμιστικές προσπάθειες. Μια συγκριτική επισκόπηση, ΕΕΕυρΔ Ειδικό τεύχος 2001.135 επ., *Καράκωστας Ι.*, Δίκαιο και Internet, 2001, *Σινανιώτη – Μαρούδη Α./ Φαρσαρώτας Ι.*, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 75-94, *Παπαντόνη Μ.*, Νομικοί προβληματισμοί σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο, ΕΕμπΔ 2001.388, *Σαμαρά Χ.*, Η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο (e-commerce) στην εσωτερική αγορά, ΔΕΕ 12/2000.1200, *Χρυσάνθης Χ.*, Ηλεκτρονικό εμπόριο, Επιχειρηματική σκοπιμότητα και Νομική προβληματική, Συνήγορος 1997.29, *Ρόκας Ι.*, Προς ένα γενικό νόμο για το ηλεκτρονικό εμπόριο, ΔΕΕΤ Γ' 1998.9, *Γεωργόπουλος Α.*, Ηλεκτρονικό Εμπόριο και Δίκαιο, ΔΕΕΤ Γ' 2000.67.

⁶⁸³ ΕΕ L 178/17.7.2000.

⁶⁸⁴ ΦΕΚ Α' 116/16.5.2003, το οποίο έχει, όμως, αναδρομική ισχύ από 17.01.2002.

⁶⁸⁵ Στο ίδιο άρθρο προβλέπεται η δυνατότητα παρέκκλισης από τον κανόνα υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Το Μάιο του 2003 η Επιτροπή εξέδωσε Ανακοίνωση (COM (2003) 259 - 14.5.2003), με σκοπό να ερμηνευτούν οι όροι των παρ.4-6 του άρθρου 3 που προβλέπουν αυτές τις εξαιρέσεις.

Το ΠΔ 131/2003, που ενσωματώνει την Οδηγία στην ελληνική έννομη τάξη, περιέχει καταρχήν γενικές διατάξεις με τους σχετικούς ορισμούς, καθορίζει τις αρχές για την ελεύθερη εγκατάσταση και τις παρεχόμενες γενικές πληροφορίες και προβλέπει για τα μέσα έννομης προστασίας. Με τα άρθρα 11 έως 13, ρυθμίζονται, ειδικότερα, οι όροι απαλλαγής των μεσαζόντων⁶⁸⁶ από την ευθύνη που γεννάται για παράνομες πληροφορίες ή δραστηριότητες κατά την παροχή υπηρεσιών της απλής μετάδοσης (άρθρο 11), της αποθήκευσης σε κρυφή μνήμη (caching) (άρθρο 12), και της φιλοξενίας (hosting) (άρθρο 13)⁶⁸⁷.

Πάντως, η ευθύνη αυτών, οι οποίοι παρέχουν τους υπερσυνδέσμους⁶⁸⁸, δηλαδή αυτών οι οποίοι φιλοξενούν απλή παραπομπή σε άλλες ιστοσελίδες, καθώς και η ευθύνη αυτών, οι οποίοι παρέχουν πληροφορίες, (παρα)μένει ασαφής.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε στις 21.11.2003 την πρώτη της έκθεση αναφορικά με την μεταφορά και εφαρμογή της Οδηγίας 2000/31/EK για το ηλεκτρονικό εμπόριο από τα κράτη – μέλη και την επίδρασή της στην οικονομία της εσωτερικής αγοράς. Όπως προκύπτει από την έκθεση της Επιτροπής, η μεταφορά της Οδηγίας στα κράτη-μέλη έγινε με αρκετή καθυστέρηση⁶⁸⁹, γεγονός που αποδίδεται κυρίως στον οριζόντιο χαρακτήρα της. Οι κύριοι στόχοι της Οδηγίας, ωστόσο, η διαμόρφωση δηλ. κοινού θεσμικού πλαισίου για τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας στην εσωτερική αγορά και ο εκσυγχρονισμός των εθνικών νομοθεσιών, κρίνεται ότι επιτεύχθηκαν.

β) Οδηγία 2002/65/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών από απόσταση

Βασικός στόχος της Οδηγίας 2002/65/EK⁶⁹⁰ είναι η θέσπιση ενός σαφούς ρυθμιστικού πλαισίου για την εμπορία χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών από

⁶⁸⁶ Λέγονται μεσαζόντες, διότι τα δεδομένα που θέτουν στη διάθεση του χρήστη, προέρχονται από τρίτους και διαφοροποιούνται από τους παροχείς που διαθέτουν ίδια περιεχόμενα.

⁶⁸⁷ Οι όροι απαλλαγής αφορούν όλα τα είδη ευθύνης, όπως δηλ. ευθύνη κατά το ποινικό δίκαιο, κατά το αστικό δίκαιο, κατά το δίκαιο του ανταγωνισμού και κατά το δίκαιο των σημάτων. Βλ. *Διαμαντή Ε.*, Ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών στο διαδίκτυο κατά το ΠΔ 131/2003, ΔΕΕ 10/2004.986.

⁶⁸⁸ Στα αγγλικά hyperlink(s).

⁶⁸⁹ Κατά το χρόνο δημοσίευσης της έκθεσης, η Γαλλία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία βρίσκονταν ακόμη στο τελικό στάδιο ενσωμάτωσης.

⁶⁹⁰ Βλ. αναλυτικά *Λιναρίτη*, Η πρόσβαση στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες μέσω Διαδικτύου, 2005, *Σινανιώτη-Μαρούδα / Φαρσαρώτα*, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, *Καράκωστας*, Δίκαιο και Internet, 2001, *Παπαϊωάννου*, Η σύμβαση από απόσταση κατά το δίκαιο προστασίας του

απόσταση⁶⁹¹ μέσα στην ενιαία αγορά. Ταυτοχρόνως, επιδιώκεται να εξασφαλισθεί ένα υψηλό επίπεδο προστασίας για τους καταναλωτές λιανικών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών⁶⁹², οι οποίες διατίθενται μέσω τηλεφώνου⁶⁹³, ηλεκτρονικών μέσων ή ταχυδρομικά, έτσι ώστε να τονωθεί η εμπιστοσύνη των καταναλωτών σε τέτοιες υπηρεσίες και να παρασχεθεί στους προμηθευτές χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών ένα σαφώς καθορισμένο νομικό πλαίσιο, το οποίο θα διέπει την ελεύθερη παροχή αυτών των υπηρεσιών.

*Σύμβαση από απόσταση*⁶⁹⁴ είναι κάθε σύμβαση, η οποία αφορά χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και συνάπτεται μεταξύ ενός προμηθευτή και ενός καταναλωτή, στο πλαίσιο συστήματος από απόσταση πώλησης ή παροχής υπηρεσιών οργανωμένου από τον προμηθευτή, ο οποίος χρησιμοποιεί αποκλειστικά, για τη σύμβαση αυτή, ένα ή περισσότερα μέσα επικοινωνίας από απόσταση, μέχρι και τη στιγμή σύναψης της σύμβασης (άρθρο 2 εδ. α Οδηγίας 2002/65/EK).

Καταναλωτής είναι κάθε φυσικό πρόσωπο το οποίο, στο πλαίσιο συμβάσεων εξ αποστάσεως, ενεργεί για σκοπούς εκτός του πεδίου της εμπορικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας (άρθρο 2 εδ. δ Οδηγίας 2002/65/EK).

Η επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας για τους καταναλωτές λιανικών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, εξασφαλίζεται με λεπτομερείς διατάξεις, οι οποίες αφορούν κυρίως:

α. Την εκ των προτέρων πληροφόρηση του καταναλωτή ως προς τον παρέχοντα την υπηρεσία, τη συγκεκριμένη υπηρεσία, η οποία παρέχεται από απόσταση, τη σύμβαση και τα μέσα αποκατάστασης του καταναλωτή.

β. Τη γνωστοποίηση, από τον παρέχοντα τη χρηματοπιστωτική υπηρεσία προς τον καταναλωτή, των συμβατικών όρων.

γ. Το δικαίωμα υπαναχώρησης του καταναλωτή, μετά την ολοκλήρωση της εξ αποστάσεως σύμβασης για την παροχή της χρηματοπιστωτικής υπηρεσίας, το οποίο ορίζεται στις δεκατέσσερις ημερολογιακές ημέρες⁶⁹⁵.

καταναλωτή, ΔΕΕ 2003.153, *Βελέντζα*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 94 επ., ιδίως 95, *Δεσποτίδου Α.*, Ζητήματα προστασίας του καταναλωτή στις συμβάσεις από απόσταση κατά το άρθρο 4 ν.2251/1994, ΕπισκΕΔ 2005.564.

⁶⁹¹ Η οδηγία 97/7/EK για την προστασία των καταναλωτών κατά τις εξ'αποστάσεως συμβάσεις δεν αφορά τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.

⁶⁹² Π.χ. ασφαλιστικές, τραπεζικές και επενδυτικές υπηρεσίες.

⁶⁹³ Πρβλ. *Πανταζόπουλου*, Phone Banking: Ένα νέο δίκτυο διάθεσης τραπεζικών υποθέσεων, ΔΕΕΤ 1997.Δ.78.

⁶⁹⁴ Πρβλ. *Χατζηγιάνη Ν.*, Καταναλωτής και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Το στίγμα των κοινοτικών εξελίξεων, ΔΕΕΤ 1997.Δ.91 (επ.).

⁶⁹⁵ Η τριάντα ημερολογιακές ημέρες, σε περιπτώσεις ασφαλειών ζωής που καλύπτονται από την Οδηγία 90/619/EK.

δ. Τις μορφές των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, για τις οποίες ο καταναλωτής έχει τη δυνατότητα άσκησης δικαιώματος υπαναχώρησης και τις υποχρεώσεις του παρέχοντος τις υπηρεσίες να ενημερώνει σχετικά τον καταναλωτή.

ε. Την πρόβλεψη μέτρων για την προστασία του καταναλωτή από προσφορά ανεπιθύμητων χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

στ. Τον αναγκαστικό χαρακτήρα των διατάξεων της Οδηγίας, κάτι το οποίο πρακτικά σημαίνει ότι ο καταναλωτής δεν μπορεί να παραιτηθεί των δικαιωμάτων που του παραχωρούνται από αυτή.

Η Οδηγία 2002/65/EK περιέχει, επίσης, ρυθμίσεις σχετικά με:

α. την υποχρέωση για λεπτομερή πληροφόρηση του καταναλωτή πριν και μετά από την κατάρτιση της σύμβασης, για την υπηρεσία, τη σύμβαση και τα μέσα αποκατάστασης,

β. την υποχρέωση για ανακοίνωση των συμβατικών όρων σε χαρτί ή άλλο σταθερό μέσο,

γ. το δικαίωμα υπαναχώρησης μέσα σε δεκατέσσερις ημέρες, εκτός από:

i. τις υπηρεσίες με διακυμάνσεις τιμών⁶⁹⁶,

ii. τις βραχυπρόθεσμες συμβάσεις⁶⁹⁷,

iii. τις συμβάσεις, η εκτέλεση των οποίων ολοκληρώθηκε,

iv. τις συμβάσεις ασφάλειας ζωής, για τις οποίες προβλέπεται δικαίωμα υπαναχώρησης μέσα σε τριάντα ημέρες⁶⁹⁸.

δ. τη δυνατότητα ακύρωσης της συναλλαγής με πιστωτική κάρτα,

ε. την πρόβλεψη μέτρων για τις υπηρεσίες οι οποίες δεν ζητήθηκαν και την αυτόκλητη επικοινωνία⁶⁹⁹.

Η προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας επιχειρήθηκε αρχικά με την τροποποίηση του άρθρου 4 Ν. 2251/1994 από την ΚΥΑ Ζ1-496/2000⁷⁰⁰. Πρόσφατα, όμως, νεότερη υπουργική απόφαση (ΚΥΑ Ζ1-629/2005⁷⁰¹) τροποποίησε εκ νέου το άρθρο αυτό, εξαιρώντας ρητά την εμπορία από απόσταση

⁶⁹⁶ Π.χ. συνάλλαγμα, futures, options, swaps.

⁶⁹⁷ Α.χ. ασφαλιστήρια για ταξίδια.

⁶⁹⁸ Οδηγία 90/619/EK.

⁶⁹⁹ Α.χ. με ανεπιθύμητα ηλεκτρονικά μηνύματα.

⁷⁰⁰ Με το άρθρο 4 Ν. 2251/1994, όπως τροποποιήθηκε με ως άνω υπουργική απόφαση (ΦΕΚ Β' 1545/18.12.2000), ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο η Οδηγία 97/7/EOK για την προστασία των καταναλωτών κατά τις συμβάσεις από απόσταση. Βλ. *Καράκωστα Ι.*, Βασικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή στο διαδίκτυο, ΔΕΕ 2004.501.

⁷⁰¹ ΦΕΚ Β' 720/30.5.2005.

χρηματοοικονομικών υπηρεσιών από τη ρύθμιση για τις συμβάσεις από απόσταση του άρθρου 4, και προσθέτοντας ειδικό άρθρο 4^α που τις ρυθμίζει ειδικά.

Μέχρι την έκδοση της απόφασης αυτής, οι χρηματοπιστωτικές συμβάσεις από απόσταση υπάγονταν στη γενική διάταξη του άρθρου 4 που αφορούσε όλες τις συμβάσεις από απόσταση. Ήδη από την ισχύ της εν λόγω απόφασης, οι συμφωνίες που αφορούν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες από απόσταση, λόγω και των ιδιαιτεροτήτων που εμφανίζουν, ρυθμίζονται αυτοτελώς από το ιδιαίτερα λεπτομερές άρθρο 4^α του Ν. 2251/1994.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο Έλληνας νομοθέτης, στο πλαίσιο του νέου αυτού άρθρου, επιλέγει να υιοθετήσει –κατά το πρότυπο του αντίστοιχου άρθρου 2 εδ. δ' της Οδηγίας- το στενότερο ορισμό της έννοιας του καταναλωτή, ως του φυσικού προσώπου, το οποίο ενεργεί για σκοπούς εκτός του πεδίου της εμπορικής ή επαγγελματικής του δραστηριότητας. Ο στενότερος αυτός ορισμός, που ισχύει μόνο για την εφαρμογή του άρθρου 4^α, απέχει σαφώς από τον ευρύτερο που έχει επιλέξει ο νομοθέτης στα πλαίσια του άρθρου 1§4 εδ.α' του Ν. 2251/1994 (φυσικό ή νομικό πρόσωπο, εφόσον αποτελεί τον τελικό αποδέκτη προϊόντων ή υπηρεσιών) και που παρέχει τη δυνατότητα στον εκάστοτε εφαρμοστή του δικαίου να τον εξειδικεύσει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

Με το νέο άρθρο 4^α επιδιώκεται να εξασφαλιστεί ένα αποτελεσματικό σύστημα προστασίας του καταναλωτή, λόγω των αυξημένων κινδύνων που ενέχει η πραγματοποίηση χρηματοοικονομικών συναλλαγών από απόσταση, ιδιαίτερα δε αν για αυτές χρησιμοποιείται το Διαδίκτυο. Το σύστημα αυτό προβλέπει ειδικότερα την υποχρέωση του προμηθευτή για σαφή και έγκαιρη ενημέρωση του καταναλωτή τόσο σε προσυμβατικό (άρ. 4^α §3^α) όσο και σε συμβατικό και μετασυμβατικό στάδιο (άρ. 4^α §5), αναφορικά με στοιχεία που αφορούν τον προμηθευτή, την χρηματοοικονομική υπηρεσία, τη σύμβαση εξ αποστάσεως και το δικαίωμα προσφυγής και, μάλιστα, επί ποινή ακυρότητας⁷⁰² της σύμβασης. Το δραστικότερο, όμως, μέσο προστασίας που θεσπίζει το άρθρο αυτό είναι το δικαίωμα της ανατιολόγητης υπαναχώρισης που αναγνωρίζει στον καταναλωτή, με μοναδική προϋπόθεση την τήρηση της εκεί προβλεπόμενης προθεσμίας (αποσβεστική προθεσμία 14 ημερών-άρ.4^α§6). Η νομοθετική επιλογή αναγνώρισης ενός τέτοιου δικαιώματος βασίζεται στην αντικειμενική διαπραγματευτική αδυναμία του καταναλωτή που συνάπτει συμβάσεις από απόσταση, να έχει ίδια αντίληψη για τα κρίσιμα στοιχεία της υπηρεσίας που του προσφέρεται, παρέχοντάς του, έτσι, τη δυνατότητα να αποδεσμευτεί από τη συμβατική του υποχρέωση, αν για οποιοδήποτε λόγο αλλάξει γνώμη.

⁷⁰² Η ακυρότητα είναι σχετική υπέρ του καταναλωτή.

γ) Οδηγία 1999/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις ηλεκτρονικές υπογραφές

Για τη διενέργεια συναλλαγών μέσω internet με ασφάλεια, η ελληνική νομοθεσία, εναρμονισμένη προς την κοινοτική (Οδηγία 99/93/ΕΟΚ)⁷⁰³ με το ΠΔ 150/2001⁷⁰⁴, παρέχει τις απαιτούμενες διασφαλίσεις σχετικά με την ηλεκτρονική υπογραφή⁷⁰⁵.

Η υπογραφή έχει ως βασική της λειτουργία την πιστοποίηση της αυθεντικότητας, της ακεραιότητας και της προελεύσεως ενός εγγράφου. Έτσι, πρωταρχικός στόχος της Οδηγίας ήταν να διευκολύνει τη χρήση των ηλεκτρονικών υπογραφών, ώστε να αξιοποιηθεί αυτή στη συναλλακτική ζωή κατά τον ασφαλέστερο τρόπο, αλλά και να συμβάλλει στη νομική τους αναγνώριση, θέτοντας ένα κοινό ρυθμιστικό πλαίσιο για το θέμα αυτό στην Ευρωπαϊκή Ένωση⁷⁰⁶. Με την Οδηγία διασφαλίζεται η νομική αναγνώριση των ηλεκτρονικών υπογραφών (άρθρο 5 παρ.1) ως αντιστοίχων με τις χειρόγραφες, τόσο από πλευράς ουσιαστικού όσο και δικονομικού δικαίου⁷⁰⁷, εκεί όπου ο νόμος τις απαιτεί. Με το άρθρο 5, η Οδηγία θέτει τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη δημιουργία ενός κοινού και ενιαίου επιπέδου ηλεκτρονικών υπογραφών⁷⁰⁸, που δύνανται να τύχουν αναγνώρισης μεταξύ των κρατών μελών και να χρησιμοποιηθούν κατά την απόδειξη. Με το άρθρο 6 καθορίζονται ζητήματα

⁷⁰³ L 013/19.01.2001.

⁷⁰⁴ ΦΕΚ Α'125/25.6.2001. Βλ. και την υπ'αριθμ. 248/71 απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων της 15.03.2002 με την οποία θεσπίστηκε ο Κανονισμός Παροχής Υπηρεσιών Πιστοποίησης Ηλεκτρονικής Υπογραφής (ΦΕΚ Β' 603/16.05.2002).

⁷⁰⁵ Βλ. σχετικά *Ιγγλεζάκη*, Οι νομικές ρυθμίσεις για τις ψηφιακές υπογραφές – Η Οδηγία 1999/93 ΕΚ και οι εθνικές νομοθεσίες, *ΕπισκεΔ* 2000.619, *Γεωργιάδης Γ.*, ο.π. σελ. 163-214, *Καραγιάννη*, Το κοινοτικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές – Η οδηγία 1999/93/ΕΚ, ΔΕΕ 2000.580, *Μανιώτη Δ.*, Η ψηφιακή υπογραφή ως μέσο διαπιστώσεως της γνησιότητας των εγγράφων στο αστικό δικονομικό δίκαιο, 1998, *του ίδιου*, Ευθύνη του παρέχοντος τεχνική υποστήριξη για τη λειτουργία της ψηφιακής υπογραφής, *ΚριτΕ* 1999.31, *ο ίδιος*, Ζητήματα από την ηλεκτρονική κατάρτιση των δικαιοπραξιών, *Ψηφιακή Τεχνολογία και Δίκαιο*, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος 2004, σελ. 11-22, *Μήτρακα*, Οι ηλεκτρονικές υπογραφές στο ευρωπαϊκό και ελληνικό δίκαιο, ΔΕΕΤ 2003.Γ.109, *Μιχαηλίδου*, Το πρόβλημα της ηλεκτρονικής υπογραφής, Δ 2000.118, *Παπαθωμά-Μπέτγκε*, Νομικά ζητήματα κατά τη σύναψη εμπορικών συμβάσεων στο Ίντερνετ, ΔΕΕ 1999.1237.

⁷⁰⁶ *Μήτρακας Α.*, Οι ηλεκτρονικές υπογραφές στο Ευρωπαϊκό και Ελληνικό Δίκαιο: Ζητήματα εφαρμογών στον τραπεζικό τομέα, ΔΕΕΤ 2003.109 επ.

⁷⁰⁷ Με τις εγγυήσεις που προβλέπονται, διαφυλάσσεται και αποδεικνύεται, κατά τον πλέον αξιόπιστο τρόπο, η γνησιότητα της ηλεκτρονικής υπογραφής, ενώ, ταυτόχρονα, η ασφάλεια των συναλλαγών, η προστασία του καταναλωτή και η ορθή απονομή της δικαιοσύνης διαφυλάσσονται επαρκώς, *Λιναρίτης Ι.*, Η νομοθετική ρύθμιση των ηλεκτρονικών υπογραφών μετά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 99/93 της ΕΕ στο ελληνικό Δίκαιο με το ΠΔ 150/2001, ΔΕΕ 2002.257 επ.

⁷⁰⁸ Ως αναγνωρισμένες ηλεκτρονικές υπογραφές θεωρούνται αυτές που δημιουργούνται εντός μιας ασφαλούς διάταξης υπογραφών και υποστηρίζονται από ένα αναγνωρισμένο πιστοποιητικό.

ευθύνης από την παροχή υπηρεσιών αναγνωρισμένων πιστοποιητικών, που αφορούν συγκεκριμένα την έκδοση και τη διαχείρισή τους.

Εννοιολογικά, η ηλεκτρονική υπογραφή⁷⁰⁹ προσδιορίζεται ως το σύνολο των δεδομένων σε ηλεκτρονική μορφή, τα οποία είναι συνημμένα ή λογικά συσχετιζόμενα με άλλα ηλεκτρονικά δεδομένα και τα οποία χρησιμεύουν ως μέθοδος απόδειξης της γνησιότητας (άρθρο 2§1 ΠΔ 150/2001). Στην πραγματικότητα, με τον όρο ηλεκτρονική υπογραφή εννοούμε τη μέθοδο τεκμηρίωσης⁷¹⁰ αφενός της γνησιότητας και της ακρίβειας της δήλωσης βουλήσεως και αφετέρου τα στοιχεία του προσώπου που προβαίνει στη δήλωση αυτή. Από απόψεως τεχνικής ορολογίας, λόγω των πολυάριθμων τρόπων ηλεκτρονικής υπογραφής ενός κειμένου⁷¹¹, ως ηλεκτρονική υπογραφή θεωρείται το σύνολο των μεθόδων υπογραφής, με ασφαλέστερη αυτή της ψηφιακής υπογραφής, που βασίζεται στη χρήση δημοσίου κλειδιού και στη μέθοδο της κρυπτογραφίας. Η τελευταία ορίζεται ως η μετατροπή των δεδομένων κατά τρόπο τέτοιο, ώστε αυτά να μπορούν να αναγνωστούν μόνο από αυτόν που διαθέτει το κλειδί αποκρυπτογράφησης.

Η σχετική ρύθμιση του έλληνα νομοθέτη (ΠΔ 150/2001) περιλαμβάνει αντίστοιχες προβλέψεις αναφορικά με τα αναγνωριζόμενα είδη ηλεκτρονικών υπογραφών, τις έννομες συνέπειες και τη διεθνή αναγνώρισή τους, καθώς και με τη λειτουργία, ευθύνη και εποπτεία των Παρόχων Υπηρεσιών Πιστοποίησης⁷¹².

⁷⁰⁹ Ως κατηγορία των ηλεκτρονικών υπογραφών θεωρείται και η ψηφιακή υπογραφή, η οποία κάνει χρήση μιας συγκεκριμένης τεχνολογίας που βασίζεται στην χρήση ασύμμετρης κρυπτογραφίας ή κρυπτογραφίας δημοσίου κλειδιού. *Μητράκας Α.*, ΔΕΕΤ 2003.110 με παραπομπές. Αυτή διακρίνεται από τη συμμετρική κρυπτογραφία, όπου και τα δύο εμπλεκόμενα πρόσωπα, ο αποστολέας και ο αποδέκτης ενός μηνύματος, και μόνο αυτοί, γνωρίζουν το κλειδί για την αποκρυπτογράφησης του. *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisation du paiements, 1996, p.33.

⁷¹⁰ Μορφές τεκμηρίωσης είναι α) η χρήση προσωπικού κωδικού (PIN) β) η συμμετρική κρυπτογραφία γ) η ασύμμετρη κρυπτογραφία (ψηφιακή υπογραφή). Η ΜΠρΑθ 1327/2001, ΔΕΕ 2001.377, δέχθηκε επιπλέον ότι η διεύθυνση ηλεκτρονικής αλληλογραφίας αποτελεί και αυτή μορφή ηλεκτρονικής υπογραφής. Βλ. σχετ. παρατηρήσεις Κουσουλή.

⁷¹¹ Από την απλή περίπτωση της υπογραφής ενός κειμένου, του οποίου η επεξεργασία έγινε σε κειμενογράφο με την παρεμβολή εικόνας της χειρόγραφης υπογραφής με χρήση σαρωτή (scanner), μέχρι τη χρήση ψηφιακών κρυπτογραφικών μεθόδων. *Καραγιάννης Β.*, Η νομική προστασία της ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων, ΔΕΕ 2000.19.

⁷¹² Βλ. αναλυτικά *Λιναρίτης Ι.*, Η νομοθετική ρύθμιση των ηλεκτρονικών υπογραφών μετά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 99.93 της ΕΕ στο ελληνικό Δίκαιο με το ΠΔ 150/2001, ΔΕΕ 2002.257 επ.

δ) Οδηγία 97/5/ΕΚ για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων

Το Π.Δ. 33/2000 ενσωματώνει στο εσωτερικό δίκαιο την Οδηγία 97/5/ΕΟΚ για τις λεγόμενες διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων⁷¹³.

Οι κυριότερες ρυθμίσεις του εν λόγω διατάγματος συνοψίζονται στα ακόλουθα:

α. Εφόσον πρόκειται για διεθνείς πληρωμές (όχι εσωτερικές εντολές πληρωμής), για την εκτέλεση της εντολής *ευθύνεται* η τράπεζα του εντολέα.

β. Θεσπίζεται *υποχρέωση* για αναλυτική πληροφόρηση των πελατών πριν και μετά από την εκτέλεση της εντολής (προσυμβατικές⁷¹⁴ και μετασυμβατικές⁷¹⁵ υποχρεώσεις πληροφόρησης - άρθρα 3,4).

γ. Η εντολή –αν η προθεσμία εκτελέσεως δεν έχει συμφωνηθεί ειδικώς- πρέπει να *διεκπεραιωθεί* μέσα σε πέντε εργάσιμες ημέρες (άρθρο 6).

δ. Προβλέπονται ειδικές δεσμεύσεις για τις προμήθειες και τα έξοδα (άρθρο 7) και τέλος,

ε. Προβλέπεται *ειδική αποζημίωση* σε περίπτωση μη εκπλήρωσης (άρθρο 8).

ε) Κανονισμός 2560/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ.

Στον Κανονισμό 2560/2001⁷¹⁶ καθιερώθηκε από 1.1.2002 η *αρχή της διαφάνειας των επιβαλλόμενων εξόδων* στις εγχώριες και διασυνοριακές πληρωμές⁷¹⁷. Τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να παρέχουν στους πελάτες τους με άμεση και κατανοητή μορφή είτε εγγράφως είτε, βάσει εθνικών κανόνων, σε ηλεκτρονική μορφή:

- εκ των προτέρων πληροφορίες, σχετικά με τα έξοδα διασυνοριακών ηλεκτρονικών πληρωμών, και
- πληροφορίες, αναφορικά με τις μεταβολές στα επιβαλλόμενα έξοδα, πριν από την ημερομηνία έναρξης της εφαρμογής τους.

⁷¹³ Βλ. αναλυτικά, παρακάτω, Μέρος Δεύτερο, IV. Η εντολή διασυνοριακής μεταφοράς πιστώσεων. Βλ. επίσης *Βελέντζα*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1007, *Ρόκα Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 90, *Χρυσάνθη Χ.*, Διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων, ΔΕΕ 2000.453.

⁷¹⁴ Βλ. και άρθρα 197, 198 ΑΚ –ευθύνη από διαπραγματεύσεις.

⁷¹⁵ Βλ. και άρθρο 288 ΑΚ για την καλόπιστη εκπλήρωση των ενοχών.

⁷¹⁶ L 344/28.12.2001.

⁷¹⁷ *Γκόρτσος Χ.*, Ο Κανονισμός 2560/2001 σχετικά με τις διασυνοριακές συναλλαγές σε ευρώ, ΔΕΕΤ 2002.40.

Επιπλέον, σε περίπτωση κατά την οποία επιβάλλονται έξοδα για ανταλλαγή άλλων νομισμάτων σε ευρώ, τα πιστωτικά ιδρύματα ή τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος υποχρεούνται να παρέχουν στους πελάτες:

- εκ των προτέρων πληροφορίες για κάθε προμήθεια συναλλάγματος, την οποία προτίθενται να εισπράξουν, και
- ειδικές πληροφορίες για τις διάφορες εισπραχθείσες προμήθειες συναλλάγματος.

Στον Κανονισμό (άρθρο 3 παρ.2) ορίζεται ότι από την 1^η Ιουλίου 2003⁷¹⁸, τα έξοδα που δικαιούται να επιβάλλει ένα ίδρυμα για διασυνοριακές μεταφορές πίστωσης σε ευρώ μέχρι ποσού 12,500 ευρώ πρέπει να είναι ίδια με τα έξοδα που επιβάλλει για τις πληρωμές σε ευρώ του ίδιου ποσού στο εσωτερικό του κράτους μέλους, όπου είναι εγκατεστημένο⁷¹⁹.

Ο Κανονισμός, τέλος, προβλέπει μέτρα για τη διευκόλυνση εκτέλεσης των διασυνοριακών πληρωμών. Σύμφωνα με το άρθρο 6, τα κράτη μέλη οφείλουν να προβούν στις ακόλουθες δύο ενέργειες, οι οποίες θα συμβάλλουν καθοριστικά στη διευκόλυνση πραγματοποίησης διασυνοριακών πληρωμών μικρής αξίας μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση : α) καλούνται να καταργήσουν την υποχρέωση γνωστοποίησης που επιβάλλουν στα ιδρύματα για την κατάργηση των στατιστικών του ισοζυγίου πληρωμών και β) καλούνται να καταργήσουν όλες τις εθνικές υποχρεώσεις αναφορικά με τις ελάχιστες πληροφορίες που πρέπει να παρέχονται σχετικά με τα στοιχεία του δικαιούχου, οι οποίες εμποδίζουν την αυτοματοποίηση των πληρωμών.

Κλείνοντας την επισκόπηση στο βασικό ευρωπαϊκό νομικό πλαίσιο που διέπει τις ηλεκτρονικές πληρωμές, πρέπει, τέλος, να αναφερθεί ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξετάζει, ήδη, τη δημιουργία νέου νομοθετικού πλαισίου για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά. Ήδη από τον Δεκέμβριο του 2003, δημοσίευσε Ανακοίνωση για την δημιουργία νέου νομοθετικού πλαισίου και ξεκίνησε διαδικασία διαβούλευσης με τους εμπλεκόμενους φορείς. Το Μάρτιο του 2004, μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας διαβούλευσης και έχοντας καταλήξει στην κατεύθυνση της νομοθετικής της πρωτοβουλίας, εξέδωσε σχέδιο κειμένου πρότασης Οδηγίας/Κανονισμού για «τις υπηρεσίες πληρωμών στην Εσωτερική Αγορά», που αποτυπώνει τις βασικές της θέσεις σε διατάξεις που θα διέπουν τους παρέχοντες υπηρεσίες πληρωμών (πιστωτικά ιδρύματα, ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος και ιδρύματα πληρωμών) και θα αφορούν την παροχή υπηρεσιών πληρωμών στην εσωτερική αγορά (διαφάνεια των όρων πραγματοποίησης μιας εντολής πληρωμής, όροι παροχής και χρήσης υπηρεσιών πληρωμών από τα εμπλεκόμενα μέρη και

⁷¹⁸ Από την 1^η Ιουλίου 2006 το ποσό αυτό αυξάνεται στα 50,000 ευρώ.

⁷¹⁹ Το Μάρτιο του 2004 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε κείμενο που αφορά την υιοθετημένη τραπεζική πρακτική για τις ενδείξεις των εξόδων (εντολέας “OUR”, δικαιούχος “BEN”, και οι δύο “SHA”) με διευκρινήσεις για την εφαρμογή του εν λόγω άρθρου.

κανόνες εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών). Έκτοτε, ακολούθησαν διαβουλεύσεις, τόσο μεταξύ των αρμόδιων Γενικών Διευθύνσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσο και διμερείς συναντήσεις των εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και των ευρωπαϊκών τραπεζών με εκπροσώπους της Επιτροπής, για να καταλήξουν στην έκδοση ενός τέταρτου σχεδίου Οδηγίας για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά, με κύρια χαρακτηριστικά τον ορισμό της έννοιας του ιδρύματος πληρωμών, την επέκταση του πεδίου εφαρμογής και σε συναλλαγές με τρίτες χώρες και την κατόπιν αίτησης του πελάτη της υποχρέωση εκ των προτέρων πληροφόρησης, από τον πάροχο υπηρεσιών πληρωμών, του κόστους και του χρόνου εκτέλεσης μιας συγκεκριμένης πληρωμής.

3. Διαδικασία χρήσης της υπηρεσίας του Internet Banking

Οι τράπεζες επικεντρώνουν τις προσπάθειές τους στη διασφάλιση της συναλλαγής με τον τελικό χρήστη, σε όλα τα στάδια που περιλαμβάνονται μέχρι την επιτυχή ολοκλήρωσή της. Απαραίτητα, επομένως, κρίνονται όλα εκείνα τα μέτρα που επιτρέπουν, από τη μια μεριά, την ταυτοποίηση της τράπεζας⁷²⁰ και του αντισυμβαλλομένου της πελάτη-χρήστη και, από την άλλη, την απόλυτη διασφάλιση του απορρήτου της συναλλαγής.

Έτσι, λοιπόν, μπορεί κανείς επιγραμματικά να συνοψίσει τη διαδικασία χρήσης του Internet Banking στα ακόλουθα βήματα:

Αν κάποιος είναι χρήστης του Internet και έχει ένα τουλάχιστο λογαριασμό καταθέσεων σε κάποια τράπεζα, η ένταξή του στο Internet Banking γίνεται ως εξής:

Συμπληρώνει την *αίτηση εισαγωγής* στο Internet banking και υπογράφει τη σχετική σύμβαση στο κατάστημα της τράπεζας.

Στη συνέχεια, η τράπεζα αποστέλλει ταχυδρομικά τον προσωπικό *Μυστικό Κωδικό Αναγνώρισης (Password)*.

Από το κατάστημα της τράπεζας, όπου υπέβαλε την αίτηση, θα παραλάβει προσωπικά τον *Κωδικό Ταυτότητας (User ID)* και τη *λίστα αριθμών TAN*⁷²¹ (= *Transaction Authorization Numbers*).

⁷²⁰ Με επιλογή ενός αναγνωρισμένου παροχέα (Trusted Third Party).

⁷²¹ Αριθμοί εξουσιοδότησης συναλλαγής. Πρόκειται για ένα επιπλέον μέτρο που λαμβάνουν οι τράπεζες για την περαιτέρω διασφάλιση των χρηστών με πρόσθετους κωδικούς, ειδικά όταν πρόκειται για συναλλαγές που αφορούν μεταφορές χρηματικών ποσών και όχι συναλλαγές ενημερωτικού χαρακτήρα. *Μαυρογιάννης Δ.*, Ασφάλεια ηλεκτρονικών συναλλαγών, ΔΕΕΤ Γ 2003.53.

Στη συνέχεια, ενεργοποιεί τους κωδικούς του και είναι έτοιμος για να κάνει χρήση των υπηρεσιών του Internet Banking⁷²².

Η σύνδεση γίνεται μέσω της ηλεκτρονικής διεύθυνσης της τράπεζας με την πληκτρολόγηση του *Κωδικού Ταυτότητας (User ID)* και του *Μυστικού Κωδικού Αναγνώρισης (Password)*.

Για τις απλές συναλλαγές αρκεί μόνο η σύνδεση με το Internet Banking της τράπεζας.

Για τις εγχρήματες συναλλαγές (συναλλαγές δηλ. που περιλαμβάνουν εντολές μεταφοράς χρημάτων κ.ά.) καθώς και κατά τη διαχείριση των παραμέτρων ασφάλειας, πέρα από τον Κωδικό Ταυτότητας και το Μυστικό Κωδικό Αναγνώρισης, απαιτείται, επιπλέον, η χρησιμοποίηση των αριθμών *TAN* –οι οποίοι αντικαθιστούν την υπογραφή του δικαιούχου- χρήστη- και *CHECK* -ο οποίος αποτελεί την επιβεβαίωση της τράπεζας για τη διενέργεια αυτής της συναλλαγής-.

4. Μέθοδοι πληρωμής

Δεδομένης της παγκόσμιας εξάπλωσης του Internet, η ανάγκη για επέκταση των τραπεζικών δραστηριοτήτων στο δικτυακό τόπο ήταν σαφώς επιβεβλημένη.

Αποτελεί κοινό τόπο ότι στο σύνολό τους οι τράπεζες έχουν, πλέον, εισβάλλει δυναμικά στο χώρο του διαδικτύου (internet) και προσφέρουν νέες και εξαιρετικά χρήσιμες δυνατότητες ηλεκτρονικής τραπεζικής εξυπηρέτησης με μόνη τη χρήση του υπολογιστή⁷²³.

Οι συνηθέστερες μέθοδοι πληρωμής μέσω internet banking είναι⁷²⁴:

⁷²² Η προσοχή και η λήψη προληπτικών μέτρων από τη μεριά του χρήστη είναι, επίσης, αναγκαίες για τη διενέργεια μιας επιτυχούς αλλά και ασφαλούς συναλλαγής. Έτσι, ο χρήστης υποχρεούται να τηρεί με ασφάλεια τους αυστηρώς προσωπικούς κωδικούς πρόσβασης, να ελέγχει τις ιστοσελίδες που κάνει χρήση, να εγκαθιστά στον υπολογιστή του προγράμματα για την προστασία από ιούς κ.α.

⁷²³ Γκόρτσος Χ., Τραπεζικές υπηρεσίες και ηλεκτρονικό χρήμα μέσω του διαδικτύου "Internet", in: Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικών Λόγων, Η εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας στο Εμπορικό Δίκαιο, 1998.253 (επ.), Καράκωστας, Δίκαιο & Internet, 2001, ο ίδιος, Το δίκαιο του Internet (Νομική αντιμετώπιση του διαδικτύου), ΝοΒ 1998.1172, Παπαθωμά-Μπέτγκε, Νομικά ζητήματα κατά τη σύναψη εμπορικών συμβάσεων στο Ίντερνετ, ΔΕΕ 1999.1237, Χρυσάνθης, Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των σύγχρονων τραπεζικών συναλλαγών, 1997, passim, Οικονόμου / Θεοδοσίου, Η ηλεκτρονική τραπεζική και ο πελάτης. Η Ευρωπαϊκή Προοπτική, ΔΕΕΤ 1987.Γ.39. Πρβλ. ad hoc Καμαμπέλη, Η τεχνολογία της πληροφορικής στις ελληνικές τράπεζες, ΔΕΕΤ 1987.Γ.31, Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1070 επ.

⁷²⁴ Γιαννόπουλος Γ., Internet Banking: Νομικά ζητήματα από τη διεξαγωγή τραπεζικών συναλλαγών στο διαδίκτυο, ΔΕΕΤ 2003.Γ.97, ιδίως 100.

α. Η πληρωμή μέσω πιστωτικών καρτών⁷²⁵, κατά την οποία ο χρήστης πληκτρολογεί τα στοιχεία της κάρτας, η οποία χρεώνεται⁷²⁶.

β. Η απευθείας πίστωση (credit transfer) του λογαριασμού της επιχείρησης με μεταφορά από λογαριασμό του χρήστη⁷²⁷.

γ. Η απευθείας χρέωση (direct debit) του λογαριασμού του χρήστη, με χρήση αριθμού λογαριασμού ή χρεωστικής κάρτας.

δ. Η πληρωμή με χρήση προπληρωμένων καρτών (pre-paid cards)⁷²⁸.

ε. Η πληρωμή μέσω ειδικών πυλών πληρωμών (payment portals)⁷²⁹.

στ. Η πληρωμή με συστήματα ηλεκτρονικού χρήματος⁷³⁰, η οποία βασίζεται είτε σε ειδικό λογαριασμό είτε σε ειδικές έξυπνες κάρτες.

Δηλαδή, με το *Internet Banking*⁷³¹ ο χρήστης έχει τις εξής δυνατότητες:

α. να πληροφορηθεί το υπόλοιπο και την κίνηση των λογαριασμών του, τους οποίους έχει συνδέσει στο σύστημα σε ημερήσια ή μηνιαία βάση,

β. να μεταφέρει χρήματα από ένα λογαριασμό του σε άλλο ή σε λογαριασμούς τρίτων, οι οποίοι τηρούνται στην τράπεζα,

γ. να ενημερώνεται για το χαρτοφυλάκιο μετοχών και αμοιβαίων κεφαλαίων που τηρεί στην τράπεζα,

⁷²⁵ Στην περίπτωση αυτή χρησιμοποιούνται οι μέθοδοι ασφάλειας και τα πρότυπα, τα οποία επιβάλλονται από τους διεθνείς οργανισμούς διαχείρισης πιστωτικών καρτών.

⁷²⁶ Τα προβλήματα ασφάλειας στις πληρωμές με πιστωτικές κάρτες έχουν κάνει τους υποψήφιους δικαιούχους πληρωμών να αναζητούν εναλλακτικούς τρόπους, οι οποίοι αφενός θα εξασφαλίζουν την είσπραξη και αφετέρου θα ενθαρρύνουν τους πελάτες στις πληρωμές, όπως π.χ. με χρέωση του τραπεζικού λογαριασμού, με χρήση προπληρωμένης κάρτας, με διαπροσωπικές πληρωμές κ.α. Βλ. *Συρμακέζη*, ο.π.

⁷²⁷ Λ.χ. στην περίπτωση πάγιας εντολής εξόφλησης λογαριασμών (ΟΤΕ, ΔΕΗ, κ.λπ.).

⁷²⁸ Για τις προπληρωμένες κάρτες, βλ. την ΠΔ/ΤΕ 2366/3.8.95.

⁷²⁹ Τρίτοι φορείς που φιλοξενούν αυτόν που επιθυμεί να διενεργήσει συναλλαγή μέσω internet, ονομάζονται συνήθως consolidators (περαιτέρω διάκριση σε thin/thick), καθώς συγκεντρώνουν και άλλους φορείς και εξυπηρετούν συγκεντρωτικά τις εισπράξεις τους.

⁷³⁰ *Ηλεκτρονικό χρήμα* είναι η νομισματική αξία, η οποία αντιστοιχεί σε απαίτηση έναντι του εκδότη και: α. είναι αποθηκευμένη σε ηλεκτρονικό υπόθεμα, β. έχει εκδοθεί κατόπιν παραλαβής χρηματικού ποσού και γ. γίνεται δεκτή ως μέσο πληρωμής από επιχειρήσεις άλλες, πέραν της εκδότριας (άρθρο 2 § 17 Ν. 2076/1992, όπως συμπληρώθηκε από το άρθρο 14 § 3 Ν. 3148/2003). Δηλαδή το ηλεκτρονικό χρήμα μπορεί να θεωρηθεί ως *ηλεκτρονικό υποκατάστατο* των κερμάτων και των χαρτονομισμάτων αποθηκευμένο σε ηλεκτρονικό υπόθεμα, όπως κάρτα με τσιπ ή μνήμη ηλεκτρονικού υπολογιστή και προορίζεται, κατά κανόνα, για πληρωμές μικροποσών. Αναλυτικά, *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 469, 471, ο ίδιος, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.847.

⁷³¹ *Γκόρτσος Χ.*, Τραπεζικές υπηρεσίες και ηλεκτρονικό χρήμα μέσω του διαδικτύου "Internet", σελ. 253.

δ. να διεκπεραιώνει αγοραπωλησία μετοχών, να ενημερώνεται για την τύχη της εντολής, την οποία έχει δώσει ή ακόμη και να ακυρώνει εντολές πριν από την εκτέλεσή τους,

ε. να πληρώνει τις δόσεις των δανείων του και τους λογαριασμούς κοινής ωφέλειας,

στ. να ενημερώνεται για το χαρτοφυλάκιο των άυλων τίτλων του,

ζ. να διενεργεί αγοραπωλησίες τίτλων⁷³².

5. Ειδικότερα νομικά θέματα

α) Ζητήματα που αφορούν την κατάρτιση της σύμβασης

Για την κατάρτιση των συμβάσεων στο Αστικό Δίκαιο απαιτείται δήλωση βούλησης που να περιέχει πρόταση σύναψης σύμβασης και αντίστοιχη αποδοχή της.

Κατά τη σύναψη των συμβάσεων στο διαδίκτυο ανακύπτει ιδιαίτερο πρόβλημα, το οποίο αναφέρεται στη διαπίστωση της ύπαρξης ηλεκτρονικής πρότασης και της αντίστοιχης ηλεκτρονικής δήλωσης αποδοχής⁷³³. Αυτό είναι ιδιαίτερος κρίσιμος, προκειμένου να βρεθεί το εφαρμοστέο δίκαιο και βάσει αυτού να κριθούν ζητήματα που αφορούν : α. τη δικαιοπρακτική ικανότητα, β. την τήρηση του τύπου, και γ. τυχόν ελαττώματα της βούλησης.

Η διενέργεια τραπεζικών συναλλαγών μέσω internet βασίζεται, κατά κανόνα σε προϋπάρχουσα τραπεζική σύμβαση, στην οποία τα μέρη έχουν, ήδη, συμβληθεί, αλλά και σε ειδική σύμβαση διενέργειας συναλλαγών μέσω του διαδικτύου, όπως, ήδη αναφέρθηκε, και στην οποία συμφωνείται το ακριβές περιεχόμενο αλλά και η διαδικασία αυτών των συναλλαγών.

Κρίνεται σκόπιμο στο σημείο αυτό να γίνει μια σύντομη αναφορά σε ορισμένα νομικά ζητήματα που έχουν απασχολήσει τη θεωρία και παρουσιάζουν πρακτικό ενδιαφέρον.

---

⁷³² Ομόλογα, έντοκα γραμμάτια ελληνικού Δημοσίου, κ.λπ.

⁷³³ Σινανιώτη – Μαρούδη Α/ Φαρσαρώτας Ι., Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, Παπαθωμά-Μπέτγκε Α., Ηλεκτρονικό εμπόριο: Νομικά ζητήματα κατά τη σύναψη εμπορικών συμβάσεων στο Ιντερνετ, ΔΕΕ 1999. 1237 επ.

α.1) Ελαττώματα της ηλεκτρονικής δήλωσης βούλησης

Η ηλεκτρονική δήλωση βούλησης που διαβιβάζεται μέσω Internet, διαφέρει από τη συνηθισμένη δήλωση βούλησης του αστικού δικαίου μόνο ως προς τον τρόπο μετάδοσής της, ο οποίος συντελείται με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων.

Όσον αφορά τη δήλωση -βούλησης- στις επιμέρους εντολές, τις οποίες δίνει ο εντολέας-χρήστης του Internet, είναι δυνατό να καταγραφούν οι εξής περιπτώσεις:

α. Η δήλωση διαβιβάζεται *κατά λάθος*, χωρίς ο αποστολέας να επιθυμεί την αποστολή⁷³⁴ (αθέλητος χειρισμός).

Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα συνηθισμένο και, ταυτόχρονα, πολύπλοκο ζήτημα που γεννά η χρήση του διαδικτύου, όπου εύκολα μια απλή εντολή στην πληκτρολόγηση μπορεί να οδηγήσει σε δεσμευτική δήλωση βούλησης χωρίς αυτό να το επιδιώκει ο χρήστης. Η προβληματική της έλλειψης δικαιοπρακτικής συνείδησης δεν επιλύεται από κάποια ρητή διάταξη του ΑΚ. Για το λόγο αυτό, η αντιμετώπιση μιας δικαιοπραξίας που στηρίζεται σε δήλωση βουλήσεως, η οποία συντελείται χωρίς να υπάρχει η σχετική βούληση ή συνείδηση της δήλωσης στο πρόσωπο του δηλούντος, προτείνεται⁷³⁵ να γίνεται με κριτήριο την ερμηνεία της συμπεριφοράς αυτής. Αν η έλλειψη δικαιοπρακτικής συνείδησης είναι εύκολα αντιληπτή από τρίτους, αναμφισβήτητα δεν υφίσταται δήλωση βουλήσεως. Αν, όμως, τα εμπλεκόμενα μέρη διαφωνούν ως προς τον νομικά δεσμευτικό ή μη χαρακτήρα μιας συμπεριφοράς, η δήλωση θα είναι άκυρη, αν ο δηλών, ακόμη και αν κατέβαλε την απαιτούμενη από τις περιστάσεις επιμέλεια, δεν μπορούσε να διαγνώσει ότι κάποιος τρίτος θα εκλάμβανε τη δήλωση ως τέτοια, ή αν ο τρίτος όφειλε να αντιληφθεί την έλλειψη δικαιοπρακτικής συνείδησης. Αν, αντίθετα, η εμπιστοσύνη του τρίτου στη συμπεριφορά του δηλούντος φαίνεται δικαιολογημένη, ο δηλών δεσμεύεται από αυτήν, δύναται ωστόσο να ζητήσει την ακύρωση της σχετικής δικαιοπραξίας με βάση τις διατάξεις για την πλάνη⁷³⁶.

β. Η δήλωση διαβιβάζεται -ηλεκτρονικά- *λανθασμένα*⁷³⁷ (σφάλμα κατά το χειρισμό του υπολογιστή).

Στην περίπτωση αυτή η δήλωση του χρήστη δεν ανταποκρίνεται στη βούλησή του (ακούσια διάσταση δήλωσης και βούλησης) με αποτέλεσμα να υπάρχει πλάνη στη

⁷³⁴ Π.χ. ο εντολέας-χρήστης πληκτρολογεί αθέλητα (ακούσια), χωρίς να θέλει να ενεργοποιήσει την εντολή για μεταβίβαση της δήλωσης βούλησής του στον λήπτη.

⁷³⁵ Γεωργιάδης Γ., Η σύναψη συμβάσεως μέσω του διαδικτύου, 2003, σελ.146-153.

⁷³⁶ Σε αυτήν την περίπτωση θα πρέπει να αποζημιώσει τον παραλήπτη της δήλωσης για κάθε ζημία που αυτός υπέστη, θεωρώντας δικαιολογημένα τη δήλωση ως γνήσια. Καράκωστας Ι., Δίκαιο και Internet, 2001, σελ. 172.

⁷³⁷ Λ.χ. ο εντολέας-χρήστης (αντι)γράφει 10.000 αντί 1.000.

δήλωση⁷³⁸. Βάσει των σχετικών διατάξεων του ΑΚ (άρθρα 140 επ.) η δικαιοπραξία μπορεί να ακυρωθεί (είναι ακυρώσιμη). Προϋπόθεση για την ακύρωση της δικαιοπραξίας λόγω πλάνης είναι η πλάνη να είναι ουσιώδης. Ουσιώδης είναι η πλάνη, όταν αναφέρεται σε τέτοιας σπουδαιότητας σημείο της δικαιοπραξίας, ώστε ο πλανηθείς δεν θα προέβαινε στη δικαιοπραξία, αν γνώριζε την πραγματική κατάσταση (άρθρο 141 ΑΚ).

γ. Η δήλωση είναι *ελαττωματική* λόγω πλάνης⁷³⁹, απάτης⁷⁴⁰ ή απειλής⁷⁴¹ (σφάλμα στη δήλωση).

Η αντιμετώπιση της ελαττωματικής βούλησης από τον ΑΚ βασίζεται στην διάκριση ανάμεσα στην πλάνη στη δήλωση και στην πλάνη στη βούληση. Με την προϋπόθεση ότι η πλάνη είναι ουσιώδης, η πλάνη στη δήλωση συνεπάγεται την ακυρωσία της σχετικής δικαιοπραξίας. Αντίθετα η πλάνη στη βούληση, η πλάνη δηλ. ως προς τα παραγωγικά αίτια της βούλησης είναι νομικά επουσιώδης και μόνο κατ'εξαίρεση μπορεί να οδηγήσει σε ακυρωσία, όταν αποτελεί πλάνη ως προς τις ιδιότητες του προσώπου ή του πράγματος. Έτσι, τα λάθη στο πρόγραμμα, στην παράθεση των στοιχείων και τη χρήση του ηλεκτρονικού υπολογιστή δημιουργούν λόγο ακύρωσης της δήλωσης βούλησης, όταν το λάθος καθίσταται *συστατικό στοιχείο*

⁷³⁸ Η πλάνη, είναι δυνατό να αναφέρεται στα εξωτερικά σημεία της δήλωσης. Είναι, όμως, δυνατό να αναφέρεται και στο περιεχόμενο της δήλωσης. Βλ. αντί άλλων σχετικά *Γεωργιάδη/Σταθόπουλο*, Ι, Γενικές Αρχές, 1997, σελ.208, (άρθρο 140 ΑΚ) και *Γεωργιάδη Απ.*, Γενικές αρχές, 1996, § 39/535 (επ.).

⁷³⁹ Βλ. αμέσως παραπάνω.

⁷⁴⁰ *Απάτη* είναι η από πρόθεση αθέμιτη παραπλάνηση του προσώπου, που ενεργεί μια δικαιοπραξία (άρθρο 147 ΑΚ). Στην περίπτωση της απάτης, αυτός που κάνει τη δικαιοπραξία έχει εκφράσει τη βούλησή του, επειδή έχει παραπλανηθεί ή έχει εξαπατηθεί. Ειδικότερα, απάτη είναι κάθε δόλια συμπεριφορά, η οποία σκοπεύει να δημιουργήσει σε αυτόν, ο οποίος κάνει μία δικαιοπραξία, εσφαλμένη εντύπωση ή αντίληψη. Η δόλια αυτή συμπεριφορά συνίσταται σε παρουσίαση ψευδών γεγονότων, ως αληθινών, ή σε απόκρυψη ή αποσιώπηση των αληθινών γεγονότων. Βλ. αντί άλλων σχετικά *Γεωργιάδη Απ.*, Γενικές αρχές, § 39/549 (επ.).

Για να έχουμε ακύρωση της δικαιοπραξίας λόγω απάτης, απαιτείται η συμπεριφορά αυτού, που μετέρχεται την απάτη, να είναι δόλια. Η απάτη έχει δόλιο χαρακτήρα, όταν αυτός ο οποίος την κάνει επιδιώκει να παρασύρει κάποιον σε δήλωση βούλησης, που δεν θα έκανε χωρίς τη δόλια εξαπάτηση ή που θα την έκανε αλλά με άλλο περιεχόμενο.

⁷⁴¹ *Απειλή* είναι η ψυχολογική βία. Η δήλωση βούλησης, η οποία έγινε λόγω της απειλής ή της ψυχολογικής βίας, μπορεί να ακυρωθεί. Απειλή γενικά είναι η εξαγγελία κάποιου κακού για τον απειλούμενο εξαιτίας, του οποίου περιέρχεται αυτός σε κατάσταση ψυχολογικής πίεσης, η οποία τον υποχρεώνει να προβεί στη δήλωση βούλησης, για να αποφύγει το κακό, με το οποίο απειλείται. Η απειλή πρέπει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση να δημιουργεί φόβο στο λογικό άνθρωπο και να εκθέτει σε σπουδαίο και άμεσο κίνδυνο τη ζωή, τη σωματική ακεραιότητα, την ελευθερία, την τιμή, την περιουσία, είτε εκείνου ο οποίος απειλείται, είτε των προσώπων τα οποία συνδέονται στενότερα μαζί του (άρθρο 151 ΑΚ). Βλ. αντί άλλων σχετικά *Γεωργιάδη Απ.*, Γενικές αρχές, § 39/557 (επ.).

της δήλωσης, ενώ, σε αντίθετη περίπτωση, θα πρόκειται για πλάνη περί τα παραγωγικά της βούλησης αίτια, η οποία δεν λαμβάνεται υπόψη⁷⁴².

Η δήλωση βούλησης στην περίπτωση απάτης ή απειλής είναι ακυρώσιμη βάσει των άρθρων 147 και 150 ΑΚ αντίστοιχα.

δ. Σφάλμα στη μηχανική λειτουργία ή στο λογισμικό του ηλεκτρονικού υπολογιστή.

Σφάλματα δεν αποκλείεται να εμφιλοχωρήσουν και κατά την εισαγωγή ενός προγράμματος (λογισμικού) στον ηλεκτρονικό υπολογιστή με αποτέλεσμα το ηλεκτρονικό σύστημα να λειτουργήσει ελαττωματικά. Σε αυτή την περίπτωση το σφάλμα αμφισβητείται κατά πόσο μπορεί να αποδοθεί στο χρήστη του, δεδομένου ότι στη διαμόρφωση της δικαιοπρακτικής του βούλησης συντέλεσε αυτόνομα ο υπολογιστής. Προτείνεται⁷⁴³, έτσι, την κάλυψη της ζημίας που προκλήθηκε στον αποδέκτη της δηλώσεως να την αναλαμβάνουν όσοι από το νόμο υποχρεούνται να φροντίζουν και να εξασφαλίζουν την αξιόπιστη λειτουργία του συγκεκριμένου ηλεκτρονικού συστήματος.

Υποστηρίζεται, από την άλλη, και η άποψη ότι το σφάλμα στην λειτουργία ενός υπολογιστή ενεργεί απευθείας στη βούληση του χρήστη του. Επομένως, αν μπορεί να εντοπιστεί ακούσια διάσταση ανάμεσα στην πραγματική βούληση του χρήστη και στην «προγραμματισμένη» δήλωση βουλήσεως, θα δύνανται να τύχουν εφαρμογής οι διατάξεις για την πλάνη στη δήλωση του ΑΚ 140 επ. και να ζητηθεί η ακυρωσία της σχετικής δικαιοπραξίας⁷⁴⁴.

Για τη ζημία, την οποία τυχόν προκαλεί η ελαττωματική απόδοση του ηλεκτρονικού υπολογιστή, ευθύνεται, έτσι, ο χρήστης του⁷⁴⁵. Η ευθύνη αυτή μπορεί να προκύψει με αναλογική εφαρμογή του άρθρου 334 ΑΚ για την ευθύνη από πταίσμα προστηθέντος. Πάντως, υποστηρίζεται⁷⁴⁶ ότι είναι ορθότερο να γίνει δεκτό πως η ευθύνη αυτή βασίζεται σε μία συμφωνία, η οποία προκύπτει από τις περιστάσεις και κατά την οποία για το ελάττωμα του ηλεκτρονικού υπολογιστή και την εντεύθεν ζημία ευθύνεται το μέρος, στη σφαίρα κινδύνων του οποίου επισυμβαίνει το λάθος, δηλαδή ο χρήστης του υπολογιστή⁷⁴⁷.

⁷⁴² Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 99.

⁷⁴³ Μανιώτης Δ., Ζητήματα από την ηλεκτρονική κατάρτιση των δικαιοπραξιών, Ψηφιακή Τεχνολογία και Δίκαιο, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος 2004, σελ. 16,17.

⁷⁴⁴ Γεωργιάδης Γ., Η σύναψη συμβάσεως μέσω του διαδικτύου, 2003, σελ.128-129.

⁷⁴⁵ Λόγω της εμπιστοσύνης που επέδειξε στη γνησιότητα της λανθασμένης διαβίβασης της δήλωσης βούλησης ο λήπτης.

⁷⁴⁶ Έτσι, Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 100, με παραπομπή στον Horn, in: Heymann Kommentar zum HGB, 1990, § 372, αρ. 17-19.

⁷⁴⁷ Διαφορετικές συμφωνίες ελέγχονται για την ακυρότητά τους κατά το άρθρο 281 ΑΚ.

Σε όλες πάντως τις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν, εφόσον *εφαρμοστέο* είναι το ελληνικό δίκαιο, η συγκεκριμένη δικαιοπραξία θα κριθεί σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις⁷⁴⁸, οι οποίες εφαρμόζονται είτε ευθέως είτε αναλογικά. Θεμέλιο για τη ορθή ερμηνευτική προσέγγιση των ζητημάτων που ενδέχεται να ανακύψουν από τις δηλώσεις βουλήσεως, όπως αυτές εμφανίζονται μέσω του διαδικτύου, θα πρέπει να αποτελεί η γενική αρχή της αυτονομίας της ιδιωτικής βουλήσεως, η οποία, όμως, υπόκειται σε περιορισμούς, όταν η εξωτερίκευση της δήλωσης δημιουργεί βάση εμπιστοσύνης στον αποδέκτη της ή σε τρίτους.

α.2) Το χρονικό σημείο περιέλευσης της δήλωσης

Η δήλωση βουλήσεως συντελείται κατά κανόνα με την εξωτερίκευση της δικαιοπρακτικής βουλήσεως. Το χρονικό, όμως, σημείο της συντέλεσης δεν ταυτίζεται πάντα με το σημείο γέννησης των εννόμων αποτελεσμάτων αυτής. Έτσι, σε αρκετές περιπτώσεις η νομική ενέργεια μιας δήλωσης βουλήσεως επέρχεται, όταν αυτή περιέλθει στον πρόσωπο, στο οποίο απευθύνεται.

Η συντέλεση της ηλεκτρονικά διαβιβαζόμενης δήλωσης ολοκληρώνεται, όταν ο δηλών προβεί σε όλες εκείνες τις ενέργειες προκειμένου να εξωτερικεύσει την δικαιοπρακτική βούλησή του κατά τρόπο εμφανή και οριστικό, όταν δηλ. προωθήσει και παραδώσει τα σχετικά δεδομένα από τον υπολογιστή του στον αποδέκτη. Άλλο είναι, όμως, το χρονικό σημείο περιέλευσης της δήλωσης που διαβιβάζεται ηλεκτρονικά στον αποδέκτη, έτσι ώστε αυτή να επιφέρει νομική ενέργεια, καθώς στο διαδίκτυο μεσολαβούν πολλοί ενδιάμεσοι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, οι οποίοι είναι δυνατό να βρίσκονται σε διαφορετικές δικαιοδοσίες.

Αν δεν υπάρχει σχετική συμβατική πρόβλεψη, το ζήτημα κρίνεται⁷⁴⁹ κατά τις γενικές διατάξεις και, ειδικότερα, κατά το άρθρο 167 ΑΚ, βάσει της θεωρίας της λήψης⁷⁵⁰. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, η δήλωση βουλήσεως που απευθύνεται σε άλλον (απευθυντέα-ληψιδεής) αποκτά νομική ενέργεια, μόνο αφότου περιέλθει στον αποδέκτη της, και ειδικότερα, από τότε που ο λήπτης θα μπορούσε, σύμφωνα με την κανονική πορεία των πραγμάτων να γνωρίσει το περιεχόμενό της. Από το χρονικό σημείο της εξωτερίκευσης μέχρι την περιέλευση αυτής στη γνώση του λήπτη, οι

⁷⁴⁸ Άρθρα 140 επ., 147 επ., 150 επ ΑΚ.

⁷⁴⁹ Στα διάφορα εθνικά δίκαια η αντιμετώπιση του χρονικού σημείου περιελεύσεως της δήλωσης βουλήσεως δεν είναι ενιαία. Για τις διατυπωθείσες θεωρίες (θεωρία της εξωτερίκευσης, θεωρία της αποστολής, θεωρία της λήψης, θεωρία της γνώσης) βλ. *Καράκωστα*, Δίκαιο και Internet, 2001, σελ. 174.

⁷⁵⁰ *Καράσης Μ.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, τ.1. Δικαιοπραξία, 1996, αρ. Γ 183, *Γεωργιάδης Απ.* Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 2002, §30, *Παπαντωνίου*, Γενικές αρχές του αστικού δικαίου, 1983, σελ.303. Βλ σχετ.και *Γιαννόπουλος Γ.*, ΔΕΕΤ 2003.Γ.102.

κίνδυνοι που προκύπτουν είναι πολλοί και ο επιμερισμός τους ανάμεσα στον δηλούντα και τον αποδέκτη πρέπει να γίνει με κριτήριο τη σφαίρα επιρροής του καθενός. Με άλλα λόγια, ο δίκαιος καταμερισμός κινδύνων συνεπάγεται την ευθύνη του δηλούντος για τους κινδύνους που γεννώνται από την εξωτερίκευση της δικαιοπρακτικής δήλωσης μέχρι αυτή να εισέλθει στη σφαίρα επιρροής του λήπτη, χρονικό σημείο από το οποίο τους κινδύνους αναλαμβάνει ο τελευταίος.

Ειδικότερα ζητήματα ανακύπτουν :

α) κατά την περιέλευση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (*e-mail*) στο ηλεκτρονικό γραμματοκιβώτιο του παραλήπτη.

Ηλεκτρονικό έγγραφο⁷⁵¹ θεωρείται το σύνολο των εγγραφών δεδομένων στο μαγνητικό δίσκο ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή⁷⁵², τα οποία, αφού γίνουν αντικείμενο επεξεργασίας από την κεντρική μονάδα επεξεργασίας, αποτυπώνονται βάσει των εντολών του προγράμματος, κατά τρόπο αναγνώσιμο από τον άνθρωπο είτε στην οθόνη του μηχανήματος είτε στον προσαρτημένο εκτυπωτή του⁷⁵³.

Το ηλεκτρονικό έγγραφο δεν συγκεντρώνει μεν τα στοιχεία του κλασικού (παραδοσιακού) εγγράφου κατά τον ΚΠολΔ, λόγω κυρίως της έλλειψης του στοιχείου της σταθερότητας κατά την ενσωμάτωσή του σε υλικό, το οποίο παρουσιάζει διάρκεια ζωής⁷⁵⁴. Δεν αποτελεί αντικείμενο αυτοψίας, αλλά πρόκειται για μια ιδιόζουσα, ενδιάμεση αποδεικτική μορφή, την οποία ο νομοθέτης ορθά εξομοίωσε προς τα ιδιωτικά έγγραφα, ενόψει της εγγύτητάς της προς αυτά⁷⁵⁵.

Για την λειτουργία του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (*e-mail*)⁷⁵⁶ ως μέσου επικοινωνίας στο διαδίκτυο, σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας, απαιτείται :

α) να έχει εγκαταστήσει ο αποδέκτης ένα μόνιμο σύστημα λήψης μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου με σύνδεση με κάποιο διαμετακομιστή, ο οποίος παρέχει την υπηρεσία αυτή, μέσω ειδικού λογισμικού και β) η χρήση ενός ειδικού κωδικού,

⁷⁵¹ Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1033, Κουσούλης, Σύγχρονες μορφές συναλλαγής, 1992, σελ. 138 (επ.), Χριστοδούλου, Ηλεκτρονικά έγγραφα και ηλεκτρονική δικαιοπραξία μετά τις νέες κοινοτικές ρυθμίσεις, 2002.

⁷⁵² Η μηχανική απεικόνιση συνιστά πρωτότυπο και όχι αντίγραφο κειμένου. Κουσούλης, παρατηρήσεις στην ΜΠρΑθ 1327/2001, ΔΕΕ 2001.381.

⁷⁵³ Ηλεκτρονικό έγγραφο δεν αποτελεί, επομένως, ό,τι είναι εγγεγραμμένο στο δίσκο του υπολογιστή, αλλά μόνο η μηχανική αποτύπωση του περιεχομένου του, η οποία μάλιστα απαιτείται να είναι αναγνώσιμη από τον άνθρωπο, Κουσούλης, Σύγχρονες μορφές συναλλαγής, 1992, σελ. 138 επ., ο ίδιος, ΔΕΕ 2001.377=ΜΠρΑθ 1327/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.558.

⁷⁵⁴ ΜΠρΑθ 1327/2001, ΔΕΕ 2001.377=ΕΤρΑξΧρΔ 2002.558.

⁷⁵⁵ Κουσούλης, Σύγχρονες μορφές έγγραφης συναλλαγής, σελ. 138-142, ΜΠρΑθ 1327/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.558.

⁷⁵⁶ Αναλυτικά, Κουσούλης, ΔΕΕ 2001.380, 381.

βάσει του οποίου αναγνωρίζεται (ο χρήστης) στο σύστημα, είτε ως αποστολέας, είτε ως λήπτης ηλεκτρονικών μηνυμάτων⁷⁵⁷.

Ο κωδικός αυτός αποτελεί την *ηλεκτρονική διεύθυνση (e-mail)* του χρήστη, έτσι όπως αυτή διαμορφώνεται κατά πρωτότυπο τρόπο από τον ίδιο, με την χρήση χαρακτήρων της επιλογής του, οι οποίοι συνδυάζονται με το σύμβολο "@" και με χαρακτήρες, τους οποίους θέτει ο διαμετακομιστής, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε ο συγκεκριμένος συνδυασμός να αφορά μόνο στο χρήστη που τον έχει ορίσει, χωρίς να είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί, νόμιμα, από άλλον. Η απεικόνιση της διεύθυνσης του αποστολέα πάνω στο μήνυμα τον καθιστά απόλυτα συγκεκριμένο για τον παραλήπτη, έτσι ώστε να μην μπορεί να επέλθει σύγχυσή του με άλλο χρήστη του ίδιου συστήματος, ενώ η ταύτισή του με το περιεχόμενο του μηνύματος είναι άρρηκτη.

Κρίσιμο στοιχείο για την υπαγωγή του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στους κανόνες των άρθρων 443 και 444 ΚΠολΔ αποτελεί η κατανόηση του τρόπου λειτουργίας του, γιατί αυτό δεν είναι απλά ένα ηλεκτρονικό έγγραφο, το οποίο υπάρχει αποθηκευμένο στο λογισμικό ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή ή ενός εγγράφου, του οποίου η απεικόνιση μεταφέρεται ενσύρματα ή ασύρματα (τηλεμοιοτυπία, τηλετύπημα): Η τεχνική της αποστολής οδηγεί υποχρεωτικά στην ταύτιση μηνύματος και αποστολέα κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι μη μεταβιβάσιμο το μήνυμα, αν δεν συνοδεύεται από την ηλεκτρονική διεύθυνση του αποστολέα και, βέβαια, αν δεν έχει και συγκεκριμένο, υπαρκτό παραλήπτη. Αυτό έχει ως λογική συνέπεια ότι κατά την αποστολή ενός μηνύματος μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, η δήλωση βούλησης του αποστολέα ταυτίζεται με την ηλεκτρονική του διεύθυνση και αποτελεί ένα ενιαίο σύνολο, ώστε να καταστεί δυνατή τεχνικά η παραλαβή της από τον παραλήπτη ενώ, φυσικά, είναι μικρότερης σημασίας η μορφή ή η διάταξη, με την οποία απεικονίζεται μηχανικά στο έντυπο. Η απεικόνιση της ηλεκτρονικής διεύθυνσης στο μήνυμα, καθιστά τον αποστολέα απόλυτα *συγκεκριμένο* για τον παραλήπτη και συνιστά απόδειξη της ταυτότητάς του. Η ηλεκτρονική διεύθυνση έχει το χαρακτήρα *ιδιόχειρης υπογραφής* ανεξάρτητα από τη θέση της στο κείμενο. Σε περίπτωση αποστολής μηνύματος από άλλο πρόσωπο, εφαρμόζονται οι διατάξεις του ΚΠολΔ για την πλαστότητα⁷⁵⁸.

Με γνώμονα τις διατάξεις του αστικού δικαίου, η περιέλευση της ηλεκτρονικής δήλωσης βούλησης θεωρείται ότι συντελέστηκε από τότε που ο λήπτης, σύμφωνα με

⁷⁵⁷ ΜΠρΑθ 1327/2001, ΔΕΕ 2001.377=ΕΤρΑξΧρΔ 2002.558.

⁷⁵⁸ ΜΠρΑθ 1327/2001, ΔΕΕ 2001.377=ΕΤρΑξΧρΔ 2002.558.

την κανονική πορεία των πραγμάτων⁷⁵⁹, μπορούσε αντικειμενικά να λάβει γνώση της δήλωσης⁷⁶⁰.

Θεωρητικά, λοιπόν, ο παραλήπτης φέρει την *ευθύνη* από τη στιγμή κατά την οποία το μήνυμα αποθηκεύθηκε στον εξοπλισμό, ο οποίος ανήκει στη σφαίρα της επιρροής του.

Πρακτικά, η προβληματική επιλύεται, συνήθως, με συμβατικό όρο, ο οποίος ορίζει επακριβώς πότε θεωρείται ότι ο παραλήπτης έχει λάβει γνώση του ηλεκτρονικού μηνύματος.

Τα ίδια ισχύουν και στην περίπτωση που το μήνυμα με τη δήλωση βούλησης διαβιβάστηκε καθυστερημένα στον παραλήπτη λόγω τεχνικών εμποδίων ή δεν διαβιβάστηκε καθόλου λόγω απώλειας κατά την μεταφορά του. Διαφορετικά αντιμετωπίζεται, όμως, το ενδεχόμενο υπαίτιας παρεμπόδισης της διαβίβασης, η οποία θα πρέπει να κριθεί με βάση τις διατάξεις για την καλή πίστη και τις διατάξεις 198 (προσυμβατική ευθύνη) και 919 ΑΚ (πράξεις που είναι αντίθετες στα χρηστά ήθη)⁷⁶¹.

Ζήτημα ανακύπτει, επίσης,

β) με την τηλετυπική επικοινωνία.

Η τηλετυπική επικοινωνία αποτελεί μορφή έγγραφης ανταπόκρισης: Η δήλωση βούλησης του αποστέλλοντα⁷⁶² αποτυπώνεται σε συγκεκριμένο κείμενο και εγγράφεται στη συσκευή του δέκτη μέσω ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων με τη χρήση της τηλετυπικής συσκευής του αποστολέα. Η διαδικασία της τηλετυπικής επικοινωνίας συγκεντρώνει όλα τα γνωρίσματα των μηχανικών απεικονίσεων, στην έννοια των οποίων υπάγεται και το τηλετύπημα (telex⁷⁶³). Το τηλετύπημα, το οποίο δεν φέρει την ιδιόχειρη υπογραφή του εκδότη, δεν πληροί τις προϋποθέσεις του νόμιμου συστατικού τύπου⁷⁶⁴. Έτσι, πιθανόν προκαλούμενη ακυρότητα της τυπικής δήλωσης βούλησης είναι δυνατό να αντιμετωπισθεί με προσφυγή στις γενικές ρήτρες. Υπό προϋποθέσεις και σε συγκεκριμένες περιστάσεις, ωστόσο, η επίκληση της ακυρότητας της δικαιοπραξίας λόγω μη τήρησης του απαιτούμενου τύπου μπορεί να

⁷⁵⁹ Αναλυτικά ο Γεωργιάδης Γ., Η σύναψη συμβάσεως μέσω του διαδικτύου, 2003, σελ. 80-108. Για το πότε αναμένεται η λήψη της γνώσης της δήλωσης βούλησης που αποστέλλεται ηλεκτρονικά, πρέπει να γίνεται διάκριση μεταξύ ιδιωτικής και εμπορικής χρησιμοποίησης του τρόπου αυτού διαβίβασης της δήλωσης, Παπαθωμά-Μπέτγκε Α., Ηλεκτρονικό εμπόριο: Νομικά ζητήματα κατά τη σύναψη εμπορικών συμβάσεων στο Ιντερνετ, ΔΕΕ 1999. 1237 επ.

⁷⁶⁰ Παπαντωνίου, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 1983, σελ. 294.

⁷⁶¹ Καρακώστας, Δίκαιο και Internet, 2001, σελ. 175.

⁷⁶² ΕφΘεσ 1287/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.436 = ΕπισκΕΔ 1999.1177.

⁷⁶³ Μητσόπουλος / Κεραμέας, Το τηλετύπημα (telex) αποτελεί αρχή εγγράφου αποδείξεως υπέρ του αποστολέα του;, ΝοΒ 1983.329.

⁷⁶⁴ ΕφΘεσ 1287/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.436 = ΕπισκΕΔ 1999.1177.

κριθεί καταχρηστική (άρθρο 281 ΑΚ). Επίκληση της ακυρότητας λόγω αντίθεσης προς την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη μπορεί, ακόμη, να γίνει και με εφαρμογή του άρθρου 288 ΑΚ⁷⁶⁵.

β) Απαλλακτικές ρήτρες

Ένα κοινό χαρακτηριστικό των συμβάσεων που συνάπτονται μέσω του Διαδικτύου είναι ότι αποτελούν κατά το πλείστον συμβάσεις προσχωρήσεως, συμβάσεις δηλ. όπου οι όροι των συναλλαγών είναι προδιατυπωμένοι από τον οικονομικά ισχυρότερο αντισυμβαλλόμενο και στους οποίους ο χρήστης του διαδικτύου προσχωρεί, αν επιθυμεί να καταρτιστεί η σύμβαση.

Στις τραπεζικές συναλλαγές μέσω του διαδικτύου, για την κατανομή των κινδύνων επιχειρείται η συνομολόγηση ρητρών απαλλαγής από την ευθύνη⁷⁶⁶, λ.χ. ως προς την έκταση, την υπαιτιότητα ή τη ζημιογόνο αιτία⁷⁶⁷. Η έλλειψη προσωπικής επαφής και η συνεπεία αυτής παντελής έλλειψη διαπραγματεύσεως των επιμέρους όρων της σύμβασης, επιτείνουν την ανάγκη για παροχή αυξημένης προστασίας στους καταναλωτές – χρήστες των διαδικτυακών υπηρεσιών των τραπεζών, καταρχήν, μέσω των διατάξεων του Ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών με τις οποίες ελέγχεται η *καταχρηστικότητα* αυτών των ρητρών, όταν συνομολογούνται ως ΓΟΣ⁷⁶⁸.

Η εγκυρότητα των σχετικών ρητρών θα κρίνεται ακόμη στα πλαίσια των διατάξεων του κοινού δικαίου και με κριτήριο τον περιορισμό του βαθμού υπαιτιότητας⁷⁶⁹.

Μετά τη νέα, πιο αυστηρή διατύπωση του άρθρου 332 § 2 εδ. β' ΑΚ, όπως προστέθηκε με το άρθρο 2 Ν. 3043/2002, είναι άκυρη⁷⁷⁰, μεταξύ άλλων, η εκ των

⁷⁶⁵ ΕφΘεσ 1287/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.436 = ΕπισκεΔ 1999.1177.

⁷⁶⁶ Η χωρίς προηγούμενο έλεγχο και απόδειξη χρέωση των κατόχων πιστωτικών καρτών με χρηματικά ποσά που αφορούν συναλλαγές οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από απόσταση, εν αγνοία των κατόχων, συνιστά παροχή παράνομων υπηρεσιών, γιατί διασαλεύεται η προσδοκώμενη ασφάλεια των συναλλαγών. Η πραγματοποίηση αντιλογισμού από την τράπεζα δεν την απαλλάσσει από την ευθύνη της. ΑΠ 589/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.505.

⁷⁶⁷ Ιδιαίτερα όταν δεν τηρούνται οι κανόνες ασφάλειας και οι τεχνικοί κανόνες.

⁷⁶⁸ Οι ιδιαιτερότητες που παρουσιάζει η σύναψη συμβάσεων μέσω Internet γεννούν ειδικότερα ζητήματα σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994, τα οποία εκφεύγουν του αντικειμένου της παρούσας. Για την έννοια της υπόδειξης των ΓΟΣ, της εξασφάλισης της δυνατότητας πραγματικής γνώσης του περιεχομένου τους, της εκτύπωσης και αποθήκευσης, ή της γλώσσας διατύπωσης βλ. Γεωργιάδης Γ., Η σύναψη συμβάσεως μέσω του διαδικτύου, 2003, σελ. 263-284.

⁷⁶⁹ Τριανταφυλλάκης Γ., Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών κατά τη διενέργεια πληρωμών, ΔΕΕ 1996.588.

προτέρων συμφωνία απαλλαγής και για ελαφρά ακόμα αμέλεια, αν η απαλλακτική ρήτρα περιέχεται σε όρο σύμβασης, ο οποίος δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης⁷⁷¹.

Στα πλαίσια της διενέργειας των συναλλαγών μέσω του διαδικτύου, το ζήτημα άπτεται της ισχύος των ρητρών αυτών σε παγκόσμιο επίπεδο. Κι αυτό, γιατί το διαδίκτυο «λειτουργεί» σε παγκόσμια κλίμακα. Ήδη επισημάνθηκε ότι η προϋπάρχουσα τραπεζική σύμβαση, συνήθως ορίζει το εφαρμοστέο δίκαιο. Αν, όμως, δεν υπάρχει τέτοιος προσδιορισμός, ή η σύμβαση συνάπτεται ηλεκτρονικά, τότε πρέπει να αναζητηθεί διαφορετικό εφαρμοστέο δίκαιο. Και δεν είναι βέβαιη η ισχύς των παραπάνω απαλλακτικών ρητρών⁷⁷².

γ) Ζητήματα διεθνούς δικαιοδοσίας και εφαρμοστέου δικαίου

Τα θέματα διεθνούς δικαιοδοσίας που αφορούν τον ευρωπαϊκό χώρο ρυθμίζει, πλέον⁷⁷³, ο Κανονισμός 44/2001⁷⁷⁴ «για τη διεθνή δικαιοδοσία, αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις». Σύμφωνα με αυτόν, και όσον αφορά το Internet Banking⁷⁷⁵, καθοριστικός παράγοντας είναι η κατοικία του καταναλωτή⁷⁷⁶, ανεξάρτητα από τον τόπο εγκατάστασης του υπολογιστή ή άλλου εξοπλισμού (άρθρα 15, 16). Σύμφωνα με τις ευνοϊκές ρυθμίσεις των άρθρων αυτών, ο

⁷⁷⁰ Δέλλιος Γ., Η απαγόρευση απαλλακτικών ρητρών που δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης μετά την τροποποίηση των άρθρων 332 και 334 παρ. 2 ΑΚ (Αρ. 2 Ν.3043/2002), Αρμ. 3/2003.310.

⁷⁷¹ Δούβλης, Η υπαγωγή ή μη των τραπεζικών εγγυητών στο Ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών, ΔΕΕ 2003.881.

⁷⁷² Γιαννόπουλος Γ. ο.π.

⁷⁷³ Από την 1/03/2001, ο Κανονισμός 44/2001 αντικατέστησε τη Σύμβαση των Βρυξελλών και πολυάριθμες διμερείς συμβάσεις μεταξύ κρατών – μελών και έχει, μεταξύ άλλων, ως στόχο την απλούστευση των απαραίτητων διατυπώσεων για ταχεία και απλή αναγνώριση και εκτέλεση των αποφάσεων των κρατών μελών, που δεσμεύονται από αυτόν. Πίψου Α., Τροποποιήσεις της Σύμβασης των Βρυξελλών που αφορούν την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων από τον Κανονισμό 44/2001, Αρμ. 2001.1683.

⁷⁷⁴ ΕΕΕΚ L 12/16.1.2001 και Αλεξανδρίδου Ε., ΔΕΕ 2000.121, όπου αναλύεται η Πρόταση Κανονισμού που αργότερα εξεδόθη (22 Δεκεμβρίου 2000) και αντικατέστησε τη Σύμβαση των Βρυξελλών και το Πρωτόκολλό της.

⁷⁷⁵ Η έννοια της δραστηριότητας που ασκείται ή κατευθύνεται στο κράτος κατοικίας του καταναλωτή που προβλέπει το άρθρο 15 παρ.1 περ.3, περιλαμβάνει τη σύμβαση που συνάπτεται μέσω αμφίδρομης ιστοσελίδας του Internet, στην οποία ο καταναλωτής έχει πρόσβαση από το κράτος κατοικίας του. Η διάταξη τυγχάνει, έτσι, εφαρμογής και όταν ο καταναλωτής συνάπτει τη σύμβαση ενώ βρίσκεται σε κράτος άλλο από αυτό της κατοικίας του.

⁷⁷⁶ Πρόσωπο που συνάπτει συμβάσεις με σκοπούς ξένους προς την επαγγελματική του δραστηριότητα (άρθρο 15 §1 εδ.α’).

καταναλωτής που συνάπτει συναλλαγές μέσω του διαδικτύου, έχει τη δυνατότητα να ενάγει και να ενάγεται στο κράτος, όπου έχει την κατοικία του, ενώ η ιδιαίτερα αυξημένη αυτή προστασία του καλύπτει όχι μόνο ορισμένου είδους συμβάσεις (όπως προέβλεπε παλαιότερα η Σύμβαση των Βρυξελλών), αλλά κάθε σύμβαση που συνάπτεται μέσω αμφίδρομης ιστοσελίδας από έναν καταναλωτή⁷⁷⁷.

Ο Κανονισμός αυτός, όμως, εισάγει και μια σειρά εξαιρέσεων (άρθρο 5 –ειδικές δικαιοδοσίες- σε συνδυασμό με τα άρθρα 15 και 17). Έτσι, : α) για διαφορές εκ συμβάσεως, αρμόδιο είναι το δικαστήριο του τόπου εκπλήρωσης της παροχής β) σε περίπτωση αδικοπραξίας, αρμόδιο είναι το δικαστήριο του τόπου, όπου έλαβε χώρα το ζημιογόνο γεγονός, γ) αν πρόκειται για υποκατάστημα ή πρακτορείο, αρμόδιο είναι το δικαστήριο του τόπου εγκατάστασης αυτών, δ) αν πρόκειται για συμβάσεις καταναλωτών, αρμόδιο μπορεί να είναι το δικαστήριο είτε του τόπου κατοικίας του καταναλωτή είτε του αντισυμβαλλομένου του και, τέλος, ε) επιτρέπεται, η με συμφωνία των μερών, παρέκταση της διεθνούς δικαιοδοσίας⁷⁷⁸.

Για το ζήτημα του *εφαρμοστέου στη σύμβαση δικαίου* πρέπει να σημειωθούν τα ακόλουθα: Η Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο δεν στοχεύει να θεσπίσει ειδικούς κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου σχετικά με τη σύγκρουση νόμων και δικαιοδοσιών και δεν αποτελεί υποκατάστατο των σχετικών διεθνών συμβάσεων⁷⁷⁹. Έτσι, σε περίπτωση κατά την οποία μια διαφορά εισάγεται προς επίλυση ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εφαρμοστέα είναι η Σύμβαση της Ρώμης του 1980 για τις συμβατικές ενοχές⁷⁸⁰.

Η Σύμβαση της Ρώμης εισάγει τη γενική αρχή της ελεύθερης επιλογής του δικαίου από τα συμβαλλόμενα μέρη (άρθρο 3), αλλά προβλέπει και εξαιρέσεις.

Ειδικό πρόβλημα στα πλαίσια της συναλλαγής μέσω του διαδικτύου πιθανώς να παρουσιασθεί κατά την προσπάθεια ανεύρεσης του δικαίου της χώρας στενότερης σύνδεσης για την εκπλήρωση της παροχής, στην περίπτωση που τα συμβαλλόμενα μέρη δεν έχουν ορίσει ρητά ή σιωπηρά το εφαρμοστέο στη σύμβασή τους δίκαιο (άρθρο 4 παρ 2 Σύμβασης της Ρώμης). Ο μηχανισμός αυτός δεν είναι βέβαιο ότι θα καταλήξει σε μια ξεκάθαρη λύση, καθώς κατά την παροχή υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου, είναι πολύ δύσκολο να εντοπισθεί ο τόπος εκπλήρωσης της «χαρακτηριστικής παροχής», ή η συνήθης διαμονή, ή η κεντρική διοίκηση αυτού, ο οποίος οφείλει να εκπληρώσει.

⁷⁷⁷ Αλεξανδρίδου Ε., Διεθνής δικαιοδοσία σε συμβάσεις ηλεκτρονικού εμπορίου, Αρμ. 2001.1721.

⁷⁷⁸ Καράκωστας Ι., Βασικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή στο διαδίκτυο, ΔΕΕ 2004.499.

⁷⁷⁹ Αιτ. Σκέψη 7 του Προοιμίου.

⁷⁸⁰ Αλεξανδρίδου, ΔΕΕ 2000.119, Παπασιώπη-Πασιά, Το εφαρμοστέο δίκαιο στον τύπο της δικαιοπραξίας κατά τη Σύμβαση της Ρώμης του 1980 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, Αφιέρωμα στον Λάμπρο Κοτσίρη, 2004.847 επ.

Σε περίπτωση κατά την οποία η σύμβαση συνάπτεται κατά την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας, θα ισχύσει το δίκαιο της χώρας, όπου βρίσκεται «άλλη εγκατάσταση» του συμβαλλομένου, οπότε και στην περίπτωση αυτή δεν είναι εύκολο να εντοπισθεί η σύνδεση των εγκαταστάσεων⁷⁸¹.

γ.1) Το εφαρμοστέο δίκαιο, ειδικά όσον αφορά τις συμβάσεις των καταναλωτών

Ο καταναλωτής, και τέτοιος είναι και ο αποδέκτης των τραπεζικών υπηρεσιών⁷⁸², δεν είναι δυνατό να στερηθεί την προστασία, την οποία του προσφέρουν αλλά και του εξασφαλίζουν οι αναγκαστικού δικαίου διατάξεις της χώρας, όπου έχει τη -συνήθη- διαμονή του (άρθρο 5 Σύμβασης της Ρώμης). Η εφαρμογή του δικαίου της χώρας της συνήθους διαμονής του καταναλωτή εφαρμόζεται, αν συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

- i. αν πριν από τη σύναψη της σύμβασης προηγήθηκε ειδική προσφορά ή διαφήμιση από τον προμηθευτή και ολοκληρώθηκαν οι ενέργειες για την κατάρτιση της σύμβασης από τον καταναλωτή στη χώρα της συνήθους διαμονής του ή
- ii. αν ο αντισυμβαλλόμενος του καταναλωτή προμηθευτής και ο αντιπρόσωπός του έλαβε την παραγγελία στη χώρα διαμονής του καταναλωτή.

Το άρθρο 5 της Σύμβασης κάνει έτσι μια διάκριση μεταξύ *παθητικού* καταναλωτή -αυτού που συνάπτει μια σύμβαση με πρωτοβουλία του αλλοδαπού προμηθευτή- και *ενεργητικού* καταναλωτή -αυτού που μεταβαίνει σε άλλη χώρα με δική του πρωτοβουλία για να συνάψει σύμβαση-, περιορίζοντας την εφαρμογή του μόνο στον πρώτο.

Το ερώτημα που προκύπτει αμέσως, αναφορικά με το Internet Banking, είναι: με ποια ιδιότητα θεωρείται ότι ενεργεί ο καταναλωτής, όταν πρόκειται για συναλλαγές που διενεργούνται ηλεκτρονικά μέσω του διαδικτύου;

Στη σύγχρονη εποχή, όπου οι συναλλαγές συνάπτονται μέσω του κυβερνοχώρου, η διάκριση μεταξύ παθητικών και ενεργητικών καταναλωτών δεν μπορεί, πλέον, να είναι αποτελεσματική⁷⁸³. Ταυτοχρόνως, δεν είναι σαφές με ποιόν τρόπο θα εφαρμοστούν οι προβλεπόμενοι κανόνες, αφού δεν είναι καθόλου εύκολο να αποδειχθεί ότι μια σύμβαση, η οποία καταρτίστηκε στο διαδίκτυο συνδέεται με

⁷⁸¹ Γιαννόπουλος Γ., ΔΕΕΤ 2003.Γ.97 επ.

⁷⁸² Καράκωστας, Ο αποδέκτης υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΧρΙΔ 2003.3.

⁷⁸³ Εξάλλου, για την εφαρμογή των άρθρων 15 και 16 του Κανονισμού των Βρυξελλών παύει η ανάγκη μιας τέτοιας διερεύνησης και διάκρισης. Αλεξανδρίδου, Αρμ. 2001.1721 και η ίδια, ΔΕΕ 2000.120.

συγκεκριμένο τόπο ή ότι η προσφορά ή η διαφήμιση σε ιστοσελίδα απευθύνεται σε συγκεκριμένη χώρα.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, οι εφαρμοστές του Internet Banking πρέπει να (συμ)περιλαμβάνουν τους όρους της σύμβασης είτε στην αρχική ιστοσελίδα, είτε μέσω ειδικού συνδέσμου⁷⁸⁴ σε άλλη σελίδα του δικτυακού τόπου. Η απεικόνιση (αποτύπωση) των συμβατικών όρων είτε απευθείας, είτε κατά παραπομπή, πρέπει να υπάρχει και στην περίπτωση κατά την οποία χρησιμοποιείται εξυπηρετής⁷⁸⁵ τρίτου ή αν ο τρίτος διαθέτει συνδέσεις-συνδέσμους προς την ιστοσελίδα της τράπεζας⁷⁸⁶.

δ) Η παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής από και προς τρίτες χώρες

Οι Οδηγίες 2000/12/EK και 2000/31/EK, οι οποίες εξετάστηκαν προηγουμένως, δεν περιέχουν διατάξεις σχετικές με τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής σε τρίτες χώρες από κοινοτικά ιδρύματα, καθώς και τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών στην Κοινότητα από μη κοινοτικά πιστωτικά ιδρύματα.

Στην περίπτωση αυτή, τυγχάνει εφαρμογής το κανονιστικό πλαίσιο, το οποίο ισχύει στη χώρα παροχής των υπηρεσιών, με την επιφύλαξη των διατάξεων:

- της Γενικής Συμφωνίας για τις Συναλλαγές στον Τομέα των Υπηρεσιών, εφόσον η χώρα εγκατάστασης είναι μέλος του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου,
- του κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία, και
- συναφών διμερών συμβάσεων⁷⁸⁷.

Αντιθέτως, η Οδηγία 1999/93/EK για τις ηλεκτρονικές υπογραφές, προβλέπει την υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίσουν ότι τα αναγνωρισμένα πιστοποιητικά από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, εγκατεστημένο σε τρίτη χώρα, θεωρούνται νομικά ισοδύναμα με πιστοποιητικά, τα οποία εκδίδονται από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης εγκατεστημένο στην Κοινότητα υπό τις εξής εναλλακτικές προϋποθέσεις (άρθρο 7 της Οδηγίας):

⁷⁸⁴ Στα αγγλικά link.

⁷⁸⁵ Στα αγγλικά server.

⁷⁸⁶ *Ιγγλεζάκης*, Η σύμβαση φιλοξενίας ιστοσελίδων στο διαδίκτυο (Web Hosting) -Έννοια, λειτουργία και νομική φύση, ΕπισκΕΔ 2002.995.

⁷⁸⁷ *Γκόρτσος Χ., Τασάκος Κ.*, Το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο για την Ηλεκτρονική Τραπεζική, ΔΕΕΤ 2003.93 επ.

- ο πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης πληρεί τις απαιτήσεις που καθορίζονται στην Οδηγία 1999/93/ΕΚ και έχει διαπιστευθεί δυνάμει εθελοντικού μηχανισμού πιστοποίησης, καθιερωμένου σε κράτος μέλος, ή

- πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης, εγκατεστημένος στην Κοινότητα, ο οποίος πληρεί τις απαιτήσεις οι οποίες καθορίζονται στην παρούσα οδηγία, εγγυάται για το πιστοποιητικό, ή

- το πιστοποιητικό παρόχου υπηρεσιών πιστοποίησης αναγνωρίζεται δυνάμει διμερούς ή πολυμερούς συμφωνίας μεταξύ της Κοινότητας και τρίτων χωρών ή διεθνών οργανισμών.

Επιπλέον, η Επιτροπή, προκειμένου να διευκολύνει τις διασυνοριακές υπηρεσίες πιστοποίησης με τρίτες χώρες και την αναγνώριση προηγμένων ηλεκτρονικών υπογραφών προερχόμενων από τρίτες χώρες, έχει την εξουσία (άρθρο 7 παρ. 2):

- να διατυπώνει προτάσεις για την επίτευξη αποτελεσματικής εφαρμογής διεθνών προτύπων και συμφωνιών, οι οποίες ισχύουν για τις υπηρεσίες πιστοποίησης, και

- να υποβάλλει προτάσεις προς το Συμβούλιο για την έκδοση κατάλληλων εντολών διαπραγμάτευσης διμερών και πολυμερών συμφωνιών με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς.

Ακόμη, αν η Επιτροπή πληροφορηθεί ότι οι κοινοτικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν τυχόν δυσκολίες, όσον αφορά την πρόσβαση σε αγορές τρίτων χωρών, δύναται να υποβάλει στο Συμβούλιο, εφόσον παρίσταται ανάγκη, προτάσεις για τη δέουσα εντολή διαπραγμάτευσης αναλόγων δικαιωμάτων των κοινοτικών επιχειρήσεων σε αυτές τις τρίτες χώρες (άρθρο 7 παρ. 3).

Για το internet banking, τέλος, ιδιαίτερη σημασία έχει η απαγόρευση διαβίβασης δεδομένων σε τρίτες χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες δεν παρέχουν "ικανοποιητικό επίπεδο προστασίας" (άρθρο 15 Οδηγίας 95/46/ΕΟΚ και άρθρο 9 Ν. 2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα).

Η διαβίβαση προς χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης επιτρέπεται, μόνο έπειτα από άδεια της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, η οποία χορηγείται, μόνο αν η Αρχή κρίνει ότι το επίπεδο προστασίας, το οποίο παρέχεται στην τρίτη χώρα, είναι ικανοποιητικό.

Η προβληματική αποκτά μεγαλύτερη σοβαρότητα για τους εξής λόγους: στο διαδίκτυο, κάθε μετάδοση δεδομένων είναι «*διασυνοριακή*⁷⁸⁸» και αν, ακόμη, η μετάδοση γίνεται εκτός των «κοινοτικών συνόρων», είναι δυνατό τα δεδομένα να διέλθουν από τρίτες χώρες.

⁷⁸⁸ Πρβλ. *Αλεξανδρίδου Ε.*, Η πρόταση οδηγίας της ΕΕ για το ηλεκτρονικό εμπόριο και η προστασία του καταναλωτή, ΔΕΕ 2000.118.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η διαβίβαση δεδομένων, κατά τη διενέργεια των συναλλαγών μέσω του διαδικτύου, είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί με την κάλυψη από τις εξαιρέσεις των περιπτώσεων β και γ της § 1 του άρθρου 26 της Οδηγίας 95/46, δηλαδή⁷⁸⁹:

- i. όταν η διαβίβαση είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης μεταξύ προσώπου, το οποίο αφορούν τα δεδομένα και του υπευθύνου επεξεργασίας,
- ii. όταν η διαβίβαση είναι αναγκαία για τη συνομολόγηση σύμβασης μεταξύ των ιδίων προσώπων.

---

⁷⁸⁹ Γιαννόπουλος Γ., ΔΕΕΤ 2003.Γ.106.

II. Η ΕΝΤΟΛΗ ΣΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΔΙΑΤΡΑΠΕΖΙΚΩΝ ΠΛΗΡΩΜΩΝ – ΟΙ ΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΗΣ UNCITRAL

A. UNCITRAL–Θεσμικός μηχανισμός δικαιοϋκτικής ομοιομορφίας

1. Εισαγωγικά

Η παραδοχή της πολυμορφίας και της διαφορετικότητας των εθνικών διατάξεων σε θέματα διεθνούς εμπορικού δικαίου, λόγω της άμεσης –αρνητικής- επίπτωσής της στην διενέργεια των εμπορικών συναλλαγών, οδήγησαν τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. στην δημιουργία μιας Επιτροπής, γνωστής ως UNCITRAL⁷⁹⁰, με σαφή αρμοδιότητα την σταδιακή εναρμόνιση και ενοποίηση των εθνικών κανόνων του εμπορίου και τη «διεθνοποίηση» και εφαρμογή κοινών νομικών κειμένων στο πεδίο του εμπορικού δικαίου.

Μεταξύ των θεματικών ενοτήτων που αποτέλεσαν πεδίο εργασιών της Επιτροπής⁷⁹¹, περιλαμβάνεται και η διεθνής ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων, για τη ρύθμιση της οποίας εξεδώθησαν, μεταξύ άλλων: α) ο Νομικός Οδηγός για την Ηλεκτρονική Μεταφορά Κεφαλαίων (Legal Guide on Electronic Funds Transfer) (1987) και β) το Υπόδειγμα Νόμου για τις Διεθνείς Μεταφορές Πιστώσεων (Model Law on International Credit Transfers) (1992), ένα πλήρες νομικό κείμενο, που αποτελείται από γενικές διατάξεις (κεφ.1), ειδικές διατάξεις για τις υποχρεώσεις των μερών (κεφ.2), διατάξεις που καθορίζουν τις επιπτώσεις από τη μη ολοκλήρωση της μεταφοράς της πίστωσης (κεφ.3)⁷⁹² και τέλος, διατάξεις που δίνουν την έννοια της ολοκληρωμένης μεταφοράς πίστωσης (κεφ.4). Στα πλαίσια της νομικής φιλοσοφίας ενός υποδείγματος νόμου που φιλοδοξεί να καλύψει το πεδίο των διεθνών μεταφορών πιστώσεων, γίνονται αναφορές στην ενοποίηση των σχετικών νόμων, στην πρακτική σημασία και στην έκταση εφαρμογής κοινών νομικών κειμένων, στην

⁷⁹⁰ United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), γνωστή και ως (CNUDCI) Commission des Nations Unies pour le Droit Commercial International, Επιτροπή του Ο.Η.Ε. για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο, που ιδρύθηκε από την Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. το 1996 (Απόφαση 2205 (XXII) 17.12.1996), με σκοπό την εναρμόνιση και την ενοποίηση του Διεθνούς Εμπορικού Δικαίου.

⁷⁹¹ Οι οποίες είναι: a) International sale of goods and related transactions, b) international transport of goods, c) International commercial arbitration and conciliation, d) Public procurement and infrastructure development, e) Construction contracts, f) International payments, g) Electronic commerce and h) Insolvency.

⁷⁹² “...failed, erroneous or delayed credit transfers...”.

δεσμευτικότητα του νόμου⁷⁹³, και, φυσικά, στις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των εμπλεκομένων μερών στη διαδικασία μεταφοράς πιστώσεων⁷⁹⁴.

Είναι σαφές πως το σύνολο των κοινών αυτών νομικών κανόνων στο συγκεκριμένο πεδίο του εμπορικού δικαίου είναι αποτέλεσμα των αντανakλαστικών της διεθνούς κοινότητας, μπροστά στην μεγάλη αλλαγή των μέσων διεθνούς μεταφοράς κεφαλαίων, που έχει δύο κεντρικά σημεία αναφοράς: α) την αυξημένη χρήση ηλεκτρονικών και όχι συμβατικών-έντυπων εντολών πληρωμής και β) την μετάβαση από το καθεστώς μιας συμβατικής μεταφοράς κεφαλαίων, -όπου οι όποιες προσπάθειες δικαιοϊκής ενοποίησης, που αφορούσαν την σχετική διαδικασία, ήταν εκτός των νέων τεχνικών μεταφοράς κεφαλαίων-, στη σύγχρονη τραπεζική πρακτική μιας γενικευμένης μεταφοράς πιστώσεων, που είναι ευθυγραμμισμένη με τις νέες μεθόδους, αλλά, ταυτόχρονα, συμβατή με την δυνατότητα παραγωγής ενιαίων νομικών κανόνων.

Για την προώθηση της δικαιοϊκής ομοιομορφίας του νομικού πλαισίου της διασυνοριακής μεταφοράς των πιστώσεων, στο πλαίσιο των εργασιών της UNCITRAL, ιδιαίτερα σημαντικές, πέρα από την εφαρμογή του υποδείγματος νόμου, αναδεικνύονται: α) η δημιουργία συστήματος συλλογής και διανομής πληροφοριών σχετικά με τη νομολογία και τις αποφάσεις επιδιαιτησίας που βασίζονται στις εργασίες της Επιτροπής, με απώτερο σκοπό την υποβοήθηση της ενιαίας ερμηνείας και εφαρμογής των κειμένων της, β) η παροχή τεχνικής συμβουλής στα κράτη, που προτίθενται να αναθεωρήσουν την σχετική εθνική τους νομοθεσία στο πνεύμα των ομοιόμορφων κανόνων, γ) η διοργάνωση εθνικών και περιφερειακών σεμιναρίων διεθνούς εμπορικού δικαίου και δ) η λειτουργία ειδικών προγραμμάτων για την διάδοση του έργου της Επιτροπής στον νομικό κόσμο, καθώς και η έκδοση συγγραμμάτων και νομικών οδηγών.

2. Ειδικότερα θέματα σχετικά με την UNCITRAL

α) Έννοια της ενοποίησης και εναρμόνισης του διεθνούς εμπορικού δικαίου.

Οι δύο όροι αναφέρονται στην διαδικασία δημιουργίας κοινών νομικών κανόνων, με σκοπό, μέσω της ενσωμάτωσής τους στις εθνικές νομοθεσίες, να διευκολύνουν το διεθνές εμπόριο και τις μεταφορές κεφαλαίων. Κατ' ουσία, επιχειρείται η δημιουργία

⁷⁹³ Με σαφήνεια διατυπώνεται η μη δεσμευτική φύση του (para 19).

⁷⁹⁴ Βλ. Explanatory Note by the UNCITRAL Secretariat on the UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers.

ενός ομοιόμορφου εμπορικού πλαισίου συναλλαγών, σε ότι αφορά τους κανόνες που θα το διέπουν, με την πρόταση αναθεώρησης ανεπαρκών διατάξεων των εθνικών νομοθεσιών ή αναποτελεσματικών κανόνων δικαίου, ανεφάρμοστων στις σύγχρονες εμπορικές πρακτικές, και με τρόπο που να είναι συμβατός με όλα τα δικαϊκά συστήματα και σε όλα τα επίπεδα οικονομικής και κοινωνικής προόδου των χωρών.

Αναγκαία καθίσταται η διάκριση ανάμεσα στην έννοια της «εναρμόνισης», που περιγράφει την διαδικασία τροποποίησης των εθνικών νόμων για τη βελτίωση του βαθμού της προβλεψιμότητας των διασυνοριακών εμπορικών συναλλαγών, και της «ενοποίησης», που μπορεί να αποκωδικοποιηθεί, ως η υιοθέτηση από τα κράτη κοινών νομικών δεδομένων που ρυθμίζουν συγκεκριμένες πτυχές των διεθνών εμπορικών συναλλαγών. Το υπόδειγμα νόμου (model law) ή/και ο νομικός οδηγός (legislative/legal guide) είναι πρότυπα νομικών κειμένων, που παράγονται ακριβώς για την εναρμόνιση της εσωτερικής νομοθεσίας των κρατών, όπως, κατά ανάλογη πρακτική, η συνθήκη (convention) αποτελεί ένα διεθνές νομικό εργαλείο για την ενοποίηση των εθνικών νομοθεσιών⁷⁹⁵. Σε κάθε περίπτωση, η διάκριση αφορά την νομική ακριβολογία, ενώ η ουσία εμπεριέχεται στο γεγονός πως έργο της UNCITRAL είναι ο εκσυγχρονισμός των νομοθεσιών και ο συντονισμός τους με τις μεταβαλλόμενες και αυξανόμενες ανάγκες τους διεθνούς εμπορίου.

β) Νομικά και μη νομικά κείμενα της UNCITRAL.

Τα νομικά κείμενα της Επιτροπής⁷⁹⁶ αποτελούν κείμενα-πρότυπα αναφοράς, που υιοθετούνται από τον εθνικό νομοθέτη για την ψήφιση νέων κανόνων σε μια περιοχή του δικαίου. Αντιθέτως, τα μη νομικά κείμενα αποσκοπούν στην επιλεκτική τους χρήση από ιδιώτες, στην πρακτική της σύναψης εμπορικών σχέσεων και συμφωνιών.

Σημαντικές παράμετροι, που συνθέτουν την πλήρη εικόνα της UNCITRAL, είναι επίσης :

- η εκπροσώπηση πέντε περιφερειακών ομάδων κρατών στην σύνθεση της Επιτροπής, η οποία προβλέπεται και στην ιδρυτική διακήρυξη της UNCITRAL⁷⁹⁷ για τη διασφάλιση των συμφερόντων και των αναπτυσσόμενων κρατών,

⁷⁹⁵ Αποτελεί, επίσης, έργο της UNCITRAL.

⁷⁹⁶ Model laws, legislative guides, conventions.

⁷⁹⁷ Σύμφωνα με την παρ. 9: «.. η επιτροπή θα λαμβάνει υπ' όψη τα συμφέροντα όλων των λαών, και ιδιαίτερα αυτά των αναπτυσσόμενων χωρών...». Επιπλέον, είναι σαφής η διατύπωση πως τα μέλη της Επιτροπής εκπροσωπούν διαφορετικές γεωγραφικές περιοχές και συμμετέχουν στην Γενική Συνέλευση «...με την δέουσα προσοχή στην επαρκή εκπροσώπηση των κύριων οικονομικών και νομικών συστημάτων...των ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών...».

- η διαχείριση διαφορετικών θεμάτων μεταξύ UNCITRAL και Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου (WTO), του οποίου δεν αποτελεί μέρος. Τα θέματα που απασχολούν την UNCITRAL αφορούν στην δημιουργία κανόνων δικαίου, με πεδίο εφαρμογής τις διεθνείς συναλλαγές των ιδιωτών, και, συνεπώς, η Επιτροπή απέχει από την διαχείριση θεμάτων διακρατικής φύσης, όπως το αντι-ντάμπινγκ (anti-dumping), η δασμολόγηση εισαγόμενων επιδοτούμενων προϊόντων (countervailing duties) ή η θέσπιση ορίων στις επιτρεπόμενες ποσότητες εισαγωγής ενός αγαθού (import quotas). Από την άλλη, ο WTO, ο οποίος αποτελεί διακυβερνητικό οργανισμό ανεξάρτητο από τα Ηνωμένα Έθνη, διαχειρίζεται θέματα που αφορούν στην διαμόρφωση εμπορικών πολιτικών, όπως η κατάργηση των εμπορικών φραγμών, των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών και άλλες συναφείς έννοιες.

- Η ύπαρξη παρατηρητών κρατών στις εργασίες της Επιτροπής με συμμετοχή στις συζητήσεις.

- Η σαφής αποστασιοποίηση από την ερμηνεία των διατάξεων των εθνικών νομοθεσιών ή την ανάληψη της νομικής συμβουλής των εμπλεκόμενων μερών.

- Η λήψη αποφάσεων με συναίνεση και όχι με ψηφοφορία.

- Η πλήρης διαφύλαξη της εθνικής κυριαρχίας των χωρών που συμμετέχουν στην UNCITRAL, αφού ο εθνικός νομοθέτης διατηρεί το απόλυτο δικαίωμα της επιλογής για την χρήση και εφαρμογή των νομικών της κειμένων.

- Η απόλυτη συμβατότητά της με την υφιστάμενη νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών⁷⁹⁸. Και τέλος,

- Ο σαφής σεβασμός στην προστασία του περιβάλλοντος⁷⁹⁹.

Είναι λοιπόν εμφανές πως η UNCITRAL με το δικαιοπαρασκευαστικό έργο της, παρά την αγωνία να συνθέσει την διαφορετικότητα των εθνικών εμπορικών νομοθεσιών σε ένα ενιαίο και λειτουργικό κείμενο διεθνούς αναφοράς, δεν υπερβαίνει τα διακριτά της όρια ούτε παραβιάζει την σχέση της με τις υπόλοιπες περιοχές του δικαίου. Μέσα στη πολλαπλότητα των ειδικών διεθνών θεσμικών μηχανισμών για την επίτευξη της δικαιομορφίας, προτείνει, χωρίς να επιβάλλει⁸⁰⁰, και υιοθετείται, χωρίς να προσβάλλει.

⁷⁹⁸ Το κείμενο της UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (MLEC art. 1) είναι διατυπωμένο με τρόπο ώστε «... να μην επικαλύπτει οποιοδήποτε διάταξη που έχει ως σκοπό την προστασία των καταναλωτών...».

⁷⁹⁹ Η UNCITRAL Legislative Guide to Privately Financed Infrastructure Projects (PFIP chap. VII, para.42) προβλέπει πως «...είναι ευρέως αποδεκτό πως η νομοθετικά κατοχυρωμένη προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση μιας διατηρήσιμης ανάπτυξης... ».

⁸⁰⁰ Η νομική δεσμευτικότητα του υποδείγματος νόμου είναι σχετική, αφού η υιοθέτησή του επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών. *Thunis X., Responsabilité du banquier et automatisé du paiements*, 1996, p.64.

B. Νομική θεωρία και φύση των ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών

1. Γενικά

Η εξέλιξη των συστημάτων επικοινωνίας και μετάδοσης πληροφοριών, η αυτοματοποίηση και συστηματοποίηση των εμπορικών και τραπεζικών πράξεων και η αντικατάσταση των συμβατικών μορφών συναλλαγών με νέες προωθημένες εφαρμογές, στο πλαίσιο μιας ιδιότυπης ηλεκτρονικής παγκοσμιοποίησης, ορίζουν πλέον το νέο χώρο της νομικής σκέψης, επιβάλλοντας την μερική αναθεώρηση του δογματικά ορθού υπέρ του πρακτικά χρήσιμου και αναγκάζοντας, συνολικότερα, σε «κινητικότητα» τις στατικές δογματικές αρχές του δικαίου.

Επαναπροσδιορίζοντας το σύνολο των έννομων σχέσεων αλλά και των νομικών ζητημάτων που παράγονται από τη νέα πραγματικότητα, αιτούμενο αποτελεί η διασφάλιση ενός ευέλικτου νομικού περιβάλλοντος του συστήματος των ηλεκτρονικών διατραπεζικών συναλλαγών.

Με την επικαιροποίηση των σχετικών διατάξεων του δικαίου, με την ελαστικότητα των νέων νομικών ερμηνειών, που παρέχουν ζωτικό χώρο στην εξέλιξη των τραπεζικών συναλλαγών και την νομολογία, με την υιοθέτηση ομοιόμορφων νομικών κανόνων που περιορίζουν την αναζήτηση λύσεων σε περιοχές κοινά αποδεκτών νομικών κειμένων τραπεζικού δικαίου και, τέλος, με σεβασμό στην θεμελιώδη οικονομική αρχή της προώθησης του εμπορίου και της απλούστευσης των διεθνών διατραπεζικών συναλλαγών, μπορεί να ικανοποιηθεί μια κρίσιμη συνθήκη: η σύμπτωση των κανόνων δικαίου, της τραπεζικής πρακτικής και της σύγχρονης αντίληψης των συναλλαγών.

2. Ορισμοί και εννοιολογική προσέγγιση.

Όσον αφορά το ελληνικό δίκαιο, *εντολή πληρωμής* είναι κάθε οδηγία, σύμφωνα με την οποία τίθεται από τον εντολέα στη διάθεση ενός αποδέκτη χρηματικό ποσό μέσω λογιστικής εγγραφής στους λογαριασμούς ενός πιστωτικού ιδρύματος, της Τράπεζας της Ελλάδος ή ενός φορέα διακανονισμού, ή κάθε εντολή, η οποία συνεπάγεται την εκπλήρωση οφειλής, όπως ορίζεται από τους κανόνες του συστήματος πληρωμών (ΠΝΠ 50/31.7.2002, § 1, στοιχ. ε). Περαιτέρω, *ηλεκτρονική πληρωμή* είναι κάθε συναλλαγή που διενεργείται ηλεκτρονικά, ανεξάρτητα από το μέσο πληρωμής, το οποίο χρησιμοποιείται (ΠΝΠ 50/31.7.2002, § 1, στοιχ. στ).

Η νομική αξία που προσδίδεται στην εννοιολογική προσέγγιση των ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών σε διεθνές επίπεδο είναι ιδιαίτερος καταλυτική, τόσο για την δημιουργία και τον καθορισμό των έννομων σχέσεων των συμμετεχόντων μερών, όσο και για την εύρεση και εντοπισμό των κανόνων εφαρμοστέου δικαίου.

Πρόκειται, άραγε, για ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων (ηλεκτρονική πληρωμή) ή για μεταφορά ηλεκτρονικών κεφαλαίων (ηλεκτρονικού χρήματος); Υποστηρίχθηκε⁸⁰¹ ότι κρίσιμη για την απάντηση στο ερώτημα αυτό –που αναδεικνύει την γέννηση ή όχι του λεγόμενου «ηλεκτρονικού χρήματος»- αποτελεί η διάκριση και η εννοιολογική διαφοροποίηση μεταξύ των μέσων πληρωμής και των εντολών πληρωμής, με τα πρώτα να περιορίζονται στα παραδοσιακά νομίσιμα και χαρτονομίσματα και με τις εντολές πληρωμής να συνδέονται άρρηκτα με την ύπαρξη λογαριασμού. Η άποψη αυτή δέχεται ότι η χρήση της τεχνολογίας και της ηλεκτρονικής αφορά μόνο τον τρόπο, με τον οποίο οι επιμέρους εντολές διαβιβάζονται ή εκτελούνται, και αφήνει ανέπαφο το καθεαυτό μέσο πληρωμής, το χρήμα.

Η άποψη πως οι ηλεκτρονικές διατραπεζικές συναλλαγές είναι απόρροια της εισαγωγής νέων τεχνολογικών εφαρμογών στο σύστημα διενέργειας διατραπεζικών πληρωμών και δεν αποτελεί νέο μέσο πληρωμής⁸⁰², ίσως να αποδειχθεί νομικά και πρακτικά μάλλον ανεπαρκής, αφού έστω και εάν δέχεται πως αναφύονται διαφορετικά νομικά ζητήματα σε σχέση με τις συμβατικές μεθόδους διατραπεζικών πληρωμών, αρνείται να προσδώσει αυτοτέλεια στο νέο σύστημα και να διαμορφώσει ένα σύνολο νέων κανόνων τραπεζικού δικαίου στη βάση αυτής της νέας συναλλακτικής αντίληψης στο πεδίο των ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών.

Η διαφοροποίηση των μεθόδων διεκπεραίωσης των διατραπεζικών πληρωμών, δεν αποτελεί μια επουσιώδη μεταβολή τύπου, αλλά μια καθοριστική αλλαγή νομικής και πρακτικής ουσίας, και ως προς την φύση των παραγόμενων έννομων σχέσεων και αποτελεσμάτων αλλά και ως προς τις εμπορικές και οικονομικές παραμέτρους της νέας διάστασης των διατραπεζικών συναλλαγών.

Μπορεί ο Uniform Commercial Code⁸⁰³ να περιγράφει την μεταβίβαση κεφαλαίων ως μια σειρά διατραπεζικών συναλλαγών, από την εντολή πληρωμής έως την καταβολή τους στον δικαιούχο, καλύπτοντας εννοιολογικά και τις συμβατικές και τις ηλεκτρονικές μορφές πληρωμής, ειδικότεροι, όμως, νομικοί κανόνες⁸⁰⁴ ορίζουν με

⁸⁰¹ *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisation du paiements, 1996, p.p. 74-84.

⁸⁰² *Χρυσάνθης Χ.*, ο.π. σελ 113.

⁸⁰³ Uniform Commercial Code – Ενοποιημένος Εμπορικός Κώδικας των Η.Π.Α, για τις ηλεκτρονικές διατραπεζικές πληρωμές, art. 4A-104(a) –Fund Transfers -Μεταβίβαση κεφαλαίων.

⁸⁰⁴ Electronic Fund Transfer Act (U.S.A.), 15 U.S.C. para 1693 et seq.

σαφήνεια την διαφορετικότητα της ηλεκτρονικής διατραπεζικής πληρωμής⁸⁰⁵, τόσο σε επίπεδο μέσων όσο και σε επίπεδο διαδικασιών.

Η διενέργεια διατραπεζικών πληρωμών με σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα, δείχνει να προσομοιάζει σε μια νέα κατηγορία μέσων πληρωμής, ακόμη και εάν παρατηρείται κάποιος βαθμός ομοιότητας, ως προς το αποτέλεσμα και την ονοματολογία των μέσων, ανάμεσα στην ηλεκτρονική και την συμβατική μορφή διατραπεζικών πληρωμών. Ως τέτοια, λοιπόν, θα πρέπει να αντιμετωπιστεί, με διακριτή νομική προσέγγιση και φιλοσοφία, διατηρώντας και διαμορφώνοντας ανάλογα τους σχετικούς νομικούς κανόνες.

3. Η θέση της UNCITRAL

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνεται στο Legal Guide on Electronic Fund Transfers της UNCITRAL⁸⁰⁶, ως ηλεκτρονική διατραπεζική πληρωμή χαρακτηρίζεται εκείνη που πραγματοποιείται με τη χρήση, σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας, ηλεκτρονικών τεχνικών, εκεί που παλαιότερα γινόταν χρήση εγγράφων.

Η UNCITRAL επιλέγει μια περισσότερο ρεαλιστική προσέγγιση, προσδιορίζοντας με ευρύτητα την φύση των ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών, με την αναβάθμιση του κριτηρίου της χρήσης ηλεκτρονικών μεθόδων σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας διεκπεραίωσης της εντολής. Ταυτίζεται με τη θέση του Uniform Commercial Code, υπό την έννοια της μειωμένης σημασίας που αποδίδουν και τα δύο νομικά κείμενα στον τρόπο που δίδεται η εντολή, ωστόσο, το τελευταίο διαφοροποιείται ουσιαστικά, ως προς την μειωμένη σημασία που, επίσης, αποδίδει στα μέσα που χρησιμοποιούνται για την διεκπεραίωσή της. Πλήρως διαφοροποιημένη εμφανίζεται η θέση του αμερικάνικου νόμου για τις ηλεκτρονικές διατραπεζικές πληρωμές (Electronic Fund Transfer Act)⁸⁰⁷, που εξαρτά εννοιολογικά την ύπαρξη

⁸⁰⁵ *ibid* ft 2, «...κάθε μεταβίβαση κεφαλαίων, η οποία δεν διεκπεραιώνεται με επιταγή ή άλλο όμοιο μέσο πληρωμής, αλλά διενεργείται μέσω τερματικού ηλεκτρονικού υπολογιστή...» Βλέπε, επίσης, Uniform Commercial Code – Fund Transfers, art. 4A-105(a).

⁸⁰⁶ Στον ορισμό που παραθέτει στον Νομικό Οδηγό (Legal Guide on Electronic Fund Transfers) 48, (1987) UN A/CN 9/SER. Chapter 1, para 6, προϋποθέτει την ύπαρξη τουλάχιστον ενός σταδίου, που βασίζεται στην νέα τεχνολογία, στο σύνολο της διαδικασίας μεταβίβασης κεφαλαίων, για να προσδιορίσει την διενέργεια ηλεκτρονικής διατραπεζικής συναλλαγής.

⁸⁰⁷ Μια από τις πρωτοτυπίες του αμερικάνικου νόμου αποτελεί η πρόβλεψη για αποκατάσταση των λαθών (error resolution procedure), που υποχρεώνει τις τράπεζες να ελέγχουν και να διορθώνουν πιθανά λάθη που επικαλούνται οι πελάτες τους, σε πολύ σύντομες προθεσμίες. Επειδή το πεδίο εφαρμογής του νόμου αυτού κάλυπτε μόνο εντολές μεταφοράς κεφαλαίων από καταναλωτές, το 1991 υιοθετήθηκε στον Αμερικανικό Κώδικα (Uniform Commercial Code) το νέο άρθρ.4^α, που

της ηλεκτρονικής διατραπεζικής πληρωμής από τον τρόπο που δίνεται η εντολή πληρωμής (ηλεκτρονικά), αποκλείοντας τις όποιες συμβατικές μορφές της.

Ανάλογες με την θέση της UNCITRAL είναι και πολλές ξένες νομικές θεωρίες, που προσδίδουν ιδιαίτερη έμφαση στη μειωμένη ή μηδενική χρήση εγγράφων στην διαδικασία μεταβίβασης κεφαλαίων, και στην εκτεταμένη ή αποκλειστική χρήση συστημάτων ηλεκτρονικών χρεοπιστώσεων και, γενικότερα, των ηλεκτρονικών τεχνικών, για τον εννοιολογικό προσδιορισμό των ηλεκτρονικών διατραπεζικών συναλλαγών⁸⁰⁸.

Τέλος, αναλόγως ρεαλιστική και πρακτικά χρήσιμη, στο θέμα της ηλεκτρονικής μεταβίβασης κεφαλαίων, είναι και η άποψη⁸⁰⁹ πως η σύγχρονη τραπεζική είναι απλώς κάτι περισσότερο από την διαχείριση της πληροφορίας και, κατά συνέπεια, η ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων συνιστά απλώς μια μετάδοση πληροφορίας μεταξύ των ηλεκτρονικών υπολογιστών των τραπεζών, όπως και ότι η χρήση του τραπεζικού και λογιστικού χρήματος και η διαβίβαση χρηματοοικονομικών δεδομένων και πληροφοριών, με την μορφή εντολών πληρωμής, αποτελούν προσδιοριστικά στοιχεία του συστήματος των ηλεκτρονικών διατραπεζικών συναλλαγών.

Γ. Διακρίσεις των εντολών ηλεκτρονικής διατραπεζικής πληρωμής

Κεντρική διάκριση των εντολών πληρωμής αποτελεί η διάκριση ανάμεσα σε «πιστωτικές» και «χρεωστικές», με κύριο παράγοντα διαφοροποίησης, στις μεν πρώτες, που αποτελούν τον κύριο όγκο και είναι συνδεδεμένες εννοιολογικά με την διενέργεια των ηλεκτρονικών διατραπεζικών εντολών, την πίστωση του λογαριασμού του δανειστή με πρωτοβουλία του οφειλέτη, στις δε δεύτερες, την είσπραξη των απαιτήσεων του δανειστή με χρέωση του λογαριασμού του οφειλέτη⁸¹⁰.

Πρακτικής σημασίας διαχωρισμό αποτελεί και η κατηγοριοποίηση των ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών σε διατραπεζικές ή διαεπιχειρησιακές, υπό τον κοινό τίτλο «εμπορικές», με σκοπό την διευθέτηση των μεταξύ τους (τραπεζών ή

επεκτείνει την εφαρμογή του και σε εντολές που προέρχονται από επιχειρήσεις (corporate transfers) ή ακόμη και από τις ίδιες τις τράπεζες (bank transfers).

⁸⁰⁸ Ηλεκτρονική μεταβίβαση κεφαλαίων είναι «...μια συναλλαγή πληρωμής ανάμεσα σε δύο μέρη, χωρίς να απαιτείται η χρήση εγγράφου για την ισχύ της συναλλαγής», ενώ διευκρινίζεται πως «...ακόμη και αν η αρχική εντολή πληρωμής και το τέλος της διαδικασίας της συναλλαγής είναι σε έγγραφη μορφή, αρκεί η χρεοπίστωση των λογαριασμών να έχει διενεργηθεί χωρίς την χρήση εγγράφων σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας πληρωμής.» *Arora A.*, *Electronic Banking and the Law*, 1st ed 1988, 2nd ed 1993.

⁸⁰⁹ *Reed Ch.*, *Electronic Finance Law*, 1991, σελ. 14.

⁸¹⁰ Στις χρεωστικές εντολές ανήκει η επιταγή, παρακάτω 4.

επιχειρήσεων) συναλλαγών, και σε «καταναλωτικές» με κύριο πεδίο αναφοράς την χρήση των πιστωτικών καρτών⁸¹¹. Κρίσιμη διαφορά πρακτικής και νομικής ουσίας, που μπορεί, ενδεχομένως, να εγείρει ζήτημα ευθύνης του οφειλέτη⁸¹², είναι πως η χρήση πιστωτικής κάρτας συνεπάγεται *per se* την χρήση ηλεκτρονικού τραπεζικού δικτύου, εν γνώση του κατόχου αυτής, ενώ, αντιθέτως, η εντολή πίστωσης του λογαριασμού του δανειστή είναι εξαρτημένη από την τραπεζική πρακτική διαβίβασης της εντολής (συμβατικός ή ηλεκτρονικός τρόπος), τα λειτουργικά συστήματα των τραπεζών και τους κανόνες που τα διέπουν. Υπό το πρίσμα αυτής της αβεβαιότητας, αναδεικνύεται ως πρακτικώς αναγκαία η ρεαλιστική προσέγγιση της UNCITRAL, που, όπως ήδη αναφέρθηκε, επιλέγει να προσδιορίσει με ευρύτητα την φύση των ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών αναβαθμίζοντας το κριτήριο της χρήσης ηλεκτρονικών μεθόδων σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας διεκπεραίωσης της εντολής.

Τέλος, από την διάκριση των διατραπεζικών πληρωμών⁸¹³ σε Intra-branch, Inter-branch και Inter-bank, στοιχεία ουσιαστικής διατραπεζικής συναλλαγής έχει μόνον η περίπτωση των Inter-bank πληρωμών, αφού οι δύο άλλες κατηγορίες αφορούν αποκλειστικά την εσωτερική λειτουργία της κάθε τράπεζας, και μάλλον επιβεβαιώνουν την καταχρηστική αναφορά του όρου. Η κατηγορία των Inter-bank πληρωμών προϋποθέτει ένα εξελιγμένο διατραπεζικό δίκτυο επικοινωνίας τραπεζών, ηλεκτρονικής μορφής⁸¹⁴, για την διαβίβαση του περιεχομένου της εντολής. Προϋποθέτει, ακόμα, δυνατότητα συμψηφισμού των αμοιβαίων απαιτήσεων που προκύπτουν από την εκτέλεση των εντολών πληρωμής, που πρακτικά υλοποιούνται μέσω ενός πιο διευρυμένου δικτύου μεσολαβουσών τραπεζών⁸¹⁵, προκειμένου να

⁸¹¹ Χρυσάνθης Χ., Η Ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των σύγχρονων τραπεζικών συναλλαγών, 1997, σελ.115.

⁸¹² Όπως συνέβη στην υπόθεση A/S Awilco v Fulvia S.p.A. {1981} 1 Lloyds rep. 371, όπου, παρά το γεγονός της εμπρόθεσμης εντολής πληρωμής του ναύλου από τον οφειλέτη προς την τράπεζά του, η διεκπεραίωσή της από αυτήν την κατέστησε εκπρόθεσμη.

⁸¹³ Intra-branch: οι λογαριασμοί του δανειστή και του οφειλέτη τηρούνται στο ίδιο υποκατάστημα, Inter-branch: οι λογαριασμοί του δανειστή και του οφειλέτη τηρούνται σε διαφορετικά υποκαταστήματα της ίδιας τράπεζας, Inter-bank: οι λογαριασμοί του δανειστή και του οφειλέτη τηρούνται σε διαφορετικές τράπεζες. *Saxby St.*, Cyclopedia of Information Technology Law, Chapter 5 Electronic Funds Transfers, 1985, para 5.07.

⁸¹⁴ Σύγχρονα τηλεπικοινωνιακά συστήματα διαβίβασης εντολών πληρωμής είναι: α) SWIFT (Society for Worldwide International Financial Telecommunications), β) CHIPS (Clearing House Inter-bank Payment System), γ) CHAPS (Clearing House Automated Payments System), δ) BACS (Bankers Automated Clearing Services). Βλ. *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisation du paiements, 1996, p.p. 41 και 148-159.

⁸¹⁵ Στο κείμενο που παραθέτει στον Νομικό Οδηγό (Legal Guide on Electronic Fund Transfers) 48, (1987) UN A/CN 9/SER B/1, η UNCITRAL διακρίνει τις Inter-bank πληρωμές σε δύο υποπεριπτώσεις: α) σε εκείνη, όπου μεσολαβούν δυο ή περισσότερες τράπεζες και β) σε εκείνη,

απομονωθούν διαδικαστικά εμπόδια, όπως η ασυμβατότητα των συστημάτων της τράπεζας του εντολέα με τα συστήματα διαβίβασης της εντολής πληρωμής ή η χρήση διαφορετικών συμψηφιστικών συστημάτων⁸¹⁶.

Δ. Η κυκλοφορία της επιταγής στο σύστημα ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών

Ο όγκος των διακινούμενων αξιογράφων και, ειδικότερα, η είσπραξη επιταγών μέσα από το διατραπεζικό σύστημα δημιουργεί συνθήκες πραγματικής συμφόρησης στις εργασίες των τραπεζών. Ενδεικτική είναι η, στην πράξη, «κατάργηση» της αντιπαραβολής της υπογραφής του εκδότη της επιταγής με το δείγμα υπογραφής που τηρείται στην τράπεζα, όπως και η παράκαμψη της χρονοβόρας διαδικασίας ελέγχου της γνησιότητας του αξιογράφου, ως αναγκαίες παρεκκλίσεις από την παραδοσιακή έννοια και πρακτική της διασφάλισης του νομίμου των συναλλαγών, προκειμένου να διασφαλιστεί η ταχύτητα του συστήματος και του εμπορίου.

Με την εισαγωγή των συστημάτων ηλεκτρονικής επεξεργασίας και είσπραξης των επιταγών⁸¹⁷, επιχειρείται η απεμπλοκή από το πραγματικό δίλημμα, γρήγορες διαδικασίες-ελαστικότερος έλεγχος-αύξηση κινδύνου συναλλαγών ή (versus) χρονοβόρες διαδικασίες-αυστηρότερος έλεγχος-μείωση κινδύνου συναλλαγών. Η αυτοματοποίηση των μεθόδων της διατραπεζικής κυκλοφορίας των επιταγών είναι προϊόν αναγκαιότητας και όχι επιλογής. Η εισαγωγή ηλεκτρονικών τεχνικών μεθόδων επεξεργασίας και κωδικοποιημένων αριθμητικών στοιχείων στο σώμα της επιταγής, αν και προσωρινά δεν αίρει την ανάγκη φυσικής κυκλοφορίας του αξιογράφου⁸¹⁸, απλοποιεί το πρώτο στάδιο των συναλλαγών και παραπέμπει σε δεύτερο χρόνο τον

όπου οι τράπεζες του δανειστή και του οφειλέτη μετέχουν στο ίδιο ή σε διαφορετικό συμψηφιστικό σύστημα.

⁸¹⁶ Ειδικότερα για τα θέματα των διατραπεζικών πληρωμών μέσω «ανοικτών» και «κλειστών» συστημάτων, καθώς και για την πρακτική σημασία των υποσυστημάτων των τηλεπικοινωνιακών δικτύων και των συμψηφιστικών κέντρων, βλ. *Χρυσάνθη Χ.*, Η Ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των σύγχρονων τραπεζικών συναλλαγών, 1997. Για την εκπλήρωση ατομικά προσδιορισμένης ή διαρκούς χρηματικής ενοχής, βλ. ακόμη, *Τριανταφυλλάκη Γ.*, Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών κατά την διενέργεια πληρωμών, ΔΕΕ 1996, 581-582.

⁸¹⁷ *Reed Ch.*, Electronic Finance Law, 1991 pp. 8 seqq., *Arora A.*, Electronic Presentation of Instruments, 1993 pp. 87 seqq., *Goode R.*, Electronic Banking – The Legal Implications, 1985, pp.34-39. Ο διεθνής τραπεζικός όρος που χρησιμοποιείται για την ηλεκτρονική επεξεργασία των επιταγών είναι “cheque truncation”, που ουσιαστικά περιγράφει την απλούστευση των τραπεζικών διαδικασιών είσπραξης επιταγών, με σκοπό τη μείωση της γραφειοκρατίας και του συνεπαγόμενου κόστους εργασιών.

⁸¹⁸ *Χρυσάνθη Χ.*, ο.π., σελ 155-162.

δυσχερή έλεγχο της γνησιότητας των υπογραφών και του σώματος της επιταγής, όπως και της νομιμοποίησης των υπογραφόντων, που μπορεί να οδηγήσει στην επιβεβαίωση ή την ανάκληση των σχετικών χρεοπιστώσεων.

Ωστόσο, το τελικό αιτούμενο για την υιοθέτηση μιας ασφαλούς και σύγχρονης τραπεζικής διαδικασίας είσπραξης επιταγών είναι η ηλεκτρονική διαβίβαση των, απαραίτητων για την διενέργεια των σχετικών χρεοπιστώσεων, δεδομένων του σώματος της επιταγής και η κατάργηση της φυσικής κυκλοφορίας του αξιογράφου⁸¹⁹, δηλαδή, η μετάβαση σε μια τραπεζική πρακτική «άυλης» διατραπεζικής κυκλοφορίας της επιταγής, που, ενώ υποστηρίζεται τεχνολογικά, δεν έχει ρυθμιστεί ακόμη νομοθετικά, προκειμένου να αρθούν τα νομικά εμπόδια και να διασφαλιστούν συνθήκες ασφάλειας του δικαίου.

Από την διάκριση της παραπάνω τραπεζικής πρακτικής σε καθολική και μερική, που συναντάται στην ξένη βιβλιογραφία⁸²⁰, αξιοσημείωτη είναι η σύμπτωση των δύο μορφών άυλης κυκλοφορίας των επιταγών στο τρόπο διαχείρισης του αξιογράφου, που δεν εμφανίζεται πλέον αυτούσιο στην πληρώτρια τράπεζα, αφού σταματάει την πορεία του στο υποκατάστημα είσπραξης (καθολική άυλη διατραπεζική κυκλοφορία της επιταγής) ή, το πολύ, στο κεντρικό κατάστημα της τράπεζας του κομιστή (μερική άυλη διατραπεζική κυκλοφορία της επιταγής).

Με δεδομένα τα πλεονεκτήματα της άυλης διατραπεζικής κυκλοφορίας των επιταγών που συνίστανται: α) στην ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του συστήματος ηλεκτρονικής επεξεργασίας και είσπραξης επιταγών, β) την αύξηση της αξιοπιστίας της επιταγής ως μέσου πληρωμής, γ) την αποσυμφόρηση του τραπεζικού συστήματος από την μείωση της «κίνησης» των φυσικών αξιογράφων, και δ) την ταχύτητα, που συνεπάγεται για τις εμπορικές συναλλαγές η άμεση διαπίστωση των χρηματικών υπολοίπων και η ανάλογα γρήγορη και οριστική διενέργεια των απαιτούμενων χρεοπιστώσεων, μένει να καταγραφούν, εν συντομία, τα νομικά εμπόδια που προκύπτουν από την εφαρμογή του ισχύοντος αξιολογικού δικαίου.

Σε σχέση, λοιπόν, με τις θεμελιώδεις αρχές του δικαίου, η νέα ηλεκτρονική πρακτική οδηγεί στις εξής επισημάνσεις :

- Με την καθιέρωση ενός ηλεκτρονικού συμψηφιστικού συστήματος για την άυλη διατραπεζική κυκλοφορία της επιταγής, καθίσταται επαρκής για την είσπραξη της, η απλή διαβίβαση των δεδομένων της, χωρίς την αυτούσια εμφάνισή της στην

⁸¹⁹ Να μη καθίσταται απαραίτητη η παράδοση του σώματος της, προς είσπραξη, επιταγής στην πληρώτρια τράπεζα.

⁸²⁰ *Arora A.*, *Electronic Banking and the Law*, 2nd ed, 1993, p. 26, *Reed Ch.*, *Electronic Finance Law*, 1991, p. 9. Διακρίνουν την άυλη διατραπεζική κυκλοφορία της επιταγής σε «μερική» και «καθολική». Περίπτωση άυλης διατραπεζικής κυκλοφορίας επιταγών αποτελούν οι «ευρωεπιταγές» (eurocheques).

πληρώτρια τράπεζα. Η διαδικασία δείχνει, καταρχήν, να προσκρούει στην αρχή της ενσωμάτωσης⁸²¹, η οποία συνδέει οργανικά το έγγραφο με το δικαίωμα και, ειδικά επί επιταγής, συνίσταται στην κατά τα άρθρα 28 §1 και 34 Ν.5960/1933 υποχρέωση της πληρώτριας τράπεζας να πληρώσει την επιταγή του εκδότη πελάτη της όταν αυτή της εμφανιστεί νομίμως προς πληρωμή. Υποστηρίζεται⁸²², εντούτοις, ότι τα εν λόγω άρθρα δεν αναφέρονται στον τρόπο εμφάνισης της επιταγής (με φυσική παρουσία ή μέσω ηλεκτρονικής διαβίβασης των δεδομένων) αλλά στο χρόνο της πληρωμής, προβλέπουν δηλ. πληρωμή στο χρόνο εμφάνισης της επιταγής και επιτρέπουν, κατά συνέπεια, τη μεταξύ του εκδότη και τράπεζας ειδικότερη συμφωνία περί υποχρέωσης πληρωμής με απλή διαβίβαση των δεδομένων μέσω ενός ηλεκτρονικού συμψηφιστικού συστήματος.

- Η εμφάνιση της προς είσπραξη επιταγής στο ηλεκτρονικό σύστημα διατραπεζικής κυκλοφορίας, δείχνει να πυροδοτεί μια συζήτηση για τη νομική θέση της τράπεζας του κομιστή (πληρεξούσιος του κομιστή ή της πληρώτριας τράπεζας), στην οποία θα εμφανίζεται η επιταγή προς είσπραξη, αφού η είσπραξη θα γίνεται με άμεση πίστωση του λογαριασμού του δικαιούχου, χωρίς την μεσολάβηση άλλων ενεργειών ή δικαιοπραξιών, ενώ, παράλληλα, θα διαπιστώνεται άμεσα, μέσα από τη χρήση του ηλεκτρονικού συστήματος, η έλλειψη διαθεσίμων.

- Το ενδεχόμενο επανείσπραξης της επιταγής από την τράπεζα του κομιστή με τον συμβατικό τρόπο, η οποία, μετά την αρχική είσπραξη μέσω του ηλεκτρονικού συστήματος διαβίβασης των δεδομένων της επιταγής θα έχει στην κατοχή της τον τίτλο⁸²³, αποτελεί, ενδεχομένως, μια ακραία μορφή χρήσης του αξιογραφικού δικαιώματος του κομιστή, που, όμως, δεν μπορεί να αποκλειστεί. Έστω και αν πρόκειται καταφανώς για μια περίπτωση καταχρηστικής συμπεριφοράς (281 ΑΚ), αποτυπώνει, ταυτόχρονα, και το μέγεθος της σύγχυσης που μπορεί να προκαλέσει η μη αποσαφήνιση των πρακτικών και νομικών⁸²⁴ ορίων του συμβατικού και του ηλεκτρονικού τρόπου εκτέλεσης τραπεζικών εργασιών. Καλούνται, λοιπόν, εδώ, οι

⁸²¹ Κατά την «αρχή της ενσωμάτωσης» το δικαίωμα ενσωματώνεται στο έγγραφο, με τρόπο ώστε για να υπάρχει ανάλογο δικαίωμα ενάσκησης του ενσωματωμένου στο έγγραφο δικαιώματος, να απαιτείται η φυσική κατοχή του αξιογράφου. Βλ. *Δελούκα*, Αξιόγραφα, §9, *Παμπούκη-Κιάντου Α.*, Δίκαιο Αξιογράφων, σελ.10, *Γεωργακόπουλος Α.*, Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, τμ.2, τεύχος 1, Αξιόγραφα, 1989, σελ. 14-24.

⁸²² *Χρυσάνθης Χ.*, ο.π., σελ 158.

⁸²³ Σύμφωνα με το άρθρο 34 παρ. 1 του Ν. 5960/1933 περί επιταγής, που συνιστά, βεβαίως, συμπεριφορά καταχρηστική και αντίθετη στην καλή πίστη, αντιβαίνουσα στις γενικές διατάξεις των άρθρων 281 και 288 ΑΚ.

⁸²⁴ Όπως η αναδιατύπωση του σχετικού άρθρου 28 του Ν. 5960/1933 που να προβλέπει την απλή ηλεκτρονική διαβίβαση των δεδομένων της επιταγής ως επαρκή διαδικασία για την είσπραξη της επιταγής και να απαλλάξει την τράπεζα του κομιστή από την υποχρέωση για την φυσική παράδοση του αξιογράφου.

σχετικοί κανόνες δικαίου να προσαρμοστούν στην νέα ηλεκτρονική τραπεζική πραγματικότητα.

- Τέλος, διαφοροποίηση ενδέχεται να σημειωθεί ανάμεσα στο σύστημα άυλης διατραπεζικής κυκλοφορίας της επιταγής και στην συμβατική τραπεζική πρακτική είσπραξη επιταγής, σε ότι αφορά την ευθύνη από την πληρωμή πλαστής ή νοθευμένης επιταγής⁸²⁵. Η εφαρμογή του ηλεκτρονικού συστήματος, δημιουργεί, αναμφίβολα, συνθήκες διευκόλυνσης είσπραξης πλαστής επιταγής, ενώ, από την άλλη, ακριβώς επειδή η λειτουργία του εμπίπτει στην οργανωτική ευθύνη της πληρώτριας τράπεζας, δεν αποκλείεται να οδηγήσει σε επίταση της ευθύνης της, λόγω της απουσίας φυσικής παράδοσης της επιταγής και, συνεπώς, αδυναμίας ελέγχου της γνησιότητας του αξιογράφου και της νομιμοποίησης των υπογραφόντων. Κοινή διαπίστωση, πάντως, αποτελεί πως το ηλεκτρονικό σύστημα επεξεργασίας⁸²⁶ και είσπραξης επιταγών πρέπει να καλύψει το τεχνικό κενό της ηλεκτρονικής κρυπτογραφίας των αξιογράφων, ώστε να ενισχύσει την ασφάλεια του συνολικού συστήματος στον έλεγχο της γνησιότητας των επιταγών.

E. UNCITRAL και U.C.C. στην εντολή πληρωμής: μια συγκριτική προσέγγιση

Η αναγκαιότητα αναφοράς σε ένα κοινό κείμενο ομοιόμορφων νομικών κανόνων, που θα λαμβάνει υπ' όψη την κυριαρχία των ηλεκτρονικών επί των συμβατικών διατραπεζικών πληρωμών, θα βασίζεται στην εμπειρία, την γνώση και την διαφορετικότητα των εθνικών νομοθεσιών και θα προωθεί την δημιουργία ενός ενιαίου πλαισίου αντιμετώπισης των νέων νομικών ζητημάτων στα θέματα των πιστωτικών εντολών πληρωμής, οδήγησε στην παραγωγή του υποδείγματος νόμου για την διεθνή μεταφορά πιστώσεων της UNCITRAL⁸²⁷. Από την άλλη, κείμενο που αντιμετωπίζει με συστηματικό τρόπο τις ηλεκτρονικές διατραπεζικές πληρωμές αποτελεί, παράλληλα, και ο Uniform Commercial Code (U.C.C.)⁸²⁸ των Η.Π.Α.

Ενδιαφέρουσα είναι η θέση των δύο παραπάνω νομικών κειμένων σε ένα μεγάλο φάσμα νομικών ζητημάτων που άπτονται των ηλεκτρονικών διατραπεζικών

⁸²⁵ Βλ. σχετικό κεφάλαιο για την επιταγή, όπου, μεταξύ άλλων, αναφέρεται ότι σε περίπτωση μη δυνατότητας καταλογισμού πταίσματος, η ευθύνη από την πληρωμή πλαστής επιταγής βαρύνει την πληρώτρια τράπεζα, στην επαγγελματική σφαίρα κινδύνου της οποίας ανάγεται.

⁸²⁶ Βλ. σύστημα ΔΙΑΣ για τις διατραπεζικές πληρωμές, την επεξεργασία των επιταγών και την κίνηση κεφαλαίων μεταξύ τραπεζών.

⁸²⁷ UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers.

⁸²⁸ Ειδικότερα, το άρθρο 4^A του U.C.C.

πιστωτικών πληρωμών, σε άμεση, πάντα, σχέση με τους υφιστάμενους κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται επί της αντίστοιχης συμβατικής μορφής των διατραπεζικών συναλλαγών. Τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν, καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο θεμάτων: από την περιγραφή των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των εμπλεκομένων, στην εκτέλεση μιας εντολής πληρωμής, μερών, και τον καθορισμό του εύλογου χρόνου, ως κυριαρχικής στην εντολή ηλεκτρονικής διατραπεζικής πληρωμής έννοιας, μέχρι την ρύθμιση θεμάτων που ανακύπτουν από την πλημμελή εκτέλεση της εντολής, την πλαστότητα του περιεχομένου της και τον χρόνο συντέλεσης και ανάκλησης της εντολής πληρωμής.

1. Η εντολή πληρωμής από τον οφειλέτη

Από τους νομικούς κανόνες της UNCITRAL⁸²⁹ (άρθρο 5) προκύπτει η σαφής *δέσμευση* του οφειλέτη για την εντολή πληρωμής, όπως και για την οποιαδήποτε τροποποίηση ή ανάκλησή της, όταν αυτή γίνεται με εντολή του ιδίου ή εξουσιοδοτημένου αντιπροσώπου του. Η αποστέλλουσα τράπεζα απαλλάσσεται από την ευθύνη σε περίπτωση εμφολοχώρησης πλαστότητας, απάτης ή σφάλματος κατά την διαβίβαση της εντολής⁸³⁰, αν για την επιβεβαίωση της γνησιότητας της εντολής, αρκεί η παραβολή των υπογραφών ή, σε περίπτωση που απαιτείται η τήρηση διαδικασίας τεκμηρίωσης, που κρίνεται ως «εμπορικά εύλογη», ακολουθηθεί ορθά η σχετική διαδικασία.

Και ενώ στο θέμα αυτό παρατηρείται σύμπτωση θέσεων με τον U.C.C. (UCC 4A-202), αντιθέτως, στην θεμελιώδη, σύμφωνα με την UNCITRAL, υποχρέωση του εντολέα-οφειλέτη να καταβάλει στην μεσολαβούσα τράπεζα, εκτός από το ποσό της εντολής, *και την αμοιβή της*⁸³¹, ο U.C.C.⁸³² αρνείται στην παραλήπτρια τράπεζα το δικαίωμα παρακράτησης προμηθειών και εξόδων από το ποσό της εντολής, μετακυλύοντας, έτσι, το βάρος στον δικαιούχο, που, για λόγους τραπεζικής πρακτικής και μόνον, καθίσταται, αδικαιολογήτως, ίσως, υπόχρεος.

Χαρακτηριστική και χρήσιμη απλοποίηση, σύμφωνα με τους κανόνες της UNCITRAL, αποτελεί, επίσης, και η αντιστοίχιση (εννοιολογική ταύτιση) της σχέσης

⁸²⁹ UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers, Chapter II. Obligations of the parties, και, ειδικότερα, τα άρθρα 5 (υποχρεώσεις του εντολέα) και 6 (πληρωμή στην παραλήπτρια τράπεζα).

⁸³⁰ Χρυσάνθης Χ., ο.π., σελ. 228 επ.

⁸³¹ Με την αντίστοιχη απαίτηση της δεύτερης να γεννάται από την αποδοχή της εντολής και να καθίσταται ληξιπρόθεσμη κατά την ημερομηνία εκτέλεσής της. Άρθρο 5, παρ. 6.

⁸³² Άρθρο 4A-302 (d).

οφειλέτη-αρχικού εντολέα και αποστέλλουσας τράπεζας με την σχέση αποστέλλουσας και παραλήπτριας τράπεζας, με την χρήση του κοινού όρου sender⁸³³, που καλύπτει τόσο τον οφειλέτη-αρχικό εντολέα όσο και την οποιαδήποτε αποστέλλουσα τράπεζα.

Τέλος, ορίζεται ότι η εκπλήρωση της υποχρέωσης καταβολής του ποσού της εντολής και της αμοιβής της τράπεζας επέρχεται με τη χρέωση του λογαριασμού του εντολέα με το ανάλογο ποσό από την μεσολαβούσα τράπεζα (άρθρο 6), ενώ γίνεται, ακόμη, προσπάθεια να αντιμετωπιστούν οι διαδικαστικές δυσκολίες που προκύπτουν από την τήρηση αμοιβαίων συμψηφιστικών λογαριασμών, που μπορεί να ισχύουν μεταξύ της αποστέλλουσας και της παραλήπτριας τράπεζας (ή μεταξύ αυτών και τρίτης τράπεζας), η ανάγκη θέσπισης πιστωτικών ορίων για την αποφυγή πιστωτικών κινδύνων και η εξασφάλιση ευλόγου χρονικού διαστήματος για την παραλήπτρια τράπεζα για την αποδοχή ή μη της πίστωσης του λογαριασμού της ως εξόφλησης. Ειδικότερα δε, οι νομικοί κανόνες της UNCITRAL⁸³⁴ αλλά και του U.C.C.⁸³⁵ προβλέπουν πως η πληρωμή της υπόχρεης αποστέλλουσας τράπεζας προς την παραλήπτρια τράπεζα γίνεται με την χρήση (use) της πίστωσης και όχι απλώς με την πίστωση του λογαριασμού της, και εάν πρόκειται για μελλοντική ημερομηνία, με την ενημέρωση και την πραγματική διάθεσή του ποσού στην χρήση της παραλήπτριας, ενώ ευκολότερη είναι η περίπτωση πίστωσης λογαριασμού που τηρείται στην Κεντρική Τράπεζα ή η ολοκλήρωση της εξόφλησης με την συντέλεση του οριστικού συμψηφισμού.

2. Ομοιομορφία των τύπων ηλεκτρονικών εντολών πληρωμής

Η διαφορετική τραπεζική πρακτική της κάθε χώρας και ο τρόπος τήρησης και εξατομίκευσης των τραπεζικών λογαριασμών, δημιουργούν μια προβληματική ανομοιομορφία, όσον αφορά τα απαιτούμενα στοιχεία που συνθέτουν την έννοια της *ολοκληρωμένης εντολής πληρωμής*. Παρά το γεγονός της ύπαρξης των νομικών κανόνων του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης, που περιγράφουν τα απαραίτητα στοιχεία μιας εντολής πληρωμής⁸³⁶, η συνολική απουσία ενιαίων νομικών κανόνων,

⁸³³ UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers (1992), Chapter I, General Provisions, άρθρο 2, Ορισμοί, εδάφιο (e) “sender” means the person who issues a payment order, including the originator and any sending bank.

⁸³⁴ UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers (1992), Chapter II. Obligations of the parties, άρθρο 6, b.i, b.ii, bi.ii, b.iv (πληρωμή στην παραλήπτρια τράπεζα).

⁸³⁵ άρθρο 4A –403.

⁸³⁶ ISO-DIS No 7982 (1987).

προσδιοριστικών, κοινά αποδεκτών, στοιχείων, και η έντονη διαφοροποίηση στην οργάνωση των τραπεζικών συστημάτων, εξαρτούν την αρτιότητα του *περιεχομένου* της εντολής από μη καθορισμένα στοιχεία και ευνοούν την αβεβαιότητα, την ασάφεια και την καθυστέρηση στις τραπεζικές συναλλαγές.

Στην διαφορετική αξιολόγηση, από την αποστέλλουσα και την παραλήπτρια τράπεζα, της επάρκειας των στοιχείων που συνθέτουν μια ολοκληρωμένη εντολή, σύμφωνα πάντοτε με τις πρακτικές τους, θα πρέπει να προστεθεί ο κίνδυνος για λανθασμένη εκτέλεση, σε περίπτωση εισαγωγής και χρήσης δεδομένων, από την τράπεζα, με βάση παλαιότερες εντολές πληρωμής του ίδιου οφειλέτη-εντολέα προς τον ίδιο δανειστή, που, όμως, δεν ισχύουν κατ' ανάγκη σε κάθε περίπτωση.

Είναι αυτονόητο πως η δημιουργία και εφαρμογή τυποποιημένων εντολών, στο πλαίσιο μιας διεθνούς ομοιομορφίας, θα ενίσχυε την ασφάλεια και ταχύτητα των συναλλαγών και θα απλούστευε τις τραπεζικές διαδικασίες. Οι νομικοί κανόνες της UNCITRAL⁸³⁷, παρόλα αυτά, περιορίζονται στην αντιμετώπιση των αποτελεσμάτων αυτής της ανομοιομορφίας, και όχι στην παράθεση συγκεκριμένων απαραίτητων στοιχείων για την κατάρτιση ενιαίων τύπων εκτέλεσης εντολών πληρωμής.

Έτσι, τα άρθρα 8 και 10 των κανόνων της UNCITRAL, προϋποθέτουν αυξημένη επιμέλεια του εντολέα να περιλάβει στην εντολή του όσο το δυνατό περισσότερα στοιχεία, ούτως ώστε να μην εμφανίζεται αυτή ελλιπής ή αντιφατική, και περιορίζονται στο να επιβάλλουν την υποχρέωση στην μεσολαβούσα τράπεζα, σε περίπτωση αμφιβολιών, να απευθύνεται εκ νέου σε αυτόν αναζητώντας περισσότερες οδηγίες και διευκρινήσεις.

3. Υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων τραπεζών

Η εκπλήρωση της κύριας υποχρέωσης της *αποστέλλουσας τράπεζας* συνίσταται στην εκτέλεση της εντολής του οφειλέτη-εντολέα. Το σχετικό άρθρο της UNCITRAL (άρθρο 8 παρ.2) προβλέπει πως, η τράπεζα που αποδέχεται μια εντολή πληρωμής, είναι υποχρεωμένη να εκδώσει μια αναλόγου περιεχομένου εντολή πληρωμής, στο χρόνο που προβλέπεται από το σχετικό άρθρο (άρθρο 11), είτε προς την παραλήπτρια είτε προς οποιαδήποτε άλλη μεσολαβούσα τράπεζα, που θα περιέχει και τις απαραίτητες *οδηγίες* εκτέλεσης της σχετικής μεταφοράς πίστωσης. Επίσης, προβλέπει πως, εάν η τράπεζα διαπιστώσει την αδυναμία εφαρμογής των οδηγιών του πελάτη (κυρίως στην επιλογή της μεσολαβούσας τράπεζας ή του συστήματος εκτέλεσης της μεταφοράς πίστωσης), ή υψηλό κόστος εκτέλεσης των οδηγιών, θα έχει εκπληρώσει

⁸³⁷ Legal Guide on Electronic Fund Transfers (1987), Chapter II, paras 41-43.

την υποχρέωσή της, με μόνη προϋπόθεση την διαβούλευση με τον πελάτη της για τις περαιτέρω ενέργειες, που, όμως, χρονικά πρέπει να γίνει πριν από την ολοκλήρωση της διαδικασίας εκτέλεσης της εντολής.

Ενδιαφέρουσα παρατήρηση αποτελεί η «βιασύνη» του νομοθέτη της UNCITRAL να ταυτίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεων της αποστέλλουσας τράπεζας με μόνη την *απλή διαβίβαση της εντολής*, κατά την διατύπωση του σχετικού άρθρου, περιορίζοντας ενδεχόμενη ευθύνη της από την πιθανή μη επίτευξη της επιδιωκόμενης πίστωσης, ενώ, μάλλον, πιο δίκαια, αντιμετωπίζει το θέμα των τριών βασικών παραμέτρων εκτέλεσης της εντολής, δηλαδή, την επιλογή της μεσολαβούσας τράπεζας, τον χρόνο πληρωμής και την επιλογή του συστήματος ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών.

Στο αντίστοιχο νομικό κείμενο του U.C.C., το θέμα του χρόνου πληρωμής⁸³⁸ συναρτάται από την χρήση εύλογων μέσων για την εκτέλεσή της, με την λέξη «μέσα» να καλύπτει τόσο την επιλογή της ανταποκρίτριας τράπεζας, όσο και αυτή της χρήσης των ηλεκτρονικών συστημάτων διατραπεζικών πληρωμών, ενώ και σε περίπτωση που η παραλήπτρια τράπεζα δεν αποδεχθεί να εκτελέσει την εντολή, ο οφειλέτης-εντολέας δικαιούται την επιστροφή των αδικαιολογήτως καταβληθέντων και απαλλάσσεται από την καταβολή των συνδεδεμένων εξόδων και λοιπών χρεώσεων της τράπεζας⁸³⁹.

Η *παραλήπτρια τράπεζα* από τη μεριά της, προς εκπλήρωση της βασικής της υποχρέωσης⁸⁴⁰ οφείλει, με την αποδοχή της εντολής πληρωμής, να πιστώσει τον λογαριασμό του δικαιούχου, θέτοντας το ποσό της εντολής στην διάθεσή του, σε περίπτωση δε δυσκολίας ταυτοποίησης του δικαιούχου, να ενημερώσει σχετικά την αποστέλλουσα τράπεζα εντός των προβλεπομένων προθεσμιών (άρθρο 10).

Τα θέματα *αποδοχής ή μη της εντολής* πληρωμής, από την αποστέλλουσα και την παραλήπτρια τράπεζα, ρυθμίζονται, επίσης, από τους νομικούς κανόνες της UNCITRAL από τα άρθρα 7 και 9. Η αποστέλλουσα τράπεζα αποδέχεται την εντολή πληρωμής του οφειλέτη α) με την απλή λήψη της εντολής, στην περίπτωση που αυτή δίδεται στο πλαίσιο μιας υφιστάμενης συμφωνίας των μερών για την εκτέλεση εντολών πληρωμής, β) με την επιβεβαίωση της αποδοχής, γ) με την έκδοση δικής της εντολής προς εκτέλεση της ληφθείσας από τον οφειλέτη, δ) με χρέωση του λογαριασμού του τελευταίου και ε) με την άπρακτη παρέλευση του εύλογου χρόνου επιβεβαίωσης της αποδοχής της εντολής πληρωμής (σιωπηρή αποδοχή). Ομοίως, η μη αποδοχή της εντολής απαιτεί σαφή ενημέρωση εντός συγκεκριμένων χρονικών

⁸³⁸ U.C.C. 4A- 302 (a).

⁸³⁹ Ανάλογοι κανόνες ισχύουν και στην Legal Guide on Electronic Fund Transfers, (άρθρο 14 παρ.1), αλλά και στις γενικές αρχές δικαίου πολλών εθνικών νομοθεσιών.

⁸⁴⁰ Legal Guide on Electronic Fund Transfers (1987), Chapter II, paras 74-76.

ορίων (μεθεπόμενη εργάσιμη από την ημερομηνία που της δόθηκε η εντολή), εκτός των περιπτώσεων που υπάρχει έλλειψη επαρκούς υπολοίπου, αδυναμία εκτέλεσης της εντολής και ελλιπή στοιχεία ταυτοποίησης του εντολέα.

Αντιστοίχως, η παραλήπτρια τράπεζα αποδέχεται την εντολή πληρωμής, κυρίως, με την απλή λήψη της εντολής, με ανάλογη συμφωνία των μερών, με επιβεβαίωση της αποδοχής της εντολής, με χρέωση του λογαριασμού του εντολέα, επιπλέον δε με την πίστωση του λογαριασμού του δικαιούχου ή τη διάθεση σε αυτόν του ποσού της εντολής ή τη σχετική ειδοποίησή του.

Να προστεθεί στο σημείο αυτό, πως οι νομικοί κανόνες της UNCITRAL, δεν εισάγουν «ρητή» υποχρέωση της παραλήπτριας για *ειδοποίηση* του δικαιούχου⁸⁴¹, παρά μόνο εάν αυτή προκύπτει από ειδικές οδηγίες. Η πρακτική της μη ειδοποίησης είναι, μάλλον, αναίτια, εκτός και εάν εκλάβουμε ως επαρκή αιτία την επιθυμία της τράπεζας να απαλλαγεί από τον συνεπαγόμενο εργασιακό φόρτο, ενώ ο U.C.C. διαφοροποιείται, εισάγοντας την σχετική υποχρέωση ειδοποίησης μόνο στην περίπτωση της πίστωσης ορισμένου λογαριασμού και σε αυτήν της ρητής αναφοράς στις οδηγίες⁸⁴². Τέλος, όσον αφορά τη μη αποδοχή, οι κανόνες προβλέπουν ίδια αντιμετώπιση τόσο για την αποστέλλουσα όσο και για την παραλήπτρια τράπεζα.

Παρατηρείται, πάντως, η πρόθεση των συντακτών να στοιχειοθετηθεί η ευθύνη της τράπεζας, έστω και μέσω της άπρακτης παρέλευσης του προβλεπόμενου για την μη αποδοχή της εντολής χρόνου (σιωπηρή αποδοχή της εντολής), προκειμένου να επιτύχουν την νομική δέσμευση των μεσολαβουσών τραπεζών έναντι του οφειλέτη-εντολέα και του δικαιούχου, αλλά και της παραλήπτριας έναντι της αποστέλλουσας.

4. Ο χρόνος διεκπεραίωσης και συντέλεσης της εντολής ηλεκτρονικής διατραπεζικής πληρωμής

Τόσο η θεωρία όσο και η νομολογία στο ελληνικό δίκαιο δέχονται ότι, αν ο χρόνος της παροχής δε συνάγεται από τη δικαιοπραξία ή από τις περιστάσεις και, ιδίως, από τη φύση της ενοχικής σχέσης, η διεκπεραίωση της εντολής από κάθε μεσολαβούσα

⁸⁴¹ Η, στην περίπτωση που ο δικαιούχος δεν διατηρεί λογαριασμό στην παραλήπτρια τράπεζα, ή πρόκειται περί εμβάσματος (Βλ. Model law on International Credit Transfers, Chapter II, άρθρο 10 (5) «...εάν δεν προβλέπεται αντίθετα από την εντολή πληρωμής, η παραλήπτρια τράπεζα, μέσα στα οριζόμενα από το άρθρο 11 χρονικά όρια, θα ειδοποιήσει τον δικαιούχο που δεν διατηρεί λογαριασμό στην τράπεζα, εάν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για να προχωρήσει στην ειδοποίησή του».

⁸⁴² U.C.C. 4A- 404 (β), όπου, μάλιστα, προβλέπεται και ο καταλογισμός τόκων υπέρ του δικαιούχου, χωρίς να γεννάται, όμως, το δικαίωμα για την αποκατάσταση περαιτέρω ζημίας.

τράπεζα πρέπει να γίνει άμεσα («παραχρήμα») ή, πάντως, εντός ευλόγου χρόνου (323 ΑΚ). Η δε κρατούσα τραπεζική πρακτική δέχεται ότι εύλογος χρόνος, με οδηγό την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, είναι, κατά κανόνα, η ίδια η εργάσιμη μέρα, εντός της οποίας η τράπεζα λαμβάνει την εντολή, ή η επομένη της, σε περίπτωση που τη λάβει στο τέλος της εργάσιμης αυτής.

Η UNCITRAL ρυθμίζει το θέμα του χρόνου εκτέλεσης των διατραπεζικών ηλεκτρονικών πληρωμών με τον καθορισμό συγκεκριμένων χρονικών ορίων, αποφεύγοντας να κάνει χρήση χρονικά αορίστων και ασαφών προσδιορισμών, όπως του «άμεσα» και του «εύλογου χρόνου». Πιο συγκεκριμένα, στο άρθρο 11, ορίζει ως βασική αρχή, πως η μεσολαβούσα τράπεζα, που είναι υπόχρη στην εκτέλεση μιας εντολής πληρωμής, οφείλει να την διεκπεραιώσει αυθημερόν, ή την επόμενη ημέρα, εκτός εάν προβλέπεται κάτι διαφορετικό στο περιεχόμενο της εντολής. Η διατύπωση του U.C.C.⁸⁴³ υιοθετεί, επίσης, την αρχή της αυθημερόν εκτέλεσης της εντολής.

Το ζήτημα του χρόνου στην εκπλήρωση των ηλεκτρονικών διατραπεζικών πληρωμών είναι σημαντική παράμετρος, τόσο για την προκύπτουσα ευθύνη της μεσολαβούσας τράπεζας από την καθυστερημένη διεκπεραίωση της εντολής πληρωμής, όσο και για το ζήτημα της δυνατότητας ανάκλησης της εντολής που συνδέεται άμεσα και εξαρτάται από τον χρόνο εκτέλεσής της.

Η έννοια του χρόνου στην εκπλήρωση της εντολής του οφειλέτη, είναι καθοριστική και στην διαμόρφωση της υποκείμενης σχέσης αιτίας δανειστή-οφειλέτη, αφού πιθανή καθυστέρηση μπορεί να οδηγήσει σε υπερημερία τον οφειλέτη αλλά και να καθορίσει τα δικαιώματα του δανειστή, λόγω της ανώμαλης εξέλιξης της μεταξύ τους συμβατικής σχέσης, όπως π.χ την υπαναχώρηση.

Από την άλλη, το αυτονόητο της υποχρέωσης των μεσολαβουσών τραπεζών για γρήγορη εκπλήρωση της εντολής ενισχύεται και από το γεγονός πως το ποσό της πληρωμής, παράγει, κατά την περίοδο παραμονής στην περιουσιακή σφαίρα των τραπεζών (δηλαδή, για το απαιτούμενο για τις σχετικές χρεοπιστώσεις των λογαριασμών του οφειλέτη και του δικαιούχου διάστημα), τόκο υπέρ των τραπεζών. Συνεπώς, λόγοι τραπεζικής δεοντολογίας και χρηστής συμπεριφοράς επιβάλλουν, για έναν ακόμη λόγο, την ταχύτητα της διαδικασίας⁸⁴⁴.

Επιφυλακτικά, ωστόσο, πρέπει να αντιμετωπιστεί η διατύπωση της παραγράφου 5 του ίδιου άρθρου, που επιτρέπει την επιμήκυνση του χρόνου εκτέλεσης πέρα των δύο ημερών, που κρίνεται μάλλον ως υπερβολική και με κατεύθυνση αντίθετη του επιδιωκόμενου αποτελέσματος, που είναι η ταχεία διεκπεραίωση της διαδικασίας. Μοναδική, ίσως, λογικοφανής αιτία αυτού του χρονικού συμβιβασμού της

⁸⁴³ U.C.C. 4A-401, 404.

⁸⁴⁴ Στις ηλεκτρονικές διατραπεζικές πληρωμές με SWIFT, CHIPS κλπ. προβλέπεται η αυθημερόν διαβίβαση των εντολών.

UNCITRAL είναι η εκτίμησή της, πως η ομοιομορφία του συστήματος βρίσκει τον αποδεκτό μέσο όρο της σε σημείο χαμηλότερο των δύο ημερών, προνοώντας για το απόλυτο ακραίο όριο καθυστέρησης της εκτέλεσης, παρά για αυτό της συντόμευσης της διαδικασίας.

Ως προς την σύνδεση της υποχρέωσης της τράπεζας για ταχεία εκτέλεση της εντολής πληρωμής με την προηγούμενη αποδοχή της, μπορεί, κατά περίπτωση, να αποδειχθεί επικίνδυνη, αφού από την διατύπωση των σχετικών άρθρων⁸⁴⁵ προκύπτει το ενδεχόμενο συνολικής καθυστέρησης τριών ημερών, δεδομένου ότι η άρνηση της τράπεζας να εκτελέσει την εντολή οφείλεται να γνωστοποιείται εντός της επόμενης εργάσιμης από την τελική προθεσμία εκτέλεσης των δύο ημερών. Ακόμη πιο επώδυνη για τον εντολέα οφειλέτη, είναι η εκχωρούμενη δυνατότητα στην τράπεζα να απαλλαγεί από την ευθύνη της μη εκτέλεσης της εντολής εντός διημέρου, με την άρνηση εκτέλεσής της την τρίτη ημέρα. Ίσως θα έπρεπε, οι σχετικοί νομικοί κανόνες, στο πλαίσιο μιας δικαιότερης κατανομής δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των μερών, να επιτρέψουν την άσκηση του δικαιώματος της άρνησης αυθημερόν, και μόνον όταν αυτό εκλείψει, να επιτραπεί το χρονικό δικαίωμα εκτέλεσης των δύο ημερών. Άλλωστε, το ζητούμενο στην ομοιομορφία των κανόνων δεν είναι η επιβεβαίωση της καταχρηστικής διάθεσής τους έναντι των πελατών και καταναλωτών, αλλά η θωράκιση του συστήματος με δίκαιους και πρακτικούς νομικούς κανόνες.

5. Συντέλεση και ανάκληση της εντολής πληρωμής

Το θέμα του χρόνου συντέλεσης της μεταφοράς πίστωσης και ανάκλησης της εντολής πληρωμής ρυθμίζεται από τους νομικούς κανόνες τόσο της UNCITRAL (άρθρα 19 και 12 αντίστοιχα) όσο και του U.C.C (άρθρα 4^A-406 και 4^A-211).

Στο ζήτημα του χρόνου *συντέλεσης* της μεταφοράς πίστωσης προβλέπεται πως αυτή έχει συντελεσθεί (άρθρο 19), όταν η παραλήπτρια τράπεζα του δικαιούχου αποδέχεται την σχετική εντολή πληρωμής προς όφελος του δικαιούχου⁸⁴⁶, θέση αντίστοιχη με αυτήν του αμερικανικού κώδικα⁸⁴⁷.

Σε ότι αφορά την *ανάκληση* της εντολής πληρωμής (άρθρο 12), διατυπώνεται η θέση πως η εντολή πληρωμής δεν μπορεί να ανακληθεί από τον εντολέα, εκτός εάν η

⁸⁴⁵ Model law on International Credit Transfers, Chapter II, άρθρα 5, 7, 9.

⁸⁴⁶ Στο Νομικό Οδηγό του 1987, καταγράφονται πολλές περιπτώσεις, κατά τις οποίες μπορεί να θεωρηθεί ότι η εντολή συντελέστηκε. *Thunis X.*, ο.π., σ. 275.

⁸⁴⁷ Διαφοροποιείται μόνο ως προς την περίπτωση στοιχειοθέτησης ζημίας του δανειστή από την χρήση των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής αντί της καταβολής αυτούσιου χρήματος.

εντολή ανάκλησης ληφθεί από την μεσολαβούσα τράπεζα και όχι αυτή του δικαιούχου, σε χρόνο και με τρόπο ικανό να επιτρέψει στην μεσολαβούσα τράπεζα εύλογα περιθώρια ενεργειών πριν την εκτέλεση της εντολής. Επίσης, η εντολή πληρωμής δεν μπορεί να ανακληθεί από τον εντολέα, εκτός από την περίπτωση που έχει ληφθεί από την τράπεζα του δικαιούχου σε χρόνο και με τρόπο ικανό να επιτρέψει στην τράπεζα εύλογα περιθώρια ενεργειών πριν την εκτέλεση της εντολής ή τον χρόνο κατά τον οποίο το ποσό της εντολής πληρωμής τίθεται στην διάθεση του δικαιούχου. Η ρύθμιση της UNCITRAL στο νομικό θέμα της ανάκλησης δείχνει να διακρίνει, έτσι, την ανάκληση που απευθύνεται στη μεσολαβούσα τράπεζα (αποστέλλουσα) (§1) και σε αυτήν που απευθύνεται στην παραλήπτρια (τράπεζα του δικαιούχου) από την αντισυμβαλλόμενη της τράπεζα (§2).

Η διατύπωση των νομικών κανόνων της UNCITRAL δεν προσφέρει κάτι καινοτόμο στο πεδίο της ανάκλησης της εντολής πληρωμής, και μάλλον συντηρεί την αβεβαιότητα και την πολυμορφία των εθνικών νομοθεσιών πάνω στο θέμα. Από την άλλη πλευρά, ο U.C.C. επιλέγει το κριτήριο του εύλογου χρόνου, στον οποίο πρέπει να περιέλθει στην τράπεζα η εντολή ανάκλησης για την αποδοχή της, αλλά επιτρέπει και την ανάκληση της εντολής μετά την αποδοχή της από την παραλήπτρια τράπεζα, στην περίπτωση πλάνης ή απάτης, με αντίστοιχη απόδοση στον δικαιούχο των αδικαιολογήτως καταβληθέντων ποσών.

6. Ευθύνη από πλημμελή εκτέλεση των εντολών πληρωμής. Απόκλιση από την αρχή της σχετικότητας των ενοχών

Σε περίπτωση πλημμελούς εκπλήρωσης μίας εντολής πληρωμής, η ανώμαλη εξέλιξη της ενοχής ανάμεσα στην τράπεζα και τον πελάτη της στην ελληνική έννομη τάξη ρυθμίζεται, πρωτίστως, κατά αναλογία δικαίου⁸⁴⁸, από τις γενικές διατάξεις του ενοχικού δικαίου και, συγκεκριμένα, από τις διατάξεις των άρθρων 383 επ. ΑΚ (υπερμερία εκπλήρωσης) και 340 επ. ΑΚ, ιδίως 341, 345. Συμπληρωματικά, είναι δυνατό να εφαρμοσθούν, αναλογικά, οι διατάξεις για τη μίσθωση έργου και ιδίως των άρθρων 686 επ. ΑΚ⁸⁴⁹.

⁸⁴⁸ Ο ΑΚ δεν ρυθμίζει την πλημμελή εκπλήρωση της παροχής ούτε προβλέπει και τις ειδικότερες συνέπειες αυτής. Η νομολογία επικαλείται σχετικά τις αρχές της καλής πίστης και την αναλογία με τις διατάξεις της αδυναμίας παροχής και αυτές της υπερμερίας του οφειλέτη. Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004 σελ. 1030 επ.

⁸⁴⁹ Χρυσάνθης, Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση, σελ. 246.

Η πλημμέλεια της τράπεζας να εκτελέσει την εντολή πληρωμής σύμφωνα με τις οδηγίες, οι οποίες της δόθηκαν, και ιδίως εντός ευλόγου χρόνου⁸⁵⁰, αφενός δίνει στον αντισυμβαλλόμενο της τη δυνατότητα να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση ή γεννά εις βάρος της δευτερογενή υποχρέωση αποζημίωσης⁸⁵¹ κατά τα άρθρα 383, 385 εδ. 1 ΑΚ και αφετέρου, την καθιστά υπερήμερη σύμφωνα με το άρθρο 341 ΑΚ.

Η ζημία, η οποία είναι δυνατό να προκύψει από την πλημμελή εκτέλεση ή τη μη εκτέλεση μίας εντολής πληρωμής ενδέχεται να συνίσταται σε:

- α. απώλεια κεφαλαίου⁸⁵²,
- β. απώλεια τόκων⁸⁵³,
- γ. άλλη περαιτέρω ζημία, κυρίως λόγω διαταραχής των συμβατικών σχέσεων οφειλέτη-δανειστή,
- δ. ή, τέλος, ζημία από την διακύμανση των τιμών του συναλλάγματος.

Τη ζημία θα υφίσταται είτε ο αρχικός εντολέας-οφειλέτης, είτε ο τελικός δικαιούχος-δανειστής. Ωστόσο, δεν αποκλείεται ζημία να υφίσταται και κάποια από τις μεσολαβούσες τράπεζες, ιδίως στην περίπτωση κατά την οποία διαβίβασε περαιτέρω την εντολή και το σχετικό χρηματικό ποσό, χωρίς, προηγουμένως, να έχουν τεθεί τα αντίστοιχα κεφάλαια στη διάθεσή της.

Χωρίς να υποτιμάται ο συναλλαγματικός κίνδυνος⁸⁵⁴, που είναι συνυφασμένος με τις ηλεκτρονικές διατραπεζικές συναλλαγές και ο οποίος, παραδόξως, δεν ρυθμίζεται από τους νομικούς κανόνες της UNCITRAL, ή άλλες μορφές ζημιών⁸⁵⁵ που ρυθμίζονται από την UNCITRAL⁸⁵⁶, κατά το πρότυπο των γενικών αρχών του δικαίου⁸⁵⁷, οι μορφές ζημίας που μπορεί να προκύψουν από την πλημμελή εκτέλεση της εντολής πληρωμής και ρυθμίζονται από το εν λόγω κείμενο, είναι η απώλεια κεφαλαίου και η απώλεια τόκων.

Οι νομικοί κανόνες τόσο της UNCITRAL (άρθρα 14 και 17) όσο και του U.C.C.⁸⁵⁸ αποκλίνουν από την αρχή της σχετικότητας των ενοχών⁸⁵⁹, που απαιτεί την ύπαρξη

⁸⁵⁰ Δηλαδή, συνήθως, αυθημερόν ή το αργότερο την επόμενη εργάσιμη ημέρα.

⁸⁵¹ Η οποία είναι χρηματική ενοχή, τοκοφόρα κατά το άρθρο 345 ΑΚ.

⁸⁵² Δηλαδή, της χρηματικής ποσότητας στην οποία αφορά η εντολή και των σχετικών εξόδων.

⁸⁵³ Ιδίως σε περίπτωση καθυστέρησης κατά την εκτέλεση της εντολής ή χρέωσης του λογαριασμού του αρχικού εντολέα-οφειλέτη με τόκους, οι οποίοι πρέπει να αντιλογισθούν.

⁸⁵⁴ Αφού αφορά στην μετατροπή νομισμάτων και την διακύμανση των μεταξύ τους ισοτιμιών, και μπορεί να επιφέρει ζημία στο εντολέα ή στον δικαιούχο, *Χρυσάνθης Χ.*, ο.π., σελ. 246 επ.

⁸⁵⁵ Όπως, για παράδειγμα, τόκοι υπερημερίας του εντολέα-οφειλέτη απέναντι στο δικαιούχο.

⁸⁵⁶ Legal Guide on Electronic Fund Transfers (1987), Chapter III, παρ. 99.

⁸⁵⁷ Με βάση την προβλεψιμότητα, τον τρόπο, το είδος και την έκταση της ζημιάς.

⁸⁵⁸ U.C.C. 4A- 305.

⁸⁵⁹ Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, σελ. 131, ιδίως σελ. 152. *Χρυσάνθης Χ.*, ο.π., σελ. 236-238.

συμβατικού δεσμού για τη γέννηση αξίωσης από πλημμελή εκπλήρωση της εντολής⁸⁶⁰. Προβλέπεται λοιπόν, πως *καθυστέρηση* εκτέλεσης της εντολής από την μεσολαβούσα τράπεζα δημιουργεί υποχρέωση καταβολής τόκων στον δικαιούχο της εντολής (άρθρο 17), ενώ κάθε άλλη περίπτωση *πλημμελλούς ή μη εκτέλεσης της εντολής* δημιουργεί αντίστοιχη υποχρέωση για έντοκη απόδοση στον αρχικό εντολέα του καταβληθέντος από αυτόν ποσού (άρθρο 14), ανεξάρτητα από το είδος του μεταξύ τους συμβατικού δεσμού⁸⁶¹.

Έτσι, οι νομικοί κανόνες της UNCITRAL (άρθρα 14-16) και του U.C.C.⁸⁶² ρυθμίζουν το ενδεχόμενο της *απώλειας κεφαλαίου* με κοινό τρόπο, προβλέποντας το δικαίωμα του ζημιωθέντος να ασκήσει αγωγή κατά της υπαίτιας τράπεζας, καθ' υπέρβαση της αρχής της σχετικότητας των εντολών. Στην περίπτωση, δηλ. μη ολοκληρωθείσας μεταφοράς πίστωσης, η αποστέλλουσα τράπεζα οφείλει την επιστροφή στον εντολέα, ποσού ίσου με το πραγματικώς καταβληθέν από αυτόν, εντόκως από την ημέρα καταβολής ως την ημέρα επιστροφής. Επί πλημμελούς εκτέλεσης ή μη εκτέλεσης της εντολής πληρωμής, κοινή θέση των νομικών κανόνων αποτελεί, παράλληλα, και η αναγνώριση στη μεσολαβούσα τράπεζα, η οποία κλήθηκε να αποκαταστήσει τη ζημία του εντολέα, του δικαιώματος να στραφεί αναγωγικώς κατά των άλλων τραπεζών (άρθρο 14 παρ.1 και 4)⁸⁶³.

Να σημειωθεί πως για την στοιχειοθέτηση της ευθύνης της τράπεζας απαιτείται από τον εντολέα η συγκεκριμενοποίηση της πραγματικώς επελθούσης ζημίας (θετικό διαφέρον). Έτσι, εάν το ποσό της εντολής πληρωμής που εκτελέσθηκε από την μεσολαβούσα τράπεζα είναι μικρότερο από το ποσό της εντολής που η τράπεζα αποδέχθηκε, εκτός της περιπτώσεως καταλογισμού των αναλογούντων εξόδων, η τελευταία οφείλει να εκδώσει νέα εντολή πληρωμής για την καταβολή της διαφοράς

⁸⁶⁰ Στο αστικό δίκαιο, ιδιαίτερα, για την άσκηση των δικαιωμάτων του εντολέα και του δικαιούχου απέναντι στην μεσολαβούσα τράπεζα, κρίσιμος είναι, πέρα από τη διαπίστωση του συμβατικού τους δεσμού, και ο νομικός χαρακτηρισμός της θέσης της μεσολαβούσας τράπεζας. Έτσι, το ζήτημα της κατανομής του κινδύνου και της συνεπαγόμενης ευθύνης είναι άμεσα συναρτημένο με την ερμηνεία που θα επιλεγεί από τον εφαρμοστή του δικαίου σχετικά με το ρόλο της μεσολαβούσας τράπεζας. Βλ. και παρακάτω για το έμβασμα και τη σύμβαση γύρου.

⁸⁶¹ Κοινή είναι η θέση του U.C.C., που διαφοροποιείται μόνο στο ζήτημα της *καταβολής* των τόκων, που οφείλονται και καταβάλλονται άπαξ, στον δικαιούχο ή στον εντολέα-οφειλέτη. (U.C.C. 4A-305).

⁸⁶² art. 4A-305.

⁸⁶³ Άρθρο 14, παρ. 1 της , όπου «...η μεσολαβούσα τράπεζα οφείλει να αποδώσει εντόκως στον εντολέα κάθε ληφθείσα από αυτήν πληρωμή», «...η αποστέλλουσα τράπεζα και κάθε μεσολαβούσα τράπεζα δικαιούνται την απόδοση σε αυτές κάθε ποσού που πληρώθηκε στην παραλήπτρια τράπεζα ...» και άρθρο 14 παρ. 4 «...Η τράπεζα που οφείλει να αποδώσει τα καταβληθέντα ποσά στον εντολέα εκπληρώνει την συμβατική της υποχρέωση, στον βαθμό που εκτελεί την καταβολή απευθείας υπέρ του προηγούμενου εντολέα. Κάθε μεσολαβούσα τράπεζα μετά από τον προηγούμενο εντολέα εκπληρώνει την υποχρέωσή της στην ίδια έκταση.» Επίσης, άρθρο 4A-305 (b) U.C.C. «...η τράπεζα ευθύνεται έναντι του εντολέα....».

(άρθρο 15). Ανάλογα ισχύουν και στην περίπτωση μεταφοράς πίστωσης, όπου, εάν το ποσό της εκτελεσθείσας από την μεσολαβούσα τράπεζα εντολής πληρωμής είναι μεγαλύτερο από το ποσό της εντολής που αποδέχθηκε η τράπεζα, προκύπτουν δικαιώματα διεκδίκησης του υπερβάλλοντος ποσού (άρθρο 16).

Παρόμοια αντιμετωπίζονται και άλλα θέματα, όπως της πληρωμής σε μη δικαιούχο, ή της εκτέλεσης μιας εντολής πληρωμής χωρίς την απαιτούμενη νόμιμη εξουσιοδότηση, ενεργειών δηλ. που επιφέρουν ζημία στον εντολέα-οφειλέτη, στο βαθμό που μειώνουν τα χρηματικά του διαθέσιμα, χωρίς να εκπληρώνονται, ταυτόχρονα, οι συμβατικές του υποχρεώσεις απέναντι στο δανειστή του.

Το ζήτημα της *απώλειας τόκων* και του προβληματικού πρακτικού προσδιορισμού του ύψους τους, ρυθμίζεται επίσης από τους νομικούς κανόνες της UNCITRAL (άρθρο 17) και του U.C.C.⁸⁶⁴, οι οποίοι ακολουθούν την ίδια φιλοσοφία περί μη εφαρμογής της αρχής της σχετικότητας των ενοχών, όπως και στις περιπτώσεις απώλειας κεφαλαίου.

Η μεσολαβούσα τράπεζα ευθύνεται για την πληρωμή των τόκων του ποσού της εντολής πληρωμής για την περίοδο καθυστέρησης που δημιουργήθηκε με υπαιτιότητά της, και εάν η καθυστέρηση αφορά μέρος μόνον της εντολής πληρωμής, όπως στην περίπτωση καταβολής ποσού μικρότερου της δοθείσας εντολής, ευθύνεται με την πληρωμή τόκων μόνον για το ποσό αυτό. Η ρύθμιση θεσπίζει την αυτονόητη απόδοση των τόκων στον δικαιούχο, προλαμβάνει κάθε σκέψη οικειοποίησης αδικαιολόγητου οφέλους, όταν αυτό προκύπτει από ευθύνη της τράπεζας, και είναι σε ευθεία αναλογία με την πρακτική που θέλει γρήγορες διαδικασίες στην εκτέλεση των εντολών πληρωμής. Αποτελεί, όμως, μάλλον κοινό τόπο πως η ταχύτητα των ηλεκτρονικών συστημάτων διατραπεζικών πληρωμών έχει μειώσει και τον χρόνο εκτέλεσης αλλά και τα διεκδικούμενα προς ικανοποίηση ποσά όλων των μερών, κυρίως, όμως, των οφειλετών και των δανειστών.

α) Ειδικότερα, η ευθύνη σε περίπτωση πλαστότητας ή νόθευσης του περιεχομένου της εντολής

Οι νομικοί κανόνες της UNCITRAL, στο Κεφάλαιο 2, και, συγκεκριμένα, στο άρθρο 5 που περιγράφει τις υποχρεώσεις των μερών και κυρίως της αποστέλλουσας τράπεζας, ρυθμίζουν, μεταξύ άλλων, το ζήτημα της κατανομής των κινδύνων κατά την διαβίβαση της εντολής.

---

⁸⁶⁴ άρθρο 4A-305 (α).

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο σημείο, το άρθρο 5 παρ. 1 προβλέπει ρητά τη δέσμευση του εντολέα για την εντολή, την τροποποίηση ή την ανάκληση της πληρωμής, υπό την προϋπόθεση ότι δόθηκε από τον ίδιο ή εξουσιοδοτημένο αντιπρόσωπό του. Στην περίπτωση δε, ελέγχου της γνησιότητας της εντολής, τροποποίησης ή ανάκλησης της πληρωμής, με τρόπο διαφορετικό από την απλή αντιπαραβολή των υπογραφών, ο εντολέας της, δεσμεύεται, ακόμη και εάν η εντολή δεν διαβιβάστηκε από τον ίδιο ή από πρόσωπο εξουσιοδοτούμενο από αυτόν κατά την §1 του ίδιου άρθρου, εφόσον η ακολουθούμενη, από την τράπεζα, μέθοδος διαπίστωσης της γνησιότητας κρίνεται ως εύλογη, σύμφωνα με τις συνήθειες εμπορικές πρακτικές τεκμηρίωσης (άρθρο 5 παρ.2). Επιπλέον, άκυρη είναι η συμφωνία των μερών για δέσμευση του εντολέα, αν οι προβλεπόμενες διαδικασίες τεκμηρίωσης δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως «εμπορικά εύλογες» (άρθρο 5 παρ.3). Ο εντολέας δεν δεσμεύεται, επίσης, από τις ίδιες διαδικασίες, εάν αποδείξει πως η νόθευση ή η πλαστότητα της εντολής πληρωμής, όπως έγινε αποδεκτή από την μεσολαβούσα τράπεζα και δεν εντοπίστηκε κατά την διαδικασία τεκμηρίωσης, δεν έγινε από εν ενεργεία ή πρώην υπάλληλους του ίδιου, ή από πρόσωπα που αντλούν από την σχέση τους με τον εντολέα το δικαίωμα πρόσβασης στην διαδικασία τεκμηρίωσης (άρθρο 5 παρ.4)⁸⁶⁵.

Όμοιες, κατ' αναλογία, είναι και οι γενικές ρυθμίσεις που εισάγει ο U.C.C⁸⁶⁶, ο οποίος, όμως, διαφοροποιείται, απαιτώντας την ύπαρξη ειδικής συμφωνίας (ρητής ή σιωπηρής) των μερών για τη γέννηση της υποχρέωσης τήρησης των «εμπορικά εύλογων» διαδικασιών τεκμηρίωσης και για την ενδεχόμενη απαλλαγή της ευθύνης της τράπεζας, και εισάγοντας, επιπλέον, την έννοια της *καλής πίστης*, που μπορεί να στοιχειοθετήσει ευθύνη της τράπεζας, ακόμη και στην περίπτωση που αυτή τήρησε τις προβλεπόμενες διαδικασίες τεκμηρίωσης, και το τεκμήριο της *εμπορικά εύλογης διαδικασίας τεκμηρίωσης*, για τη διαδικασία τεκμηρίωσης που αποτέλεσε επιλογή του εντολέα.

Οι νομικοί κανόνες της UNCITRAL δεν περιέχουν ειδική πρόβλεψη για την κατανομή των κινδύνων πλαστότητας ή νόθευσης της εντολής πληρωμής στα εμπλεκόμενα μέρη, όταν ο έλεγχος γνησιότητας και αυθεντικότητας του περιεχομένου μιας εντολής μπορεί να πραγματοποιηθεί με σύγκριση της υπογραφής του εντολέα με το δείγμα της υπογραφής του που τηρείται στην τράπεζα⁸⁶⁷, ανάγοντας την επίλυση του νομικού προβλήματος στις γενικές διατάξεις του αστικού

⁸⁶⁵ Η τράπεζα μπορεί να ανταποδείξει πως η πλαστότητα ή νόθευση της εντολής προέκυψε από την εκχώρηση του προαναφερόμενου δικαιώματος πρόσβασης σε λάθος πρόσωπο με ευθύνη του εντολέα και να απαλλαγεί.

⁸⁶⁶ άρθρο 4A-202-203.

⁸⁶⁷ Χρυσάνθης Χ., Η Ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των σύγχρονων τραπεζικών συναλλαγών, 1997, σελ. 272.

δικαίου κάθε χώρας. Για τις περιπτώσεις, όμως, όπου η κλασική μέθοδος παραβολής των υπογραφών είτε δεν είναι εφικτή είτε δεν είναι αξιόπιστη⁸⁶⁸, και, ως εκ τούτου, επιβάλλεται η τήρηση ιδιαίτερων διαδικασιών τεκμηρίωσης για τη γνησιότητα και αυθεντικότητα της εντολής, οι νομικοί κανόνες της UNCITRAL ακολουθούν μια σαφή φιλοσοφία κατανομής των ευθυνών. Έτσι, υποχρεώνουν την τράπεζα στην οργάνωση και λειτουργία ενός πλέγματος «εμπορικά εύλογων» διαδικασιών τεκμηρίωσης⁸⁶⁹, η τήρηση των οποίων, ουσιαστικά, εξαντλεί την οφειλόμενη από την τράπεζα επιμέλεια, έτσι ώστε ενδεχόμενη πλαστότητα ή νόθευση της εντολής πληρωμής να ανάγεται πλέον μάλλον στον κύκλο ενεργειών, παραλείψεων και γενικότερης ευθύνης του εντολέα, παρά στην ανεπάρκεια των τραπεζικών διαδικασιών τεκμηρίωσης.

Πάντως, σε περίπτωση αδυναμίας εντοπισμού της αιτίας της πλαστογραφίας της *έγγραφης και ενυπόγραφης εντολής*, η ευθύνη δέον να βαρύνει την τράπεζα, ως ευρισκόμενη σε πλεονεκτικότερη θέση από τον πελάτη για την αποτροπή των σχετικών κινδύνων, ενώ στην *ηλεκτρονική διαβίβαση της εντολής*, σε περίπτωση αμφιβολίας, η τράπεζα απαλλάσσεται από την ευθύνη της με μόνη προϋπόθεση την ορθή εφαρμογή των παραπάνω διαδικασιών τεκμηρίωσης. Ασφαλώς, κάθε απόλυτη προσέγγιση σε θέματα ευθύνης δεν μπορεί να επιλύσει, με σεβασμό στην έννοια του δικαίου, την προκύπτουσα περιπτωσιολογία, οπότε η ευελιξία των διατάξεων του ενιαίου αμερικανικού εμπορικού κώδικα μοιάζει μάλλον περισσότερο προσαρμοσμένη στην τραπεζική πραγματικότητα. Πρέπει, πάντως, να σημειωθεί, πως σε μεγάλο βαθμό οι νομικοί κανόνες της UNCITRAL έχουν διαμορφώσει αναλόγως και το σχετικό πεδίο της νομολογίας και της θεωρίας του ελληνικού δικαίου.

ΣΤ. Χρηστικότητα και λειτουργία του διεθνούς ομοιόμορφου δικαίου

Η θέσπιση ομοιόμορφων νομικών κανόνων ενσωματώνει την φιλοδοξία της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας να παράγει κείμενα νομικού συμβιβασμού, συνθλίβοντας τις «ενοχλητικές» ιδιαιτερότητες περιοχών του εθνικού δικαίου. Ίσως να αποτελεί αντίδραση στην υπερβολή μιας πολυδιαιρεμένης διεθνούς κοινωνίας σε πολλά κυρίαρχα και τυπικά ισότιμα κράτη, τα περισσότερα από τα οποία, ωστόσο,

⁸⁶⁸ Μη έγγραφη διαβίβαση εντολής πληρωμής, μη αυτοπρόσωπη εντολή, διαβίβαση με φαξ ή με ηλεκτρονικό μέσο.

⁸⁶⁹ Το «εμπορικά εύλογο» των διαδικασιών τεκμηρίωσης θα κριθεί με βάση τις αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών. Σύμφωνα με αυτές, για τη κρίση περί του «ευλόγου» θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες της κάθε εντολής, όπως λ.χ. το είδος της, το ύψος του εντελλόμενου ποσού, το χρησιμοποιούμενο μέσο διαβίβασης κ.α.

αδυνατούν να θέσουν σαφή όρια και να ρυθμίσουν αποτελεσματικά τις νέες μορφές σχέσεων. Ίσως, πάλι, να εκφράζει, μέσα από την προτασόμενη ανάγκη ενοποίησης των κανόνων του διεθνοποιημένου οικονομικού περιβάλλοντος, την επιθυμία της «κυριαρχίας» των μεγάλων έναντι των μικρών του συστήματος. Ίσως και να αποτελεί και εκδήλωση γνήσιου ενδιαφέροντος για την εναρμόνιση πολλών κανόνων δικαίου, με φόντο την διεθνή επικράτεια και με σκοπό την μείωση της συναλλακτικής αβεβαιότητας. Ίσως, και τελικά, όπως υποστηρίχθηκε⁸⁷⁰, αυτό το χάος να μην είναι αναγκαίο. Με πάντοτε επίκαιρη, ωστόσο, την ρήση⁸⁷¹ πως δεν υπάρχει τίποτε δίκαιο ή άδικο, που να μην αλλάζει φύση, ανάλογα με την γεωγραφική περιοχή, και πως τρεις μοίρες διαφορά στην απόσταση από τον Πόλο ανατρέπουν όλη την νομική επιστήμη, η υπαγωγή των διαφορετικών κανόνων σε ένα κοινό διεθνές ομοιόμορφο πλαίσιο δικαίου, αποκτά μάλλον τον χαρακτήρα ενός δύσκολα πραγματοποιήσιμου διεθνούς ιδεώδους.

Έτσι, είναι μάλλον αυταπόδεικτη η αδυναμία της πρωτοβουλίας δικαιοσύνης ενοποίησης να χαράζει με σαφήνεια τα όρια του διεθνούς ομοιόμορφου δικαίου και να προσδιορίσει τα ουσιαστικά στοιχεία, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν το αντικείμενο του⁸⁷², ή, ακόμη, να οριοθετήσει με επιστημονική ακρίβεια τα σύνορά του. Παράλληλα, δικαίως εντάσσεται στον νομικό προβληματισμό η ενδεχόμενη κατάταξη του ομοιόμορφου δικαίου ως αυτόνομου κλάδου με νομοθετική, επιστημονική και ουσιαστική αυτοτέλεια, ως προς τους αντίστοιχους κλάδους του ιδιωτικού και δημοσίου διεθνούς δικαίου⁸⁷³, με σκοπό την επιβολή της εφαρμογής της διεθνούς συμβατικής υποχρέωσης, άποψη που, παρά το αυστηρόν του περιεχομένου της, διασφαλίζει σε μεγαλύτερο βαθμό την αποτελεσματικότητα της ενοποίησης των εθνικών δικαίων.

Παρά ταύτα, θα πρέπει κανείς, προς το παρόν, να αρκεστεί στην διαπίστωση πως υφίστανται πολλές εναλλακτικές νομικές τεχνικές για την υλοποίηση της δικαιοσύνης εναρμόνισης και ενοποίησης, και πως το ουσιαστικό περιεχόμενο του ομοιόμορφου δικαίου αποτελεί ένα σημείο τομής του διεθνούς και του εθνικού δικαίου, προσδίδοντας τις αντίστοιχες νομικές διαστάσεις στις σύγχρονες συναλλακτικές σχέσεις⁸⁷⁴.

⁸⁷⁰ Χρυσάνθης, ο.π., με παραπομπή στον *Rene David*, *The International Unification of Private Law*, (1971), σελ. 12.

⁸⁷¹ *Englisch Karl*, Εισαγωγή στην νομική σκέψη, β' έκδοση, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, 1986, όπου αναφέρεται η ρήση του Pascal.

⁸⁷² Χρυσάνθης, ο.π., με παραπομπή σε *Mateucci M.*, *Introduction a l' etude systematique du droit uniforme*, 1957, σελ. 406.

⁸⁷³ Βαλληνδάς Π., *Αυτονομία του διεθνούς ομοιόμορφου δικαίου*, 1959, RHDI 8, σελ. 9 επ.

⁸⁷⁴ Ζάϊκος Ν., *Διεθνές Ομοιόμορφο Δίκαιο*, Σημείο Επαφής του Διεθνούς και του Εθνικού Δικαίου, Ορισμένες σκέψεις, ΕΕΕυρΔ, 2002.561.

Είναι, επίσης, κοινή η διαπίστωση πως οι περιοχές του δικαίου που είναι δεκτικές ομοιόμορφων κανόνων, είναι οι «εκλογικευμένες», όπως το εμπορικό δίκαιο ή το δίκαιο των επικοινωνιών και όχι οι «συναισθηματικές», όπως το ποινικό ή το οικογενειακό δίκαιο⁸⁷⁵, αφού είναι, κατά τεκμήριο, ανεπιθύμητη η αμφισβήτηση ή η άλωση των πολιτισμικών αξιών κάθε χώρας, στο μέτρο που προαπαιτείται και η διασφάλιση της συμβατότητας των καινοτόμων νομικών κανόνων με την προϋφιστάμενη νομική παράδοση των χωρών⁸⁷⁶.

Λογική, λοιπόν, εξέλιξη αποτέλεσε η θέσπιση ομοιόμορφων κανόνων δικαίου, μεταξύ άλλων περιοχών του δικαίου⁸⁷⁷ και στον τομέα των εμπορικών συναλλαγών, μέσα από τη σύσταση ειδικών θεσμικών μηχανισμών προώθησης της δικαιοσύνης ομοιομορφίας, όπως αυτή της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο (UNCITRAL). Δεν μπορεί, όμως, να μην σημειωθεί πως ο χαμηλός αριθμός συμμετοχής των κρατών, στις περισσότερες διεθνείς συμβάσεις, που αποτελούν δικαιοπαρασκευαστικό έργο της UNCITRAL, παρά την πρόθεση ισόρροπης γεωγραφικής κατανομής και τον σεβασμό στις κοινωνικές, οικονομικές και αναπτυξιακές ιδιαιτερότητες των χωρών, αποκαλύπτει την διστακτικότητά τους να προχωρήσουν με αποφασιστικότητα στην ενοποίηση του εμπορικού δικαίου. Αυτή είναι και η αιτία που η δικαιοπαραγωγική δραστηριότητα της UNCITRAL αφορά την έκδοση και υιοθέτηση μη δεσμευτικών πράξεων⁸⁷⁸, επιλέγοντας την συμβιβαστική μορφή του ήπιου δικαίου (soft law) ή των προτάσεων de lege ferenda, με το διακριτικό δικαίωμα των κρατών να τα ενσωματώσουν στην εθνική τους νομοθεσία, απέχοντας από την συγκρουσιακή και, πιθανώς, ατελέσφορη έκδοση δεσμευτικών διεθνών κανόνων.

Θα ήταν, ασφαλώς, πολύ ενδιαφέρουσα η προοπτική θέσπισης ουσιαστικών ομοιόμορφων κανόνων τραπεζικού δικαίου, χωρίς την ανάγκη επιστράτευσης κανόνων συνδέσεως⁸⁷⁹ ή η παρουσία διατάξεων αυτοδύναμης εφαρμογής⁸⁸⁰, όμως, μάλλον, κάτι τέτοιο θα πρέπει να τοποθετηθεί ως μακρινό ενδεχόμενο. Μέχρι την υλοποίηση αυτού του ιδεατού στόχου, τα βήματα προόδου θα πρέπει να απέχουν από επιβαλλόμενες λύσεις, που, ίσως, δικαίως, προκαλούν την δικαιοφοβή στάση των

⁸⁷⁵ Χρυσάνθης, ο.π., με παραπομπή σε *Graveson R. H.*, The international unification of law, AJCL 1968, σελ. 6.

⁸⁷⁶ Δεληγιάννη-Δημητράκου Χ., Εισαγωγή στο Συγκριτικό Δίκαιο, 1997, σελ. 3.

⁸⁷⁷ Αεροπορικό και ναυτικό δίκαιο, δίκαιο πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας κλπ.

⁸⁷⁸ Υποδείγματα νόμων (model laws), νομικοί οδηγοί (legal guides), υπομνήματα (notes).

⁸⁷⁹ Παπασιώπη- Πασιά Ζ., Κανόνες άμεσου εφαρμογής και κανόνες ουσιαστικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, 1989, σελ. 71 επ.

⁸⁸⁰ Που προϋποθέτει την ύπαρξη αυτοτέλειας και πληρότητας των διατάξεων, καθώς και αναγνώρισης δικαιωμάτων αγωγής σε ιδιώτες. Βλ. *Γιόκαρη Α.*, Η πρακτική των δικαιοδοτικών οργάνων στην εφαρμογή του διεθνούς συμβατικού δικαίου, 1986, σελ. 31 επ.

εθνικών νομοθετών. Καλούνται, έτσι, να περιοριστούν στην σταδιακή διαμόρφωση μιας κοινής δικαιοϊκής συνείδησης με την χρήση εναλλακτικών νομοτεχνικών μεθόδων, που μπορεί να συντελέσει στην εκπλήρωση της «ήπιας» υποχρέωσης των κρατών έναντι της διεθνοποιημένης αγοράς και κοινωνίας, μέσω της εκούσιας αποδοχής ενός αλλοδαπού δικαίου με δανεισμό ξένων δικαιοϊκών ρυθμίσεων⁸⁸¹ ή, απλά, μέσω της έμμεσης επίδρασης και της αναγνώρισης της χρηστικότητας και λειτουργικότητας των διεθνών ομοιόμορφων κανόνων.

Η θέσπιση ομοιόμορφων κανόνων ασφυκτιά ανάμεσα σε μια επιθυμία, αυτή του εθνικισμού του δικαίου, και σε μια ανάγκη, αυτή της συμμετοχής σε ένα ενιαίο παγκόσμιο περιβάλλον. Το στοίχημα της διεθνούς κοινότητας είναι να μετατρέψει τις δύο, φαινομενικά ενδεχομένως, αντίρροπες και ασύμβατες τάσεις σε συμπληρωματικές. Να προωθήσει την κοινή νομική γλώσσα, την κοινή νομική σκέψη, την κοινή νομική δομή, την παγκοσμιοποίηση του δικαίου.

Ειπώθηκε⁸⁸² πως, εάν είναι αληθές ότι στο πλαίσιο κάθε κράτους υπάρχει μια σειρά οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών κριτηρίων που εμπνέουν την νομοθετική δραστηριότητα, είναι εξίσου αληθινό, πως το ίδιο, κατ' αναλογία, μπορεί να συμβεί στο πλαίσιο μιας κοινότητας κρατών, με ενδεχόμενη κατάληξη την υιοθέτηση ομοιόμορφων κανόνων δικαίου που θα μπορούν να ρυθμίζουν ανάλογα θέματα στο εσωτερικό των αντίστοιχων εθνικών συστημάτων. Ειπώθηκε, όμως, χρόνια πριν, σε έναν πιο απλό κόσμο. Σήμερα η τύχη της ομοιομορφίας του δικαίου κρίνεται από την γενικότερη θέση όλων για την έκταση και το βάθος της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας. Από την αντίληψη των πολιτών για την αξία των επιμέρους στοιχείων που συνθέτουν την έννοια της εθνικής κυριαρχίας. Από το ερώτημα εάν υπάρχει γνήσια διάθεση των κρατών να θυσιάσουν μεγάλο μέρος της εθνικής τους δικαιοϊκής ιδιομορφίας συμμετέχοντας σε έναν νέο νομικό κόσμο. Προς το παρόν, η απάντηση είναι τόσο ασαφής, όσο πολλές φορές και η ίδια η νομική επιστήμη.

⁸⁸¹ Δεληγιάννη-Δημητράκου Χ., Εισαγωγή στο Συγκριτικό Δίκαιο, 1997, σελ.117-121.

⁸⁸² Χρυσάνθης, ο.π., με παραπομπή σε Malintoppi A., Les rapports entre droit uniforme et droit international prive, RCAD, 1965, 67.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Η ΕΝΤΟΛΗ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΜΕ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

Ι. ΓΕΝΙΚΑ

Α. Η εντολή μεταφοράς κεφαλαίων

Στη σύγχρονη οικονομία η εντολή μεταφοράς κεφαλαίων με την μεσολάβηση των τραπεζών καταλαμβάνει ένα μεγάλο μέρος των τραπεζικών δραστηριοτήτων και εξυπηρετεί την ταχύτητα αλλά και την ασφάλεια των συναλλαγών. Η ανάγκη εξυπηρέτησης ενός μεγάλου όγκου τραπεζικών συναλλαγών σε συνδυασμό με την αλματώδη ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών οδήγησαν στην εκτεταμένη, πλέον, διάδοση των συστημάτων πληρωμής για τη διεκπεραίωση εντολών μεταφοράς κεφαλαίων, που, ως επί το πλείστον, δεν πραγματοποιούνται με μετρητά αλλά με το λεγόμενο λογιστικό χρήμα.

Με την τραπεζική αυτή δραστηριότητα οι τράπεζες μεσολαβούν για λογαριασμό των πελατών τους, προκειμένου να εκπληρώσουν χρηματικές οφειλές των τελευταίων. Ο πελάτης – οφειλέτης, αντί να καταβάλλει ο ίδιος τα οφειλόμενα στο δανειστή του, δίνει εντολή⁸⁸³ στην τράπεζά του να πιστώσει το λογαριασμό του δανειστή του (καταβάλλοντας μετρητά ή πιστώνοντάς τον μόνο λογιστικά), είτε αυτός τηρείται στην ίδια τράπεζα είτε σε άλλη⁸⁸⁴.

Στην εντολή μεταφοράς κεφαλαίων εμπεριέχονται δύο λειτουργίες⁸⁸⁵: Η μία είναι η εντολή μεταφοράς κεφαλαίων, την οποία απευθύνει ο πελάτης στην τράπεζά του, η οποία δεν είναι παρά η εντολή να πληρώσει τον δικαιούχο· η άλλη είναι η εγγραφή στο λογαριασμό του δικαιούχου, η οποία αποτελεί και την εκτέλεση αυτής της σύμβασης.

---

⁸⁸³ *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisation du paiements, 1996, σ. 97.

⁸⁸⁴ *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου 2002, σ.84.

⁸⁸⁵ *Grua F.*, Contrats Bancaires, tome 1, Contrats de services, p.168.

Ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί ότι η εντολή μεταφοράς χρημάτων δεν είναι πάντοτε απλά και μόνο μία εντολή πληρωμής. Αν η εντολή πίστωσης ορισμένου λογαριασμού συνδυάζεται με αντίστοιχη χρέωση του λογαριασμού του εντολέα που τηρείται στην τράπεζα⁸⁸⁶, τότε, περιλαμβάνει, και την υπόδειξη, από τον πελάτη στην τράπεζά του, του προσώπου εκείνου, προς το οποίο επιθυμεί να γίνει η απόδοση/καταβολή των κατατιθεμένων σε αυτήν κεφαλαίων του. Αυτή η υπόδειξη είναι καθοριστική και για την εγκυρότητα της απόδοσης των κεφαλαίων από την τράπεζα, δηλαδή, του δικαιώματος της τράπεζας να χρεώνει το λογαριασμό του πελάτη της με τα ποσά, τα οποία αυτός επιθυμεί να μεταφερθούν⁸⁸⁷.

Τα δικαιώματα του δικαιούχου - δανειστή πάνω στα κεφάλαια γεννώνται από την απλή εγγραφή αυτών στο πιστωτικό υπόλοιπο του λογαριασμού του. Επομένως, λαμβάνουν χώρα δύο ενέργειες, οι οποίες, όμως, είναι απολύτως διακριτές μεταξύ τους. Η *πρώτη* είναι η εντολή, η οποία δίνεται στην τράπεζα από τον πελάτη της-οφειλέτη και η *δεύτερη* είναι η εγγραφή του ποσού από την τράπεζα στο λογαριασμό του δικαιούχου-δανειστή. Έτσι, η απαίτηση του εντολέα απέναντι στην τράπεζά του για καταβολή, την οποία γεννά η σύμβαση κατάθεσης, δεν συνδέεται με την απαίτηση, την οποία γεννά για τον δικαιούχο η πιστωτική εγγραφή του ποσού στο λογαριασμό του.

Τη διεκπεραίωση συναλλαγών μεταξύ διαφορετικών τραπεζών ανέλαβε στην Ελλάδα, με πρωτοβουλία των μεγαλύτερων ελληνικών τραπεζών, η ΔΙΑΣ Α.Ε., που αποτελεί ένα Εθνικό Διατραπεζικό Σύστημα συμψηφισμού πληρωμών. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι συναλλαγές που πραγματοποιούνται μεταξύ των κεντρικών τραπεζών των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) εξυπηρετούνται αντιστοίχως από το σύστημα TARGET (Trans-European Automated Real time Gross settlement Express Transfer system), ενώ, τέλος, οι συναλλαγές μεταξύ των λοιπών τραπεζών ενός κράτους – μέλους και της κεντρικής του τράπεζας εξυπηρετούνται μέσω υποσυστήματος, που στην Ελλάδα ονομάζεται ΕΡΜΗΣ⁸⁸⁸.

Οι πράξεις μεταφοράς κεφαλαίων για λογαριασμό πελατών ή άλλων τραπεζών, τις οποίες μπορούν να αναλάβουν πιστωτικά ή/και χρηματοδοτικά ιδρύματα

⁸⁸⁶ Σε αντίθεση με τη γαλλική νομική επιστήμη που απαιτεί στη σύμβαση γύρου τον συνδυασμό πίστωσης του λογαριασμού του δικαιούχου και ισόποσης χρέωσης του λογαριασμού του εντολέα, η ελληνική νομική επιστήμη δέχεται ότι τα κεφάλαια που εντέλλονται να μεταφερθούν μπορεί να περιέρχονται στην τράπεζα και με αυτούσια καταβολή χρήματος από τον εντολέα.

⁸⁸⁷ Αν, πάντως, το κεφάλαιο, στο οποίο αφορά η εντολή, περιέρχεται στη μεσολαβούσα τράπεζα με χρέωση του λογαριασμού του, η χρέωση αυτή και τα σχετικά ζητήματα δεν αφορούν στη σύμβαση τραπεζικού γύρου, αλλά στη σύμβαση που διέπει την τήρηση του χρεούμενου λογαριασμού (τραπεζική κατάθεση).

⁸⁸⁸ *Ψυχομάνης Σπ.*, Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σ. 66.

αναφέρονται στον κατάλογο δραστηριοτήτων του άρθρου 24 παρ.1 Ν. 2076/1992⁸⁸⁹. Είναι δε στενά συνδεδεμένες με την ανάπτυξη συστημάτων πληρωμής χωρίς χρήση μετρητών αλλά με λογιστικό, πλαστικό ή ηλεκτρονικό χρήμα⁸⁹⁰.

Στους τίτλους που θα ακολουθήσουν στο πρώτο αυτό μέρος, θα εξεταστούν, ειδικότερα, η σύμβαση γύρου και το τραπεζικό έμβασμα, ως οι κλασικές πράξεις εντολών πληρωμής με μεταφορά κεφαλαίων, ενώ στον τρίτο τίτλο θα γίνει μια σύντομη αναφορά στις ρυθμίσεις του π.δ. 33/2000 για τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων.

B. Προϋποθέσεις κύρους της εντολής

Η εντολή μεταφοράς κεφαλαίων δεν υπόκειται σε κάποιο τύπο⁸⁹¹, αλλά διαμορφώνεται ελεύθερα στα πλαίσια της ελευθερίας των συμβάσεων (άρθρο 5 Συν 1975/1986/2001, 361 ΑΚ). Η τράπεζα ωστόσο, έχει τη δυνατότητα να υποβάλλει την παροχή αυτής της υπηρεσίας σε συγκεκριμένες διατυπώσεις, δηλαδή σε έντυπα, τα οποία η ίδια παρέχει προς διευκόλυνση της διαδικασίας⁸⁹².

Όσον αφορά τις υπόλοιπες προϋποθέσεις, είναι κατ' αρχήν ίδιες με αυτές του κοινού δικαίου. Η εκ μέρους του πελάτη (οφειλέτη) εντολή προς την τράπεζα είτε είναι πρόταση προς κατάρτιση συμβάσεως εντολής (ΑΚ 713), την οποία μπορεί και δεσμεύεται να αποδεχθεί η τράπεζα, καταρτιζομένης, έτσι, της συμβάσεως, είτε είναι μονομερής απευθυντέα δήλωση βουλήσεως, η οποία δεσμεύει την τράπεζα⁸⁹³, και αποτελεί για αυτήν υποχρεωτική οδηγία στα πλαίσια υφιστάμενης ήδη συμβάσεως εντολής, που κατατείνει στην ενεργοποίηση της μεταφοράς κεφαλαίων. Η βούληση δεν πρέπει να είναι ελαττωματική, το αντικείμενο και ο σκοπός δεν πρέπει να είναι παράνομος, ενώ τα συμβαλλόμενα πρόσωπα θα πρέπει να έχουν την απαιτούμενη δικαιοπρακτική ικανότητα. Πάντως, από τη στιγμή κατά την οποία η εντολή μεταφοράς κεφαλαίων περιλαμβάνει, ταυτοχρόνως, την εντολή, η οποία δίνεται στην τράπεζα να εξοφλήσει την οφειλή του εντολέα απέναντι στο δικαιούχο, αλλά και την υπόδειξη του τρίτου προσώπου, στον οποίο πρέπει να γίνει η απόδοση/καταβολή των κεφαλαίων –όταν δηλ. συνδυάζεται με αντίστοιχη χρέωση του υφιστάμενου

⁸⁸⁹ Βλ. παραπάνω Γενικό Μέρος.

⁸⁹⁰ Η επιταγή θα εξεταστεί αμέσως παρακάτω (κεφάλαιο Β.Ι) ως το κατεξοχήν – μαζί με την πιστωτική κάρτα- μέσο τραπεζικής πληρωμής.

⁸⁹¹ *Grva*, § 161.

⁸⁹² Έτσι, εντολή, η οποία δεν ακολουθεί τον τύπο, τον οποίο προβλέπει η τράπεζα, μπορεί να δώσει στην τελευταία το δικαίωμα να αρνηθεί την εκτέλεσή της.

⁸⁹³ Μέχρι την πίστωση του λογαριασμού ο πελάτης μπορεί να την ανακαλέσει.

λογαριασμού του πελάτη-, το κύρος της εξαρτάται από το κύρος αυτών των δύο επιμέρους πράξεων, οι οποίες τη συνθέτουν.

Το δικαίωμα του δικαιούχου – δανειστή της απαίτησης γεννάται από την στιγμή της εγγραφής της πίστωσης του ποσού στο λογαριασμό του⁸⁹⁴. Από τη στιγμή κατά την οποία η τράπεζα εκτελεί τη μεταφορά των κεφαλαίων, έχοντας λανθασμένα την εντύπωση ότι ο λογαριασμός του πελάτη της έχει τα απαιτούμενα κεφάλαια, το δικαίωμα που αποκτά ο δικαιούχος από την εγγραφή, την εμποδίζει να αναζητήσει από αυτόν τα κεφάλαια που μετέφερε, αν στηρίζει το δικαίωμά του αυτό σε έγκυρη απαίτηση. Μπορεί να στραφεί μόνο κατά του πελάτη της, ο οποίος της έδωσε τη σχετική εντολή, επικαλούμενη τις διατάξεις περί αποδόσεως των δαπανών προς εκτέλεση της εντολής (ΑΚ 722).

Κατά την ίδια έννοια, ελαττώματα, τα οποία αφορούν την αιτία της εντολής δεν επηρεάζουν το κύρος της εντολής μεταφοράς κεφαλαίων, αφού η αιτία, που είναι η σχέση η οποία συνδέει τον εντολέα με το δικαιούχο (σχέση αξίας), δεν επηρεάζει την εντολή⁸⁹⁵. Αν η σχέση αξίας είναι άκυρη ή αν ο εντολέας δεν είναι πραγματικά οφειλέτης του δικαιούχου, ο πρώτος δικαιούται ασφαλώς να στραφεί κατά του τελευταίου (904 ΑΚ). Αυτό, όμως, δεν επηρεάζει τη σχέση της τράπεζας με τον δικαιούχο, ούτε και θίγει το κύρος της πληρωμής, την οποία έχει πραγματοποιήσει η τράπεζα στον τελευταίο⁸⁹⁶.

Γ. Λήξη της εντολής

Ελλείπει ειδικότερης ρύθμισης και βάσει όσων υποστηρίζονται για τις προσωποπαγείς συμβάσεις, η εντολή πληρωμής καθίσταται ανενεργής, όταν ο πελάτης χάσει την δικαιοπρακτική του ικανότητα, ή ανακαλέσει την εντολή⁸⁹⁷. Βεβαίως, η εντολή λύεται και όταν συντρέξουν στο πρόσωπο του εντολέα τα περιστατικά της 726 ΑΚ, εκτός και αν η σύμβαση προβλέπει διαφορετικά.

⁸⁹⁴ Έτσι, και στο γαλλικό δίκαιο. Για να θεωρείται ότι μια πληρωμή συντελέστηκε, πρέπει το ποσό να περιέλθει στην πλήρη και αποκλειστική διάθεση του δανειστή, κατά τρόπο οριστικό και ανέκκλητο, χωρίς όρους και προϋποθέσεις. *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisé du paiements, 1996, σ. 276-277.

⁸⁹⁵ Το αφηρημένο και αναιτιώδες της απαίτησεως του λήπτη ανταποκρίνεται στη συναλλακτική αποστολή της εντολής μεταφοράς κεφαλαίων και στη λειτουργία της ως ταχύ και δραστικό μέσο τραπεζικών πληρωμών.

⁸⁹⁶ Για τις περιπτώσεις άρσης του απροβλήτου των ενστάσεων κατά του λήπτη βλ. αναλυτικά παρακάτω.

⁸⁹⁷ Πρβλ. *Oechsler*, Überweisungsverkehr, in: *Derleder / Knops / Bamberger* (Hrsg), Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht, 2004., § 27, 28.

Τα γεγονότα αυτά είναι δυνατό να εμποδίσουν την εκτέλεση της εντολής, μόνο αν λάβουν χώρα πριν από την εγγραφή της χρέωσης στο λογαριασμό του εντολέα και της ταυτόχρονης πίστωσης στο λογαριασμό του δικαιούχου, αφού μόνο από τη στιγμή αυτή ο εντολέας χάνει την κυριότητα επί των κεφαλαίων του. Κρατούσα είναι, λοιπόν, η άποψη⁸⁹⁸ ότι δεν υπάρχει έγκυρη εντολή, όταν τα ως άνω γεγονότα επισυμβούν μεταγενέστερα της δοθείσης εντολής, πριν, όμως, την πίστωση του λογαριασμού του δικαιούχου, λόγω της έλλειψης νομιμοποιητικού λόγου⁸⁹⁹ της ενέργειας της τράπεζας για εκτέλεση της μεταφοράς⁹⁰⁰.

Η τράπεζα, όμως, είναι πιθανό να μη γνωρίζει αυτά τα γεγονότα, και το ερώτημα, το οποίο τίθεται, είναι αν η πληρωμή παραμένει έγκυρη. Η απάντηση είναι μάλλον θετική, εφόσον πρόκειται για θάνατο ή επιγενόμενη ανικανότητα μετά την εντολή⁹⁰¹. Σε κάθε περίπτωση, το βάρος απόδειξης της έλλειψης γνώσης το φέρει η τράπεζα.

Παρόμοια, η ανάκληση της εντολής επιφέρει αποτελέσματα, μόνο από τη στιγμή κατά την οποία ο εντολοδόχος είχε τη δυνατότητα να λάβει γνώση αυτής και όχι από τη στιγμή, κατά την οποία αυτή εκφράστηκε. Δεδομένου ότι η ανάκληση αποτελεί δήλωση βουλήσεως, που προϋποθέτει εκκρεμότητα της σχέσεως, αν αυτή περιέλθει στην τράπεζα μετά την εκτέλεση της εντολής πληρωμής, δεν έχει, πλέον, καμία νομική ενέργεια. Όταν για την εκτέλεση της εντολής μεσολαβεί υποκατάστημα ή τράπεζα διαφορετική από αυτή του εντολέα, η έγκαιρη διαβίβαση της ανάκλησης στο υποκατάστημα που θα εκτελέσει την εντολή είναι ευθύνη της τράπεζας⁹⁰².

⁸⁹⁸ Αντίθετα, *Τριανταφυλλάκης*, Σύμβαση τραπεζικού γύρου και εντολή μεταφοράς πίστωσης. Νομικά προβλήματα ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου, Δ 1992.427.

⁸⁹⁹ Η κρατούσα, μάλιστα, άποψη στη Γερμανία δέχεται την ύπαρξη άμεσης αξίωσης αδικαιολόγητου πλουτισμού της τράπεζας κατά του λήπτη, ακόμη και όταν η αιτία (causa) στη σχέση αξίας είναι απαίτηση για εξόφληση. *Canaris*, WM 1980, σελ.355.

⁹⁰⁰ Βλ. όμως, ΑΠ 467/1990, ΕλλΔνη 1991.117, όπου κρίθηκε πως αν κατατέθηκαν σε τράπεζα χρήματα με την εντολή αποστολής και κατάθεσής τους σε άλλη τράπεζα, ο τυχόν θάνατος του καταθέτη, μετά την αρχική κατάθεση, δεν επηρεάζει την εξέλιξη της ενοχής και, επομένως, ο τρίτος, υπέρ του οποίου έγινε η αποστολή, μόλις εκτελεστεί η αρχική σύμβαση και περιέλθουν τα χρήματα στην τράπεζά του, έχει δικαίωμα είσπραξης του ποσού, έστω και αν μετά την πρώτη κατάθεση, πέθανε ο αρχικός καταθέτης.

⁹⁰¹ *Grua*, § 162.

⁹⁰² *Τριανταφυλλάκης*, ο.π. σελ. 414.

Δ. Οι υποχρεώσεις τις οποίες γεννά η εντολή

1. Υποχρέωση πληρωμής

Με την προϋπόθεση ότι η εντολή είναι κανονική και νόμιμη, η τράπεζα οφείλει να χρεώσει το λογαριασμό του εντολέα με το ποσό, το οποίο της εντέλλεται, και να πιστώσει αντίστοιχα το λογαριασμό του δικαιούχου.

Το αναλαμβανόμενο από την τράπεζα έργο είναι η πραγματοποίηση της μεταφοράς κεφαλαίων με την δημιουργία χρηματικής απαίτησης για το ποσό, στο οποίο αφορά η εντολή, καθώς και με την ανάληψη ίδιας νομικής δέσμευσης απέναντι στον δικαιούχο. Η ανάληψη της δέσμευσης αυτής επιφέρει την εκπλήρωση των συμβατικών υποχρεώσεων της έναντι του πελάτη της, ενώ, συγχρόνως, και σε ό,τι αφορά την έννομη σχέση εντολέα - δικαιούχου (οφειλέτη – δανειστή), συνιστά, κατά κανόνα, καταβολή⁹⁰³, σύμφωνα με την 416 ΑΚ⁹⁰⁴.

Η τράπεζα οφείλει να ενεργήσει με απόλυτη συνέπεια. Κάθε αδικαιολόγητη καθυστέρηση δύναται να επιφέρει βλάβη στον πελάτη της, την οποία οφείλει να αποκαταστήσει. Ο χρόνος, μέσα στον οποίο οφείλει να ενεργήσει, ορίζεται συνήθως από τον εντολέα ή κρίνεται από τις ειδικότερες συνθήκες. Αυξημένη επιμέλεια απαιτείται, όταν πρόκειται για συναλλαγές, οι οποίες υπόκεινται σε διακυμάνσεις λόγω συναλλαγματικών ισοτιμιών⁹⁰⁵.

Κατά ένα γενικότερο κανόνα, η τράπεζα ευθύνεται για το αποτέλεσμα των πράξεων, οι οποίες εντάσσονται στα πλαίσια της εξουσίας της, στη σφαίρα δηλ. της δικής της επιρροής. Συνεπώς, αν για την εκτέλεση της μεταφοράς μεσολαβεί μία άλλη τράπεζα, και δεν πιστώθηκε ο λογαριασμός του δικαιούχου, ευθύνη της εντολοδόχου τράπεζας μπορεί να στοιχειοθετηθεί, με τους όρους και τις προϋποθέσεις, που θα αποτελέσουν αντικείμενο αναλυτικότερης εξέτασης, επ' αφορμή της παρουσίασης της σύμβασης γύρου και του τραπεζικού εμβάσματος.

⁹⁰³ Βλ. *Χρυσάνθης*, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 856/1995, ΔΕΕ 1996.709. Αντίθετα, ο *Τριανταφυλλάκης*, Δ 1992.418, υποστηρίζει ότι προσομοιάζει περισσότερο προς τη δόση αντί καταβολής (419 ΑΚ), δεδομένου ότι, για να συντελείται έγκυρη και προσήκουσα καταβολή, πρέπει να δίνονται μετρητά (βλ. και άρ. 1034 ΑΚ), αφού η λογιστική παροχή δεν είναι υποχρεωτική για το δανειστή.

⁹⁰⁴ Η οποία, αν είναι πραγματική και προσήκουσα, περιάγει το δανειστή σε υπερημερία (349 ΑΚ) και μεταθέτει σε αυτόν τους κινδύνους της παροχής (π.χ. συναλλαγματικούς κινδύνους).

⁹⁰⁵ Η άρνηση ημεδαπής τράπεζας να πληρώσει έμβασμα σε αλλοδαπή εταιρία λόγω απεργίας του προσωπικού της, δημιουργεί υποχρέωση της τράπεζας από την υπερημερία της για αποζημίωση της αλλοδαπής εταιρίας. Κι αυτό, γιατί θα ήταν δυνατό να πληρωθεί το έμβασμα από το προσωπικό ασφαλείας με συμβατά μέσα (λόγω παύσης του μηχανογραφικού συστήματος της τράπεζας, η οποία, πάντως, δεν αποδείχτηκε). ΑΠ 1122/2003, ΕΤρΑξΧρΔ 2004.81.

2. Η υποχρέωση διενέργειας ελέγχων

Ελλείψει ειδικής ρύθμισης, οι όροι, οι οποίοι πρέπει να πληρωθούν δεν διαφέρουν από αυτούς που ισχύουν για το σύνολο των τραπεζικών συμβάσεων και επιβάλλονται από τους κανόνες της καλής πίστης αλλά και την τραπεζική πίστη ή την τραπεζική πρόνοια για ίδιο λογαριασμό. Έτσι, η τράπεζα οφείλει να ελέγχει αν ο εντολέας έχει την ικανότητα και την εξουσία να διαθέτει κεφάλαια, να διαπιστώνει την έλλειψη ανάκλησης και, κυρίως, να επιβεβαιώνει ότι η εντολή προέρχεται πράγματι από τον πελάτη της ή από το νόμιμο εκπρόσωπό του.

Αν η εντολή είναι *γραπτή*, η τράπεζα οφείλει να αντιπαραβάλει την υπογραφή στην εντολή με το δείγμα υπογραφής του πελάτη της που -οφείλει να- έχει στην κατοχή της. Οποιαδήποτε ένδειξη, η οποία δύναται να γεννήσει αμφιβολίες για την αυθεντικότητα της εντολής, την υποχρεώνει να αναβάλλει την εκτέλεσή της, προκειμένου να ζητήσει επιβεβαίωση από τον πελάτη της. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις εντολής μεταφοράς κεφαλαίων, απαιτείται από την τράπεζα να επιδείξει πιο αυξημένη προσοχή και να διαθέτει περισσότερο χρόνο για τον έλεγχο της συναλλαγής⁹⁰⁶.

Αν η εντολή έχει δοθεί με *φαξ*⁹⁰⁷ ή από το *τηλέφωνο*, οι απαιτούμενοι έλεγχοι καθίστανται δυσχερέστεροι. Η χρήση αυτών των μεθόδων ενέχει συχνά το στοιχείο του επείγοντος, με αποτέλεσμα η τράπεζα να μην έχει τον επιθυμητό χρόνο να προβεί στις απαιτούμενες εξακριβώσεις. Φαίνεται, όμως, ότι είναι αναγκαία η επιβεβαίωση ότι η εντολή προέρχεται από τον πελάτη της.

3. Άλλες παρεπόμενες υποχρεώσεις

Στις υποχρεώσεις, οι οποίες προηγήθηκαν, είναι δυνατό να προστεθούν και άλλες παρεπόμενες. Έτσι, μπορεί να υπάρχει υποχρέωση παροχής συμβουλής και υποχρέωση ελέγχου της κανονικότητας της μεταφοράς, ιδίως, όταν η μεταφορά συνοδεύεται από ειδικότερες οδηγίες ή διευκρινήσεις, οι οποίες είναι δυνατό να συνίστανται και σε χρεώσεις ή όρους.

⁹⁰⁶ ΕφΑθ 6565/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.115 = ΕΕμπΔ 1995.248 = ΔΕΕ 1995.72, ΕφΘεσ 922/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.393, ΜΠρΘεσ 18245/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.628, ΜΠρΘεσ 693/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.106.

⁹⁰⁷ Βλ. πιο πάνω.

4. Υποχρεώσεις των μεσολαβουσών τραπεζών

Αν ο εντολέας και ο δικαιούχος είναι πελάτες διαφορετικών τραπεζών, η εκτέλεση της εντολής απαιτεί την μεσολάβηση της τράπεζας του δικαιούχου, προκειμένου να πιστωθεί το ποσό των κεφαλαίων, το οποίο μεταφέρεται στο λογαριασμό του.

Η τράπεζα του δικαιούχου φαίνεται ότι ενεργεί με *διπλή ιδιότητα*.

Από τη μία, είναι ο εντολοδόχος του δικαιούχου. Κάποιοι θεωρητικοί⁹⁰⁸ κάνουν λόγο, εν προκειμένω, για διοίκηση αλλοτρίων (άρθρο 722 ΑΚ). Φαίνεται, ωστόσο, ότι η τράπεζα ενεργεί στα πλαίσια μίας γενικότερης εντολής, η οποία περιέχεται σιωπηρά στην σύμβαση ανοίγματος λογαριασμού⁹⁰⁹.

Από την άλλη, όμως, η τράπεζα του δικαιούχου ενεργεί και ως εντολοδόχος, στη θέση της τράπεζας του εντολέα της μεταφοράς των κεφαλαίων. Αυτό σημαίνει ότι αυτή αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει την εντολή. Τίθεται, έτσι, αυτομάτως το ζήτημα της ευθύνης της τράπεζας του εντολέα για πιθανόν πταίσμα της τράπεζας του δικαιούχου, αλλά και της νομικής φύσης της σχέσεως των δύο τραπεζών. Το ζήτημα επιλύεται με πρόκριση του χαρακτηρισμού της δεύτερης ως βοηθού εκπληρώσεως και όχι ως υποκατάστατου⁹¹⁰, η ανάλυση του οποίου θα επιχειρηθεί στα ειδικότερα θέματα που θα εξεταστούν με αφορμή τη σύμβαση γύρου και τη σύμβαση τραπεζικού εμπάσματος⁹¹¹.

⁹⁰⁸ *Hamel / Lagarde / Jauffret*, Droit commercial, τόμ. 2, 1980, no 1739.

⁹⁰⁹ Αν πρόκειται για εκτέλεση εντολής του δικαιούχου τίθεται το ζήτημα αν ο δικαιούχος ευθύνεται για το πταίσμα της τράπεζας του κατά την εκτέλεση της μεταφοράς των κεφαλαίων.

⁹¹⁰ Η μεσολάβηση μίας τρίτης τράπεζας ανάμεσα στην τράπεζα του εντολέα και στην τράπεζα του δικαιούχου στα πλαίσια της εκτέλεσης μίας εντολής μεταφοράς κεφαλαίων χαρακτηρίζεται από τον *Grua*, § 166 ως υποκατάσταση. Στην περίπτωση αυτή, ο υποκατάστατος επιλέγεται από την τράπεζα του εντολέα. Είναι, όμως, δυνατό να γίνει δεκτό ότι ο εντολέας έχει αποδεχθεί σιωπηρά αυτή την υποκατάσταση. Κατά την άποψη αυτή, η τράπεζα του εντολέα δεν ευθύνεται κατ' αρχήν για το πταίσμα της μεσολαβούσας τράπεζας, εκτός και αν υπάρχει πταίσμα κατά την επιλογή ή την επίβλεψή της. Μόνο έτσι είναι δυνατό να είναι υπόλογη απέναντι στον πελάτη της για πταίσμα της μεσολαβούσας τράπεζας.

⁹¹¹ Βλ. αναλυτικά πιο κάτω.

Ε. Η απαλλαγή της τράπεζας του εντολέα

1. Διεκπεραίωση των εντολών πληρωμής

Οι εντολές μεταφοράς κεφαλαίων με την μαζικότητα που εμφανίζονται στις σύγχρονες τραπεζικές συναλλαγές γεννούν συχνά ζητήματα ελαττωματικότητας, η οποία μπορεί να αποδοθεί είτε στον πελάτη είτε στην τράπεζά του. Έτσι, προκύπτει αυτομάτως το ερώτημα τι θα ισχύσει σε περίπτωση που η τράπεζα εκτελέσει εντολή που ανακλήθηκε, ή εντολή ελαττωματική ή πλαστογραφημένη, ή σε περίπτωση εμφιλοχώρησης μηχανογραφικών λαθών κ.α.

Ειδικότερα, μέχρι την πίστωση του λογαριασμού του δικαιούχου – λήπτη, η εντολή, εκτός αν συμφωνήθηκε διαφορετικά, είναι ανακλητή με σχετική δήλωση του εντολέα – πελάτη προς την τράπεζά του. Αν όμως έχει ήδη εκτελεστεί, ο πελάτης μπορεί να στραφεί, ενδεχομένως, κατά του λήπτη, με βάση τις γενικές διατάξεις του ΑΚ. Αν η τράπεζα εκτελέσει εντολή που έχει ανακληθεί εγκύρως και εγκαίρως, τότε αναμφίβολα υπέχει ευθύνη απέναντι στον πελάτη της⁹¹².

Το ίδιο ισχύει και για την περίπτωση μη εκπλήρωσης ή πλημμελούς εκπλήρωσης της εντολής. Έτσι, η τράπεζα ευθύνεται αν δεν τήρησε τις εντολές του πελάτη της, αν καθυστέρησε υπαίτια την εκτέλεση της εντολής ή αν το ποσό, το οποίο μεταφέρθηκε, είναι μεγαλύτερο ή μικρότερο από αυτό που επιθυμούσε ο πελάτης⁹¹³.

Σε περίπτωση εσφαλμένης χρέωσης, ο πελάτης δύναται, πέρα από τη διαγραφή της χρέωσης που μπορεί να απαιτήσει, να ζητήσει και αποζημίωση για τυχόν ζημία που υπέστη λόγω της ενέργειας της εντολοδόχου τράπεζας. Σε περίπτωση εσφαλμένης πίστωσης, από την άλλη, η τράπεζα δικαιούται να στραφεί κατά του μη δικαιούχου λήπτη και να αξιώσει την απόδοση του ποσού με βάση τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού.

⁹¹² Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002, σ.89. Η τράπεζα, από την πλευρά της, που, παρά την ανάκληση, πρόβη στην εκτέλεση της εντολής, μπορεί να στραφεί κατά του αδικαιολογήτως πλουτίσαντα λήπτη, ο οποίος υποχρεούται στην απόδοση της ωφελείας (904 ΑΚ).

⁹¹³ Σε περίπτωση λανθασμένης χρέωσης ή πίστωσης, οι γενικοί όροι συναλλαγών προβλέπουν, συνήθως, τη δυνατότητα της τράπεζας να προβεί σε αντιλογισμό, ακυρώνοντας την εσφαλμένη χρέωση ή πίστωση αντίστοιχα.

2. Το πρόβλημα του κινδύνου από πλαστές εντολές

Η σχετικά εύκολη πλαστογράφηση της υπογραφής του πελάτη ή η νοθεία του περιεχομένου των εγγράφων, με τα οποία δίνει αυτός την εντολή στην τράπεζά του για μεταφορά κεφαλαίων θέτει και το μεγάλο πρόβλημα της ανάληψης του κινδύνου από μια πλαστή εντολή⁹¹⁴.

Για το ζήτημα έχουν κατά καιρούς υποστηριχθεί διάφορες απόψεις.

Μια άποψη κάνει διάκριση ανάμεσα στην πλαστή εντολή από την προέλευσή της και στην μετά την έκδοσή της παραποίηση του περιεχομένου της, αποδεχόμενη ότι η τράπεζα απαλλάσσεται στην τελευταία περίπτωση, ενώ ευθύνεται στην πρώτη⁹¹⁵. Μία άλλη άποψη οδηγείται στο ίδιο αποτέλεσμα, αλλά με διαφορετική βάση: δέχεται ότι τον κίνδυνο από μια πλαστή εντολή πρέπει να τον φέρει ο εντολέας.

Είναι, μάλλον, προφανές πως τον κίνδυνο της πλαστογράφησης τον αναλαμβάνει κυρίως η τράπεζα, χωρίς να υπάρχει ανάγκη να καταφύγει κανείς σε οποιαδήποτε διάκριση αναφορικά με το είδος ή τον τρόπο της πλαστότητας της εντολής. Τούτο είναι αποτέλεσμα της ιδιαίτερης σχέσης εμπιστοσύνης που συνδέει την τράπεζα με τους πελάτες της, σχέση που επιβάλλει καθήκον αυξημένης προστασίας των συμφερόντων των τελευταίων από την τράπεζα, η οποία, άλλωστε, μπορεί και πρέπει διαθέτει τα κατάλληλα μέσα για την αποτελεσματική καταπολέμηση της εγκληματικής χρησιμοποίησης των συστημάτων μεταφοράς κεφαλαίων.

---

⁹¹⁴ Για το θέμα αναλυτικά ο *Τριανταφυλλάκης Γ.*, Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών κατά τη διενέργεια πληρωμών με μεταφορά κεφαλαίων, ΔΕΕ 1996.577.

⁹¹⁵ *Hamel / Lagarde / Jauffret*, τόμ. 2, no 1735.

II. Η ΕΝΤΟΛΗ ΓΥΡΟΥ

A. Σύμβαση της σύμβασης γύρου⁹¹⁶. Έννοια και περιεχόμενο.

Με τη σύμβαση γύρου⁹¹⁷, ή αλλιώς τραπεζική μεταφορά πίστωσης, ως σύμβαση παροχής τραπεζικών υπηρεσιών, η τράπεζα αναλαμβάνει, έναντι αμοιβής, την υποχρέωση να εκτελεί τις εντολές του πελάτη της⁹¹⁸, διαβιβάζοντας από τόπο σε τόπο χρήματά του σε πίστωση υπάρχοντος (υφιστάμενου ή προς τούτο ανοιγόμενου) λογαριασμού (του ιδίου ή τρίτου)⁹¹⁹. Η αποστολή των χρημάτων μπορεί να είναι ενδοτραπεζική ή διατραπεζική και να αφορά στον ίδιο τον πελάτη ή σε τρίτο πρόσωπο, το οποίο έχει υποδειχθεί από αυτόν⁹²⁰.

Βασικό εννοιολογικό στοιχείο της σύμβασης γύρου⁹²¹ είναι η χρήση του λογιστικού⁹²² και όχι του μετρητού χρήματος. Η σύμβαση γύρου είναι δηλ. το κατεξοχήν μέσο πληρωμής χωρίς την καταβολή μετρητών. Οι πράξεις γύρου διεκπεραιώνονται με τη μέθοδο των λογιστικών χρεοπιστώσεων και συνιστούν συναλλαγές σε λογιστικό χρήμα, σε αντίθεση προς το έμβασμα, που συνιστά συναλλαγή σε αυτούσιο χρήμα⁹²³.

⁹¹⁶ Από το ιταλικό giro (κύκλος), επειδή διενεργείται εντός του κύκλου της πελατείας μιας ή περισσότερων τραπεζών. Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 87.

⁹¹⁷ Ehmman / Hadding, EG-Überweisungsrichtlinie und Umsetzung, WM 1999, SB 3.4, Gossmann / van Look, Die Banküberweisung nach dem Überweisungsgesetz, WM 2000, SB 1.23.

⁹¹⁸ Ψυχομάνης, Σχόλιο στην ΕφΠειρ 716/1993, ΕπισκεΔ 1995.804.

⁹¹⁹ Αλλά και να δέχεται καταβολές για λογαριασμό του πελάτη της, Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σελ. 66.

⁹²⁰ Εφαθ 4498/2004, ΔΕΕ 2004.1020=ΕΕμπΔ 2005.776.

⁹²¹ Τριανταφυλλάκης, Σύμβαση τραπεζικού γύρου και εντολή μεταφοράς πίστωσης. Νομικά προβλήματα ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου, Δ 1992.405, 410, 412, ο ίδιος, Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών κατά τη διενέργεια πληρωμών με μεταφορά κεφαλαίων, ΔΕΕ 1996.583.

⁹²² Χαρακτηριστικό του λογιστικού χρήματος είναι ότι δεν έχει φυσική υπόσταση. Τα οφέλη που προκύπτουν από την χρήση του είναι πολλά, τόσο για τους συναλλασσομένους με την τράπεζα (άνεση, ταχύτητα, ασφάλεια) όσο και για την ίδια την τράπεζα (συγκέντρωση κεφαλαίων) αλλά και την εθνική οικονομία (μη έκδοση νέων χαρτονομισμάτων και συγκράτηση του πληθωρισμού) γενικότερα.

⁹²³ Η νομική σχέση η οποία δημιουργείται από το τραπεζικό έμβασμα μεταξύ του πελάτη και της τράπεζας, διαφέρει από τη νομική σχέση, η οποία δημιουργείται από τη σύμβαση τραπεζικού γύρου, αφού η πρώτη συνίσταται στην ανάληψη υποχρέωσης της τράπεζας να διαβιβάσει από τόπο σε τόπο χρήματα του πελάτη της και να καταβάλει σε αυτόν ή σε τρίτο μετρητά, ενώ η δεύτερη στην ανάληψη υποχρέωσης της τράπεζας να διαβιβάσει από τόπο σε τόπο με -λογιστική- πίστωση (λογιστική εγγραφή) υπάρχοντος λογαριασμού το μεταφερόμενο ποσό. Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 841, Τριανταφυλλάκης, Δ 1992.401, ΕφΘεσ 8199/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.371,

Η εντολή γύρου δίνεται *γραπτά* (με ειδικά τραπεζικά έντυπα ή επιστολές) από τον πελάτη προς την τράπεζα⁹²⁴, είτε με αποστολή τηλεγραφήματος ή τηλεομοιοτυπήματος, στην πράξη, όμως, δεν αποκλείεται και ένα απλό τηλεφώνημα, στο οποίο ο πελάτης αναφέρει ένα μυστικό και απόρρητο αριθμό π.χ. του λογαριασμού του. Με αυτή, ο πελάτης παραγγέλλει στην τράπεζα να ενεργήσει πληρωμή προς κάποιον τρίτο, χωρίς καταβολή αυτούσιου (μετρητού) χρήματος, αλλά με λογιστική μεταφορά χρηματικού ποσού από το λογαριασμό του στο λογαριασμό του τρίτου (υπέρ ού η εντολή), αν αυτός συμβαίνει να είναι πελάτης της ίδιας τράπεζας, ή στο λογαριασμό της τράπεζας του τρίτου, αν αυτός είναι πελάτης άλλης τράπεζας.

Με τη μεταφορά του ποσού από τον ένα λογαριασμό στον άλλο επέρχονται τα εξής αποτελέσματα: αφενός μείωση της απαίτησης, την οποία έχει ο εντολέας κατά της τράπεζας (σχέση κάλυψης) και, συγχρόνως, εξόφληση της υποχρέωσής του προς τον τρίτο - υπέρ ού η εντολή (σχέση αξίας), αφετέρου αύξηση της απαίτησης, την οποία ο τρίτος έχει κατά της -ίδιας ή άλλης- τράπεζας και, συγχρόνως, απόσβεση της απαίτησής του κατά του εντολέα⁹²⁵.

Έχει υποστηριχθεί⁹²⁶ ότι ο τραπεζικός γύρος συντελείται με τις εξής μερικότερες πράξεις : α. με τη σύναψη *σύμβασης κατάθεσης χρημάτων* ανάμεσα στην τράπεζα και στον πελάτη της⁹²⁷, β. με τη σύναψη *σύμβασης γύρου*, με την οποία η τράπεζα αναλαμβάνει να διεκπεραιώσει πληρωμές του πελάτη προς τρίτους, μεταφέροντας χρήματα στο λογαριασμό τους, γ. με την *εντολή γύρου*, η οποία δεν αποτελεί πρόταση προς κατάρτιση σύμβασης, έτσι ώστε να απαιτεί αποδοχή εκ μέρους της τράπεζας ή εντολή, αλλά απλή ή υποχρεωτική οδηγία του πελάτη προς την τράπεζα με σκοπό την ενεργοποίηση του περιεχομένου της σύμβασης γύρου, δ. με τη *μεταφορά* του ενταλθέντος χρηματικού ποσού με τις κατάλληλες λογιστικές εγγραφές στο λογαριασμό του δικαιούχου ε. με την πίστωση του λογαριασμού του δικαιούχου και στ. με την ειδοποίηση του δικαιούχου και την αποδοχή αυτού⁹²⁸ (189 ΑΚ).

ΕφΠειρ 716/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.413 = ΕλλΔνη 1995.629 = ΕΕμπΔ 1994.574 = ΕπισκεΔ 1995.798, ΠΠρΘεσ 4289/1983, ΕΕμπΔ 1985.73. Βλ. και παρακάτω για το τραπεζικό έμβασμα.

⁹²⁴ Τριανταφυλλάκης, Δ 1992.401.

⁹²⁵ Κιάντου-Παμπούκη Α., Δίκαιον Τραπεζικών Εργασιών (Πανεπιστημιακά παραδόσεις), σελ. 35.

⁹²⁶ Βλ. σχετικά Τριανταφυλλάκη, Δ 1992.406.

⁹²⁷ Η ύπαρξη πιστωτικού υπολοίπου ή η παροχή πιστώσεως της τράπεζας προς τον πελάτη αποτελεί το οικονομικό υπόβαθρο, επί του οποίου στηρίζεται η σύμβαση γύρου, Τριανταφυλλάκης, ο.π., 405.

⁹²⁸ Για την απόσβεση της ενοχής από τη σχέση αξίας (εντολέα – δικαιούχου) απαιτείται η βούληση του δικαιούχου του ποσού, έστω και αν αυτή συνάγεται σιωπηρά. Σιωπηρή είναι η απαιτούμενη συγκατάθεση, όταν αυτός (δικαιούχος) αναγράφει στα εμπορικά του έγγραφα (τιμολόγια, επιστολές, διαφημιστικά κ.α.) το όνομα της τράπεζας, με την οποία συνεργάζεται και τον αριθμό του λογαριασμού του που τηρείται σε αυτήν.

B. Νομική φύση⁹²⁹

*Κρατούσα*⁹³⁰ είναι η άποψη ότι η εντολή γύρου αποτελεί *μίσθωση έργου*⁹³¹, με συμπληρωματική εφαρμογή των διατάξεων για την εντολή⁹³², επειδή οι συμβαλλόμενοι, κατ' αυτή, δεν αποβλέπουν στην παροχή εργασίας, αλλά σε εκτέλεση του έργου (άρθρο 681 ΑΚ). Αντικείμενο δηλαδή, της συμβάσεως δεν είναι αυτή καθαυτή η εργασιακή ενέργεια, στην οποία είναι αναγκαίο να προβεί η τράπεζα για την επίτευξη του αποτελέσματος, αλλά το προσδοκώμενο από την εν λόγω εργασιακή ενέργεια αποτέλεσμα ως έργο, δηλ. η πίστωση του λογαριασμού του δικαιούχου με το μεταφερόμενο ποσό, εφόσον συμφωνείται και αμοιβή της τράπεζας για την επίτευξη του εν λόγω αποτελέσματος⁹³³.

Αντίθετη άποψη δέχεται ότι στη σύμβαση γύρου προσιδιάζει περισσότερο ο νομικός τύπος της *μίσθωσης ανεξάρτητων υπηρεσιών* (648 επ ΑΚ)⁹³⁴, κατά την οποία η τράπεζα αναλαμβάνει να εκτελεί τις εντολές του πελάτη της (καταθέτη ή πιστούχου) για διεκπεραίωση πληρωμών προς τρίτους μεταφέροντας χρήματα στο λογαριασμό τους⁹³⁵. Η άποψη αυτή δέχεται ότι η έννομη σχέση που δημιουργείται μεταξύ του πελάτη και της τράπεζας είναι διαρκής και περιλαμβάνει τη διενέργεια πολλών πληρωμών κατά τη διάρκεια ισχύος της σύμβασης⁹³⁶. Εντάσσει δηλαδή, την πράξη γύρου στο πλαίσιο μιας ευρύτερης σύμβασης διεξαγωγής δοσοληψιών, με αλληπάλλληλες μεταφορές χρημάτων και αντίστοιχων χρεοπιστώσεων, με την αμοιβή να συνίσταται στην εκτέλεση της κάθε μιας μεταφοράς κεφαλαίου ξεχωριστά.

⁹²⁹ Αναλυτικά για τις απόψεις, οι οποίες έχουν διατυπωθεί, (α. σύμβαση υπέρ τρίτου, β. εντολή, γ. έκταξη με την ευρεία έννοια του όρου), βλ. *Κιάντου-Παμπούκη*, Εμπορικά δικαιοπραξία, σελ. 35, *Τριανταφυλλάκη*, Δ 1992.408.

⁹³⁰ *Τσιμικάλης*, Μελέται εκ του δικαίου των τραπεζών, 1949, σελ. 62, υποσ. 2, *Παμπούκης*, Τραπεζικαί πιστωτικά συμβάσεις, σελ. 484, *Χρυσάνθης Χ.*, Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των σύγχρονων τραπεζικών συναλλαγών, 1997. 213.

⁹³¹ ΕφΑθ 4498/2004, ΔΕΕ 2004.1020=ΕΕμπΔ 2005.776.

⁹³² ΕφΠειρ 716/1993, ΕΕμπΔ 1994, 574=ΕπισκΕΔ 1995.798, ΑΠ 467/1990, ΕλλΔνη 1991.117, ΕφΑθ 9566/1987, ΕΕΝ 1989.635.

⁹³³ βλ. και ΕφΑθ 253/1995, ΕΕμπΔ 1996.589.

⁹³⁴ Ειδικά, εδώ, πρόκειται για παροχή υπηρεσιών από νομικό πρόσωπο, και δη από τράπεζα, και τίθεται το γενικότερο θέμα της παροχής τραπεζικών υπηρεσιών, που θα μπορούσε να επιλύσει η καθιέρωση της έμμισθης εμπορικής εντολής στο άρθρο 107 ΣχΕΚ, αφού η διάταξη του 713 ΑΚ περί εντολής δεν μπορεί να εφαρμοστεί. Έτσι, *Τριανταφυλλάκης*, σ. 409 και *Ψυχομάνης*, σ. 66. Για σύμβαση παροχής υπηρεσιών κάνει λόγο και ο *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 87.

⁹³⁵ *Τριανταφυλλάκης*, ΔΕΕ 1996.577, 583 και *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 87.

⁹³⁶ *Καποδίστριας*, ΕρμΑΚ, Άρθρα 713-729, αρ. 39. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, εντολή που δίνεται από πελάτη προς την τράπεζά του για ορισμένη μεταφορά χρημάτων στο πλαίσιο της σύμβασης εντολής γύρου, φέρει το χαρακτήρα απλής οδηγίας, υπό την έννοια του 717 ΑΚ, και ανάγεται στην εκτέλεση της συμβάσεως αυτής. Βλ. και ΠΠρΘεσ 4289/1983, ΕΕμπΔ 1985.73, ΠΠρΘεσ 3677/1983, ΕΕμπΔ 1985.268.

Σύμφωνα με μία άποψη, η εντολή (οδηγία), η οποία δίνεται βάσει της σύμβασης γύρου, την οποία ενεργοποιεί (και από την οποία διακρίνεται), για τη μεταφορά χρημάτων στο λογαριασμό του λήπτη (δανειστή), χαρακτηρίζεται ως έκταξη, όχι, όμως, υπό τις στενές προϋποθέσεις του νόμου (άρθ. 876-887 ΑΚ)⁹³⁷. Η σχέση μεταξύ τράπεζας και δικαιούχου (δανειστή), λόγω της αναγκαιότητας αυτονόμησής της⁹³⁸ από τις σχέσεις εντολέα (οφειλέτη) – δικαιούχου και τράπεζας – εντολέα, χαρακτηρίζεται ορθότερα ως έκταξη με την ευρεία του όρου έννοια⁹³⁹, καθόσον με μία πράξη εκπληρώνεται η υποχρέωση του εντολέα (εκτάσσοτος) προς το λήπτη και, συγχρόνως, η υποχρέωση της τράπεζας (εκτασσομένης) προς τον εντολέα⁹⁴⁰. Δεν μπορεί, ωστόσο, να ταυτιστεί απόλυτα με αυτήν, αφού στην έκταξη εγχειρίζεται έγγραφο στον υπέρ ού αυτή (876 ΑΚ), ενώ η εντολή γύρου δίνεται προς την τράπεζα προς την οποία απευθύνεται, χωρίς, μάλιστα να απαιτείται η αποδοχή της (αντίθετα το άρθρο 877§1 ΑΚ).

Υποστηρίχθηκε παλαιότερα, επίσης, η άποψη ότι η αξίωση του λήπτη κατά της αποδέκτριας τράπεζας βασίζεται σε σύμβαση υπέρ τρίτου, η οποία συνήφθηκε μεταξύ του εντολέα και της τράπεζας. Το δικαίωμα, όμως, που γεννάται για τον λήπτη να απαιτήσει, κατά τους όρους της ΑΚ 411, την παροχή απευθείας από την τράπεζα και ο συνεπαγόμενος περιορισμός του δικαιώματος ανάκλησης της εντολής από τον εντολέα, οδηγούν σε αμφισβήτηση την ορθότητα μιας τέτοιας δογματικής προσέγγισης. Η αξίωση του λήπτη, υποστηρίχθηκε, έτσι, ότι βασίζεται σε άλλη σύμβαση γύρου, την οποία, κατά κανόνα, θα έχει με τη σειρά του συνάψει ο λήπτης με την τράπεζα, η οποία και λαμβάνει την εντολή να πιστώσει το λογαριασμό του. Με τη συντέλεση της λογιστικής εγγραφής και την έστω και σιωπηρή αποδοχή της⁹⁴¹, γίνεται δεκτό⁹⁴² ότι μεταξύ του δικαιούχου και της τράπεζας δημιουργείται αφηρημένη υπόσχεση χρέους (αρθ. 873 ΑΚ). Η αναγνώριση αφηρημένου δικαιώματος του λήπτη, το οποίο δημιουργείται με την καταχώριση του πιστωθέντος

⁹³⁷ Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 87, Κιάντου-Παμπούκη Α., Δίκαιον Τραπεζικών Εργασιών (Πανεπιστημιακαί παραδόσεις), σελ. 35.

⁹³⁸ Η συναλλακτική αποστολή της σύμβασης εντολής γύρου και η αποτελεσματικότητά της ως ενός ασφαλούς και ταχύτατου μέσου πληρωμών θα επλήττοντο, αν η απαίτηση του λήπτη/δικαιούχου ήταν εξαρτημένη από τη σχέση καλύψεως ή τη σχέση αξίας.

⁹³⁹ Η οποία επιτρέπει την ανάλογη εφαρμογή της διάταξης 877 παρ.1 ΑΚ και επιτρέπει τη σαφή διάκρισή της από τις σχέσεις αιτίας και καλύψεως. Βλ. Τριανταφυλλάκης, ΔΕΕ 1996.577, 583 και Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 87.

⁹⁴⁰ Για την κριτική των παραπάνω απόψεων βλ. Χρυσάνθης Χ., σ. 213-215.

⁹⁴¹ Η αποδοχή αυτή απαιτείται, με τη λογική ότι κανείς δεν μπορεί να περιποιήσει εις έτερον δικαίωμα χωρίς την συναίνεσή του.

⁹⁴² Κρατούσα στη Γερμανία άποψη.

ποσού στο λογαριασμό του και την αποδοχή της⁹⁴³, έχει σημασία, γιατί από το χρονικό αυτό σημείο δεν είναι δυνατό, πλέον, να προβληθούν ενστάσεις του εντολέα από τη σχέση αξίας⁹⁴⁴ και τη σχέση κάλυψης⁹⁴⁵, αφού δεσμεύεται νομικά η τράπεζα απέναντι στο δικαιούχο και το προϊόν της εντολής περιέρχεται, πλέον, στη δική του περιουσιακή σφαίρα. Τις ενστάσεις αυτές θα έχει τη δυνατότητα πλέον να προβάλει ο εντολέας μόνο ως αξιώσεις από αδικαιολόγητο πλουτισμό⁹⁴⁶.

Υποστηρίχθηκε, ακόμη, ότι η σύμβαση γύρου θα προσιδίαζε στην μορφή της εντολής (713 επ. ΑΚ), όμως, ο άμισθος χαρακτήρας της τελευταίας δείχνει να αποκλείει ένα τέτοιο θεωρητικό ενδεχόμενο. Η άποψη, τέλος, ότι αποτελεί έκταξη (876 επ. ΑΚ) αποκρούεται, επίσης, λόγω του ότι η σύμβαση γύρου αποτελεί μια ιδιάζουσα σύμβαση, όπου η απαίτηση του αποδέκτη της πίστωσης δεν είναι άμεση (από την πίστωση του λογαριασμού του), αλλά απαιτείται και η από μέρους του έγκριση της μεταφοράς κεφαλαίου και η αναγνώρισή της ως καταβολής.

Γ. Λειτουργία της εντολής γύρου

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η εντολή γύρου ενδέχεται να αφορά πληρωμή του εντολέα είτε προς πελάτη της ίδιας τράπεζας είτε προς πελάτη άλλης τράπεζας.

Έτσι, η λειτουργία της εντολής γύρου διαφέρει σε καθεμιά από τις δύο αυτές περιπτώσεις⁹⁴⁷:

1. Εφόσον η εντολή γύρου αφορά πληρωμή του εντολέα προς πελάτη της ίδιας τράπεζας, η τράπεζα αναλαμβάνει την υποχρέωση της διενέργειας δύο πράξεων συγχρόνως⁹⁴⁸: μίας πληρωμής για τον εντολέα-πελάτη και μίας είσπραξης για

⁹⁴³ Ενώ η ανάληψη ίδιας νομικής υποχρέωσης στο έμβασμα πραγματοποιείται με την έστω και σιωπηρή αποδοχή της *ειδοποίησης* του δικαιούχου από την τράπεζα.

⁹⁴⁴ Α.χ. ότι ο εντολέας δεν οφείλει στο λήπτη.

⁹⁴⁵ Π.χ. ότι η τράπεζα πίστωσε με διαφορετικό (μεγαλύτερο ή μικρότερο) ποσό από το συμφωνηθέν το λογαριασμό του λήπτη.

⁹⁴⁶ Η πρακτική σημασία του αφηρημένου έγκειται στην αντιστροφή του βάρους απόδειξης της αιτίας και του νόμιμου αυτής και όχι στην αυτονομία της ενοχής μεταξύ τράπεζας και δικαιούχου έναντι των σχέσεων καλύψεως και αξίας. Η αρχή του αποβλήτου των ενστάσεων αίρεται σε περίπτωση ελαττωμάτων στη σχέση καλύψεως, που ανάγονται στη σφαίρα ευθύνης της τράπεζας, όπως λάθη εκ παραδρομής, πλαστή ή νοθευμένη εντολή, έλλειψη ικανότητας προς δικαιοπραξία, ακύρωση λόγω εικονικότητας, πλάνης, απάτης ή απειλής. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η τράπεζα μπορεί να στραφεί κατά του λήπτη βάσει των διατάξεων περί αδικαιολόγητου πλουτισμού. *Τριανταφυλλάκης*, ο.π., Δ 1992.411.

⁹⁴⁷ *Κιάντου-Παμπούκη*, Εμπορικά δικαιοπραξία, σελ. 36-37.

⁹⁴⁸ *Gossmann / van Look*, WM 2000, SB 1.20, *Oechsler*, Überweisungsverkehr, in: *Derleder / Knops / Bamberger* (Hrsg), Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht, 2004, σελ. 927 επ.

λογαριασμό του λήπτη με πίστωση του λογαριασμού του σε αυτή. Απαιτείται η ταυτόχρονη εκτέλεση των δύο αυτών πράξεων, διαφορετικά ματαιώνεται ο σκοπός της εντολής των προς διενέργεια δοσοληψιών⁹⁴⁹. Η εκτέλεση των πράξεων αυτών γίνεται με απλές μεταβολές στα βιβλία της τράπεζας, με τις οποίες το πιστωτικό υπόλοιπο του εντολέα μειώνεται, και το αντίστοιχο του υπέρ ού η εντολή πελάτη αυξάνεται κατά το ποσό της εντολής⁹⁵⁰. Οι μεταβολές αυτές επέρχονται με τις σχετικές εγγραφές⁹⁵¹ (χρεώσεις-πιστώσεις), που αποτελούν υλικές πράξεις της τράπεζας⁹⁵² και οι οποίες, βέβαια, επιχειρούνται κατόπιν διενέργειας του απαραίτητου ελέγχου. Η εντολή γύρου θεωρείται ότι εκτελέστηκε, όχι από την περιέλευσή της στην τράπεζα⁹⁵³, αλλά από τη διενέργεια των εγγραφών⁹⁵⁴, οι οποίες προαναφέρθηκαν, εκ μέρους της τράπεζας. Προηγουμένως, υπάρχει μόνο αξίωση του εντολέα και του υπέρ ού η εντολή κατά της τράπεζας για εκτέλεση της εντολής, εφόσον, βέβαια, η τράπεζα έχει στα χέρια της διαθέσιμα του εντολέα, ή έχει προβεί στη δημιουργία κάλυψης.

Ο λήπτης έχει αξίωση κατά της αποδέκτριας τράπεζας να προβεί στην εγγραφή του μεταφερθέντος ποσού στο λογαριασμό του⁹⁵⁵, ενώ, μετά την πιστωτική εγγραφή και την ειδοποίηση του λήπτη⁹⁵⁶, δημιουργείται, συγχρόνως, αφηρημένη υπόσχεση ή αναγνώριση χρέους της αποδέκτριας τράπεζας προς το λήπτη για άμεση πληρωμή⁹⁵⁷.

⁹⁴⁹ Στην περίπτωση αυτή δεν απαιτείται περιουσιακή μετακίνηση, αφού η μεν διεκπεραίωση της πληρωμής συνεπάγεται την απόσβεση της απαίτησης του εντολέα κατά της τράπεζας, η δε είσπραξη τη δημιουργία απαίτησης υπέρ του δικαιούχου – λήπτη., *Τριανταφυλλάκης*, ΔΕΕ 1996.583.

⁹⁵⁰ *Gossmann / van Look*, WM 2000, SB 1.20, *Nobbe*, Die Rechtsprechung des Bundesgerichtshofs zum Überweisungsrecht, WM 2001, SB 4.16.

⁹⁵¹ Χωρίς να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι είναι δυνατό να παρεισφύσουν σφάλματα στις εγγραφές, όπως λ.χ. εγγραφή μικρότερου ή μεγαλύτερου ποσού, διπλή εγγραφή, εγγραφή στο λογαριασμό προσώπου διαφορετικού από αυτό το οποίο αναφέρεται στην εντολή.

⁹⁵² Οι εγγραφές συνιστούν απλές νομικές ενέργειες που παράγουν έννομα αποτελέσματα και όχι δηλώσεις βουλήσεως της τράπεζας. Έτσι, δεν εμποδίζουν την επέλευση μεταβολών στους λογαριασμούς, αν τυχόν παραλείφθηκαν, Βλ. και *Τριανταφυλλάκη*, Δ 1992.412 και 417, όπου παρομοιάζει τη χρέωση του πιστωτικού υπολοίπου του εντολέα με την προκαταβολή έναντι των απαιτούμενων δαπανών για την εκτέλεση της εντολής γύρου του άρθρου 721 ΑΚ.

⁹⁵³ Πρβλ. *Nobbe*, WM 2001, SB 4.15: "Maßgeblich ist dabei prinzipiell der Name des Überweisenden und nicht die Kontonummer".

⁹⁵⁴ Οι οποίες την υλοποιούν και τη συγκεκριμενοποιούν.

⁹⁵⁵ Πρβλ. άρθρ. 877 § 1 ΑΚ.

⁹⁵⁶ Σύμφωνα με τον *Τριανταφυλλάκη* Δ 1992.417, η πιστωτική εγγραφή στο λογαριασμό του δικαιούχου αποτελεί μια υλική πράξη, ένα πραγματικό γεγονός και όχι μια δήλωση βουλήσεως, η περιέλευση της οποίας σε γνώση του δικαιούχου επηρεάζει το κύρος της πίστωσης. Η αναγγελία, επομένως, της γενομένης πίστωσης στον δικαιούχο, είναι μεν υποχρεωτική για την τράπεζα βάσει του 718 ΑΚ (η δε παράλειψή της μπορεί να συνεπάγεται και ευθύνη προς αποζημίωση του πελάτη), έχει, εντούτοις, μόνο δηλωτική και όχι συστατική αξία.

⁹⁵⁷ *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, σελ. 88.

2. Στην περίπτωση κατά την οποία η πληρωμή πρόκειται να γίνει προς *πελάτη άλλης τράπεζας*, η τράπεζα του εντολέα χρεώνει το λογαριασμό του πελάτη της και δίνει ακολούθως εντολή στην άλλη τράπεζα να ενεργήσει υπέρ του πελάτη της (της δεύτερης τράπεζας) την πράξη του γύρου⁹⁵⁸ προβαίνοντας στην πληρωμή μέσω λογιστικής εγγραφής. Στην περίπτωση αυτή, το γύρο εκτελεί, ουσιαστικά, η δεύτερη τράπεζα, ενώ η πρώτη προεισπράττει απλά το ποσό, το οποίο θα διαθέσει η δεύτερη τράπεζα για λογαριασμό της, προς εκτέλεση του γύρου. Ο διακανονισμός των σχέσεων της πρώτης τράπεζας προς τη δεύτερη τράπεζα γίνεται με αλληλόχρεο λογαριασμό⁹⁵⁹.

Βέβαια, η προείσπραξη, εκ μέρους της πρώτης τράπεζας, του ποσού της εντολής τελεί υπό τη διαλυτική αίρεση της μη εκτέλεσης του γύρου από τη δεύτερη τράπεζα.

Εφόσον η μεσολαβούσα τράπεζα διαθέτει υποκατάστημα στον τόπο εκτέλεσης της εντολής πληρωμής, προβαίνει στην εκτέλεσή της με το υποκατάστημα. Διαφορετικά κάποια τρίτη ανταποκρίτρια⁹⁶⁰ τράπεζα, η οποία διαθέτει υποκατάστημα σε αυτόν τον τόπο, πρέπει να μεσολαβήσει. Ο εντολέας συνδέεται συμβατικά μόνο με την τράπεζά του, όχι με την τράπεζα του λήπτη ή άλλη μεσολαβούσα τράπεζα. Κατά συνέπεια, μετά τη διαβίβαση της εντολής από την τράπεζά του σε μία άλλη, στερείται του δικαιώματος παροχής σε αυτήν (την ανταποκρίτρια) οδηγιών, ενώ, παράλληλα, δεν έχει δικαίωμα να απευθύνει προς αυτήν δήλωση ανακλήσεως⁹⁶¹.

Η εντολοδόχος τράπεζα είναι οφειλέτρια και έχει υποχρέωση να περιέλθει η εντολή στο λήπτη. Γι' αυτό το λόγο ευθύνεται κατά το άρθρο 334 ΑΚ για κάθε πταίσμα των προσώπων, τα οποία χρησιμοποιεί, εν προκειμένω των τραπεζών, τις οποίες χρησιμοποιεί για να πιστώσει το λογαριασμό του αποδέκτη για την εκπλήρωση αυτής της παροχής, σαν να ήταν δικό της⁹⁶².

⁹⁵⁸ *Gossmann / van Look*, WM 2000, SB 1.24.

⁹⁵⁹ Πρβλ. *Δούβλη*, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, σελ. 151.

⁹⁶⁰ Η χρησιμοποίηση ανταποκριτριών τραπεζών αποσκοπεί στη διεύρυνση και διεθνοποίηση του κύκλου εργασιών της μεσολαβούσας (αρχικής) τράπεζας, η οποία ανέλαβε την εκτέλεση της εντολής. *Χρυσάνθης*, Παρατηρήσεις στην ΑΠ 856/1995, ΔΕΕ 1996.709.

⁹⁶¹ Η ανάκληση της εντολής πρέπει να απευθύνεται στην τράπεζά του, η οποία, στη συνέχεια, οφείλει να ενημερώσει την μεσολαβούσα τράπεζα για τη ζητηθείσα από τον πελάτη ανάκληση. Η μεσολαβούσα τράπεζα, υπό την πρϋπόθεση ότι δεν έχει ακόμη πιστώσει το λογαριασμό του δικαιούχου, υποχρεούται να δεχθεί την ανάκληση, διαφορετικά ενέχεται σε αποζημίωση τόσο έναντι του εντολέα όσο και έναντι της τράπεζάς του (919 ΑΚ).

⁹⁶² *Τριανταφυλλάκης*, ΔΕΕ 1996.577, 592.

Δ. Υποχρεώσεις και ευθύνες των συμβαλλομένων

Ο πελάτης - εντολέας της τράπεζας υποχρεούται, καταρχήν, να παράσχει στην τράπεζα όλες εκείνες τις πληροφορίες και οδηγίες που θα της επιτρέψουν να εκτελέσει την εντολή του με ακρίβεια και, κατά συνέπεια, αναλαμβάνει την ευθύνη που μπορεί να προκύψει, αν οι οδηγίες που της έδωσε δεν ήταν απολύτως σαφείς ή ήταν ελλιπείς⁹⁶³ (ΑΚ 723, 691).

Αν και βασικό στοιχείο της σύμβασης γύρου είναι η ύπαρξη πιστωτικού υπολοίπου στο λογαριασμό που ο πελάτης τηρεί στην τράπεζα, δεν αποκλείεται ο πελάτης να χορηγεί στην τράπεζά του εντολές για μεταφορά ποσών που υπερβαίνουν τα ποσά με τα οποία είναι πιστωμένος ο λογαριασμός του (υπεραναλήψεις – “overdrafts”), οπότε γίνεται λόγος για ταυτόχρονη παροχή πίστωσης από την τράπεζα σε αυτόν.

Πριν την εγγραφή της πίστωσης στο λογαριασμό του δικαιούχου, η χρέωση του λογαριασμού του εντολέα – πελάτη έχει την έννοια της προκαταβολής των απαιτούμενων για την εκτέλεση της εντολής γύρου δαπανών (721 ΑΚ), ενώ μετά την πίστωση του λογαριασμού του λήπτη, η υποχρέωση προκαταβολής των δαπανών έναντι της εντολοδόχου τράπεζας μεταβάλλεται σε υποχρέωση απόδοσης των δαπανών για την κανονική εκτέλεση της εντολής κατά το άρθρο 722 ΑΚ. Η αντίστοιχη απαίτηση που γεννάται για την τράπεζα ικανοποιείται με τη χρέωση από αυτήν του λογαριασμού του πελάτη της, με την οποία στην ουσία εξοφλείται και (ή συμψηφίζεται, κατά μία άποψη⁹⁶⁴) η απαίτηση που έχει αυτός έναντι της.

Οι υποχρεώσεις επιμέλειας του πελάτη αλλά και προστασίας των συμφερόντων της τράπεζας, που και αυτός οφείλει, σύμφωνα με την 288 ΑΚ, να τηρεί, περιλαμβάνουν, ακόμη, την τακτική και προσεκτική συμπλήρωση των ενταλμάτων πληρωμής και την αποφυγή υπογραφής εν λευκώ, την προσεκτική τήρηση αυτών από μέρους του, ώστε να μην περιέλθουν σε χέρια προσώπων που μπορεί να τα καταχραστούν, αλλά και την «αμελλητί» ειδοποίηση κλοπής ή απώλειας ταυτότητας, διαβατηρίου ή βιβλιαρίου καταθέσεων, προκειμένου να γίνει δέσμευση του λογαριασμού του. Σε περίπτωση που ο πελάτης συνετέλεσε από δική του υπαιτιότητα

⁹⁶³ Η τράπεζα οφείλει να διεκπεραιώσει την εντολή του πελάτη της επιδεικνύοντας την απαιτούμενη από τις συναλλαγές επιμέλεια ακολουθώντας και τους κανόνες της τραπεζικής πρακτικής. Δεν αποκλείεται, έτσι, ελαφρά παρέκκλιση από τις οδηγίες του πελάτη, όταν συντρέχουν οι όροι της 717 ΑΚ. Βλ. *Χρυσάνθη*, σ.219.

⁹⁶⁴ *Τριανταφυλλάκης*, ο.π., Δ 1992.412, 413.

στη ζημία, ο καθορισμός της εκτάσεως της τυχόν αποζημιώσεως θα γίνει κατά τις αρχές του ΑΚ 300 περί συντρέχοντος πταίσματος⁹⁶⁵.

Η *τράπεζα*, από την μεριά της, οφείλει να εκτελέσει την εντολή σύμφωνα με τις οδηγίες του πελάτη της- εντολέα και, σύμφωνα και με την διάταξη του ΑΚ 323, να προβεί σε άμεση ειδοποίηση του δικαιούχου – λήπτη. Από τη φύση των πραγμάτων⁹⁶⁶, και αν δεν υπάρχει άλλη ειδικότερη οδηγία από τον εντολέα⁹⁶⁷, προκύπτει ότι η εντολή γύρου πρέπει να εκτελεστεί *πάραυτα*, πράγμα που, πρακτικά, σημαίνει την αυθημερόν κατά κανόνα εκτέλεση της εντολής. Οποιαδήποτε αδικαιολόγητη καθυστέρηση⁹⁶⁸ δύναται να επιφέρει βλάβη στον πελάτη της και να την καταστήσει υπόχρεη προς αποκατάσταση της ζημίας του. Δεν αποκλείεται, όμως, ο πελάτης - εντολέας να επιθυμεί την σε ορισμένη ημερομηνία εκτέλεση της εντολής, καθώς, επίσης, δεν αποκλείεται να διευκρινήσει στην εντολοδόχο τράπεζα και το μέσο διαβίβασης και διεκπεραίωσής της. Σε περίπτωση που κάτι τέτοιο δεν προσδιορίζεται από τον πελάτη, η τράπεζα οφείλει να επιλέξει τον προσφορότερο κατά την κρίση της τρόπο, ευθυνόμενη για τυχόν πταίσμα κατά την επιλογή της αυτή.

Από τις διατάξεις 330 παρ.2 και 714 ΑΚ προκύπτει η υποχρέωση της τράπεζας να εκτελεί τις εντολές των πελατών της επικεικνύοντας την «εν ταις συναλλαγές» επιμέλεια. Αυτό, περαιτέρω, σημαίνει ότι η τράπεζα οφείλει να προβαίνει στον έλεγχο της γνησιότητας και της αυθεντικότητας της εντολής⁹⁶⁹. Η δυσκολία του ελέγχου αυτού είναι ιδιαίτερα εμφανής στη λογιστική μεταφορά χρήματος που γίνεται με τη σύμβαση γύρου, δεδομένου του σχετικά εύκολου τρόπου πλαστογράφησης της υπογραφής του πελάτη ή νοθείας του περιεχομένου των εγγράφων του, λόγω της ευρείας χρήσης του μέσου αυτού αλλά και της ανάγκης εξυπηρέτησης της ταχύτητας των συναλλαγών.

⁹⁶⁵ Σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις η νομολογία έχει δεχθεί την απαλλαγή της τράπεζας από την υποχρέωση εκπληρώσεως, σε περίπτωση παράβασης των υποχρεώσεων επιμέλειας του πελάτη. Η καλόπιστη και ανυπαίτια προς μη δικαιούχο καταβολή, ως αποσβεστικός λόγος της ενοχής έγινε δεκτή, μόνο σε περιπτώσεις υπογραφής εν λευκώ εντολής, ψευδούς διαβεβαίωσης ότι η εντολή προέρχεται από τον ίδιο, πράξεως γύρου από πρώην πληρεξούσιο, χωρίς την προηγούμενη ενημέρωση της τράπεζας ή γενόμενη από επίτροπο μετά τη λήξη της επιτροπείας του.

⁹⁶⁶ Η σύμβαση μεταξύ τράπεζας και πελάτη για την εκτέλεση μιας εντολής πληρωμής είναι σύμβαση ακριβόχρονης εκτέλεσης.

⁹⁶⁷ Η ανάκληση αποτελεί ειδικότερη οδηγία, φέρει, όμως, αποτελέσματα, μόνο αν περιέλθει στην τράπεζα πριν από την εκτέλεση της εντολής πληρωμής (άρθρο 167 ΑΚ) με πίστωση του λογαριασμού του λήπτη. Η ανάκληση που γίνεται έγκαιρα και έγκυρα, ανατρέπει ex nunc τα αποτελέσματα της εντολής μεταφοράς, με συνέπεια η τράπεζα να είναι υποχρεωμένη να ακυρώσει την χρέωση του λογαριασμού του εντολέα, βάσει του άρθρ. 719 ΑΚ.

⁹⁶⁸ Ιδιαίτερα αυξημένη επιμέλεια απαιτείται, όταν πρόκειται για συναλλαγές που υπόκεινται σε διακυμάνσεις λόγω συναλλαγματικών ισοτιμιών, *Grua*, Contrats Bancaires, 1990.158.

⁹⁶⁹ βλ. και αμέσως παρακάτω υπό 1. για την πλημμελή εκπλήρωση της εντολής και το πταίσμα της ανταποκρίτριας. Βλ. ακόμη *Τριανταφυλλάκη*, ΔΕΕ 1996.584, και *Grua*, παρ.165.

1. Ευθύνη από την πλημμελή εκτέλεση της εντολής

Σύμφωνα με τους γνωστούς κανόνες του αστικού δικαίου, σε όλες τις τριμερείς ενοχικές σχέσεις διακρίνουμε : α) τη σχέση καλύψεως, που είναι η σχέση μεταξύ εντολέα και τράπεζας, β) τη σχέση αξίας, που είναι η σχέση μεταξύ εντολέα και δικαιούχου και γ) τη σχέση μεταξύ τράπεζας και δικαιούχου, που, εν προκειμένω, δημιουργείται (ή, ορθότερα, έχει ως νομική της βάση) από την σύμβαση γύρου.

Ήδη αναφέρθηκε η άποψη πως η απαίτηση που γεννάται υπέρ του λήπτη έναντι της τράπεζας είναι ανεξάρτητη από τις σχέσεις καλύψεως και αξίας (αφηρημένη/αναιτιώδης), κάτι που πρακτικά σημαίνει ότι η εκτασσόμενη τράπεζα δεν μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 877§1 ΑΚ, να προβάλλει έναντι αυτού ενστάσεις που προκύπτουν από τις σχέσεις αυτές. Σε περίπτωση, όμως, ελλείψεως ή ελαττωματικότητας των σχέσεων αξίας και καλύψεως ο εκτασσόμενος προστατεύεται κατά τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού⁹⁷⁰.

Έτσι, όσον αφορά την αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού που μπορεί να γεννηθεί, σε περίπτωση ελαττωματικής μεταφοράς κεφαλαίων, χρήσιμο είναι να γίνουν οι ακόλουθες διακρίσεις : α) Αν η σχέση αξίας είναι έγκυρη και η σχέση καλύψεως ανύπαρκτη ή ελαττωματική, αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού μπορεί να θεμελιώσει η τράπεζα που ζημιώθηκε κατά του εντολέα της, του οποίου οι υποχρεώσεις από την έγκυρη σχέση του με τον δικαιούχο εκπληρώθηκαν από αυτήν⁹⁷¹. β) Αν η σχέση αξίας είναι ανύπαρκτη ή ελαττωματική και η σχέση καλύψεως έγκυρη, αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού έχει μόνο ο εντολέας κατά του λήπτη (μη πραγματικώς δικαιούχου), αφού για την τράπεζα η εσωτερική σχέση που τους συνδέει είναι αδιάφορη. γ) Αν και οι δύο σχέσεις καλύψεως και αξίας είναι ανύπαρκτες ή ελαττωματικές, γεννάται το ζήτημα αν η τράπεζα που ζημιώθηκε δύναται να στραφεί αμέσως κατά του αδικαιολογήτως πλουτίσαντα λήπτη ή αν πρέπει να στραφεί κατά του εντολέα της και αυτός, στη συνέχεια, αναγωγικά κατά του λήπτη. Σταθμίζοντας τα εμπλεκόμενα συμφέροντα, ορθότερο στην περίπτωση αυτή είναι να δεχτούμε την αναγνώριση δικαιώματος άμεσης αξίωσης της τράπεζας, ως πραγματικώς ζημιωθέντος τρίτου, κατά του λήπτη.

Σε περίπτωση εσφαλμένης ή καθυστερημένης διαβίβασης της εντολής πληρωμής, η τράπεζα ευθύνεται καταρχήν βάσει των άρθρων 343, 344, 345, 383, 385 ΑΚ και,

⁹⁷⁰ Η βασική σχέση, ως νόμιμη αιτία πλουτισμού, δεν επιδρά στο κύρος της αφηρημένης υποσχέσεως, όταν, όμως, πάσχει σε τέτοιο βαθμό που δεν δικαιολογείται η οικονομική ωφέλεια του δανειστή από την αφηρημένη υπόσχεση, αιτιολογεί την αναγνώριση στον οφειλέτη της αξιώσεως αδικαιολόγητου πλουτισμού. *Λιακόπουλος*, σε Γεωργιάδη- Σταθόπουλο, άρθρο 877. αρ.7.

⁹⁷¹ Αυτό δεν ισχύει όμως στην περίπτωση που η σχέση αξίας εμπεριέχει ελευθεριότητα, αφού αδικαιολογήτως πλουτίσας είναι ο λήπτης, που δεν έδωσε και δεν οφείλει αντάλλαγμα.

συμπληρωματικά, βάσει των άρθρων 686, 689, 690 ΑΚ, που εφαρμόζονται αναλόγως.

Σε περίπτωση που καταλογίζονται στην τράπεζα λάθη, τα οποία εμπίπτουν στη δική της σφαίρα ευθύνης στα πλαίσια διεκπεραίωσης της εντολής, και στο βαθμό που δεν μπορεί να στραφεί κατά του (υποτιθέμενου) εντολέα της, υποστηρίζεται ότι είναι δίκαιο να δικαιούται να στραφεί αμέσως, βάσει των διατάξεων περί αδικαιολόγητου πλουτισμού, κατά του λήπτη⁹⁷². Με βάση την αρχή ότι η εγκυρότητα της εντολής αποτελεί δικαιοπρακτικό θεμέλιο της πράξεως γύρου, η λύση αυτή γίνεται αποδεκτή, τόσο στην περίπτωση που ο λήπτης δεν στηρίζει τον πλουτισμό του σε έγκυρη σχέση αξίας όσο και στην περίπτωση που αυτός είναι ο πραγματικός δικαιούχος και τελεί σε καλή πίστη⁹⁷³, αφού και στις περιπτώσεις αυτές η ελαττωματικότητα της σχέσης κάλυψης σημαίνει, κατ'ουσίαν, ότι η παροχή της τράπεζας δεν προέρχεται από εντολή του εντολέα-πελάτη της. Τέτοιες περιπτώσεις είναι η διπλή εκτέλεση εντολής, η μεταφορά ποσού μεγαλύτερου του ενταλθέντος, η μεταφορά ελλείπει σχετικής εντολής, η μεταφορά βάσει εντολής προσώπου διαφόρου από τον πραγματικό δικαιούχο, η μεταφορά σε πρόσωπο διαφορετικό του πραγματικού δικαιούχου, η μη λήψη υπόψη εγκαίρως ανακληθείσας εντολής κ.α.

Η υποχρέωση της τράπεζας, σε περίπτωση εσφαλμένης ή καθυστερημένης διαβίβασης της εντολής, συνίσταται στην αποκατάσταση της ζημίας του εντολέα της, που περιλαμβάνει το ποσό της εντολής, τα τυχόν έξοδα αλλά και τους τόκους που τυχόν απωλέσθηκαν από τη χρέωση του λογαριασμού του ή τους τόκους υπερημερίας που γεννήθηκαν από την όχληση. Η ζημία μπορεί να περιλάβει, ακόμη, και απώλειες από τυχόν διακυμάνσεις των τιμών συναλλάγματος.

Σε περίπτωση *πλάνης* κατά το ΑΚ 140 ή *εσφαλμένης διαβίβασης της δήλωσης* βουλήσεως κατά το ΑΚ 146, κρίσιμο είναι να εξεταστεί αν έχει επέλθει νομική δέσμευση της τράπεζας ή όχι, προκειμένου να κριθεί, στη συνέχεια, αν είναι δυνατή η ανάκλησή της. Αν δεχθούμε ότι στη σύμβαση γύρου η νομική δέσμευση επέρχεται απλά και μόνο με τη λογιστική εγγραφή του ποσού στο λογαριασμό του δικαιούχου, διορθωτική *ανάκληση* είναι αμφίβολο αν μπορεί να λάβει χώρα, δεδομένης της έλλειψης της σχετικής εξουσιοδότησης για επέμβαση στην περιουσιακή σφαίρα του δικαιούχου⁹⁷⁴. Σε περίπτωση, πάντως, που η τράπεζα έχει δεσμευτεί νομικά απέναντι στο δικαιούχο και συντρέχει μία από τις περιπτώσεις των άρθρων 140 ή 146 ΑΚ, ο

⁹⁷² Άρση της αρχής του απροβλήτου των ενστάσεων κατά του αποδέκτη.

⁹⁷³ Τριανταφυλλάκης, Δ 1992.424 επ.

⁹⁷⁴ Ευκολότερα αντιμετωπίζεται το ζήτημα της ανάκλησης στο τραπεζικό έμβασμα, όπου γίνεται δεκτό ότι η νομική δέσμευση της τράπεζας έναντι του δικαιούχου επέρχεται με την ειδοποίηση και την αποδοχή της.

εντολέας θα δικαιούται να στραφεί κατά του λήπτη με βάση τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα της ευθύνης των τραπεζών σε περίπτωση εκτέλεσης *πλαστής εντολής γύρου*. Είναι σαφές ότι η τράπεζα μπορεί να στραφεί, καταρχάς, κατά του δράστη ή τρίτου συνενόχου του με αξίωση αποζημίωσης και αγωγή αδικαιολόγητου πλουτισμού (914, 919, 938 και 904 ΑΚ). Γίνεται, όμως, δεκτό⁹⁷⁵ ότι η τράπεζα μπορεί να στραφεί απευθείας και κατά του τρίτου-λήπτη του ποσού και να ζητήσει την επιστροφή του πλουτισμού του, ακόμη δε και στις περιπτώσεις που ο τελευταίος τελεί σε καλή πίστη και επικαλείται ότι η παροχή προς αυτόν αποτελούσε έγκυρη εξόφλησή του. Με τη λύση αυτή ούτε τα συμφέροντα του λήπτη ζημιώνονται, αφού χάνει πλουτισμό, που ούτως ή άλλως δεν είχε δικαίωμα να κρατήσει, αλλά, επιπλέον, προστατεύεται και ο εντολέας από ιδιαίτερα δυσμενείς καταστάσεις.

Το αν η επελθούσα ζημία *βαρύνει* τον πελάτη ή την τράπεζα, σε περίπτωση που ο δράστης ή ο τρίτος δικαιούχος είναι πρόσωπα αφερέγγυα ή μη υπαρκτά, είναι ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο ζήτημα. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, εξετάζεται στη σφαίρα επιρροής ποίου επιρρίπτεται η πλαστότητα, με κριτήριο, κυρίως, το ποιος υπήρξε αμελής, ώστε να χωρήσει πλαστογραφία ή ποιος ήταν σε θέση να την διαπιστώσει. Γίνεται, έτσι, δεκτό, ως μια μορφή αντικειμενικού καταλογισμού ευθύνης, ότι, αν συγκεκριμένη αμέλεια δεν βαρύνει κανένα από τους δύο συμβαλλομένους⁹⁷⁶, τον κίνδυνο της πλαστογραφίας ή της απάτης φέρει η τράπεζα. Σε περίπτωση δηλ. που η τράπεζα καταβάλλει σε μη δικαιούχο, δεν θεωρείται ότι εκπλήρωσε την οφειλόμενη παροχή απέναντι στον πελάτη της στα πλαίσια της σύμβασης γύρου (719 ΑΚ). Ευθύνεται, συνεπώς, απέναντί του από τη σύμβαση⁹⁷⁷ για αντίθετη προς τις οδηγίες του εκτέλεση της εντολής, προς την οποία εξομοιώνεται και η παντελής έλλειψη εντολής, όπως συμβαίνει σε περίπτωση πλαστότητας. Το γεγονός της καταβολής σε μη δικαιούχο τοποθετείται στη δική της σφαίρα ευθύνης⁹⁷⁸, που είναι, άλλωστε, ιδιαίτερα αυξημένη λόγω της σχέσης ιδιαίτερης εμπιστοσύνης που τη συνδέει με τους πελάτες της και που επαυξάνει το καθήκον προστασίας των συμφερόντων τους.

Ένα ακόμη ζήτημα που τίθεται, τέλος, σε σχέση με την ευθύνη των τραπεζών στις περιπτώσεις πλαστογραφίας και απάτης, είναι και αυτό της *απαλλαγής* των

⁹⁷⁵ Τριανταφυλλάκης, ΔΕΕ 1996.585.

⁹⁷⁶ Αντίθετα, αν μπορεί να καταλογιστεί δόλος ή βαριά αμέλεια στον εντολέα, τότε αυτός φέρει τον κίνδυνο από την πλαστή εντολή. Δεν αποκλείεται, επίσης, και η εφαρμογή του 300 ΑΚ, σε περίπτωση καταλογισμού υπαιτιότητας και στα δύο συμβαλλόμενα μέρη.

⁹⁷⁷ Δεν αποκλείεται και ευθύνη από αδικοπραξία, αν αποδειχθεί υπαίτια παράβαση της υποχρέωσης εκτέλεσης της εντολής.

⁹⁷⁸ Σε αντίθεση με την επιταγή, τα έντυπα μεταφοράς κεφαλαίων βρίσκονται κατά κανόνα στα ταμεία των τραπεζών και μπορούν εύκολα να χρησιμοποιηθούν από τρίτους.

πιστωτικών ιδρυμάτων από την ευθύνη τους βάσει ρητρών. Είναι σχεδόν πάγια τακτική να υπογράφουν οι πελάτες στα έντυπα των συμβάσεων όρους περιοριστικούς ή, ακόμη, και αποσβεστικούς της ευθύνης των τραπεζών, που είτε περιορίζουν την ευθύνη τους για δόλο και βαριά αμέλεια είτε την αποκλείουν εντελώς. Οι όροι αυτοί, ελεγχόμενοι υπό το πρίσμα των αρχών της καλής πίστης και των χρηστών συναλλακτικών ηθών (173, 200 ΑΚ)⁹⁷⁹, κρίνονται, συνήθως, ως καταχρηστικοί και, επομένως, καθίστανται ανίσχυροι.

2. Ευθύνη από πταίσμα της ανταποκρίτριας τράπεζας

Όταν κατά την εκτέλεση των πράξεων γύρου μεσολαβούν και άλλες τράπεζες, οι μεταφορές κεφαλαίων που λαμβάνουν χώρα μεταξύ τους διενεργούνται επί τη βάσει συμβάσεων γύρου.

Στο πλαίσιο των ευθυνών της μεσολαβούσας τράπεζας και, στο βαθμό που ο πελάτης δεν υποδεικνύει ο ίδιος ανταποκριτή της επιλογής του, εντάσσεται και η υποχρέωση της τράπεζας για επιλογή κατάλληλου και ικανού ανταποκριτή για την εκτέλεση της εντολής γύρου.

Κρίσιμο είναι το ερώτημα που τίθεται στις διατραπεζικές πληρωμές, αναφορικά με το ποιος φέρει την ευθύνη για την ελαττωματική τυχόν μεταφορά του ποσού. Γίνεται δεκτό ότι, εφόσον η πλημμελής εκτέλεση αποδίδεται σε πταίσμα της ανταποκρίτριας⁹⁸⁰, ο εντολέας έχει τη δυνατότητα να στραφεί κατά της αρχικής τράπεζας, αφού με αυτή τον συνδέει συμβατικός δεσμός και αυτή προβάλλει ως καταλληλότερος εναγόμενος, δεδομένου ότι δεν δωσιδικεί στην αλλοδαπή, όπως η ανταποκρίτρια, στις περιπτώσεις, ειδικά, που η εντολή πρόκειται να εκτελεστεί στο εξωτερικό⁹⁸¹.

Η απάντηση στο παραπάνω ερώτημα σχετίζεται άμεσα με το θέμα της νομικής φύσης της ανταποκρίτριας τράπεζας.

Στη Γερμανική θεωρία⁹⁸² κρατούσα είναι η άποψη ότι οι μεσολαβούσες τράπεζες έχουν τη θέση *υποκαταστάτων* της εντολοδόχου τράπεζας, η οποία, εφόσον διαβίβασε την εντολή μεταφοράς κεφαλαίων κανονικά, δεν βαρύνεται περαιτέρω για την πραγματοποίηση αυτής με την πίστωση του λογαριασμού του δικαιούχου και, κατά

⁹⁷⁹ Σε συνδυασμό και με το Ν. 2251/1994 περί προστασίας των καταναλωτών.

⁹⁸⁰ Häuser, Der Widerruf des "Überweisungsauftrags" im Giroverhältnis, NJW 1994.3121, Nobbe, WM 2001, SB 4.4-5, Oechsler, αρ. 38.

⁹⁸¹ Χρυσάνθης, ΔΕΕ 1996.709.

⁹⁸² 664 BGB και ΓΟΣ των γερμανικών τραπεζών.

συνέπεια, απαλλάσσεται έναντι του πελάτη της για τυχόν σφάλμα που επιλοχώρησε στη συνέχεια, για το οποίο ευθύνη φέρει αποκλειστικά η ανταποκρίτρια τράπεζα⁹⁸³ (πρβλ. 716 ΑΚ). Η αποδοχή της άποψης αυτής, ειδικά στο ελληνικό δίκαιο, συνεπάγεται μεν την αναγνώριση δυνατότητας του εντολέα-πελάτη να στραφεί αμέσως κατά του υποκαταστάτου (άρθρο 716§3 ΑΚ), διασφαλίζοντας, έτσι, σε σημαντικό βαθμό τα δικαιώματά του, επικρίνεται, ωστόσο, από τη θεωρία ως άδικη.

Η δυσμένεια που επισύρει για τη θέση του πελάτη και για τα συμφέροντά του, ειδικά επί διεθνών και υπερπόντιων διατραπεζικών πληρωμών, οδήγησε, συνεπώς, στην αποδοχή της άποψης από την ελληνική θεωρία, εν μέρει και από τη νομολογία, ότι η ανταποκρίτρια τράπεζα επέχει θέση *βοηθού εκπλήρωσης*⁹⁸⁴ και όχι υποκατάστατου⁹⁸⁵.

Στον *υποκατάστατο* ανατίθεται όχι μόνο η μερική ή ολική εκτέλεση του έργου, το οποίο αναλήφθηκε, αλλά και αυτή ακόμα η διεύθυνση και εποπτεία του. Έτσι, ο αρχικός κύριος της υπόθεσης αποξενώνεται συναλλακτικά από αυτό κατά την έκταση της υποκατάστασης. Στο *βοηθό εκπλήρωσης*, αντίθετα, ανατίθεται η εκτέλεση του έργου, εν όλω ή εν μέρει, όμως, τη διεύθυνση και την εποπτεία του εξακολουθεί να την έχει ο αρχικός κύριος της υπόθεσης⁹⁸⁶.

Η σχέση, η οποία συνδέει την αρχική τράπεζα με την ανταποκρίτριά της έχει τον ίδιο χαρακτήρα με τη σχέση, η οποία συνδέει τον εντολέα της πληρωμής με την αρχική τράπεζα: δηλαδή πρόκειται για "διατραπεζική" εντολή πληρωμής με τη μορφή

⁹⁸³ Για τις νομικές λύσεις που επιχειρεί να εφαρμόσει η γερμανική επιστήμη, προκειμένου να θεμελιωθεί η ευθύνη των τραπεζών έναντι πελατών άλλων τραπεζών βλ. *Τριανταφυλλάκη*, ο.π. ΔΕΕ 1996.591.

⁹⁸⁴ *Ψυχομάνης*, Σχόλιο στην ΕφΠειρ 716/1993, ΕπισκεΔ 1995.804, ΑΠ 796/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.403 = ΔΑΕ και ΕΠΕ 1995.164, ΠΠρΘεσ 4289/1983, Αρμ 1984.794. Η ΠΠρΑθ 4849/1972, ΝοΒ 1972.953 αποφαινεται ότι δεν υπάρχει υποκατάσταση, αλλά με διαφορετικό σκεπτικό.

⁹⁸⁵ Βλ. όμως, ΑΠ (ολ) 25/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.707 = ΕπισκεΔ 1996.354 = ΑρχΝ 1996.307. Κατά την απόφαση αυτή, όταν κάποια τράπεζα αναλαμβάνει να παραδώσει σε πρόσωπο, το οποίο κατοικεί σε άλλο τόπο, φορτωτική και τα συνοδευτικά της έγγραφα, με τον όρο το πρόσωπο αυτό να καταβάλλει προηγουμένως το τίμημα και το ναύλο, και όταν, βάσει της εντολής, την οποία έλαβε η τράπεζα δικαιούται να χρησιμοποιήσει άλλη, συγκεκριμένη τράπεζα στον τόπο κατοικίας του παραλήπτη, τότε η τράπεζα δεν χρησιμοποιεί βοηθό εκπλήρωσης, αλλά υποκατάστατο για την εκλογή του οποίου δεν έχει ευθύνη. Συνεπώς, δεν ευθύνεται, αν η τράπεζα, η οποία επιλέχθηκε, παρέδωσε τα έγγραφα χωρίς να εισπράξει τα συμφωνηθέντα (τίμημα και ναύλο). Η παραλαβή των εμπορευμάτων με την αποδοχή οπισθογραφημένης σε αυτή φορτωτικής, από την εντολοδόχο τράπεζα, ενώ είχε δικαίωμα να αρνηθεί, συνεπάγεται την από αυτήν ανάληψη του κινδύνου απώλειας της αξίας των εμπορευμάτων, εφόσον δεν την οπισθογράφησε περαιτέρω (ΜΠρΘεσ 8199/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.371), καθώς η εντολοδόχος τράπεζα ως νόμιμος κομιστής της φορτωτικής, η οποία εκδόθηκε σε διαταγή της, είναι ο αποκλειστικός νομέας των αποσταλέντων εμπορευμάτων (ΕφΘεσ 835/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.324).

⁹⁸⁶ *Δεληγιάνης*, ΕρμΑΚ, άρθρο 684, αρ. 15, *Ζέπος*, Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό μέρος, 1965, 383, υποσ. 4, *Καρδαράς*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 684, αρ. 7.

"διαπραβεζικού" εμβάσματος ή "διαπραβεζικής" πράξης γύρου⁹⁸⁷. Έτσι, ο εντολέας ασκεί εποπτεία και έλεγχο στην αρχική τράπεζα, έχοντας το σχετικό νομικό δικαίωμα, και η αρχική τράπεζα, έχοντας νομικό δικαίωμα να απευθύνει στην ανταποκρίτριά της δεσμευτικές οδηγίες και υποδείξεις, ασκεί πραγματικά έλεγχο και εποπτεία σε αυτή⁹⁸⁸.

Σύμφωνα, ακόμη, με το άρθρο 716 § 2 ΑΚ, ο εντολοδόχος ευθύνεται *μόνο* για πταίσμα σε σχέση με την εκλογή του υποκατάστατου και για τις οδηγίες οι οποίες δόθηκαν σε αυτόν⁹⁸⁹. Πρέπει, όμως, να ληφθεί υπόψη ότι η διάταξη αυτή ανήκει σε εκείνες, οι οποίες καθιερώνουν ευνοϊκή μεταχείριση του εντολοδόχου, λόγω του άμισθου χαρακτήρα της εντολής του ΑΚ και δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής στις τραπεζικές συμβάσεις που χαρακτηρίζονται από το στοιχείο της αμοιβής.

Επιπλέον, στη σύμβαση έργου η υποκατάσταση, η οποία επιτρέπεται κατά το άρθρο 684 ΑΚ, δεν οδηγεί σε απαλλαγή του εργολάβου για το πταίσμα του υποκατάστατου (υπεργολάβου)⁹⁹⁰. Η αντιμετώπιση του υποκατάστατου και του βοηθού εκπλήρωσης από το δίκαιο είναι ενιαία, με μόνη εξαίρεση αυτή του άρθρου 716 § 2 ΑΚ, η οποία ως τέτοια πρέπει να ερμηνεύεται στενά.

Με το δεδομένο ότι ο ανταποκριτής επέχει θέση βοηθού εκπλήρωσης, και βάσει της αρχής ότι, όταν τον βοηθό εκπλήρωσης δεν τον επιλέγει ελεύθερα ο κύριος της υποθέσεως, δεν υφίσταται ευθύνη, *απαλλαγή* της αρχικής τράπεζας από το πταίσμα του δικαιολογείται, μόνο όταν αποδεικνύεται ότι τον ανταποκριτή *επέλεξε* όχι η ίδια η τράπεζα, αλλά *ο πελάτης της*, ο οποίος και της τον υπέδειξε. Τότε, εφαρμόζονται αναλογικά και τα άρθρα 691 και 699 ΑΚ. Γι' αυτό, σε αυτές τις περιπτώσεις, η τράπεζα, στην οποία τηρείται ο πιστούμενος λογαριασμός δεν είναι ανταποκρίτρια της αρχικής τράπεζας και το πταίσμα της πρώτης δεν επιρρίπτεται στη δεύτερη. Τον κίνδυνο του πταίσματος αυτής της τράπεζας φέρει ο εντολέας, ο οποίος και την υπέδειξε στην τράπεζά του⁹⁹¹.

Τέλος, αμφισβητείται στη θεωρία και στην επιστήμη η δυνατότητα περιορισμού της ευθύνης της μεσολαβούσας τράπεζας, ειδικά βάσει του άρθρου 30 § 2 ν.δ. της 17.7./ 13.8.1923, κατά την οποία «η πιστώτρια ευθύνεται δι' ίδιον δόλον και αμέλειαν, περιλαμβανομένης και της αμελείας περί την εκλογήν ανταποκριτού». Υποστηρίζεται, έτσι, ότι η εν λόγω διάταξη δεν εφαρμόζεται στη σύμβαση

⁹⁸⁷ Χρυσάνθης, ΔΕΕ 1996.710, Τριανταφυλλάκης, ΔΕΕ 1996.592.

⁹⁸⁸ Αξίωση αποζημίωσης για ζημία από την εκτέλεση της εντολής με καταλυτική ένσταση ιδίου ή συντρέχοντος πταίσματος της εντολοδόχου κατά την εκτέλεση της εντολής εξετάζει η ΜΠρΘεσ 8199/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.371.

⁹⁸⁹ Τριανταφυλλάκης, ΔΕΕ 1996.591.

⁹⁹⁰ Ζέπος, σελ. 383, Καρδαράς, ΕρμΑΚ, άρθρο 684, αρ. 8 και 12, Σπυριδάκης / Περάκης, ΑΚ, άρθρο 684, αρ. 6, Χρυσάνθης, ΔΕΕ 1996.710.

⁹⁹¹ Oechsler, αρ. 23 (επ.).

τραπεζικού γύρου⁹⁹², καθώς η συγκεκριμένη ρύθμιση σχετίζεται με τις ιδιαιτερότητες της τραπεζικής ενέγγυας πίστωσης και θεσπίζει νομοθετικά απαλλακτική ρήτρα, γιατί και είναι *ειδική* και πρέπει να ερμηνεύεται στενά. Οι ιδιαιτερότητες αυτές συνέχονται με την εξισορρόπηση συγκρουόμενων συμφερόντων στο διεθνές εμπόριο, τον όρο εμφάνισης φορτωτικών ή άλλων εγγράφων, ως προϋπόθεση της πληρωμής, και την αρχή της αυτονομίας⁹⁹³.

---

⁹⁹² Έτσι, *Τσιμικάλης*, Μελέται εκ του δικαίου των τραπεζών, σελ. 60, 103, 113, ΕφΑθ 1329/1956, ΝοΒ 1956.721, ΕφΛαρ 43/1930, Θ ΜΑ.899, ΠΠρΘεσ 3677/1983, ΕΕμπΔ 1985.268 = ΕλλΔνη 1984.1622.

⁹⁹³ *Βελέντζας*, σ. 832, με παραπομπές σε *Χρυσάνθη*, ΔΕΕ 1996.710, ο ίδιος, Η έκταση του ελέγχου στα έγγραφα της τραπεζικής ενέγγυας πίστωσης, ΕΕμπΔ 1995.193-196.

III. ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΕΜΒΑΣΜΑ

A. Έννοια και περιεχόμενο. Διάκριση από τη σύμβαση γύρου.

Το τραπεζικό έμβασμα, (ή η, κατά πολλούς, φερόμενη ως σύμβαση τραπεζικής εντολής⁹⁹⁴) δεν ρυθμίζεται από το νόμο. Πρόκειται για την εντολή του πελάτη⁹⁹⁵ προς την τράπεζα να καταβάλλει το ποσό των χρημάτων, το οποίο απεστάλη στον κατονομαζόμενο στο έμβασμα δικαιούχο⁹⁹⁶ - τρίτο αποδέκτη⁹⁹⁷.

Με άλλα λόγια, η σύμβαση τραπεζικού εμβάσματος έγκειται στην εντολή του πελάτη προς την τράπεζά του να μετρήσει στο δικαιούχο το ποσό που κατονομάζεται σε αυτή⁹⁹⁸.

Είναι προφανές ότι η οικονομική λειτουργία του εμβάσματος και της πράξης γύρου είναι η ίδια και συνίσταται στη διατόπια μεταφορά κεφαλαίων. Εντούτοις, η νομική σχέση που δημιουργείται από το τραπεζικό έμβασμα μεταξύ του πελάτη και της τράπεζας διαφέρει από τη νομική σχέση που δημιουργείται από τη *σύμβαση τραπεζικού γύρου*, αφού η πρώτη συνίσταται στην ανάληψη υποχρέωσης της τράπεζας να διαβιβάσει από τόπο σε τόπο χρήματα του πελάτη της και να καταβάλλει σε αυτόν ή σε τρίτο μετρητά, ενώ η δεύτερη στην ανάληψη υποχρέωσης της τράπεζας να διαβιβάσει από τόπο σε τόπο με πίστωση υφιστάμενου λογαριασμού το μεταφερόμενο ποσό⁹⁹⁹. Η ειδοποιός διαφορά είναι, έτσι, περισσότερο οικονομική παρά νομική και εντοπίζεται στον τρόπο περιέλευσης του ποσού στον δικαιούχο, που διενεργείται είτε λογιστικώς είτε τοις μετρητοίς. Μια ακόμη συνέπεια της διαφοροποίησης των δύο μορφών τραπεζικών πληρωμών αφορά το χρόνο, κατά τον οποίο δεσμεύεται η τράπεζα έναντι του δικαιούχου, που είναι κρίσιμος, προκειμένου να αντιμετωπιστούν ζητήματα σχετικά με την ανάκληση της εντολής. Στην σύμβαση γύρου η δέσμευση επέρχεται με την έστω και σιωπηρή αποδοχή της εγγραφής στο

⁹⁹⁴ Βελέντζας, Η ευθύνη της εντολοδόχου τράπεζας στη σύμβαση τραπεζικής εντολής (τραπεζικού εμβάσματος), Γνμδ, ΕΤραπΔ 1993.119, ο ίδιος, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 833. Ο χαρακτηρισμός του εμβάσματος ως σύμβαση τραπεζικής εντολής δεν φαίνεται, ωστόσο, ιδιαίτερα επιτυχής.

⁹⁹⁵ Ο εντολέας-πελάτης υποχρεώνεται να προκαταβάλει τις προβλέψιμες αναγκαίες δαπάνες για την εκτέλεση της εντολής. ΜΠρΘεσ 8199/1996, ΕΤραξΧρΔ 1996.371.

⁹⁹⁶ ΠΠρΘεσ 3677/1983, ΕΕμπΔ 1985.268 = ΕλλΔνη 1984.1622.

⁹⁹⁷ Εφαθ 8670/1996, ΕΤραξΧρΔ 2000.785.

⁹⁹⁸ ΠΠρΚαστ 244/995.270/1993, ΕΤραξΧρΔ 1995.572.

⁹⁹⁹ ΕφΠειρ 716/1993, ΕπισκΕΔ 1995.800.

λογαριασμό του δικαιούχου, στο δε έμβασμα, η δέσμευση, κατά κανόνα, επέρχεται με την ειδοποίηση του τελευταίου¹⁰⁰⁰.

Στην περίπτωση καταβολής με τραπεζικό έμβασμα¹⁰⁰¹, ο οφειλέτης δίνει προς την τράπεζα εντολή να σταλεί στο δανειστή του το χρηματικό ποσό, το οποίο οφείλεται από αυτόν, χωρίς να γίνεται απόσβεση της αρχικής ενοχής, ακόμη και όταν ο δανειστής ο οποίος, ενδεχόμενα, έχει ειδοποιηθεί από την τράπεζα, δήλωσε προς αυτή, ρητά ή σιωπηρά, ότι αποδέχεται την καταβολή, ως συνέπεια της εντολής. Μόνο όταν ο δανειστής - δικαιούχος, ο οποίος έχει την υποχρέωση να επιδιώξει την ικανοποίηση του πρώτα από την τράπεζα, λάβει¹⁰⁰² την παροχή, τότε επέρχεται απόσβεση της απαίτησής του, η οποία, σε διαφορετική περίπτωση, παραμένει απέναντι στον οφειλέτη¹⁰⁰³.

Το δικαίωμα του τρίτου γεννιέται αμέσως μετά την κατάθεση και δεν επηρεάζεται από το μεταγενέστερο θάνατο του καταθέτη αποστολέα¹⁰⁰⁴.

B. Νομική φύση¹⁰⁰⁵

Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη¹⁰⁰⁶ η σύμβαση, βάσει της οποίας παραδίνονται χρήματα σε τράπεζα με υποχρέωση αποστολής τους σε άλλο τόπο και παράδοσής

¹⁰⁰⁰ Χρυσάνθης Χ., Η Ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των σύγχρονων τραπεζικών συναλλαγών, 1997, σ.212.

¹⁰⁰¹ Σε περίπτωση μεταβίβασης της κυριότητας εμβασμάτων του εντολέα, τα οποία είχαν κατατεθεί, για την εκτέλεση ορισμένης εντολής στο όνομα και για λογαριασμό του εντολέα σε τραπεζικό λογαριασμό της εντολοδόχου-άμεσης αντιπροσώπου, από την τελευταία, η οποία τα ανέλαβε, στον εντολέα με προαντιφώνηση της νομής, αυτά γίνονται για την εντολοδόχο πράγμα "ξένο". Η παράνομη ιδιοποίησή τους από αυτήν συνιστά υπεξαίρεση. ΑΠ 1682/1997 (Βούλ), ΕΤρΑξΧρΔ 1999.369.

¹⁰⁰² Για την ολοκλήρωση της καταβολής δεν αρκεί το έμβασμα, αλλά η καταβολή του ποσού στον δανειστή ή η πίστωση του σχετικού ποσού στο λογαριασμό του. ΕφΘεσ 324/2002, ΕπισκΕΔ 2002.544 και ΕφΛαρ 287/2002, ΕπισκΕΔ 2003.458.

¹⁰⁰³ Καποδίστριας, ΕρμΑΚ, άρθρο 416, αρ. 10, ΕφΑθ 436/1994, ΕΕμπΔ 1994.602.

¹⁰⁰⁴ Έτσι, λ.χ. αν κατατέθηκαν σε τράπεζα χρήματα με την εντολή αποστολής τους σε άλλη τράπεζα και κατάθεσής τους σε αυτή, ο τυχόν θάνατος του καταθέτη, μετά την αρχική κατάθεση δεν επηρεάζει την εξέλιξη της ενοχής και, επομένως, ο τρίτος, υπέρ του οποίου έγινε η αποστολή, μόλις εκτελεστεί η αρχική σύμβαση και περιέλθουν τα χρήματα στην τράπεζα, όπου υπάρχει ο λογαριασμός, έχει δικαίωμα είσπραξης του ποσού, έστω και αν μετά την πρώτη κατάθεση (η οποία έγινε προς αποστολή χρημάτων με ταυτόχρονη εντολή κατάθεσής τους) πέθανε ο αρχικός καταθέτης. ΑΠ 467/1990, ΕλλΔνη 1991.117.

¹⁰⁰⁵ Για τις διάφορες απόψεις που έχουν υποστηριχτεί, βλ. Τσιμικάλη, Μελέτες εκ του δικαίου των τραπεζών, 1949, σελ. 49, 57-58.

¹⁰⁰⁶ Κατ' άλλη, μη κρατούσα γνώμη, η σύμβαση της τραπεζικής εντολής (έμβασμα) προσομοιάζει κατά τους γενικούς όρους με τη σύμβαση τραπεζικής ενέγγυας πίστωσης, ως της μάλλον συγγενούς

τους σε τρίτο έχει το χαρακτήρα *σύμβασης έργου* (681 ΑΚ), η οποία γίνεται υπέρ τρίτου¹⁰⁰⁷, απευθείας δικαιούχου του ποσού¹⁰⁰⁸, το οποίο ανατέθηκε στην τράπεζα προς αποστολή (άρθρα 411 και 461 ΑΚ).

Η νομική σχέση αποτελεί, πράγματι, σύμβαση έργου¹⁰⁰⁹, επειδή, κατ' αυτή, οι συμβαλλόμενοι (εντολέας και εντολοδόχος τράπεζα) στο τραπεζικό έμβασμα, δεν αποβλέπουν στην παροχή εργασίας, αλλά σε εκτέλεση του έργου, το οποίο συνίσταται στο να περιέλθει στον αποδέκτη το χρηματικό ποσό του εμβάσματος¹⁰¹⁰.

Γίνεται δε περαιτέρω δεκτό από την νομολογία¹⁰¹¹, ότι ο δικαιούχος του εμβάσματος τρίτος συνδέεται με τη μεσολαβούσα τράπεζα με σύμβαση υπέρ τρίτου και αποκτά άμεσο και ευθύ δικαίωμα εναντίον της να αξιώσει την παράδοση της αποσταλείσας αξίας από αυτήν ήδη από της καταρτίσεως της συμβάσεως μεταξύ αυτής και του εντολέα. Η άποψη αυτή δέχεται, ωστόσο, έντονη κριτική¹⁰¹². Πράγματι, η αποδοχή της δημιουργίας άμεσου και αυτοτελούς δικαιώματος υπέρ του τρίτου – δικαιούχου του εμβάσματος παρέχει, καταρχήν, τη δυνατότητα στους δανειστές του να κατάσχουν αυτήν την απαίτηση, ενώ, παράλληλα, στερεί τον εντολέα από το δικαίωμα ανάκλησης της εντολής του. Επιπρόσθετα, σε περίπτωση που μεσολαβεί ανταποκρίτρια τράπεζα στον τόπο προορισμού, οδηγεί στην δέσμευσή της έναντι του δικαιούχου, ενώ η ίδια δεν συμβάλλεται στην αρχική σύμβαση. Η όλη προβληματική οδηγεί, έτσι, στην άποψη ότι ο τρίτος - δικαιούχος του εμβάσματος

σύμβασης (ΠΠρΘεσ 3677/1983, ΕΕμπΔ 1985.268 = ΕλλΔνη 1984.1622). Βλ. Και *Τσιμικάλη*, ό.π. σελ.60.

¹⁰⁰⁷ ΑΠ 467/1990, ΕλλΔνη 1991.117, ΠΠρΘεσ 3677/1983, Αρμ 1984.635, ΠΠρΚαστ 244/1995.270/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.572, στην οποία γίνεται δεκτό ότι κατά το στάδιο που προηγείται της ανακοίνωσης της πίστωσης εκ μέρους της τράπεζας προς το δικαιούχο τρίτο, αυτός συνδέεται με την τράπεζα με *σύμβαση υπέρ τρίτου και έχει ευθύ δικαίωμα* κατ' αυτής.

¹⁰⁰⁸ Η άποψη ότι στο έμβασμα ενυπάρχει σύμβαση υπέρ τρίτου ή έκταξη δεν γίνεται από όλους δεκτή. Βλ. αμέσως παρακάτω.

¹⁰⁰⁹ ΑΠ 856/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.741 = ΔΕΕ 1996.707 = ΕλλΔνη 1997.1142 = ΝοΒ 1997.978, ΕφΑθ 8670/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.785, ΕφΘεσ 1397/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.482 = ΕπισκΕΔ 1999.138 = ΔΕΕ 1999.1154.

¹⁰¹⁰ *Λουκόπουλος*, Η παραγγελία, 1954, σελ. 60, *Ρόκας Κ.*, ΕΕμπΔ 1952.135, *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 835, *ο ίδιος*, ΕΤραπΔ 1993. 119, ΑΠ 467/1990, ΕλλΔνη 1991.117, ΕφΑθ 9566/1987, ΕΕΝ 1989.635, ΕφΑθ 142/1973, ΕΕμπΔ 1973.48, 190, ΕφΠειρ 716/1993, ΕΕμπΔ 1994.574 = ΕΤρΑξΧρΔ 1994.413, ΠΠρΑθ 4849/1972, ΝοΒ 1972.953, ΠΠρΘεσ 4289/1983, ΕΕμπΔ 1985. 73 = ΕλλΔνη 1984.1457.

¹⁰¹¹ ΕφΑθ 1509/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2004.384, ΑΠ 1122/2003, ΔΕΕ 2004.663, ΕφΑθ 8670/1996, ΕπισκΕΔ 1999.145, ΕφΠειρ 716/1993, ΕΕμπΔ 1994.574 = ΕΤρΑξΧρΔ 1994.413, ΠΠρΘεσ 3677/1983, Αρμ 1984.635.

¹⁰¹² Βλ. *Ψυχομάνη*, ΕπισκΕΔ 1995.805. Στη σύμβαση του εντολέα με την εντολοδόχο τράπεζα δεν είναι δυνατόν να εμπεριέχονται στοιχεία συμβάσεως υπέρ τρίτου, με την έννοια ότι η ανταποκρίτρια τράπεζα που δεν συμβάλλεται στην αρχική σύμβαση δεσμεύεται. Το κύριο περιεχόμενο της σύμβασης τραπεζικού εμβάσματος είναι μόνο η καταβολή στον τρίτο και όχι η διαμεσολάβηση ενδιάμεσων τραπεζών και η κατάρτιση μεταξύ τους σύμβασης υπέρ τρίτου.

αποκτά ευθύ δικαίωμα κατά της εντολοδόχου τράπεζας, μόνο όταν ειδοποιείται από αυτήν περί αφίξεως του εμβάσματος και δηλώνει ρητά ή, έστω, προκύπτει σιωπηρά¹⁰¹³, η αποδοχή του, ώστε να δημιουργείται μεταξύ τους συμβατικός δεσμός¹⁰¹⁴.

Στην περίπτωση του τραπεζικού εμβάσματος, λόγω της δημιουργίας στενής σχέσεως εμπιστοσύνης μεταξύ των μερών, που δικαιολογείται από την ανάγκη εξυπηρέτησης των οικονομικών συμφερόντων του πελάτη, γίνεται λόγος και για «εργολαβία διεξαγωγής υποθέσεως¹⁰¹⁵», όπου εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις περί εντολής των άρθρων 714 ΑΚ, εκτός εκείνων που είναι στενά συνυφασμένες με τον άμισθο χαρακτήρα αυτής.

Γ. Υποχρεώσεις και ευθύνες των συμβαλλομένων.

Για τις υποχρεώσεις που γεννά η σύμβαση τραπεζικού εμβάσματος για τα συμβαλλόμενα μέρη, ισχύουν όσα αναφέρθηκαν σε σχέση με τις υποχρεώσεις που γεννά η σύμβαση τραπεζικού γύρου. Εδώ μπορούν να επισημανθούν, ειδικότερα, τα ακόλουθα:

Η τράπεζα καταρχήν υποχρεούται πάντα έναντι του *εντολέα* της σε άμεση ειδοποίηση του δικαιούχου κατά την 288 ΑΚ και σε καταβολή του εμβάσματος κατά την 713 ΑΚ.

Στις κύριες υποχρεώσεις της τράπεζας εντάσσεται και η, κατά το άρθρο 288 ΑΚ, υποχρέωση διαφύλαξης των συμφερόντων του *αποδέκτη - δικαιούχου*.

Συγκεκριμένα, η τράπεζα υποχρεούται να τον *ειδοποιήσει αμέσως* και ευθύνεται απέναντί του από τη σύμβαση για κάθε περίπτωση μη προσήκουσας εκπλήρωσης της υποχρεώσεώς της¹⁰¹⁶.

Η άμεση ειδοποίηση του δικαιούχου και η, κατά τα ανωτέρω, αποζημίωσή του υπαγορεύεται από τη συναλλακτική καλή πίστη καθώς και από τη φύση και το σκοπό του εμβάσματος¹⁰¹⁷. Η τράπεζα, για να απαλλαγεί από την ευθύνη της απέναντι στον

¹⁰¹³ Όταν π.χ. ζητήσει να κατατεθεί το ποσό στο λογαριασμό του.

¹⁰¹⁴ Βλ. σχετικά *Ψυχομάνης*, ΕπισκΕΔ 1995.805 και *ο ίδιος*, ΕπισκΕΔ 1999.151, όπου χαρακτηρίζει τη σύμβαση αυτή ως σύμβαση αιτιώδους υπόσχεσης χρέους.

¹⁰¹⁵ Επειδή οι διατάξεις 681 επ. ΑΚ δεν ανταποκρίνονται στην κατάσταση συμφερόντων των μερών. *Ψυχομάνης*, ΕπισκΕΔ 1995.804, *ο ίδιος*, ΕπισκΕΔ 1999.151.

¹⁰¹⁶ Έχει ενδοσυμβατική ευθύνη κατά τα άρθρα 686 εδ.β, 383, 385, 197,198, 334 ΑΚ. Βλ. ΕφΑθ 8670/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.785 = ΕπισκΕΔ 1999.145.

¹⁰¹⁷ ΠΠρΘεσ 3677/1983, ΕΕμπΔ 1985.268 = ΕλλΔνη 1984.1622, ΠΠρΚαστ 245/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.572.

δικαιούχο, λόγω υπερημερίας της ως προς την πληρωμή του ποσού του εμβάσματος, οφείλει να επικαλεστεί και να αποδείξει κατά το άρθρο 342 ΑΚ ότι η τυχόν καθυστέρηση οφείλεται σε γεγονός, για το οποίο δεν υπέχει ευθύνη, όπως δηλ. σε ανωτέρα βία¹⁰¹⁸.

Σύμφωνα με την κρατούσα γνώμη, από τα άρθρα 686 εδ. β και 334 ΑΚ, παρέπεται ότι, αν η τράπεζα κατέστη υπερήμερη, σχετικά με την εκτέλεση του εμβάσματος, μέσα στον εύλογο χρόνο, ο οποίος επιβάλλεται από τις περιστάσεις, μετά την πάροδο του οποίου η αποστολή των χρημάτων δεν εξυπηρετεί, πλέον, κανένα σκοπό¹⁰¹⁹, ευθύνεται σε αποζημίωση που περιλαμβάνει την αποκατάσταση της προκληθείσας ζημίας του εντολέα της (θετική και αποθετική ζημία).

Αυτό ισχύει πολύ περισσότερο και στην περίπτωση κατά την οποία δεν έλαβε χώρα καμία ειδοποίηση από την τράπεζα και δήλωση του δανειστή κατά τα προαναφερόμενα, και δεν εκπληρώθηκε η συγκεκριμένη παροχή από πταίσμα της τράπεζας, προς την οποία δόθηκε η εντολή, -είτε της τράπεζας του τόπου προορισμού του εμβάσματος, την οποία η πρώτη τράπεζα χρησιμοποιεί¹⁰²⁰ ως βοηθό εκπλήρωσης¹⁰²¹ - για την περιέλευση του εμβάσματος στον αποδέκτη δανειστή¹⁰²².

¹⁰¹⁸ Απαλλακτικό λόγο μπορεί να αποτελέσει και η απεργία των υπαλλήλων της οφειλέτριας τράπεζας. Η τράπεζα απαλλάσσεται της ευθύνης της, αν αποδείξει ότι, λόγω της απεργίας και με μέτρα άκρας σύνεσης και επιμέλειας, ιδίως δε με την χρησιμοποίηση του προσωπικού ασφαλείας, δεν μπορούσε να εκπληρώσει εμπρόθεσμα την παροχή της. Βλ. Εφαθ 1509/2002, Δ/νη 2003.263 όπου το δικαστήριο καταδίκασε σε αποζημίωση την τράπεζα, η οποία, επικαλούμενη απεργία του προσωπικού της, αν και ειδοποίησε τον δικαιούχο για την άφιξη του εμβάσματος, αρνήθηκε την πληρωμή του, αφού αποδείχθηκε ότι η παντελής παύση λειτουργίας του μηχανογραφικού συστήματος δεν εμπόδιζε την εκπλήρωση της υποχρεώσεώς της με συμβατικά μέσα (έκδοση προσωρικών παραστατικών) από το υπάρχον προσωπικό ασφαλείας. Την απόφαση αυτή του Εφετείου επικύρωσε η ΑΠ 1122/2003, ΔΕΕ 2004.663.

¹⁰¹⁹ Όπως λ.χ. στην περίπτωση, κατά την οποία ο εντολέας, ο οποίος είναι και λήπτης του εμβάσματος, αναγκάστηκε, προς εξυπηρέτηση του σκοπού, για τον οποίο έδωσε την εντολή της αποστολής του εμβάσματος στον εαυτό του, να πορισθεί το αναγκαίο ποσό χρημάτων από αλλού. Η τράπεζα οφείλει να αποκαταστήσει κάθε ζημία του εντολέα της, η οποία συνίσταται, στην περίπτωση αυτή, στο ποσό το οποίο έφερε σε χρέωσή του, (εξαιτίας της αποστολής του εμβάσματος με την ανάληψή του από τον τηρούμενο λογαριασμό του πελάτη της, το οποίο, όμως, περιήλθε σε αυτόν) και, επιπλέον, να αποδώσει τους τόκους για το ποσό, το οποίο αναλήφθηκε από την ημέρα της όχλησής της. Βελέντζας, ΕΤραπΔ 1993.120, ΠΠρΘεσ 4289/1983, ΕΕμπΔ 1985.73 = ΕλλΔνη 1984.1457.

¹⁰²⁰ Για το θέμα αυτό, βλ. αναλυτικά αμέσως πιο κάτω.

¹⁰²¹ Ο βοηθός εκπλήρωσης εντάσσεται στο χώρο δράσης και κινδύνων του κυρίου της υπόθεσης και ενεργεί ως ενδιάμεσος, μεσολαβώντας στην εκπλήρωση της παροχής, ενώ ο υποκατάστατος αναλαμβάνει τη νομική θέση του εντολοδόχου, ο οποίος αποξενώνεται από την υποχρέωση εκτέλεσης. Καράσης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 713, αρ. 3-4, Σταθόπουλος, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 334, αρ. 20 (επ.).

¹⁰²² ΕφΠειρ 14/1980, ΕΝαυτΔ 1980.152.

Σε περίπτωση μη εκπλήρωσης ή πλημμελούς εκπλήρωσης, η τράπεζα υποχρεούται να αποζημιώσει τον δικαιούχο. Αυτή η υποχρέωση¹⁰²³ της τράπεζας προς αποζημίωση του δικαιούχου -*είτε* λ.χ. από λάθος ως προς το πρόσωπο ή ως προς το ποσό του πιστούμενου λογαριασμού¹⁰²⁴, *είτε* από καταχώριση ποσού σε λογαριασμό διαφορετικό από το σωστό¹⁰²⁵, *είτε* από μη συμμόρφωση προς τις οδηγίες του εντολέα, *είτε* επειδή αμέλλησε να εισπράξει ενεχυρασμένη απαίτηση και την άφησε να παραγραφεί¹⁰²⁶, *είτε* επειδή αμέλλησε να επιδείξει την προσήκουσα επιμέλεια, η οποία απαιτείται στις συναλλαγές, υπαγορεύεται από τη συναλλακτική καλή πίστη καθώς και από τη φύση και το σκοπό της τραπεζικής εντολής (τραπεζικού εμβάσματος), που επιβάλλει τα δικαιώματα ή οι νόμιμες και δικαιολογημένες προσδοκίες του να μην παραβλέπονται ή διαψεύδονται, κατά τρόπο αντίθετο προς το σκοπό της σύμβασης^{1027, 1028}.

Στη σύμβαση τραπεζικού εμβάσματος, η τράπεζα είναι οφειλέτης. Η υποχρέωση της συνίσταται στο να περιέλθει το έμβασμα στον αποδέκτη. Και *ευθύνεται* για κάθε πταίσμα των προσώπων, τα οποία χρησιμοποιεί (των προστηθέντων της¹⁰²⁹) για την

¹⁰²³ Η ευθύνη των τραπεζών επεκτείνεται πολύ μάλλον, εφόσον, αυτές, σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική, κατά την ανάπτυξη της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, πρέπει να προβαίνουν σε εκτέλεση των ανειλημμένων υποχρεώσεών τους, με την *ιδιάζουσα επιμέλεια* του τακτικού εμπόρου, με όλες τις γνώσεις, τις οποίες οι συναλλασσόμενοι με αυτές έχουν τη δυνατότητα να εικάσουν ότι δεν ελλείπουν από αυτές, θεωρούμενες, σε αντίθετη περίπτωση, ότι τελούν σε *βαριά αμέλεια*, δοθέντος ότι η εξυπηρέτηση του διεθνούς εμπορίου απαιτεί πλήρη και άμεση ασφάλεια του πωλητή με την παρεμβολή της τράπεζας ενόψει της ταχύτητας και της ασφάλειας που πρέπει να διέπει τις σύγχρονες διεθνείς εμπορικές και τραπεζικές συναλλαγές. Βελέντζας, ΕΤραπΔ 1993.120, Λουκόπουλος, ΕΕμπΔ 1952. 41, 44, 45, ΠΠρΘεσ 3677/1983, ΕΕμπΔ 1985.268 = ΕλλΔνη 1984.1622, ΠΠρΚαστ 244/1995, ΕΤραξΧρΔ 1995.572.

¹⁰²⁴ ΠΠρΠειρ 435/1994, ΕΤραξΧρΔ 1996.67 = ΔΕΕ 1995.69.

¹⁰²⁵ ΕφΘεσ 2200/1997, ΕΤραξΧρΔ 1997.751.

¹⁰²⁶ ΕφΑθ 8670/1996, ΕΤραξΧρΔ 2000.785.

¹⁰²⁷ Σύμφωνα με την μη κρατούσα γνώμη, ότι η σύμβαση τραπεζικού εμβάσματος προσομοιάζει με τη σύμβαση τραπεζικής ενέγγυας πίστωσης, υποστηρίζεται ότι, κατά το στάδιο που προηγείται της ανακοίνωσης της πίστωσης εκ μέρους της τράπεζας προς το δικαιούχο τρίτο, αυτός συνδέεται με την τράπεζα με σύμβαση υπέρ τρίτου και έχει ευθύ δικαίωμα κατ' αυτής, όπως ευθύ δικαίωμα έχει και στη συγγενή προς το έμβασμα τραπεζικής κατάθεσης υπέρ τρίτου, κατά το άρθρο 2 § 1 ν.δ. της 17.7./13.8.1923, για την οποία γίνεται δεκτό ότι πρόκειται για ειδική μορφή γνήσιας σύμβασης υπέρ τρίτου, ο οποίος αποκτά και πριν από την αποδοχή άμεσο δικαίωμα επ' αυτής και η τράπεζα υποχρεούται σε άμεση ειδοποίηση του δικαιούχου τρίτου, όπως και επί τραπεζικής ενέγγυας πίστωσης. Έτσι, επέχει την ευθύνη αποζημίωσης, εξαιτίας της καθυστέρησης, απέναντι στο ζημιωθέντα από την παράλειψη, όπως αυτή προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 30 § 2 ν.δ. της 17.7./13.8.1923, η οποία αναφέρεται στη σύμβαση τραπεζικής ενέγγυας πίστωσης και εφαρμόζεται ανάλογα στη συναφή περίπτωση της σύμβασης του τραπεζικού εμβάσματος, ΠΠρΘεσ 3677/1983, ΕΕμπΔ 1985.268 = ΕλλΔνη 1984.1622, ΠΠρΚαστ 244/1995.270/1993, ΕΤραξΧρΔ 1995.572.

¹⁰²⁸ Παπαντωνίου, Η καλή πίστις εις το Αστικόν Δίκαιον, 1957, σελ. 144, 149, ΠΠρΚαστ 244/1995.270/1993, ΕΤραξΧρΔ 1995.572.

¹⁰²⁹ Η αδιαφορία που επέδειξαν οι διοικούντες την τράπεζα, οι εκπρόσωποι και οι προστηθέντες για το αν θα επέλθει ζημία στον δικαιούχο από την καθυστέρηση πληρωμής του εμβάσματος, συνιστά

εκπλήρωση αυτής της παροχής¹⁰³⁰, κατά το άρθρο 334 ΑΚ¹⁰³¹, σαν να ήταν δικό της πταίσμα¹⁰³². Κατά συνέπεια, ευθύνεται και για το πταίσμα της τράπεζας του τόπου προορισμού του εμβάσματος, την οποία χρησιμοποίησε, για να περιέλθει αυτό στον αποδέκτη¹⁰³³. Η ευθύνη εξακολουθεί να υφίσταται, ακόμη και αν, από τη σύμβαση ή από το νόμο, *υποχρεούται* να χρησιμοποιήσει την τράπεζα προορισμού του εμβάσματος, την οποία χρησιμοποίησε, γιατί αυτή, όπως ήδη εκτέθηκε, αλλά και θα αναλυθεί αμέσως παρακάτω, επέχει θέση όχι υποκατάστατου της, στην εκπλήρωση της παροχής, αλλά βοηθού εκπλήρωσής της^{1034 1035}.

1. Η ευθύνη από πταίσμα της ανταποκρίτριας τράπεζας ειδικότερα.

Και εδώ ισχύουν όσα εκτέθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο για τη σύμβαση γύρου. Επιπλέον, αξίζει να σημειωθούν τα ακόλουθα:

Η εντολή του πελάτη προς την τράπεζα, συνήθως, αφορά τη διαβίβαση ορισμένου ποσού σε συγκεκριμένο τρίτο (δικαιούχο του εμβάσματος), χωρίς διάκριση γύρω από τον τρόπο της πραγματοποίησής της¹⁰³⁶. Έτσι, κατά κανόνα, η τράπεζα αναλαμβάνει

βαριά αμέλεια και υποχρεούται η τράπεζα να καταβάλει στον δικαιούχο το ποσό κατά το οποίο αυτός ζημιώθηκε. ΑΠ 1122/2003, ΔΕΕ 2004.663.

¹⁰³⁰ ΕφΠειρ 716/1993, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1994.413 = ΕΕμπΔ 1994.574.

¹⁰³¹ *Μιχαηλίδης-Νουάρος*, ΕρμΑΚ, άρθρο 334, αρ. 15, 16, 18, 19.

¹⁰³² ΠΠρΠειρ 435/1994, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1996.67 = ΔΕΕ 1995.69, ΜΠρΘεσ 8199/1996, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1996.371. Υπάρχει πταίσμα της εντολοδόχου τράπεζας ως προς την εκτέλεση της εντολής, που είχε ως αντικείμενο τη διαμεσολάβηση, διακανονισμό και παραλαβή εισαγόμενων από το εξωτερικό προϊόντων για λογαριασμό του εντολέα-πελάτη της, γιατί παρέλειψε, αφενός να μεριμνήσει για τη τύχη τους, τόσο κατά την άφιξή τους, όσο και μετά, όπως όφειλε, προκειμένου να διασφαλίσει τα συμφέροντά της και αφετέρου, να οπισθογραφήσει τη φορτωτική προς τον εντολέα πελάτη της, ώστε να μεταθέσει σε αυτόν τον κίνδυνο για την τύχη των εμπορευμάτων. Η εντολοδόχος τράπεζα, επιπλέον, αδιαφόρησε και για την παραλαβή και αποθήκευση των εμπορευμάτων, έχοντας, ήδη, καταβάλει το τίμημά τους, ώστε να διασώσει υπέρ αυτής την αξία τους, για την περίπτωση κατά την οποία ο εντολέας-πελάτης αρνούσαν την παραλαβή τους. ΕφΘεσ 835/1997, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1997.324.

¹⁰³³ Η ρήτρα, η οποία απαλλάσσει την τράπεζα από την ευθύνη για το πταίσμα των προστηθέντων της, εκτιμάται κατά τις διατάξεις του άρθρου 332 ΑΚ (όπως ισχύει). ΕφΑθ 8670/1996, ΕΤΡΑΞΧρΔ 2000.785.

¹⁰³⁴ *Γαζής*, Περί την έννοια του βοηθού εκπληρώσεως και του προστηθέντος, Εράνιο Μαριδάκη, Π, σελ. 243.

¹⁰³⁵ *Βελέντζας*, ΕΤραπΔ 1993.121, *Καποδίστριας*. ΕρμΑΚ, άρθρα 715-716, αρ. 25, *Καράσης*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρο 713, αρ. 10, *Μιχαηλίδης-Νουάρος*, ΕρμΑΚ, άρθρο 334, αρ. 15, 16, 18, 19, ΕφΑθ 142/1973, ΕΕμπΔ 1973.48, 190, ΕφΠειρ 716/1993, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1994.413 = ΕΕμπΔ 1994.574, ΠΠρΘεσ 4289/1983, ΕΕμπΔ 1985.73 = ΕλλΔνη 1984.1457.

¹⁰³⁶ *Ψυχομάνης*, ΕπισκΕΔ 1995.802 επ., 803. Σχόλιο στην ΕφΠειρ 716/1993.

η ίδια την υποχρέωση να καταβάλει το ποσό στο δικαιούχο, αποδεχόμενη, στο δικό της πεδίο δράσης και κινδύνων, τη δραστηριότητα των οποιωνδήποτε ενδιάμεσων προσώπων, δηλαδή άλλων τραπεζών, στις οποίες αναθέτει την περαιτέρω εκπλήρωση της υποχρέωσής της. Κατά συνέπεια, η ενδιάμεση τράπεζα, παρότι δεν βρίσκεται σε σχέση εξάρτησης προς την πρώτη εντολοδόχο τράπεζα, επέχει θέση *βοηθού εκπλήρωσης*¹⁰³⁷, ώστε να ευθύνεται η πρώτη τράπεζα για κάθε πταίσμα της, "ως δι' ίδιον αυτής πταίσμα" (άρθρο 334 ΑΚ). Αρκεί το γεγονός ότι η εντολοδόχος τράπεζα είναι απλά σε θέση να παρέχει στην τράπεζα προορισμού ειδικές και δεσμευτικές οδηγίες και υποδείξεις και να ασκεί έλεγχο και εποπτεία, ειδικά και μόνο ως προς τον τρόπο εκπλήρωσης της παροχής.

Το άρθρο 716 § 2 ΑΚ, που αναφέρεται στη δυνατότητα υποκατάστασης στην εκτέλεση της εντολής, στα πλαίσια σχετικού δικαιώματος, το οποίο έχει παρασχεθεί στον εντολοδόχο, δεν εφαρμόζεται εν προκειμένω, αφού: *αφενός*, η χρησιμοποίηση ενδιάμεσου προσώπου σε εμβάσματα προς τόπους, όπου δεν υπάρχει δίκτυο υποκαταστημάτων της τράπεζας, αποτελεί εκπλήρωση υπολανθάνουσας ενοχικής υποχρέωσης -και όχι απλώς άσκηση δικαιώματος- στα πλαίσια της εντολής *αφετέρου*, η εντολοδόχος τράπεζα, αφού αναλαμβάνει σιωπηρά η ίδια την ευθύνη εκπλήρωσης, δεν έχει τη δυνατότητα, έναντι του εντολέα της, να την μετακυλήσει με συμφωνία υποκατάστασης στη δεύτερη τράπεζα, με την έννοια της αντικατάστασής της στην εκπλήρωση της παροχής και της απαλλαγής της από την ευθύνη¹⁰³⁸. Έτσι η δεύτερη αυτή τράπεζα θα συνδέεται προφανώς με ιδιαίτερη σχέση (υπ)εντολής με την πρώτη, ευθυνόμενη μόνον απέναντί της και όχι, καταρχήν, έναντι του εντολέα, με τον οποίο δεν δημιουργείται έννομη σχέση¹⁰³⁹. Δηλαδή, το σύννηθες περιεχόμενο της εντολής εμβάσματος αποκλείει κάθε δικαίωμα υποκατάστασης, ώστε, και αν ακόμα συμφωνηθεί αυτή μεταξύ των τραπεζών, να υφίσταται ακέραιη η ευθύνη της πρώτης τράπεζας και για το πταίσμα του υποκαταστάτου, σύμφωνα με το άρθρο 716 § 1 ΑΚ.

Δεν αποκλείεται, ασφαλώς, να συμφωνηθεί ρητά ανάμεσα στην τράπεζα και τον πελάτη της ότι θα υποχρεούται αυτή σε διαβίβαση της εντολής σε άλλη τράπεζα, η οποία θα αναλαμβάνει στη συνέχεια τη διεκπεραίωσή της, και ιδίως την καταβολή του εμβάσματος στον τρίτο. Στην περίπτωση αυτή βρίσκει, ασφαλώς, εφαρμογή το άρθρο 716 § 2 ΑΚ, με συνέπεια τον περιορισμό της ευθύνης της πρώτης τράπεζας. Όμως, η σχέση εμπιστοσύνης, η οποία δημιουργείται μεταξύ πελάτη και τράπεζας, και βασίζεται στο άρθρο 288 ΑΚ, όπως προηγούμενα έχει επισημανθεί, επιβάλλει να δεχθούμε ότι σε περίπτωση αμφιβολίας δεν υφίσταται δικαίωμα υποκατάστασης.

¹⁰³⁷ Πιο πάνω, υπό κεφ. Σύμβαση γύρου.

¹⁰³⁸ *Ψυχομάνης*, ΕπισκΕΔ 1995.804.

¹⁰³⁹ *Ψυχομάνης*, ΕπισκΕΔ 1995.804-805.

Η διαδικασία καταβολής διαμορφώνεται σε γενικές γραμμές ως ακολούθως: ο εντολέας-πελάτης της τράπεζας καταβάλλει σε αυτήν το ποσό το οποίο πρόκειται να μεταφερθεί, ως προκαταβολή δαπάνης (άρθρο 721 ΑΚ). Η εντολοδόχος τράπεζα προβαίνει στην εκτέλεση της εντολής πληρωμής και, σε περίπτωση που δε διαθέτει υποκατάστημα στον τόπο εκτέλεσης, συμβάλλεται (ως υπεντολέας) με την (ανταποκρίτρια) τράπεζα του τόπου προορισμού του εμβάσματος ή άλλες ενδιάμεσες τράπεζες, διαβιβάζοντας τα χρήματα και παρέχοντας οδηγίες (άρθρα 717, 721 ΑΚ), διατηρώντας, όμως, ακέραια την ευθύνη της για την εκπλήρωση της εντολής. Η τελευταία τράπεζα υποχρεούται να προβεί σε άμεση ειδοποίηση του δικαιούχου του εμβάσματος, και αν ακόμα κάτι τέτοιο δεν έχει συμφωνηθεί¹⁰⁴⁰. Η υποχρέωση αυτή, όπως και προηγουμένως τονίστηκε, είναι απόρροια της αρχής της καλής πίστης κατά το άρθρο 288 ΑΚ, αποτελεί, δηλαδή, παρεπόμενη συμβατική υποχρέωση από τη σχέση υπεντολής. Έτσι, η παράβασή της δημιουργεί αξιώσεις για πλημμελή εκπλήρωση της παροχής¹⁰⁴¹.

Σε περίπτωση πλημμελούς εκτέλεσης της εντολής και ανώμαλης εξέλιξης της ενοχής, ο εντολέας έχει κατ' αρχήν αξιώσεις, μόνο κατά της πρώτης εντολοδόχου τράπεζας, με την οποία τον συνδέει συμβατικός δεσμός, χωρίς, πάντως, να αποκλείεται άσκηση των αξιώσεων αποζημίωσης ευθέως κατά των ενδιάμεσων τραπεζών, αφού η ενοχική σχέση υπεντολής, η οποία συνδέει μεταξύ τους τις τράπεζες, περιέχει στοιχεία σύμβασης με προστατευτική ενέργεια υπέρ τρίτου¹⁰⁴².

Η ανταποκρίτρια τράπεζα υποχρεούται από την μεριά της έναντι μόνον του εντολέα της -άλλης (εντολοδόχου) τράπεζας- σε πληρωμή του ποσού του εμβάσματος στο δικαιούχο τρίτο. Μέρος της νομολογίας δέχεται, ωστόσο, ότι ο τελευταίος, αποκτά ευθύ δικαίωμα να απαιτήσει την πληρωμή του ποσού από την ανταποκρίτρια τράπεζα, σύμφωνα με τις διατάξεις περί σύμβασης υπέρ τρίτου, οι οποίες εφαρμόζονται αναλογικά¹⁰⁴³. Η άποψη αυτή δέχεται, εντούτοις, έντονη κριτική¹⁰⁴⁴,

¹⁰⁴⁰ Η ανάληψη ίδιας νομικής υποχρέωσης από τη μεσολαβούσα τράπεζα πραγματοποιείται με την ειδοποίηση του δικαιούχου να εμφανιστεί, για να αναλάβει το ποσό του εμβάσματος.

¹⁰⁴¹ Υποστηρίζεται και η ανάλογη εφαρμογή του άρ. 30 παρ.2 ν.δ. 17.7.1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιριών» (κυρίως από Τσιμικάλη, ο.π.), με το συλλογισμό ότι η ενέγγυος πίστωση είναι η μόνη νομοθετικά ρυθμισμένη στο δίκαιό μας εντολή πληρωμής.

¹⁰⁴² *Canaris*, Bankvertragsrecht, § 196, *Horn*, αρ. 17

¹⁰⁴³ ΠΠρΘεσ 3677/1983, ΕΕμπΔ 1985.268 = ΕλλΔνη 1984.1622, ΕφΠειρ 716/1993, ΕπισκΕΔ 1996.804.

¹⁰⁴⁴ Όπως ήδη εκτέθηκε (*Ψυχομάνης*, ΕπισκΕΔ 1995.805 επ.), στη σύμβαση μεταξύ εντολέα-πελάτη και πρώτης εντολοδόχου τράπεζας δεν είναι δυνατό να εμπεριέχονται στοιχεία σύμβασης υπέρ τρίτου, με την έννοια της δέσμευσης της δεύτερης τράπεζας, η οποία δεν συμμετέχει στην αρχική σύμβαση. Εξάλλου, το σύνθετο περιεχόμενο της εντολής εμβάσματος είναι μόνο η καταβολή στον τρίτο, χωρίς, μάλιστα, πρόβλεψη για την τυχόν ανάμειξη ενδιάμεσων τραπεζών. Επειδή η σύμβαση υπέρ τρίτου σε κάθε περίπτωση περιορίζει τα δικαιώματα του εντολέα εμβάσματος, δημιουργώντας άμεσο και αυτοτελές δικαίωμα του τρίτου από την κατάρτιση της σύμβασης και δυνατότητά του να

αφού, όπως και πρωτύτερα αναφέρθηκε, αμφισβητείται ο νομικός χαρακτήρας του τραπεζικού εμβάσματος ως σύμβαση υπέρ τρίτου.

Τέλος, όπως εκτέθηκε και παραπάνω, για τη σύμβαση γύρου και αναφορικά με τον περιορισμό της ευθύνης, δεν εφαρμόζεται η διάταξη της § 2 του άρθρου 30 ν.δ. της 17.7./13.8.1923¹⁰⁴⁵, αφού σε περίπτωση ευθύνης εφαρμόζονται τα άρθρα 681 και 334 ΑΚ και δεν καταλείπεται, έτσι, κανένα νομοθετικό κενό.

αποκλείσει την ευχέρεια ανάκλησης του από το δέκτη της υπόσχεσης (εντολέα) (άρθρο 412 ΑΚ), δεν μπορεί η σύμβαση αυτή να συνάγεται, εν αμφιβολία, από την εικαζόμενη βούληση των μερών.

Έτσι, μόνον όταν ειδοποιείται ο τρίτος από την τράπεζα ότι "έφθασε" έμβασμα που προορίζεται γι' αυτόν και δηλώνει την αποδοχή του, ρητά ή σιωπηρά, (π.χ. με αίτημα κατάθεσης του σχετικού ποσού σε λογαριασμό του ή απλώς με τη δήλωση ότι σπεύδει να το εισπράξει κ.λ.π.), δημιουργείται συμβατική σχέση μαζί της. Αυτό πρακτικά συνεπάγεται ότι, πριν την αποδοχή και τη γένεση της απαίτησης του τρίτου, ο εντολέας διατηρεί το δικαίωμα ανάκλησης της εντολής, ενώ οι δανειστές του τρίτου δεν έχουν τη δυνατότητα να κατάσχουν την (ανύπαρκτη) απαίτηση.

¹⁰⁴⁵ Κατά τη διάταξη αυτή, η πιστώτρια τράπεζα ευθύνεται για ίδιο δόλο και αμέλεια, συμπεριλαμβανομένης και της αμέλειας σχετικά με την εκλογή ανταποκριτή, η οποία έχει εφαρμογή στη σύμβαση τραπεζικής ενέγγυας πίστωσης, που δεν αποτελεί η σύμβαση του τραπεζικού εμβάσματος. ΕφΑθ 142/1973, ΕΕμπΔ 1973.48, ΕφΠειρ 716/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.413 = ΕΕμπΔ 1994.574.

IV. Η ΕΝΤΟΛΗ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ

A. Νομοθετική ρύθμιση

Οι διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων¹⁰⁴⁶ ρυθμίζονται από το π.δ. 33/2000, με το οποίο προσαρμόστηκε η ελληνική νομοθεσία στην οδηγία 97/5/EK¹⁰⁴⁷ της 27.1.1997¹⁰⁴⁸.

Οι διατάξεις του π.δ. 33/2000¹⁰⁴⁹ εφαρμόζονται στις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων¹⁰⁵⁰, εφόσον η εντολή εκτελείται από πιστωτικό ίδρυμα ή/και άλλα ιδρύματα και δεν υπερβαίνουν το ποσό των 50.000 € (άρθρο 1 π.δ. 33/2000)¹⁰⁵¹.

B. Πεδίο εφαρμογής

Από το άρθρο 1 του π.δ. μπορεί κανείς να προσδιορίσει το πεδίο εφαρμογής του, με βάση τους περιορισμούς που θέτει τόσο το ίδιο όσο και η Οδηγία, της οποίας η ενσωμάτωση επιχειρήθηκε.

Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, το π.δ. εφαρμόζεται μόνο στις *διασυνοριακές* (διεθνείς) συναλλαγές και όχι στις μεταφορές κεφαλαίων που λαμβάνουν χώρα μέσα στο ίδιο κράτος. Οι εντολές πρέπει να πραγματοποιούνται σε Ευρώ ή σε νομίσματα των κρατών μελών (όχι σε δολάρια) και δεν πρέπει να αφορούν διατραπεζικές πληρωμές. Η εντολή πρέπει, τέλος, να είναι χωρίς όρους και αιρέσεις (εξαιρούνται δηλ. οι ενέγγυες πιστώσεις) και να μην υπερβαίνει τα 50.000 Ευρώ.

Οι όροι που θέτει το άρθρο δείχνουν να περιορίζουν υπερβολικά το πεδίο εφαρμογής του π.δ., με κίνδυνο να διασπαστεί η ρύθμιση του δικαίου για τις πιστωτικές εντολές πληρωμής. Γεννάται, έτσι, αυτομάτως το ερώτημα κατά πόσο

¹⁰⁴⁶ Ο *Χρυσάνθης*, Διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων, ΔΕΕ 2000.453, κάνει λόγο για "πιστωτικές τραπεζικές εντολές πληρωμής".

¹⁰⁴⁷ *Ehmann / Hadding*, WM 1999, SB 3.4, *Hadding*, Die EG-Richtlinie zum grenzüberschreitenden Zahlungsverkehr, in: *Horn / Schimanski*, Bankrecht, σελ. 125 επ.

¹⁰⁴⁸ Η καθυστερημένη ενσωμάτωση είναι πιθανόν ο λόγος που προβλέπεται (άρθρο 11) αναδρομική ισχύς του π.δ. από 14.8.1999.

¹⁰⁴⁹ Για κάθε διαφορά ή διένεξη μπορούν να εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών (άρθρο 10 εδ. δ π.δ. 33/2000).

¹⁰⁵⁰ Πρβλ. *Δούβλη*, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, αρ. 30 επ.

¹⁰⁵¹ *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1007.

μπορεί να επεκταθεί η εφαρμογή του, με αναλογία των διατάξεων, και στις μορφές που δεν περιλαμβάνονται ρητά στο πεδίο εφαρμογής του και, αν υφίσταται, επιπλέον, κίνδυνος αδικαιολόγητης διάκρισης σε βάρος κάποιων μέσω πληρωμής¹⁰⁵².

Γ. Ορισμοί και εννοιολογικές αποσαφηνίσεις

1. Η διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης

Διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης είναι πράξη, η οποία πραγματοποιείται με πρωτοβουλία του εντολέα μέσω ιδρύματος ή υποκαταστήματος ιδρύματος, το οποίο βρίσκεται σε κράτος – μέλος, με σκοπό να τεθεί στη διάθεση του δικαιούχου χρηματικό ποσό σε ένα ίδρυμα ή υποκατάστημα ιδρύματος, το οποίο βρίσκεται σε άλλο κράτος - μέλος. Ο εντολέας και ο δικαιούχος είναι δυνατό να είναι ένα και το ίδιο πρόσωπο (άρθρο 2 παρ.6 π.δ. 33/2000).

Ίδρυμα είναι πιστωτικό ή άλλο ίδρυμα¹⁰⁵³ (άρθρ. 2, παρ.4, εδ. α π.δ. 33/2000).

Για την έννοια του *πιστωτικού ιδρύματος* ανατρέχουμε στο άρθρο 2 παρ.1 του Ν. 2076/1992¹⁰⁵⁴.

Άλλο ίδρυμα είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, το οποίο δεν είναι πιστωτικό ίδρυμα αλλά στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του εκτελεί διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων (άρθρο 2 παρ. 2 π.δ. 33/2000).

2. Η εντολή διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 7 π.δ. 33/2000, *εντολή διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης* είναι η μη υποκείμενη σε αιρέσεις, ανεπιφύλακτη *εντολή* εκτέλεσης διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, που δίνεται απευθείας, με οποιαδήποτε μορφή, από έναν εντολέα προς ένα ίδρυμα και είναι δυνατό να επιβεβαιωθεί.

---

¹⁰⁵² Χρυσάνθης, Διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων, ΔΕΕ 2000.453.

¹⁰⁵³ Ο όρος *ίδρυμα* αποτελεί μεταφορά στο ελληνικό δίκαιο του αντίστοιχου όρου “institution” που χρησιμοποιεί η Οδηγία 97/5/ΕΚ της 27.1.1997.

¹⁰⁵⁴ βλ. παραπάνω, Κεφάλαιο Α υπό Ι.Δ., για τα συμβαλλόμενα μέρη στην τραπεζική σύμβαση.

3. Ο εντολέας

Εντολέας είναι το φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο δίνει εντολή για την εκτέλεση διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης υπέρ ενός δικαιούχου (άρθρο 2 § 8 π.δ. 33/2000).

Εντολέας δεν είναι δυνατό να είναι πιστωτικό ίδρυμα, άλλο ίδρυμα ή χρηματοπιστωτικό ίδρυμα¹⁰⁵⁵.

4. Ο δικαιούχος

Δικαιούχος για την εφαρμογή αυτού του νόμου είναι ο τελικός αποδέκτης μιας διασυνοριακής πίστωσης, στη διάθεση του οποίου τίθεται το αντιστοιχούν σε αυτήν ποσό, με την κατάθεσή του σε λογαριασμό, στον οποίο έχει αυτός πρόσβαση (άρθρο παρ. 9 π.δ. 33/2000)

Α. Η πληροφόρηση των πελατών

Το προεδρικό διάταγμα στα άρθρα 3 και 4 κάνει διάκριση μεταξύ των πληροφοριών που αφορούν τους όρους των διασυνοριακών μεταφορών πιστώσεων και προβλέπει υποχρέωση παροχής πληροφοριών τόσο στο στάδιο πριν από την εντολή εκτέλεσης της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης (προσυμβατικές υποχρεώσεις)¹⁰⁵⁶ όσο και μετά την εκτέλεση αυτής (μετασυμβατικές υποχρεώσεις)¹⁰⁵⁷.

Συγκεκριμένα:

α) *Πριν από την εντολή εκτέλεσης διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης:*

Τα ιδρύματα θέτουν εκ των προτέρων στην διάθεση των πελατών τους και των υποψηφίων πελατών τους, *εγγράφως*, συμπεριλαμβανομένων κατά περίπτωση και των ηλεκτρονικών μέσων, και με μορφή ευχερώς κατανοητή, τις πληροφορίες, σχετικά με τους όρους των διασυνοριακών μεταφορών πιστώσεων.

¹⁰⁵⁵ Όπως αυτά προσδιορίζονται στις §§ 1, 2 και 3 του άρθρου 2 π.δ. 33/2000.

¹⁰⁵⁶ Βλ. και άρθρα 197, 198 ΑΚ για την ευθύνη από διαπραγματεύσεις.

¹⁰⁵⁷ Σε σχέση και με την 288 ΑΚ για την καλόπιστη εκπλήρωση των ενοχών.

Οι πληροφορίες αυτές πρέπει οπωσδήποτε να περιέχουν (άρθρο 3 π.δ. 33/2000) αναφορά στις προθεσμίες για την πίστωση του ποσού στο λογαριασμό του ιδρύματος του δικαιούχου, στον τρόπο υπολογισμού και στα συγκεκριμένα ποσοστά των κάθε είδους προμηθειών και εξόδων, τα οποία πρέπει να καταβάλλει ο πελάτης στο ίδρυμα, και στην τυχόν υπάρχουσα ημερομηνία αξίας, την οποία εφαρμόζει το ίδρυμα. Τέλος, πρέπει να αναφέρονται και οι διαδικασίες έγερσης αξίωσης και προσφυγής, οι οποίες είναι στη διάθεση των πελατών, οι τρόποι χρησιμοποίησής τους από τους πελάτες, καθώς και οι χρησιμοποιούμενες συναλλαγματικές ισοτιμίες.

β) Μετά την εκτέλεση διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης (άρθρο 4 π.δ. 33/2000):

Οι πληροφορίες, τις οποίες τα ιδρύματα πρέπει εγγράφως να παρέχουν στους πελάτες τους μετά την εκτέλεση ή την άφιξη διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, πρέπει να περιέχουν οπωσδήποτε: *α.* στοιχεία, τα οποία θα επιτρέπουν στον πελάτη να εξακριβώσει τη διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης, *β.* το αρχικό ποσό της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης *γ.* το ποσό των κάθε είδους εξόδων και προμηθειών τα οποία βαρύνουν τον πελάτη και *δ.* την τυχόν υπάρχουσα ημερομηνία αξίας (valeur), την οποία εφαρμόζει το ίδρυμα.

Αν ο εντολέας διευκρίνισε ότι τα έξοδα της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης θα πρέπει να αναλάβει, ολικά ή μερικά ο δικαιούχος, ο τελευταίος θα πρέπει να ενημερωθεί σχετικά από το δικό του ίδρυμα.

Σε περίπτωση μετατροπής της αξίας ενός ποσού σε άλλο νόμισμα, το ίδρυμα που την πραγματοποίησε ενημερώνει τον πελάτη του για τη συναλλαγματική ισοτιμία η οποία ίσχυε τη στιγμή της μετατροπής.

Ε. Οι ελάχιστες υποχρεώσεις των ιδρυμάτων σχετικά με τις διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων

1. Η ανάληψη ειδικών υποχρεώσεων από το ίδρυμα

Το ίδρυμα υποχρεούται, εφόσον το ζητήσει ο πελάτης, σε σχέση με διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης επακριβώς περιγραφόμενη, να δεσμευτεί ως προς την προθεσμία εκτέλεσης αυτής της μεταφοράς πίστωσης και ως προς τις προμήθειες και τα έξοδα που απορρέουν από αυτήν, με εξαίρεση όσα έχουν σχέση με την εφαρμοστέα συναλλαγματική ισοτιμία, εκτός αν το προαναφερθέν ίδρυμα δεν επιθυμεί συναλλαγή με τον πελάτη (άρθρο 5 π.δ. 33/2000).

2. Οι υποχρεώσεις σχετικά με τις προθεσμίες

Η πρώτη υποχρέωση αφορά την εκτέλεση της εντολής διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης μέσα στη συμφωνημένη προθεσμία και η δεύτερη αφορά την θέση του σχετικού ποσού στη διάθεση του δικαιούχου. Η παράβαση των σχετικών υποχρεώσεων γεννά υπέρ του δικαιούχου δικαίωμα προς αποζημίωση. Πιο συγκεκριμένα:

1. Το ίδρυμα του εντολέα υποχρεούται να εκτελέσει τη διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης μέσα στην προθεσμία την οποία έχει συμφωνήσει με τον εντολέα (άρθρο 6 § 1 εδ. α π.δ. 33/2000).

Η εκτέλεση της εντολής πληρωμής βάσει του άρθρου αυτού θεωρείται ότι ολοκληρώνεται μόλις πιστωθεί ο λογαριασμός του δικαιούχου. Ζήτημα, όμως, μπορεί να προκύψει σε περίπτωση που μετά την πίστωση το ποσό, λόγω εφαρμογής της ημερομηνίας αξίας από την παραλήπτρια τράπεζα, παραμένει δεσμευμένο για ένα περαιτέρω χρονικό διάστημα μίας ή δύο ημερών. Υποστηρίζεται, έτσι, ότι είναι ορθότερο να θεωρηθεί ότι η πληρωμή έχει συντελεστεί, όταν το ποσό περιέλθει ελεύθερο στη διάθεση του δικαιούχου και έχουν συντελεστεί οι πράξεις όλων των τραπεζών που μεσολαβούν¹⁰⁵⁸.

Σε περίπτωση μη τήρησης της προθεσμίας¹⁰⁵⁹ η οποία συμφωνήθηκε, ο εντολέας αποζημιώνεται από το ίδρυμά του (άρθρο 6 § 1 εδ. β π.δ. 33/2000).

Η αποζημίωση συνίσταται στην καταβολή τόκου, που υπολογίζεται επί του ποσού της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, με εφαρμογή του επιτοκίου αναφοράς για την περίοδο μεταξύ (άρθρο 6 § 1 εδ. γ π.δ. 33/2000): της λήξης της συμφωνηθείσας προθεσμίας αφενός, και της ημερομηνίας, κατά την οποία το ποσό πιστώνεται στο λογαριασμό του ιδρύματος του δικαιούχου, αφετέρου.

Ομοίως, αν η μη εκτέλεση της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης μέσα στη προθεσμία η οποία συμφωνήθηκε οφείλεται σε ενδιάμεσο ίδρυμα¹⁰⁶⁰, τότε το

¹⁰⁵⁸ Στην αντίθετη περίπτωση θα διατρέχαμε τον κίνδυνο υπερβολικής επιμήκυνσης του χρόνου εκτέλεσης της εντολής, αν κάθε μία από τις μεσολαβούσες τράπεζες είχε την ευχέρεια να ενεργήσει εντός του υπό του νόμου προβλεπόμενου ορίου των πέντε εργασιμων ημερών. Βλ. *Χρυσάνθης, Διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων, ΔΕΕ 2000.454.*

¹⁰⁵⁹ Σε περίπτωση κατά την οποία δεν συμφωνήθηκε τέτοια προθεσμία, ισχύει η εκ του νόμου προβλεπόμενη προθεσμία των πέντε ημερών. Πρέπει, δηλαδή, ως το τέλος της πέμπτης εργασιμης για τις τράπεζες ημέρας μετά την ημερομηνία αποδοχής της εντολής διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, το ποσό να έχει πιστωθεί στο λογαριασμό του ιδρύματος του δικαιούχου.

¹⁰⁶⁰ *Ενδιάμεσο ίδρυμα* είναι ίδρυμα διάφορο του ιδρύματος του εντολέα ή του δικαιούχου, το οποίο συμμετέχει στην εκτέλεση διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης.

ενδιάμεσο ίδρυμα έχει υποχρέωση αποζημίωσης του ιδρύματος του εντολέα (άρθρο 6 § 1 εδ. δ π.δ. 33/2000).

2. Το ίδρυμα του δικαιούχου υποχρεούται να θέσει το ποσό της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης στη διάθεση του δικαιούχου εντός της προθεσμίας που έχει προσυμφωνηθεί από τα δύο μέρη (άρθρο 6 § 2 εδ. α π.δ. 33/2000).

Σε περίπτωση μη τήρησης της προθεσμίας η οποία συμφωνήθηκε¹⁰⁶¹, αν το ποσό δεν έχει πιστωθεί στο λογαριασμό του δικαιούχου, το ίδρυμα του δικαιούχου τον αποζημιώνει (άρθρο 6 § 2 εδ. β π.δ. 33/2000).

Η αποζημίωση συνίσταται στην καταβολή τόκου, ο οποίος υπολογίζεται επί του ποσού της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, βάσει του επιτοκίου αναφοράς, για την περίοδο μεταξύ (άρθρο 6 § 2 εδ. γ π.δ. 33/2000) της λήξης της συμφωνηθείσας προθεσμίας και της ημερομηνίας κατά την οποία το ποσό πιστώνεται στο λογαριασμό του δικαιούχου.

3. Δεν οφείλεται αποζημίωση, κατά τα παραπάνω, αν το ίδρυμα του εντολέα, ή, αντίστοιχα το ίδρυμα του δικαιούχου, αποδείξει ότι η καθυστέρηση οφείλεται στον εντολέα ή, αντίστοιχα, στο δικαιούχο (άρθρο 6 § 3 π.δ. 33/2000).

4. Οι §§ 1, 2 και 3 του άρθρου 6 π.δ. 33/2000 ουδόλως θίγουν τα λοιπά δικαιώματα των πελατών και των ιδρυμάτων που έλαβαν μέρος στην εκτέλεση της εντολής διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης (άρθρο 6 § 4 π.δ. 33/2000).

3. Η υποχρέωση εκτέλεσης διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης σύμφωνα με τις οδηγίες του εντολέα-πελάτη

Το ίδρυμα του εντολέα, κάθε ενδιάμεσο ίδρυμα και το ίδρυμα του δικαιούχου, μετά την ημερομηνία αποδοχής της εντολής διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, υποχρεούνται να την εκτελέσουν για ολόκληρο το ποσό της¹⁰⁶², εκτός αν ο εντολέας ορίσει ότι τα έξοδα της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, βαρύνουν, εν όλω ή εν μέρει, το δικαιούχο. Η διάταξη αυτή δεν θίγει τη δυνατότητα του πιστωτικού ιδρύματος του δικαιούχου να του καταλογίσει τα έξοδα διαχείρισης του λογαριασμού του, σύμφωνα με τους κανόνες και τις πρακτικές που τυγχάνουν εφαρμογής. Δεν επιτρέπεται, όμως, το ίδρυμα να χρησιμοποιεί τον εν λόγω καταλογισμό εξόδων για

¹⁰⁶¹ Η, σε περίπτωση κατά την οποία δεν συμφωνήθηκε τέτοια προθεσμία, όταν στο τέλος της πρώτης εργασίμης, για τις τράπεζες, ημέρας μετά την ημερομηνία κατά την οποία το ποσό πιστώθηκε στο λογαριασμό του ιδρύματος του δικαιούχου.

¹⁰⁶² Εν αμφιβολία, δηλ., οι δαπάνες και οι προμήθειες δεν μπορούν να παρακρατηθούν από το ποσό της εντολής.

να παρακάμπτει τις υποχρεώσεις, οι οποίες του επιβάλλονται από τη νομοθεσία (άρθρο 7 § 1 π.δ. 33/2000).

Με την επιφύλαξη κάθε άλλης δυνατής αξίωσης, όταν το ίδρυμα του εντολέα ή ένα ενδιάμεσο ίδρυμα προβαίνει σε μείωση του ποσού της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης κατά παράβαση της § 1 του άρθρου 7 π.δ. 33/2000, το ίδρυμα του εντολέα υποχρεούται, εφόσον το ζητήσει ο εντολέας, να καταβάλει στο ακέραιο και με δαπάνες του ιδρύματος το παρακρατηθέν ποσό στον δικαιούχο, εκτός αν ο εντολέας ζητήσει να πιστωθεί αυτός με το εν λόγω ποσό (άρθρο 7 § 2 εδ. α π.δ. 33/2000)¹⁰⁶³.

Όταν η αθέτηση της υποχρέωσης εκτέλεσης της εντολής διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, σύμφωνα με τις οδηγίες του εντολέα, οφείλεται στο ίδρυμα του δικαιούχου και με την επιφύλαξη κάθε άλλης δυνατής αξίωσης, το ίδρυμα του δικαιούχου οφείλει να του επιστρέψει, με δικές του δαπάνες, κάθε ποσό το οποίο παρακρατήθηκε αδικαιολόγητα (άρθρο 7 § 3 π.δ. 33/2000).

4. Η υποχρέωση των ιδρυμάτων προς αποκατάσταση σε περίπτωση μη ολοκλήρωσης της μεταφοράς πίστωσης¹⁰⁶⁴

α. Ο κανόνας

Αν μετά από εντολή διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, η οποία έχει γίνει αποδεκτή από το ίδρυμα του εντολέα, το αντιστοιχούν ποσό δεν πιστωθεί στο λογαριασμό του ιδρύματος του δικαιούχου, και με την επιφύλαξη κάθε άλλης δυνατής αξίωσης, το ίδρυμα του εντολέα υποχρεούται να πιστώσει τον εντολέα με το ποσό της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης με ανώτατο όριο τα 12.500 €, *προσαυξημένο* (άρθρο 8 § 1 εδ. α π.δ. 33/2000) με τον τόκο υπερημερίας του ποσού

¹⁰⁶³ Αν ενδιάμεσο ίδρυμα προβαίνει σε μείωση του ποσού κατά παράβαση της § 1 του άρθρου 7 π.δ. 33/2000, υποχρεούται να καταβάλει το παρακρατηθέν ποσό, στο ακέραιο και με δικές του δαπάνες, στο ίδρυμα του εντολέα ή, αν το ίδρυμα του εντολέα το ζητήσει, στο δικαιούχο της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης (άρθρο 7 § 2 εδ. γ π.δ. 33/2000).

¹⁰⁶⁴ Με την επιφύλαξη των διατάξεων του Ν. 2331/1995, τα ιδρύματα, τα οποία συμμετέχουν στην εκτέλεση εντολής διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης *απαλλάσσονται* από τις υποχρεώσεις, οι οποίες προβλέπονται στις διατάξεις του π.δ. 33/2000, στο βαθμό κατά τον οποίο μπορούν να επικαλεσθούν λόγους ανώτερης βίας, δηλαδή περιστάσεις, οι οποίες είναι ξένες προς τη βούληση εκείνου ο οποίος τις επικαλείται, ασυνήθεις και απρόβλεπτες (των οποίων δηλ., οι συνέπειες δεν θα ήταν δυνατό να αποφευχθούν, όση επιμέλεια και αν είχε καταβληθεί (άρθρο 9 § 3 π.δ. 33/2000).

της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης¹⁰⁶⁵, και με το ποσό των εξόδων της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, τα οποία έχει ήδη καταβάλει ο εντολέας.

Τα ποσά αυτά τίθενται στη διάθεση του εντολέα μέσα σε προθεσμία 14 εργασίμων ημερών για τις τράπεζες από την ημερομηνία κατά την οποία υπέβαλε την αίτησή του ο εντολέας, εκτός αν εν τω μεταξύ πιστώθηκε ο λογαριασμός του ιδρύματος του δικαιούχου με το ποσό, το οποίο αντιστοιχεί στην εντολή της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης (άρθρο 8 § 1 εδ. β π.δ. 33/2000)¹⁰⁶⁶.

Ομοίως, κάθε ενδιάμεσο ίδρυμα, το οποίο έχει αποδεχθεί την εντολή διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης, υποχρεούται να αποδώσει, με δική του δαπάνη, το ποσό της εν λόγω μεταφοράς πίστωσης, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών εξόδων και τόκων, στο ίδρυμα, το οποίο του έδωσε την προς εκτέλεση εντολή. Αν η διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης δεν έχει ολοκληρωθεί λόγω λάθους ή παράλειψης στις οδηγίες του τελευταίου αυτού ιδρύματος, τότε το ενδιάμεσο ίδρυμα πρέπει να προσπαθήσει, στο μέτρο του δυνατού, να αποδώσει το ποσό της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης (άρθρο 8 § 1 εδ. δ π.δ. 33/2000).

Η αληθινή έννοια της διάταξης είναι η ακόλουθη¹⁰⁶⁷:

α. Πρόκειται για υποχρέωση άμεσης¹⁰⁶⁸ απόδοσης στον εντολέα, δηλαδή πριν από κάθε αμφισβήτηση ή δικαστική αντιδικία, η οποία είναι δυνατό να ακολουθήσει.

β. Πρόκειται για περιορισμένη ποσοτικά υποχρέωση, μέχρι το όριο των 12.500 €. Αν η εντολή αφορούσε μεγαλύτερο ποσό, ο εντολέας θα πάρει άμεσα το ποσό των 12.500 €. Αν η εντολή αφορούσε σε μικρότερο ποσό, στον εντολέα θα αποδοθεί το μικρότερο αυτό ποσό και όχι 12.500 €.

γ. Η καταβολή αυτή δεν εξαντλεί την υποχρέωση της τράπεζας. Από τη δικαστική αντιδικία που θα ακολουθήσει είναι δυνατό να προκύψει ότι η τράπεζα πρέπει να καταβάλλει και το ποσό πέρα από τα 12.500 €, μέχρι την πλήρη αποζημίωση¹⁰⁶⁹.

¹⁰⁶⁵ Ο τόκος υπολογίζεται με βάση το επιτόκιο αναφοράς, για την περίοδο μεταξύ της ημερομηνίας της εντολής της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης και της ημερομηνίας της πίστωσης.

¹⁰⁶⁶ Η αίτηση αυτή δεν μπορεί να υποβληθεί πριν λήξει η προθεσμία εκτέλεσης της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης που συμφωνήθηκε μεταξύ του ιδρύματος του εντολέα και του εντολέα, ή αν δεν έχει συμφωνηθεί προθεσμία, η προθεσμία που προβλέπεται στο άρθρο 6 § 1 εδ. δεύτερο π.δ. 33/2000 (άρθρο 8 § 1 εδ. γ π.δ. 33/2000).

¹⁰⁶⁷ Χρυσάνθης, ΔΕΕ 2000.454.

¹⁰⁶⁸ Μέσα σε 14 ημέρες.

¹⁰⁶⁹ Υποστηρίζεται ότι το άρθρο εισάγει μια οριζόντια αναγωγική ευθύνη μεταξύ των μεσολαβουσών τραπεζών υπό την έννοια ότι, η μεν τράπεζα του εντολέα υποχρεούται να καταβάλλει άμεσα (εντός 14 ημερών) το ποσό, στη συνέχεια, όμως, οι μεσολαβούσες τράπεζες θα αναζητήσουν το ποσό αυτό από την υπαίτια για την μη εκπλήρωση της εντολής τράπεζα. Χρυσάνθης, Διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων, ΔΕΕ 2000.454.

β. Οι εξαιρέσεις

Κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις της § 1 του άρθρου 8 π.δ. 33/2000:

α. αν η διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης δεν ολοκληρωθεί λόγω της μη εκτέλεσής της από μέρος ενδιαμέσου ιδρύματος επιλεγέντος από το ίδρυμα του δικαιούχου, το τελευταίο αυτό ίδρυμα υποχρεούται να θέσει στη διάθεση του δικαιούχου ποσό με ανώτατο όριο τα 12.500 € (άρθρο 8 § 2 π.δ. 33/2000).

β. αν η διασυνοριακή μεταφορά πίστωσης δεν ολοκληρωθεί λόγω λάθους ή παράλειψης στις οδηγίες του εντολέα προς το ίδρυμά του ή λόγω μη εκτέλεσης της εντολής της διασυνοριακής μεταφοράς πίστωσης από ενδιάμεσο ίδρυμα, το οποίο ρητά επιλέχτηκε από τον εντολέα, το ίδρυμα του εντολέα και τα άλλα ιδρύματα, τα οποία μεσολάβησαν, πρέπει να προσπαθήσουν, κατά το δυνατό, ώστε να αποδώσουν το ποσό της μεταφοράς πίστωσης (άρθρο 8 § 3 π.δ. 33/2000).

γ. Οι ειδικές ρυθμίσεις

Όταν το ίδρυμα του εντολέα ανακτήσει το ποσό, υποχρεούται να το πιστώσει στον εντολέα. Τα ιδρύματα, συμπεριλαμβανομένου του ιδρύματος του εντολέα, δεν υποχρεούνται στην περίπτωση αυτή να επιστρέψουν τα έξοδα και να καταβάλουν τους ληξιπρόθεσμους τόκους, και είναι δυνατό να παρακρατήσουν τα έξοδα ανάκτησης, εφόσον αυτά μπορούν να προσδιοριστούν (άρθρο 8 § 4 εδ. δ π.δ. 33/2000).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΤΟΛΗΣ ΠΛΗΡΩΜΗΣ

Ι. Η ΕΝΤΟΛΗ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΣΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ ΕΠΙΤΑΓΗ

A. Η σύμβαση επιταγής

1. Έννοια

Σύμφωνα με το άρθρο 3 § 1 Ν. 5960/1933¹⁰⁷⁰, η επιταγή εκδίδεται επί τραπεζίτου έχοντος κεφάλαια στη διάθεση του εκδότη βάσει συμφωνίας, ρητής ή σιωπηρής, σύμφωνα με την οποία ο εκδότης έχει το δικαίωμα να διαθέσει τα κεφάλαια αυτά με την έκδοση επιταγής.

Η σύμβαση τραπεζικής επιταγής¹⁰⁷¹ δηλ., είναι η συμφωνία μεταξύ δύο συμβαλλομένων, στην οποία ο ένας από τους συμβαλλόμενους, ο οποίος καλείται εκδότης και έχει διαθέσιμα κεφάλαια στον πληρωτή, αποκτά το δικαίωμα (εξουσία) διάθεσης αυτών των κεφαλαίων με την έκδοση επιταγής¹⁰⁷², ο δε πληρωτής αναλαμβάνει την υποχρέωση να την εξοφλήσει στο νόμιμο δικαιούχο¹⁰⁷³.

Με βάση τον παραπάνω ορισμό κρίνεται σκόπιμο να γίνει μια αναφορά στο σημείο αυτό στα θέματα που αφορούν την κατάρτιση και τον τύπο της σύμβασης αυτής, το περιεχόμενό της, καθώς και τις δημιουργούμενες έννομες σχέσεις και τη νομική τους φύση.

¹⁰⁷⁰ Κιάντου-Παμπούκη, Δίκαιο αξιογράφων, 4η έκδ., 1993, σελ. 289 επ., Μάρκου, Δίκαιο επιταγής, 3η έκδ., 2002, άρθρο 3, Παμπούκης, § 171, σελ. 483 επ., Ροδόπουλος, Πιστωτικοί τίτλοι, τόμ. 2ος, Τραπεζική επιταγή, 1968, σελ. 32 επ., Ρόκας Ν., Αξιόγραφα, 1992, σελ. 139 επ., Σκαλίδης, Δίκαιο αξιογράφων, 4η έκδ., 2001, σελ. 98, Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 842 επ.,.

¹⁰⁷¹ Ο Γεωργακόπουλος, Εγχειρίδιο εμπορικού δικαίου, τόμ. 2, Οι εμπορικές πράξεις, Τεύχ. 1, Αξιόγραφα, 1989, σελ. 113 επ., χρησιμοποιεί τον όρο "σύμβαση ή σχέση καλύψεως". Πρβλ. Μάρκου, Δίκαιο επιταγής, άρθρο 3, Π 1 α.

¹⁰⁷² ΑΠ 458/1997, ΔΕΕ 1997.991 = ΝοΒ 1998.1439 = ΕλλΔνη 1998.352, ΑΠ 466/1992., ΕΤρΑξΧρΔ 1994.339 = ΕλλΔνη 1993.1078 = ΕΕμπΔ 1995.66, ΑΠ 658/1991, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.335.

¹⁰⁷³ ΠΠρΘεσ 3009/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.147.

2. Κατάρτιση της σύμβασης. Τύπος.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η σύμβαση περί επιταγής συνάπτεται μεταξύ εκδότη και πληρωτή (βασική σχέση ή σχέση καλύψεως).

Η επιταγή είναι δυνατό να εκδοθεί μέσω τρίτου προσώπου ως *αντιπροσώπου*¹⁰⁷⁴. Ο αντιπρόσωπος μπορεί να υπογράψει με το δικό του όνομα, για λογαριασμό, όμως, του αντιπροσωπευόμενου, οπότε γίνεται λόγος για *έμμεση αντιπροσώπηση*. Εδώ, η σύμβαση επιταγής συνάπτεται μεταξύ της πληρώτριας τράπεζας και του τρίτου, για λογαριασμό του οποίου εκδίδεται η επιταγή¹⁰⁷⁵. Εφόσον, όμως, γίνεται μνεία επί του σώματος της επιταγής¹⁰⁷⁶, ότι ο τρίτος ενεργεί στο όνομα και για λογαριασμό του αντιπροσωπευόμενου (*άμεση αντιπροσώπηση*)¹⁰⁷⁷, ο αντιπρόσωπος, με τη θέση της δικής του υπογραφής, δεσμεύει έγκυρα τον αντιπροσωπευόμενο, στο πρόσωπο του οποίου γεννώνται απευθείας τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις.

*Πληρωτής*¹⁰⁷⁸, σύμφωνα με τη διάταξη του νόμου, είναι πάντοτε τράπεζα¹⁰⁷⁹, ή, ορθότερα, πιστωτικό ίδρυμα¹⁰⁸⁰. Είναι σαφής η πρόθεση του νομοθέτη, που αντιμετωπίζει την επιταγή ως το κατεξοχήν μέσο πληρωμών, να αναζητήσει την ασφάλεια που απαιτείται για τις συναλλαγές, στην φερεγγυότητα και στην κατάλληλη οργανωτική και λειτουργική υποδομή που διαθέτουν οι τράπεζες ως οικονομικός αλλά και κοινωνικός θεσμός.

¹⁰⁷⁴ Οποιος έθεσε υπογραφή σε επιταγή ως αντιπρόσωπος προσώπου, για το οποίο δεν είχε την εξουσία να ενεργήσει, υποχρεούται ο ίδιος από την επιταγή. Το ίδιο ισχύει και για τον αντιπρόσωπο που υπερέβη την εξουσία του. ΕφΠειρ 414/2001, ΔΕΕ 2002.78, ΑΠ 1710/1999, ΔΕΕ 2000.300.

¹⁰⁷⁵ Η ανάληψη υποχρέωσης καθ' υπέρβαση ή ελλείψει εξουσιοδοτήσεως υποχρεώνει τον υπογραφέα, ΜΠρΘεσ 1382/1989, ΕΕμπΔ 32.89.

¹⁰⁷⁶ Η σχέση πρέπει να προκύπτει από το ίδιο το έγγραφο της επιταγής. Αν δεν προκύπτει, δεν υπάρχει ακυρότητα, αλλά από αυτήν ευθύνεται ο υπογράφων και όχι ο φερόμενος ως αντιπροσωπευόμενος. ΕφΘεσ 2862/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.783.

¹⁰⁷⁷ Η πληρεξουσιότητα προς αντιπροσώπηση σε έκδοση επιταγής νομικού προσώπου παρέχεται από το νόμιμο εκπρόσωπο του τελευταίου. ΑΠ 300/1992, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.343.

¹⁰⁷⁸ Και μάλιστα, ο πληρωτής της επιταγής, η οποία εκδίδεται και είναι πληρωτέα στην Ελλάδα, πρέπει να είναι τραπεζίτης ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, το οποίο ασκεί τραπεζικές εργασίες. ΑΠ 658/1991, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.335.

¹⁰⁷⁹ "Η επιταγή εκδίδεται επί τραπεζίτου έχοντος κεφάλαια εις την διάθεσιν του εκδότη και επί τη βάσει συμφωνίας, ρητής ή σιωπηράς, καθ' ήν ο εκδότης έχει το δικαίωμα διαθέσεως των κεφαλαίων τούτων δι' επιταγής." (άρθρο 3 § 1 Ν. 5960). "Η επιταγή που εκδόθηκε ή πρέπει να πληρωθεί στην Ελλάδα, ισχύει ως επιταγή, μόνο αν εκδόθηκε από τραπεζική εταιρία, η οποία ασκεί τραπεζικές εργασίες." (άρθρο 3 § 2 Ν. 5960 σε συνδυασμό προς το άρθρο 2 Ν. 2076/1992). ΑΠ 192/1966, ΑρχΝ 1967.186.

¹⁰⁸⁰ Κατά τη σύγχρονη, πλέον, ορολογία του Ν. 2076/1992. "Τα πιστωτικά ιδρύματα επιτρέπεται να συσταθούν και να λειτουργούν μόνο με τη μορφή της ανώνυμης εταιρίας και κατ' εξαίρεση με την μορφή αμιγούς πιστωτικού συνεταιρισμού του Ν. 1667/1986 (ΦΕΚ 196 Α')." (άρθρο 5 § 1 εδ. α ν. 2076/1992).

Τα κεφάλαια, τα οποία έχει η πληρώτρια τράπεζα στη διάθεση του εκδότη, λέγονται στις συναλλαγές "κάλυμμα"¹⁰⁸¹ ή "πρόβλεψη"¹⁰⁸², και είναι δυνατό να συνίστανται είτε σε καταθέσεις του εκδότη στην τράπεζα, είτε σε πιστώσεις¹⁰⁸³ παρεχόμενες σε αυτόν από την τράπεζα, είτε και στα δύο¹⁰⁸⁴, είτε, τέλος, να προέρχονται από άλλους λόγους¹⁰⁸⁵, όπως λ.χ. από πληρωμές τρίτων στον πληρωτή υπέρ του εκδότη, ή από προεξόφληση συναλλαγματικών ή επιταγών του εκδότη-πελάτη.

Ο νόμος (άρθρο 3 § 1 εδ. α ν. 5960) απαιτεί η τράπεζα να διατηρεί κεφάλαια¹⁰⁸⁶ στη διάθεση του εκδότη, επί των οποίων ο τελευταίος αποκτά δικαίωμα διάθεσης με επιταγή, βάσει της συμβατικής συμφωνίας¹⁰⁸⁷, ανάγοντας την προϋπόθεση αυτή σε κύριο και ουσιώδες γνώρισμα. Ωστόσο, ο νόμος δεν προβλέπει (αρνητικές) έννομες συνέπειες, σε περίπτωση έκδοσης επιταγής χωρίς διαθέσιμα κεφάλαια αφού ορίζει ρητά¹⁰⁸⁸ ότι η ανυπαρξία διαθέσιμων κεφαλαίων δεν θίγει το κύρος του τίτλου¹⁰⁸⁹.

Έτσι, η τήρηση λογαριασμού του εκδότη στην πληρώτρια τράπεζα δεν αποτελεί προϋπόθεση του κύρους της τραπεζικής επιταγής, εφόσον η ύπαρξη των διαθέσιμων κεφαλαίων αποτελεί αντικείμενο της εκτός του τίτλου σχέσης μεταξύ του εκδότη και της τράπεζας. Κατά συνέπεια, επιταγή, στην οποία αναφέρεται ως πληρωτής τράπεζα, η οποία δεν έχει κεφάλαια στη διάθεση του εκδότη, λόγω ανυπαρξίας λογαριασμού στο όνομα του τελευταίου, είναι *έγκυρη* και υποχρεώνει τον εκδότη σε πληρωμή του ποσού της, έστω και αν η επιταγή εκδόθηκε από ειδικό έντυπο, το οποίο χορηγούν οι τράπεζες στους πελάτες τους και στο οποίο αναγράφεται αριθμός λογαριασμού¹⁰⁹⁰.

¹⁰⁸¹ Η "πρόβλεψη" ή "κάλυμμα" της επιταγής είναι καταθέσεις του εκδότη ή πιστώσεις της τράπεζας σ' αυτόν, διαθέσιμες κατά την ημέρα της πληρωμής. ΕφΑθ 6289/1994, ΔΕΕ 1995.299, ΑΠ 458/1997, ΝοΒ 1998.1439.

¹⁰⁸² Η αναληθής βεβαίωση υπαλλήλου τράπεζας περί ύπαρξης πρόβλεψης σχετικά με τις εκδιδόμενες επιταγές επί της τράπεζας, συνιστά *απάτη* εις βάρος της πληρώτριας τράπεζας, κατά τη διάταξη του άρθρου 386 § 1 και 3 ΠΚ. ΑΠ 1270/1993 ΝοΒ 1994.247.

¹⁰⁸³ *Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο αξιογράφων, § 78.

¹⁰⁸⁴ ΑΠ 458/1997, ΔΕΕ 1997.991 = ΝοΒ 1998.1439 = ΕλλΔνη 1998.352.

¹⁰⁸⁵ *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 112.

¹⁰⁸⁶ Τα διαθέσιμα κεφάλαια πρέπει να υπάρχουν κατά το χρόνο της έγκαιρης εμφάνισης της επιταγής προς πληρωμή (άρ. 40, 79 Ν. 5960). Ο νόμος, σε αντίθεση με ότι ισχύει στο γαλλικό δίκαιο, συνδέει τις προβλεπόμενες με την έλλειψη διαθέσιμων συνέπειες όχι με τον χρόνο έκδοσης της επιταγής αλλά με το χρόνο εμφάνισής της προς πληρωμή.

¹⁰⁸⁷ *Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο αξιογράφων, § 77 in fine, ΑΠ 466/1992, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.339 = ΕλλΔνη 1993.1078 = ΕΕμπΔ 1995.66, ΑΠ 658/1991, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.335.

¹⁰⁸⁸ Βλ. αναλυτικά παρακάτω.

¹⁰⁸⁹ Αντίθετα, στο γαλλικό δίκαιο, η επιταγή που εκδίδεται χωρίς καμία ή χωρίς επαρκή πρόβλεψη, είναι άκυρη, κατά το μέρος που είναι ακάλυπτη.

¹⁰⁹⁰ ΕφΙωαν 55/1991, ΕΕμπΔ 1992.100.

Λογικά, η σύμβαση επιταγής φαίνεται να είναι *αυτοτελής*. Στην πραγματικότητα, ωστόσο, αποτελεί μέρος *είτε* μίας γενικής (διαρκούς) τραπεζικής σύμβασης¹⁰⁹¹ που συνάπτεται μεταξύ της τράπεζας και του πελάτη – εκδότη των επιταγών¹⁰⁹², *είτε* στα πλαίσια μίας διεξαγωγής δοσοληπιών¹⁰⁹³, βάσει της οποίας η τράπεζα υποχρεούται να παρέχει διάφορες υπηρεσίες στον πελάτη της¹⁰⁹⁴.

Η σύμβαση επιταγής είναι *διαρκής* και δημιουργεί *ενοχική σχέση*¹⁰⁹⁵ ανάμεσα στην πληρώτρια τράπεζα και στον εκδότη-πελάτη της¹⁰⁹⁶.

Είναι σύμβαση *άτυπη*, και είναι δυνατό να καταρτισθεί ακόμη και *σιωπηρά*.

Στην τραπεζική πρακτική, η σύμβαση καταρτίζεται εγγράφως και, συγκεκριμένα, με τη συμπλήρωση εντύπου, το οποίο διαθέτει η τράπεζα. Κατά κανόνα, η σύμβαση θεωρείται ότι καταρτίζεται *σιωπηρά*, με την εκ μέρους του πελάτη της τράπεζας αίτηση για χορήγηση βιβλιαρίου επιταγών και την εκ μέρους της τελευταίας παράδοσή τους¹⁰⁹⁷. Σιωπηρή κατάρτιση δύναται να συναχθεί και από άλλα στοιχεία, όπως λ.χ. από την πληρωμή επιταγών του¹⁰⁹⁸.

Εδώ είναι σημαντικό να τονισθεί ότι η επιταγή, η οποία εκδίδεται *χωρίς σύμβαση επιταγής*, όπως και εκείνη, η οποία εκδίδεται χωρίς πρόβλεψη ή καθ' υπέρβασή της, είναι κατά βασική αρχή του δικαίου *έγκυρη*¹⁰⁹⁹ (άρθρο 3 παρ.1).

Ο ίδιος ο νόμος σπεύδει να διευκρινήσει στην επόμενη διάταξη του άρθρου 3 Ν. 5960/1933 ότι η μη τήρηση των διατάξεων περί της σύμβασης επιταγής δεν θίγει το

¹⁰⁹¹ Για εμπορική παραγγελία και, συγκεκριμένα, για εμπορική σύμβαση αναλήψεως διαχείρισεως υποθέσεων (Geschäftsbesorgungsvertrag) κάνει λόγος ο *Δελούκας*, Αξιόγραφα, σελ. 363, με περαιτέρω παραπομπές.

¹⁰⁹² Αυτή η έννομη σχέση δημιουργείται είτε αυτοτελώς, οπότε διέπεται από τις διατάξεις περί εντολής, είτε παρεπόμενα, όπως είναι η ανώμαλη παρακαταθήκη με την τραπεζική κατάθεση χρημάτων, ΕφΑθ 4031/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.492 και *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 102.

¹⁰⁹³ *Zöllner*, Wertpapierrecht, 14η έκδ., 1987, § 26 VI, *Hueck-Canaris*, Recht der Wertpapiere, 12η έκδ., 1986, § 20 IV 1 a.

¹⁰⁹⁴ Όπως λ.χ. να δέχεται καταθέσεις του, να ανοίγει πίστωση, να διενεργεί πληρωμές για λογαριασμό του ή προς αυτόν. *Αναστασιάδης*, Π, § 87.

¹⁰⁹⁵ Η εξ αυτής ενοχή είναι αναιτιώδης, ΕφΛαρ 30/2001, ΕπισκεΔ 2001.197. ΜΠρΡοδ 78/2004 (αδημ).

¹⁰⁹⁶ *Δελούκας*, Αξιόγραφα, 3η έκδ., 1980, § 262, *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, άρθρο 3, Π 1 β.

¹⁰⁹⁷ Η εκ μέρους της τράπεζας παράδοση βιβλιαρίου ή στελέχους επιταγών τεκμαίρεται τη *σιωπηρή κατάρτιση σύμβασης επιταγής*, όχι, όμως, και την ύπαρξη διαθέσιμων κεφαλαίων σε αυτή. Και η ύπαρξη μίας τέτοιας σύμβασης δεν αποτελεί προϋπόθεση για την έκδοση έγκυρης επιταγής, ούτε η ελαττωματικότητα της εκδιδόμενης επιταγής. ΕφΑθ 4031/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.492, ΑΠ 458/1997, ΔΕΕ 1997.991 = ΝοΒ 1998.1439 = ΕλλΔνη 1998.352, ΕφΑθ 10154/1980, ΕΕμπΔ 1981.408, *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 122. Και μάλιστα, αν η τράπεζα *πληρώσει ακάλυπτη επιταγή*, δύναται να στραφεί κατά του εκδότη προς είσπραξη του ποσού, το οποίο κατέβαλε, βάσει της εκ της επιταγής εντολής του εκδότη προς τον πληρωτή.

¹⁰⁹⁸ *Δελούκας*, § 263.

¹⁰⁹⁹ Η τράπεζα μπορεί να την πληρώσει ανοίγοντας πίστωση υπέρ του εκδότη και χρεώνοντάς τον ισόποσα, ΑΠ 458/1997, ΔΕΕ 1997.991 = ΝοΒ 1998.1439 = ΕλλΔνη 1998.352.

κύρος του τίτλου της επιταγής, επιβεβαιώνοντας με αυτό τον τρόπο την *ανεξαρτησία* της ενοχής εκ του τίτλου από την βασική σχέση (εκδότη-πελάτη – τράπεζας)¹¹⁰⁰.

Δηλαδή, η εγκυρότητα της επιταγής *δεν εξαρτάται* από τη σύναψη σύμβασης επιταγής¹¹⁰¹: Η επιταγή είναι έγκυρη, ακόμη και όταν δεν υπάρχει σύμβαση ανάμεσα στην τράπεζα και στον εκδότη, ακόμη και όταν ο εκδότης δεν έχει κεφάλαια στην τράπεζα ή όταν το ποσό της επιταγής υπερβαίνει τα κεφάλαια αυτά¹¹⁰². Σε αυτές τις περιπτώσεις, η τράπεζα δεν έχει υποχρέωση να πληρώσει την επιταγή¹¹⁰³. δύναται, όμως, να την πληρώσει, οπότε δικαιούται, χωρίς να είναι αναγκαία η προσφυγή στο άρθρο 904 ΑΚ¹¹⁰⁴, να στραφεί αμέσως κατά του εκδότη και να ζητήσει απόδοση του ποσού, το οποίο κατέβαλε¹¹⁰⁵, κατά τις διατάξεις *είτε* περί διοίκησης αλλοτρίων (άρθρο 736 ΑΚ), *είτε* περί εντολής¹¹⁰⁶ (άρθρο 722 ΑΚ)¹¹⁰⁷, *είτε* ως παρεπόμενη άλλης σύμβασης¹¹⁰⁸.

Κατά συνέπεια, σε περίπτωση πληρωμής της επιταγής εκ μέρους της πληρώτριας τράπεζας χωρίς την ύπαρξη συμβάσεως επιταγής ή επαρκούς κάλυψης, οι σχέσεις της (ως εκτασσίμενης) προς τον εκδότη (ως εκτάσσοντα) κρίνονται, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν, από τις διατάξεις περί εντολής (ΑΚ 713), σε περίπτωση δε ανυπαρξίας εντολής, επικουρικά, από τις διατάξεις περί διοίκησης αλλοτρίων (άρθρο 730 ΑΚ) και από τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (άρθρο 904 επ. ΑΚ)¹¹⁰⁹.

Πάντως, αν η τράπεζα αρνηθεί να πληρώσει την επιταγή, κάτι το οποίο είναι το πιο πιθανό, ο κομιστής έχει τη δυνατότητα να στραφεί κατά του εκδότη και των υπόλοιπων υπογραφέων της επιταγής, οι οποίοι ευθύνονται, επίσης, για την πληρωμή της, βάσει του δικαίου της επιταγής (άρθρα 40 επ. Ν. 5960).

¹¹⁰⁰ ΕφΠειρ 728/1999, ΕπισκεΔ 2000.184.

¹¹⁰¹ Ρόκας Ν., Αξιόγραφα, 1992, σελ. 140.

¹¹⁰² ΑΠ 458/1997, ΔΕΕ 1997.991 = ΝοΒ 1998.1439 = ΕλλΔνη 1998.352, ΕφΑθ 10154/1980, ΕΕμπΔ 1981.408, ΕφΙωαν 55/1991, Αρμ 1991.682.

¹¹⁰³ ΑΠ 458/1997, ΔΕΕ 1997.991 = ΝοΒ 1998.1439 = ΕλλΔνη 1998.352.

¹¹⁰⁴ ΕφΑθ 4083/1989, ΕΕμπΔ 1990.69, ΕφΙωαν 55/1991, Αρμ 1991.682.

¹¹⁰⁵ ΕφΑθ 9826/1979, ΕΕμπΔ 1981.84 = ΝοΒ 1980.1512.

¹¹⁰⁶ Κατά το άρθρο 714 ΑΚ, ο εντολοδόχος οφείλει να διεξάγει την ανατεθείσα σε αυτόν υπόθεση σύμφωνα με τις οδηγίες του εντολέα και *ευθύνεται* απέναντι του *για κάθε πταίσμα*. Συντρέχει τέτοια περίπτωση ευθύνης σε περίπτωση που ο νόμιμος κομιστής επιταγής την κατέθεσε στην τράπεζα για να την εισπράξει, αλλά η επιταγή χάθηκε. ΑΠ 1449/1998, ΔΕΕ 1999.198.

¹¹⁰⁷ Κιάντου-Παμπούκη, Δίκαιο αξιογράφων, σελ. 320. ΕφΑθ 9826/1979, ΕΕμπΔ 1981.84.

¹¹⁰⁸ ΕφΑθ 4031/1998, ΕλλΔνη 1999.397 = ΕΕμπΔ 1999.766.

¹¹⁰⁹ ΑΠ 466/1992, ΕλλΔνη 1993.1078.

3. Περιεχόμενο της σύμβασης.

Ο νομοθέτης καθορίζει το κατά νόμο ελάχιστο περιεχόμενο της σύμβασης στην παράγραφο 1 του άρθρου 3 του Ν. 5960. Σύμφωνα με αυτήν, στον εκδότη παρέχεται το δικαίωμα να επιτάσσει τον πληρωτή, μέσω επιταγών, προς πληρωμή ορισμένου ποσού στον κομιστή τους, στον δε πληρωτή δημιουργείται η υποχρέωση να εκτελεί την επιταγή του εκδότη.

Κατά τα λοιπά, το περιεχόμενο της σύμβασης αποτελεί αντικείμενο ρυθμίσεως μεταξύ των ίδιων των συμβαλλομένων, σύμφωνα πάντα και με τους γενικούς όρους συναλλαγών και τις κρατούσες τραπεζικές συνήθειες. Τα θέματα που ρυθμίζονται με τους ειδικότερους όρους της σύμβασης, είναι συνήθως θέματα που αφορούν γενικά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων, την κατανομή του κινδύνου σε περίπτωση πλαστογραφίας επιταγών καθώς και ζητήματα υπαιτιότητας¹¹¹⁰.

4. Η νομικές σχέσεις που δημιουργούνται από τη σύμβαση επιταγής. Νομική φύση.

Στην επιταγή εμφανίζονται τρία πρόσωπα. Αυτός που εκδίδει την επιταγή και δίνει την εντολή (εκδότης), αυτός προς τον οποίο απευθύνεται η εντολή (πληρωτής) και αυτός υπέρ του οποίου εκδίδεται η επιταγή (λήπτης).

Η σχέση, η οποία συνδέει την τράπεζα, η οποία είναι κατά κανόνα ο πληρωτής, με τον εκδότη επιταγής (σχέση κάλυψης) είναι *σχέση εντολής*¹¹¹¹.

Η σχέση ανάμεσα στον εκδότη και στο λήπτη της επιταγής είναι η λεγόμενη σχέση αξίας¹¹¹². Ο κομιστής και δικαιούχος της επιταγής αποκτά απλά και μόνο προσδοκία (anwartschaft) εισπράξεως του ποσού που αναγράφεται σε αυτήν και όχι την απαίτηση που έχει ο εκδότης απέναντι στον πληρωτή, που συνήθως είναι τράπεζα, να πληρώσει την επιταγή¹¹¹³. Από την σύμβαση επιταγής δεν προκύπτει κατά κανόνα βούληση των συμβαλλομένων μερών (τράπεζα – πελάτη) για δημιουργία άμεσου δικαιώματος υπέρ του κομιστή, για αυτό και δεν μπορεί να γίνει λόγος και για

¹¹¹⁰ Μάρκου, Δίκαιο επιταγής, σελ. 109.

¹¹¹¹ ΜΠρΡοδ 4/2001, ΔωδΝομ 2003.195, ΕιρΔεσκ 1/1992, ΑρχΝ 43.632.

¹¹¹² Για σχέση εξουσιοδότησης προς εισπράξη κάνει λόγο η ΕιρΔεσκ 1/1992, ΑρχΝ 1992.632.

¹¹¹³ Αντίθετα με ότι ισχύει στη Γαλλία (θεωρία της προβλέψεως), στο δικό μας δίκαιο, με τη μεταβίβαση της επιταγής, δεν συντελείται εκχώρηση αντίστοιχης αξιώσεως επί της προβλέψεως που ο εκδότης έχει στον πληρωτή. Αντίθετα, υπάρχει ευθύνη του εκδότη και των οπισθογράφων που αποτελεί τη μόνη εγγύηση του κομιστή για την πληρωμή του ποσού της επιταγής. Δελούκας, Αξιόγραφα, 1959, σελ.10.

σύμβαση υπέρ τρίτου (411 ΑΚ). Έτσι, ο κοιμιστής της επιταγής δεν έχει αξίωση κατά της τράπεζας για πληρωμή ούτε βάσει της σύμβασης επιταγής ούτε βάσει του δικαίου της επιταγής (άρθρο 4 Ν. 5960)¹¹¹⁴.

Η επιταγή περιέχει κατά βάση έκταξη¹¹¹⁵. Ως έκταξη, η επιταγή περιλαμβάνει *διπλή εξουσιοδότηση*: μία προς τον λήπτη προς είσπραξη στο όνομά του, ως δικαιούχου του ποσού, το οποίο αναγράφεται και μία άλλη προς τον πληρωτή, να καταβάλλει σε αυτόν, ο οποίος αναγράφεται στο σώμα της επιταγής ή, σε κάθε νόμιμη περίπτωση, στον λήπτη-κομιστή του τίτλου, το αναγραφόμενο στην επιταγή ποσό.

Κατά νομική ακριβολογία, η τράπεζα διαθέτει τα διαθέσιμα κεφάλαια, όπως διαθέτει δική της περιουσία¹¹¹⁶.

Έτσι, βάσει της σύμβασης επιταγής, η πληρώτρια τράπεζα, μετά από *έγκυρη εντολή* του εκδότη, πληρώνει την επιταγή ιδίω ονόματι αλλά για λογαριασμό του εκδότη-πελάτη της¹¹¹⁷, χωρίς να εκπληρώνει δική της υποχρέωση, δικαιούμενη, στη συνέχεια, να χρεώσει τον εκδότη, σύμφωνα με τη σύμβαση επιταγής. Ουσιαστικά, η πληρωμή της επιταγής στον κοιμιστή της θεωρείται ως πληρωμή προς τον εκδότη¹¹¹⁸, η οποία, πάντως, επέρχεται κατά το χρονικό σημείο της διενέργειας της πληρωμής¹¹¹⁹.

Όταν δεν υπάρχει *έγκυρη εντολή*, όπως λ.χ. όταν η επιταγή δεν είναι έγκυρη ή ο εκδότης στερείται την ικανότητα προς δικαιοπραξία ή προς διάθεση των διαθέσιμων κεφαλαίων, ή όταν ο πληρωτής πληρώνει την επιταγή σε μη δικαιούχο κοιμιστή, τότε

¹¹¹⁴ Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002, σ. 92.

¹¹¹⁵ Διαφέρει από την έκταξη του κοινού δικαίου (876 ΑΚ) στο ότι στην επιταγή, ο εκδότης ευθύνεται για την πληρωμή της, χωρίς να έχει την δυνατότητα να απαλλαγεί από την ευθύνη του (αρ. 12 Ν. 5960), ενώ στην έκταξη, ο εκτάσσων δεν ευθύνεται κατά κανόνα. Στο ίδιο σημείο έγκειται και η διαφορά της από την εμπορική εντολή του αρ. 76 περ.α ν.δ. 1923. Κιάντου – Παμπούκη, ο.π. σελ. 328.

¹¹¹⁶ Εφόσον με την κατάθεση εκ μέρους του καταθέτη η τράπεζα γίνεται *κυρία* των χρημάτων (ΕφΘεσ 1868/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.137). Έτσι, η σύμβαση κατάθεσης χρημάτων σε τράπεζα, ανεξάρτητα αν γίνεται υπέρ του καταθέτη ή τρίτου ή σε κοινό λογαριασμό, ενόψει του ότι αποσκοπεί στην ασφαλή φύλαξη των χρημάτων, καταρτίζεται με την εκ μέρους του καταθέτη μεταβίβαση της κυριότητας του, κατά τη σύναψή της, καταβαλλομένου από αυτόν χρηματικού ποσού, ως πρώτης τμηματικής παροχής του, προς την τράπεζα (τε), η οποία, από τότε που με την παράδοση έγινε κυρία των χρημάτων (άρθρο 1034 ΑΚ), έχει ευθεία υποχρέωση να τα καταβάλει στο δικαιούχο, όταν της ζητηθεί (ΕφΑθ 3545/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.679 = ΝοΒ 1999.787 = ΕΕμπΔ 1999.491).

¹¹¹⁷ Μάρκου, Δίκαιο επιταγής, άρθρο 3 Π 1 γ.

¹¹¹⁸ Παμπούκης, σελ. 499.

¹¹¹⁹ Γεωργακόπουλος, Αξιόγραφα, 1989, σελ. 113, *Baumbach / Hefermehl*, Wechsel- und Scheckgesetz, 21η έκδ., 1999, άρθρο 3, αρ. 5.

δεν επέρχονται τα *ex lege* προβλεπόμενα αποτελέσματα¹¹²⁰ και ο πληρωτής δεν δύναται να αποκτά αξίωση εναντίον του εκδότη. Στις περιπτώσεις αυτές, ο πληρωτής αποκτά *ευθεία αξίωση* εναντίον του πληρωθέντος κομιστή της επιταγής κατά τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (άρθρο 904 ΑΚ), ανεξαρτήτως του γεγονότος ότι ο τελευταίος διατηρεί ενδεχομένως, αξίωση από τη βασική σχέση¹¹²¹. Κι αυτό συμβαίνει, εν προκειμένω, γιατί στις παραπάνω περιπτώσεις δεν υπάρχει *έγκυρη εξουσιοδότηση* («έκταξη») του εκδότη προς το λήπτη περί της παροχής ή/και έγκυρη σύμβαση περί της *causa solvendi* της επιταγής¹¹²².

Σε όλες τις περιπτώσεις, η τράπεζα *αμείβεται* για τις υπηρεσίες της και ευθύνεται για κάθε πταίσμα. Συνακόλουθα, κατά την πληρωμή της επιταγής, οφείλει να τηρεί τις προφυλάξεις, οι οποίες επιβάλλονται από το νόμο ή τις τραπεζικές συνήθειες¹¹²³.

Β. Η εντολή στο δίκαιο της επιταγής

Η τραπεζική επιταγή προορίζεται, όπως τουλάχιστον προκύπτει από την νομοθεσία, αποκλειστικά ως μέσο πληρωμής¹¹²⁴. Ο ρόλος που διαδραματίζει στις εσωτερικές και διεθνείς συναλλαγές, ως μέσο πληρωμής χωρίς μετρητά, είναι πλέον αναμφισβήτητος, στο βαθμό που προσκομίζει οφέλη τόσο για την εθνική οικονομία – αφού τα χρήματα παραμένουν στην τράπεζα για άλλους σκοπούς- όσο και για τον εκδότη και τον δανειστή του.

Η έννοια της εντολής στην επιταγή λαμβάνει το παρακάτω περιεχόμενο:

Με την έκδοση της επιταγής, όπως ήδη αναφέρθηκε, ο εκδότης αφενός εξουσιοδοτεί, «εντέλλεται», τον λήπτη να εισπράξει το αναγραφόμενο στην επιταγή ποσό, αφετέρου «εντέλλεται» προς τούτο τον πληρωτή, στον οποίο η εντολή αυτή δημιουργεί δικαιώματα και υποχρεώσεις. Ο εκδότης δηλ., πιστωτής του πληρωτή και οφειλέτης του λήπτη, δίνει «εντολή» στον πρώτο περί πληρωμής ορισμένου ποσού στον δεύτερο.

¹¹²⁰ Αναλυτικά πιο κάτω.

¹¹²¹ *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 109. Βλ. και ΕφΠειρ 1104/1997, ΔΕΕ 1998.402 όπου κρίθηκε ότι όταν η σχέση αξίας είναι ισχυρή και η σχέση κάλυψης ανίσχυρη ή ανύπαρκτη, η πληρώτρια τράπεζα που πληρώνει ακάλυπτη επιταγή, αποκτά αξίωση αδικαιολόγητου πλουτισμού κατά του εκδότη αντισυμβαλλόμενου στη σχέση κάλυψης και όχι εναντίον του λήπτη της παροχής. Εδώ, εκδότης και πληρωτής ήταν η ίδια η τράπεζα, άρα δεν μπορούσε να γίνει λόγος για τριμερή σχέση και ορθώς η τράπεζα στράφηκε κατά του λήπτη.

¹¹²² *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 108, με παραπέρα παραπομπές.

¹¹²³ ΕφΑθ 4031/1998, ΕλλΔνη 1999.397 = ΕΕμπΔ 1999.766.

¹¹²⁴ Αποκρούεται σαφώς η τυχόν χρησιμοποίησή της ως οργάνου πίστης.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η σχέση, η οποία συνδέει την τράπεζα με τον εκδότη επιταγής (σχέση κάλυψης) είναι *σχέση εντολής*¹¹²⁵.

Ο εκδότης εκδίδει την επιταγή στηριζόμενος στον ενοχικό του δεσμό με την τράπεζα, δεσμός που του παρέχει το δικαίωμα ή την υποχρέωση να «διαθέτει» τα κεφάλαια που έχει σε αυτήν για την πληρωμή των επιταγών του. Υπό την έννοια αυτή, μπορεί να υποστηριχθεί ότι η πληρωμή μιας επιταγής εμπίπτει στην παροχή υπηρεσιών που αναλαμβάνει η τράπεζα να παρέχει στον πελάτη της, δηλαδή στον εκδότη της επιταγής.

Πράγματι, η χρήση της επιταγής λειτουργεί και ως εκπλήρωση της υποχρέωσης, την οποία έχει αναλάβει η τράπεζα απέναντι στον πελάτη της, να πληρώνει για λογαριασμό του τους πιστωτές του, στους οποίους, άλλως, θα απαιτούνταν από τον ίδιο μία άμεση πληρωμή. Πρόκειται κατά βάση για μια διαρκή σύμβαση με αντικείμενο τη μέριμνα (διεξαγωγή) των δοσοληψιών επί του ανοιγόμενου στο όνομα του πελάτη «λογαριασμού επιταγών»¹¹²⁶. Αναμφίβολα, αυτή η παροχή υπηρεσιών από την τράπεζα εξυπηρετεί τον ίδιο σκοπό με την έκδοση της επιταγής, την ικανοποίηση δηλ. του δανειστή-κομιστή.

Η τραπεζική εντολή για πληρωμή επιταγής δεν είναι παρά ένα τμήμα του μηχανισμού, βάσει του οποίου παρέχονται οι υπηρεσίες της τράπεζας. Όταν η τράπεζα πληρώνει μία επιταγή με την ιδιότητα του εντολοδόχου του πελάτη της, το πράττει μόνο επειδή καλείται από τον τελευταίο να εξοφλήσει την οφειλή του απέναντι στον κομιστή, η οποία αποτελεί και την αιτία της έκδοσης της επιταγής. Όμως, η πληρωμή της επιταγής δεν εξοφλεί μόνο την οφειλή του πελάτη απέναντι στον δανειστή του. Είναι το μέσο δια του οποίου η τράπεζα απαλλάσσεται έναντι του πελάτη της από τη δική της υποχρέωση να αποδώσει τα κατατεθειμένα κεφάλαια, υποχρέωση την οποία γεννά κατά κύριο λόγο η σύμβαση κατάθεσης¹¹²⁷. Έτσι, στο μέτρο κατά το οποίο εκπληρώνει αυτή την υποχρέωση, η τράπεζα δεν ενεργεί ως εντολοδόχος του πελάτη αλλά ενεργεί στο δικό της όνομα και για δικό της λογαριασμό. Η εκπλήρωση της υποχρέωσης της τράπεζας συντελείται, περαιτέρω, με την ειδικότερη πράξη υπόδειξης εκ μέρους του πελάτη της κάποιου τρίτου, στον οποίο πρέπει να γίνει η πληρωμή. Η επιταγή δεν περιέχει μόνο την εντολή πληρωμής,

¹¹²⁵ ΜΠρΡοδ 4/2001, ΔωδΝομ 2003.195, ΕιρΔεσκ 1/1992, ΑρχΝ 43.632.

¹¹²⁶ Η σύμβαση περί επιταγής λειτουργεί καταρχήν ανεξάρτητα από τυχόν υφιστάμενη τραπεζική σύμβαση που έχει ευρύτερο περιεχόμενο. Παμπούκης Κ., Τραπεζικά πιστωτικά συμβάσεις, σ.469 επ.

¹¹²⁷ Έτσι, η τραπεζική κατάθεση όψεως έχει χαρακτήρα ανώμαλης παρακαταθήκης και μπορεί να αποτελεί την κύρια ενοχική σχέση, με «παρεπόμενη» σχέση τη σύμβαση περί επιταγής. Βλ. ΑΠ 458/1997, ΔΕΕ 1997.991. Στη σχέση αυτή η τράπεζα, ως θεματοφύλακας, έχει την υποχρέωση να αποδώσει το φυλαττόμενο ποσό, ακόμη και αν δεν έχει παρέλθει η προθεσμία που ορίστηκε για τη φύλαξή του (822 ΑΚ).

αλλά και την υπόδειξη του τρίτου εκείνου προσώπου, στο οποίο αποδίδονται τα κατατεθειμένα κεφάλαια¹¹²⁸. Αυτές οι δύο νομικές πράξεις είναι απολύτως διακριτές. Αν έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε έναν κοινό όρο θα μπορούσε κανείς να μιλήσει για μια εντολή πληρωμής¹¹²⁹ με την υπογράμμιση ότι πρόκειται ταυτοχρόνως για ικανοποίηση / πληρωμή του δικαιούχου μίας απαίτησης έναντι του καταθέτη και για ικανοποίηση / πληρωμή της απαίτησής του του ίδιου του καταθέτη έναντι της τράπεζας¹¹³⁰.

Αν μεταξύ τράπεζας και πελάτη υπάρχει ανοικτός λογαριασμός, με την πληρωμή της επιταγής δεν επέρχεται απόσβεση της οφειλής της τράπεζας απέναντι στον πελάτη της, αλλά γεννάται αξίωση αυτής για χρέωση του εν λόγω λογαριασμού. Αν, πάλι, υπάρχει κατάθεση χρημάτων του πελάτη στην πληρώτρια τράπεζα, τότε με την πληρωμή της επιταγής, επέρχεται αυτόματη απόσβεση της υποχρέωσης της τράπεζας από την υπάρχουσα κατάθεση¹¹³¹.

Η εντολή αυτή είναι *ανέκκλητη*, αφού απαγορεύεται η εντός της προθεσμίας πληρωμής ανάκλησή της και, συνεπώς η εναντίωση του εκδότη στην πληρωμή μίας επιταγής του. Επιπλέον, κατά ένα μέρος η εντολή στην επιταγή ρυθμίζεται, συμπληρωματικά, ως προς τις συνέπειές της, από τις γενικές αρχές και διατάξεις του κοινού δικαίου, οι οποίες, ωστόσο, δεν θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν χωρίς επιφύλαξη και στην περίπτωση της τραπεζικής εντολής για πληρωμή, αφού, όπως σημειώθηκε και σε άλλες περιπτώσεις, δεν συντρέχει το στοιχείο του άμισθου χαρακτήρα, γεγονός το οποίο επηρεάζει το νομικό καθεστώς της και ενδέχεται, κατά περίπτωση, να την απομακρύνει από την εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ.

Ο όρος «εντολή» που χρησιμοποιείται στο άρθρο 1 του Ν. 5960, αναφορικά με τα τυπικά στοιχεία της επιταγής, δεν ταυτίζεται κατά νομική ακριβολογία με την εντολή του ΑΚ 713 επ. Η εντολή περί πληρωμής αναφέρεται στην σχέση μεταξύ εκδότη και πληρωτή και, μάλιστα, δηλώνει την επιταγή, διαταγή ή έκταξη (*mandat a payer*) του εκδότη προς αυτόν για εκπλήρωση της υποχρέωσής του. Η φράση του νόμου «απλή και καθαρά εντολή» δηλώνει, εν προκειμένω, ότι η εντολή πληρωμής είναι ανεπίδεκτη αιρέσεως, αντιπαροχής ή άλλου όρου¹¹³².

¹¹²⁸ Η ενοχή αποσβύνεται με καταβολή (416 ΑΚ) στο δανειστή ή σε πρόσωπο που έχει αυτός εξουσιοδοτήσει για το συγκεκριμένο σκοπό. Αυτή την εξουσιοδότηση περιέχει η επιταγή. ΕφΑθ 11198/88, ΝοΒ 37.753.

¹¹²⁹ *Μπαζούρος*, Τραπεζικά εργασία, Επιταγή, Α, 1968, σελ. 43 επ.

¹¹³⁰ *Grua F.*, Contrats Bancaires, Tome 1, Contrats de services, para.124.

¹¹³¹ ΑΠ 466/1992, ΕλλΔνη 34.1078.

¹¹³² ΕφΠειρ 1234/1997, ΕΕμπΔ 1998.100.

Γ. Οι υποχρεώσεις της τράπεζας ως εντολοδόχου

1. Υποχρεώσεις της τράπεζας απέναντι στον εκδότη της επιταγής.

α) Υποχρέωση πληρωμής

Η υποχρέωση της τράπεζας να πληρώνει τις επιταγές, τις οποίες εκδίδει ο πελάτης της, προκύπτει ως η κύρια υποχρέωση, την οποία ανέλαβε στα πλαίσια της σύμβασης που συνήψε με αυτόν για την παροχή της εν λόγω υπηρεσίας¹¹³³. Η εκπλήρωση αυτής της υποχρέωσης είναι, ακόμη, ένας τρόπος απόσβεσης της υποχρέωσης απόδοσης/καταβολής των κεφαλαίων, αν υπάρχει κατάθεση του πελάτη στην πληρώτρια τράπεζα¹¹³⁴.

Πάντως, αυτή η υποχρέωση δημιουργείται από τη σύμβαση εντολής, στην οποία η τράπεζα έχει εκ των προτέρων συμφωνήσει¹¹³⁵. Επομένως, η τράπεζα αναλαμβάνει την υποχρέωση μόνο στα πλαίσια της συμφωνίας, την οποία έχει κάνει με τον πελάτη της¹¹³⁶. Έτσι, δεν ευθύνεται, όταν αρνείται την πληρωμή μίας επιταγής, αν έχει στερήσει τον πελάτη από την υπηρεσία της αυτή, ή αν ο πελάτης τη χρησιμοποιεί με τρόπο διαφορετικό από αυτόν που συμφωνήθηκε.

Η άρνηση πληρωμής της επιταγής από την τράπεζα δε στοιχειοθετεί από μόνη της πταίσμα, το οποίο συνεπάγεται την ευθύνη της τελευταίας. Πταίσμα της τράπεζας, αντίθετα, είναι δυνατό να υπάρξει, αν διαπιστωθεί λ.χ. λάθος στην τήρηση του λογαριασμού, από το οποίο να προκύπτει εσφαλμένα έλλειψη διαθεσίμων του λογαριασμού του πελάτη.

Αντιθέτως, η τράπεζα δεν ευθύνεται, αν πληρώσει μία επιταγή από λογαριασμό στον οποίο δεν υπάρχουν διαθέσιμα, αφού στην περίπτωση αυτή, αν και δεν έχει υποχρέωση απέναντι στον εκδότη, έχει, εντούτοις, το δικαίωμα να πληρώσει¹¹³⁷.

¹¹³³ *Baumbach / Hefermehl*, άρθρο 3, αρ. 18.

¹¹³⁴ ΑΠ 466/1992, ΕλλΔνη 34.1078.

¹¹³⁵ Η εγχείρηση στελέχους επιταγών στον πελάτη, παρά την ανυπαρξία διαθέσιμων κεφαλαίων στο λογαριασμό όψης, δεν καθιστά κατ' αρχήν την τράπεζα υπεύθυνη. Ωστόσο, το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με άλλα περιστατικά, είναι δυνατό να οδηγήσει σε ευθύνη της τράπεζας έναντι του κομιστή. ΕφΑθ 6292/1999, ΔΕΕ 2001.185.

¹¹³⁶ Πάντως, δεν υπάρχει υποχρέωση της τράπεζας να προβαίνει σε συχνούς ελέγχους προς διαπίστωση της συνεχούς ύπαρξης διαθέσιμων κεφαλαίων αυτού, ο οποίος διαθέτει μπλοκ επιταγών. Ούτε σε περίπτωση απορρόφησης των διαθέσιμων κεφαλαίων, η τράπεζα είναι υποχρεωμένη να αφαιρεί ή να ακυρώνει τα μη χρησιμοποιηθέντα υπόλοιπα των βιβλιαρίων επιταγών. ΑΠ 658/1991, ΕΕΝ 1992.369 = ΕΤΡΑΞΧρΔ 1994.335, ΕφΑθ 4083/1989, ΕΕμπΔ 1990.69

¹¹³⁷ Ανταποκρινόμενη, ενδεχομένως, σε σχετική οδηγία του πελάτη της, προκειμένου να τον εξυπηρετήσει.

Τότε, αφού δηλαδή πληρώσει, δικαιούται, χωρίς να είναι αναγκαία η προσφυγή στο άρθρο 904 ΑΚ¹¹³⁸, να στραφεί αμέσως κατά του εκδότη και να ζητήσει απόδοση του ποσού, το οποίο κατέβαλε¹¹³⁹ κατά τις διατάξεις είτε περί διοίκησης αλλοτρίων (άρθρο 736 ΑΚ), είτε περί εντολής¹¹⁴⁰ (άρθρο 722 ΑΚ)¹¹⁴¹. Η έλλειψη, πάντως, διαθεσίμων αποτελεί μία από εκείνες τις περιπτώσεις, οι οποίες υποχρεώνουν την τράπεζα να απευθύνεται στον πελάτη της πριν διενεργήσει κάποια πληρωμή, αφού, σε αντίθετη περίπτωση, διατρέχει τον κίνδυνο ενδεχόμενου λάθους που θα την υποβάλλει σε περαιτέρω διαδικασίες αναζήτησης των καταβληθέντων.

β) Η υποχρέωση έγκυρης πληρωμής

Με την έκδοση της επιταγής, η τράπεζα δέχεται από τον εκδότη της την εντολή να εξοφλήσει το χρέος της προς αυτόν, καταβάλλοντας στο δικαιούχο. Αν, λοιπόν, προβεί σε μία πληρωμή, η οποία δεν είναι έγκυρη, η οφειλή *δεν αποσβήνεται*.

Έτσι, η τράπεζα, προκειμένου να προβεί σε μία έγκυρη πληρωμή, ώστε να απαλλαγεί από το χρέος της απέναντι στον πελάτη της, οφείλει να επιδείξει την επιβαλλόμενη επιμέλεια¹¹⁴² και να προβεί σε μία σειρά από ελέγχους/εξακριβώσεις. Καλείται να διενεργήσει ελέγχους, οι οποίοι αφορούν τον τίτλο, το πρόσωπο το οποίο εμφανίζεται ως δικαιούχος¹¹⁴³ αλλά και την έλλειψη έγκυρης ανάκλησης από τον εκδότη¹¹⁴⁴, καθώς και τον έλεγχο γνησιότητας της επιταγής. Στην αντίθετη περίπτωση, όχι μόνο δεν απαλλάσσεται από τις υποχρεώσεις που γεννά η σύμβαση επιταγής, αλλά αναλαμβάνει και την ευθύνη απέναντι στον εντολέα της δηλ. τον πελάτη της, για τυχόν αποζημίωσή του, για κάθε ζημία που υπέστη¹¹⁴⁵. Οι έλεγχοι αυτοί, στους οποίους οφείλει να προβαίνει η τράπεζα θα εξετασθούν στη συνέχεια.

¹¹³⁸ Εφαθ 4083/1989, ΕΕμπΔ 1990.69, ΕφΙωαν 55/1991, Αρμ. 1991.682.

¹¹³⁹ Εφαθ 9826/1979, ΕΕμπΔ 1981.84 = ΝοΒ 1980.1512.

¹¹⁴⁰ Κατά το άρθρο 714 ΑΚ, ο εντολοδόχος οφείλει να διεξάγει την ανατεθείσα σε αυτόν υπόθεση σύμφωνα με τις οδηγίες του εντολέα και *ευθύνεται* απέναντι του *για κάθε πταίσμα*. Συντρέχει τέτοια περίπτωση ευθύνης, στην περίπτωση κατά την οποία ο νόμιμος κομιστής επιταγής την κατέθεσε στην τράπεζα για να την εισπράξει, αλλά η επιταγή χάθηκε. ΑΠ 1449/1998, ΔΕΕ 1999.198.

¹¹⁴¹ *Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο αξιογράφων, σελ. 320. Εφαθ 9826/1979, ΕΕμπΔ 1981.84.

¹¹⁴² *Redfeldt*, Wertpapierrecht, § 31.

¹¹⁴³ Έλεγχος τυπικής και ουσιαστικής ταυτοπροσωπίας. Βλ. και πιο κάτω.

¹¹⁴⁴ Για την ανάκληση της επιταγής γίνεται αναλυτικά λόγος παρακάτω.

¹¹⁴⁵ Εφαθ 9826/1979, ΝοΒ 1980.1512.

γ) Άλλες υποχρεώσεις

Σε περίπτωση άρνησης πληρωμής επιταγής ελλείπει διαθεσίμων, (ακάλυπτη επιταγή) η τράπεζα, στην οποία τηρείται ο λογαριασμός, υποχρεούται (ΕΝΠΘ/ΤΕ Συν 502/3/23.6.92, όπως ισχύει):

α. να ενημερώνει τον πελάτη της με ειδική επιστολή

β. να αναγγέλλει στην Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, από την επομένη εργάσιμη ημέρα της εμφάνισής της προς πληρωμή.

Σε περιπτώσεις ακάλυπτων επιταγών, οι οποίες σφραγίζονται από κατάστημα της ίδιας τράπεζας, άλλο από αυτό, στο οποίο τηρείται ο λογαριασμός καταθέσεων, η αναγγελία της ακάλυπτης επιταγής στην Ένωση Ελληνικών Τραπεζών πραγματοποιείται από το κατάστημα, στο οποίο τηρείται ο λογαριασμός, αμέσως μόλις το κατάστημα αυτό παραλάβει φωτοαντίγραφο της επιταγής από το κατάστημα της ίδιας τράπεζας, η οποία τη σφράγισε.

Η διαδικασία της αναγγελίας αφορά τόσο τις ακάλυπτες επιταγές, οι οποίες διακινήθηκαν μέσω του τραπεζικού συστήματος, όσο και εκείνες, οι οποίες εμφανίστηκαν απευθείας από τους κομιστές¹¹⁴⁶.

2. Υποχρεώσεις της τράπεζας απέναντι στον κομιστή της επιταγής

α) Προστασία του κομιστή

Η σύμβαση επιταγής αφορά αποκλειστικά τις σχέσεις ανάμεσα στην τράπεζα και στον πελάτη της¹¹⁴⁷.

Κατά συνέπεια, ο κομιστής¹¹⁴⁸ της επιταγής έχει απλώς προσδοκία είσπραξης της και δεν είναι δυνατό να στραφεί κατά της τράπεζας¹¹⁴⁹.

¹¹⁴⁶ «Μορφή αποπoinικοποίησης» χαρακτηρίστηκε η μεταβολή που επέφερε ο Ν. 2408/1996 στο άρθρο 79 του Ν.5960/1933. Η συνεχής αύξηση της εκδόσεως ακάλυπτων επιταγών και τα κενά που άφηνε η αρχική διατύπωση του άρθρου ώθησαν το νομοθέτη στην τροποποίησή του, με σκοπό να προσδιορίσει με μεγαλύτερη ακρίβεια την αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος και να καθορίσει αυστηρότερες ποινές κατά του υπαιτίου για την έκδοση ακάλυπτης επιταγής. Η κατάργηση, ωστόσο, της αυτεπάγγελτης δίωξης κρίθηκε ότι περιορίζει τον προστατευτικό σκοπό του. *Κιάντου – Παμπούκη Α.*, Τροποποίηση του αρ. 79 Ν. 5960/1933 (άρθρο 4 παρ.1 Ν. 2408/1996), ΕπισκΕΔ 1996.1025.

¹¹⁴⁷ ΜΠρΚορ 80/1980, ΝοΒ 1981.582.

¹¹⁴⁸ Δεν αποτελεί στοιχείο της εγκυρότητας της επιταγής το όνομα του λήπτη της. ΑΠ 326/1998, ΔΕΕ 1998.988.

Μοναδική εγγύηση του κομιστή αποτελεί η ευθύνη από αναγωγή του εκδότη και των υπόλοιπων υπογραφέων της επιταγής¹¹⁵⁰. Βάσει του δικαίου της επιταγής, ευθύνη του πληρωτή από παραβίαση της σύμβασης επιταγής είναι δυνατό να υφίσταται, μόνο έναντι του εκδότη και όχι έναντι του κομιστή.

Η σύμβαση επιταγής είναι σύμβαση, η οποία στηρίζεται στη βούληση των συμβαλλομένων. Από τη βούληση αυτή των συμβαλλόμενων μερών δεν προκύπτει, κατά κανόνα, βούληση προς δημιουργία άμεσου δικαιώματος εξ αυτής υπέρ του κομιστή της επιταγής.

Γι' αυτό και δεν υπάρχουν στη σύμβαση επιταγής και οι προϋποθέσεις για σύναψη σύμβασης υπέρ τρίτου¹¹⁵¹. Επομένως, όταν ο πληρωτής αρνείται την πληρωμή της επιταγής στο νόμιμο κομιστή, τυχόν ευθύνη του προς αποζημίωση από παραβίαση της σύμβασης επιταγής είναι δυνατή μόνο έναντι του εκδότη και όχι έναντι του κομιστή της επιταγής. Κι αυτό γιατί, στο ισχύον δίκαιο δεν αναγνωρίζεται δικαίωμα του κομιστή της επιταγής επί της κάλυψης (πρόβλεψης¹¹⁵²).

Σε περίπτωση έκδοσης ακάλυπτων επιταγών έχει νομολογηθεί¹¹⁵³ ότι δεν μπορεί να θεμελιωθεί αστική ευθύνη της τράπεζας από αδικοπραξία (914 ΑΚ) απέναντι στον λήπτη της, συνιστάμενη στην παράλειψη της να προβαίνει σε συχνούς ελέγχους προς διαπίστωση της συνεχούς υπάρξεως διαθεσίμων κεφαλαίων εκείνων που διαθέτουν βιβλιάρια επιταγών, και σε περίπτωση ανυπαρξίας τους, να αφαιρεί ή να ακυρώνει τα βιβλιάρια αυτά. Ούτε και η εγχείριση στελέχους επιταγών στον πελάτη, παρά την ανυπαρξία διαθεσίμων κεφαλαίων στο λογαριασμό του, καθιστά αφεαυτής την τράπεζα υπεύθυνη¹¹⁵⁴.

'Αρα, αγωγή από αδικοπραξία (άρθρο 914 ΑΚ) μπορεί να έχει, καταρχήν, μόνον ο εκδότης επιταγής κατά της τράπεζας, η οποία παραβίασε τις υποχρεώσεις της από τη σύμβαση επιταγής¹¹⁵⁵. Βεβαίως δεν ευσταθεί και η επίκληση των διατάξεων περί εντολής και μίσθωσης υπηρεσιών, γιατί και οι σχέσεις αυτές αφορούν μόνο τον

¹¹⁴⁹ ΜΠρΚορ 80/1980, ΝοΒ 1981.582.

¹¹⁵⁰ ΕφΘεσ 119/2000, ΕπισκΕΔ 2000.541, ΕφΑθ 6660/1999, ΕλλΔνη 2001.203, ΜΠρΘεσ 1007/1999, Αρμ. 2001.1064, ΜΠρΚορ 80/1980, ΝοΒ 1981.582.

¹¹⁵¹ *Baumbach / Hefermehl*, άρθρο 3, αρ. 4, ΕφΑθ 10587/1988, ΔΔικΕΤΕ 1988-1989, σελ. 105.

¹¹⁵² Πράγμα, το οποίο ισχύει κατά το σύστημα περί provision (πρόβλεψης) του γαλλικού δικαίου. *Grua*, § 131, *Ripert / Roblot*, *Traite élémentaire de droit commercial*, τόμ, 2, 10η έκδ., 1986, II, no 2195.

¹¹⁵³ ΑΠ 658/1991, ΕΕΝ 1992.369=ΕΤραΞΧρΔ 1994.335, ΕφΑθ 4083/1989, ΕΕμπΔ ΜΑ.69.

¹¹⁵⁴ Ευθύνη μπορεί να στοιχειοθετηθεί, αν αυτή συνδυάζεται και με ελλιπή έλεγχο του προσώπου του, π.χ. των στοιχείων της ταυτότητάς του. Βλ. ΠΠρΑθ 5925/2003, ΔΕΕ 2005.1078.

¹¹⁵⁵ *Γεωργόπουλος*, Η ευθύνη τραπέζης επί εκδόσεως τραπεζικής επιταγής, ΔΕΕΤ 1991.Γ.97.

εκδότη της επιταγής και την τράπεζα από τη συναφθείσα μεταξύ τους σύμβαση επιταγής¹¹⁵⁶.

Γίνεται, ωστόσο, δεκτό ότι, υπό προϋποθέσεις¹¹⁵⁷, μπορεί να στοιχειοθετηθεί ευθύνη της τράπεζας και απέναντι στον κομιστή, με βάση τις διατάξεις περί αδικοπραξίας (άρθρα 914, 919 ΑΚ)¹¹⁵⁸, αφού το δίκαιο της επιταγής, και μεν απαγορεύει τη δημιουργία δικαιώματος εξ επιταγής του κομιστή εναντίον του πληρωτή, δεν αποκλείει, εντούτοις, την εφαρμογή των διατάξεων του ουσιαστικού δικαίου, εφόσον συντρέχουν οι από το νόμο οριζόμενες προϋποθέσεις¹¹⁵⁹.

Διαφορετικό είναι το θέμα της ευθύνης του πληρωτή έναντι του τρίτου κομιστή, βάσει *ιδιαίτερης -εγγυοδοτικής-* σύμβασης με την οποία γίνεται ενασχόληση σε άλλο μέρος της παρούσας μελέτης¹¹⁶⁰.

β) Έλεγχος των στοιχείων του πελάτη – εκδότη της επιταγής και της γνησιότητας της υπογραφής του.

Η υποχρέωση της τράπεζας προς έλεγχο της γνησιότητας της επιταγής κατά την πληρωμή της, πηγάζει από την ίδια τη σύμβαση επιταγής και αφορά, πρωτίστως, τον έλεγχο της γνησιότητας της υπογραφής βάσει των στοιχείων, τα οποία ενυπάρχουν σε αυτήν¹¹⁶¹.

Βάσει της σύμβασης επιταγής, η πληρώτρια δικαιούται να πληρώσει τις επιταγές, οι οποίες εκδίδονται από τον πελάτη-εκδότη από τα διαθέσιμα κεφάλαιά του. Ταυτοχρόνως, βάσει της σύμβασης επιταγής, η πληρώτρια αναλαμβάνει και την

¹¹⁵⁶ ΜΠρΚορ 80/1980, ΝοΒ 1981.582.

¹¹⁵⁷ Αν οι πράξεις της τράπεζας κατά ή μετά τη χορήγηση μπλοκ επιταγών έγιναν υπαίτιως και προκάλεσαν ζημία του κομιστή, ΜΠρΚορ 80/1980, ΝοΒ 1981.582. Βλ. και ΕφΑθ 6292/1999, ΔΕΕ 2001.185. Στοιχειοθετήθηκε ευθύνη της τράπεζας απέναντι στον κομιστή, η οποία προέβαινε σε χρηματοδοτήσεις και χορηγούσε μπλοκ επιταγών παρά την έλλειψη διαθέσιμων και διαβεβαίωνε τον πιστούχο περί μη εμφανίσεως και σφραγίσεώς τους, ενώ τελικά προέβη στο αντίθετο.

¹¹⁵⁸ Γίνεται ορθώς δεκτό ότι η τράπεζα ευθύνεται για τις πράξεις και παραλείψεις προσώπων, των οποίων οι εξουσίες και αρμοδιότητες προσδιορίζονται στο καταστατικό, τη συστατική πράξη ή τον κανονισμό λειτουργίας της, ακόμη και αν τα πρόσωπα αυτά δεν την αντιπροσωπεύουν. Τέτοιο πρόσωπο είναι και ο υποδιευθυντής υποκαταστήματος (Αρ71 ΑΚ), ΕφΑθ 6292/1999, ΔΕΕ 2001.185.

¹¹⁵⁹ Για τη δυνατότητα να χαρακτηριστεί η σύμβαση επιταγής ως σύμβαση με προστατευτική ενέργεια υπέρ τρίτου (κομιστή) βλ. *Μάρκου*, σελ. 116, 117 και *Κεφάλαια Χ.*, Τριτενέργειες των ενοχικών σχέσεων, 1986.

¹¹⁶⁰ Βλ. παρακάτω υπό δ.

¹¹⁶¹ *Baumbach / Hefermehl*, άρθρο 3, αρ. 15, 26.

υποχρέωση να εξοφλεί τις επιταγές, οι οποίες προέρχονται είτε από τον ίδιο είτε από αντιπρόσωπό του¹¹⁶².

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η τράπεζα υποχρεούται έναντι του κομιστή σε επιμελή έλεγχο των στοιχείων του πελάτη, στον οποίο πρόκειται να χορηγήσει στέλεχος επιταγών, με βάση τη γενική υποχρέωση προστασίας και πρόνοιας που πηγάζει από την 288 ΑΚ. Ο ρόλος που αναλαμβάνει η τράπεζα κατά την χορήγηση αλλά και την πληρωμή των επιταγών, και που είναι άμεσα συνυφασμένος με τις εγγυήσεις που αυτή παρέχει ως πιστωτικό ίδρυμα¹¹⁶³, της επιβάλλει την υποχρέωση του ελέγχου του εκδότη – πελάτη της, είτε στο στάδιο χορήγησης του μπλοκ επιταγών είτε ακόμη και κατά την κίνηση του λογαριασμού του.

γ. Υποχρέωση (ή δικαίωμα) της τράπεζας προς πληρωμή σε περίπτωση κλοπής ή απώλειας της επιταγής. Ειδικά, η πληρωμή σε περίπτωση ανάκλησης της επιταγής

Σύμφωνα με τις διατάξεις 843 επ. του ΚΠολΔ¹¹⁶⁴ σε περίπτωση απώλειας¹¹⁶⁵, κλοπής¹¹⁶⁶ ή καταστροφής του τίτλου, ο αιτών – κομιστής του τίτλου μπορεί να ζητήσει την κήρυξη του τίτλου ανίσχυρου και την έκδοση νέου τίτλου από τον οφειλέτη¹¹⁶⁷.

Σε περίπτωση απώλειας ή κλοπής, ο κομιστής του τίτλου προβαίνει συνήθως σε αναγγελία αυτής στον πληρωτή, ο οποίος, όμως, δεν αποκτά, εξ αυτού του λόγου, το δικαίωμα να αρνηθεί την πληρωμή στον τυπικά νομιμοποιούμενο από την επιταγή κομιστή της.

Ο εκδότης της επιταγής, από την άλλη, σε περίπτωση απώλειας ή κλοπής της, δύναται και αυτός με αναγγελία προς την τράπεζα να γνωστοποιήσει το γεγονός και να εκφράσει την επιθυμία του να μην προβεί αυτή στην πληρωμή της έναντι του

¹¹⁶² Μάρκου, Δίκαιο επιταγής, σελ. 125.

¹¹⁶³ Το γεγονός ότι ο νόμος επιβάλλει πληρωτής να είναι τράπεζα, σε συνδυασμό και με τον μη υποχρεωτικό χαρακτήρα χορήγησης μπλοκ επιταγών, είναι ενδεικτικό και της σημασίας που αποδίδει στην δυνατότητα αλλά και την υποχρέωση ελέγχου κατά το άνοιγμα λογαριασμού επιταγών και κατά την κίνηση αυτών.

¹¹⁶⁴ Το άρθρο 45 ΕισΝΚΠολΔ κατήργησε τα άρθρα 64-66 Ν. 5960/1933.

¹¹⁶⁵ ΜΠρΘεσ 13374/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.315, ΜΠρΘεσ 13189/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.316.

¹¹⁶⁶ ΕφΑθ 1350/1995, ΕΕμπΔ 1995.442, ΜΠρΘεσ 11452/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.317.

¹¹⁶⁷ ΜΠρΘεσ 2677/1995, ΑρχΝ 1998.125.

κομιστή¹¹⁶⁸. Στην περίπτωση αυτή, γίνεται δεκτό ότι η τράπεζα δεν είναι δυνατό να αναλάβει το ρόλο του ελεγκτή της νομιμότητας της εναντίωσης¹¹⁶⁹ του εκδότη. Αυτή την αρμοδιότητα έχουν τα δικαστήρια, εφόσον κινηθεί από τον κομιστή η ανάλογη διαδικασία¹¹⁷⁰. Επομένως, ναι μεν η τράπεζα υποχρεώνεται από την αναγγελία σε αυξημένη επιμέλεια και έλεγχο της αδιάκοπης σειράς οπισθογραφήσεων και, γενικότερα, της νομιμοποίησης του κομιστή, ωστόσο, όμως, δεν υποχρεούται να μην προβεί στην πληρωμή της απέναντι στον νόμιμο κομιστή. Η απαγόρευση της ανακλήσεως διαρκούς της προθεσμίας πληρωμής που ορίζει ο νόμος, είναι δηλ απόλυτη¹¹⁷¹. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η εναντίωση ή ανάκληση, που εκφράζεται μέσω της αναγγελίας της απώλειας ή κλοπής του τίτλου, πρέπει να προέρχεται από τον ίδιο τον εκδότη και όχι από τρίτο, αφού μόνο αυτός, ως εντολέας, έχει τη δυνατότητα να ακυρώσει την εντολή, την οποία έχει δώσει στην τράπεζά του¹¹⁷².

Έτσι, σε περίπτωση απώλειας ή κλοπής του τίτλου της επιταγής, το μόνο όπλο που αναγνωρίζει ο νόμος είναι η ανακίνηση της διαδικασίας απώλειας του τίτλου και κήρυξης αυτού ως ανίσχυρου. Σημειωτέον ότι δεν κηρύσσονται ανίσχυρες απωλεσθείσες ή κλαπείσες τραπεζικές επιταγές ασυμπλήρωτες που δεν φέρουν την υπογραφή του εκδότη τους, καθόσον αυτές είναι σύμφωνα με το νόμο άκυρες¹¹⁷³.

Διαφορετικά αντιμετωπίζεται, όμως, το ζήτημα της *ανάκλησης* της επιταγής.

Σύμφωνα με το νόμο περί επιταγής¹¹⁷⁴, η ανάκληση της επιταγής¹¹⁷⁵, ισχύει μόνο¹¹⁷⁶ μετά την εκπνοή της προθεσμίας εμφάνισης (άρθρο 32 § 1 Ν. 5960)¹¹⁷⁷.

¹¹⁶⁸ Σε περίπτωση κλοπής τραπεζικής επιταγής πριν την παράδοσή της στο λήπτη και ανακοίνωσής της από τον εκδότη στην πληρώτρια τράπεζα πριν από την εμφάνισή της για πληρωμή, η τράπεζα υποχρεούται να ενημερώσει σχετικά τον κομιστή, και αν παραλείψει να το πράξει, οφείλει να τον αποζημιώσει. ΑΠ 820/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.648.

¹¹⁶⁹ Αντίθετα, στο γαλλικό δίκαιο, σε περίπτωση κλοπής ή απώλειας, αναγνωρίζεται στον εκδότη το λεγόμενο δικαίωμα εναντίωσης κατά της πληρωμής της επιταγής, ρύθμιση που συμβαδίζει, άλλωστε, με το ισχύον εκεί σύστημα, κατά το οποίο ο κομιστής αποκτά κυριότητα επί της «προβλέψεως».

¹¹⁷⁰ Η κήρυξη του αξιογράφου ως ανίσχυρου.

¹¹⁷¹ Έτσι, η ανάκληση της επιταγής, που γίνεται κατά τη διάρκεια εμφάνισέως της απαγορεύεται, ακόμη και αν αυτή έχει κλαπεί ή απωλεσθεί. ΜΠρΑθ 2388/1980, ΝοΒ 28.1594.

¹¹⁷² *Griva*, § 133.

¹¹⁷³ ΕφΑθ 8816/2003, ΔΕΕ 2005.63.

¹¹⁷⁴ Το δίκαιό μας υιοθετεί το σύστημα της σχετικής αδυναμίας ανάκλησης της επιταγής, σε αντίθεση με άλλες νομοθεσίες που υιοθετούν είτε το σύστημα της ελεύθερης, κατά πάντα χρόνο, ανάκλησης, είτε το σύστημα της απολύτου αδυναμίας ανάκλησης. Αναλυτικά για τις θεωρίες βλ. *Δελούκα*, *Αξιόγραφα*, σ.326.

¹¹⁷⁵ Η ανάκληση της επιταγής διακρίνεται από την ανάκληση των διαθέσιμων κεφαλαίων του εκδότη στον πληρωτή, χωρίς να αποκλείεται να συντρέχουν και οι δύο περιπτώσεις. *Μάρκου*, *Δίκαιο επιταγής*, σελ. 255.

¹¹⁷⁶ Είναι άκυρη κάθε αντίθετη συμφωνία (ρήτρα) των συμβαλλομένων μερών (ΑΚ 174). Η εν λόγω διάταξη αποτελεί διάταξη αναγκαστικού δικαίου.

Σε περίπτωση ανάκλησης της εντολής προς εξόφληση επιταγής εντός της προθεσμίας νόμιμης εμφάνισής της¹¹⁷⁸, η πληρωμή εναπόκειται στη *διακριτική ευχέρεια* της τράπεζας, η οποία, αν εξοφλήσει έγκυρα, χρεώνει τον εκδότη¹¹⁷⁹. Ο πληρωτής δύναται, επομένως, να υπακούσει ακόμη και στην άκαιρη ανάκληση και να αρνηθεί την πληρωμή, αφού την ίδια δυνατότητα έχει και χωρίς να υπάρχει ανάκληση, στο βαθμό που καμία υποχρέωση του δεν γεννάται απέναντι στον κομιστή. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο κομιστής μπορεί να στραφεί κατά του εκδότη της επιταγής¹¹⁸⁰.

Αντιθέτως, αν η ανάκληση γίνει μετά την πάροδο της προθεσμίας προς εμφάνιση, είναι ισχυρή και δεσμεύει τον πληρωτή, ανεξάρτητα του δικαιολογημένου ή όχι χαρακτήρα της ανάκλησης¹¹⁸¹. Αν τώρα, παρέλθει η από το νόμο οκταήμερη προθεσμία εμφάνισης της επιταγής προς πληρωμή και δεν έχει λάβει χώρα ανάκληση, ο πληρωτής μπορεί και πάλι να πληρώσει την επιταγή, απαλλασσόμενος, έτσι, έναντι του εκδότη της. Το ίδιο πρέπει να γίνει δεκτό και στην περίπτωση που ο πληρωτής προέβη στην πληρωμή της επιταγής, αγνοώντας, χωρίς υπαιτιότητά του, την νόμιμη ανάκληση αυτής από τον εκδότη της.

Η ανάκληση της εντολής εξομοιώνεται με έλλειψη κεφαλαίων¹¹⁸².

Η ανάκληση της τραπεζικής επιταγής, ισοδυναμεί με τη μη ύπαρξη (=ανυπαρξία) διαθέσιμων κεφαλαίων στο λογαριασμό του εκδότη, γιατί και στην περίπτωση αυτή, αν η τράπεζα, υπακούοντας στην εντολή του εκδότη¹¹⁸³, η οποία επάγεται απαγόρευση διάθεσης των κεφαλαίων του για την πληρωμή του κομιστή, δεν πληρώσει το ποσό της επιταγής από τα διαθέσιμα σε αυτή κεφάλαια του εκδότη, τα

¹¹⁷⁷ ΜΠρΡοδ 4/2001, ΔωδΝομ 203.195, ΜΠρΠειρ 153/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.144, ΜΠρΙωαν 369/1996, Αρμ. 1996.1348 = ΕΤρΑξΧρΔ 1998.150.

¹¹⁷⁸ Όταν η ανάκληση αφορά τον χρόνο μετά την παρέλευση της προθεσμίας προς εμφάνιση, η τράπεζα υποχρεούται να συμμορφώνεται προς αυτή και δεν δικαιούται να χρεώνει τον εκδότη με το τυχόν πληρωθέν ποσό. ΜΠρΑθ 2388/1980, ΝοΒ 28.1594.

¹¹⁷⁹ Η αρχή του μη ανακλητού της επιταγής κατά την προθεσμία εμφανίσεώς της αποβλέπει στην ενίσχυση του χαρακτήρα της επιταγής ως ιδιωτικού μέσου πληρωμής από τον νόμο και ευνοεί καταρχήν τον κομιστή. Βλ. και ΜΠρΑθ 5501/1989, ΕλλΔνη 1990.1077 = ΝοΒ 1990.1028 = ΕΕμπΔ 1991.272

¹¹⁸⁰ Δελούκας, Αξιόγραφα, σ.328.

¹¹⁸¹ Ο κομιστής σε αυτήν την περίπτωση δεν μπορεί να στραφεί αναγωγικά κατά του εκδότη από την επιταγή, αλλά να εναγάγει αυτόν με βάση την τυχόν υποκείμενη σχέση που τους συνδέει (σχέση αξίας).

¹¹⁸² ΕφΘεσ 2426/2001, ΔΕΕ 2002.309.

¹¹⁸³ ΜΠρΘεσ 18593/2002, Αρμ 2003.667, ΑΠ 75/2002, ΔΕΕ 2002.720.

κεφάλαια ισοδυναμούν με μη διαθέσιμα και η γνώση των περιστατικών αυτών από τον εκδότη, ο οποίος έδωσε τη σχετική εντολή είναι *αυτόδηλη*¹¹⁸⁴.

δ. Υποχρέωση φύλαξης της κάλυψης σε περίπτωση εγγυημένης επιταγής.

Όπως εκτέθηκε και παραπάνω, επειδή ο πληρωτής δεν επιτρέπεται να αποδεχθεί την επιταγή (άρθρο 4 Ν. 5960), ή να αναλάβει οποιαδήποτε υποχρέωση από αυτή, αν τυχόν αρνηθεί την πληρωμή της, ο κομιστής δεν έχει εναντίον του αγωγή¹¹⁸⁵.

Προς το σκοπό ενίσχυσης της αξιοπιστίας της επιταγής ως μέσου πληρωμής και ως εξαίρεση στη γενική αυτή ρύθμιση, δημιουργήθηκε από την τραπεζική πρακτική ο θεσμός της *εγγυημένης επιταγής με κάρτα εγγύησης*¹¹⁸⁶. Με την κάρτα εγγύησης επιταγών η τράπεζα, στην οποία τηρείται ο λογαριασμός¹¹⁸⁷ του εκδότη, εγγυάται έναντι των ληπτών των επιταγών να πληρώσει τις εκδιδόμενες από τον κάτοχο της κάρτας εγγυημένες επιταγές, μέχρι ενός ορισμένου ποσού για κάθε επιταγή.

Στις περιπτώσεις αυτές, γίνεται λόγος για *sui generis* εγγυοδοτική σύμβαση, η οποία καταρτίζεται εκτός της επιταγής, μεταξύ της τράπεζας και του λήπτη της εγγυημένης επιταγής με τη μεσολάβηση του εκδότη της επιταγής. Δυνάμει της σύμβασης αυτής, η πληρώτρια τράπεζα αναλαμβάνει έναντι του κομιστή *αυτοτελή υποχρέωση* προς πληρωμή ολόκληρου ή μέρους του ποσού των επιταγών, οι οποίες εκδίδονται¹¹⁸⁸. Πρόκειται, δηλαδή, για βεβαίωση της τράπεζας, η οποία έχει συνήθως ως συνέπεια την εκ μέρους της υποχρέωση φύλαξης της σχετικής κάλυψης προς όφελος του λήπτη ή του κομιστή μέχρι την πάροδο της προθεσμίας εμφάνισής της¹¹⁸⁹.

Στην εγγυημένη επιταγή, ο κομιστής έχει εναντίον του πληρωτή αγωγή όχι κατά το δίκαιο της επιταγής, αλλά κατά το κοινό δίκαιο¹¹⁹⁰. Έτσι, η εν λόγω ευθύνη¹¹⁹¹ της

¹¹⁸⁴ ΑΠ 779/1992, ΝοΒ 1993.134, ΑΠ 1760/1990, ΕλλΔνη 1991.1587 = ΝοΒ 1991.951, ΕφΘεσ 3070/1998, ΕπισκΕΔ 1999.542, ΕφΘεσ 706/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.390, ΜΠρΑθ 5501/1989, ΕλλΔνη 1990.1077 = ΝοΒ 1990.1028 = ΕΕμπΔ 1991.272.

¹¹⁸⁵ ΜΠρΚορ 80/1980 ΝοΒ 1981.582.

¹¹⁸⁶ Ήδη, ΕΝΠΘ/ΤΕ Συν 502/3/23.6.92, § Β στοιχ. 6. *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1056, *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001, § 13, *Hueck-Canaris*, § 20 II 3 b.

¹¹⁸⁷ Τρεχούμενος λογαριασμός όψεως.

¹¹⁸⁸ *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 52.

¹¹⁸⁹ *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 119-120.

¹¹⁹⁰ *Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο αξιογράφων, §§ 82.2, 86.

¹¹⁹¹ Για τις προϋποθέσεις και το περιεχόμενο της ευθύνης, βλ. *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001, § 13 σελ.342.

τράπεζας κρίνεται *αποκλειστικά* από τη σύμβαση, η οποία καταρτίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του κοινού δικαίου¹¹⁹².

Η απαγόρευση της αποδοχής από τον νόμο δεν εμποδίζει, συνεπώς, την τράπεζα να υποσχεθεί στον εκδότη την πληρωμή της επιταγής κατά τις διατάξεις του κοινού δικαίου¹¹⁹³. Αυτό είναι δυνατό να γίνεται τόσο με τη χρησιμοποίηση της κάρτας εγγύησης, όσο και χωρίς αυτή, με χωριστή (ιδιαίτερη) συμφωνία¹¹⁹⁴.

Πάντως, η πληρώτρια τράπεζα υποχρεούται έναντι του εκδότη να πληρώσει την επιταγή. Αυτή η υποχρέωση του πληρωτή πηγάζει όχι από την ίδια την επιταγή αλλά από τη σύμβαση επιταγής, η οποία αφορά αποκλειστικά τις σχέσεις τους. Έτσι, αν η πληρώτρια τράπεζα αρνηθεί να πληρώσει, αν και υπάρχουν σύμβαση επιταγής και διαθέσιμα κεφάλαια του εκδότη σε αυτήν, παραβιάζει την υποχρέωση της και υποχρεούται προς αποζημίωση του εκδότη για τη ζημία την οποία του προκάλεσε, αρνούμενη να πληρώσει την επιταγή¹¹⁹⁵.

Αν δεν υπάρχει σύμβαση επιταγής ή αν υπάρχει σύμβαση επιταγής, αλλά δεν υπάρχουν διαθέσιμα κεφάλαια, ο πληρωτής αν και δεν έχει υποχρέωση απέναντι στον εκδότη, εντούτοις, *δικαιούται* να πληρώσει, οπότε στην περίπτωση αυτή, η πληρώτρια δικαιούται να στραφεί κατά του εκδότη και να ζητήσει απόδοση του ποσού το οποίο κατέβαλε, είτε κατά τις διατάξεις περί εντολής (άρθρο 722 ΑΚ), είτε κατά τις διατάξεις περί διοίκησης αλλοτρίων (άρθρο 736 ΑΚ)¹¹⁹⁶.

ε. Τρόπος πληρωμής

Με την πληρωμή της επιταγής αποσβήνονται όλες οι υποχρεώσεις που γεννά η επιταγή. Σύμφωνα και με τη διάταξη 34 Ν. 5960 (και σε συνδυασμό με τις διατάξεις του κοινού δικαίου –αρ. 424 ΑΚ), ο πληρωτής υποχρεούται να πληρώνει την επιταγή, μόνο με την παράδοση του πρωτοτύπου του εγγράφου της επιταγής.

¹¹⁹² Η εγγύηση αυτή είναι δυνατό να παρέχεται απέναντι στον εκδότη ή στο λήπτη της επιταγής μόνο για μία συγκεκριμένη επιταγή και, αντίθετα προς την εγγύηση του ΑΚ (άρθρο 849), δεν είναι αναγκαίο να περιάπτεται τον έγγραφο τύπο. *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 120, με παραπέρα αναφορές.

¹¹⁹³ Υπέρ του επιτρεπτού της εγγυημένης επιταγής συνηγορεί και η τελεολογική ερμηνεία της διάταξης του άρθ.4 Ν. 5960/1933, που αποσκοπεί να μην καταστήσει την επιταγή μέσο παροχής πιστώσεως, όπως είναι η συναλλαγματική.

¹¹⁹⁴ *Γεωργακόπουλος*, § 11 VIII, *Ρόκας Ν.*, Αξιόγραφα, § 23.2.

¹¹⁹⁵ ΕφΑθ 9826/1979, ΕΕμπΔ 1981.84.

¹¹⁹⁶ *Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο αξιογράφων, §§ 78 II, 86.

Η πληρωμή κατ' αρχήν γίνεται σε μετρητά, δεν αποκλείεται, όμως, να γίνει δεκτός και άλλος τρόπος καταβολής, αν σε αυτόν συναινεί και ο κομιστής, όπως π.χ. πίστωση του λογαριασμού του, παράδοση άλλης επιταγής, συμψηφισμός, εντολή γύρου κ.λπ.

Ο πληρωτής δικαιούται να προβεί σε *μερική πληρωμή*¹¹⁹⁷, εφόσον ο κομιστής δεν δικαιούται να αρνηθεί μερική πληρωμή (άρθρο 34 εδ. β Ν. 5960). Όμως, στην περίπτωση μερικής πληρωμής, ο πληρωτής δεν έχει δικαίωμα να απαιτήσει παράδοση της επιταγής. Δικαιούται μόνο να ζητήσει να γίνει μεία της μερικής πληρωμής στην επιταγή και να του δοθεί εξοφλητική απόδειξη για το ποσό, το οποίο κατέβαλε (άρθρο 34 εδ. γ' Ν. 5960).

Ο πληρωτής, πληρώνοντας την επιταγή είναι δυνατό να απαιτήσει από τον κομιστή να του παραδοθεί η επιταγή εξοφλημένη¹¹⁹⁸ (άρθρο 34 § 1 εδ. α ν. 5960), οπότε ο πληρωτής εξασφαλίζεται κατά του κινδύνου διπλής πληρωμής. Πράγματι, αν η επιταγή δεν παραδοθεί κατά την πληρωμή της, ο πληρωτής υποχρεούται να την πληρώσει και πάλι, αν τυχόν εμφανισθεί από κάποιο άλλο καλής πίστης κομιστή. Πάντως, αντί για εξόφληση, είναι δυνατό να γίνει οπισθογράφηση της επιταγής προς τον κομιστή, η οποία ισχύει ως εξόφληση (άρθρο 15 § 4 Ν. 5960).

ε.1. Ειδικά η επιταγή σε λογαριασμό

Αν ο κομιστής της επιταγής συνδέεται με την ίδια τράπεζα και εμφανίζει την επιταγή προς πληρωμή, τότε, αντί για καταβολή μετρητών, είναι δυνατό να γίνει μεταφορά του ποσού της επιταγής με χρέωση του λογαριασμού του εκδότη και πίστωση του λογαριασμού του κομιστή¹¹⁹⁹. Η μεταφορά αυτή, αντί για καταβολή μετρητών, είναι υποχρεωτική για την τράπεζα, αν στην επιταγή αναγράφεται η ρήτρα "σε λογαριασμό" ή άλλη ισοδύναμη [*λογιστική επιταγή*¹²⁰⁰ (άρθρο 39 Ν. 5960)¹²⁰¹],

¹¹⁹⁷ Η πρακτική αξία αυτής της διάταξης είναι μηδαμινή, γιατί συνήθως ο πληρωτής, όταν τα διαθέσιμα κεφάλαια δεν επαρκούν για την πληρωμή ολόκληρου του ποσού της επιταγής, αρνείται εξ ολοκλήρου (ελλείπει επαρκούς υπολοίπου) την πληρωμή της. *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, άρθρο 34, 2 α. Διαφορετικό είναι το θέμα της εμφάνισης, συγχρόνως, περισσότερων επιταγών προς πληρωμή και δεν επαρκεί η διαθέσιμη πρόβλεψη για την πληρωμή όλων των επιταγών, όπου μπορεί να εξοφλήσει μία ή ορισμένες από αυτές. *Αναστασιάδης*, § 30, *Μπαζούρος*, σελ. 103.

¹¹⁹⁸ Όταν η πληρώτρια τράπεζα δεν αποκτά την κυριότητα επί της επιταγής, υποχρεούται να την αποδώσει στο δικαιούχο της. *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 122.

¹¹⁹⁹ Σκοπός του τρόπου πληρωμής αυτού είναι η προστασία του νόμιμου κομιστή από τυχόν κλοπή ή απώλεια του τίτλου, καθώς και από τον κίνδυνο πληρωμής σε μη δικαιούχο.

¹²⁰⁰ Αλλιώς και συμψηφιστική επιταγή ή επιταγή γύρου.

καθώς η λογιστική επιταγή¹²⁰² είναι δυνατό να γίνει μόνο αντικείμενο λογιστικού διακανονισμού, η οποία ισχύει ως πληρωμή (άρθρο 39 § 2 Ν. 5960)¹²⁰³.

Αν ο κομιστής της επιταγής είναι πελάτης άλλης τράπεζας προς την οποία δίνει την επιταγή για είσπραξη¹²⁰⁴, τότε, η πρώτη τράπεζα επί της οποίας εκδόθηκε η επιταγή, αφού ειδοποιηθεί από τη δεύτερη, προς την οποία παραδόθηκε προς είσπραξη η επιταγή, πληρώνει και χρεώνει αμέσως το λογαριασμό του πελάτη της με το ποσό της επιταγής, πλην, όμως, η χρέωση αυτή τελεί υπό τη διαλυτική αίρεση της μη πληρωμής της επιταγής, και καθίσταται οριστική, αν η επιταγή, αφού εμφανιστεί προς την πρώτη τράπεζα, πληρωθεί από αυτή.

Ο νόμος αναφέρει τρεις τρόπους λογιστικού κανονισμού της λογιστικής επιταγής: την πίστωση σε λογαριασμό, τον γύρο και τον συμψηφισμό. Σύμφωνα με αυτόν, η είσπραξη επιταγής υπέρ του πελάτη συντελείται ως εξής: Η εντολή προς την τράπεζα για την είσπραξη της επιταγής, της οποίας κομιστής είναι ο πελάτης, παρέχεται από αυτόν, κατά κανόνα, δυνάμει οπισθογράφησης λόγω πληρεξουσιότητας. Αν ο κομιστής της επιταγής είναι πελάτης της ίδιας τράπεζας, η τράπεζα ενεργεί συγχρόνως πληρωμή και είσπραξη της επιταγής, χρεώνοντας το λογαριασμό του εκδότη και πιστώνοντας το λογαριασμό του κομιστή (πίστωση σε λογαριασμό)¹²⁰⁵. Αν ο κομιστής της επιταγής δεν είναι πελάτης της ίδιας τράπεζας, για την πίστωση του λογαριασμού του απαιτείται η μεταφορά του ποσού από την άλλη τράπεζα (γύρος). Εδώ, η αξία της επιταγής, με τη λήψη της, πιστώνεται στο λογαριασμό του πελάτη, με την αναβλητική αίρεση, όμως, ότι η επιταγή θα πληρωθεί εκ μέρους της τράπεζας του εκδότη¹²⁰⁶. Αν η δεύτερη τράπεζα πληρώσει την επιταγή, η αίρεση πληρούται, η σχετική εγγραφή καθίσταται οριστική και ο πελάτης δικαιούται να διαθέσει το ποσό της, διαφορετικά, η αίρεση ματαιώνεται και η γενόμενη εγγραφή

¹²⁰¹ Βορίδης, Τινά περί την νομική φύσιν της λογιστικής επιταγής, ΕΕμπΔ 1995.330, Κιάντου-Παμπούκη, Δίκαιο αξιογράφων, § 91, Μάρκου, Δίκαιο επιταγής, άρθρο 39, Ρόκας Ν., Αξιόγραφα, σελ. 150, Σκαλίδης, Δίκαιο αξιογράφων, σελ. 125.

¹²⁰² Αυτός ο τύπος επιταγής δημιουργεί για τον αποκτώντα υποχρέωση πρόσθετης επιμέλειας σχετικά με τον έλεγχο της προέλευσης της επιταγής, κάτι το οποίο σημαίνει ότι δυσχεραίνει την κυκλοφορία της. Δελούκας, § 234.

¹²⁰³ Κιάντου-Παμπούκη, Δίκαιο αξιογράφων, § 91 I 2, Hueck-Canaris, § 20 III 2.

¹²⁰⁴ ΠΠρΑθ 5400/1999, ΔΕΕ 1999.1041.

¹²⁰⁵ Όταν ο κομιστής δεν έχει λογαριασμό στην πληρώτρια τράπεζα, συνήθως ανοίγεται ένας νέος, προκειμένου να πιστωθεί το ποσό.

¹²⁰⁶ Πρέπει να σημειωθεί ότι ο υπάλληλος της τράπεζας που πείθει, με σκοπό την περιποίηση σε έμπορο παράνομου περιουσιακού οφέλους, το διευθυντή της να αποδεχθεί και να εξαργυρώσει επιταγές, οι οποίες προσκομίζονται από αυτόν (τον έμπορο) με αναληθή έγγραφη διαβεβαίωση στο σώμα κάθε επιταγής ότι τον βεβαίωσε, δήθεν, η πληρώτρια τράπεζα για την ύπαρξη αντικρίσματος, είναι αυτοργός απάτης σε βαθμό κακουργήματος. ΑΠ 117/1966, ΕΕΝ 1966.493, ΑΠ 257/1961, ΕΕΝ 1961. 592.

εξουδετερώνεται με αντίθετη εγγραφή¹²⁰⁷. Με συμψηφισμό, τέλος, πληρώνεται η επιταγή μέσω του συμψηφιστικού γραφείου (άρθρο 31 Ν. 5960/1933).

Ο χαρακτηρισμός της επιταγής ως λογιστικής είναι δεσμευτικός για τον πληρωτή της επιταγής (τράπεζα). Αν η πληρώτρια τράπεζα παραβεί τους περιορισμούς, τους οποίους συνεπάγεται κατά το νόμο η λογιστική επιταγή, ευθύνεται τόσο απέναντι στον εκδότη όσο και απέναντι στον νόμιμο κομιστή της επιταγής μέχρι το ποσό της επιταγής για τη ζημία, η οποία, τυχόν, προκλήθηκε (άρθρο 39 § 4 Ν. 5960)¹²⁰⁸. Έτσι, η πληρώτρια τράπεζα δεν επιτρέπεται να καταλογίσει στον κομιστή την πληρωμή της λογιστικής επιταγής σε μετρητά. Η πληρωμή στην περίπτωση αυτή μπορεί να είναι έγκυρη, γεννάται, ωστόσο, από το νόμο η υποχρέωση αποζημίωσης για τη ζημία που προέκυψε από την παράβαση της διάταξης περί λογιστικής επιταγής¹²⁰⁹. Φυσικά, η υποχρέωση αποζημίωσης δεν περιορίζεται μόνο απέναντι στον εκδότη, αλλά υπάρχει και απέναντι στον δικαιούχο της εξ επιταγής απαιτήσεως (νόμιμο κομιστή της επιταγής¹²¹⁰).

Πάντως, σε περίπτωση εμφάνισης επιταγής από το νόμιμο κομιστή της σε άλλη τράπεζα προς πληρωμή συμψηφιστικώς, και κατάρτισης *σύμβασης εντολής*, βάσει της οποίας η τράπεζα θα έπρεπε να στείλει την επιταγή στο Γραφείο Συμψηφισμού και αυτό στην πληρώτρια τράπεζα, εφόσον υπάρχει υπαίτια καθυστέρηση εκ μέρους των αρμόδιων υπαλλήλων της τράπεζας αυτής να την αποστείλουν και έκπτωση του κομιστή από τα δικαιώματα του κατά των προηγούμενων οπισθογράφων και του εκδότη από αναγωγή, υπάρχει ευθύνη της τράπεζας αυτής για την καθυστερημένη αποστολή, από την οποία *δεν απαλλάσσεται*, ακόμα και στην περίπτωση κατά την οποία, βάσει έντυπου όρου στην απόδειξη κατάθεσης της επιταγής, δεν φέρει καμία ευθύνη για τη μη έγκαιρη εμφάνιση προς πληρωμή¹²¹¹.

Δ. Η εκπλήρωση της υποχρέωσης της τράπεζας

1. Η απαλλαγή της τράπεζας απέναντι στον εκδότη.

Στα πλαίσια της επιταγής, ο μεγάλος κίνδυνος συνδέεται με την πληρωμή από την τράπεζα μίας επιταγής, η οποία είναι πλαστή ή τα στοιχεία της έχουν παραποιηθεί

¹²⁰⁷ Αντίλογισμός ή αντιπέρασμα.

¹²⁰⁸ *Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο αξιογράφων, § 91 Π.

¹²⁰⁹ Αρ. 914 ΑΚ. Προϋπόθεση εδώ δεν είναι, συνεπώς, ο καταλογισμός της υπαιτιότητας του πληρωτή.

¹²¹⁰ *Αναστασιάδης*, Π, § 112, σελ. 430, *Hueck-Canaris*, § 20 III 2.

¹²¹¹ ΠΠρΑθ 5400/1999, ΔΕΕ 1999.1041.

από τον κομιστή ή εμφανίζεται από πρόσωπο, το οποίο δεν έχει την ικανότητα ή το δικαίωμα να την εισπράξει. Για το λόγο αυτό, ο νόμος έχει επιβάλλει στην τράπεζα την υποχρέωση να διενεργεί μία σειρά από ελέγχους / διακριβώσεις πριν προβεί στην πληρωμή της, προκειμένου να μην υποστεί τις συνέπειες από μία λανθασμένη πληρωμή και να μη προβεί στη χρέωση του λογαριασμού του εκδότη με το ποσό της επιταγής.

Τόσο η έκταση όσο και το περιεχόμενο αυτών των ελέγχων μπορούν να οριοθετηθούν με σαφήνεια, αν αναζητήσουμε την νομική τους βάση. Κατ' αρχήν, είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι οι έλεγχοι αυτοί εμπίπτουν στα πλαίσια της υποχρέωσης επιμέλειας, προστασίας και πρόνοιας¹²¹², η οποία δημιουργείται από την σύμβαση επιταγής, την εντολή, δηλ. την οποία δέχεται η τράπεζα από τον πελάτη της να πληρώσει την επιταγή, η οποία της εμφανίζεται¹²¹³. Θα ήταν, όμως, δυνατό να υποστηριχθεί και η άποψη πως η πληρωμή της επιταγής αποτελεί μέσο, με το οποίο η τράπεζα απαλλάσσεται από την υποχρέωση καταβολής των κατατεθειμένων κεφαλαίων του εκδότη, υποχρέωση την οποία δημιουργεί, συνήθως, η σύμβαση κατάθεσης που έχει προηγουμένως συνάψει μαζί της. Η καταβολή ποσού από μία τραπεζική κατάθεση δύναται νομίμως να γίνει *όχι μόνο* στον ίδιο τον καταθέτη αλλά και σε οποιοδήποτε τρίτο πρόσωπο αυτός υποδεικνύει¹²¹⁴. Αυτής ακριβώς της δυνατότητας γίνεται χρήση και στο θεσμό της επιταγής: με την έκδοση της επιταγής ο εκδότης *υποδεικνύει* στην τράπεζά του το πρόσωπο, στο οποίο επιθυμεί να αποδοθεί μέρος ή το σύνολο των κεφαλαίων του, τα οποία έχει καταθέσει στην τράπεζα. Υπό το πρίσμα αυτό, οι έλεγχοι, τους οποίους καλείται η τράπεζα να διενεργήσει, είναι έλεγχοι που επιβάλλονται τόσο από την σχέση εντολής που ενυπάρχει στη σύμβαση επιταγής όσο και από τις διατάξεις του ίδιου του νόμου περί επιταγής αλλά και τις γενικές διατάξεις του αστικού δικαίου.

Στην καθημερινή τραπεζική πρακτική, υπάρχει πληθώρα περιπτώσεων μη έγκυρων πληρωμών, τις οποίες τα μέτρα σύνεσης και επιμέλειας δεν θα ήταν δυνατό να αποτρέψουν, λόγω π.χ. της πρακτικής αδυναμίας να εξακριβωθεί η ιδιότητα του προσώπου, ο οποίος εμφανίζεται ως δικαιούχος¹²¹⁵ και, συνεπώς, δεν είναι εύκολο να αναζητηθεί και να καταλογισθεί πταίσμα. Αν η ύπαρξη πταίσματος ήταν απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου να καταλογισθεί η ευθύνη για μία μη έγκυρη πληρωμή, θα οδηγείτο κανείς σε αδιέξοδο, κάθε φορά που η διακρίβωση πταίσματος δεν θα ήταν δυνατή. Με τα δεδομένα αυτά, η λογική, η οποία διέπει το δίκαιο της επιταγής είναι η

¹²¹² Αναλυτικά πιο πάνω, άρθρα 288 ΑΚ.

¹²¹³ *Grua*, § 218.

¹²¹⁴ Υπό την έννοια αυτή, η υποκείμενη σχέση εκδότη (πελάτη – εντολέα της τράπεζας) και δικαιούχου έχει το χαρακτήρα της εκχώρησης απαίτησης.

¹²¹⁵ Αρκετές περιπτώσεις βλ. στο κεφάλαιο Α.

λογική της κατανομής του κινδύνου¹²¹⁶: ο νόμος καθορίζει τις προϋποθέσεις του κύρους μίας πληρωμής, έτσι ώστε, όταν αυτές πληρούνται, να απαλλάσσεται ο οφειλέτης και ο δανειστής να υφίσταται τη ζημία από μία πιθανόν ανώμαλη – μη έγκυρη πληρωμή. Ασφαλώς, η υπαιτιότητα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, αφού η απόδειξή της συνεπάγεται την μετατόπιση της ευθύνης από το ένα πρόσωπο στο άλλο, κατά τον ίδιο τρόπο κατά τον οποίο ο οφειλέτης συγκεκριμένου αντικειμένου αναλαμβάνει τον κίνδυνο απώλειάς του, αν βρίσκεται σε υπερημερία απόδοσής του. Έτσι, το ζήτημα της ευθύνης φαίνεται να επιλύεται με βάση την μεταξύ των μερών κατανομή των κινδύνων.

Κατ' αρχήν, υπάρχει ευθύνη της τράπεζας ως εντολοδόχου, όταν από δικό της πταίσμα πραγματοποιεί πληρωμή, με την οποία δεν εξοφλείται το χρέος του πελάτη, όταν λ.χ. δεν προβαίνει στον έλεγχο εξακρίβωσης της ικανότητας και της εξουσίας του προσώπου, το οποίο εμφανίζει την επιταγή προς πληρωμή ή όταν δεν λαμβάνει υπόψη της τυχόν έγκυρη ανάκληση του εκδότη¹²¹⁷.

Επιπλέον, υπάρχει ευθύνη της τράπεζας όταν προκαλείται στον πελάτη της βλάβη διαφορετική από αυτή, την οποία προκαλεί η ενδεχόμενη πληρωμή σε μη δικαιούχο. Αυτό συμβαίνει, όταν εξαιτίας κάποιου λογιστικού λάθους¹²¹⁸ της τράπεζας, ο λογαριασμός του πελάτη εμφανίζει έλλειψη διαθεσίμων, θέτοντας, έτσι, εν αμφιβόλω την αξιοπιστία της ρευστότητάς του.

Τέλος, η μη πλήρωση των προβλεπόμενων από τις γενικές διατάξεις και του νόμου της επιταγής προϋποθέσεων δύναται να συνεπάγεται όχι μόνο τη διατήρηση της οφειλής, αλλά και την υποχρέωση αποζημίωσης σε περίπτωση πταίσματος της τράπεζας. Στο σημείο αυτό θα πρέπει, ίσως, να εντοπισθεί ο γενικότερος κανόνας, ο οποίος απαγορεύει στην τράπεζα να προκαλεί βλάβη στον πελάτη της, συμμετέχοντας ή ακόμη και ανεχόμενη την παράνομη δραστηριότητα τρίτου. Ο κανόνας αυτός, στο δίκαιο της επιταγής, έχει την ακόλουθη συνέπεια: όταν η τράπεζα πληρώσει μία επιταγή σε κάποιο πλαστογράφο, παραβιάζοντας την από το νόμο υποχρέωση της αυξημένης επιμέλειας και ελέγχου, αναλαμβάνει ευθύνη απέναντι στον πελάτη της¹²¹⁹.

¹²¹⁶ *Vasseur / Morin*, Droit et economie bancaire, 1982-1983, τόμ. 2, no 195, 300.

¹²¹⁷ Βλ. πιο πάνω.

¹²¹⁸ Λανθασμένη πίστωση (ΠΠρΘεσ 218/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.62), ή λανθασμένη καταχώριση (ΕφΘεσ 283/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.39 = ΔΕΕ 1995.293).

¹²¹⁹ Για το νομικό θεμέλιο της ευθύνης της τράπεζας βλ. και *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisé des paiements, 1996, σ. 248 επ.

2. Η κανονικότητα της πληρωμής

Η κανονικότητα μίας πληρωμής εξετάζεται σε τρία επίπεδα:

Στο επίπεδο της αναζήτησης των προϋποθέσεων εγκυρότητας της πληρωμής της επιταγής και της εκπλήρωσης της υποχρέωσης της τράπεζας απέναντι στον πελάτη της.

Στο επίπεδο της αναζήτησης της ευθύνης από τον κίνδυνο της πληρωμής μίας πλαστής επιταγής, ακόμη και όταν οι παραπάνω προϋποθέσεις έχουν πληρωθεί.

Τέλος, στο επίπεδο των επιπτώσεων στην κατανομή των κινδύνων τυχόν πταίσματος της τράπεζας ή/και του πελάτη της.

α) Οι προϋποθέσεις έγκυρης πληρωμής. Η διενέργεια ελέγχων από την τράπεζα

α.1. Γενικά

Σύμφωνα με το δίκαιο της επιταγής (Ν. 5960/1933), οι βασικές προϋποθέσεις, οι οποίες πρέπει να πληρούνται, προκειμένου να απαλλαγεί η τράπεζα, η οποία διενεργεί την πληρωμή, είναι η μη ανάκλησή της και ο έλεγχος της κανονικότητας της σειράς των οπισθογραφήσεων¹²²⁰.

Πέρα, όμως, από τις προϋποθέσεις αυτές, τις οποίες ορίζει ο νόμος, και στο βαθμό που, όπως προηγουμένως επισημάνθηκε, η τράπεζα ενεργεί ως «εντολοδόχος» του πελάτη της στα πλαίσια της σύμβασης κατάθεσης και επιταγής, για την ύπαρξη μιας έγκυρης πληρωμής πρέπει να συντρέχουν και άλλοι όροι.

Έτσι, οι γενικές διατάξεις επιβάλλουν στην τράπεζα την υποχρέωση, πριν προβεί στην πληρωμή της επιταγής και καταβολή των κατατεθειμένων από τον πελάτη της κεφαλαίων σε τρίτο πρόσωπο, να ελέγχει, μεταξύ άλλων, ότι η εντολή προέρχεται από τον ίδιο τον πελάτη της και ο τρίτος, ο οποίος εμφανίζει την επιταγή, είναι το πρόσωπο, το οποίο αυτός υπέδειξε και, σε κάθε περίπτωση, ο νόμιμος δικαιούχος. Επιπλέον, προκειμένου να απαλλαγεί ο οφειλέτης από το χρέος του, απαιτείται η πληρωμή να γίνει σε πρόσωπο ικανό να την αποδεχθεί και να μην υπάρχει έγκυρη ανάκληση.

---

¹²²⁰ Αναλυτικά παρακάτω, σχετικά με το άρθρο 35 Ν. 5960/1933.

Σκόπιμο είναι στο σημείο αυτό, να επιχειρήσουμε να καθορίσουμε το ακριβές περιεχόμενο αυτών των προϋποθέσεων στα πλαίσια του δικαίου της επιταγής, αφού η εφαρμογή τους είναι δυνατό να επεκταθεί σε όλους τους τύπους των εντολών πληρωμής, κάθε φορά που τίθεται το ζήτημα της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων της τράπεζας απέναντι στον πελάτη της.

α.2. Έλεγχος του κύρους της επιταγής. Ελαττώματα της εντολής.

Στις συναλλαγές, όπως ήδη έχει αναφερθεί, η επιταγή λειτουργεί ως το κατεξοχήν όργανο πληρωμής. Έτσι, η παράδοσή της από τον οφειλέτη μιας απαίτησης (εκδότη) προς το δανειστή του (λήπτη) γίνεται συνήθως¹²²¹ «χάριν καταβολής» ή «χάριν εξοφλήσεως», αφού με αυτήν ο πρώτος αναλαμβάνει την υποχρέωση να εκπληρώσει την αρχική υποχρέωσή του απέναντι στον δεύτερο από τη βασική τους σχέση¹²²². Με άλλα λόγια, η επιταγή αποτελεί έναν *εναλλακτικό τρόπο* εξόφλησης της απαίτησης του δανειστή που γεννάται από την σχέση αξίας, η οποία μπορεί να είναι μια σύμβαση πώλησης, δανείου, δωρεάς ή οποιαδήποτε άλλη έννομη σχέση του κοινού δικαίου.

Σύμφωνα με τα άρθρα 416 και 417 ΑΚ, η ενοχή αποσβήνεται με καταβολή¹²²³. Σε περίπτωση που δίνονται μετρητά χρήματα, για να υπάρξει καταβολή, πρέπει αυτά

¹²²¹ Υπάρχουν και οι περιπτώσεις της επιταγής αντί καταβολής, της επιταγής χάριν ανανεώσεως, της επιταγής προς εξασφάλιση κ.α. Αναλυτικότερα, *Μάρκου*, Δίκαιο Επιταγής, ο.π.

¹²²² Μεταξύ της απαίτησης του δανειστή από τη βασική σχέση και της απαίτησης από επιταγή δημιουργείται «ενότητα σκοπού» και μια ιδιότυπη συρροή αξιώσεων, από την οποία, όμως, προτεραιότητα δίνεται, εν αμφιβολία, στην ικανοποίηση της απαίτησης από την επιταγή, ΕφΘεσ 380/1994, Αρμ.1994.1363, ΕφΑθ 3605/1990, ΕλλΔνη 31.1539. Για τεκμήριο προτεραιότητας γίνεται λόγος και από τον *Μάρκου*, ο.π.

¹²²³ Κατά το άρθρο 421 ΑΚ, αν ο οφειλέτης για να ικανοποιήσει το δανειστή αναλαμβάνει νέα απαίτηση, αν δεν προκύπτει κάτι άλλο, δεν θεωρείται ότι έγινε *αντί καταβολής*. Συνακόλουθα, σε περίπτωση κατά την οποία ο οφειλέτης, προς διευκόλυνση και μείζονα ασφάλεια του πιστωθέντος τιμήματος, και όχι με σκοπό την καταβολή, εκδίδει και παραδίδει στον δανειστή επιταγές, ο τελευταίος έχει πλέον δυο παράλληλες αξιώσεις, τη μια από την αρχική σύμβαση και την άλλη από τις επιταγές. Ο δανειστής πρέπει να επιδιώξει εν πρώτοις την πληρωμή των επιταγών, οπότε και επέρχεται η απόσβεση της πρώτης αξίωσης, και μόνο αν δεν ευδοκιμήσει αυτή, να ασκήσει την αρχική του αξίωση. Ειδικότερα, η αξίωση από την αρχική σύμβαση αναστέλλεται και αποκρούεται με την αναβλητική ένσταση, σε περίπτωση κατά την οποία ο δανειστής δεν επιδιώξει πρώτα την πληρωμή των επιταγών. Δεν θεωρείται ικανοποίηση από την επιταγή η μεταβίβασή της σε τρίτο με οπισθογράφηση, ακόμα και αν ο λήπτης έλαβε από τον τελευταίο το ποσό της επιταγής, εφόσον ο ίδιος δεν παύει να ευθύνεται απέναντι στον κομιστή. Δεν είναι νοητή η σύγχρονη άσκηση και των δυο αξιώσεων γιατί ενέχει τον κίνδυνο της διπλής καταβολής του χρέους από τον οφειλέτη, μία στον δανειστή βάσει της αρχικής σύμβασης και μία στον καλόπιστο τρίτο κομιστή της επιταγής. ΕφΑθ 3804/1998, ΕλλΔνη 1999.448.

να περιέλθουν στην κυριότητα του δανειστή¹²²⁴. Η επιταγή, όμως, δεν εξομοιώνεται με χρήμα και η έκδοση και μεταβίβασή της δεν πραγματοποιούν αμέσως την πληρωμή¹²²⁵. Η παράδοση, συνεπώς, μιας επιταγής δεν αποτελεί ούτε καταβολή ούτε δόση αντί καταβολής¹²²⁶ και δε συνιστά εξόφληση της οφειλής¹²²⁷. Ο δανειστής που έχει στα χέρια του μια επιταγή, έχει απλώς και μόνο εξουσιοδότηση¹²²⁸ να εισπράξει το αναγραφόμενο σε αυτήν ποσό. Η κατά το νόμο καταβολή επέρχεται μόνο όταν συντελεστεί προσηκόντως η πληρωμή και καταβληθούν σε αυτόν τα χρήματα, γίνει δηλ. κύριος του αντιστοίχου ποσού, εφαρμοζομένων ουσιαστικώς των διατάξεων του εμπράγματος δικαίου για την κτήση κυριότητας κινητού πράγματος (1034 ΑΚ).

Για να έχει η καταβολή αποσβεστικό αποτέλεσμα, όταν έγινε προς τον εξουσιοδοτηθέντα από το δανειστή προς λήψη, πρέπει αυτός να είχε πραγματικά εξουσιοδότηση¹²²⁹. Την απόδειξη αυτού του περιστατικού φέρει ο οφειλέτης, ο οποίος, επικαλούμενος ιδιωτικά έγγραφα, φέρει, κατά το άρθρο 457 § 1 ΚΠολΔ, το βάρος της απόδειξης της αμφισβητηθείσας γνησιότητας της υπογραφής αυτού, ο οποίος φέρεται ως ο εξουσιοδοτών εκδότης.

Εφόσον, όμως, αυτό το ιδιωτικό έγγραφο είναι οπισθογραφήσιμη επιταγή, ο θεματοφύλακας δεν υποχρεούται να ερευνήσει, και πολύ περισσότερο να αποδείξει, τη γνησιότητα της υπογραφής και των οπισθογράφων, εφόσον η διάταξη του άρθρου 35 Ν. 5960 *περιορίζει* την υποχρέωση του πληρωτή *μόνο* στην έρευνα της

¹²²⁴ Καρακατσάνης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 416. αρ. 8.

¹²²⁵ Πολύ περισσότερο, στην περίπτωση που η τράπεζα ελλείπει διαθεσίμων αρνηθεί να πληρώσει την επιταγή.

¹²²⁶ ΕφΠατρ 902/1999, ΔΕΕ 2000.517. Δόση αντί καταβολής υπάρχει, όταν ο οφειλέτης καταβάλλει παροχή διαφορετική από την οφειλόμενη με την σαφή συναίνεση του δανειστή, η οποία επιφέρει απόσβεση της αρχικής ενοχής (ΑΚ 419). Για το πότε αποτελεί δόση και πότε υπόσχεση αντί καταβολής βλ. ΑΠ 883/2000, ΕλλΔνη 2001.403.

¹²²⁷ Η παράδοση επιταγής αποτελεί δόση χάριν καταβολής και δεν επέρχεται απόσβεση της ενοχής. ΜΠρΑθ 125/2005, ΔΕΕ 2005.592.

¹²²⁸ Η έκδοση και παράδοση στον πωλητή επιταγών προς εξόφληση δόσεων γίνεται χάριν εξοφλήσεως, αποτελεί, επομένως, υπόσχεση χάριν καταβολής (υπόσχεση δηλ. προς πληρωμή) όχι δόση ή υπόσχεση αντί καταβολής, Κιάντου – Παμπούκη Α., παρατηρήσεις στην ΕφΘεσ 1184/1996, ΕπισκΕΔ 1996.968.

¹²²⁹ Περίπτωση καταβολής σε εξουσιοδοτημένο πρόσωπο, αποτελεί και η μεταφορά χρηματικού ποσού με εντολή ενός δικαιούχου από τον κοινό λογαριασμό σε λογαριασμό δικό του ή τρίτου σε άλλη τράπεζα. Η τράπεζα στην οποία μεταφέρεται το ποσό και αν ακόμη δεν έχει ειδική εξουσιοδότηση για την είσπραξη, θεωρείται ότι είναι εξουσιοδοτημένη να δέχεται καταθέσεις ή εμβάσματα για τους πελάτες της, οι οποίοι διατηρούν λογαριασμό σε αυτή. Μέχρι την εκτέλεση της εντολής τραπεζικής μεταφοράς, το σχετικό χρηματικό ποσό εξακολουθεί να παραμένει στον τηρούμενο στην εντολοδόχο τράπεζα κοινό λογαριασμό και συνεπώς, να βρίσκεται στη διάθεση κάθε δικαιούχου, ο οποίος μπορεί να το αναλάβει. Παράβαση των υποχρεώσεων της εντολοδόχου τράπεζας σχετικά με την εκτέλεση της εντολής μεταφοράς του χρηματικού ποσού, είναι δυνατό να θεμελιώσει ενδοσυμβατική ή και αδικοπρακτική ευθύνη της απέναντι στον εντολέα, εφόσον συντρέχουν οι νόμιμες προϋποθέσεις (ΕφΑθ 6756/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.87 = ΝοΒ 1996.649).

κανονικότητας της συνέχειας των οπισθογραφήσεων¹²³⁰. Από τη σύμβαση επιταγής, ο λήπτης δεν αποκτά δικαιώματα απέναντι στην τράπεζα.

Έτσι, η πληρωμή πρέπει να γίνει στο δανειστή (άρθρο 417 ΑΚ)¹²³¹. Δανειστής στην περίπτωση της απόσβεσης της υποχρέωσης καταβολής της τράπεζας απέναντι στον πελάτη της, που γεννάται συνήθως από τη σύμβαση κατάθεσης είναι ο ίδιος ο πελάτης, ή τρίτος, τον οποίο αυτός νομίμως υποδεικνύει. Και όταν πραγματοποιείται η καταβολή με την πληρωμή μίας επιταγής σε κάποιον τρίτο, ο κανόνας τον οποίο θέτει το άρθρο ικανοποιείται, αν η τράπεζα, πριν πληρώσει, βεβαιωθεί ότι πράγματι εντολή προέρχεται από τον πελάτη της.

Βέβαια, οι έλεγχοι, στους οποίους προβαίνει η τράπεζα δεν είναι δυνατό να είναι απόλυτα επαρκείς και εξαντλητικοί¹²³². Έτσι, ο νόμος επιδιώκοντας να προστατεύσει τον οφειλέτη, τον απαλλάσσει, αν καταβάλλει στο πρόσωπο, το οποίο είναι προφανώς δανειστής¹²³³. Ο κανόνας αυτός στο δίκαιο της επιταγής έχει το εξής περιεχόμενο: η τράπεζα απαλλάσσεται πληρώνοντας έγκυρα στον κομιστή της επιταγής, στο βαθμό κατά τον οποίο ο τίτλος προέρχεται προφανώς από τον πελάτη της και εκφράζει προφανώς τη βούλησή του.

Η τράπεζα υποχρεούται να πληρώσει την επιταγή στον κομιστή, μόνο αν αυτή φέρει τα απαιτούμενα, από το νόμο, στοιχεία για την εγκυρότητά της¹²³⁴, καθώς η επιταγή είναι τυπικό αξιόγραφο^{1235 1236}.

¹²³⁰ Μάρκου, Η νομιμοποίηση του κομιστή στην επιταγή, ΔΕΕ 1995.377, ΕφΑθ 11198/1988, ΕΕμπΔ 1990.67.

¹²³¹ Καρακατσάνης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 417, αρ. 1, Βαθρακοκοίλης, ΕρμΝομΑΚ, άρθρο 417.

¹²³² Grua, § 218 και Thunis X., ο.π. σ. 243, για τους ελέγχους που οφείλει να διενεργήσει η τράπεζα.

¹²³³ Πρβλ. Καρακατσάνης, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 418, αρ. 6.

¹²³⁴ Η τραπεζική επιταγή, που δεν φέρει τα από το νόμο απαιτούμενα στοιχεία, των οποίων η έλλειψη την καθιστά άκυρη, μπορεί, κατ' εφαρμογή των γενικών διατάξεων (182 ΑΚ), να μετατραπεί σε σχέση άλλης φύσεως, εφόσον, βεβαίως, τα μέρη θα ήθελαν την δικαιοπραξία αυτή, αν γνώριζαν την ακυρότητα της επιταγής. Η ιδιορρυθμία που εμφανίζει η επιταγή σε σχέση με τα άλλα αξιόγραφα, ανάγει το κριτήριο περί «επιδίωξης πλησιέστερου οικονομικού αποτελέσματος» σε αποφαστικό κριτήριο για την μετατροπή της σε άλλη δικαιοπραξία, που μπορεί να είναι είτε η εμπορική εντολή του άρ. 76 του ν.δ. 1923 είτε η αστική έκταξη (άρ. 876 επ. ΑΚ) –όχι το χρεωστικό ομόλογο ή η αφηρημένη αναγνώριση χρέους. Κορδή – Αντωνοπούλου Μ., Η μετατροπή άκυρων αξιογράφων, ΕπισκΕΔ 1995.241, ιδίως, 269. Βλ. και ΕφΘεσ 1121/2000, ΕπισκΕΔ 2000.1058, ΜΠρΒολ 67/1996, ΕΕμπΔ 1997.72.

¹²³⁵ Για τα απαιτούμενα για την εγκυρότητα της επιταγής στοιχεία βλ. και ΑΠ 392/2001, ΔΕΕ 2001.889, ΕφΑθ 7204/2001, ΔΕΕ 2002.74 και ΕφΛαρ 4/2004, ΕπισκΕΔ 2004.447. Στα απαραίτητα τυπικά στοιχεία δεν συναριθμείται η αιτία έκδοσης, καθώς η επιταγή είναι αναιτιώδης αξιόγραφο, ΕφΠατρ 1091/2004, ΔΕΕ 2005.696.

¹²³⁶ Κιάντου-Παμπούκη, Δίκαιο αξιογράφων, § 81. Για τα τυπικά στοιχεία της επιταγής βλ. άρθρο 1 ν.5960/1933. Δεν αποτελεί τυπικό στοιχείο της επιταγής ο αριθμός του τραπεζικού λογαριασμού, επί τη βάση του οποίου αυτή εκδόθηκε, ΕφΝαυπ 68/2000, ΠοινΧρον 2000.364. Δεν συντρέχει

Κατ' αρχήν, η τράπεζα πρέπει να ελέγξει την υπογραφή του εκδότη¹²³⁷. Συνήθως, ο έλεγχος αυτός σημαίνει την (αντι)παραβολή της υπογραφής, την οποία φέρει το σώμα της επιταγής με δείγμα υπογραφής την οποία έχει λάβει, προηγουμένως, η τράπεζα από το δικαιούχο του λογαριασμού. Πράγματι, η τράπεζα, δεν έχει την εμπειρία ενός γραφολόγου. Περιοριζόμενη μόνο στον έλεγχο της εμφάνισης της υπογραφής¹²³⁸, η τράπεζα δεν αποκλείεται να πέσει θύμα μίας καλής ή αριστοτεχνικής πλαστογραφίας¹²³⁹. Ωστόσο, η περίπτωση, η οποία απαιτεί αυξημένο έλεγχο¹²⁴⁰ και προσοχή από την τράπεζα είναι όταν στον τίτλο¹²⁴¹ ή στο πρόσωπο¹²⁴², το οποίο εμφανίζεται να την εισπράξει διακρίνονται στοιχεία, τα οποία είναι δυνατό να δημιουργήσουν υπόνοιες ότι δεν υπάρχει ταυτοπροσωπία¹²⁴³.

Η δυνατότητα της τράπεζας να απαλλαγεί δεν καλύπτεται, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες παρουσιάζεται κάποια ανωμαλία. Ως ανωμαλία μπορεί να χαρακτηρισθεί κάθε στοιχείο, το οποίο μπορεί να δημιουργήσει αμφιβολίες για το κατά πόσο η επιταγή εκφράζει την πραγματική βούληση του εκδότη. Έτσι, η επιταγή, η οποία εμφανίζει κάποια ανωμαλία, θα πρέπει να μη γίνεται δεκτή, εκτός και αν την εγκρίνει ο εκδότης της. Ο κανόνας ότι η επιταγή πληρώνεται επί τη εμφανίσει (άρθρο 28 § 1 Ν. 5960), ουδόλως απαγορεύει στην τράπεζα να επικοινωνήσει με τον εκδότη της, πριν προβεί στην πληρωμή της.

ακυρότητά της και σε περίπτωση μη εμπρόθεσμης εμφανίσεως προς πληρωμή και, συνεπώς, δεν μπορεί να γίνει λόγος περί μετατροπής βάσει του 182 ΑΚ, ΕφΘεσ 3066/2003, ΕπισκεΔ 2004.158.

¹²³⁷ ΠΠρΘεσ 3009/1995, Αρμ 1995.1023 = ΕΕμπΔ 1995.255 = ΕΤρΑξΧρΔ 1996.147.

¹²³⁸ *Ακατάληπτο σύμπλεγμα* αντί υπογραφής αντιμετωπίζουν οι ΑΠ 1623/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.376 και ΕφΑθ 1807/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.390.

¹²³⁹ ΑΠ 54/1993, ΕΤραπΔ 1993.369 = ΕΕμπΔ 1993.374 = ΕλλΔνη 1993.600, όπου διαπιστώνεται αριστοτεχνική απομίμηση της υπογραφής, την οποία μόνο γραφολόγος θα μπορούσε να διαγνώσει.

¹²⁴⁰ Αδιαφορία στον έλεγχο επισημαίνει και καταγράφει η ΕφΑθ 3807/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 199.73.

¹²⁴¹ Η πληρωμή επιταγής με γνήσια υπογραφή του εκδότη, με *αλλοιωμένο*, όμως, το ποσό της, ως προς το πέραν του πραγματικού ποσού της επιταγής, γίνεται χωρίς εξουσιοδότηση και δεν επιφέρει απόσβεση της οφειλής. ΠΠρΘεσ 3009/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.147.

¹²⁴² Βαριά αμέλεια -των οργάνων της- τράπεζας διαπιστώνει η ΑΠ 1623/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.376, καθώς με *απλό φυσιογνωμικό έλεγχο* του τρίτου, ο οποίος προσήλθε προς είσπραξη του ποσού προς τη φωτογραφία του πραγματικού δικαιούχου, η οποία υπήρχε στο δελτίο ταυτότητας, την οποία χρησιμοποίησε ο τρίτος, θα ήταν δυνατή εκ πρώτης όψης η διαπίστωση ότι ο τρίτος δεν ήταν δικαιούχος, σε συνδυασμό με το ακατάληπτο σύμπλεγμα, το οποίο έθεσε ως υπογραφή.

Πάντως, η διαφορά του παρουσιαστικού αυτού, ο οποίος εμφανίζεται με τη φωτογραφία του δελτίο ταυτότητας και του πραγματικού δικαιούχου, *δικαιολογεί σημαντικές διαφοροποιήσεις* στα χαρακτηριστικά ενός προσώπου, ιδίως αν το δελτίο ταυτότητας είχε εκδοθεί 17 χρόνια πριν. ΑΠ 54/1993, ΕΤραπΔ 1993.369.

¹²⁴³ ΑΠ 2715/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.392 = ΝοΒ 1998.216, ΕρΚαβ 267/2002, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.112.

α.3. Δικαιούχος της πληρωμής. Έλεγχος νομιμοποίησης

Για να απαλλαγεί η τράπεζα από την υποχρέωση της, πρέπει να καταβάλλει το εντελλόμενο ποσό στο πρόσωπο που αναγράφεται στο σώμα της επιταγής.

Το πρόσωπο που αποκτά δικαιώματα από την επιταγή αρκεί να έχει την γενική ικανότητα προς απόκτηση δικαιωμάτων βάσει της γενικής διάταξης του άρ. 34 ΑΚ¹²⁴⁴.

Αν δεν υπάρχουν οπισθογραφήσεις, το μόνο το οποίο πρέπει να κάνει η τράπεζα, είναι να ελέγξει, αν το πρόσωπο, το οποίο εμφανίζει την επιταγή προς πληρωμή είναι το ίδιο με αυτό, το οποίο αναγράφει η επιταγή στο σώμα της ως δικαιούχο.

Όμως, αν η επιταγή έχει οπισθογραφηθεί, η τράπεζα οφείλει να προβεί, επιπλέον, στον έλεγχο της κανονικότητας της σειράς των οπισθογραφήσεων¹²⁴⁵. Το άρθρο 35 Ν. 5960 καθιερώνει την θεμελιώδη υποχρέωση της πληρώτριας τράπεζας κατά την πληρωμή των επιταγών να ελέγχει την κανονικότητα της συνέχειας των γενόμενων οπισθογραφήσεων¹²⁴⁶, να ελέγχει δηλ. την τυπική νομιμοποίηση του τελευταίου κομιστή, ιδίως δε, αν οι οπισθογραφήσεις έχουν γίνει από πρόσωπα που είχαν τέτοιο δικαίωμα¹²⁴⁷. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής μπορεί να οδηγήσει σε υποχρέωση αποκατάστασης της τυχόν επελθούσας ζημίας στον δικαιούχο.

Πιο συγκεκριμένα:

Προκειμένου η πληρώτρια τράπεζα να πληρώσει την επιταγή, οφείλει να ελέγξει τόσο τη νομιμοποίηση του κομιστή, όσο και τη σχέση κάλυψης.

Ειδικότερα:

Α. Ο έλεγχος νομιμοποίησης του κομιστή παραλλάσσει ανάλογα με το είδος της επιταγής.

Στην *ονομαστική επιταγή*, η πληρώτρια τράπεζα οφείλει να ελέγξει, αν ο κομιστής είναι αυτός ο οποίος (κατ)ονομάζεται ως δικαιούχος στην επιταγή. Και αν μεσολάβησε μεταβίβαση κατά το κοινό δίκαιο¹²⁴⁸, πρέπει να ελέγξει την ταυτότητα

¹²⁴⁴ Γίνεται λόγος για ενεργητική ικανότητα, διακριτή από την ικανότητα για αναδοχή υποχρέωσης από την επιταγή (ικανότητα εκδότη) και από την παθητική ικανότητα, που αφορά την επαγγελματική ιδιότητα του τραπεζίτη ή των προς αυτόν εξομοιούμενων προσώπων που απαιτεί ο νόμος. Διακρίνεται, τέλος, και από την ικανότητα διάθεσης, που αφορά στην ικανότητα πραγματοποίησης της εξουσίας, την οποία περιέχει το δικαίωμα εξ επιταγής. *Μάρκου*, Μέρος Α, Κεφ.ΙV.2,3.

¹²⁴⁵ ΕφΑθ 11198/1988, ΕΕμπΔ 1990.67.

¹²⁴⁶ Στην περίπτωση αυτή, ο έλεγχος πραγματοποιείται μόνο σε ό,τι εμφανίζεται Πρβλ. *Γεωργόπουλου*, Η ευθύνη τραπεζίτης επί εκδόσεως τραπεζικής επιταγής, ΔΕΕΤ 1991.Γ.97.

¹²⁴⁷ Όχι, όμως, και τη γνησιότητα ή εγκυρότητα της υπογραφής των οπισθογράφων (άρ. 35 εδ.β Ν.5960), κάτι που θα ήταν, άλλωστε, πρακτικά αδύνατο.

¹²⁴⁸ Λ.χ. εκχώρηση, κληρονομική διαδοχή.

του κομιστή και την κανονικότητα της μεταβίβασης. Στην ονομαστική επιταγή, η πληρώτρια τράπεζα οφείλει να ελέγξει την *ουσιαστική νομιμοποίηση* του κομιστή¹²⁴⁹.

Στην επιταγή στον κομιστή και στην επιταγή σε διαταγή αρκεί ο έλεγχος της τυπικής νομιμοποίησης του κομιστή.

Πιο συγκεκριμένα:

Στην *επιταγή στον κομιστή*, η απλή εμφάνιση, δηλαδή, η κατοχή της επιταγής νομιμοποιεί τον κομιστή, γιατί παράγει νόμιμο τεκμήριο υπέρ της ουσιαστικής νομιμοποίησής του.

Στην *επιταγή σε διαταγή*, η πληρώτρια τράπεζα, κατ' αρχήν, υποχρεούται να ελέγξει αν ο κάτοχος στηρίζει το δικαίωμά του σε αδιάκοπη σειρά οπισθογραφίσεων (άρθρα 19 και 35 Ν. 5960)¹²⁵⁰. Τυχόν ανακρίβεια ή ατέλεια, όσον αφορά την αναγραφή του ονόματος του λήπτη στο σώμα της επιταγής, μπορεί να θεωρηθεί ότι κατονομάζει το λήπτη κατά την έννοια του νόμου, όταν τα περιεχόμενα στον τίτλο στοιχεία επαρκούν για την κατά τρόπο ασφαλή και αναμφίβολο εξακρίβωση της ταυτότητας του λήπτη¹²⁵¹.

Πάντως, και στα δύο είδη επιταγής, στα οποία η πληρώτρια τράπεζα υποχρεούται να ελέγξει *μόνο* την τυπική νομιμοποίηση, δεν απαλλάσσεται, αν καταβάλλει στον τυπικά νομιμοποιούμενο, εφόσον κατά την πληρωμή γνώριζε ή από βαριά αμέλεια αγνοούσε την έλλειψη ουσιαστικής νομιμοποίησης του κομιστή¹²⁵². Πράγματι, στην περίπτωση αυτή, δεν είναι δυνατό να καταλογίσει στον εκδότη το ποσό, το οποίο κατέβαλε. Βέβαια, στο σημείο αυτό, ο Ν. 5960 εμφανίζει κενό, το οποίο, όμως, είναι δυνατό να καλυφθεί με αναλογική εφαρμογή του άρθρου 40 § 2 Ν. 5325 περί συναλλαγματικής, λόγω της ομοιότητας των περιπτώσεων¹²⁵³.

Όταν ο πληρωτής της επιταγής παραβαίνει τις παραπάνω υποχρεώσεις του ευθύνεται έναντι του εκδότη της. Υποστηρίζεται¹²⁵⁴ δε ότι πρέπει να γίνει δεκτό ότι κατά τον έλεγχο τυπικής νομιμοποίησης του κομιστή της επιταγής, αλλά και κατά τον έλεγχο της υπογραφής του εκδότη, αν και δεν υπάρχει ρητή πρόβλεψη στο νόμο περί

¹²⁴⁹ *Δελούκας*, § 221 α.

¹²⁵⁰ ΕφΘεσ 934/1991, ΕΕμπΔ 1992.246 = Αρμ 1991.1216.

¹²⁵¹ *Μάρκου Ι.*, Η νομιμοποίηση του κομιστή στην επιταγή, ΔΕΕ 1995.381.

¹²⁵² Στις περιπτώσεις που ο πληρωτής γνώριζε ή, από τις συγκεκριμένες συνθήκες ήταν λογικό να του δημιουργηθούν υπόνοιες, ότι ο τυπικά νομιμοποιούμενος κομιστής δεν είναι και ο αληθινός δικαιούχος της επιταγής, οφείλει να προβαίνει και σε έλεγχο ουσιαστικής νομιμοποίησης του τελεταίου. Βλ. *Μάρκου*, σ.273 με παραπομπές.

¹²⁵³ *Αναστασιάδης*, ΙΙ, § 73, σελ. 304 επ., *Δελούκας*, § 223, *Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο αξιογράφων, § 86 ΙΙ 1 (in fine). Αντίθετα ο *Μάρκου*, ΔΕΕ 1995.381 υποσ.25, που χαρακτηρίζει διαφορετική τη νομική θέση του πληρώνοντος τη συναλλαγματική από τη θέση του πληρωτή της επιταγής και μη δυνατή την πλήρωση του νομοθετικού κενού στο νόμο περί επιταγής με αναλογική εφαρμογή.

¹²⁵⁴ *Μάρκου Ι.*, Η νομιμοποίηση του κομιστή στην επιταγή, ΔΕΕ 1995.379.

επιταγής, ο πληρωτής ευθύνεται για κάθε πταίσμα, με την επιφύλαξη ύπαρξης διαφορετικής ρύθμισης στην σύμβαση περί επιταγής.

B. Ο έλεγχος της σχέσης κάλυψης εκ μέρους της πληρώτριας τράπεζας συνίσταται στην εξακρίβωση, αν υπάρχει σύμβαση επιταγής και αν έχει επαρκή διαθέσιμα του εκδότη. Αυτός ο έλεγχος αποβλέπει στην εξασφάλιση της πληρώτριας έναντι του εκδότη, έτσι ώστε να μη μείνει ακάλυπτη και αναγκασθεί να στραφεί εναντίον του για να εισπράξει ό,τι κατέβαλε, με αβέβαιη την έκβαση της προσπάθειάς της¹²⁵⁵.

Έτσι, όπως έχει ήδη αναφερθεί και σε προηγούμενο σημείο, η έλλειψη σύμβασης επιταγής ή διαθεσίμων δεν επιδρά στο κύρος και τη λειτουργία της επιταγής, την οποία μάλιστα η πληρώτρια δικαιούται να πληρώσει, και στην περίπτωση αυτή, δικαιούται, χωρίς να είναι αναγκαία η προσφυγή στο άρθρο 904 ΑΚ¹²⁵⁶, να στραφεί αμέσως κατά του εκδότη και να ζητήσει απόδοση του ποσού το οποίο κατέβαλε¹²⁵⁷ κατά τις διατάξεις είτε περί διοίκησης αλλοτρίων (άρθρο 736 ΑΚ), είτε περί εντολής¹²⁵⁸ (άρθρο 722 ΑΚ)¹²⁵⁹, είτε περί άλλης σύμβασης.

Με την κάλυψη συνδέεται η έννοια της ακάλυπτης επιταγής¹²⁶⁰.

Ακάλυπτη είναι η επιταγή, όταν εμφανισθεί και δεν πληρωθεί από την τράπεζα, επειδή δεν υπάρχει κάλυψη, δηλαδή επαρκή διαθέσιμα. Αν η έκδοση της επιταγής έγινε από τον εκδότη με γνώση ότι δεν υπάρχει κάλυψη κατά το χρόνο έκδοσης ή ότι δεν θα υπάρξει κατά το χρόνο πληρωμής, ο εκδότης υπέχει και ποινική ευθύνη¹²⁶¹ (άρθρο 79 Ν. 5960, όπως ισχύει¹²⁶²).

¹²⁵⁵ Δελούκας, § 224.

¹²⁵⁶ ΕφΑθ 4083/1989, ΕΕμπΔ 1990.69, ΕφΙωαν 55/1991, Αρμ 1991.682.

¹²⁵⁷ ΕφΑθ 9826/1979, ΕΕμπΔ 1981.84 = ΝοΒ 1980.1512.

¹²⁵⁸ Κατά το άρθρο 714 ΑΚ, ο εντολοδόχος οφείλει να διεξάγει την ανατεθείσα σ' αυτόν υπόθεση σύμφωνα με τις οδηγίες του εντολέα και *ευθύνεται* απέναντι του *για κάθε πταίσμα*. Συντρέχει τέτοια περίπτωση ευθύνης, σε περίπτωση κατά την οποία ο νόμιμος κοιμιστής επιταγής την κατέθεσε στην τράπεζα για να την εισπράξει, αλλά η επιταγή χάθηκε. ΑΠ 1449/1998, ΔΕΕ 1999.198.

¹²⁵⁹ *Κιάντου-Παμπούκη*, Δίκαιο αξιογράφων, σελ. 320, ΕφΑθ 9826/1979, ΕΕμπΔ 1981.84.

¹²⁶⁰ *Καχριμάνης*, Ακάλυπτη επιταγή, 3η έκδ., 2001, *Κωστήρης*, Η ακάλυπτη επιταγή, ΕπισκΕΔ 1995.235, *Παμπούκης*, Ειδικά ζητήματα από την έκδοση ακάλυπτης επιταγής, 1998. *Ντούμα Μ.*, Περί ακάλυπτης επιταγής ή περί των ταλαιπωριών αυτής, Αρμ. 2000.142. Βλ. ενδεικτικά και ΕφΠατρ 46/2004, ΕπισκΕΔ 2004.396 με παρατ. *Παμπούκη*, ΕφΘεσ 31/2004, ΕπισκΕΔ 2004.393 με παρατ. *Παμπούκη*, ΕφΘεσ 840/2003, Αρμ. 2003.779, ΜΠρΘεΣ 18593/2002, Αρμ. 2003.667.

¹²⁶¹ Προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι εδώ η εξασφάλιση της πληρωμής της εκδιδόμενης επιταγής και η απρόσκοπτη λειτουργία της ως οργάνου πληρωμής. *Μάρκου Ι.*, Σκέψεις επί της αξιώσεως του κοιμιστή ακάλυπτης επιταγής κατ' άρθρο 914 ΑΚ, Αρμ. 2002.6.

¹²⁶² Μετά την τροποποίησή του με το άρ. 4 παρ.1 του Ν. 2408/1996, που όρισε, μεταξύ άλλων, ότι για την άσκηση της ποινικής δίωξης κατά του δράστη απαιτείται έγκληση (ως δικονομική προϋπόθεση της δίωξης) και ότι η πλήρης αποζημίωση του κοιμιστή εκ μέρους του υπαιτίου εξαλείφει το αξιόποينو της εκδόσεως ακάλυπτης επιταγής, *Κιάντου-Παμπούκη*, Τροποποίηση του άρθρου 79 Ν. 5960/1933 "περί επιταγής", ΕπισκΕΔ 1996.1025, ΑΠ 609/1995, ΔΕΕ 1995.989, ΕφΠατρ 902/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.211.

Ακάλυπτη επιταγή είναι δυνατό να υπάρξει και σε περίπτωση πρόωρης ανάκλησής της, καθώς η πρόωρη ανάκληση της επιταγής αποτελεί εντολή του πελάτη προς την τράπεζα να μη διαθέτει τα κεφάλαια, τα οποία έχει στα χέρια της για την πληρωμή της συγκεκριμένης επιταγής και ισοδυναμεί με έλλειψη διαθέσιμων¹²⁶³.

Αν ο κομιστής τηρήσει τις διατυπώσεις του νόμου (άρθρο 40 Ν. 5960), εμφανίσει εμπροθέσμως την επιταγή και εξασφαλίσει την προσήκουσα βεβαίωση της μη πληρωμής της¹²⁶⁴, η *αστική του προστασία* συνίσταται, καταρχήν, στο δικαίωμά που του δίνει ο νόμος (άρ. 44 Ν.5960) να στραφεί με αγωγή κατά του εκδότη και κατά των οπισθογράφων και λοιπών υπογραφέων, οι οποίοι και ευθύνονται εις ολόκληρον απέναντί του¹²⁶⁵.

Στην ίδια περίπτωση, ο εκδότης ακάλυπτης επιταγής υποχρεούται σε αποζημίωση¹²⁶⁶ του κομιστή¹²⁶⁷ και κατά τις διατάξεις περί αδικοπραξιών (914 ΑΚ)¹²⁶⁸, εφόσον κρίνεται¹²⁶⁹ ότι η διάταξη του άρθρου 79 Ν. 5960, που ανάγει την έκδοση ακάλυπτης επιταγής σε ιδιώνυμο ποινικό αδίκημα, έχει θεσπισθεί για να προστατεύει όχι μόνο το δημόσιο συμφέρον, αλλά και το ατομικό συμφέρον του κομιστή-δικαιούχου της επιταγής¹²⁷⁰.

¹²⁶³ ΑΠ 49/1984, ΕΕμπΔ 1984.441, ΑΠ 1093/1982, ΠοινΧρ 1983.371.

¹²⁶⁴ Η μη πληρωμή πρέπει να αποδεικνύεται με σχετική βεβαίωση της τράπεζας επί της επιταγής ή με διαμαρτυρικό. Η έννοια της προσήκουσας βεβαίωσης του άρθρου 40§2 του Ν. 5960/1933 (όπως εν μέρει τροποποιήθηκε από το άρθρο 2 του ν.δ. 1325/1972), δεν υποχρεώνει την τράπεζα να βεβαιώσει το γεγονός της μη πληρωμής στο σώμα της επιταγής, αλλά της επιτρέπει και τη χρήση χωριστών εγγράφων. ΑΠ 458/2005, ΔΕΕ 2005.978. Βλ. και *Παμπούκης Κ.*, Η νομική φύση του διαμαρτυρικού στο δίκαιο ιδίως της επιταγής, ΕπισκΕΔ 2000.232.

¹²⁶⁵ Για την απαίτησή του αυτή μπορεί να ασκήσει αγωγή κατά την ειδική διαδικασία των διαφορών από πιστωτικούς τίτλους και να ζητήσει την έκδοση διαταγής πληρωμής (άρ. 623 και 635 επ. ΚΠολΔ).

¹²⁶⁶ ΕφΔωδ 328/1999, Αρμ 2001.343, ΕφΘρ 488/1999, Αρμ 2001.346, ΕφΘεσ 2435/1997, ΔΕΕ 1997.1095, ΕφΘεσ 2519/1997, ΔΕΕ 1997.1188.

¹²⁶⁷ Δικαιούχος αποζημίωσης είναι μόνο ο κομιστής της κατά το χρόνο εμφάνισής της και όχι ο εξ αναγωγής υπόχρεος προς πληρωμή που έγινε κομιστής μετά την εξόφλησή της, ΑΠ 1392/2004, ΔΕΕ 2005.691. Έτσι και η ΑΠ 458/2005, ΔΕΕ 2005.978 και ΕφΘεσ 1/2005, ΔΕΕ 2005.980.

¹²⁶⁸ Ο εκδότης στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να προβάλλει ενστάσεις που πλήττουν την αιτία έκδοσης της επιταγής, αφού η αξίωση από την αδικοπραξία δεν απορρέει άμεσα από την επιταγή, ΕφΠειρ 994/1996, ΕπισκΕΔ 1997.416, ΕφΑθ 10648/1996, ΕπισκΕΔ 1997.484. Για την αδικοπρακτική ευθύνη για τη μη πληρωμή επιταγής που έχει εκδοθεί επ' ονόματι εταιρίας βλ. *Παμπούκης Κ.*, ΕπισκΕΔ 2004.355 με παραπομπές σε σχετ. νομολ.: ΕφΘεσ 31/2004, ΕφΠατρ 46/2004, ΕφΘεσ 1301/1999, ΜΠρΘεσ 24184/2002, ΑΠ(ολ) 123/1981, ΑΠ 1248/1983, ΑΠ 1067/1990, ΕφΑθ 5520/2002.

¹²⁶⁹ ΑΠ 218/1962, ΝοΒ 1962.1080.

¹²⁷⁰ *Αθανασάς Α.*, Ακάλυπτη επιταγή. Αγωγή αποζημιώσεως § έγκληση, 2005, *Βασιλακόπουλος Π.*, Περί της αδικοπρακτικής ευθύνης του εκδότη ακάλυπτης επιταγής, 2005, (ad hoc), *Μάρκου*, Η έκδοση ακάλυπτης επιταγής ως αδίκημα του αστικού δικαίου, ΑρχΝ 2000.340, ΜονΠρΘεσ 20194/2004, Αρμ. 2005.560, ΕφΠατρ 902/1999, ΔΕΕ 2000.517, ΕφΘεσ 59/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.828, ΕφΘεσ 1517/1999, Αρμ. 2000.44, ΕφΠειρ 571/1999, Αρμ. 2000.1648, ΕφΠειρ

Σχετικά με το βάρος αποδείξεως, γίνεται σήμερα δεκτό ότι, εφόσον ο κομιστής της επιταγής αποδεικνύει την έλλειψη διαθεσίμων κεφαλαίων στον πληρωτή, πράγμα που κατά κανόνα γίνεται με την προσαγωγή του σώματος της επιταγής και της επ' αυτού σχετικής βεβαίωσης της πληρώτριας τράπεζας, ο νόμος τεκμαίρει ότι η σχετική παράλειψη του εκδίδοντος οφείλεται σε πταίσμα του και ότι, συνεπεία αυτής, ο κομιστής υπέστη ισόποση ζημία. Η ισχύουσα έννομη τάξη παρέχει στον εκδότη, σε περίπτωση που εναχθεί για την καταβολή αποζημίωσης βάσει του άρ. 914 ΑΚ, την δυνατότητα να ανατρέψει το παραπάνω τεκμήριο και να αμφισβητήσει in concreto την πλήρωση των προϋποθέσεων της διάταξης αυτής. Ειδικότερα, δύναται να επικαλεστεί και να αποδείξει α) στοιχεία που αίρουν το παράνομο της έκδοσης ακάλυπτης επιταγής, όπως π.χ. στην περίπτωση που ο ίδιος ο κομιστής συναινεί στην πράξη αυτή¹²⁷¹, β) ότι η μη πληρωμή οφείλεται όχι στην έλλειψη διαθεσίμων αλλά σε άλλο λόγο, π.χ. πλαστογράφηση, ή πτώχευσή του μετά την έκδοση της επιταγής γ) να αρνηθεί ολικά ή μερικά την προβαλλόμενη ζημία¹²⁷².

Ο κομιστής θα καταφύγει στην αγωγή αποζημιώσεως από αδικοπραξία, συνήθως, αν έχει παραγραφεί η αξίωσή του από την επιταγή, η οποία υπόκειται σε σύντομη εξάμηνη παραγραφή (άρ. 52)¹²⁷³ ή όταν ο εκδότης δεν είναι έμπορος και ο κομιστής επιθυμεί την προσωρινή κράτησή του για την ικανοποίηση της απαιτήσεώς του.

Νομολογιακά¹²⁷⁴ έχει γίνει δεκτό ότι η αξίωση του κομιστή προς αποζημίωση κατά το άρθρο 914 ΑΚ, *συρρέει παράλληλα* με την αξίωση από το Ν. 5960, γιατί επί συρροής αξιώσεων από συμβατική και αδικοπρακτική ευθύνη, οι οποίες τείνουν στην ικανοποίηση της ίδιας παροχής, εναπόκειται στον δικαιούχο να ασκήσει *επιλεκτικά* οποιαδήποτε προτιμά, με τον περιορισμό ότι η ικανοποίηση της μίας επιφέρει

665/1999, Αρμ. 2000.189, ΑΠ 36/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.447 = ΔΕΕ 1996.401, ΕφΘεσ 3152/1992, ΕΕμπΔ 1993.236, ΕφΘεσ 1775/1991, ΕΕμπΔ 1993.70, ΕφΘεσ 147/1991, ΕΕμπΔ 1993.240, ΕφΠειρ 1010/1993, ΕλλΔνη 1994.1703, ΕφΠειρ 459/1991, ΕΕμπΔ 1993.432, ΠΠρΘεσ 5470/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.322, ΠΠρΘεσ 3001/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.498, ΜΠρΘεσ 576/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.111

¹²⁷¹ Αν ο λήπτης γνώριζε την έλλειψη αντικρύσματος τελεί σε κακή πίστη επιδιώκοντας την πληρωμή της και αποκρούεται από τον εκδότη που, όμως, ευθύνεται ποινικά, ΕφΘεσ 544/2005, ΔΕΕ 2005.830.

¹²⁷² Αναλυτικά, ο Μάρκων, ο.π. Αρμ. 2002, σελ.9-16.

¹²⁷³ ΜΠρΒολ 67/1996, ΕπισκΕΔ 1997.769.

¹²⁷⁴ ΑΠ 1180/2002, ΕφΠειρ 610/2005, ΔΕΕ 2005.1077, ΕφΘεσ 610/2005, Αρμ. 2005.882, ΕφΑθ 5359/2001, ΔΕΕ 2001.1010, ΕφΑθ 1665/2001, ΕπισκΕΔ 2001.527, ΕφΑθ 6300/2000, ΔΕΕ 2001.1256, ΕφΑθ 6129/2000, ΕπισκΕΔ 2001.478, ΕφΛαρ 250/2001, ΕπισκΕΔ 2001.713, ΕφΠειρ 1105/1996, ΕπισκΕΔ 1997.658, ΑΠ 36/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.447 = ΔΕΕ 1996.401, ΕφΘεσ 3152/1992, ΕΕμπΔ 1993.236, ΕφΘεσ 1775/1991, ΕΕμπΔ 1993.70, ΕφΘεσ 147/1991, ΕΕμπΔ 1993.240, ΕφΠειρ 1010/1993, ΕλλΔνη 1994.1703, ΕφΠειρ 459/1991, ΕΕμπΔ 1993.432, ΠΠρΘεσ 5470/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.322, ΠΠρΘεσ 3001/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.498.

απόσβεση της άλλης, εκτός αν εκείνη έχει μεγαλύτερο περιεχόμενο¹²⁷⁵, οπότε σώζεται για το επιπλέον.

Στη περίπτωση, όμως, που ο κομιστής δεν εμφάνισε εμπρόθεσμα την επιταγή προς πληρωμή ή δεν προσκομίζει την προσήκουσα βεβαίωση εμφανίσεως και μη πληρωμής, είναι σαφές ότι εκπίπτει του δικαιώματος αναγωγής του άρθρου 44¹²⁷⁶. Η αστική του προστασία περιορίζεται στο δικαίωμά του να στραφεί με αγωγή κατά του εκδότη ή του προηγούμενου κομιστή με βάση την υποκείμενη σχέση που τους συνδέει. Αν, πάλι, για οποιοδήποτε λόγο έχει απωλέσει το δικαίωμά του αυτό, προστατεύεται επικουρικά¹²⁷⁷ με την αγωγή για αδικαιολόγητο πλουτισμό, υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις του άρθρου 60 του Ν. 5960.

Γ. Τέλος, όπως εκτέθηκε και παραπάνω, βάσει της σύμβασης της επιταγής, η πληρώτρια τράπεζα οφείλει να ελέγχει την υπογραφή του φερόμενου ως εκδότη της επιταγής με αντιπαραβολή προς το τηρούμενο σε αυτήν υπόδειγμα υπογραφής του¹²⁷⁸. Ο έλεγχος αυτός αποσκοπεί στην διαπίστωση της ύπαρξης ή όχι εντολής («εξουσιοδότησης») του εκδότη προς τον πληρωτή περί πληρωμής του αναγραφόμενου στην επιταγή ποσού και στηρίζεται στην μεταξύ εκδότη και πληρωτή υπάρχουσα σύμβαση περί επιταγής. Θεωρία και νομολογία δέχονται ότι αρκεί η ομοιότητα ως προς τα βασικά χαρακτηριστικά μεταξύ του δείγματος και της υπογραφής που φέρει η επιταγή. Οφείλει, ακόμη, σε περίπτωση που στην επιταγή κατονομάζεται το όνομα του λήπτη – δικαιούχου, να ελέγχει κατά πόσο τα στοιχεία της ταυτότητας του αιτούντος την πληρωμή ταυτίζονται με το όνομα του δικαιούχου που αναγράφεται στον τίτλο της επιταγής.

α.4. Ικανότητα του εκδότη

Στα άρθρα 58 και 59 του Ν. 5960/1933 προβλέπεται η απαιτούμενη ικανότητα για ανάληψη υποχρέωσης από επιταγή. Σύμφωνα με αυτά, η ικανότητα προς ανάληψη υποχρέωσης από επιταγή κρίνεται με βάση τις γενικές διατάξεις του αστικού δικαίου.

¹²⁷⁵ Γεννάται υποχρέωση προς αποκατάσταση της ζημίας που είναι ίση με το ποσό της επιταγής, ΕφΑθ 9138/1996, ΕπισκΕΔ 1997.472.

¹²⁷⁶ Βλ. ΑΠ 458/2005, ΔΕΕ 2005.978, η οποία απέρριψε αγωγή καθόσον η εμπρόθεσμη εμφάνιση και η μη πληρωμή της επιταγής δεν αποδεικνύονται εγγράφως και πανηγυρικά με σχετική βεβαίωση της Τράπεζας ή με διαμαρτυρικό.

¹²⁷⁷ Ασκείται παραδεκτά, μόνο όταν ο κομιστής δεν έχει πλέον αγωγή από την αιτιώδη σχέση που τον συνδέει με τον εκδότη ή τον προηγούμενο κομιστή της επιταγής, ΕφΘεσ 2873/1996, ΕπισκΕΔ 1997.194 και υπόκειται σε πενταετή παραγραφή, ΜΠρΘεσ 20363/1995, ΕπισκΕΔ 1996.157.

¹²⁷⁸ Ο έλεγχος αυτός μπορεί, καταρχήν, να γίνει μόνο στο υποκατάστημα όπου τηρείται ο λογαριασμός επιταγών του εκδότη.

Τα άρθρα αυτά δηλ. συνδέουν την ικανότητα για ανάληψη υποχρέωσης από επιταγή με την πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα του Αστικού Κώδικα, εξαιρούν δε, ωστόσο, τον ανήλικο, τον οποίο καθιστούν ικανό, μόνον εφόσον είναι ικανός προς ενέργεια εμπορικών πράξεων¹²⁷⁹.

Προς ενίσχυση της πίστης και της ασφάλειας των συναλλαγών, ο νόμος με το άρθρο 33 ορίζει ρητά ότι ούτε ο θάνατος του εκδότη ούτε η ανικανότητά του, που επήλθαν μετά την έκδοση της επιταγής¹²⁸⁰, θίγουν το κύρος αυτής. Η ρύθμιση αυτή είναι αντίθετη προς την ρύθμιση του άρθρου 726 ΑΚ περί εντολής, δεδομένου ότι η εντολή στην επιταγή έχει διαφορετικό χαρακτήρα αλλά και σκοπό από αυτή του αστικού δικαίου¹²⁸¹.

Ενδιαφέρον, όμως, παρουσιάζει να εξεταστεί η ικανότητα του εκδότη με την ιδιότητά του ως δανειστή στη σχέση του με την πληρώτρια τράπεζα.

Η πληρωμή στο δανειστή είναι έγκυρη, μόνο αν ο τελευταίος είναι ικανός να την αποδεχθεί. Υποστηρίζεται¹²⁸², επομένως, στην περίπτωση που εξετάζεται εδώ, της απόσβεσης, δηλαδή, της υποχρέωσης απόδοσης των κεφαλαίων από την τράπεζα στον πελάτη της, ότι δανειστής είναι ο τελευταίος, ο οποίος είναι και ο εκδότης της επιταγής. Επομένως, το κύρος της απόδοσης της τράπεζας προς τον πελάτη της εξαρτάται από την ικανότητα του τελευταίου να δέχεται πληρωμές. Η ικανότητα να δέχεται την απόδοση των κεφαλαίων ταυτίζεται με την ικανότητα διάθεσης.

α.5. Έλεγχος έλλειψης εναντίωσης/ ανάκλησης

Όπως ήδη εξετάστηκε, η εναντίωση¹²⁸³ από τον εκδότη στην πληρωμή μίας επιταγής συνίσταται στην ανάκληση της εντολής πληρωμής, την οποία ο εκδότης απεύθυνε στην τράπεζά του μετά την έκδοση της επιταγής.

Η πληρωμή, η οποία γίνεται παρά την ύπαρξη έγκυρης ανάκλησης, (άρθρο 32 Ν. 5960¹²⁸⁴) δεν είναι έγκυρη. Συνεπώς, η τράπεζα δεν δικαιούται να χρεώσει το

¹²⁷⁹ Το εδάφιο αυτό, μετά το Ν. 1329/1983, θα πρέπει, ωστόσο, να θεωρηθεί ότι καταργήθηκε και ότι ο ανήλικος, αν και γενικά είναι περιορισμένα ικανός προς δικαιοπραξία, είναι ανίκανος για ανάληψη υποχρέωσης από επιταγή. *Μάρκου*, ο.π., σελ.9 και *Κιάντου – Παμπούκη*, Αρμ. 38.178.

¹²⁸⁰ Σε περίπτωση που ανίκανος εξέδωσε επιταγή, την οποία ο πληρωτής εξόφλησε, αγνοώντας ανυπαίτια την ανικανότητα, τη σχετική ζημία φέρει ο εκδότης, αφού ο κίνδυνος ανάγεται στη δική του σφαίρα επιρροής. *Δελούκας*, σελ.369.

¹²⁸¹ Κατά μείζονα λόγο, η διάταξη αυτή ισχύει και όταν κατατίθεται αίτηση περί κηρύξεως του εκδότη σε κατάσταση απαγόρευσης μετά την έκδοση της επιταγής.

¹²⁸² *Grua*, § 144.

¹²⁸³ Για τον απαιτούμενο έλεγχο της «εναντίωσης» στο γαλλικό δίκαιο βλ. *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisation du paiements, 1996, σ. 245-246.

λογαριασμό του πελάτη της με το ποσό της επιταγής, το οποίο κατέβαλε παρά την ύπαρξη εναντίωσής του. Η ανάκληση αυτή πρέπει να είναι *κανονική και σύννομη*, διαφορετικά η τράπεζα απαλλάσσεται.

Η ανάκληση αποτελεί μονομερή δήλωση βουλήσεως του εκδότη, είναι άτυπη, ρητή ή σιωπηρή, και απευθυντέα προς την πληρώτρια τράπεζα και παράγει αποτελέσματα, από τη στιγμή κατά την οποία θα περιέλθει στην τελευταία.

α.6. Εμφάνιση επιταγής προς πληρωμή. Ειδικά, η εμφάνιση επιταγής από άλλη τράπεζα.

Η επιταγή, η οποία είναι πληρωτέα¹²⁸⁵ *εν όψει*¹²⁸⁶, πρέπει να εμφανισθεί προς πληρωμή στο σύστημα εντός της προθεσμίας¹²⁸⁷, την οποία προβλέπει ο νόμος και η οποία, κατ' αρχήν¹²⁸⁸, είναι οκτώ ημέρες^{1289, 1290}.

Η εμφάνιση πρέπει να γίνει στην πληρώτρια τράπεζα και στον τόπο, ο οποίος σημειώνεται στην επιταγή ως τόπος πληρωμής¹²⁹¹. Μπορεί, επίσης, να γίνει και σε συμψηφιστικό γραφείο (άρθρο 31 § 2 Ν. 5960)¹²⁹².

¹²⁸⁴ Για την ανάκληση αναλυτικότερα έγινε λόγος παραπάνω.

¹²⁸⁵ Αν στην επιταγή έχει τεθεί οποιοσδήποτε όρος, από την πλήρωση του οποίου εξαρτάται η πληρωμή της επιταγής, τότε αυτή είναι *άκυρη*. Τέτοιος όρος είναι και αυτός, ο οποίος εξαρτά την πληρωμή της επιταγής από την εκπλήρωση της σύμβασης πώλησης από το λήπτη αυτής. ΕφΠατρ 175/1996, ΔΕΕ 1996.628.

¹²⁸⁶ Γιαυτό, η ημερομηνία λήξης δεν είναι μεταξύ των τυπικών στοιχείων της επιταγής. ΕφΘεσ 1924/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.836. Επιταγή, όμως, που φέρει ημερομηνία ανύπαρκτη (π.χ. 30/02) είναι άκυρη, ΑΠ 392/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.200. Η επιταγή μπορεί να εμφανιστεί προς πληρωμή και χωρίς ημερομηνία έκδοσης, ΕφΘεσ 16/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.780.

¹²⁸⁷ Η οκταήμερη προθεσμία για εμφάνιση της τραπεζικής επιταγής *αρχίζει* από την επόμενη ημέρα της έκδοσης της. ΜΠρΘεσ 7912/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.762, Εφαθ 6565/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.115 = ΕΕμπΔ 1995.248 = ΔΕΕ 1995.72, ΕφΘεσ 922/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.393, ΜΠρΘεσ 18245/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.628, ΜΠρΘεσ 693/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.106.

¹²⁸⁸ Σε περίπτωση ανωτέρας βίας, η προθεσμία παρατείνεται, ΕφΚερκ 150/2001, ΔΕΕ 2002.510.

¹²⁸⁹ Εφαθ 6565/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.115 = ΕΕμπΔ 1995.248 = ΔΕΕ 1995.72, ΕφΘεσ 922/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.393, ΜΠρΘεσ 18245/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.628, ΜΠρΘεσ 693/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.106.

¹²⁹⁰ Αν πρόκειται για επιταγή, η οποία εκδόθηκε και είναι πληρωτέα στην ίδια χώρα, ο υπολογισμός του οκταήμερου της προθεσμίας για εμφάνιση της επιταγής προς πληρωμή αρχίζει από την *επομένη* αυτής, η οποία αναγράφεται στην επιταγή ως χρονολογία έκδοσης. ΑΠ 1415/1993, ΕλλΔνη 1994.734, ΑΠ 251/1992, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.341 = ΕΕμπΔ 1992.414 = ΕλλΔνη 1992.1365.

¹²⁹¹ Εφαθ 6565/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.115 = ΔΕΕ 1995.72 = ΕΕμπΔ 1995.248.

¹²⁹² *Μπάχας / Χατζής*, Εμφάνιση επιταγής σε συμψηφιστικό γραφείο, ΔΕΕΤ 1995.Α.77, Εφαθ 6565/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.115 = ΔΕΕ 1995.72 = ΕΕμπΔ 1995.248, ΕφΘεσ 2132/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.824.

Εφόσον η προθεσμία δεν έχει εκπνεύσει¹²⁹³, ο πληρωτής δεν υποχρεούται να διαπιστώσει αν τυχόν έγινε ανάκληση της επιταγής, καθώς η ανάκληση της επιταγής επιτρέπεται και ισχύει, μόνο μετά την εκπνοή της προθεσμίας εμφάνισης (άρθρο 32 § 1 Ν. 5960).

Αντιθέτως, αν η επιταγή εμφανισθεί¹²⁹⁴ εκπροθέσμως προς πληρωμή, υποχρεούται επιπρόσθετα να εξακριβώσει, αν τυχόν μεσολάβησε ανάκληση. Και αν δεν υπήρξε ανάκληση, δικαιούται αλλά δεν υποχρεούται έναντι του εκδότη να πληρώσει την επιταγή και μετά την πάροδο της προθεσμίας (άρθρο 32 § 2 Ν. 5960)¹²⁹⁵.

Η εμφάνιση της επιταγής προς πληρωμή όχι στην πληρώτρια τράπεζα αλλά σε άλλη, όταν αυτή είναι συνδεδεμένη με το μηχανογραφικό κέντρο της πληρώτριας τράπεζας, μέσω του οποίου μπορεί να γίνει (και να αποδειχθεί από την έντυπη σφραγίδα του καταστήματος προσαγωγής) ο σχετικός έλεγχος ύπαρξης διαθεσίμων στο λογαριασμό του εκδότη πριν τη σφράγιση της, ισοδυναμεί με εμφάνιση στην πρώτη¹²⁹⁶.

Σε περίπτωση εμφάνισης της επιταγής από τον κομιστή σε τράπεζα διαφορετική από την αναγραφόμενη ως πληρώτρια για να πληρωθεί συμψηφιστικά, γίνεται δεκτό ότι η τράπεζα που αναλαμβάνει την αποστολή της επιταγής στο γραφείο συμψηφισμού, ενεργεί ως εντολοδόχος του κομιστή και ευθύνεται με την ιδιότητά της αυτή, ενώ δεν μπορεί να απαλλαγεί από την ευθύνη της συνομολογώντας σχετική ρήτρα¹²⁹⁷.

Από τη στιγμή κατά την οποία μία οπισθογραφημένη επιταγή εμφανίζεται προς πληρωμή στην τράπεζα, στην οποία ο δικαιούχος διατηρεί λογαριασμό, η τράπεζα του εκδότη βάσιμα δέχεται ότι η τράπεζα η οποία εμφανίζει την επιταγή έχει, ήδη, προβεί στον έλεγχο της σειράς των οπισθογραφήσεων και στον έλεγχο της ικανότητας των εμπλεκόμενων προσώπων.

¹²⁹³ Μόνη η παρέλευση της νόμιμης προθεσμίας για την εμφάνιση προς πληρωμή της επιταγής δεν επιφέρει την μετατροπή της σε άλλη δικαιοπραξία, διότι τούτο προϋποθέτει την ακυρότητα του τίτλου, ΕφΘεσ 1121/2000, ΕπισκΕΔ 2000.1058, ΑΠ 1459/1999, ΝοΒ 2000.1405, ΑΠ 1458/1999, ΕΕμπΔ 2000.92. Βλ. όμως, ΕφΘεσ 2162/1999, Αρμ.2001.212 όπου επιταγή που εμφανίστηκε προς πληρωμή εκπρόθεσμα ή δεν εμφανίστηκε καθόλου ισχύει, εφόσον μεταγενέστερα χαρτοσημανθεί νόμιμα, ως αφηρημένη υπόσχεση χρέους ή χρεωστικό ομολόγο.

¹²⁹⁴ Είναι δυνατή η εμφάνιση της επιταγής σε διαφορετικό κατάστημα από αυτό στο οποίο τηρείται ο λογαριασμός, εφόσον το κατάστημα προσαγωγής είναι συνδεδεμένο (on line) με το κατάστημα πληρωμής μέσω τερματικών σταθμών του ίδιου ηλεκτρονικού υπολογιστή. ΕφΑθ 2122/1992, ΕΕμπΔ 1991.265.

¹²⁹⁵ Κιάντου-Παμπούκη, Δίκαιο αξιογράφων, § 85 Π 3.

¹²⁹⁶ ΜΠρΘεσ 8532/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.757.

¹²⁹⁷ ΠΠρΑθ 5400/1999, ΔΕΕ 1999.1041.

Παρόλα αυτά, η τράπεζα του εκδότη δεν απαλλάσσεται από την ευθύνη της σε περίπτωση ύπαρξης ανωμαλίας στην κανονικότητα των οπισθογραφήσεων¹²⁹⁸. Στις περιπτώσεις αυτές πρέπει να δεχθούμε καταμερισμό ευθυνών. Μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης θα πρέπει, ίσως, να καταλογίζεται στην τράπεζα, η οποία εμφανίζει μία τέτοια επιταγή προς πληρωμή και μικρότερο στην τράπεζα του εκδότη η οποία την πληρώνει.

Όμως, αυτός ο καταμερισμός έχει σημαντική αξία μόνο όσον αφορά τις - εσωτερικές- σχέσεις των τραπεζών μεταξύ τους και, ειδικότερα, το ποσοστό συμμετοχής τους στην αποζημίωση, την οποία οφείλουν απέναντι στο ζημιωθέντα, στον οποίο, άλλωστε, καθεμία ευθύνεται εις ολόκληρο¹²⁹⁹.

Το ζήτημα της ευθύνης της τράπεζας ανακύπτει όχι μόνο σε περίπτωση πληρωμής της επιταγής αλλά και σε περίπτωση απόκτησής της μετά από οπισθογράφιση προς προεξόφληση και προς είσπραξη¹³⁰⁰.

Στην περίπτωση κτήσης της επιταγής λόγω προεξόφλησης, η τράπεζα αποκτά κυριότητα επί της επιταγής, υπό τους όρους του άρθρου 21 Ν. 5960/1933. Όταν η τράπεζα, κατά την κτήση της επιταγής, ήταν κακής πίστης, υποχρεούται σε απόδοση της επιταγής, και σε περίπτωση υπαίτιας αδυναμίας απόδοσης, ευθύνεται έναντι του δικαιούχου σε αποζημίωση κατά το άρθρο 914 ΑΚ¹³⁰¹.

Σε περίπτωση κτήσης επιταγής προς είσπραξη από μη δικαιούχο κομιστή, η τράπεζα δεν δύναται να αποκτήσει κυριότητα αλλά μόνο την κατοχή του τίτλου και να τον αποδώσει στο δικαιούχο¹³⁰².

Κατά το άρθρο 714 ΑΚ, ο εντολοδόχος οφείλει να διεξάγει την ανατεθείσα σε αυτόν υπόθεση σύμφωνα με τις οδηγίες του εντολέα και ευθύνεται απέναντι του για κάθε πταίσμα¹³⁰³. Η εντολοδόχος τράπεζα, στην οποία οπισθογραφήθηκε εν λευκώ επιταγή προς είσπραξη από άλλη τράπεζα, η οποία την εμφάνισε εκπρόθεσμα και έτσι, χάθηκε η δυνατότητα αναγωγής εκ μέρους του δικαιούχου, ευθύνεται για βαριά αμέλεια των υπαλλήλων της, ως προς την παράβαση της σχετικής εντολής του πελάτη της¹³⁰⁴. Συντρέχει τέτοια περίπτωση ευθύνης, στην περίπτωση κατά την οποία ο νόμιμος κομιστής επιταγής την κατέθεσε στην τράπεζα για να την εισπράξει, αλλά η επιταγή χάθηκε¹³⁰⁵, ή όταν από βαριά αμέλεια των υπαλλήλων της, η οποία

¹²⁹⁸ *Vasseur / Morin*, τόμ. 2, no 195.

¹²⁹⁹ *Grua*, § 147.

¹³⁰⁰ Αναλυτικά παρακάτω, στο κεφ. για την είσπραξη αξιών.

¹³⁰¹ *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 124.

¹³⁰² ΕφΑθ 9166/2000, ΕΕμπΔ 2001.289.

¹³⁰³ ΑΠ 1449/1998, ΔΕΕ 1999.198.

¹³⁰⁴ ΕφΘεσ 1706/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.701.

¹³⁰⁵ ΑΠ 1449/1998, ΔΕΕ 1999.198.

συνίσταται σε καθυστέρηση κατά το διακανονισμό μεταξύ διαφορετικών υποκαταστημάτων, αυτός έχασε το δικαίωμα αναγωγής κατά του εκδότη και των οπισθογράφων¹³⁰⁶.

Η απώλεια επιταγής, η οποία έχει οπισθογραφηθεί σε τράπεζα με ρήτρα "αξία προς είσπραξη" συνιστά *όχι μόνο πλημμελή εκπλήρωση της σύμβασης, αλλά και αδικοπραξία*¹³⁰⁷.

Και βέβαια, σε περίπτωση *αδυναμίας είσπραξης*, η τράπεζα αποκτά *αντίθετη αξίωση* κατά του μεταβιβάσαντα¹³⁰⁸.

3. Ο κίνδυνος από την πληρωμή πλαστών επιταγών

α. Το πρόβλημα της ανάληψης του κινδύνου

Στην πρακτική, συχνά συμβαίνει η τράπεζα να προβεί στην πληρωμή μίας πλαστής επιταγής χωρίς, όμως, να είναι δυνατό να αποδοθεί πταίσμα ούτε στην ίδια ούτε και στον πελάτη της. Αυτό γεννά το ζήτημα της ανάληψης -ή/και κατανομής- του κινδύνου, όπως δόθηκε η αφορμή να εκτεθεί και παραπάνω. Και προκύπτουν τα ακόλουθα ερωτήματα: Πώς διαμορφώνεται η σχέση μεταξύ της πληρώτριας τράπεζας και του δικαιούχου της επιταγής, δεδομένου ότι αυτός στην πλαστότητα δεν ταυτίζεται με τον τυπικά νομιμοποιούμενο κομιστή της; Έχει η τράπεζα το δικαίωμα να χρεώσει ανάλογα το λογαριασμό του πελάτη της ή, κατά περίπτωση, να ζητήσει ακόμη και την καταβολή των δαπανών, στις οποίες υποβλήθηκε βάσει του 722 ΑΚ;

Ελλείψει σαφούς ρύθμισης στο Ν. 5960 απομένει να αναζητήσουμε *a priori* λύσεις σε δύο, όμως, διαφορετικές κατευθύνσεις: Κατ' αρχήν, πρέπει να ερευνηθεί αν, στα πλαίσια της σύμβασης, βάσει της οποίας ρυθμίστηκαν οι όροι χορήγησης μπλοκ επιταγών από την τράπεζα στον πελάτη της, υπάρχουν όροι, οι οποίοι είναι συνήθεις στις συναλλαγές αυτού του τύπου και οι οποίοι απαλλάσσουν την τράπεζα από την ευθύνη της σε περίπτωση απάτης, πλαστογραφίας ή άλλων περιστάσεων και κατά πόσον αυτοί είναι έγκυροι και δεσμευτικοί.

¹³⁰⁶ ΕφΘεσ 710/1989, ΕΕμπΔ 1990.256.

¹³⁰⁷ ΑΠ 555/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.943. Κατά την απόφαση, η ανταποκρίτρια τράπεζα, η οποία μεσολαβεί για την είσπραξη στο εξωτερικό είναι *υποκατάστατος* και *όχι βοηθός εκπλήρωσης*, οπότε η ευθύνη της αρχικής τράπεζας περιορίζεται στην εκλογή ικανού ανταποκριτή και δεν καταλαμβάνει και τα πταίσματά του.

¹³⁰⁸ ΕφΑθ 6409/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.490 = ΕΕμπΔ 1994.214.

Το ζήτημα που προκύπτει σε περίπτωση πληρωμής πλαστής επιταγής είναι δυνατό να εξετασθεί υπό το πρίσμα τόσο των γενικών διατάξεων του κοινού δικαίου και όσο αυτών περί της σύμβασης της επιταγής. Πράγματι, όπως ήδη εκτέθηκε, το κύρος της απόδοσης των κεφαλαίων από τη σύμβαση επιταγής εξαρτάται από μία σειρά ελέγχων, στους οποίους οφείλει να προβαίνει η τράπεζα πριν προβεί σε πληρωμή. Έτσι, θα μπορούσε να υποστηριχθεί, καταρχήν, ότι η τράπεζα απαλλάσσεται, αν έχει διενεργήσει όλους τους απαιτούμενους ελέγχους, έτσι ώστε τον κίνδυνο της πλαστογραφίας¹³⁰⁹ να τον αναλαμβάνει ο πελάτης της¹³¹⁰.

Ωστόσο, έχει υποστηριχθεί και άλλη άποψη¹³¹¹, η οποία διακρίνει ανάμεσα στην επιταγή, η οποία είναι πλαστή από την αρχή, δηλαδή αυτή που δεν έχει ποτέ υπογραφεί από τον εκδότη της και σε αυτή, η οποία έχει εκδοθεί κανονικά, στη συνέχεια, όμως, έχει παραποιηθεί¹³¹². Στην πρώτη περίπτωση, η τράπεζα δεν απαλλάσσεται, εκτός και αν αποδείξει *προφανές πταίσμα* του πελάτη-εκδότη της επιταγής. Αντιθέτως, στη δεύτερη περίπτωση, η τράπεζα απαλλάσσεται και το βάρος απόδειξης της ύπαρξης πταίσματός της φέρει ο πελάτης της.

Ειδικότερα για το θέμα μπορούν να επισημανθούν τα ακόλουθα:

Η επιταγή κυκλοφορεί με μεγάλη ευχέρεια και διατρέχει εύκολα τον κίνδυνο της πλαστογραφίας¹³¹³, καθώς είναι δυνατό είτε να εφοδιασθεί με υπογραφή, η οποία δεν είναι του εκδότη (κατάρτιση πλαστού εγγράφου από τον δράστη), είτε να υποστεί ευθεία αλλοίωση στο περιεχόμενό της, όσον αφορά π.χ. το ποσό της ή την ημερομηνία πληρωμής (νόθευση του εγγράφου της επιταγής)¹³¹⁴.

Κατά συνέπεια, τίθεται το ερώτημα ποιος φέρει τον κίνδυνο πληρωμής μίας επιταγής, η οποία δεν προέρχεται από τον εκδότη της ή το ποσό της είναι μεγαλύτερο από εκείνο για το οποίο εκδόθηκε.

¹³⁰⁹ Το βάρος απόδειξης της πλαστότητας της υπογραφής σε πιστωτικό τίτλο έχει αυτός ο οποίος αμφισβητεί τη γνησιότητα της υπογραφής, κατ' απόκλιση όσων ισχύουν, σύμφωνα με το άρθρο 457 ΚΠολΔ, στα υπόλοιπα ιδιωτικά έγγραφα. ΕφΠειρ 284/1999, ΕΕμπΔ 2000.92, ΕφΘεσ 1611/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.829.

¹³¹⁰ Για το παραδεκτό της ενστάσεως της προσβολής της επιταγής ως πλαστής απαιτείται, σε κάθε περίπτωση, να προσάγονται τα αποδεικτικά της πλαστότητας έγγραφα και να αναφέρονται ονομαστικά οι μάρτυρες και τα άλλα αποδεικτικά μέσα, ΜΠρΘεσ 24184/2002, ΔΕΕ 2003.79, και ΕφΠπειρ 156/2004, ΠειρΝομ 2004.221, ΕφΠπειρ 127/1999, ΕΕμπΔ 1999.770, ΕφΠπειρ 361/1999, ΕΕμπΔ 2000.323, ΕφΘεσ 2183/1999, Αρμ. 2001.1375 με παρατ. *Ομπέση Φ*.

¹³¹¹ βλ. σχετικά με τη γαλλική νομολογία, *Grua*, § 149.

¹³¹² Τέτοια νόθευση υπάρχει όταν τραπεζική επιταγή, ατελής κατά την έκδοση, συμπληρώνεται από τον λήπτη κατά παράβαση των συμφωνηθέντων με τον εκδότη της, ΑΠ 280/2002, ΠοινΛογ 2002.226.

¹³¹³ Για τις προϋποθέσεις προσβολής ενός εγγράφου ως πλαστού βλ. ΕφΛαρ 368/2002, Δ/νη 2004.526.

¹³¹⁴ ΑΠ 1377/1990, ΕλλΔνη (32).1991.1590, ΕφΑθ 6494/1994, ΕΕμπΔ 1995.443.

Ορθότερη φαίνεται η άποψη που, σταθμίζοντας το βάρος του πταίσματος εκάστου, αποφαίνεται περί του *σύμμετρου καταμερισμού* του κινδύνου από την πληρωμή πλαστών επιταγών μεταξύ των συμβαλλομένων στη σύμβαση επιταγής, δηλ. της τράπεζας και του πελάτη της¹³¹⁵, άποψη που θεμελιώνεται στο κρατούν δίκαιο της επιταγής σε συνδυασμό και με τις ισχύουσες αρχές του αστικού δικαίου.

Το πρόβλημα ανακύπτει, κυρίως, από το γεγονός ότι στην περίπτωση πλαστής επιταγής, η τράπεζα δεν ενεργεί κατόπιν εντολής του πελάτη της¹³¹⁶ και η πληρωμή της εν λόγω επιταγής δεν γίνεται προς εκτέλεση κάποιας σύμβασης περί επιταγής. Στις πλαστογραφημένες επιταγές δεν μπορεί να γίνει λόγος για δήλωση βουλήσεως του πελάτη ούτε και για εντολή ή εξουσιοδότηση του τελευταίου προς την τράπεζα για πληρωμή κάποιου ποσού¹³¹⁷. Η τράπεζα, συνεπώς, δεν δύναται ούτε να χρεώσει τον λογαριασμό του πελάτη ούτε και να αξιώσει την απόδοση του τυχόν καταβληθέντος ποσού, στηριζόμενη είτε στις διατάξεις περί εντολής ή διοικήσεως αλλοτρίων είτε σε αυτές περί αδικαιολόγητου πλουτισμού. Ειδικότερα, δεν μπορεί να γίνει λόγος για εφαρμογή των διατάξεων του ισχύοντος δικαίου περί εντολής, διότι στην περίπτωση της πλαστογραφημένης επιταγής δεν υφίσταται έγκυρη εντολή από τον εκδότη¹³¹⁸.

Την απάντηση, έτσι, για την ανάληψη του κινδύνου από την πληρωμή της επιταγής θα πρέπει να την αναζητήσουμε, πράγματι, στους κανόνες, οι οποίοι προκύπτουν από το δίκαιο της επιταγής σε συνδυασμό και με τις ισχύουσες βασικές αρχές του ουσιαστικού δικαίου.

Σύμφωνα με αυτούς τους κανόνες και με δεδομένο ότι ο κίνδυνος της πλαστογραφίας στην επιταγή είναι ιδιαίτερα μεγάλος¹³¹⁹, γίνεται αναμφίβολα δεκτό ότι τόσο ο πελάτης όσο και η τράπεζα έχουν υποχρέωση αυξημένης επιμέλειας¹³²⁰. Το πρόβλημα της ευθύνης μπορεί καταρχήν να επιλυθεί, αν μπορεί να καταλογιστεί σε ένα από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη παράβαση της επιβαλλόμενης από τις

¹³¹⁵ Για το λόγο αυτό δεν είναι δυνατό να τεθεί θέμα εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 723 ΑΚ. Μάρκου, Δίκαιο επιταγής, σελ. 125.

¹³¹⁶ Δεν είναι δυνατόν να θεμελιωθεί ευθύνη του πελάτη της τράπεζας με βάση την εντολή από επιταγή, αφού τέτοια δεν υπάρχει.

¹³¹⁷ Ο ισχυρισμός του εκδότη ότι η υπογραφή του είναι πλαστή αποτελεί ένσταση πλαστότητας του τίτλου και μπορεί να προταθεί ακόμη και κατά του καλόπιστου κομιστή, ΕφΑθ 9234/2000, ΕΕμπΔ 2001.516.

¹³¹⁸ Σταθόπουλος, Γενικό Ενοχικό, 1983, σελ 114 επ.

¹³¹⁹ ΕφΑθ 13547/1995, ΠοινΧρον 1996.105. Κατάρτιση πλαστού εγγράφου με θέση της υπογραφής του εκδότη με τη χρήση φωτογραφίας ή φωτομοντάζ.

¹³²⁰ Βλ. αναλυτικά Κιάντου-Παμπούκη, Δίκαιο αξιογράφων, § 79 Π.

διατάξεις του νόμου και του κοινού δικαίου επιμέλειας κατά την έκδοση και πληρωμή της επιταγής¹³²¹.

Ειδικότερα:

Η *τράπεζα* οφείλει να κρατά δείγμα της υπογραφής του πελάτη και να αντιπαραβάλλει προς αυτό την υπογραφή κάθε επιταγής, η οποία εμφανίζεται προς πληρωμή. Ο έλεγχος της υπογραφής αρκεί να γίνεται με αντιπαραβολή προς το δείγμα, καθώς η ταχύτητα των τραπεζικών συναλλαγών δεν επιτρέπει τις περισσότερες φορές πιο επισταμένη διαδικασία ελέγχου.

Και μάλιστα, εφόσον υπάρχουν βάσιμες αμφιβολίες ως προς τη γνησιότητα της υπογραφής, η πληρώτρια τράπεζα οφείλει, προς το σκοπό διάλυσής τους, να προσφεύγει σε κάθε πρόσφορο και διαθέσιμο μέτρο, όπως λ.χ. σε άμεση τηλεφωνική επαφή με τον εκδότη της επιταγής¹³²².

Εφόσον η τράπεζα ειδοποιηθεί από τον πελάτη της σχετικά με την απώλεια του μπλοκ των επιταγών ή αφαίρεση φύλλου ή παραποίηση του ποσού της επιταγής, δεν επιτρέπεται να πληρώσει. Επίσης, αν η τράπεζα παρατηρήσει ύποπτο σημείο στην επιταγή ή στη συμπεριφορά του κομιστή, οφείλει να μην πληρώσει, προτού έρθει σε συνεννόηση με τον πελάτη της.

Τέλος, όσον αφορά την έκταση του απαιτούμενου ελέγχου, δεν πρέπει να παραβλέπεται η οργανωτική δομική άρθρωση της τράπεζας¹³²³ που επιτρέπει αλλά και επιβάλλει τον ενδελεχή και επιμελή έλεγχο, και καθιστά αδικαιολόγητη κάθε πλημμέλεια ή ανεπάρκεια, η οποία αποβαίνει εις βάρος του πελάτη της¹³²⁴.

Ο *πελάτης*, από την άλλη, οφείλει να εκδίδει τις επιταγές του σε έντυπα από το μπλοκ επιταγών, το οποίο του χορήγησε η τράπεζα, να κρατά τη σειρά αρίθμησης και, ιδίως, να φυλάσσει με επιμέλεια τις επιταγές, ώστε να μην περιέλθουν στα χέρια προσώπων, τα οποία θα μπορούσαν να κάνουν κατάχρησή της. Αν χάσει το μπλοκ επιταγών ή κάποιο φύλλο από αυτό, οφείλει να ειδοποιήσει αμέσως την τράπεζα. Επίσης, οφείλει να μη διευκολύνει τη νόθευση γνήσιας επιταγής, με αμελή ή ατελή συμπλήρωση του σχετικού εντύπου¹³²⁵. Έτσι, πταίσμα του εκδότη υπάρχει, όταν η

¹³²¹ Τυχόν υπαιτιότητα του εκδότη αναφέρεται κυρίως στην συμπεριφορά του κατά την έκδοση της επιταγής, ενώ η τυχόν υπαιτιότητα του πληρωτή σχετίζεται με την *πληρωμή* αυτής.

¹³²² *Αναστασιάδης*, II, § 35.

¹³²³ Πολύ περισσότερο, εφόσον οι τράπεζες έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν την ευθύνη τους από παρόμοιους κινδύνους με ασφάλιση. *Zöllner*, § 26 2 b.

¹³²⁴ Οι υπάλληλοι της τράπεζας οφείλουν να ελέγχουν τη γνησιότητα της επιταγής και, συνεπώς, τον κίνδυνο από την πληρωμή πλαστής επιταγής φέρει η πληρώτρια τράπεζα, καθόσον ανάγεται στην επαγγελματική της σφαίρα, ΠΠρΑθ 5925/2003, ΔΕΕ 2005.1078.

¹³²⁵ *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 133.

πλαστογράφηση έχει ως αφορμή γεγονός, το οποίο κείται στη σφαίρα επιρροής του¹³²⁶.

Εφόσον υπάρχει παράβαση της επιμέλειας, η οποία επιβάλλεται από τις συναλλαγές, η ευθύνη της πλαστογραφίας καταλογίζεται σε αυτόν που την παραβιάζει. Αν δηλ. η παράβαση της επιβαλλόμενης επιμέλειας αφορά τον πελάτη, η ευθύνη για την πληρωμή της επιταγής βαρύνει τον ίδιο¹³²⁷.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι το ζήτημα της ανάληψης του κινδύνου από πληρωμή πλαστής επιταγής επιλύεται κυρίως με βάση την *αρχή της υπαιτιότητας*. Στο δίκαιο που διέπει την επιταγή, γίνεται δεκτό ότι υπάρχει *τεκμήριο υπαιτιότητας εις βάρος της τράπεζας*¹³²⁸, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι η τράπεζα υποχρεούται να καταρρίψει αυτό το τεκμήριο, (αντ)αποδεικνύοντας την υπαιτιότητα του πελάτη της, προκειμένου να απαλλαγεί από την ευθύνη της¹³²⁹.

Έτσι, όταν ο πληρωτής πληρώνει¹³³⁰ πλαστογραφημένη επιταγή σε νόμιμο κομιστή, ο οποίος αγνοεί την πλαστογραφία, δεν δικαιούται να ζητήσει από αυτόν την επιστροφή του ποσού το οποίο κατεβλήθη.

Αντιθέτως, ο πληρωτής της επιταγής δικαιούται να ζητήσει την επιστροφή του ποσού, το οποίο κατεβλήθη κατά τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (άρθρο 904 ΑΚ), όταν κατέβαλε σε (τυπικά) μη νόμιμο κομιστή της επιταγής.

Η πλαστότητα της επιταγής είναι δυνατόν, τέλος, να μπορεί να αποδοθεί και στα δύο μέρη της σύμβασης. Εφόσον συντρέχει κοινή υπαιτιότητα των συμβαλλομένων, το ζήτημα θα λυθεί βάσει του άρθρου 300 ΑΚ περί συντρέχοντος πταίσματος του ζημιωθέντος, με αντίστοιχο καταμερισμό ευθυνών και κατανομής της ζημίας¹³³¹.

¹³²⁶ Zöllner, § 26 VI 2.

¹³²⁷ Αναστασιάδης, Π, § 35 Α, Δελούκας, § 266.

¹³²⁸ Κιάντου-Παμπούκη, Δίκαιο αξιογράφων, § 79 Π 2.

¹³²⁹ Δελούκας, § 266. Πρβλ. ΕφΘεσ 1611/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.829.

¹³³⁰ Σε περίπτωση που η τράπεζα αρνείται να πληρώσει, γεννάται το ερώτημα αν ο κομιστής αυτής της επιταγής δύναται να στραφεί εναντίον του εκδότη. Και αν πράγματι μπορεί να καταλογιστεί σε αυτόν πταίσμα για την πλαστογράφηση της επιταγής, η απάντηση που δίνεται είναι μάλλον καταφατική.

¹³³¹ Contra Αναστασιάδης, Π, § 35 Γ, ο οποίος καταλογίζει και στην περίπτωση αυτή την ευθύνη στην τράπεζα.

β. Η ύπαρξη πταίσματος. Επιπτώσεις

β.1. Πταίσμα της τράπεζας. Απαλλακτικές ρήτρες

Σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν παραπάνω, η τράπεζα φέρει τον κίνδυνο από τις επιταγές οι οποίες πλαστογραφήθηκαν, αν έχει διαπράξει πταίσμα κατά την πληρωμή τους.

Το πταίσμα συνίσταται στη μη διενέργεια των απαιτούμενων ελέγχων / διακριβώσεων, που πηγάζει τόσο από την ίδια τη σύμβαση περί επιταγής όσο και από το δίκαιο των ενοχών για την απαλλαγή της τράπεζας από την υποχρέωση της απέναντι στον πελάτη της. Πράγματι, καταλογίζεται πταίσμα στην πληρώτρια τράπεζα, όταν η έλλειψη της απαιτούμενης επιμέλειας από μέρους της τη βρίσκει συμμετοχο στην παράνομη ενέργεια του δανειστή, ο οποίος έχει πλαστογραφήσει την επιταγή¹³³².

Πάντως, είναι κοινός τόπος ότι στην καθημερινή τραπεζική πρακτική, οι τράπεζες συνομολογούν με τους πελάτες τους *απαλλακτικές ρήτρες*¹³³³, με τις οποίες προσπαθούν να επιρρίψουν στον πελάτη τον κίνδυνο από πλαστογραφία. Το κύρος αυτών των ρητρών πρέπει να εκτιμηθεί κατά τις διατάξεις των άρθρων 332 και 334 § 2 ιδίως και εδ. β ΑΚ¹³³⁴. Κατά συνέπεια, οι ρήτρες αυτές μπορεί, καταρχήν, να είναι έγκυρες, δηλ. δεσμευτικές, εφόσον δεν αφορούν απαλλαγή για βαρύ πταίσμα της τράπεζας ή του υπαλλήλου της κατά τη διάρκεια των σχετικών ελέγχων.

Η σημασία αυτών των ρητρών, εφόσον θεωρηθούν έγκυρες, δεν είναι ότι η τράπεζα απαλλάσσεται εντελώς από την ευθύνη της¹³³⁵. Απλά, η τράπεζα απαλλάσσεται από την ευθύνη της, όταν δεν βαρύνεται με πταίσμα (δόλο ή βαρεία αμέλεια) δικό της ή των προστηθέντων υπαλλήλων της, ενώ το βάρος απόδειξης ότι η τράπεζα δεν τήρησε την προσήκουσα επιμέλεια μετατίθεται στον πελάτη της.

Δεν θα ήταν εκτός πραγματικότητας ούτε άτοπο να υποστηριχθεί ότι οι σχετικοί όροι¹³³⁶ μπορεί να κριθούν εν προκειμένω ανίσχυροι¹³³⁷, ενόψει των γενικών ρητρών των άρθρων 200, 281 και 288 ΑΚ και της κοινωνικής αποστολής, την οποία επιφυλάσσει ο Ν. 5960 στις τράπεζες κατά την έκδοση και την πληρωμή των

¹³³² ΠΠρΑθ 5925/2003, ΔΕΕ 2005.1078.

¹³³³ *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisé du paiements, 1996, σ. 218 και 249, υποσ. 158.

¹³³⁴ *Δελούκας*, § 266, *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 136-137, *Hueck-Canaris*, § 20 IV 1 c.

¹³³⁵ *Fischer / Klanten*, Bankrecht, 2η έκδ., 1996, σελ. 102, με αναφορές στη γερμανική νομολογία.

¹³³⁶ Περί απαλλαγής της τράπεζας για ελαφρύ πταίσμα των οργάνων ή των υπαλλήλων της.

¹³³⁷ *Αναστασιάδης*, II, § 35, *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 136-137, ΜΠρΘεσ 3009/1995, ΕΕμπΔ 1995.255, ΕπΛιβ 123/1999, ΑρχΝ200.395.

επιταγών, αλλά και της οικονομικής δύναμης και της εξειδικευμένης οργάνωσης που διαθέτουν, σε συνδυασμό και με τις διατάξεις του Ν. 2251/1994, όπως ισχύει, λαμβανομένης υπόψιν και της δυνατότητας που έχουν να προβαίνουν σε ασφάλιση αυτών των κινδύνων¹³³⁸. Βάσιμα, επομένως, μπορεί να υποστηριχθεί η άποψη ότι οι συμβατικοί όροι περί απαλλαγής των τραπεζών, ακόμη και για ελαφρά αμέλεια των οργάνων ή των υπαλλήλων τους, είναι, εν προκειμένω, ανίσχυροι¹³³⁹.

β.2. Πταίσμα του εκδότη

Η υπαιτιότητα του εκδότη-καταθέτη μετατοπίζει το βάρος του κινδύνου από κλεμμένη/πλαστογραφημένη επιταγή. Αν και τον κίνδυνο σε αυτή την περίπτωση τον φέρει κατ' αρχήν η τράπεζα, η απόδειξη της υπαιτιότητας του καταθέτη την απαλλάσσει από την ευθύνη της.

Το πταίσμα του καταθέτη, συνήθως, αφορά τη μη επίδειξη επιμέλειας¹³⁴⁰ κατά τη φύλαξη του μπλοκ επιταγών, οι οποίες εκτίθενται, έτσι, σε κλοπή. Έλλειψη της απαιτούμενης επιμέλειας είναι δυνατό να συνεπάγεται, ακόμη, και η μη ορθή συμπλήρωση των στοιχείων της επιταγής, η καθυστέρηση γνωστοποίησης της απώλειας της επιταγής στην τράπεζα ή της δήλωσης ανάκλησης της επιταγής του κ.α. Η ευκολία, με την οποία είναι δυνατό να αποδειχθεί το πταίσμα του πελάτη-καταθέτη, τείνει να αντιστρέψει τη βασική αρχή, η οποία απαιτεί τον κίνδυνο από πλαστές επιταγές να τον φέρει η τράπεζα.

Ωστόσο, είναι αναμφίβολο ότι στις περιπτώσεις αυτές δεν είναι δυνατό να θεμελιωθεί ευθύνη του πελάτη της τράπεζας βάσει της εντολής από επιταγή, εφόσον τέτοια δεν υπάρχει ούτε βάσει της σύμβασης επιταγής, ούτε κατά τις διατάξεις περί διοίκησης αλλοτρίων (άρθρο 730 ΑΚ)¹³⁴¹.

Ο πελάτης-εκδότης της επιταγής οφείλει να οργανώνει τη σφαίρα επιρροής ή την επιχείρησή του κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αποκλείει ή να περιορίζει στο μέτρο του

¹³³⁸ *Zöllner*, § 26 2 b.

¹³³⁹ Ακυρη είναι και η ρήτρα περί απαλλαγής της ευθύνης της τράπεζας κατά τον έλεγχο γνησιότητας της επιταγής βάσει του άρθρου 3 παρ. ν.5960, αλλά και κατά την εξακρίβωση των αντιπροσώπων ή των εκπροσώπων του εκδότη της επιταγής και της έκτασης της αντιπροσωπευτικής τους εξουσίας, εκτός και αν η τελευταία επέδειξε ιδιαίτερα αυξημένη επιμέλεια.

¹³⁴⁰ Η μη τήρηση της συμφωνίας πλήρωσης της λευκής επιταγής δεν αποτελεί πλαστογραφία της, Εφίωαν 33/2002, ΔΕΕ 2003.808, ούτε και η κατά παράβαση της συμφωνίας των διαδικών συμπλήρωση του χρόνου πληρωμής συνιστά πλαστογραφία ή απάτη, ΕφΘεσ 1924/1997, ΕΕμπΔ 1998.338 και ΜΠρΘεσ 28204/1997, ΔΕΕ 1998.876, και *Κορδή – Αντωνοπούλου Μ.*, Λευκή συναλλαγματική και λευκή τραπεζική επιταγή, ΕΕμπΔ 2001.33.

¹³⁴¹ *Μάρκου*, Δίκαιο επιταγής, σελ. 125.

δυνατού τον κίνδυνο πλαστογράφησης ή κατάχρησης των επιταγών. Στην περίπτωση κατά την οποία ο δράστης της κλοπής της επιταγής είναι προστήσας του καταθέτη, η ευθύνη του προκύπτει από τις διατάξεις του ΑΚ (άρθρο 334, 922 ΑΚ). Στην περίπτωση αυτή, η τράπεζα απαλλάσσεται από την ευθύνη της, εκτός και αν αποδειχθεί ότι υπάρχει και δικό της πταίσμα, οπότε θα υπάρχει επιμερισμός και κατανομή της ευθύνης.

β.3. Συνόπαρξη πταίσματος της τράπεζας και του εκδότη-καταθέτη

Αν η τράπεζα δεν διενεργήσει τους απαιτούμενους ελέγχους και προβεί σε πληρωμή σε κάτοχο πλαστογραφημένης επιταγής αλλά και ο πελάτης από τη μεριά του δεν φυλάσσει με την προσήκουσα επιμέλεια τις επιταγές του, πρέπει να γίνει καταμερισμός των ευθυνών¹³⁴². Βέβαια, είναι δυνατό το πταίσμα του ενός μέρους να υπερκαλύπτει αυτό του άλλου, οπότε και να αποκλειστεί η περίπτωση του επιμερισμού των ευθυνών, όπως συμβαίνει λ.χ. στην περίπτωση κατά την οποία η τράπεζα δεν λαμβάνει υπόψη την έγκαιρη και έγκυρη ανάκληση της επιταγής του πελάτη της.

β.4. Συνόπαρξη πταίσματος της τράπεζας και του δικαιούχου της πληρωμής

Συχνά συμβαίνει ο δικαιούχος της επιταγής να επιδεικνύει έλλειψη επιμέλειας, η οποία δύναται να έχει ως συνέπεια πιθανή κλοπή της επιταγής και στη συνέχεια την πλαστογράφησης της ή/και η τράπεζα αμελεί να ελέγξει την ταυτότητα του προσώπου, στον οποίο προβαίνει σε πληρωμή της επιταγής. Το ερώτημα το οποίο τίθεται είναι αν η τράπεζα δύναται να επικαλεσθεί αυτό το πταίσμα του δικαιούχου, προκειμένου να απαλλαγεί η ίδια από την ευθύνη της.

Η απάντηση, η οποία δίνεται στο ερώτημα αυτό είναι αρνητική, είτε την εξετάσουμε υπό το πρίσμα των γενικών διατάξεων, είτε αυτών περί αδικοπραξίας. Η τράπεζα, η οποία δεν έχει διενεργήσει τους απαιτούμενους ελέγχους, δεν μπορεί να απαλλαγεί από την ευθύνη της. Η συμπεριφορά του τρίτου δικαιούχου δεν μπορεί να επιφέρει καμία επίπτωση¹³⁴³, αν υπάρχει πταίσμα εκ μέρους της τράπεζας.

¹³⁴² Βλ. αναλυτικά πιο πάνω.

¹³⁴³ Εκτός και αν μπορεί να στοιχειοθετηθεί ανώτερη βία. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως τέτοια η μη επίδειξη επιμέλειας από τον δικαιούχο, όταν υπάρχει και πταίσμα της τράπεζας. *Griva*, § 153.

II. Η ΕΝΤΟΛΗ ΠΛΗΡΩΜΗΣ ΜΕ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΑΡΤΑ

A. Εισαγωγικά. Η πιστωτική κάρτα ως μέσο πληρωμής και πίστωσης του τιμήματος.

Οι καταναλωτικές ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας, σε συνδυασμό με τις ραγδαίες εξελίξεις στις τεχνικές και τις μεθόδους πληρωμής και την καταλυτική παρουσία της νέας τεχνολογίας, επέφεραν μεγάλες τροποποιήσεις στις παραδοσιακές συναλλαγές. Έτσι, σήμερα, η πίστωση του τιμήματος από την πώληση ενός προϊόντος (ή την παροχή υπηρεσιών) παρέχεται με τους εξής τρόπους¹³⁴⁴: είτε απευθείας από τον πωλητή, ο οποίος είναι κατά κανόνα έμπορος και έχει συμφέρον στην αύξηση του όγκου των πωλήσεών του (πώληση με δόσεις¹³⁴⁵)· είτε με την παρεμβολή ενός χρηματοδοτικού οργανισμού, συνήθως τράπεζας, για λόγους προαγωγής της κατανάλωσης ορισμένων αγαθών, υποβοήθησης της παραγωγικής διαδικασίας, αλλά και αντικατάστασης των μετρητών και περιορισμού των κινδύνων που συνδέονται με την μεταφορά αυτούσιου χρήματος (χρηματοδοτημένη πώληση¹³⁴⁶).

¹³⁴⁴ Russel, *The Economics of Bank Credit Cards*, 1987, Ρόκας Ν., Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, σελ. 83, Σινανιώτη – Μαρούδη Α/ Φαρσαρώτας Ι, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005, σελ. 183 επ., Βελέντζας Γ., Ηλεκτρονικό τραπεζικό δίκαιο: Οι σύγχρονες τραπεζικές εργασίες στα πλαίσια του τραπεζικού marketing, ΑρχΝ 1990.209.

¹³⁴⁵ Υπενθυμίζεται ότι με το άρθρο 26 § 5 Ν. 2076/1992 καταργήθηκε το ν.δ. 3838/1958, το οποίο καθόριζε τα σχετικά με την πώληση "επί πιστώσει". Με την ΠΔ/ΤΕ 2122/10.9.92 καταργήθηκε η περ. α (πώληση με πίστωση ειδών διάρκειας) της § Γ της ΠΔ/ΤΕ 1955/2.7.91. Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1041, υποσ. 33. Με την ΠΔ/ΤΕ 2523/12.6.2003 (ΦΕΚ Α' 158/25.6.2003), αντικαταστάθηκε το Κεφ. Δ της ΠΔ/ΤΕ 1955/2.7.1991, σχετικά με την καταναλωτική πίστη και τα δάνεια που χορηγούνται σε φυσικά πρόσωπα για την κάλυψη προσωπικών αναγκών.

¹³⁴⁶ Προτείνεται και ο όρος «δάνεια τριμερούς βάσεως» ή «δάνεια τριμερούς σχέσεως», προκειμένου να καταδειχθεί η ενιαία αντιμετώπιση των σχέσεων πωλητή, τράπεζας και καταναλωτή που κατά τα άλλα είναι απολύτως διακριτές. Βλ. σχετικά Ψυχομάνη, Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σελ. 284 επ., ο ίδιος, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητούμενης νομιμότητας, 2002, σελ. 207, Κλαβανίδου Δ., Καταναλωτικά δάνεια, 1997, σελ. 211 επ.

Η βασικότερη μορφή χρηματοδότησης της πώλησης¹³⁴⁷ είναι αυτή που γίνεται μέσω των πιστωτικών καρτών¹³⁴⁸, που συνιστούν ένα εξελιγμένο μέσο πληρωμής, υπαγόμενο στην έννοια του χρήματος υπό ευρεία έννοια¹³⁴⁹.

Η πιστωτική κάρτα είναι μέσο χρηματοδοτούμενης πώλησης¹³⁵⁰, μέσο δηλ. διευκόλυνσης της αγοράς αγαθών ή της παροχής υπηρεσιών για τον καταναλωτή¹³⁵¹. Ως τέτοια νοείται η πλαστική κάρτα¹³⁵² που εκδίδεται είτε από τράπεζα είτε από άλλη επιχείρηση και παρέχει στον νόμιμο κάτοχό της τη δυνατότητα, παρουσιάζοντας την κάρτα και υπογράφοντας την σχετική χρεωστική απόδειξη, να αγοράζει προϊόντα από

¹³⁴⁷ Βάθης Β., Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας, ΝοΒ 1986.645. Στη χρηματοδοτημένη πώληση (σε αντίθεση με την πώληση με δόσεις όπου υφίσταται μια ενιαία σύμβαση) έχουμε δύο ανεξάρτητες συμβάσεις: μία σύμβαση αγοραπωλησίας, η οποία καταρτίζεται μεταξύ αγοραστή και πωλητή και μία σύμβαση δανείου, η οποία καταρτίζεται μεταξύ αγοραστή και χρηματοδοτικού ιδρύματος για την εξεύρεση των μέσων πληρωμής του πράγματος ή την παροχή προθεσμίας στην εξόφληση του τιμήματος. ΜΠρΘεσ 82/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.249.

¹³⁴⁸ "Κάρτα" είναι το πλαστικό δελτίο, το οποίο επιτρέπει στον κάτοχό του να πραγματοποιεί πληρωμή σε κάποιο σημείο πώλησης, ανάληψη ή κατάθεση χαρτονομισμάτων και συναφείς πράξεις σε μηχανές ανάληψης χρημάτων ή αυτόματες ταμειολογιστικές μηχανές (άρθρο 2 Απ. ΥΠΕΘΟ-Αναπ-Δικ Ζ1-178/2001). Ο ορισμός καλύπτει όλες τις κάρτες (πιστωτικές, χρεωστικές, κάρτες ανάληψης μετρητών, κάρτες περιοδικής χρέωσης ή επιβάρυνσης). Πρβλ. Βελέντζα / Χαρισιάδου, Τεχνολογική εξέλιξη και σύγχρονα συστήματα πληρωμών. Πιστωτικές κάρτες και ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων (Παρουσίαση της νομοθεσίας των Η.Π.Α.), ΕΕΑρμ 1987.175. Εξαιρούνται οι κάρτες εγγύησης, δηλαδή αυτές, των οποίων μοναδική λειτουργία είναι η εγγύηση των πληρωμών, οι οποίες γίνονται με επιταγές. *Grua*, § 187.

Πιστωτική κάρτα είναι η κάρτα, η οποία παρέχει στον κάτοχό της τη δυνατότητα διενέργειας των συναλλαγών, οι οποίες προκαθορίζονται στη σύμβαση (αγορών, ανάληψης μετρητών κ.λπ.) στην Ελλάδα ή και στο εξωτερικό, τα ποσά των οποίων χρεώνονται σε λογαριασμό προκαθορισμένου ανωτάτου ύψους. Ο λογαριασμός αυτός πιστώνεται με τις έναντι των ως άνω χρεώσεων καταβολές του κατόχου, ο οποίος έχει την ευχέρεια τμηματικής ή ολοσχερούς εφάπαξ εξόφλησης του χρεωθέντος ποσού. ΑΠ 589/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.504.

Χρεωστική κάρτα είναι η κάρτα, η οποία εκδίδεται από πιστωτικό ίδρυμα υπέρ κατόχου, ο οποίος διατηρεί σε αυτό λογαριασμό καταθέσεων και παρέχει στον κάτοχο το δικαίωμα να πραγματοποιεί συναλλαγές, η αξία των οποίων χρεώνεται ταυτοχρόνως στο λογαριασμό του και πιστώνεται αντίστοιχα στο λογαριασμό του αποδέκτη, ο οποίος, επίσης, τηρείται σε αυτό το πιστωτικό ίδρυμα.

¹³⁴⁹ Αποτελεί μια από τις νέες τεχνικές πληρωμής που επέφερε η τεχνολογία, η οποία διαφέρει από τα παραδοσιακά μέσα πληρωμής (αυτούσιο χρήμα, επιταγές) στο ότι δεν ενσωματώνει το πληρωτέο χρηματικό ποσό και ούτε παραδίδεται στον δανειστή. Το χρήμα δεν έχει υλική υπόσταση, αλλά εκφράζεται ως μια αγωγήμη απαίτηση κατά τρίτου προσώπου και αντίστοιχη υποχρέωση του τελευταίου. Για αυτό και γίνεται λόγος για χρήμα-απαίτηση (κατ'αντιδιαστολή προς το χρήμα-πράγμα). Σταθόπουλος Μ., Σύγχρονες τεχνικές των χρηματικών συναλλαγών, ΔΕΕΤ 1994.128.

¹³⁵⁰ ΕφΘεσ 820/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.319 = ΕπισκεΔ 1997.973, με παρατηρήσεις Παμπούκη Κ.

¹³⁵¹ Η πιστωτική κάρτα αποτελεί συμβατικό μέσο πληρωμής, προσωρινό. Λιακόπουλος, Γενικό εμπορικό δίκαιο, σελ. 133, υποσ. 7.

¹³⁵² Η πιστωτική κάρτα δεν είναι αξιόγραφο. ΕφαΘ 5533/1975, ΕΕμπΔ 1976.73. Πρβλ. Μάρκου, Δίκαιο επιταγής, σελ. 35. Στα νομιμοποιητικά σύμβολα (ειδική κατηγορία εγγράφων νομιμοποίησης) κατατάσσει την πιστωτική κάρτα ο Ρόκας Ν., Αξιόγραφα, σελ. 7, υποστηρίζοντας ότι έχει, ως προς τον κάτοχό της, νομιμοποιητική λειτουργία, προσδιορίζοντας ατελώς την ταυτότητα του δικαιούχου αλλά και το περιεχόμενο του δικαιώματός του.

τα συμβεβλημένα με τον εκδότη καταστήματα¹³⁵³, χωρίς να καταβάλει χρήματα¹³⁵⁴. Το αντίτιμο των αγορών καταβάλλεται από τον εκδότη της κάρτας κατευθείαν στον πωλητή. Ο εκδότης χορηγεί, συνήθως, στον δικαιούχο της κάρτας πίστωση, με την έννοια ότι ο τελευταίος (ο αγοραστής) είναι υποχρεωμένος να πληρώσει το τίμημα στον εκδότη, συνήθως με δόσεις, οι οποίες καθορίζονται σε τακτά χρονικά διαστήματα¹³⁵⁵.

B. Η σύμβαση πίστωσης με τη χορήγηση πιστωτικής κάρτας

1. Έννοια. Κατάρτιση. Λειτουργία.

Σύμβαση πίστωσης με τη χορήγηση πιστωτικής κάρτας¹³⁵⁶ είναι η σύμβαση, με την οποία η τράπεζα αναλαμβάνει, έναντι αμοιβής, την υποχρέωση να πληρώνει τα χρέη, τα οποία δημιουργεί ο κάτοχος της πιστωτικής κάρτας κατά τις συναλλαγές του με συμβεβλημένες επιχειρήσεις του εσωτερικού ή/και του εξωτερικού, ο οποίος με της σειρά του αναλαμβάνει να καταβάλλει στην πρώτη κάθε ποσό που αυτή κατέβαλε στους συναλλαγέντες με αυτόν εμπόρους με τη χρήση της πιστωτικής κάρτας¹³⁵⁷. Σύμφωνα με αυτήν¹³⁵⁸, ο κάτοχος είναι, ακόμη, δυνατό να πραγματοποιεί αναλήψεις μετρητών με τη χρήση της κάρτας για την κάλυψη τυχόν έκτακτων αναγκών του στην Ελλάδα, από τα κατά τόπους καταστήματα της τράπεζας, και στο εξωτερικό, από αυτούς, οι οποίοι συνεργάζονται με το φορέα αυτής της πιστωτικής κάρτας, σύμφωνα με τις αποφάσεις των νομισματικών αρχών και τους γενικούς και ειδικούς όρους, οι

¹³⁵³ Τα πλεονεκτήματα που συνεπάγεται για τον καταναλωτή η χρήση μιας κάρτας, βρίσκονται σε άμεση συνάρτηση με την έκταση του δικτύου των επιχειρήσεων, με τις οποίες είναι συμβεβλημένη η εκδότη τράπεζα.

¹³⁵⁴ ΑΠ 589/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.504, ΜΠρΘεσ 82/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.249.

¹³⁵⁵ Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σελ. 58 επ., Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1039, ο ίδιος, Κάρτες και ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.339, Γεωργιάδης Απ., Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/2 (επ.),

¹³⁵⁶ ΑΠ 1116/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.75 = ΔΕΕ 1997.61 = ΕΕμπΔ 1997.481, ΕφΑθ 3741/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.345, ΕφΘεσ 820/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.319, ΕφΘεσ 643/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.323.

¹³⁵⁷ ΕφΘεσ 232/1999, ΔΕΕ 1999.1035.

¹³⁵⁸ Η ερμηνεία της σύμβασης χορήγησης πιστωτικής κάρτας, σε κάθε περίπτωση κατά την οποία υπάρχει κενό στη σύμβαση ή ασάφεια στις δηλώσεις βούλησης των συμβαλλομένων, γίνεται με προσφυγή στα άρθρα 173 και 200 ΑΚ. Κατά την ερμηνεία της δήλωσης βούλησης αναζητείται η αληθινή βούληση χωρίς προσήλωση στις λέξεις (άρθρο 173 ΑΚ). Οι συμβάσεις ερμηνεύονται όπως απαιτεί η καλή πίστη, αφού ληφθούν υπόψη και τα συναλλακτικά ήθη (άρθρο 200 ΑΚ). ΑΠ 345/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.726 = ΕΕμπΔ 1996.489 = ΔΕΕ 1996.948.

οποίοι ισχύουν κάθε φορά, και με τοκοφόρο το ποσό της ανάληψης από την ημέρα της ανάληψης¹³⁵⁹.

Ο κάτοχος της κάρτας¹³⁶⁰ δηλ. έχει τη δυνατότητα να αγοράσει διάφορα προϊόντα από καταστήματα, τα οποία είναι συμβεβλημένα, ή να αναλάβει μετρητά μέχρι ένα ορισμένο ποσό από οποιοδήποτε κατάστημα της τράπεζας με πίστωση.

Όπως όλες οι συμβάσεις πίστωσης, έτσι και η σύμβαση πίστωσης με τη χορήγηση πιστωτικής κάρτας, καταρτίζεται γραπτώς¹³⁶¹. Ο καταναλωτής λαμβάνει αντίγραφο της σύμβασης¹³⁶². Ο έγγραφος τύπος¹³⁶³ δεν είναι συστατικός, αλλά αποδεικτικός. Έτσι, σε περίπτωση έλλειψής του δεν επέρχεται ακυρότητα, δεδομένου ότι η τήρησή του, σχετικά με το κόστος και τους όρους της πίστωσης, προβλέπεται για λόγους προστασίας και πληροφόρησης του καταναλωτή¹³⁶⁴.

Στην περίπτωση συναλλαγής με τη χρήση κάρτας, η υπογραφή¹³⁶⁵ αντικαθίσταται από την παρεμβολή και επαλήθευση του προσωπικού κωδικού αριθμού του κατόχου¹³⁶⁶.

Στην έγγραφη σύμβαση χορήγησης της κάρτας αναφέρονται (άρθρο 9 ΚΥΑ Φ1-983/1991): το συνολικό ετήσιο ποσοστό πραγματικής επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ), καθώς και περιγραφή των στοιχείων κόστους.

¹³⁵⁹ Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1042, Κουτσομάρης, Νομικά θέματα προκύπτοντα εκ της χρήσεως πιστωτικών καρτών, ΕΕμπΔ 1976.361, 363. ΜΠρΘεσ 12882/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.60.

¹³⁶⁰ Για την ευθύνη του εγγυητή κατόχου πιστωτικής κάρτας βλ. ΑΠ 1265/1994, ΕΕμπΔ 1995.392, ΕφΘεσ 643/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.323, ΠΠρΑθ 1457/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.729. Πρβλ. ΕφΑθ 431/1991, ΝοΒ 1991.777, ΕφΑθ 5442/1990, ΕλλΔνη 1991.159, ΕφΑθ 1663/1981, ΝοΒ 1991.1112. Πρβλ. Δούβλη, Η απελευθέρωση των τραπεζικών εγγυητών κατ' άρθρο 862 ΑΚ, 1998, σελ. 29.

¹³⁶¹ Παπαϊωάννου Γ., Καταναλωτής και πλαστικό χρήμα, Συν 2001.330.

¹³⁶² Άρθρο 9 § 1 ΚΥΑ Φ1-983/1991.

¹³⁶³ Η κατάρτιση του εγγράφου έχει το χαρακτήρα παρεπόμενης υποχρέωσης. Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1044, Παπαϊωάννου, Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από τη χρήση των τραπεζικών καρτών, ΧρΙΔ 2002.105, 106, ο οποίος επισημαίνει ότι, αναφορικά με την παράδοση του αντιγράφου, ο καταναλωτής έχει σχετική αγωγήμη αξίωση.

¹³⁶⁴ Ψυχομάνης, σελ. 212. Αντίθετα η Κλαβανίδου, Καταναλωτικά δάνεια, 1997, σελ. 113, 117 και 157 τάσσεται υπέρ της σχετικής ακυρότητας υπέρ του καταναλωτή, επικαλούμενη αντίστοιχες διατάξεις για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος και για τις συμβάσεις από απόσταση (άρθρα 3 § 1 και 4 § 2 και 9 Ν. 2251/1994).

¹³⁶⁵ Κατά την *UNCITRAL* (Legal value of computer records / Vienna 3-21 June 1985, Α' CN. 9/265 no 50), υπογραφή είναι η χειρόγραφη αποτύπωση από ένα φυσικό πρόσωπο του ονόματός του ή των αρχικών του. Κατά τον *UNIFORM COMMERCIAL CODE* (ΗΠΑ), η υπογραφή περιλαμβάνει οποιοδήποτε σύμβολο, το οποίο χρησιμοποιήθηκε ή υιοθετήθηκε από ένα συμβαλλόμενο με την πρόθεση να πιστοποιήσει την προέλευση κάποιου εγγράφου από αυτόν.

¹³⁶⁶ Για τη νομική πλευρά του θέματος βλ. Μούργελα, Ηλεκτρονική τραπεζική. Το πρόβλημα της υπογραφής, ΔΕΕΤ 1987.Γ.20. Για την τεχνική πλευρά του θέματος βλ. Πετρόπουλου, Ηλεκτρονική τραπεζική. Κρυπτογραφία και ηλεκτρονική υπογραφή, ΔΕΕΤ 1995.Α.102.

Η τράπεζα έχει το δικαίωμα να καταγγείλει οποτεδήποτε τη σύμβαση πίστωσης με τον κάτοχο της κάρτας¹³⁶⁷. Η άσκηση του δικαιώματός της αυτού, όμως, ελέγχεται βάσει της διάταξης του 281 ΑΚ και μπορεί να κριθεί ως καταχρηστική, όταν υπερβαίνει προφανώς τα όρια που επιβάλλουν η καλή πίστη, τα χρηστά ήθη και ο κοινωνικός και οικονομικός σκοπός αυτού του δικαιώματος¹³⁶⁸.

Όπως εκτέθηκε και σε προηγούμενο σημείο, η τράπεζα, στα πλαίσια της συμβατικής της ελευθερίας, δεν είναι εξαρχής υποχρεωμένη να χορηγήσει πιστωτική κάρτα σε οποιονδήποτε τη ζητήσει, ενώ, παράλληλα, μπορεί να την ακυρώσει, αν διαπιστώσει τη μη σωστή/καταχρηστική χρήση αυτής από τον κάτοχό της. Όσον αφορά τις προϋποθέσεις χορήγησής της σε υποψήφιο πελάτη, η τράπεζα υπέχει αυξημένες υποχρεώσεις ελέγχου, στο βαθμό που η κάρτα, πέρα από απλό όργανο πληρωμών, λειτουργεί και ως μέσο χορήγησης πιστώσεως. Έτσι, η τράπεζα οφείλει να συγκεντρώνει τις απαραίτητες πληροφορίες (όσο το δυνατό πληρέστερες και ακριβέστερες¹³⁶⁹) που αφορούν την οικονομική κατάσταση του προσώπου, που αιτείται την έκδοση πιστωτικής κάρτας¹³⁷⁰.

Λόγω της εκτεταμένης χρήσης της κάρτας στις εμπορικές και τραπεζικές συναλλαγές έχουν εμφανιστεί διάφορες μορφές της, που μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ανάλογα με το πρόσωπο του εκδότη, το πρόσωπο του κατόχου αλλά και τον αριθμό των προσώπων που εμπλέκονται στη χρήση της¹³⁷¹. Με βάση το τελευταίο κριτήριο γίνεται λόγος για κάρτες διμερούς και κάρτες τριμερούς

¹³⁶⁷ Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1052, Βλ. και ΕφΝαυπλ 459/1996, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1998.403, όπου έκρινε ως καταχρηστική την άσκηση του δικαιώματος της καταγγελίας αλλά και την επιδίωξη της ικανοποίησης της απαίτησής της κατά του κατόχου κάρτας με την έκδοση διαταγής πληρωμής, μετά την παρέλευση δύο χρόνων, στη διάρκεια των οποίων επέδειξε αδιαφορία και αδράνεια για την από μέρους του υπέρβαση του ορίου του χρεωστικού του υπολοίπου. Επίσης και ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1997.707.

¹³⁶⁸ Ο όρος που προβλέπουν πολλές τραπεζικές συμβάσεις για δικαίωμα αναιτιολόγητης καταγγελίας της σύμβασης από τις τράπεζες είναι καταχρηστικός βάσει του άρθ.2 §7 Ν. 2251/1994 που απαγορεύει ρητά γενικούς όρους που επιφυλλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς λύσης ή τροποποίησης της σύμβασης χωρίς ορισμένο και σπουδαίο λόγο. Καθώς δε η σύμβαση πιστωτικής κάρτας διαμορφώνεται συνήθως ως αορίστου χρόνου, η καταχρηστικότητα θεμελιώνεται και στην απουσία εύλογης προθεσμίας καταγγελίας, την οποία επιτάσσει η διάταξη του στοιχείου στ' του ίδιου άρθρου.

¹³⁶⁹ Ζήτημα ευθύνης μπορεί, εδώ να προκύψει, στην περίπτωση που οι πληροφορίες που συνέλεξε η τράπεζα από οικονομικές ή φορολογικές αρχές ήταν ανακριβείς. Αν μπορεί να καταλογιστεί αμέλεια στη συμπεριφορά της τράπεζας κατά τη συλλογή των πληροφοριών αυτών, εξαιτίας της οποίας επήλθε ζημία στον αιτούντα, μπορεί να γεννηθεί αξίωση του τελευταίου προς αποζημίωση.

¹³⁷⁰ Στη Γαλλία, πριν τη χορήγηση μπλοκ επιταγών, η τράπεζα οφείλει να απευθύνεται στην Τράπεζα της Γαλλίας. Αντίστοιχη υποχρέωση δεν προβλέπεται για την χορήγηση πιστωτικής κάρτας, επιβάλλεται, όμως, από τις γενικές αρχές του γαλλικού αστικού δικαίου. *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisation du paiements, 1996, σ. 202-209.

¹³⁷¹ Για τις διακρίσεις των πιστωτικών καρτών με κριτήρια τον εκδότη, τη λειτουργία τους, και τα δίκτυα εξυπηρέτησης, βλ. *Thunis X.*, ο.π., σ. 25-29.

συστήματος. Στις μεν πρώτες, ο προμηθευτής των αγαθών ή/και υπηρεσιών είναι και ο εκδότης της πιστωτικής κάρτας, με αποτέλεσμα τα μέρη που ενέχονται στη σχέση να είναι δύο, ενώ στις άλλες, τα μέρη είναι τρία, δηλ. ο εκδότης της κάρτας είναι πρόσωπο διαφορετικό από την επιχείρηση και, συνήθως, είναι τράπεζα ή θυγατρική της επιχείρησης.

Στο τριμερές¹³⁷² σύστημα που εξετάζεται εδώ, η πληρωμή μέσω πιστωτικής κάρτας γίνεται συνήθως με την ακόλουθη διαδικασία: Ο κάτοχος που επιθυμεί να προβεί σε μια συναλλαγή με τη χρήση πιστωτικού δελτίου, μετά την ολοκλήρωσή της, παραδίδει στην συμβεβλημένη επιχείρηση την κάρτα του, η οποία, αφού προβεί σε έναν έλεγχο του κύρους της αλλά και της ταυτότητας του κατόχου, ζητά από τον κάτοχο να υπογράψει ένα ειδικό έντυπο συναλλαγής (χρεωστική απόδειξη). Η επιχείρηση, στη συνέχεια, προσκομίζει το έντυπο στον εκδότη της κάρτας (συνήθως τράπεζα) και εισπράττει το οφειλόμενο τίμημα. Ο εκδότης, αφού προβεί στον έλεγχο των χρεωστικών αποδείξεων και καταβάλλει το ποσό, χρεώνει τον λογαριασμό του κατόχου – πελάτη του με την αξία των συναλλαγών που αυτός πραγματοποίησε. Ο κάτοχος της κάρτας από την πλευρά του εξοφλεί, τέλος, τον εκδότη καταβάλλοντας, συνήθως, το ποσό σε τμηματικές δόσεις, εξ' ου και γίνεται λόγος και για παροχή πίστωσης¹³⁷³.

Γ. Οι δημιουργούμενες έννομες σχέσεις. Νομική φύση.

Στα πλαίσια της τριμερούς (ή τριγωνικής¹³⁷⁴) πιστωτικής κάρτας συνάπτονται τρεις διαφορετικές συμφωνίες και δημιουργούνται τρία ζεύγη συμβατικών σχέσεων¹³⁷⁵:

α. η συμφωνία του εκδότη της πιστωτικής κάρτας και της συμβεβλημένης επιχείρησης να μην προβαίνει η δεύτερη σε άμεση είσπραξη του αντιτίμου αγαθών, τα οποία πωλεί, από τους πελάτες της-κατόχους της πιστωτικής κάρτας, αναλαμβάνοντας να καταβάλλει το σχετικό ποσό ο εκδότης,

β. η συμφωνία εκδότη και κατόχου της κάρτας, βάσει της οποίας αναλαμβάνει ο πρώτος να πληρώσει έναντι αμοιβής τα χρέη τα οποία δημιουργεί ο δεύτερος, με τη

¹³⁷² Για τριγωνική σχέση κάνει λόγο και η ΜΠρΡοδ 80/2001, ΔωδΝομ 2003.119.

¹³⁷³ Η σύμβαση πιστωτικής κάρτας είναι σύμβαση ανοίγματος πίστωσης και όχι σύμβαση αλληλόχρεου λογαριασμού ή σύμβαση εγγυήσεως, ΕιρΑθ 2708/2003, ΑρχΝ 2004.106.

¹³⁷⁴ ΑΠ 1116/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.75 = ΔΕΕ 1997.61 = ΕΕμπΔ 1997.481.

¹³⁷⁵ Βάθης, ΝοΒ 1986.645, Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1046, Σπυροπούλου-Σιάπικα, Πιστωτικές κάρτες, ΕΕμπΔ 1985.251, 254, ΕφΘεσ 820/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.319 = ΕπισκΕΔ 1997.973, ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.707, ΜΠρΘεσ 82/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.249.

χρησιμοποίηση της κάρτας κατά τις συναλλαγές του με τις συμβεβλημένες επιχειρήσεις και

γ. η συμφωνία κατόχου και συμβεβλημένης επιχείρησης για την πώληση (ή μίσθωση) συγκεκριμένων αγαθών και υπηρεσιών.

1. Οι σχέσεις εκδότη και συμβεβλημένης επιχείρησης

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η έκδοση πιστωτικού δελτίου από τράπεζα ή από θυγατρική της επιχείρηση προϋποθέτει την σύνδεσή της με ένα δίκτυο συμβεβλημένων επιχειρήσεων – εμπόρων¹³⁷⁶.

Η σύμβαση που καταρτίζεται μεταξύ εκδότη και επιχείρησης αποτελεί, καταρχήν, σύμβαση προσχώρησης, αφού πρόκειται, συνήθως, για προδιατυπωμένη από τον εκδότη σύμβαση, που περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο γενικούς όρους συναλλαγών, και δίνεται από την τράπεζα στην επιχείρηση που ενδιαφέρεται να συμβληθεί, αλλά προς υπογραφή¹³⁷⁷.

Για τη νομική φύση των σχέσεων που δημιουργούνται μεταξύ εκδότη και επιχείρησης δεν υπάρχει ομοφωνία¹³⁷⁸, δεδομένου του μικτού της χαρακτήρα.

Η νομολογία δείχνει να δέχεται, καταρχήν, ότι¹³⁷⁹ οι σχέσεις εκδότη και συμβεβλημένης επιχείρησης ρυθμίζονται από τις διατάξεις για την εμπορική

¹³⁷⁶ Επειδή η συμβεβλημένη επιχείρηση εμφανίζεται συχνά στενά συνδεδεμένη με την τράπεζα, στο βαθμό που διαδραματίζει ουσιώδη ρόλο στη σύναψη της –δανειακής– σύμβασης τράπεζας-κατόχου, υποστηρίχθηκε ότι στον άπειρο σχετικά καταναλωτή δημιουργείται η εντύπωση φαινόμενης πληρεξουσιότητας, ότι δηλ. η επιχείρηση ενεργεί ως πληρεξούσιος της τράπεζας. Για το λόγο αυτό προτείνεται περαιτέρω η αυξημένη προστασία του βάσει των διατάξεως 138-139, και 281 ΑΚ. *Ψυχομάνης*, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητούμενης νομιμότητας, 2002, σελ. 212.

¹³⁷⁷ Για το αν μπορεί να θεωρηθεί η επιχείρηση «καταναλωτής» με τα κριτήρια του Ν. 2251/1994, ορθότερη φαίνεται μάλλον η αρνητική απάντηση, βλ. *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/28.

¹³⁷⁸ Υποστηρίχθηκε ότι πρόκειται για σχέση α) *έμμισθης εντολής* (713 επ.ΑΚ), αν γίνει δεκτό ότι η διάταξη του άρθρου 713 ΑΚ, που προβλέπει το άμισθο της εντολής, είναι διάταξη ενδοτικού δικαίου, –*Ρόκας Κ.*, Παραγγελία και εντολή, ΕΕμπΔ 1952.134, *Λουκόπουλος*, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, 1967.51- β) *μεσιτείας* (703 επ. ΑΚ) γ) *εγγυήσεως* (847 επ. ΑΚ) –*Βάθης*, ο.π. σελ.657- ή και δ) *εγγυήσεως, υπό τη μορφή εντολής πίστωσης τρίτου* (870 επ. ΑΚ). Η έννομη σχέση μεταξύ εκδότη και επιχείρησης διαμορφώνεται κατά την περί τούτου βούληση των μερών και δύναται να προσλάβει το χαρακτήρα αγοράς απαιτήσεως, εγγυοδοτικής συμβάσεως, αφηρημένης υπόσχεσης χρέους ή ιδιόρρυθμης συμβάσεως. Βλ. ΑΠ 589/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.508.

¹³⁷⁹ ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.707, ΜΠρΘεσ 82/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.249.

*παραγγελία*¹³⁸⁰, με παραγγελέα την επιχείρηση, παραγγελιοδόχο τον εκδότη και με αντικείμενο την είσπραξη των χρεωστικών αποδείξεων των κατόχων της κάρτας¹³⁸¹.

Ο εκδότης, μεσολαβώντας μεταξύ επιχείρησης και κατόχου της κάρτας, ενεργεί "ιδίω ονόματι", αφού πληρώνει την επιχείρηση, ανεξάρτητα από το αν θα εισπράξει από τον κάτοχο, ενώ από τον κάτοχο εισπράττει τα πληρωθέντα στην επιχείρηση, παραπέμποντας σε απευθείας διακανονισμό για τις μεταξύ τους διαφορές, παρόλο που αμφισβητείται η ανάγκη της ιδίω ονόματι δράσης του παραγγελιοδόχου. Στην παραγγελία εφαρμόζονται, περαιτέρω, οι διατάξεις για την εντολή του ΑΚ¹³⁸². Ο παραγγελιοδόχος μπορεί να καταγγείλει την παραγγελία οποτεδήποτε¹³⁸³.

Η εμπορική παραγγελία συνδέεται, όμως, ταυτόχρονα, και με την υποχρέωση του εκδότη (παραγγελέα) να καταβάλλει στην συμβεβλημένη επιχείρηση (παραγγελιοδόχο) τις συμφωνημένες αμοιβές, ενώ περιλαμβάνει και την παροχή άλλων υπηρεσιών (διαφήμιση, παροχή υλικού κ.α.)¹³⁸⁴, που αποτελούν μίσθωση υπηρεσιών ή και μίσθωση έργου, ακόμη δε και μίσθωση πράγματος (σε περίπτωση που ο εκδότης αναλαμβάνει, έναντι αμοιβής να παρέχει τη χρήση ειδικού εκτυπωτικού μηχανήματος χρεωστικών αποδείξεων). Η δημιουργούμενη σχέση ενέχει δηλ., τη δημιουργία ενός σύνθετου ενοχικού δεσμού, ο οποίος υποστηρίζεται¹³⁸⁵ ότι μπορεί να αντιμετωπιστεί ως σύμβαση έργου (681 επ. ΑΚ) με αντικείμενο την επιμέλεια αλλότριας υποθέσεως.

Η έννομη σχέση εκδότη/τράπεζας και επιχείρησης διαμορφώνεται κατά τη βούληση των μερών. Έτσι, ανάλογα με το τι προβλέπουν οι γενικοί όροι συναλλαγών ή οι επιμέρους συμβάσεις, γίνεται, ακόμη, λόγος για πώληση και εκχώρηση απαιτήσεως¹³⁸⁶ ή έκταξη με βάση το τυποποιημένο τιμολόγιο που φέρει τα στοιχεία

¹³⁸⁰ Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1047, Καλλιμόπουλος, Δίκαιο του χρήματος, 1993, σελ. 63, Χαρίση-Στάμου, Η πιστωτική κάρτα, 1984, σελ. 126 επ., Πρβλ., όμως, Σπυροπούλου-Σιάπικα, ΕΕμπΔ 1985.256.

¹³⁸¹ ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.707.

¹³⁸² Χαρίση-Στάμου, σελ. 236. Βλ. και ανωτέρω, στο κεφάλαιο για την εντολή και, ειδικότερα, για την παραγγελία.

¹³⁸³ ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.707.

¹³⁸⁴ ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.707.

¹³⁸⁵ Παπαγιάννης Ι., Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα (με αφορμή την απόφαση ΜΠρΘεσ 82/1994), ΕπισκεΕΔ 1996.314 επ., με παραπομπή στη ρύθμιση της 675 BGB. Το έργο που αναλαμβάνει η τράπεζα να διεκπεραιώσει αφορά την άρση της αδυναμίας του πωλητή να χορηγήσει στους πελάτες του εμπορευματική πίστωση. Ψυχομάνης, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητούμενης νομιμότητας, 2002, σελ.208.

¹³⁸⁶ Παρά την τυπική εμφάνιση της σχέσεως ως δανείου ή ανοίγματος πιστώσεως με πιστωτική κάρτα, η καλή πίστη και το περιεχόμενο της δημιουργούμενης σχέσεως οδηγούν στην ερμηνευτική αποδοχή της ως σύμβαση εκχώρησης απαιτήσεως, με την οποία η τράπεζα υποχρεούται να προεξοφλεί απαιτήσεις του πωλητή κατά των πελατών του, αποκτώντας τες με εκχώρηση που

του πιστωτικού δελτίου με την υπογραφή του κατόχου του, ή απλώς για σύμβαση εγγυοδοτική¹³⁸⁷, για αφηρημένη υπόσχεση χρέους ή ιδιόρρυθμη σύμβαση¹³⁸⁸.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, αποτελεί, *γνήσια σύμβαση προς το συμφέρον τρίτων*¹³⁸⁹ (των κατόχων της κάρτας) κατά την έννοια του άρθρου 411 ΑΚ, με αντικείμενο την αναστολή της άμεσης είσπραξης της οφειλής των κατόχων¹³⁹⁰, δηλαδή του αντιτίμου της παροχής από τις συναλλαγές τους με τη συμβεβλημένη επιχείρηση.

Η χρεωστική απόδειξη, την οποία υπογράφει ο κάτοχος της κάρτας, τη στιγμή κατά την οποία προμηθεύεται πράγματα ή υπηρεσίες από τον εκδότη, εκτός από αιτιώδη αναγνώριση χρέους¹³⁹¹ αποτελεί και έκταξη του κατόχου (εκτάσσοντα) προς τον εκδότη (εκτασσόμενο) να πληρώσει το ποσό της απόδειξης στην επιχείρηση (λήπτη) κατά την έννοια του άρθρου 876 ΑΚ. Όμως, η έκταξη δεν δημιουργεί υποχρέωση για τον εκδότη, γιατί ποτέ δεν την αποδέχεται με το να θέσει την υπογραφή του στο έγγραφο της έκταξης (τη χρεωστική απόδειξη), όπως απαιτείται από το άρθρο 877 εδ. 2 ΑΚ¹³⁹².

2. Οι σχέσεις εκδότη και κατόχου της κάρτας

Η σύμβαση αυτή, που αποτελεί, επίσης, σύμβαση προσχώρησης¹³⁹³, έχει συνταχθεί από τον εκδότη και καθορίζει τον τρόπο χρήσης της κάρτας, τη διάρκεια ισχύος της, τη λύση της, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τους όρους εξόφλησης, καθώς και τις περιπτώσεις ανάκλησής της¹³⁹⁴.

αναγγέλεται στον αγοραστή κατά την κατάρτιση της σύμβασης πώλησης. *Ψυχομάνης*, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητούμενης νομιμότητας, 2002, σελ.209.

¹³⁸⁷ *Ψυχομάνης*, Τραπεζικό Δίκαιο, 2001, σελ 70.

¹³⁸⁸ ΑΠ 589/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.504.

¹³⁸⁹ *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1047, ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.707.

¹³⁹⁰ Οι επιμέρους συναλλαγές, οι οποίες διενεργούνται μεταξύ συμβεβλημένων επιχειρήσεων και πελατών κατόχων πιστωτικής κάρτας, δεν διαφέρουν από τις αντίστοιχες συναλλαγές, τις οποίες οι επιχειρήσεις αυτές διενεργούν με τους άλλους πελάτες τους, οι οποίοι δεν είναι κάτοχοι πιστωτικής κάρτας. Διαφέρουν μόνο ως προς τον τρόπο καταβολής του τιμήματος, του οποίου αναστέλλεται η πληρωμή από τον κάτοχο, για να πληρωθεί από τον εκδότη της κάρτας.

¹³⁹¹ *Παπαϊωάννου*, ΧρΙΔ 2002.105, *Σπυροπούλου-Σιάπικα*, ΕΕμπΔ 1995.256, ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.707.

¹³⁹² ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.707

¹³⁹³ ΕφΘεσ 820/1997, ΕπισκΕΔ 1997.973.

¹³⁹⁴ Οι πιστωτικές κάρτες είναι ένας τομέας, στον οποίο η νομολογία ελέγχει πολύ συχνά κατά πόσο οι τραπεζικοί όροι συναλλαγών είναι καταχρηστικοί με βάση το άρθρο 2 παρ.6 Ν. 2251/1994 (όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 1 παρ.24β του Ν. 2741/1999. Βλ. ΕφΑθ 6291/2000, ΔΕΕ

Ο κάτοχος υποχρεούται να εξοφλήσει¹³⁹⁵ τους λογαριασμούς, τους οποίους πλήρωσε ο εκδότης, εντός της προθεσμίας, η οποία προβλέπεται στη μεταξύ τους σύμβαση¹³⁹⁶.

Στην επιστήμη¹³⁹⁷ και στη νομολογία¹³⁹⁸, όσον αφορά τη συμφωνία εκδότη και κατόχου, επικρατεί η άποψη ότι πρόκειται για σύμβαση εντολής¹³⁹⁹ (713 ΑΚ) με εντολέα τον κάτοχο της κάρτας, εντολοδόχο τον εκδότη και αντικείμενο την πληρωμή των χρεών του κατόχου προς τις συμβεβλημένες με τον εκδότη επιχειρήσεις. Συγκεκριμένα, νομολογείται ότι η σχέση ανάμεσα στον κάτοχο και στον εκδότη της κάρτας έχει το χαρακτήρα έμμισθης εντολής, συνδυασμένης με άνοιγμα ανέκκλητης ή βεβαιωμένης πίστωσης¹⁴⁰⁰ (άρθρα 25-28 ν.δ. της 17.7./13.8.1923), βάσει της οποίας ο εκδότης γίνεται άμεσος και αμετάκλητος οφειλέτης της συμβεβλημένης επιχείρησης¹⁴⁰¹. Η στάση αυτή της νομολογίας αμφισβητείται για την ορθότητά της, στα πλαίσια της προβληματικής περί της δυνατότητας «επιβίωσης» της έννοιας της έμμισθης εντολής στο δίκαιό μας που δέχεται την εντολή ως σύμβαση χαριστική, όπως δόθηκε η ευκαιρία σε προηγούμενο κεφάλαιο να αναπτυχθεί, και προτάσσεται, έτσι, η θεώρηση της σχέσης αυτής υπό το πρίσμα των διατάξεων της σύμβασης έργου (681 ΑΚ)¹⁴⁰² ή αναλόγως της παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών (648 ΑΚ), στις

2000.1122 που έκρινε ως καταχρηστικούς τους όρους α) που παρέχουν τη δυνατότητα στην τράπεζα να επιβάλλει κατά την κρίση της έξοδα κίνησης σε λογαριασμό που παρουσιάζει υπόλοιπο κατώτερο από το όριο που θα καθορίζει κάθε φορά η ίδια, β) επιτρέπουν την είσπραξη προμήθειας επί αναλαμβανομένων ποσών γ) παρέχουν το δικαίωμα στην τράπεζα να καταγγέλλει οποτεδήποτε χωρίς προειδοποίηση ή αιτιολόγηση τη σύμβαση πίστωσης και να τροποποιεί μονομερώς οποιονδήποτε όρο της (με παρατηρήσεις *Καράκωστα*) και ΑΠ 1219/2001, ΕΕμπΔ 2001.529 και ΕφΑθ 147/2004 (αδημοσ).

¹³⁹⁵ Είναι άκυρος, ως καταχρηστικός, ο όρος κατά τον οποίο η καθυστέρηση μίας ή περισσότερων δόσεων καθιστά ολόκληρο το χρέος ληξιπρόθεσμο (άρθρο 2§7 περ. λ' ν. 2251/1994). ΠΠρΑθ 1208/1998, ΝοΒ 1999.1155 = ΔΕΕ 1998.1101 = ΕπισκΕΔ 1998.574 = ΕΤρΑξΧρΔ 2001.461.

¹³⁹⁶ *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/59.

¹³⁹⁷ *Βάθης*, σελ. 657, *Καλλιμόπουλος*, σελ. 64, *Κουτσουμάρης*, ΕΕμπΔ 1976.362, *Παπαϊωάννου*, ΧρΙΔ 2002.105, *Χαρίση-Στάμου*, σελ. 195.

¹³⁹⁸ ΑΠ 1116/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.75 = ΔΕΕ 1997.61 = ΕΕμπΔ 1997.481, ΕφΘεσ 820/1997, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.319, ΜΠρΘεσ 82/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.249. Αρκετές αδημοσίευτες αποφάσεις παραθέτει η *Χαρίση-Στάμου*, σελ. 190-194.

¹³⁹⁹ Στην πληρωμή μέσω καρτών υπάρχει εντολή πληρωμής με μεταφορά κεφαλαίων, η οποία δίνεται από τον κάτοχο της κάρτας στον εκδότη της. *Rives-Lange / Contamine-Raynaud*, no 258, *Ripert / Roblot*, no 2450.

¹⁴⁰⁰ ΜΠρΡοδ 80/2001, ΔωδΝομ 2003.119, ΕφΛαρ 449/2000, Δικογραφία 2000.250.

¹⁴⁰¹ *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1049, ΕφΘεσ 820/1997, ΕπισκΕΔ 1997.973.

¹⁴⁰² Έτσι ο *Ψυχομάνης*, *Τραπεζικό Δίκαιο*, σελ. 34 και 70, ο οποίος χαρακτηρίζει τη σχέση ως σύμβαση έργου, στην οποία εφαρμόζονται οι διατάξεις περί εντολής, και σύμβαση ανοίγματος πιστώσεως.

οποίες, πάντως, εφαρμόζονται αναλογικά οι σχετικές με τη διεξαγωγή υπόθεσης διατάξεις του δικαίου της εντολής¹⁴⁰³.

Ο κομιστής υποχρεούται να καταβάλλει το τίμημα στον εκδότη μέσα σε ορισμένο χρονικό διάστημα μαζί με την προμήθεια του. Σε περίπτωση που η εξόφληση γίνεται με προκαθορισμένες δόσεις η νομολογία δέχεται ότι πρόκειται για σύμβαση ανοίγματος πιστώσεως¹⁴⁰⁴.

Υποστηρίζεται, τέλος, ότι η υπογραφή ενός λογαριασμού από τον κάτοχο, σε περίπτωση ύπαρξης προγενέστερης σύμβασης κατάθεσης στην τράπεζα-εκδότη, δεν είναι απλώς και μόνο μία εντολή, την οποία ο κάτοχος απευθύνει στον εκδότη προς πληρωμή της οφειλής απέναντι στο δικαιούχο: είναι επί πλέον ένα μέσο για να υποδείξει στον εκδότη το πρόσωπο, στο οποίο επιθυμεί να αποδοθούν τα κεφάλαια, τα οποία έχει καταθέσει¹⁴⁰⁵.

3. Οι σχέσεις κατόχου και συμβεβλημένης επιχείρησης

Τέλος, οι σχέσεις κατόχου και συμβεβλημένης επιχείρησης διέπονται από τις διατάξεις περί πώλησης ή μίσθωσης πράγματος, ή της οικείας σύμβασης, αναλόγως του είδους της συναλλαγής από την οποία δημιουργείται η οφειλή του κατόχου¹⁴⁰⁶.

Η νομική φύση της συμφωνίας εξαρτάται, έτσι, από το αντικείμενο της συναλλαγής και μπορεί να είναι πώληση, μίσθωση πράγματος, μεταφορά προσώπων ή πραγμάτων, ξενοδοχειακή σύμβαση ή άλλου είδους συναλλαγή.

¹⁴⁰³ Παμπούκης Κ., Παρατηρήσεις στην ΕφΘεσ 820/1997, ΕπισκΕΔ 1997.979.

¹⁴⁰⁴ ΕιρΑθ 2708/2003, ΑρχΝ 2004.106.

¹⁴⁰⁵ Η πληρωμή ενός λογαριασμού, ο οποίος φέρει την υπογραφή του κατόχου της κάρτας, συνδυάζει τα δύο νομικά χαρακτηριστικά, τα οποία εντοπίζουμε και στην πληρωμή της επιταγής: την εντολή, η οποία σκοπεί στην εκπλήρωση της υποχρέωσης του κατόχου απέναντι στο δικαιούχο και την υπόδειξη του τρίτου, στον οποίο θα αποδοθούν τα κεφάλαια, στα οποία αφορά η εκπλήρωση της υποχρέωσης της τράπεζας από τη σύμβαση κατάθεσης απέναντι στον πελάτη της-κάτοχο της κάρτας. *Grua*, § 187, 189.

¹⁴⁰⁶ *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/85, *Βελέντζας*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1049, ΜΠρΘεσ 82/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.249.

Δ. Υποχρεώσεις που απορρέουν από τη σύμβαση

1. Υποχρεώσεις του εκδότη

α) Υποχρεώσεις απέναντι στην συμβεβλημένη επιχείρηση

Η κυριότερη υποχρέωση του εκδότη ή του εκπροσώπου του είναι να πληρώνει στην συμβεβλημένη επιχείρηση ή να πιστώνει στο λογαριασμό που η επιχείρηση διατηρεί στον εκδότη, τα ποσά των λογαριασμών που της στέλνει η τελευταία κατά τα συμφωνηθέντα στη σύμβαση χρονικά διαστήματα, μετά και την αφαίρεση της προμήθειας που δικαιούται ο εκδότης. Η εξόφληση πρέπει να γίνεται μέσα σε ορισμένο χρόνο από τη λήψη του λογαριασμού από τον τελευταίο. Ο χρόνος αυτός ορίζεται, συνήθως, στα έντυπα υποδείγματα των συμβάσεων των διαφόρων εκδοτών, στα οποία προσχωρούν οι επιχειρήσεις, αλλιώς, καθορίζεται με βάση τον, σύμφωνα με τις συναλλαγές, εννοούμενο εύλογο χρόνο.

Επίσης, ο εκδότης οφείλει να ειδοποιεί αμελλητί την συμβεβλημένη επιχείρηση σε περίπτωση που μια κάρτα έχει ακυρωθεί είτε λόγω απώλειας ή κλοπής είτε λόγω υπέρβασης του πιστωτικού ορίου του κατόχου.

Επειδή η σχέση του εκδότη και της συμβεβλημένης επιχείρησης περιλαμβάνει, όπως αναφέρθηκε, και την παροχή ορισμένων υπηρεσιών του εκδότη προς την τελευταία, ο πρώτος βαρύνεται και με τις υποχρεώσεις που γεννώνται από αυτές, όπως π.χ. από τη διαφήμιση, την παροχή υλικού, την ανάληψη τήρησης λογιστικής που αφορά στις οφειλές των κατόχων της κάρτας προς την επιχείρηση κ.α.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η πληρωμή της συμβεβλημένης επιχείρησης από τον εκδότη τελεί υπό την προϋπόθεση ότι η τελευταία έχει συμμορφωθεί κατά τη χρέωση της κάρτας με όλες τις υποχρεώσεις που απορρέουν για αυτήν από τη σύμβαση¹⁴⁰⁷.

β) Υποχρεώσεις απέναντι στον κάτοχο

Η βασική υποχρέωση του εκδότη είναι να εξασφαλίζει στον κάτοχο τη δυνατότητα προμήθειας καταναλωτικών αγαθών ή υπηρεσιών χωρίς άμεση καταβολή του αντιτίμου και να καταβάλλει την αξία των συναλλαγών, που πραγματοποίησε μέσα στην συμφωνημένη προθεσμία, στην συμβεβλημένη επιχείρηση.

---

¹⁴⁰⁷ ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.713.

Στη σύμβαση, συνήθως, υπάρχει όρος περί αποκλεισμού του εκδότη από την ευθύνη του, σε περίπτωση κατά την οποία μία από τις συμβεβλημένες επιχειρήσεις αρνείται να συναλλαγή με το νόμιμο κάτοχο της κάρτας.

Αυτή η συναλλακτική ρήτρα είναι άκυρη, γιατί έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των υποχρεώσεων του εκδότη και τον αποκλεισμό της ευθύνης του για παραβίαση μίας βασικής συμβατικής υποχρέωσης¹⁴⁰⁸ (άρθρο 22 περ. α ν. 2251/1994).

Στις παρεπόμενες υποχρεώσεις του εκδότη έναντι του κατόχου εμπίπτει, κατά το στάδιο σύναψης της σύμβασης, η υποχρέωση παράδοσης¹⁴⁰⁹ της κάρτας, ενώ, κατά τη διάρκεια ισχύος αυτής, η υποχρέωση ενημέρωσης των οποιονδήποτε μεταβολών στο δίκτυο συνεργασίας του εκδότη με επιχειρήσεις προμήθειας αγαθών ή παροχής υπηρεσιών, αλλά και η ιδιαίτερα σημαντική υποχρέωση αποστολής σε τακτά χρονικά διαστήματα αναλυτικών λογαριασμών¹⁴¹⁰ με την κίνηση των συναλλαγών και τις όποιες χρεώσεις από τη χρήση της κάρτας, τυχόν πρόσθετες επιβαρύνσεις κ.ά.¹⁴¹¹.

2. Υποχρεώσεις του κατόχου

α) Υποχρεώσεις απέναντι στον εκδότη

Ο κάτοχος της κάρτας:

- υποχρεούται να εξοφλεί το λογαριασμό, τον οποίο κάθε μήνα η τράπεζα θα αποστέλλει σε αυτόν με εκκαθαριστικό σημείωμα¹⁴¹² μέσα στην προθεσμία, η οποία αναγράφεται πάνω στον αποστελλόμενο λογαριασμό¹⁴¹³.

¹⁴⁰⁸ *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/66.

¹⁴⁰⁹ Η υποχρέωση έχει την έννοια του χρησιδανείου, στο βαθμό που ο εκδότης παρακρατά την κυριότητα της κάρτας με δικαίωμα να την ακυρώσει σε περίπτωση παραβίασης των όρων της σύμβασης. *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/58.

¹⁴¹⁰ Το απόσπασμα του λογαριασμού του κατόχου που τηρείται μηχανογραφικά στο ηλεκτρονικό κέντρο της τράπεζας, το οποίο δεν συνιστά έγγραφο κατά το άρθρο 444 παρ.1 ΚΠολΔ, έγκυρα αναγορεύεται συμβατικά σε έγγραφο με πλήρη απόδειξη της οφειλής του κατόχου της κάρτας και μπορεί να στηρίξει παραδεκτά την αίτηση για διαταγή πληρωμής. ΑΠ 925/2002, ΔΕΕ 2002.1260, ΜΠρΡοδ 80/2001, ΔωδΝομ 2003.119, ΑΠ 1116/1996, ΔΕΕ 1997.61, ΑΠ 1468/1995, ΕΕμπΔ 1996.285, ΑΠ 842/1992, ΕλλΔνη 1994.354. Βλ. και *Μανιώτης Δ.*, Αποτίμηση της αποδεικτικής δυνάμεως μέσω καταγραφής των τραπεζικών συναλλαγών με τους πελάτες τους, Αρμ. 1999.1025, ιδίως, 1028.

¹⁴¹¹ Υπάρχει υποχρέωση της τράπεζας να χορηγήσει αντίγραφο της κίνησης του λογαριασμού με σημείωση του ακριβούς χρόνου της συναλλαγής, ΜΠρΑθ 5526/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.910. Τα θέματα ρυθμίζονται ειδικότερα στον Κώδικα Δεοντολογίας Τραπεζών.

¹⁴¹² Εφόσον ο κάτοχος δεν αμφισβητήσει, μέσα σε ορισμένη προθεσμία από την ειδοποίηση, το λογαριασμό, θεωρείται ότι έγιναν αποδεκτοί από τον κάτοχο τόσο ο λογαριασμός όσο και οι

- δικαιούται (και υποχρεούται) αντί να πληρώσει ολόκληρη την οφειλή του, να την καταβάλει με έντοκες μηνιαίες δόσεις¹⁴¹⁴, οι οποίες θα καθορίζονται από την τράπεζα σύμφωνα με τις αποφάσεις της νομισματικής αρχής και επιβαρύνεται με τον τόκο υπερημερίας, ο οποίος εκάστοτε ισχύει.

- δικαιούται (και υποχρεούται) να εξοφλήσει την οφειλή του με χρέωση λογαριασμού καταθέσεών του, παρέχοντας *πάγια εξουσιοδότηση* στην τράπεζα να τον χρεώνει με ολόκληρη την οφειλή ή με το ποσό της μηνιαίας δόσης κατά την τελευταία ημέρα της πληρωμής¹⁴¹⁵.

Σύμφωνα, δε, με το άρθρο 3 Απ. ΥΠΕΘΟ-Αναπ-Δικ Ζ1-178/2001 ο κάτοχος πρέπει ακόμη:

α. να χρησιμοποιεί την κάρτα σύμφωνα με τους όρους, οι οποίοι διέπουν την έκδοση και χρήση της και να λαμβάνει όλα τα προσήκοντα μέτρα για την ασφαλή φύλαξη της κάρτας και των μέσων, τα οποία επιτρέπουν τη χρησιμοποίησή της, όπως λ.χ. του προσωπικού αριθμού αναγνώρισης ταυτότητας (PIN¹⁴¹⁶) ή άλλου κωδικού αριθμού,

β. να ειδοποιεί χωρίς καθυστέρηση τον εκδότη (ή το φορέα τον οποίο αυτός έχει ορίσει) μόλις αντιληφθεί:

- την απώλεια ή κλοπή της κάρτας ή των μέσων που επιτρέπουν τη χρησιμοποίησή της¹⁴¹⁷,

- τον καταλογοισμό, στο λογαριασμό του, οποιασδήποτε συναλλαγής, η οποία έγινε παρά τη βούλησή του,

- τυχόν σφάλμα ή άλλη ανωμαλία στην τήρηση του λογαριασμού του από τον εκδότη,

---

σχετικές εγγραφές. Καταχρηστικός κρίθηκε ο όρος που επιβάλλει στον καταναλωτή να αποδείξει ότι έλαβε τον μηνιαίο λογαριασμό και ότι δεν αποδέχεται το τυχόν σε βάρος του χρεωστικό υπόλοιπο, γιατί διαταράσσει υπέρμετρα την συμβατική ισορροπία τράπεζας και καταναλωτή και αντίκειται στις διατάξεις των περιπτώσεων κζ' και κη' της §7 και στην §6 του άρθρου 2 Ν. 2251/1994.ΠΠρΑθ 1208/1998, ΔΕΕ 1998.1101.

¹⁴¹³ ΕφΝαυπλ 459/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.403.

¹⁴¹⁴ Συχνά απαντώμενος συμβατικός όρος προβλέπει ότι σε περίπτωση καθυστέρησης έστω και μίας δόσης, η τράπεζα δικαιούται να θεωρεί το σύνολο της οφειλής ληξιπρόθεσμο και απαιτητό με όλες τις συνέπειες, οι οποίες απορρέουν από αυτό. ΕφΝαυπλ 459/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.405, ΜΠρΘεσ 12882/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.60. Η καταχρηστικότητα του όρου αυτού ελέγχεται, ωστόσο, από τις διατάξεις του άρ.2 §6 του Ν. 2251/1994.

¹⁴¹⁵ Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1043.

¹⁴¹⁶ ΜΠρΑθ 5526/1999, ΕΤρΑξΧρΔ 2001.909.

¹⁴¹⁷ Υποχρεωτική η αναγγελία της απώλειας της πιστωτικής κάρτας με έγγραφη δήλωση στην τράπεζα. ΑΠ 345/1996, ΔΕΕ 1996.948.

γ. να μην καταγράφει τον προσωπικό του αριθμό αναγνώρισης ταυτότητας ή άλλο κωδικό αριθμό με μορφή ευχερώς αναγνωρίσιμη, ιδιαίτερα πάνω στην κάρτα ή σε άλλο αντικείμενο που φυλάσσει ή μεταφέρει μαζί με την κάρτα.

Μέχρι τη γνωστοποίηση στον εκδότη¹⁴¹⁸, ο κάτοχος ευθύνεται για τις ζημιές, τις οποίες έχει υποστεί συνεπεία της απώλειας ή κλοπής της κάρτας¹⁴¹⁹, μέχρι ενός ορίου το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 150 €, εκτός αν από βαριά αμέλεια δεν έχει τηρήσει τις υποχρεώσεις του, όπως αυτές καταγράφονται στο άρθρο 3 Απ. ΥΠΕΘΟ-Αναπ-Δικ Ζ1-178/2001 ή έχει ενεργήσει με δόλο, οπότε δεν εφαρμόζεται το ανωτέρω όριο (άρθρο 4 § 1 Απ. ΥΠΕΘΟ-Αναπ-Δικ Ζ1-178/2001).

Από το χρόνο της γνωστοποίησης στον εκδότη (ή στο φορέα που έχει ορίσει ο τελευταίος) κατά τα προβλεπόμενα αμέσως παραπάνω, ο κάτοχος δεν φέρει, πλέον, ευθύνη για τις ζημιές από την απώλεια ή την κλοπή της κάρτας, εκτός αν έχει ενεργήσει με δόλο (άρθρο 4 § 2 Απ. ΥΠΕΘΟ-Αναπ-Δικ Ζ1-178/2001).

Κατά παρέκκλιση των ανωτέρω, ο κάτοχος δεν ευθύνεται για τις συναλλαγές, για τις οποίες η αναγνώριση ταυτότητας *περιορίζεται* στη χρησιμοποίηση εμπιστευτικού κωδικού αριθμού ή άλλης παρόμοιας απόδειξης ταυτότητας, χωρίς να απαιτείται επίδειξη ή ηλεκτρονική αναγνώριση της κάρτας (άρθρο 4 § 2 Απ. ΥΠΕΘΟ-Αναπ-Δικ Ζ1-178/2001).

Τέλος, ο κάτοχος, ανεξάρτητα από το αν έκανε ή όχι χρήση των διευκολύνσεων που του παρέχει η κάρτα, υποχρεούται να καταβάλει στον εκδότη της ετήσια συνδρομή. Η ετήσια συνδρομή που εισπράττουν οι τράπεζες, έχει ύψος συγκριτικά ελάχιστο με τον αντίστοιχο κύκλο εργασιών που συνεπάγεται η χρήση της κάρτας, και συνιστά, κυρίως, προκαταβολή των δαπανών¹⁴²⁰ που απαιτούνται για την εκτέλεση της εντολής, δηλ. εν γένει έξοδα για τη διαχείριση και λειτουργία του συστήματος πιστωτικής κάρτας που οργάνωσε η τράπεζα (άρθρο 721 ΑΚ)¹⁴²¹.

¹⁴¹⁸ Για την έννοια της «εναντίωσης» (opposition) του κατόχου στη χρήση της κάρτας, συνεπεία κλοπής ή απώλειας στο γαλλικό δίκαιο βλ. *Thunis X.*, Responsabilité du banquier et automatisation du paiements, 1996, σ.219-224.

¹⁴¹⁹ Αν ο κομιστής χάσει την κάρτα του ή αυτή κλαπεί, οφείλει αμελλητί να ειδοποιήσει την τράπεζα εγγράφως, άλλως ευθύνεται για τα τιμολόγια που εκδόθηκαν μέχρι να ενημερωθεί η τράπεζα, ΕφΔωδ 396/2000, ΕπισκΕΔ 2001.1005.

¹⁴²⁰ Η ετήσια συνδρομή αποτελεί την προμήθεια για τη συμμετοχή στο σύστημα πληρωμής με τη χρήση της πιστωτικής κάρτας.

¹⁴²¹ Όρος που προβλέπει το δικαίωμα μονομερούς αναπροσαρμογής της ετήσιας συνδρομής, χωρίς να αναφέρονται στη σύμβαση ειδικά προς τούτο κριτήρια, είναι καταχρηστικός, ως αντίθετος στο άρ.2 §7 ια' Ν.2251/1994.

β) Υποχρεώσεις απέναντι στην επιχείρηση

Οι υποχρεώσεις του κατόχου της κάρτας απέναντι στην επιχείρηση, που απορρέουν από την μεταξύ τους σύμβαση, παραλλάσσουν ανάλογα με το είδος και τη φύση αυτής.

Οι υποχρεώσεις του κατόχου που απορρέουν από τη σύμβαση μεταξύ εκδότη και επιχείρησης, ως σύμβαση υπέρ τρίτου, πηγάζουν από τον ιδιαίτερο χαρακτήρα αυτής της σύμβασης.

Σε περίπτωση συναλλαγών με πιστωτική κάρτα, η υποχρέωση του κατόχου να πληρώσει στη συμβεβλημένη επιχείρηση το τίμημα της συναλλαγής δεν αναιρείται με την επίδειξη της κάρτας του, καθόσον η συμβεβλημένη επιχείρηση στη σύμβασή της με τον εκδότη της κάρτας δεν προβαίνει σε *άφεση χρέους* προς τον κάτοχο της κάρτας, αλλά μόνο σε *αναστολή είσπραξης* του χρέους, περιμένοντας να πληρωθεί από τον εκδότη¹⁴²². Αν η συμβεβλημένη επιχείρηση, χωρίς να ζητήσει την έγκριση του εκδότη, όταν αυτή απαιτείται λόγω υπέρβασης του ανώτατου ορίου χρέωσης, δεχθεί να συμβληθεί με τον κάτοχο με τη χρησιμοποίηση της κάρτας του, χωρίς άμεση πληρωμή, η επιχείρηση έχει υποχρέωση απέναντι στον κάτοχο να ζητήσει, προηγουμένως, πληρωμή από τον εκδότη και, αν αυτός αρνηθεί την πληρωμή, όπως έχει δικαίωμα, τότε η επιχείρηση μπορεί να ζητήσει την πληρωμή από τον κάτοχο της κάρτας, ο οποίος δεν θα μπορεί να αρνηθεί την πληρωμή, γιατί θα έχει πληρωθεί η αναβλητική αίρεση της μη είσπραξης του τιμήματος από τον εκδότη, υπό την οποία τελεί η αξίωση της επιχείρησης κατά του κατόχου¹⁴²³.

Ειδικότερα:

Η επιχείρηση *διατηρεί* κατά του κατόχου την *αξίωση πληρωμής* του αντιτίμου της παροχής δεδομένου ότι η σύμβαση υπέρ τρίτου ανάμεσα στον εκδότη και τη συμβεβλημένη επιχείρηση έχει ως περιεχόμενο όχι την άφεση του χρέους του κατόχου προς την επιχείρηση, αλλά μόνο την αναστολή είσπραξης της σχετικής οφειλής. Συνεπώς, η αξίωση της επιχείρησης κατά του κατόχου για την καταβολή του αντιτίμου τελεί υπό την αναβλητική αίρεση της μη εξόφλησης του χρέους του τελευταίου από τον εκδότη. Αν, λοιπόν, ο εκδότης αρνηθεί να ικανοποιήσει την

¹⁴²² Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1051, Χαρίση-Στάμου, σελ. 234.

¹⁴²³ Χαρίση-Στάμου, σελ. 240, ΜΠρΑθ 4607/1989, ΕΕμπΔ 1991.240.

επιχείρηση για οποιοδήποτε νόμιμο λόγο¹⁴²⁴, τότε η επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να στραφεί κατά του κατόχου¹⁴²⁵.

Τα παραπάνω έχουν σημασία ιδίως σε περίπτωση υπέρβασης του πιστωτικού ορίου. Στην περίπτωση αυτή η επιχείρηση οφείλει να μη συμβληθεί με τον κάτοχο, αν προηγουμένως δεν ζητήσει και λάβει την έγκριση του εκδότη. Αν η επιχείρηση παραλείψει να ζητήσει την άδεια του εκδότη για την πραγματοποίηση της συναλλαγής ή προσφέρει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της στον κάτοχο, παρόλο που ο εκδότης δεν ενέκρινε την υπέρβαση του πιστωτικού ορίου¹⁴²⁶, τότε η επιχείρηση έχει το δικαίωμα, εφόσον ο εκδότης αρνηθεί να καταβάλει το αντίτιμο της συναλλαγής, να απαιτήσει από τον κάτοχο να το πληρώσει¹⁴²⁷.

3. Υποχρεώσεις της συμβεβλημένης επιχείρησης

α) Υποχρεώσεις απέναντι στον εκδότη

Βασική υποχρέωση της συμβεβλημένης επιχείρησης είναι να δέχεται ως μέσο πληρωμής για την αγορά/μίσθωση προϊόντων ή υπηρεσιών την πιστωτική κάρτα του κατόχου, χωρίς να εισπράττει δηλ. από αυτόν άμεσα και σε μετρητά το τίμημα. Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι συναλλαγές, οι οποίες διενεργούνται μεταξύ μιας συμβεβλημένης επιχείρησης και ενός πελάτη της-κατόχου πιστωτικής κάρτας, δεν διαφέρουν από τις αντίστοιχες συναλλαγές, τις οποίες η επιχείρηση αυτή πραγματοποιεί με πελάτη της που δεν είναι κάτοχος πιστωτικής κάρτας. Η μόνη διαφορά συνίσταται στον τρόπο καταβολής του τιμήματος, η πληρωμή του οποίου αναστέλλεται από τον κάτοχο, για να πληρωθεί από τον εκδότη της κάρτας¹⁴²⁸.

Ως παρεπόμενη υποχρέωση, που πηγάζει από τη σύμβαση της επιχείρησης με τον εκδότη της κάρτας, είναι και η υποχρέωση επίδειξης της απαιτούμενης επιμέλειας και σύνεσης, έτσι ώστε να αποφεύγεται η χρήση της κάρτας από μη δικαιούχο. Η συμβεβλημένη επιχείρηση βαρύνεται, έτσι, με την υποχρέωση να ελέγχει την

¹⁴²⁴ Ο Καλλιμόπουλος, σελ. 66 (επ.) θεωρεί ότι η χρήση της κάρτας επιφέρει *απόσβεση του χρέους του κατόχου*.

¹⁴²⁵ Παπαγιάννης Ι., Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα (με αφορμή την απόφαση ΜΠρΘεσ 82/1994), ΕπισκεΔ 1996.314-315, Σπυροπούλου-Σιάπικα, σελ. 256, Χαρίση-Στάμου, σελ. 121, αλλά και 234 (επ.)

¹⁴²⁶ Στην πρακτική, συνηθίζεται οι τράπεζες να εγκρίνουν την υπέρβαση του πιστωτικού ορίου των πελατών τους, χρεώνοντάς τους απλώς με το επιπλέον ποσό.

¹⁴²⁷ ΠΠρΑθ 4607/1989, ΕΕμπΔ 1991.940 = ΝοΒ 1990.835.

¹⁴²⁸ ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.713.

γνησιότητα της υπογραφής του κατόχου της, αντιπαραβάλλοντας την υπογραφή που φέρει το σώμα της κάρτας με την υπογραφή του κατόχου στην χρεωστική απόδειξη. Η υποχρέωση επιμέλειας της επιβάλλει να ελέγχει αν η κάρτα παρουσιάζει σημεία νόθευσης ή παραποίησης των ενδείξεών της, τέτοια που να είναι εύκολα αντιληπτά και από άτομα μη ειδικά και έμπειρα, όπως συμβαίνει, συνήθως, με τους επιχειρηματίες και τους υπαλλήλους τους. Σε περίπτωση που η παραποίηση δεν είναι εύκολα εξακριβώσιμη, ο κίνδυνος της πληρωμής πρέπει να βαρύνει τον εκδότη της κάρτας, στον οποίο οφείλεται και η οργάνωση του συστήματος¹⁴²⁹.

Μια ακόμη υποχρέωση είναι η καταβολή της συμφωνημένης, με τη σύμβαση, προμήθειας στον εκδότη αλλά και η συμμόρφωση της επιχείρησης σε οδηγίες ή τροποποιήσεις αυτής από τον τελευταίο.

β) Υποχρεώσεις απέναντι στον κάτοχο.

Οι υποχρεώσεις των μερών, οι οποίες απορρέουν από τη σύμβαση μεταξύ συμβεβλημένης επιχείρησης και κατόχου δεν είναι ενιαίες, αλλά παραλλάσσουν ανάλογα με τη φύση της σύμβασης αυτής. Έτσι, αν πρόκειται για πώληση πράγματος, η επιχείρηση υποχρεούται να παραδώσει τη νομή του πράγματος στον κάτοχο και να το μεταβιβάσει σε αυτόν κατά κυριότητα. Αν πρόκειται για μίσθωση πράγματος, η επιχείρηση είναι υποχρεωμένη να παραχωρήσει τη χρήση του πράγματος στον κάτοχο και αυτός με τη σειρά του να επιστρέψει το πράγμα στην επιχείρηση μετά το τέλος της σύμβασης κ.λ.π.

Αντιθέτως, οι υποχρεώσεις της επιχείρησης, οι οποίες πηγάζουν από τη σύμβασή της με τον εκδότη είναι ενιαίες και ανεξάρτητες από τη φύση της ενοχικής σχέσης, η οποία συνδέει τον κάτοχο με την επιχείρηση. Έτσι, η επιχείρηση υποχρεούται σε κάθε περίπτωση να προσφέρει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της στον κάτοχο υπό τους ίδιους όρους που τα προσφέρει στους πελάτες, οι οποίοι πληρώνουν με μετρητά, παραιτούμενη συγχρόνως, από την αξίωση άμεσης είσπραξης του αντιτίμου.

---

¹⁴²⁹ Για τον επαγγελματικό κίνδυνο του εκδότη βλ. ΜΠρΑθ 8181/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.713.

Ε. Έννομες συνέπειες από την αθέτηση των υποχρεώσεων των μερών.

1. Ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης μεταξύ κατόχου και συμβεβλημένης επιχείρησης.

Ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης μεταξύ κατόχου και επιχείρησης μπορεί να προκύψει σε δύο περιπτώσεις: α) από αθέτηση των υποχρεώσεων των μερών που πηγάζουν από την ειδική σύμβαση που τους συνδέει και β) από την παραβίαση των υποχρεώσεων, οι οποίες απορρέουν από τη σύμβαση του εκδότη με τη συμβεβλημένη επιχείρηση, η οποία είναι σύμβαση υπέρ τρίτου, του κατόχου της πιστωτικής κάρτας (άρθρο 411 επ. ΑΚ)¹⁴³⁰.

Στη μεν πρώτη περίπτωση, τα μέρη έχουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, τα οποία απορρέουν από τις οικείες διατάξεις του νόμου. Έτσι, αν π.χ. το πράγμα το οποίο αγόρασε ο κάτοχος έχει πραγματικά ελαττώματα, αυτός έχει τη δυνατότητα να ασκήσει το δικαίωμα μείωσης του τιμήματος ή της υπαναχώρησης από την πώληση όπως προβλέπουν τα άρθρα 534 και 540 επ ΑΚ μετά την τροποποίησή τους από το Ν. 3043/2002¹⁴³¹.

Στη δεύτερη περίπτωση, και βάσει της σύμβασης του εκδότη με την επιχείρηση και τον χαρακτήρα αυτής ως σύμβασης υπέρ τρίτου, ο κάτοχος της κάρτας έχει και ο ίδιος, εκτός από τον εκδότη, το δικαίωμα να απαιτήσει από την επιχείρηση να δεχθεί τη χρήση της κάρτας, και δικαιούται αποζημίωση, αν η επιχείρηση αρνηθεί να πωλήσει τα προϊόντα της ή να παράσχει τις υπηρεσίες της σε αυτόν.

Αντισυμβατική θεωρείται και η συμπεριφορά της συμβεβλημένης επιχείρησης, όταν δέχεται μεν να συναλλαγεί με τον κάτοχο, αρνείται, ωστόσο, τη χρήση της κάρτας ως μέσο πληρωμής και απαιτεί την καταβολή αυτούσιου χρήματος, δηλ. την πληρωμή του τιμήματος άμεσα και σε μετρητά.

Στην περίπτωση αυτή πρέπει να γίνει η ακόλουθη διάκριση: Αν ο κάτοχος παρουσιάσει την κάρτα κατά την έναρξη των διαπραγματεύσεων, τότε η σύμβαση μεταξύ κατόχου και επιχείρησης δεν καταρτίζεται ποτέ, γιατί υπάρχει φανερή ασυμφωνία ως προς όρο της σύμβασης που κατέστη αντικείμενο των διαπραγματεύσεων και, ειδικότερα, ως προς τον τρόπο πληρωμής, αφού η επιχείρηση απαιτεί την άμεση είσπραξη της αξίας της συναλλαγής, ενώ ο κάτοχος επιμένει στην

¹⁴³⁰ Βλ. και αμέσως παρακάτω.

¹⁴³¹ ΦΕΚ Α' 192/21.8.2002. Προσαρμογή προς την Οδηγία 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Μαΐου 1999 «σχετικά με ορισμένες πτυχές της πώλησης και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών».

χρήση της κάρτας (άρθρο 195 ΑΚ). Συνεπώς, ο κάτοχος δεν έχει τη δυνατότητα να εγείρει καμία αξίωση κατά της επιχείρησης.

Αν ο κάτοχος επιδείξει την κάρτα, αφότου τα μέρη έχουν συνομολογήσει την παροχή και το αντίτιμό της, τότε η σύμβαση έχει ήδη καταρτισθεί, γιατί έχει επέλθει συμφωνία ως προς τα ουσιώδη στοιχεία της (*essentialia negotii*). Στην περίπτωση αυτή, μάλιστα, δεν υπάρχει ούτε λανθάνουσα ασυμφωνία, δεδομένου ότι τα μέρη συμφώνησαν σε όλους τους όρους που διαπραγματεύτηκαν μέχρι τη στιγμή κατάρτισης της σύμβασης, στους οποίους δεν ανήκει ο τρόπος πληρωμής του τιμήματος¹⁴³².

Σύμφωνα λοιπόν με όσα εκτέθηκαν, η άρνηση της επιχείρησης να πωλήσει τα προϊόντα της ή να παράσχει τις υπηρεσίες της με τη χρήση πιστωτικής κάρτας και η απαίτησή της για εξόφληση με μετρητά, συνιστά παραβίαση της συμβατικής της υποχρέωσης και την καθιστά υπερήμερη ως οφειλέτη. Με βάση, έτσι, τις διατάξεις του ενοχικού δικαίου περί εκπλήρωσης των ενοχών, ο κάτοχος της κάρτας έχει τις παρακάτω δυνατότητες : α) να θέσει στην επιχείρηση προθεσμία για να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις της και, αν η προθεσμία παρέλθει άπρακτη, να ζητήσει αποζημίωση ή να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση (άρθρο 383 ΑΚ) και β) να ασκήσει αγωγή με αίτημα την εκπλήρωση της συμφωνηθείσας παροχής. Η επιχείρηση δεν μπορεί να προβάλλει την ένσταση του μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος (άρθρο 374 ΑΚ), καθώς, βάσει της σύμβασης, την οποία έχει συνάψει με τον εκδότη, υποχρεούται να εκπληρώσει πρώτα τη δική της παροχή και στη συνέχεια να στραφεί κατά του εκδότη, ζητώντας την καταβολή του αντιτίμου.

Η χρησιμοποίηση της πιστωτικής κάρτας εκ μέρους του κατόχου της (αγοραστή) δεν αίρει την υποχρέωσή του προς καταβολή του τιμήματος στην πωλήτρια επιχείρηση, εφόσον η σύμβαση εξελίσσεται ομαλά, αλλά απλώς την αναστέλλει, θέτοντάς την υπό την αναβλητική αίρεση της μη είσπραξης της από την τράπεζα (201 ΑΚ). Από την άλλη, η συμφωνία της τράπεζας με την επιχείρηση στα πλαίσια της πιστωτικής κάρτας δεν αποτελεί άφεση του χρέους του κατόχου αυτής. Έτσι, σε περίπτωση που η συμβεβλημένη επιχείρηση, αξιώνοντας την είσπραξη του τιμήματος από την τράπεζα, αντιμετωπίσει άρνηση αυτής επικαλούμενη κάποιο νόμιμο λόγο, όπως, για παράδειγμα, την υπέρβαση από τον κάτοχο του ανώτατου επιτρεπτού ορίου χρέωσης, δικαιούται να στραφεί ευθέως απέναντι στον κάτοχο αξιώνοντας την πληρωμή, χωρίς ο τελευταίος να δικαιούται να την αρνηθεί, αφού θα έχει πληρωθεί η αναβλητική αίρεση της μη είσπραξης του τιμήματος από την τράπεζα¹⁴³³.

¹⁴³² Γεωργιάδης Απ., Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/95,96.

¹⁴³³ ΜΠρΑθ 4607/1989, ΕΕμπΔ 1991.241.

2. Ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης μεταξύ εκδότη και κατόχου

Οι συνέπειες της ανώμαλης εξέλιξης της ενοχικής σχέσης, η οποία συνδέει τον εκδότη με τον κάτοχο, συνήθως, προβλέπονται ρητά στη μεταξύ τους σύμβαση. Συμπληρωματικά, εφαρμόζονται οι διατάξεις του ΑΚ, εφόσον δεν υπάρχει ειδικότερη ρύθμιση¹⁴³⁴.

Η εκ μέρους του κατόχου παραβίαση των βασικών όρων της σύμβασης παρέχει στον εκδότη τη δυνατότητα να ακυρώσει την κάρτα. Σε κάθε περίπτωση, η άσκηση του δικαιώματος ακύρωσης θα πρέπει να ελέγχεται για το αν μπορεί να κριθεί ως *καταχρηστική* (άρθρα 281 ΑΚ, 22 περ. 1 Ν. 2251/1994).

Αν ο κάτοχος είναι ασυνεπής ως προς την εμπρόθεσμη εξόφληση του χρέους του, ή των δόσεων, οι οποίες ορίζονται στους μηνιαίους λογαριασμούς, η εκδότηρια τράπεζα έχει τη δυνατότητα να διεκδικήσει τα χρήματα, τα οποία οφείλει σε αυτήν καθώς και τους τόκους υπερημερίας¹⁴³⁵, οι οποίοι αναλογούν, βάσει δύο διαφορετικών αξιώσεων, οι οποίες συρρέουν με τον ίδιο οικονομικό σκοπό και άρα η ικανοποίηση της μίας έχει ως συνέπεια την απόσβεση της άλλης: πρώτον, ως δαπάνες για την εκτέλεση της εντολής κατά το άρθρο 722 ΑΚ¹⁴³⁶; και δεύτερον, με την ιδιότητά του ως εγγυητή, ο οποίος ασκεί κατά του πρωτοφειλέτη το δικαίωμα αναγωγής ύστερα από ικανοποίηση του δανειστή¹⁴³⁷.

Η παραβίαση της υποχρέωσης του κατόχου να ειδοποιήσει *αμέσως (αμελλητί)* τον εκδότη σε περίπτωση κλοπής ή απώλειας της κάρτας δημιουργεί ευθύνη για την αποκατάσταση της ζημίας, την οποία θα υποστεί ο εκδότης μέχρι να λάβει γνώση της απώλειας ή της κλοπής, εξαιτίας της χρήσης της κάρτας από μη δικαιούχο¹⁴³⁸.

Τέλος, και όσον αφορά την παραβίαση των υποχρεώσεων του εκδότη και, συγκεκριμένα, της κύριας υποχρέωσης του για έγκυρη εξόφληση των χρεωστικών του αποδείξεων, τις οποίες του αποστέλλει η επιχείρηση, θεμελιώνεται υπέρ του κατόχου δικαίωμα αποζημίωσης (άρθρο 330 ΑΚ), αλλά και δικαίωμα ανάκλησης της εντολής (άρθρο 724 ΑΚ)¹⁴³⁹.

¹⁴³⁴ Γεωργιάδης Απ., Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/65, *Χαρίση-Στάμου*, σελ. 160 (επ.).

¹⁴³⁵ Νόμιμα η τράπεζα πρόεβη σε ανάληψη μετρητών από λογαριασμό ταμειυτηρίου του κατόχου που αθέτησε την υποχρέωσή του από την κάρτα, προς πληρωμή ληξιπρόθεσμων οφειλών του, ΕιρΑθ 2880/1993, ΑρχΝ 1995.682.

¹⁴³⁶ Schönle, σελ. 315.

¹⁴³⁷ Γεωργιάδης Απ., Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/70.

¹⁴³⁸ Γεωργιάδης Απ., Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/71, ΑΠ 345/1996, ΕΤρΑξΧρΔ 1996.726 = ΕΕμπΔ 1996.489 = ΔΕΕ 1996.948, ΕφΘες 820/1997. ΕπισκΕΔ 1997.973, ΕφΔωδ 396/2000, ΕπισκΕΔ 2001.1005.

¹⁴³⁹ Γεωργιάδης Απ., Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/67.

Σε περίπτωση, ειδικότερα, συναλλαγών που πραγματοποιούνται από απόσταση, η χωρίς έλεγχο και απόδειξη (υπογραφή σε παραστατικά) χρέωση των κατόχων πιστωτικών καρτών με χρηματικά ποσά, συνιστά παράνομη συμπεριφορά από την εκδότρια τράπεζα, στο βαθμό που προκαλεί διασάλευση της δικαιολογημένα προσδοκώμενης ασφάλειας των συναλλαγών και εκθέτει σε κίνδυνο τα συμφέροντα των κατόχων – καταναλωτών, αφού στην αντίθετη περίπτωση θα επιφορτίζονταν με την πρόσθετη υποχρέωση και, ταυτόχρονα, ανησυχία μέχρι την έλευση κάθε λογαριασμού, προκειμένου να ελέγξουν, αν αυτός χρεώθηκε με ανύπαρκτα ποσά¹⁴⁴⁰.

3. Η επίδραση της ανώμαλης εξέλιξης της σχέσης κατόχου – επιχείρησης στη σχέση κατόχου – εκδότη

Η συνεπής εφαρμογή της αρχής της σχετικότητας των ενοχών, σύμφωνα με την οποία κάθε συμβαλλόμενος έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις μόνο έναντι του αντισυμβαλλομένου του, δεν επιτρέπει καταρχήν στον κάτοχο της πιστωτικής κάρτας –αγοραστή να προβάλλει έναντι του εκδότη-τράπεζας ενστάσεις από τη σχέση του με την συμβεβλημένη επιχείρηση-πωλήτρια.

Την άποψη ότι ο κάτοχος της κάρτας δεν δικαιούται να προβάλλει κατά του εκδότη ενστάσεις, οι οποίες προκύπτουν από τη σχέση του με τον πωλητή δέχθηκε η νομολογία¹⁴⁴¹, με την νομική κατασκευή ότι η απαίτηση που έχει ο εκδότης εναντίον του κομιστή είναι αναιτιώδης, αφηρημένη, ανεξάρτητη δηλ. από την υποκείμενη σχέση.

Στη θεωρία¹⁴⁴², αντίθετα, υποστηρίχθηκε ότι ο κομιστής της πιστωτικής κάρτας δικαιούται να προτείνει κατά του εκδότη ενστάσεις από τη σχέση του με τη συμβεβλημένη επιχείρηση. Ο χαρακτηρισμός της ενοχής ανάμεσα στην τράπεζα και στον κάτοχο της κάρτας ως αναιτιώδους δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, γιατί, όταν ο εκδότης ζητά από τον κάτοχο να πληρώσει ένα λογαριασμό, αναφέρεται

¹⁴⁴⁰ Η πραγματοποίηση αντιλογισμού από την τράπεζα δεν την απαλλάσσει από την ευθύνη της, ΑΠ 589/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.504.

¹⁴⁴¹ ΕφΘεσ 820/1997, ΕπισκΕΔ 1997.973. Πάντως, έναντι του πωλητή, ο κάτοχος διατηρεί ακέραια τα δικαιώματά του από τυχόν πλημμέλειες των οργάνων και υπαλλήλων του.

¹⁴⁴² Έτσι *Ψυχομάνης*, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητούμενης νομιμότητας, 2002, σελ.210, *Βάθης*, Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας, ΝοΒ 1986, 656-658, *Παπαγιάννης*, Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα, ΕπισκΕΔ 1996.312, *Χαρίση-Στάμου*, Η πιστωτική κάρτα, 1984 σελ.91. Αντίθετα, ο *Παμπούκης*, παρατηρήσεις στην ΕφΘεσ 820/1997, ΕπισκΕΔ 1997.978, υποστηρίζει ότι η άποψη αυτή κλονίζει την πίστη στην αξία του συστήματος των πληρωμών μέσω πιστωτικής κάρτας, επιτρέποντας στους κατόχους να αρνούνται με ευκολία την πληρωμή από τη χρήση των καρτών.

σιωπηρώς στη σύμβαση που τους συνδέει και ρητώς στις πληρωμές που έκανε σε εκτέλεση της σύμβασης αυτής. Η σύμβαση που καταρτίζεται ανάμεσα στην τράπεζα και στον πελάτη της – κάτοχο της κάρτας βασίζεται κυριολεκτικά στην σύμβαση μεταξύ του τελευταίου με την συμβεβλημένη επιχείρηση, έτσι ώστε να μπορεί κανείς να πει ότι αυτή αποτελεί το «δικαιοπρακτικό θεμέλιο» της πρώτης¹⁴⁴³. Κατά συνέπεια θα ήταν άδικο βάσει των γενικών ρητρών και της καλής πίστης να δεχθούμε ότι η ανώμαλη εξέλιξη της σύμβασης κατόχου – επιχείρησης δεν επηρεάζει τη σχέση του με τον εκδότη. Τόσο το άρθρο 388 ΑΚ όσο και η γενική ρήτρα του άρ. 288 ΑΚ επιβάλλουν τη διάσπαση της αρχής της σχετικότητας των ενοχών και την αναγνώριση του δικαιώματος του κατόχου της κάρτας να αρνηθεί την καταβολή στον εκδότη της σχετικής δαπάνης για την πληρωμή του τιμολογίου της συμβεβλημένης επιχείρησης, όταν έχει δικαίωμα να ακυρώσει τη σύμβαση ή να ασκήσει το δικαίωμα υπαναχώρησης από την πώληση ή της μείωσης του τιμήματος λόγω ελαττωμάτων του πωληθέντος πράγματος. Ο κάτοχος της κάρτας, μπορεί, έτσι προκειμένου να αποφύγει τις επαχθείς συνέπειες από την ανώμαλη εξέλιξη της σχέσης του με τον πωλητή και επικαλούμενος την ΑΚ 388, να επιδιώξει δικαστικά την λύση ή την αναπροσαρμογή της δανειακής σύμβασης που έχει συνάψει με την τράπεζα.

Ένα ακόμη μέσο άμυνας που αναγνωρίζει ο νόμος στον κάτοχο – καταναλωτή είναι η αναβλητική ένσταση του μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος που προβλέπει η υπουργική απόφαση ΥΑ Φ1-983/7.3.1991 περί καταναλωτικής πίστης¹⁴⁴⁴. Τα άρθ. 11§ 2 και 4 της υπουργικής απόφασης εισάγουν μια ειδική προστατευτική ρύθμιση για τον κάτοχο της κάρτας, συμπληρωματική της προστασίας που του παρέχουν οι διατάξεις 388 και 288 ΑΚ, αναγνωρίζοντάς του το δικαίωμα να αρνηθεί την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του από τη δανειακή σύμβαση με την τράπεζα, αν προηγουμένως έχει στραφεί με αγωγή κατά του προμηθευτή και μέχρις ότου εκδοθεί τελεσίδικη απόφαση. Μπορεί δε, περαιτέρω, να στραφεί και κατά του πιστωτικού φορέα και να απαιτήσει ότι είχε ζητήσει από τον πωλητή, αν, παρά την τελεσιδικία της δικαστικής απόφασης που τον δικαιώνει, δεν ικανοποιηθεί από την επιχείρηση¹⁴⁴⁵.

Αξίζει στο σημείο αυτό να αναπτύξουμε πώς επηρεάζεται η σχέση του εκδότη και του κατόχου της πιστωτικής κάρτας, όσον αφορά, κυρίως, τα δικαιώματα του πρώτου, σε περίπτωση που ο τελευταίος δικαιούται να ζητήσει την ακύρωση της

¹⁴⁴³ Ψυχομάνης, ο.π., σελ. 210.

¹⁴⁴⁴ Η οποία αποτελεί την ελληνική πράξη προσαρμογής στην κοινοτική Οδηγία 87/102/ΕΟΚ/22.12.1986.

¹⁴⁴⁵ Όρος που απαγορεύει στον καταναλωτή να προβάλλει κατά της τράπεζας ενστάσεις από τη σχέση του με συμβεβλημένες με αυτήν επιχειρήσεις αδιακρίτως, δηλ. ανεξάρτητα από το αν έχει ήδη ασκήσει αγωγή κατά της προμηθεύτριας επιχείρησης είναι παράνομος. ΠΠρΑθ 1208/1998, ΔΕΕ 1998.1101.

πώλησης ή να ασκήσει το δικαίωμα της υπαναχώρησης ή να ζητήσει τη μείωση του τιμήματος λόγω ελαττωμάτων ή έλλειψης συνομολογημένων ιδιοτήτων¹⁴⁴⁶ και διακόψει, έτσι, τη σύμβαση που τον συνδέει με τη συμβεβλημένη επιχείρηση.

Α. Σε περίπτωση ολικής ανατροπής (ακύρωσης, υπαναχώρησης) της σύμβασης εκ μέρους του κατόχου, η σύμβαση θεωρείται ότι δεν καταρτίστηκε ποτέ. Έτσι, η εγγύηση του εκδότη προς καταβολή στην επιχείρηση της αξίας των συναλλαγών, τις οποίες πραγματοποιεί ο κάτοχος, αφορά ανύπαρκτη οφειλή και, συνεπώς, είναι άκυρη, σύμφωνα με την αρχή του παρεπομένου.

Επομένως, ως προς τις συναλλαγές, τα αποτελέσματα των οποίων αναιρέθηκαν μεταγενέστερα από τον κάτοχο, ο εκδότης δεν έχει καμία εγγυητική ευθύνη και, συνεπώς, δικαιούται να αρνηθεί να καταβάλλει το αντίτιμο της παροχής στη συμβεβλημένη επιχείρηση¹⁴⁴⁷.

Αν, πάντως, ο εκδότης πληρώσει, τότε η πληρωμή γίνεται χωρίς νόμιμη αιτία και ο εκδότης έχει τη δυνατότητα να αναζητήσει από την επιχείρηση τα αχρεωστήτως καταβληθέντα κατά τις διατάξεις περί αδικαιολόγητου πλουτισμού (άρθρο 904 επ. ΑΚ)¹⁴⁴⁸.

Αντίστοιχα διαμορφώνονται οι έννομες σχέσεις των μερών και στην περίπτωση μείωσης του τιμήματος, με την ακόλουθη διαφορά: η ανατροπή της σύμβασης είναι μερική, αφορά δηλαδή μόνο το τμήμα κατά το οποίο μειώνεται το τίμημα και συνεπώς, *mutatis mutandis*, ισχύουν τα ίδια¹⁴⁴⁹. Παραμένει δηλ. ισχυρή η υποχρέωση καταβολής του κατόχου της κάρτας – αγοραστή προς την τράπεζα, το αντίστοιχο, όμως, ποσό περιορίζεται, κατ'αναλογία προς τη μείωση που υπέστη το τίμημα του πωληθέντος πράγματος.

Β. Σε περίπτωση κατά την οποία η σύμβαση δεν έχει ακόμη ανατραπεί αλλά ο κάτοχος έχει ανακοινώσει στον εκδότη την πρόθεσή του να το πράξει άμεσα στο μέλλον, ο εκδότης καλείται να πληρώσει το χρέος του κατόχου. Συνεπώς, κατ' αρχήν υποχρεούται να ικανοποιήσει την επιχείρηση. Βέβαια, υποστηρίζεται ότι, στην περίπτωση αυτή, και σύμφωνα με τους κανόνες που υπαγορεύει η καλή πίστη, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο εκδότης έχει τη δυνατότητα να αρνηθεί να καταβάλει το αντίτιμο, καθώς η προοπτική ανατροπής της σύμβασης καθιστά επισφαλής την αξίωση της επιχείρησης, η οποία απορρέει από αυτή. Υποστηρίζεται, ακόμη, ότι θα ήταν ανεπιεικές να υποχρεωθεί ο εκδότης να ικανοποιήσει μία αβέβαιη απαίτηση και στη συνέχεια, εφόσον τελικά, η σύμβαση ανατραπεί, να ανακτήσει όσα κατέβαλε

¹⁴⁴⁶ Για τα θέματα αυτά βλ. *Δεληγιάννη/Κορνηλάκη*, Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο Ι, 1992.214.

¹⁴⁴⁷ *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/77.

¹⁴⁴⁸ *Hopt-Mülbert*, Kreditrecht, 1989, σελ. 230, *Schönle*, σελ. 315. Ο δε πωλητής θα δικαιούται να στραφεί κατά του αγοραστή για την επιστροφή του πωληθέντος.

¹⁴⁴⁹ *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/77, υποσ. 48.

αχρεωστήτως, ενόψει των δεδομένων μειονεκτημάτων, τα οποία συνδέονται με την άσκηση αξιώσεων βάσει των διατάξεων του αδικαιολόγητου πλουτισμού (άρθρο 905 § 1, 909 ΑΚ)¹⁴⁵⁰.

Πάντως, αν ο εκδότης κρίνει ότι τελικά ο κάτοχος δεν θα αποδεσμευθεί από τη σύμβαση, οφείλει να καταβάλει το αντίτιμο της αμφισβητούμενης συναλλαγής, γιατί, διαφορετικά, η άρνησή του, ενδεχομένως, να μπορεί να κριθεί ως *καταχρηστική* (άρθρο 281 ΑΚ)¹⁴⁵¹.

Γ. Όπως αναφέρθηκε και προηγούμενα, στην περίπτωση κατά την οποία ο εκδότης ικανοποιήσει την επιχείρηση, και δεν εισπράξει από τον κάτοχο τα καταβληθέντα, έχει τη δυνατότητα να ζητήσει από τον κάτοχο όσα κατέβαλε στην επιχείρηση *είτε* υπό τη μορφή δαπανών προς εκτέλεση της εντολής, *είτε* ασκώντας το αναγωγικό του δικαίωμα ως εγγυητής, ο οποίος ικανοποίησε το δανειστή.

Όταν, όμως, η καταβολή αφορά συναλλαγή, η οποία έχει ανατραπεί από τον κάτοχο, οι δύο αξιώσεις, βάσει των οποίων ο εκδότης έχει τη δυνατότητα να επιδιώξει την είσπραξη εκ μέρους του κατόχου του ποσού, που κατέβαλε στη συμβεβλημένη επιχείρηση, αδρανούν¹⁴⁵². Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η υποχρέωση του κατόχου της κάρτας (αγοραστή) προς καταβολή στην τράπεζα είναι ανεξάρτητη από την έκβαση της σύμβασης πώλησης, καθώς συνιστά δαπάνη που απαιτείται για την κανονική εκτέλεση της εντολής (722 ΑΚ). Η ερμηνεία, όμως, αυτή δεν συνάδει με την λειτουργία και το σκοπό της χρηματοδοτημένης πώλησης με την χρήση πιστωτικής κάρτας και αντίκειται στη γενική ρήτρα του άρθρου 288 ΑΚ περί καλής πίστης¹⁴⁵³.

Επιπλέον:

α. Αποδοτέες είναι μόνο οι δαπάνες, οι οποίες απαιτήθηκαν για την κανονική εκτέλεση της εντολής, η οποία ανετέθη στον εντολοδόχο από τον εντολέα (άρθρο 722 ΑΚ)¹⁴⁵⁴.

¹⁴⁵⁰ Γεωργιάδης Απ., Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/78.

¹⁴⁵¹ Χαρίση-Στάμου, σελ. 233.

¹⁴⁵² Βάθης, ΝοΒ 1986.657, Παπαγιάννης, ΕπισκΕΔ 1996.305, ιδίως 312 και 313.

¹⁴⁵³ Ο ρόλος της τράπεζας στη χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα, από την οποία αποκομίζει τεράστια οικονομικά οφέλη, αλλά και η σχέση της με τις συμβεβλημένες επιχειρήσεις, που συνοδεύεται, συνήθως, από την τήρηση αλληλόχρεου μεταξύ τους λογαριασμού, στα πλαίσια του οποίου μπορεί να λάβει χώρα συμψηφισμός των εκατέρωθεν απαιτήσεων, συνηγορούν υπέρ της άποψης πως η τράπεζα δεν μπορεί να στραφεί κατά του κατόχου κάρτας, σε περίπτωση ανώμαλης εξέλιξης της σχέσης του με την πωλήτρια επιχείρηση και να αναζητήσει το ποσό που κατέβαλε αυτή στην τελευταία.

¹⁴⁵⁴ Καποδίστριας, ΕρμΑΚ, άρθρο 722, αρ. 14 επ., Καραύης, σε Γεωργιάδη /Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 722, αρ. 4.

Η υποχρέωση του εκδότη-εντολοδόχου να καταβάλλει στη συμβεβλημένη επιχείρηση το αντίτιμο των συναλλαγών, οι οποίες διενεργούνται από τον κάτοχο, τελεί υπό τη σιωπηρή αναβλητική αίρεση ότι εξοφλούνται μόνο υπαρκτά χρέη¹⁴⁵⁵: Όταν ορισμένη σύμβαση ανατρέπεται από τον κάτοχο μέσω της άσκησης διαπλαστικού δικαιώματος, ο όρος αυτός δεν ικανοποιείται, καθώς, στην περίπτωση αυτή, ο κάτοχος απαλλάσσεται, εν όλω ή εν μέρει, από την υποχρέωση καταβολής του αντιτίμου.

Κατά συνέπεια, εφόσον ο εκδότης εξοφλήσει το χρέος του κατόχου, παρά την ανατροπή της σύμβασης, θα έχει παραβεί τις οδηγίες του εντολέα του, έστω και αν αυτές δεν έχουν εκφρασθεί ρητά, γεγονός το οποίο σημαίνει ότι το ποσό, το οποίο καταβάλλεται, δεν συνιστά δαπάνη για την κανονική εκτέλεση της σύμβασης, η οποία θα πρέπει να αποδοθεί στον εντολοδόχο κατά το άρθρο 722 ΑΚ.

β. Όσα, ήδη, αναφέρθηκαν, έχουν σημασία και στην περίπτωση κατά την οποία ο εκδότης επιλέγει να αναζητήσει από τον κάτοχο όσα κατέβαλε στην επιχείρηση, ασκώντας το αναγωγικό του δικαίωμα ως εγγυητής, ο οποίος ικανοποιεί το δανειστή, εφόσον το δικαίωμα αυτό θεμελιώνεται στην εσωτερική σχέση του εγγυητή με τον πρωτοφειλέτη και συγκεκριμένα στο άρθρο 722 ΑΚ. Επειδή, όμως, η καταβολή οφειλής, η οποία απορρέει από σύμβαση που έχει ανατραπεί, δεν συνιστά δαπάνη αποδοτέα κατά το άρθρο 722 ΑΚ, δεν υπάρχει και δικαίωμα αναγωγής του εκδότη-εγγυητή κατά του κατόχου-πρωτοφειλέτη.

Z. Οι κίνδυνοι από τη χρήση της πιστωτικής κάρτας στη σύμβαση πωλήσεως μέσω του διαδικτύου

Ιδιαίτερα συχνό, σχεδόν καθημερινό, είναι στις μέρες μας το φαινόμενο να χρησιμοποιείται η πιστωτική κάρτα ως μέσο πληρωμής για την πραγματοποίηση πωλήσεων μέσω του διαδικτύου.

Έτσι, λοιπόν, είναι δυνατό στη σύμβαση μεταξύ του εκδότη και του κατόχου της κάρτας να προβλέπεται η δυνατότητα του τελευταίου να πραγματοποιεί συναλλαγές μέσω της πιστωτικής του κάρτας με τηλεφωνική ή γραπτή δήλωση του περιεχομένου της ή μέσω του διαδικτύου¹⁴⁵⁶.

¹⁴⁵⁵ Γεωργιάδης Απ., Η εξασφάλιση των πιστώσεων, § 12/81.

¹⁴⁵⁶ Ρήτρα, όμως, που προβλέπει ότι το βάρος απόδειξης κατάρτισης μιας τέτοιας συναλλαγής το φέρει ο κάτοχος είναι ανίσχυρη βάσει του άρθ.2 παρ.7 κζ' του Ν. 2251/1994. ΑΠ 589/2001, ΕΤρΑΞΧρΔ 2002.509.

Η χρήση της πιστωτικής κάρτας για το σκοπό αυτό, παρά τα πολλά πλεονεκτήματα που παρουσιάζει τόσο για την επιχείρηση όσο και για τον πελάτη-καταναλωτή, συνοδεύεται από μεγάλους κινδύνους, που είναι δύσκολο με ασφάλεια να αντιμετωπιστούν, δεδομένης της πολυπλοκότητας της φύσης των ηλεκτρονικών συστημάτων κατάρτισης συμβάσεων και των αντίστοιχων μέσων πληρωμών.

Ένας από τους μεγαλύτερους κινδύνους που ελοχεύουν, είναι η υποκλοπή των δεδομένων μιας κάρτας κατά τη διαβίβασή της από τον καταναλωτή προς την πωλήτρια επιχείρηση και η μετέπειτα παράνομη χρήση αυτών από τον υποκλοπέα. Δεν αποκλείεται, ακόμη, να γίνει η υποκλοπή στοιχείων μιας κάρτας, χωρίς απαραίτητα τη μεσολάβηση μιας συναλλαγής, όπως συμβαίνει λ.χ. στην περίπτωση εγγραφής ενός χρήστη-κατόχου κάρτας σε μια ιστοσελίδα με την καταβολή συνδρομής. Ένας εξίσου μεγάλος κίνδυνος ενυπάρχει, επίσης, στην ανάληψη από τον προμηθευτή-πωλητή ποσού μεγαλύτερου από αυτό που συμφωνήθηκε με τον πελάτη του, ως τίμημα για την καταρτισθείσα πώληση¹⁴⁵⁷.

Οι κίνδυνοι αυτοί και η ανάγκη αποτελεσματικής αντιμετώπισής τους, προκειμένου να εξασφαλιστεί η, κατά το μέτρο του δυνατού, μεγαλύτερη ασφάλεια στις ηλεκτρονικές συναλλαγές, οδήγησαν στην ανάπτυξη διαφόρων ηλεκτρονικών συστημάτων ασφαλείας¹⁴⁵⁸ που φιλοδοξούν να περιορίσουν τις περιπτώσεις καταχρηστικής ή παράνομης χρήσης μιας πιστωτικής κάρτας.

Νομοθετικά, το πρόβλημα επιχειρεί εν μέρει να επιλύσει η Οδηγία 97/7/EK για τις συμβάσεις από απόσταση, αφού οι συναλλαγές μέσω του διαδικτύου αποτελούν πωλήσεις από απόσταση που εμπίπτουν στην εφαρμογή της. Σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας αυτής (άρθρο 8), σε περίπτωση χρησιμοποίησης της κάρτας του καταναλωτή κατά τρόπο δόλιο στα πλαίσια σύμβασης πώλησης από απόσταση, ο καταναλωτής δικαιούται να ζητήσει την ακύρωση της πληρωμής και την επαναπίστωση του καταβληθέντος ποσού στο λογαριασμό του. Σε περίπτωση δε μη αποστολής του προϊόντος, παρά την καταβολή του τιμήματος με χρέωση της κάρτας, ο καταναλωτής δικαιούται να ζητήσει την κατά το ταχύτερο δυνατό επιστροφή των καταβληθέντων (άρθρο 7), ενώ σε περίπτωση αποστολής άλλου ελαττωματικού ή μη ανταποκρινόμενου στους συμφωνημένους όρους προϊόντος, του αναγνωρίζεται το δικαίωμα της υπαναχώρησης (άρθρο 6)¹⁴⁵⁹.

Η Οδηγία αυτή ενσωματώθηκε στην ελληνική έννομη τάξη με την τροποποίηση του άρθρου 4 του ν.2251/1994, η οποία έγινε με την Κοινή Υπουργική Απόφαση

¹⁴⁵⁷ *Αλεξανδρίδου Ε.*, Η πρόταση οδηγίας της ΕΕ για το ηλεκτρονικό εμπόριο και η προστασία του καταναλωτή, ΔΕΕ 2000.122.

¹⁴⁵⁸ Τα συνηθέστερα είναι το Secure Socket Layer (SSL) και το Secure Electronic Transaction (SET).

¹⁴⁵⁹ *Αλεξανδρίδου Ε.*, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή II, 1996, σελ. 119 επ., η ίδια, ο.π., ΔΕΕ 2000.123.

ΚΥΑ Ζ1-476/2000¹⁴⁶⁰. Το άρθρο αυτό κατοχυρώνει την αυξημένη προστασία του καταναλωτή αφενός με την θέσπιση υποχρέωσης για σαφή και έγκαιρη πληροφόρηση του τόσο σε προσυμβατικό (§2) όσο και σε μετασυμβατικό στάδιο (§9) και αφετέρου αναγνωρίζει το δικαίωμα «αναιτιολόγητης» υπαναχώρησης από τη σύμβαση, εντός ορισμένης προθεσμίας (§10).

Επιπλέον, από το συνδυασμό των άρθρων 4 παρ.1 και 4 και 8 του Ν. 2251/1994, προκύπτει η ευθύνη του παρέχοντος υπηρεσίες, ο οποίος, κατά την έννοια αυτών των διατάξεων, δύναται να είναι και τράπεζα έναντι του πελάτη της ή άλλου με αυτήν συμβεβλημένου προσώπου. Η ευθύνη μπορεί να είναι είτε ενδοσυμβατική ή αδιοπρακτική, ανεξάρτητα από προϋφιστάμενη ενοχική σχέση μεταξύ του παρέχοντος τις υπηρεσίες και του ζημιωθέντος. Προϋποθέσεις για την θεμελίωση της ευθύνης είναι: α) παροχή ανεξάρτητων υπηρεσιών στα πλαίσια άσκησης επαγγελματικής δραστηριότητας β) υπαιτιότητα του παρέχοντος υπηρεσίες κατά την παροχή της υπηρεσίας, η οποία τεκμαίρεται και ο παρέχων φέρει το βάρος απόδειξης της έλλειψής της, γ) παράνομη συμπεριφορά του, συμπεριφορά δηλ. που δεν ανταποκρίνεται στην ευλόγως προσδοκώμενη ασφάλεια που επιβάλλουν οι κανόνες της συναλλακτικής πίστης δ) ζημία, με βάση το γενικό δίκαιο της αποζημίωσης και ε) αιτιώδης συνάφεια μεταξύ παροχής της υπηρεσίας και ζημίας.

Προστασία του καταναλωτή στις περιπτώσεις χρηματοδοτούμενης πώλησης με πιστωτική κάρτα προσφέρει, τέλος, και η διάταξη του άρθρου 3 Ν. 2251/1994 σχετικά με τις συμβάσεις που συνάπτονται εκτός εμπορικού καταστήματος¹⁴⁶¹. Σύμφωνα με αυτή, αναγνωρίζεται στον κάτοχο δικαίωμα υπαναχώρησης –χωρίς την ανάγκη επίκλησης σπουδαίου λόγου- τηρουμένης της εκεί προβλεπόμενης προθεσμίας των δέκα ημερών από την παραλαβή του εγγράφου της σύμβασης (υποχρεωτική η τήρηση τύπου- αρ.3 §1) ή από την τυχόν μεταγενέστερη παραλαβή του προϊόντος. Ασκώντας ο καταναλωτής το διαπλαστικό δικαίωμα της υπαναχώρησης βάσει του άρθρου αυτού, απαλλάσσεται από τις υποχρεώσεις που γεννά η σχέση του με την τράπεζα, τυχόν δε καταβληθείσες πληρωμές από αυτήν στη συμβεβλημένη επιχείρηση αναζητώνται βάσει των διατάξεων περί αδικαιολόγητου πλουτισμού.

¹⁴⁶⁰ Δέλλιος, Προστασία καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου, 2005, 291 επ. Παπαϊωάννου, Η σύμβαση από απόσταση κατά το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, ΔΕΕ 2003, 153, Δεσποτίδου Α., Ζητήματα προστασίας του καταναλωτή στις συμβάσεις από απόσταση κατά το άρθρο 4 Ν.2251/1994, ΕπισκεΔ 2005, 564 επ.

¹⁴⁶¹ Οι ρυθμίσεις του άρθρου 4 για τις συμβάσεις από απόσταση παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες με αυτές του άρθρου 3 για τις συμβάσεις εκτός εμπορικού καταστήματος, με αποτέλεσμα η επιλογή του νομοθέτη να τις ρυθμίσει διαφορετικά να επιδέχεται κριτική. Σταθόπουλος, Κοινωνικό Αστικό Δίκαιο, 1995, σελ.69.

III. Η ΠΑΓΙΑ ΕΝΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΕΞΟΦΛΗΣΗ

A. Έννοια της πάγιας εντολής

Οι τράπεζες, εμπλουτίζοντας τις υπηρεσίες τους για την κάλυψη των καθημερινών αναγκών των πελατών τους, παρέχουν σε αυτούς, μεταξύ άλλων, τη δυνατότητα εξόφλησης των λογαριασμών τους και πληρωμής των υποχρεώσεών τους έναντι σημαντικού αριθμού εταιριών ή οργανισμών μέσω της λεγόμενης «πάγιας εντολής εξόφλησης λογαριασμών».

Οι πάγιες εντολές εξόφλησης αποτελούν υποσύνολο του μέσου πληρωμής που αποκαλείται στην τραπεζική πρακτική «άμεση χρέωση» (“direct debit”). Η άμεση χρέωση μπορεί να είναι μοναδική (“one off”) ή επαναλαμβανόμενη (“recurrent”), σταθερού ποσού (“fixed amount”) ή μη. Τα χαρακτηριστικά που έχουν, ειδικότερα, οι πάγιες εντολές, ως μορφή άμεσης χρέωσης είναι : α) είναι επαναλαμβανόμενες για ένα χρονικό διάστημα ορισμένου (π.χ. 12 μηνών) ή αορίστου χρόνου και β) είναι σταθερού (π.χ. 12 ισόποσες δόσεις) ή μη ποσού (π.χ. πληρωμή λογαριασμών ΔΕΚΟ).

Στα πλαίσια των πληρωμών¹⁴⁶² με πάγια εντολή, οι υποχρεώσεις της τράπεζας απέναντι στον πελάτη της καθορίζονται, επίσης, από την εντολή¹⁴⁶³. Πρόκειται για μία πάγια εντολή (εξουσιοδότηση), την οποία δίνει ο πελάτης στην τράπεζά του να εξοφλεί τα χρέη του απέναντι στους δανειστές του, με την επίδειξη της εντολής εξόφλησης εκ μέρους τους, οι οποίοι, πιθανώς να εκπροσωπούνται, επίσης, από την τράπεζά τους.

Δανειστές στην περίπτωση μιας πάγιας εντολής εξόφλησης είναι, συνήθως, οργανισμοί κοινής ωφελείας (ΔΕΚΟ), εταιρίες πιστωτικών καρτών, κινητής τηλεφωνίας και ασφαλιστικοί φορείς. Με πάγια εντολή μπορούν, ακόμη, να εξοφληθούν και άλλου είδους τακτικές υποχρεώσεις, όπως π.χ. καταβολή ενοικίου ή δόσεων, αρκεί να καθορίζεται από τον πελάτη ο αποδέκτης, το ποσό και η ημερομηνία πληρωμής.

Στην πράξη, ο πελάτης – εντολέας εξουσιοδοτεί την τράπεζά του να προβαίνει σε χρέωση του λογαριασμού καταθέσεών του με τα ποσά που αντιστοιχούν στους λογαριασμούς του με τις παραπάνω εταιρίες, με τις οποίες έχει υπογράψει σχετική σύμβαση συνεργασίας η τράπεζα. Κάθε νέος λογαριασμός που αποστέλλεται από την

¹⁴⁶² Κοκκομέλης, Τραπεζικές υπηρεσίες προς καταναλωτές, 1995, σελ. 72-73.

¹⁴⁶³ Rives / Lange, no 275, Ripert / Roblot, no 2448.

εταιρία στον πελάτη και στην τράπεζά του, αποτελεί, στην ουσία, μια εξειδίκευση της αρχικώς δοθείσας εντολής (πάγια εντολή), που συνίσταται στην εντολή πληρωμής του ποσού που αναγράφεται στο συγκεκριμένο λογαριασμό. Ο νέος λογαριασμός δηλ. ανανεώνει την αρχική εντολή συγκεκριμενοποιώντας το περιεχόμενό της.

Τα πλεονεκτήματα της παρεχόμενης αυτής υπηρεσίας για τους συναλλασσόμενους είναι προφανή. Ο πελάτης αναθέτοντας την εξόφληση πάγιων οικονομικών υποχρεώσεών του έναντι τρίτων στην Τράπεζά του, αποφεύγει, καταρχήν, την χρονοβόρα και συχνά επίπονη διαδικασία εξόφλησης που απαιτεί η πληρωμή των επιμέρους λογαριασμών από μέρους του, ενώ, ταυτόχρονα, εξασφαλίζει την έγκαιρη καταβολή της οφειλής του. Εξασφαλίζεται, επίσης, μια καλύτερη διαχείριση των χρημάτων για τον οφειλέτη, αφού, συνήθως, συμφωνείται οι λογαριασμοί να εξοφλούνται με αντίστοιχη χρέωση του λογαριασμού του την ημερομηνία λήξεώς τους. Τέλος, η δυνατότητα προσδιορισμού, με την παρασχεθείσα εντολή, ανώτατου ποσού χρέωσης του λογαριασμού του, τον προστατεύει από την πληρωμή υπέρογκων λογαριασμών, αφού στην περίπτωση που η χρέωση ενός λογαριασμού υπερβαίνει το ποσό που έχει ορισθεί ως ανώτατο όριο στην πάγια εντολή, η εντολή αυτή δεν εκτελείται.

Το σύστημα αυτό, όμως, δεν στηρίζεται *μόνο* στην εντολή. Όπως σε κάθε εντολή πληρωμής, η εντολή την οποία δίνει ο οφειλέτης στην τράπεζά του εμπεριέχει και την *υπόδειξη* του προσώπου, στο οποίο αυτός επιθυμεί να αποδοθεί τμήμα ή το σύνολο των κατατεθειμένων κεφαλαίων του. Επομένως, υπό την έννοια αυτή, δεν έχουμε να κάνουμε μόνο με την απόσβεση του χρέους του πελάτη απέναντι στον δανειστή της απαίτησης (δικαιούχο), αλλά και με την απόσβεση της υποχρέωσης καταβολής εκ μέρους της τράπεζας, ως εκπλήρωση της οφειλόμενης παροχής της προς τον πελάτη της, δηλαδή το δικαίωμά της να χρεώσει το λογαριασμό του τελευταίου με το ποσό, το οποίο κατέβαλε στο δικαιούχο. Προσεγγίζοντας την πάγια εντολή προς εξόφληση υπό το πρίσμα αυτό, είναι σαφές ότι η τράπεζα δεν ενεργεί ως εντολοδόχος του πελάτη της¹⁴⁶⁴.

B. Νομική φύση

Η πάγια εντολή προς εξόφληση λογαριασμών φέρει αναμφισβήτητα τα χαρακτηριστικά της εντολής (ανάθεση διεξαγωγής υποθέσεως). Όπως και σε άλλα σημεία της παρούσας μελέτης δόθηκε η ευκαιρία να εκτεθεί, στις εμπορικές συναλλαγές, και ιδιαίτερα στις τραπεζικές, τίποτε δεν γίνεται άνευ ανταλλάγματος.

¹⁴⁶⁴ *Grua*, § 172.

Με δεδομένο ότι η εντολή του αστικού κώδικα ανάγει το στοιχείο του αμίσθου σε ουσιώδες στοιχείο της εντολής (713 ΑΚ), ορθότερο είναι να γίνει δεκτή μόνο η συμπληρωματική εφαρμογή των διατάξεων αυτών.

Η σύμβαση, επομένως, με την οποία παρέχεται η πάγια εντολή μπορεί να ενταχθεί στον τύπο είτε της σύμβασης μισθώσεως έργου (681 ΑΚ), αν αποδεχθούμε ότι οι συμβαλλόμενοι αποβλέπουν στην εκτέλεση του έργου καθεαυτού, είτε της μίσθωσης ανεξάρτητων υπηρεσιών (648 ΑΚ), αν δεχθούμε ότι η τράπεζα παρέχει την εργασία της αναλαμβάνοντας να εκτελεί τις επιμέρους εντολές του πελάτη της για διεκπεραίωση πληρωμών σε τρίτους, χρεώνοντας αναλόγως το λογαριασμό καταθέσεών του. Ο στενός σύνδεσμος του αποτελέσματος προς την παράγουσα αυτό εργασία, κάνει δυσχερή τη διάκριση μιας σύμβασης μισθώσεως εργασίας από αυτή της σύμβασης μισθώσεως ανεξάρτητων υπηρεσιών και επιβάλλει την επιλογή του ορθού συμβατικού τύπου, με βάση την ερμηνεία της βουλήσεως των μερών και την εκτίμηση των ειδικών συνθηκών¹⁴⁶⁵. Στην περίπτωση, πάντως, της σύμβασης πάγιας εντολής εξόφλησης φαίνεται να προσιδιάζει περισσότερο ο τύπος της μίσθωσης ανεξάρτητων υπηρεσιών, δεδομένου ότι η σχέση που δημιουργείται είναι διαρκής και αποβλέπει κατά κανόνα στη διεξαγωγή όχι μιας αλλά περισσοτέρων υποθέσεων. Η σχέση αυτή, αν δεν προκύπτει κάτι άλλο από τη σύμβαση, διέπεται συμπληρωματικά από τις διατάξεις περί εντολής του ΑΚ, εφόσον βέβαια η εφαρμογή τους δεν είναι αντίθετη ή ασυμβίβαστη με τη φύση της.

Η σύμβαση δεν υποβάλλεται από το νόμο σε ιδιαίτερο τύπο. Τόσο ο τύπος όσο και το περιεχόμενό της αποτελούν αντικείμενο συμφωνίας των συμβαλλομένων μερών (361 ΑΚ). Είθισται, πάντως, στην τραπεζική πρακτική να υπογράφονται από τον εντολέα ειδικά έντυπα εντολών με προδιατυπωμένο περιεχόμενο από τις τράπεζες¹⁴⁶⁶ και να επισυνάπτονται σε αυτά αντίγραφα των λογαριασμών της εταιρίας που συμφωνείται να εξοφλούνται μέσω του συστήματος των αυτόματων πληρωμών.

Γ. Υποχρεώσεις των συμβαλλομένων

1. Υποχρέωση του πελάτη

Με την πάγια εντολή ο πελάτης εξουσιοδοτεί την τράπεζά του να χρεώνει το λογαριασμό καταθέσεων που διατηρεί σε αυτήν με τις εκάστοτε οφειλές του, έτσι όπως αυτές προσδιορίζονται στην αίτηση για ανάθεση εξόφλησης λογαριασμών. Η

¹⁴⁶⁵ Καρδαράς, στο Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρ. 681-702, αρ.14.

¹⁴⁶⁶ Συνήθως, ο εντολέας δηλώνει ότι αποδέχεται ανεπιφύλακτα και τους όρους που αναγράφονται στο έντυπο.

κύρια υποχρέωση που αναλαμβάνει ο πελάτης έναντι της εντολοδόχου τράπεζας είναι η ακόλουθη: να μεριμνά, ώστε οι χρεούμενοι τραπεζικοί λογαριασμοί να έχουν επαρκές διαθέσιμο υπόλοιπο κατά την ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας πληρωμής του κάθε λογαριασμού.

Σε περίπτωση μη υπάρξεως επαρκούς υπολοίπου, η πληρωμή δεν πραγματοποιείται και η τράπεζα δεν φέρει καμία ευθύνη ούτε έναντι του πελάτη της αλλά ούτε και έναντι του δανειστή του.

Η ισχύς της εντολής άρχεται από την αποστολή στον πελάτη-καταθέτη (συνδρομητή ή καταναλωτή) του πρώτου λογαριασμού που θα φέρει την ένδειξη «Η εξόφληση του λογαριασμού θα πραγματοποιηθεί αυτόματα με χρέωση του τραπεζικού λογαριασμού την ..... (ημερομηνία)» ή, άλλως, «λογαριασμός εξοφλούμενος από την Τράπεζα ..... (επωνυμία)». Συνεπώς, τυχόν ανεξόφλητοι λογαριασμοί που βρίσκονται στην κατοχή του πελάτη και δεν έχουν την ένδειξη αυτή, πρέπει να εξοφληθούν είτε με εντολή πληρωμής είτε με τον τρόπο που συνήθιζε να τους εξοφλεί μέχρι τότε.

Ο πελάτης-οφειλέτης έχει επιπλέον την υποχρέωση να καταβάλλει στην τράπεζά του την συμφωνηθείσα αμοιβή για την παροχή της υπηρεσίας της πάγιας εξόφλησης των λογαριασμών. Έτσι, προβλέπεται, συνήθως, το αντίστοιχο δικαίωμα της τράπεζας να χρεώνει το λογαριασμό καταθέσεων με το ποσό της ισχύουσας κάθε φορά σχετικής προμήθειάς της¹⁴⁶⁷.

Με την αρχικώς παρεχόμενη εντολή και ήδη από την υπογραφή της, ο πελάτης εγκρίνει και αναγνωρίζει στο εξής όλες τις πράξεις της εκεί δοθείσας εξουσιοδότησης ως έγκυρες και ισχυρές. Ο πελάτης-καταθέτης, πάντως, διατηρεί το δικαίωμα να ανακαλέσει την εντολή αυτή ελεύθερα για οποιοδήποτε λόγο, η ανάκληση αυτή, όμως, είναι έγκυρη, μόνο αν γνωστοποιηθεί με έγγραφο στην εντολοδόχο τράπεζα και ισχύει από την επομένη εργάσιμη μέρα της εντολής. Η εντολή παύει να ισχύει, επίσης, και στην περίπτωση που γνωστοποιηθεί εγγράφως στην τράπεζα ο θάνατος του καταθέτη ή η λύση της εντολής λόγω πραγματικού ή φυσικού γεγονότος.

2. Υποχρεώσεις της τράπεζας

α) απέναντι στον πελάτη της – οφειλέτη

Οι προϋποθέσεις κύρους της πληρωμής και η απαλλαγή της τράπεζας από την υποχρέωση απόδοσης, την οποία γεννά η σύμβαση κατάθεσης απέναντι στον πελάτη

¹⁴⁶⁷ Ο έντονος ανταγωνισμός μεταξύ των τραπεζών έχει οδηγήσει πολλές τράπεζες στην παροχή της αντίστοιχης υπηρεσίας χωρίς καμία πρόσθετη επιβάρυνση των πελατών τους.

της, ρυθμίζονται από τις γενικότερες διατάξεις αλλά και από τη συναφθείσα μεταξύ τους σύμβαση. Έτσι, η τράπεζα δεν έχει το δικαίωμα να χρεώσει το λογαριασμό του πελάτη της, αν δεν έχει μία πάγια εντολή ή αν αυτή δεν ισχύει, όπως π.χ. σε περίπτωση αίτησης κλεισίματος λογαριασμού ή ανάκλησης της εντολής¹⁴⁶⁸. Ο έλεγχος, όμως, της εντολής εξόφλησης και της ταυτότητας του εντολέα¹⁴⁶⁹ εμπίπτει στις υποχρεώσεις της τράπεζας όπως, ήδη, έχουν αναφερθεί¹⁴⁷⁰.

Το ερώτημα, το οποίο ανακύπτει είναι αν η τράπεζα έχει, μεταξύ άλλων την παρεπόμενη υποχρέωση, πριν χρεώσει το λογαριασμό του πελάτη της, να ζητά την επιβεβαίωσή του, ειδικά, τουλάχιστον, όταν πρόκειται για την εκτέλεση μίας ή περισσοτέρων εντολών, οι οποίες ενδέχεται να διαταράζουν την εικόνα του λογαριασμού του. Η απάντηση στην περίπτωση αυτή, με βάση τη σχέση επιστοσύνης που διέπει την τράπεζα με τον πελάτη της, θα μπορούσε, καταρχήν, να είναι θετική.

Από τη μία, παρουσιάζεται ο μεγάλος κίνδυνος να βρεθεί ο λογαριασμός του καταθέτη μέσω αυτών των εντολών υπερχρεωμένος εν αγνοία του. Από την άλλη, ανακύπτει το ζήτημα, αν πρέπει να τεθεί ένας γενικότερος κανόνας, ο οποίος θα υποχρεώνει την τράπεζα να ειδοποιεί σε κάθε περίπτωση τον πελάτη της - οφειλέτη, έτσι ώστε αυτός να έχει τη δυνατότητα να εναντιωθεί στην πληρωμή. Ο κίνδυνος αυτός αντιμετωπίζεται, συνήθως, με την δυνατότητα που παρέχεται στον εντολέα να καθορίσει με την εντολή του ένα ανώτατο όριο χρέωσης του λογαριασμού του, δεν αποκλείεται, όμως, σε περίπτωση έλλειψης ειδικής πρόβλεψης, να τεθεί μία σχετική απαλλακτική ρήτρα, με την οποία η τράπεζα να μπορεί να απαλλαγεί από την υποχρέωση για ειδοποίηση του πελάτη της¹⁴⁷¹. Ανάλογη ρήτρα για μη υποχρέωση ενημέρωσης του πελάτη είθισται να υπάρχει στις εν λόγω πάγιες εντολές, για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν πραγματοποιήθηκε η πληρωμή του πελάτη (καταθέτη – καταναλωτή) για οποιοδήποτε λόγο. Η εγκυρότητα των απαλλακτικών ρητρών, όμως, ελέγχεται βάσει των γενικών αρχών και δεν αποκλείεται, έτσι, να κριθούν ως καταχρηστικές.

¹⁴⁶⁸ Τυχόν μεταβολή σε ένα ή περισσότερα από τα ουσιώδη στοιχεία των εξοφλούμενων λογαριασμών προβλέπεται, συνήθως, ότι θα καθιστά ανενεργή την εντολή ως προς το λογαριασμό που μεταβλήθηκε.

¹⁴⁶⁹ Τα στοιχεία που περιέχονται σε γνώση της τράπεζας και αφορούν το πρόσωπο του εντολέα και τα στοιχεία του τραπεζικού του λογαριασμού αποτελούν προσωπικά δεδομένα και προστατεύονται με βάση τις διατάξεις του Ν. 2472/1997. Συχνά, μαζί με την πάγια εντολή παρέχεται στην τράπεζα και στην επιχείρηση από τον πελάτη και ρητή εξουσιοδότηση και συγκατάθεση για επεξεργασία των παραπάνω δεδομένων για το σκοπό της εξόφλησης των λογαριασμών του.

¹⁴⁷⁰ Βλ. αναλυτικά πιο πάνω, σχετικά με την τραπεζική επιταγή.

¹⁴⁷¹ Οι συμβάσεις, οι οποίες υπογράφονται μεταξύ δανειστών και οφειλετών, δεν αποκλείεται να προβλέπουν ότι οι πρώτοι, πριν αξιώσουν μία (εκτός του συνήθους ποσού) πληρωμή θα ενημερώνουν τους τελευταίους. Αν κάτι τέτοιο παραλείπεται, η τράπεζα του οφειλέτη δικαιούται να το επικαλεστεί, προκειμένου να επιμεριστεί η δική της ευθύνη.

β) απέναντι στον δικαιούχο - δανειστή

Η τράπεζα του οφειλέτη και ο δανειστής συνδέονται, συνήθως, μεταξύ τους με κάποια σύμβαση συνεργασίας. Έτσι, οι ειδικότεροι όροι της σύμβασης αυτής σε συνδυασμό με τις διατάξεις του αστικού δικαίου που τη διέπουν, καθορίζουν τις επιμέρους προϋποθέσεις λειτουργίας της αλλά και τις συνέπειες που δημιουργούνται από την παράβαση των υποχρεώσεων που γεννούν για τα συμβαλλόμενα μέρη. Συνήθως, πάντως, συμφωνείται ότι τυχόν λάθη στο ποσό της χρεώσεως του λογαριασμού του εντολέα, εφόσον αυτά δεν οφείλονται σε υπαιτιότητα της τράπεζας, βαρύνουν αποκλειστικά την εταιρία/επιχείρηση.

Αν δεν υπάρχει τέτοια σύμβαση, το ερώτημα το οποίο τίθεται είναι αν ο δανειστής έχει το δικαίωμα να στραφεί κατά της τράπεζας, η οποία αρνείται να πληρώσει. Προκειμένου να αναγνωριστεί ένα τέτοιο δικαίωμα, θα πρέπει να υπάρχει ειδικός όρος στη σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ τράπεζας και οφειλέτη υπέρ του δανειστή. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, το δικαίωμα να στραφεί ο δανειστής κατά της τράπεζας είναι δυνατό να θεμελιωθεί στις διατάξεις περί αδικοπρακτικής ευθύνης (άρθρο 914 ΑΚ), αν συντρέχουν οι από το νόμο απαιτούμενες προϋποθέσεις.

Ανεξάρτητα από τη σχέση που δημιουργείται μεταξύ τράπεζας και δανειστή, στους ειδικότερους όρους μιας εντολής ανάθεσης εξόφλησης λογαριασμών προβλέπεται, συνήθως, ότι σε περίπτωση μη εμπρόθεσμης εξόφλησης κάποιου λογαριασμού, λόγω μη ύπαρξης επαρκούς υπολοίπου στο λογαριασμό, ο δανειστής (η επιχείρηση) διατηρεί έναντι του οφειλέτη τα δικαιώματα που του παρέχονται, σύμφωνα με το νόμο, για την επιδίωξη της είσπραξης της οφειλής δικαστικώς. Η συμφωνία ενδέχεται να προβλέπει, περαιτέρω, και το δικαίωμα της δανείστριας επιχείρησης να αναστείλει, προσωρινά ή οριστικά, την μέσω του συστήματος αυτόματης εξόφλησης λογαριασμών την εξόφληση ενός ή περισσότερων, αν συντρέχουν λόγοι προς τούτο, και παρέχει, έτσι, στην τράπεζα το δικαίωμα διαγραφής του πελάτη από την εν λόγω υπηρεσία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Η ΕΝΤΟΛΗ ΕΙΣΠΡΑΞΗΣ

Ι. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΟΛΗ ΕΙΣΠΡΑΞΗΣ

A. Ορισμός. Νομική φύση.

Είσπραξη αξιών είναι η τραπεζική εργασία, στο πλαίσιο της οποίας η τράπεζα αναλαμβάνει έναντι του πελάτη της την υποχρέωση να εισπράξει για λογαριασμό του χρηματική απαίτηση από τρίτον οφειλέτη του¹⁴⁷².

Στα πλαίσια της λειτουργίας της συμβάσεως τραπεζικής κατάθεσης, καθιερύεται συνήθως μια σχέση διαρκούς και πολλές φορές καθημερινής συνεργασίας μεταξύ των συμβαλλομένων, που δεν περιορίζεται σε μία καταβολή ή ανάληψη του κατατεθειμένου ποσού, αλλά επεκτείνεται σε πολυάριθμες τμηματικές τέτοιες, που προσδιορίζονται εκάστοτε κατά τη βούληση των μερών. Με συμφωνία αυτών, είναι, έτσι, ιδιαίτερα σύνηθες στην τραπεζική πρακτική να πιστώνεται ο λογαριασμός καταθέσεως με το προϊόν επιταγών ή άλλων αξιογράφων, που μεταβιβάζονται νομίμως για το σκοπό αυτό από τον καταθέτη στην τράπεζά του, καθορίζοντας, ταυτόχρονα, το είδος και τον σκοπό της μεταβιβάσεως αλλά και το περιεχόμενο των αμοιβαίων υποχρεώσεων¹⁴⁷³.

Η σύμβαση είσπραξης απαιτήσεων¹⁴⁷⁴ θα μπορούσε κανείς να πει, δίνοντας έναν γενικότερο ορισμό¹⁴⁷⁵, ότι είναι η σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ του δανειστή μιας απαίτησης (πελάτη) και της τράπεζάς του, βάσει της οποίας η τελευταία αναλαμβάνει την υποχρέωση να επιμεληθεί όλων εκείνων των ενεργειών (δικαστικών και

¹⁴⁷² *Χρυσάνθης*, παρατηρήσεις στην ΑΠ 25/1995, ΕπισκεΔ 1996.357.

¹⁴⁷³ ΕφΑθ 6409/1993, ΕΤραξΧρΔ 1994.491.

¹⁴⁷⁴ Ο *Grua* (§ 207) υποστηρίζει ότι, σε αντίθεση με τις πληρωμές, οι εισπράξεις, στις οποίες προβαίνει η τράπεζα δεν απαιτούν ειδική εντολή από τον πελάτη της σε κάθε συναλλαγή, αφού δεν πρόκειται για πράξεις διάθεσης. Είναι αρκετή μία γενική εντολή. Η τράπεζα αποκτά την ικανότητα να δέχεται πληρωμές απλώς με το άνοιγμα ενός λογαριασμού, γεγονός το οποίο σιωπηρά της δίνει τη δυνατότητα αλλά και την υποχρεώνει, ταυτόχρονα, να δέχεται πληρωμές.

¹⁴⁷⁵ *Γεωργακόπουλος*, Εγχειρίδιο εμπορικού δικαίου, Τόμος 2. Οι εμπορικές πράξεις, Τεύχος 2. Συμβάσεις, Γ. Τραπεζικές, 1995 σ. 569 και ο *ίδιος*, Χρηματοπιστωτικό και Τραπεζικό Δίκαιο, 1999, σ. 338.

εξωδίκων), προκειμένου να εισπράξει την απαίτηση του δανειστή – πελάτη της από τον οφειλέτη αυτού – τρίτο¹⁴⁷⁶.

Δεν υπάγεται δηλ. στη σύμβαση είσπραξης αξιών¹⁴⁷⁷:

α. η προεξόφληση απαίτησης¹⁴⁷⁸, η οποία αποτελεί μορφή δανεισμού του ποσού της απαίτησης προς το δανειστή, που συνοδεύεται από εξουσία είσπραξης ή ενεχύραση απαίτησης ή ασφάλεια της τράπεζας.

β. η κατ' αποκοπή αγορά απαίτησης¹⁴⁷⁹, η οποία εννοιολογικά είναι *ασυμβίβαστη* με τη σύμβαση είσπραξης.

Η σύμβαση είσπραξης αξιών διαφέρει από την *πίστωση έναντι εγγράφων*, ή τραπεζική ενέγγυα πίστωση¹⁴⁸⁰. Στην πίστωση έναντι εγγράφων η τράπεζα, κατ' εντολήν του πελάτη της – αγοραστή εμπορευμάτων, αναλαμβάνει αυτοτελώς την υποχρέωση να καταβάλλει σε τρίτο δικαιούχο – πωλητή, ορισμένο χρηματικό ποσό – τίμημα έναντι παραδόσεως σε αυτήν των συμφωνημένων φορτωτικών εγγράφων που αφορούν τα αποστελλόμενα εμπορεύματα, κατά τρόπον ώστε με την καταβολή αυτή να εκπληρώνεται η υποχρέωση του αγοραστή προς τον πωλητή¹⁴⁸¹. Όταν δε η συμφωνία μεταξύ πελάτη και τράπεζας αποτυπώνεται σε γραπτή σύμβαση και τα έγγραφα που παραδίδει ο πρώτος στη δεύτερη είναι φορτωτική ή αποδείξεις αποθηκεύσεως των Γενικών Αποθηκών στο όνομα ή εις διαταγήν της τράπεζας, τότε γίνεται λόγος για την από τα άρθρα 25 επ. του ν.δ. της 17.7.1923 προβλεπόμενη τραπεζική ενέγγυα πίστωση, που δεν είναι παρά μια ιδιαίτερη μορφή σύμβασης

¹⁴⁷⁶ Αντίθετα ο *Χρυσάνθης*, που υποστηρίζει ότι δεν γίνεται λόγος για είσπραξη αξιών, όταν η μεσολαβούσα τράπεζα εισπράττει την απαίτηση για λογαριασμό της, αφού πρώτα την έχει αποκτήσει με εκχώρηση ή οπισθογράφιση του αξιογράφου, αν πρόκειται για απαίτηση αξιογραφική. ΕπισκΕΔ 1996.357.

¹⁴⁷⁷ *Γεωργακόπουλος*, Συμβάσεις, Γ' Τραπεζικές, σελ. 570-571.

¹⁴⁷⁸ Λ.χ. προεξόφληση συναλλαγματικής ή επιταγής. Στην περίπτωση αυτή, γεννιέται αμέσως υποχρέωση της τράπεζας για καταβολή του προεξοφλήματος, η οποία αποτελεί αμέσως (οριστικό) κονδύλιο του σχετικού λογαριασμού, και η τυχόν μη είσπραξη εκ των υστέρων του ποσού του τίτλου δεν συνεπάγεται την εξαφάνιση της εγγεγραμμένης στο λογαριασμό απαίτησης του καταθέτη, αλλά τη δημιουργία νέας αντίθετης κατ' αυτού απαίτησης της τράπεζας, της οποίας η αιτία βρίσκεται είτε μόνο στην από τον ανείσπρακτο τίτλο ενοχή είτε και στη συμφωνία των μερών, ΕφΑθ 3545/1998, ΕΕμπΔ 1999.491, ΕφΑθ 10257/1996, ΔΕΕ 1997.603, ΕφΑθ 6409/1993, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.491.

¹⁴⁷⁹ Λ.χ. πρακτορεία επιχειρηματικών απαιτήσεων (factoring / forfeiting).

¹⁴⁸⁰ Για την πίστωση έναντι εγγράφων βλ. αναλυτικότερα *Ψυχομάνης Σπ.*, Η πίστωση έναντι εγγράφων, 2001, *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001, *Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002, σ. 108, *Βελέντζας*, Τραπεζική διαμεσολάβηση προς εξασφάλιση απαιτήσεων, 2000, ο ίδιος, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1017. Βλ. ακόμη, *Θεμελή Χρ.*, Η αυτονομία της ενέγγυας πίστωσης υπό αμφισβήτηση, Αρμ. 2004.338.

¹⁴⁸¹ Βλ. και τους σχετικούς Ομοιόμορφους Κανόνες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου εκδ. 500 («ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits UCP 500»), όπως ισχύουν από 1-1-1994. Ήδη η αρμόδια Επιτροπή (Οκτώβριος 2005) του ΔΕΕ επεξεργάζεται και ολοκληρώνει την τροποποίησή τους. Για τους ομοιόμορφους κανόνες βλ. αναλυτικότερα στο επόμενο κεφάλαιο.

ανοίγματος πιστώσεως υπέρ τρίτου¹⁴⁸². Η πίστωση έναντι εγγράφων και η τραπεζική ενέγγυος πίστωση διαφέρουν από την σύμβαση είσπραξης αξιών στο βαθμό που επιτελούν τόσο μια πιστωτική όσο και μια εξασφαλιστική λειτουργία, αφού στη θέση του οφειλέτη – αγοραστή υπεισέρχεται η φερέγγυα τράπεζα και ο πωλητής των εμπορευμάτων εξασφαλίζεται έναντι των κινδύνων μη πληρωμής του τιμήματος.

Όσον αφορά την σύμβαση είσπραξης αξιών, σε περίπτωση που αυτή προβλέπει αμοιβή, τότε μπορεί να χαρακτηριστεί είτε ως σύμβαση μίσθωσης υπηρεσιών είτε ως σύμβαση μίσθωσης έργου, αναλόγως με το αν η αμοιβή συναρτάται από την παροχή υπηρεσιών ή από το αποτέλεσμα της είσπραξης. Αν δεν προβλέπεται αμοιβή, τότε θα πρόκειται για σύμβαση εντολής με συνεπαγόμενη την αξίωση της τράπεζας έναντι του πελάτη της για την καταβολή των δαπανών.

Ανάλογα με το ειδικότερο περιεχόμενο της συμφωνίας των μερών, η τράπεζα, προβαίνοντας σε μια είσπραξη ενεργεί είτε στο δικό της όνομα ως παραγγελιοδόχος (ΕμπΝ 90) είτε στο όνομα του πελάτη της ως αντιπρόσωπός του (211 ΑΚ). Η εισπράττουσα τράπεζα είναι δυνατόν να συμφωνήσει με τον πελάτη της – δανειστή της απαίτησης να εμφανίζεται ως εξουσιοδοτημένη να εισπράξει, ως πρόσωπο δεκτικό εξόφλησης (άρ. 417 παρ. 1 ΑΚ) ή ως πληρεξούσιος αυτού, έχοντας, ενδεχομένως, σε αυτή την περίπτωση και τη δυνατότητα να προβεί και σε εξωδικαστικές ενέργειες, προκειμένου να επιτύχει την είσπραξη του οφειλόμενου ποσού (όχληση, έγερση αγωγής, ασφαλιστικά μέτρα κ.ά.).

Στο σημείο αυτό μπορεί να γίνει και η διάκριση ανάμεσα στην *εξουσιοδότηση προς είσπραξη*¹⁴⁸³ και στην πληρεξουσιότητα προς είσπραξη. Ο εξουσιοδοτημένος προς είσπραξη εισπράττει την απαίτηση για λογαριασμό μεν του δανειστή, ενεργεί όμως στο δικό του όνομα. Αντίθετα, ο πληρεξούσιος εισπράττει την απαίτηση στο όνομα του αντιπροσωπευόμενου δανειστή και όχι στο δικό του. Η εξουσιοδότηση προς είσπραξη αποτελεί άτυπη, μονομερή απευθυντέα, αναιτιώδη¹⁴⁸⁴ δικαιοπραξία, ελεύθερα ανακλητή από τον εξουσιοδοτούμενο, εκτός αντιθέτου συμφωνίας. Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μερών αναφορικά με την προς είσπραξη απαίτηση προσδιορίζονται με βάση την μεταξύ τους συμφωνία αλλά και τη νομική

¹⁴⁸² Εφαθ 7470/2003, Δ/νη 2005.606, ΠΠρΛαρ 11/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2004.83, ΑΠ 1150/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.382, ΠΠρΑθ 10544/1997, ΕΕμπΔ 1999.723, ΠΠρΑθ 10862/1995, ΔΕΕ 1006.395, ΜΠρΑθ 23647/1993, ΕΕμπΔ 1994.222.

¹⁴⁸³ Αναλυτικά για την εξουσιοδότηση προς είσπραξη βλ. *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001, σ.385, *Σταθόπουλος*, Γενικό Ενοχικό σ. 618-621 και *Δωρής* σε *Γεωργιάδη/Σταθόπουλο*, άρθρο 239 και *Κρητικός*, σε *Γεωργιάδη – Σταθόπουλο*, άρθρο 455 ΑΚ, αριθ.76. Με την εξουσιοδότηση προς είσπραξη δε μεταβιβάζεται η απαίτηση, απλά, παραχωρείται σε τρίτο η εξουσία για την είσπραξή της.

¹⁴⁸⁴ Ανεξάρτητη από την ύπαρξη και το κύρος της εσωτερικής σχέσης που συνδέει τον εξουσιοδοτούμενο με τον εξουσιοδοτούμενο. Η πιθανή λύση της εσωτερικής σχέσης δεν επιφέρει, έτσι, αυτόματα και την παύση της εξουσίας προς είσπραξη.

φύση της εξουσιοδότησης προς είσπραξη. Κατά τα λοιπά, εφαρμόζονται αναλογικά οι διατάξεις για την πληρεξουσιότητα (216 ΑΚ) και την εκχώρηση (455 ΑΚ).

Η εξουσιοδότηση προς είσπραξη διαφέρει και από την *εκχώρηση προς είσπραξη*¹⁴⁸⁵, στην οποία μεταβιβάζεται στον εκδοχέα όχι μόνο η εξουσία είσπραξής της αλλά ολόκληρη η απαίτηση. Ο εκδοχέας γίνεται μόνος δικαιούχος της εκχωρούμενης απαίτησης¹⁴⁸⁶, έστω και αν οι εξουσίες του περιορίζονται στην διαχείριση και την είσπραξή της. Εισπράττει στο όνομά του την απαίτηση του εκχωρητή, το προϊόν της είσπραξης περιέρχεται αρχικά στη δική του κυριότητα, υποχρεούται δε στη συνέχεια να το μεταβιβάσει στον εκχωρητή, με βάση την ειδικότερη μεταξύ τους συμφωνία.

Γενικότερα, πάντως, γίνεται χρήση θεσμών, όπως η εντολή (713ΑΚ), η πληρεξουσιότητα (211 ΑΚ), η εξουσιοδότηση προς είσπραξη, η εκχώρηση προς είσπραξη, η έκταξη (876ΑΚ) κ.α., ανάλογα με το τρόπο με τον οποίο ικανοποιούνται αποτελεσματικότερα οι συναλλακτικές ανάγκες.

B. Διακρίσεις

Με βάση τον παραπάνω γενικό ορισμό περί εισπράξεως απαιτήσεων μπορεί κανείς, υιοθετώντας διαφορετικά κριτήρια, να κατατάξει τις περιπτώσεις εισπράξεων σε ξεχωριστές κατηγορίες.

Έτσι, γίνεται λόγος για *απλές και σύνθετες εισπράξεις*¹⁴⁸⁷, αναλόγως αν η εισπράττουσα τράπεζα αναλαμβάνει μόνο την υποχρέωση είσπραξης ορισμένου ποσού για λογαριασμό του πελάτη της – δανειστή, ως πράξη καταβολής του οφειλέτη του, ή αν, πέραν της εισπράξεως, αναλαμβάνει και την παράδοση άλλων εμπορικών εγγράφων, όπως π.χ. φορτωτικών.

Οι κυριότερες περιπτώσεις απαιτήσεων που αναλαμβάνει μια τράπεζα να εισπράξει, είναι αξιολογικές απαιτήσεις –συνήθως εμπόρων- λόγω των πλεονεκτημάτων της μείωσης των κινδύνων από τη μεταφορά χρήματος αλλά και της πρακτικής διευκόλυνσεως, που ο τρόπος είσπραξης αυτός παρέχει. Στις περιπτώσεις

¹⁴⁸⁵ Κρητικός, σε Γεωργιάδη – Σταθόπουλο, άρθρο 455, αριθμ. 76, *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001, σ.371 επ.

¹⁴⁸⁶ Αν ο οφειλέτης, μετά την αναγγελία της εκχώρησης, καταβάλλει στον εκχωρητή, δεν απαλλάσσεται από την υποχρέωσή του (αρ 461 ΑΚ).

¹⁴⁸⁷ *Γεωργακόπουλος*, σ. 570.

των *απλών εισπράξεων* ανήκουν, έτσι, τόσο οι εισπράξεις επιταγών όσο και οι εισπράξεις συναλλαγματικών¹⁴⁸⁸ και γραμματίων εις διαταγήν.

Στην πράξη, όμως, και κυρίως στα πλαίσια λειτουργίας του διεθνούς εμπορίου, η είσπραξη της απαίτησης εΐθισται να συναρτάται με την εμφάνιση και παράδοση στον οφειλέτη προσυμφωνημένων εμπορικών εγγράφων, όπως τιμολόγια ή φορτωτικές, έναντι πληρωμής του τιμήματος. Σε ορισμένες, δε, περιπτώσεις συμφωνείται, επιπλέον, ότι η εμφάνιση και παράδοση των εγγράφων θα γίνεται όχι έναντι πληρωμής αλλά έναντι αποδοχής συναλλαγματικής ή άλλως. Εδώ, γίνεται λόγος για *σύνθετες εισπράξεις* ή για εισπράξεις αξιών έναντι εμπορικών εγγράφων, που αναπτύσσονται κυρίως στις διασυνοριακές συναλλαγές, για την ρύθμιση των οποίων καταρτίστηκαν από το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο ομοιόμορφοι κανόνες¹⁴⁸⁹, οι οποίοι και θα εξεταστούν ειδικότερα στο επόμενο κεφάλαιο.

Γ. Η είσπραξη αξιογράφων ειδικότερα

Όπως ήδη αναφέρθηκε, στην είσπραξη αξιών υπό ευρεία έννοια εντάσσεται και η συνηθέστατη στο εσωτερικό εμπόριο οπισθογράφιση υπέρ της τράπεζας αξιογράφων προς το σκοπό είσπραξής τους.

Στην περίπτωση *συναλλαγματικών και γραμματίων εις διαταγήν*, ο κομιστής μπορεί να αναθέσει την είσπραξη είτε στην τράπεζα που ορίζεται στο αξιόγραφο ως κατοικία τρίτου και, ταυτόχρονα, ως τόπος πληρωμής είτε, όμως, και σε άλλη τράπεζα που δεν ορίζεται ως τόπος πληρωμής¹⁴⁹⁰. Εδώ, η υποχρέωση της τράπεζας εξαντλείται με την είσπραξη του αξιογράφου και την πίστωση του ποσού στο λογαριασμό του κομιστή ή, στην αντίθετη περίπτωση της μη είσπραξης, στη σύνταξη διαμαρτυρικού¹⁴⁹¹.

Στην περίπτωση της *επιταγής*¹⁴⁹², η τράπεζα αναλαμβάνει την είσπραξη της απαίτησης του κομιστή της επιταγής, δηλ. την έγκαιρη εμφάνισή της σε γραφείο συμψηφισμού ή στην πληρώτρια τράπεζα, και, αν η πληρώτρια τράπεζα δεν

¹⁴⁸⁸ Εφαθ 2214/2001, ΕΤραξΧρΔ 2002.493.

¹⁴⁸⁹ Ομοιόμορφοι Κανόνες για τις Αξίες (Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο), Εκδ. 522. *Βελέντζας*, Τραπεζικός Κώδικας, 2001, σελ.651.

¹⁴⁹⁰ Η τράπεζα αποκτά τον τίτλο με οπισθογράφιση ή με πράξη του κοινού δικαίου (εκχώρηση, εξουσιοδότηση, πληρεξουσιότητα) ή με μεταβίβαση της λευκά οπισθογραφημένης συναλλαγματικής.

¹⁴⁹¹ *Rives-Lange*, no 276.

¹⁴⁹² Όταν λογαριασμός τραπεζικής κατάθεσης ταμειυτηρίου πιστώνεται με το προϊόν επιταγών, η σχετική πιστωτική εγγραφή, εν αμφιβολία, δεν καθίσταται οριστική πριν την πραγματική είσπραξη των επιταγών, και σε περίπτωση μη είσπραξης, μπορεί να χωρήσει αντίλογισμός, Εφαθ 3545/1998, ΕΕμπΔ 1999.491.

πληρώσει, τη σύνταξη διαμαρτυρικού ή ισοδύναμης βεβαίωσης. Σε αυτήν την περίπτωση, αναλαμβάνει να επιστρέψει τη μη πληρωθείσα επιταγή στον αρχικό κομιστή, προκειμένου να επιδιώξει την είσπραξη του οφειλόμενου ποσού δικαστικά. Αν, αντίθετα, η τράπεζα εισπράξει την επιταγή, υποχρεούται να πιστώσει το εισπραχθέν ποσό στο λογαριασμό του δικαιούχου, για τον οποίο ενήργησε¹⁴⁹³.

Στις περιπτώσεις αυτές γίνεται συνήθως λόγος για οπισθογράφιση του κομιστή της επιταγής στην τράπεζά του με σκοπό την είσπραξή της¹⁴⁹⁴. Από τον τίτλο της επιταγής πρέπει, εν προκειμένω, να προκύπτει ότι ο σκοπός της οπισθογράφισης είναι η παροχή εντολής ή πληρεξουσιότητας στον υπερ ού, που αποβλέπει μόνο στην είσπραξή της. Συνήθως, χρησιμοποιούνται ρήτρες που αναγράφονται στο σώμα του τίτλου, όπως «αξία προς είσπραξη», «αξία εις κάλυψιν», «κατά πληρεξουσιότητα» κ.ά.¹⁴⁹⁵ Η οπισθογράφιση αυτή συνδέει τον οπισθογράφο με την τράπεζά του με τη σχέση της εντολής του κοινού δικαίου και δεν δημιουργεί σχέση από την επιταγή¹⁴⁹⁶. Κύριος του τίτλου και δανειστής της απαίτησης, που ενσωματώνεται στον τίτλο, παραμένει ο οπισθογράφος. Η οπισθογράφιση δεν παρέχει στον υπερου παρά μόνο την εξουσία να ασκήσει τα δικαιώματα που απορρέουν από τον τίτλο στο όνομα και για λογαριασμό του οπισθογράφου, ενεργών ως πληρεξούσιός του.

1. Υποχρεώσεις της τράπεζας απέναντι στον πελάτη της ως εντολοδόχου

α) Υποχρέωση απόδοσης των εισπραχθέντων

Όταν κατόπιν συμφωνίας τράπεζας και πελάτη, ο δεύτερος καταθέτει σε αυτήν χρηματογράφα για να πιστωθεί με το αντίστοιχο χρηματικό ποσό στον ανοιχθέντα μεταξύ τους λογαριασμό καταθέσεως, και προς το σκοπό αυτό, οπισθογραφεί τους τίτλους αυτούς για την είσπραξή τους, συνιστάται ανώμαλη παρακαταθήκη χρημάτων, υπό την αναβλητική αίρεση της είσπραξης από την τράπεζα του χρηματικού ποσού, που παριστούν οι κατατεθέντες τίτλοι. Επομένως, υποχρέωση της τράπεζας να αποδώσει στον καταθέτη την αξία των τίτλων γεννάται, μόνο από την

¹⁴⁹³ Γεωργακόπουλος, σ. 570.

¹⁴⁹⁴ Βλ. άρθρο 23 Ν. 5960/1933.

¹⁴⁹⁵ Κιάντου-Παμπούκη, Δίκαιο αξιογράφων, § 79 Π 2, Μάρκου, Δίκαιο επιταγής, 2002, (άρθρο 23) σ. 227. Βλ. και ΑΠ 280/1997, ΝοΒ 1998, 1233, όπου εικονική πλήρης οπισθογράφιση επιταγής υπέκρυπτε οπισθογράφιση λόγω πληρεξουσιότητας.

¹⁴⁹⁶ Δεν συνεπάγεται και μεταβίβαση της κυριότητας επί του τίτλου ούτε και των εξ' αυτού δικαιωμάτων. ΕφΘεσ 2283/2004, Αρμ. 2004.1560, με παρατ. Μπεχλιβάνη Α., ΕφΑθ 9166/2000, ΕΕμπΔ 2001.289.

είσπραξή τους, οπότε και γίνεται οριστική η γενόμενη κατά την κατάθεση των τίτλων πίστωση του λογαριασμού καταθέσεως του δικαιούχου αυτών, εκτός αν τα μέρη συμφώνησαν ότι η καταχώριση της χρηματικής αξίας των κατατεθειμένων τίτλων σε πίστωση του καταθέτη γίνεται *απαρχής*, οριστικά, πράγμα που σημαίνει ότι η οπισθογράφηση των τίτλων προς την τράπεζα δεν γίνεται με σκοπό την είσπραξη αυτών (λόγω πληρεξουσιότητας) αλλά λόγω προεξοφλήσεως¹⁴⁹⁷.

β) Υποχρέωση συμμόρφωσης προς τις οδηγίες του εντολέα

Οι υποχρεώσεις της εντολοδόχου τράπεζας (υπερ ού η οπισθογράφηση) και του πελάτη – εντολέα της (οπισθογράφου) ρυθμίζονται από το κοινό δίκαιο αλλά και τις κρατούσες συνήθειες σε αυτού του είδους τις τραπεζικές συναλλαγές¹⁴⁹⁸.

Η εντολοδόχος τράπεζα υποχρεούται καταρχήν έναντι του εντολέα της να προβεί σε επακριβή και συνεπή εκτέλεση των οδηγιών του¹⁴⁹⁹, αναφορικά με την είσπραξη και την τύχη του εισπραχθησομένου ποσού και φέρει ευθύνη από την τυχόν μη εκτέλεσή τους. Επιπλέον, υποχρεούται σε λογοδοσία αλλά και σε απόδοση κάθε τι που απέκτησε κατά την εκτέλεση της εντολής.

γ) Υποχρέωση ελέγχου του τίτλου

Στα πλαίσια της υπηρεσίας, την οποία αναλαμβάνει να προσφέρει η τράπεζα στον πελάτη της με την είσπραξη ενός τίτλου, εμπίπτει και η υποχρέωσή της να ελέγχει αν ο τίτλος φέρει όλα τα απαραίτητα κατά το νόμο στοιχεία αλλά και η υποχρέωση να τον ενημερώσει σχετικά σε περίπτωση που θα διαπιστώσει ελλείψεις¹⁵⁰⁰.

Σε περίπτωση οπισθογράφησης επιταγής προς είσπραξη, η σφραγίδα και η υπογραφή του εκπροσώπου της λήπτριας τράπεζας δεν είναι στοιχείο, η έλλειψη του

¹⁴⁹⁷ ΑΠ 4/2000, ΔΕΕ 2000.874, ΕφΘεσ 1868/1999, Αρμ. 2001.809 με παρατ. *Ομπέση Φ*.

¹⁴⁹⁸ Η κατάθεση ανώνυμων χρεωγράφων σε τράπεζα υπέρ τρίτου τον καθιστά δικαιούχο. Όταν, όμως, η ανάληψη από αυτόν γίνεται σε εκτέλεση εντολής, δεν αποκτά κυριότητα, αλλά μόνο την κατοχή τους προς εκτέλεση της εντολής, ΑΠ 46/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.82.

¹⁴⁹⁹ Ευθύνεται η τράπεζα, όταν δια των προστηθέντων υπαλλήλων της, που ενήργησαν αμελώς, δεν παρέτεινε τη διάρκεια του χρόνου λήξης των συναλλαγματικών που της παρέδωσε ο πελάτης της προς είσπραξη, παρά την επιστολή που της απεστάλη, με την οποία γνωστοποιούσε σχετική συμφωνία μεταξύ αυτού και του αποδέκτη. Ευθύνη από μη συμμόρφωση προς τις οδηγίες του εντολέα, ΕφΑθ 2214/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.492.

¹⁵⁰⁰ Βλ. και σχετικό κεφάλαιο περί επιταγής, και *Griva*, § 203

οποίου επάγεται ακυρότητα, ενόψει του ότι δεν έγινε εξόφληση της επιταγής κατά την εμφάνισή της, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στα άρ. 14-16 του Ν. 5960/1933¹⁵⁰¹.

δ) Υποχρέωση εμφάνισης συναλλαγματικής προς αποδοχή

Το ερώτημα, το οποίο τίθεται, είναι αν η τράπεζα, η οποία ανέλαβε να εισπράξει μία συναλλαγματική, υποχρεούται να την εμφανίσει προς αποδοχή¹⁵⁰².

Η ύπαρξη μίας τέτοιας υποχρέωσης, ιδίως όταν η λήξη της συναλλαγματικής είναι μακρινή¹⁵⁰³, δεν είναι βέβαιο ότι μπορεί να υποστηριχθεί.

Πρόκειται, όμως, για κάτι, το οποίο δεν έχει σχέση με την ευθύνη της από την εισπραξη, ως εντολοδόχου¹⁵⁰⁴. Σε κάθε περίπτωση, είναι αμφίβολο κατά πόσο μπορεί να ευθύνεται η τράπεζα, αν δεν υπάρχει ειδική οδηγία από τον εντολέα της¹⁵⁰⁵ για εμφάνιση της συναλλαγματικής προς αποδοχή.

ε) Υποχρέωση εμφάνισης προς πληρωμή εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας

Η εντολή εισπραξης υποχρεώνει την τράπεζα να εμφανίσει τον τίτλο προς πληρωμή στον οφειλέτη. Συνεπώς, θα πρέπει, για λόγους προστασίας των συμφερόντων του πελάτη της, να ενεργήσει χωρίς καθυστέρηση, δηλαδή εντός της προθεσμίας, την οποία προβλέπει ο νόμος¹⁵⁰⁶, προκειμένου να μην προκαλέσει στον πελάτη της ζημία.

Η καθυστερημένη εμφάνιση, πέρα από το γεγονός της απώλειας των κεφαλαίων που οφείλονται στον κομιστή, είναι δυνατό να συνεπάγεται και την απώλεια των σχετικών από τον τίτλο δικαιωμάτων του. Η έκπτωση του κομιστή, λόγω της εκ

¹⁵⁰¹ ΜΠρΘεσ 8473/1998, ΕΤρΑξΧρΔ 1998.750.

¹⁵⁰² Το άρθρο 21 Ν. 5325/1932 προβλέπει δικαίωμα και όχι υποχρέωση του κατόχου να εμφανίσει τη συναλλαγματική προς αποδοχή .

¹⁵⁰³ Θετικά οι *Gavalda / Stoufflet*, Les effets de commerce, no 128.

¹⁵⁰⁴ *Grua*, § 211.

¹⁵⁰⁵ ΑΠ 118/2002, ΔΕΕ 2002.722.

¹⁵⁰⁶ Λ.χ. η σύμφωνα με το άρθρο 29 Ν. 5960/19933 οκταήμερη προθεσμία προς εμφάνιση της τραπεζικής επιταγής. ΕφΑθ 6565/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.115 = ΕΕμπΔ 1995.248 = ΔΕΕ 1995.72, ΕφΘεσ 922/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.393, ΜΠρΘεσ 18245/1995, ΕΤρΑξΧρΔ 1995.628, ΜΠρΘεσ 693/1994, ΕΤρΑξΧρΔ 1994.106.

μέρους της εντολοδόχου τράπεζας βραδείας εμφάνισης και μη σύνταξης του διαμαρτυρικού, δημιουργεί ευθύνη στην τράπεζα¹⁵⁰⁷.

Συνήθως, οι τράπεζες θέτουν στις συμβάσεις με τους πελάτες τους απαλλακτικές ρήτρες¹⁵⁰⁸, μεταξύ των οποίων και για τις περιπτώσεις καθυστέρησης, όσον αφορά την εμφάνιση ενός αξιογράφου¹⁵⁰⁹. Κρίθηκε, ωστόσο, ότι η απαλλακτική ρήτρα, κατ' εφαρμογή του άρθρου 332 ΑΚ περί περιορισμού της ευθύνης της τράπεζας μόνο για βαριά αμέλεια¹⁵¹⁰, είναι άκυρη¹⁵¹¹.

2. Ευθύνη της τράπεζας σε περίπτωση μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεών της.

Από τη στιγμή κατά την οποία η τράπεζα εισπράττει το ποσό και το χρεώνει στο λογαριασμό του πληρωτή, οφείλει άμεσα να το καταβάλει στον εντολέα της - δικαιούχο¹⁵¹².

Στην πράξη συμβαίνει συχνά η τράπεζα, με την παράδοση του τίτλου, να πιστώνει το λογαριασμό του πελάτη της με την αξία της επιταγής με τον όρο ή την επιφύλαξη της πληρωμής της. Αυτό συνεπάγεται ότι ο πελάτης μπορεί μεν προσωρινά να διαθέσει το πιστωθέν ποσό, σε περίπτωση, όμως, που η επιταγή δεν πληρωθεί από την πληρώτρια, η εντεταλμένη με την είσπραξη τράπεζα μπορεί να χρεώσει το λογαριασμό του εντολέα – πελάτη της, με βάση τους κανόνες του κοινού δικαίου αλλά και την ειδικότερη συμφωνία των μερών¹⁵¹³.

Αν η οπισθογράφηση προς είσπραξη έγινε προκειμένου να πιστωθεί ο λογαριασμός καταθέσεως του εντολέα¹⁵¹⁴, η υποχρέωση της τράπεζας προς πίστωση δημιουργείται από την είσπραξη της επιταγής¹⁵¹⁵. Αν ο τελευταίος καταθέσει μια

¹⁵⁰⁷ ΕφΘεσ 710/1989, Αρμ. 1989.773.

¹⁵⁰⁸ *Vasseur / Morin*, τόμ. 2, no 194.

¹⁵⁰⁹ Είναι, ωστόσο, αμφίβολο αν η παρέλευση της νόμιμης προθεσμίας εμφάνισης ενός τίτλου δεν συνιστά από μόνη της βαριά αμέλεια της τράπεζας, *Grua*, § 212.

¹⁵¹⁰ Η εντολοδόχος τράπεζα ευθύνεται, εν αμφιβολία, για κάθε αμέλεια των υπαλλήλων της.

¹⁵¹¹ ΠΠρΑθ 5400/1999, ΔΕΕ 1999, 401.

¹⁵¹² Μετά την είσπραξη, η τράπεζα υποχρεούται σε απόδοση της αξίας, ΑΠ 4/2000, ΔΕΕ 2000.874=ΕΕμπΔ 2000.715.

¹⁵¹³ Στο βαθμό κατά τον οποίο βασίζεται σε μια τέτοια πρακτική, θα ήταν δυνατόν να θεμελιωθεί και ευθύνη της τράπεζας, αν, αντίθετα με ότι συνήθως πράττει, δεν πιστώνει το λογαριασμό του πελάτη της και προκαλείται σε αυτόν ζημία λ.χ. από έκδοση ακάλυπτων επιταγών. *Grua*, § 213.

¹⁵¹⁴ Αυτό συνιστά ανώμαλη παρακαταθήκη χρημάτων υπό την αναβλητική αίρεση της είσπραξής τους, ΑΠ 4/2000, ΔΕΕ 2000.874.

¹⁵¹⁵ ΕφΘεσ 1868/1999, Αρμ. 2001.809, ΕφΑθ 6409/1993, ΕΕμπΔ 1994.214.

επιταγή προς είσπραξη και προβεί σε ανάληψη του ποσού, συνιστάται εν αμφιβολία δάνειο της τράπεζας προς τον πελάτη¹⁵¹⁶.

Αν η τράπεζα δεν εισπράξει την αξία του τίτλου, θα πρέπει να διαμαρτυρηθεί αλλά και να επιστρέψει τον τίτλο στον πελάτη της, τηρώντας τις προθεσμίες, τις οποίες ο νόμος ορίζει σχετικά με την άσκηση των προβλεπομένων δικαιωμάτων.

Η τράπεζα, στην οποία έχει κατατεθεί τίτλος προς είσπραξη, οφείλει χωρίς καθυστέρηση να ειδοποιήσει τον καταθέτη για τη μη πληρωμή. Αν ο καταθέτης αποδείξει ότι υπέστη ζημία από την καθυστέρηση, η τράπεζα οφείλει να την αποκαταστήσει¹⁵¹⁷. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν, μη γνωρίζοντας τη μη πληρωμή μίας επιταγής παραδίδει λ.χ. στον εκδότη της τα εμπορεύματα, τα οποία συμφώνησε να παραδώσει με την πληρωμή της¹⁵¹⁸. Αυτό είναι δυνατό, επίσης, να συμβεί όταν λόγω της καθυστέρησης έχασε τη δυνατότητα να ασκήσει τα νόμιμα δικαιώματά του¹⁵¹⁹. Για την ενημέρωση του πελάτη της, η τράπεζα πρέπει να ενεργήσει εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος, το οποίο προσδιορίζεται από τις εκάστοτε συνθήκες αλλά και από τη βούληση των μερών. Ζημία, επίσης, μπορεί να προκληθεί, όταν από αμέλεια των υπαλλήλων της σφραγίστηκε επιταγή ή συναλλαγματική και δημιουργήθηκε εσφαλμένη εικόνα περί της φερεγγυότητας του πελάτη, και επλήγη η εμπορική του εικόνα με την εγγραφή του στον κατάλογο δυσμενών στοιχείων (black list) του Τειρεσία¹⁵²⁰.

Σε περίπτωση απώλειας της επιταγής, η τράπεζα ευθύνεται σε αποζημίωση λόγω πλημμελούς εκπλήρωσης της σύμβασης, με βάση τις διατάξεις περί εντολής. Από το άρθρο 714 ΑΚ, το οποίο ορίζει ότι ο εντολοδόχος ευθύνεται για κάθε πταίσμα, συνάγεται η υποχρέωση αυτού προς αποκατάσταση κάθε ζημίας, θετικής ή αρνητικής, που προκλήθηκε από υπαιτιότητά του (δόλο ή αμέλεια) στον εντολέα του¹⁵²¹. Δεν αποκλείεται, ακόμη, να συντρέχει παράλληλα και ευθύνη του εντολοδόχου με βάση τις διατάξεις περί αδικοπραξίας (914 ΑΚ).

¹⁵¹⁶ Στην περίπτωση αυτή, και αν ο τίτλος χαθεί, χωρίς να μπορεί να καταλογιστεί υπαιτιότητα στην τράπεζα, ο εντολέας πελάτης της οφείλει να αποδώσει το δάνειο, ΕφΑθ 5843/2000, ΔΕΕ 2001.173.

¹⁵¹⁷ Πταίσμα εκ μέρους της τράπεζας είναι δυνατό να υπάρχει παράλληλα με αυτό του δικαιούχου, το οποίο μπορεί να συνίσταται στο ότι αμέλησε να ενημερωθεί σχετικά με την αξιοπιστία του προσώπου, με το οποίο συναλλάχθηκε. *Grua*, § 211.

¹⁵¹⁸ ΠΠρΘεσ 3677/1983, ΕλλΔνη 1984.1622 = ΕΕμπΔ 1985.268.

¹⁵¹⁹ Η απώλεια του τίτλου από την τράπεζα στέρησε στον κομιστή την δυνατότητα να ασκήσει τα δικαιώματά του κατά των προηγούμενων οπισθογράφων λόγω μη κατοχής του τίτλου. ΑΠ 1449/1998, ΔΕΕ 1999.198.

¹⁵²⁰ ΕφΑθ 2214/2001, ΕΤρΑξΧρΔ 2002.493.

¹⁵²¹ Η εντολοδόχος είναι υποχρεωμένη να διεκπεραιώσει την είσπραξη της επιταγής με ασφάλεια, βάσει της σύμβασης εντολής, και ευθύνεται, αν αυτή απωλεσθεί κατά την αποστολή της στην ανταποκρίτριά της, ΑΠ 555/1999, ΔΕΕ 2000.190 και ΑΠ 1449/1998, ΔΕΕ 1999.198.

Η τράπεζα ευθύνεται, επίσης, όταν, εξαιτίας δικού της πταίσματος, δημιούργησε την πεποίθηση στον καταθέτη ότι η εγγραφή του τίτλου στο λογαριασμό του είναι οριστική.

Πταίσμα της τράπεζας, σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, μπορεί να καταλογισθεί στις ακόλουθες περιπτώσεις:

Κατ' αρχήν, υπάρχει η περίπτωση κατά την οποία η τράπεζα ενεργεί κατά τρόπο *θετικό*, παρέχοντας διαβεβαιώσεις στους καταθέτες ότι δεν διατρέχουν κίνδυνο μη πληρωμής από την κατάθεση των τίτλων. Παρόμοια περίπτωση είναι και όταν η τράπεζα, αντίθετα σε ό,τι συνηθίζει, δεν χρεώνει αμέσως το ποσό της επιταγής στο λογαριασμό του πελάτη χωρίς, ταυτοχρόνως, να τον ενημερώσει, παρασύροντάς τον, έτσι, λανθασμένα να πιστέψει ότι ο λογαριασμός του έχει πιστωθεί δεόντως.

Τέλος, είναι δυνατό να αναγνωρισθεί πταίσμα της τράπεζας, όταν δημιουργείται η πεποίθηση στον πελάτη της ότι το ποσό, το οποίο αντιστοιχεί στην επιταγή του, πιστώθηκε, μετά από ψευδή διαβεβαίωσή της σχετικά με την ύπαρξη διαθέσιμων¹⁵²².

α) Ευθύνη της εντολοδόχου τράπεζας για πταίσμα της ανταποκρίτριας

Στην καθημερινή τραπεζική πρακτική, και ιδιαίτερα στις διεθνείς συναλλαγές, η τράπεζα, η οποία αναλαμβάνει τελικά να προβεί στην είσπραξη, ενεργεί κατόπιν εντολής από μία άλλη συνεργαζόμενη της τράπεζα, στον τόπο, στον οποίο πρέπει να γίνει η πληρωμή. Το ερώτημα το οποίο τίθεται είναι σε ποιο μέτρο η εντολοδόχος τράπεζα ευθύνεται για τα πταίσματα της ανταποκρίτριας τράπεζας.

Ειδικά για τις εισπράξεις αξιών έναντι φορτωτικών εγγράφων, που είναι ο συνηθέστερος τύπος για την ανάδειξη της λειτουργίας της είσπραξης αξιών, ως διαμεσολαβητικής τραπεζικής υπηρεσίας, γίνεται δεκτό ότι τόσο η τράπεζα που αναλαμβάνει την είσπραξη όσο και η ανταποκρίτριά της οφείλουν καταρχήν να ακολουθούν πιστά και αυστηρά τις σχετικές οδηγίες του πελάτη τους – δανειστή, αφού ο ρόλος τους συνίσταται στο να διασφαλίσουν ότι ο αγοραστής – οφειλέτης δεν θα παραλάβει το εμπόρευμα, πριν εκπληρώσει τις σχετικές με το τίμημα συμβατικές υποχρεώσεις του.

Και στην περίπτωση αυτή, ισχύουν, *mutatis mutandis*, όσα αναφέρθηκαν σε προηγούμενο μέρος της παρούσας για το πταίσμα της ανταποκρίτριας τράπεζας στις συμβάσεις γύρου και τραπεζικού εμβάσματος. Με συντομία εδώ θα επισημανθούν μόνο τα ακόλουθα:

¹⁵²² *Grua*, § 217, με παραπομπές στη γαλλική νομολογία.

Οι τράπεζες στο σύνολό τους εκτελούν τις διεθνείς εντολές των πελατών τους πρωτίστως μέσω των υποκαταστημάτων, που διαθέτουν στην αλλοδαπή, και μόνο όταν το δίκτυό τους δεν επαρκεί για να ανταποκριθούν στη διεκπεραίωση της εντολής, δεν διαθέτουν δηλ. υποκατάστημα στον τόπο εκτέλεσης της εντολής, προσφεύγουν στην χρήση ανταποκρίτριας τράπεζας. Η τράπεζα, επομένως, που χρησιμοποιεί μια άλλη συνεργαζόμενη για την εκτέλεση της εντολής, αποβλέπει μόνο στην παροχή του ανατεθέντος σε αυτήν έργου και στην επίτευξη του αποτελέσματος που επιδιώκει ο πελάτης, που δεν είναι άλλο από την είσπραξη της απαίτησής του¹⁵²³. Υπό την έννοια αυτή, είναι ορθότερο να γίνει δεκτό ότι ευθύνεται όχι μόνο για το δικό της πταίσμα αλλά και για το πταίσμα της ανταποκρίτριας.

Το κατά πόσο, περαιτέρω, η ανταποκρίτρια ενεργεί ως βοηθός εκπλήρωσης της παροχής βάσει του άρθρου 334 ΑΚ ή ως υποκατάστατος βάσει των διατάξεων περί εντολής είναι κάτι που δεν βρίσκει σύμφωνη τη θεωρία και τη νομολογία¹⁵²⁴. Η εκπεφρασμένη από την νομολογία¹⁵²⁵ άποψη ότι πρόκειται για υποκατάστατο αντικρούεται από τη θεωρία¹⁵²⁶ για δύο κυρίως λόγους : α) ο άμισθος χαρακτήρας της εντολής του ΑΚ αποκλείει τη δυνατότητα εφαρμογής του 716 παρ. 2 ΑΚ στις τραπεζικές συμβάσεις, που κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η αμοιβή και β) στην περίπτωση του υποκατάστατου ανατίθεται πέρα από την εκτέλεση του έργου, η ίδια η διεύθυνση και η εποπτεία του κατά τέτοιο τρόπο, που ο αρχικός κύριος να αποξενώνεται από αυτήν. Αυτό δεν φαίνεται, όμως, να συμβαίνει στις περιπτώσεις χρησιμοποίησης από την εντολοδόχο μιας ανταποκρίτριας τράπεζας, αφού ο νομικός δεσμός που δημιουργείται ανάμεσά τους έχει το ίδιο περιεχόμενο με αυτόν ανάμεσα στην εντολοδόχο και τον πελάτη της, με αποτέλεσμα τη διεύθυνση και την εποπτεία της εκτέλεσης της εντολής να τη διατηρεί η αρχική τράπεζα, ως αρχικός κύριος της υποθέσεως και η ανταποκρίτρια αυτής να ενεργεί ως βοηθός εκπλήρωσής της.

¹⁵²³ Δεν αρκεί μόνο η επιμελής διαβίβαση της εντολής και των οδηγιών του πελάτη και η επιλογή μιας φερέγγυας και αξιόπιστης ανταποκρίτριας για να απαλλαγεί από την ευθύνη της.

¹⁵²⁴ Μεγάλη σημασία έχει η υιοθέτηση της μιας ή της άλλης άποψης, ειδικά όσον αφορά τις έννομες συνέπειες από τη δυνατότητα απαλλαγής της εντολοδόχου τράπεζας από την ευθύνη για το πταίσμα της ανταποκρίτριας.

¹⁵²⁵ Για υποκατάστατο κάνει λόγο τόσο η ΑΠ 723/1995, ΔΕΕ 1996.68, που δέχεται το δικαίωμα του εντολέα να στραφεί κατά της ανταποκρίτριας για κακή εκτέλεση της σύμβασης βάσει του άρθρου 716 ΑΚ όσο και η ΑΠ (ολομ) 25/1995, ΕπισκεΔ 1996.354, που δέχτηκε τη χρήση από την εντολοδόχο ανταποκρίτριας τράπεζας ως υποκατάστατου, για την εκλογή του οποίου η πρώτη δεν έχει ευθύνη. Βλ. και ΕφΑθ 3591/1987, ΕλλΔ 1988.

¹⁵²⁶ Χρυσάνθης, παρατηρήσεις στην ΑΠ 25/1995, ΕπισκεΔ 1996.357 και Ψυχομάνης, σχόλιο στην ΕφΠερ 716/1993, ΕπισκεΔ 1995.802.

**Π. Η ΕΝΤΟΛΗ ΕΙΣΠΡΑΞΗΣ ΑΞΙΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ
ΟΜΟΙΟΜΟΡΦΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ (ΕΚΔ. 522)**

A. Εισαγωγικά

Όπως ήδη έγινε λόγος παραπάνω, το κύριο πεδίο εφαρμογής της σύμβασης είσπραξης αξιών¹⁵²⁷ αναπτύσσεται στο διεθνές εμπόριο και στις διασυνοριακές συναλλαγές¹⁵²⁸.

Στις διεθνείς συναλλαγές τα μέρη συμφωνούν συνήθως το τίμημα της πώλησης να καταβάλλεται έναντι εγγράφων¹⁵²⁹, δηλαδή στον τόπο και στο χρόνο που ο πωλητής παραδίδει στον αγοραστή τα φορτωτικά ή άλλα έγγραφα. Όταν ο πωλητής διατηρεί στον τόπο του αγοραστή υποκατάστημα, θυγατρική εταιρία ή αντιπρόσωπο, η διαβίβαση των εγγράφων γίνεται από αυτούς. Αν, όμως, αυτό δεν είναι εφικτό, ο πωλητής καταφεύγει στην διαμεσολάβηση των διεθνών τραπεζών, που αναλαμβάνουν, για το λόγο αυτό, την υποχρέωση να εισπράξουν για λογαριασμό του το τίμημα, παραδίδοντας, ταυτόχρονα, τα απαραίτητα έγγραφα στον πληρωτή - αγοραστή. Και αν αυτές δεν διατηρούν υποκατάστημα στον τόπο του αγοραστή, διεκπεραιώνουν την εντολή του πελάτη τους μέσω ανταποκριτριών τραπεζών¹⁵³⁰. Βασικός σκοπός είναι η εν γένει ταχεία διεκπεραίωση των διεθνών συναλλαγών με την αξιοποίηση της δεδομένης φερεγγυότητας και αξιοπιστίας των τραπεζών που μεσολαβούν.

Έτσι, η σύμβαση είσπραξης αξιών λαμβάνει το ακόλουθο περιεχόμενο : ο εντολέας (εξαγωγέας – πωλητής) δίνει εντολή στην τράπεζά του να εισπράξει το οφειλόμενο από τον οφειλέτη του (εισαγωγέα – αγοραστή) ποσό (τίμημα) και να του το αποδώσει, ήδη με την παράδοση από την τράπεζα στον αγοραστή των φορτωτικών

¹⁵²⁷ Γεωργακόπουλος, Συμβάσεις, Γ' Τραπεζικές, σελ. 569, Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002, σελ. 108, Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1017, Χρυσάνθης, ΕπισκΕΔ 1996.357.

¹⁵²⁸ ΑΠ 118/2002, ΔΕΕ 2002.722. όπου εξετάζεται εντολή πωλήτριας εμπορευμάτων από το Βέλγιο, σε τράπεζα να μεριμνήσει για την αποδοχή συναλλαγματικής εκδόσεώς της από την αγοράστρια εταιρία από την Ελλάδα και να της παραδώσει τα παραστατικά έγγραφα για την παραλαβή των εμπορευμάτων.

¹⁵²⁹ Συνήθως, αλλά όχι υποχρεωτικά, η πληρωμή από τον τρίτο γίνεται έναντι της εμφάνισης και παράδοσης εμπορικών εγγράφων. ΑΠ 723/1995, ΕΕμπΔ 1996.48 = ΔΕΕ 1996.68.

¹⁵³⁰ ΑΠ 25/1995, ΕπισκΕΔ 1996.354, ΑΠ 723/1995, ΔΕΕ 1996.68, για την ευθύνη από πταίσμα ανταποκρίτριας τράπεζας.

και λοιπών εγγράφων που συνοδεύουν το εμπόρευμα¹⁵³¹. Με τον τρόπο αυτό δηλ. ο αγοραστής υποχρεώνεται σε προεκπλήρωση, δηλαδή σε εκπλήρωση της υποχρέωσης καταβολής του τιμήματος, πριν από την παράδοση σε αυτόν των εμπορευμάτων.

Ανάλογα με το περιεχόμενο της συμφωνίας των μερών, η τράπεζα είναι δυνατό να ενεργεί είτε στο όνομά της ως *παραγγελιοδόχος* (άρθρο 90 ΕΝ), είτε στο όνομα του πελάτη της ως *αντιπρόσωπος* (άρθρο 211 ΑΚ)¹⁵³².

Η ανάγκη εφαρμογής ενιαίου θεσμικού πλαισίου στις διεθνείς συναλλαγές οδήγησε στην κατάρτιση από το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο (International Chamber of Commerce - ICC) των ομώνυμων ομοιόμορφων κανόνων (Ομοιόμορφοι Κανόνες για τις Αξίες -Uniform Rules for Collections) (ΟΚΑ).

Πριν την ανάλυση των εν λόγω Κανόνων για τις Αξίες, κρίνεται στο σημείο αυτό σκόπιμο να γίνει μια σύντομη αναφορά στο θεσμό και τη λειτουργία των Ομοιόμορφων Κανόνων γενικότερα, προκειμένου να αξιολογηθεί στη συνέχεια τόσο το περιεχόμενό τους όσο και η έκταση εφαρμογής τους.

Β. Γενικά για τους Ομοιόμορφους Κανόνες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου

1. Το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο και η δημιουργία Ομοιόμορφων Κανόνων.

Το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο αποτελεί έναν ιδιωτικό (μη κυβερνητικό) οργανισμό που ιδρύθηκε το 1919 από επιχειρήσεις και συνδέσμους επιχειρήσεων¹⁵³³, με πρωταρχικό σκοπό την προώθηση του διεθνούς εμπορίου και των επενδύσεων, την δημιουργία ιδανικών συνθηκών για την παγκόσμια ανάπτυξη των επιχειρήσεων και με απώτερο στόχο τη βελτίωση του επιπέδου ζωής παγκοσμίως¹⁵³⁴. Στα πλαίσια των στόχων αυτών εκδίδει συστάσεις και διατυπώνει κανόνες για την διευκόλυνση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών με τη χάραξη κατευθυντήριων γραμμών για τους συμβαλλόμενους (εισαγωγείς και εξαγωγείς), προσπαθώντας να καταγράψει τις

¹⁵³¹ Ρόκας Ν., Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002, σ. 108.

¹⁵³² Αναλυτικότερη προσέγγιση επιχειρήθηκε ανωτέρω, με παραπομπές σε Γεωργακόπουλο, Συμβάσεις, Γ' Τραπεζικές, σελ. 570, Ρόκα Ν., Στοιχεία τραπεζικού δικαίου, σελ. 108, Χρυσάνθη, ΕπισκεΔ 1996.358.

¹⁵³³ Ως μέλη της αριθμεί χιλιάδες επιχειρήσεις από περίπου 130 χώρες.

¹⁵³⁴ ICC Strategic Priorities for 2004, όπως εγκρίθηκαν από το Διοικητικό Συμβούλιο του ΔΕΕ στις 4 Δεκεμβρίου 2004.

διεθνώς χρησιμοποιούμενες τεχνικές και να εισάγει μια ενιαία ορολογία που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες της ταχύτητας και της ασφάλειας των συναλλαγών.

Κεντρικό όργανο στην διαδικασία παραγωγής των ΟΚΣ είναι η Επιτροπή για την Τραπεζική Τεχνική και Πρακτική (ή αλλιώς Τραπεζική Επιτροπή¹⁵³⁵), η οποία απαρτίζεται σχεδόν αποκλειστικά από εκπροσώπους του τραπεζικού κόσμου και συνεδριάζει δυο φορές το χρόνο στο Παρίσι, προκειμένου να επεξεργαστεί νέους ομοιόμορφους κανόνες, να αναθεωρήσει παλαιότερους και να προωθήσει το έργο της σε συνεργασία και με άλλους παγκόσμιους ή και εθνικούς οικονομικούς οργανισμούς. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, η Τραπεζική Επιτροπή γίνεται δέκτης προβλημάτων, απόψεων, εισηγήσεων και ερωτημάτων που απασχολούν το διεθνή επιχειρηματικό και τραπεζικό κόσμο. Κατόπιν, μέσα από μακρόχρονες διαβουλεύσεις και συζητήσεις, επεξεργάζεται τις σχετικές ρυθμίσεις¹⁵³⁶, προσπαθώντας πάντοτε να επιτύχει το μέγιστο βαθμό συναίνεσης που είναι απαραίτητος για την εξασφάλιση της αποδοχής και εφαρμογής των μέτρων και των κανόνων που θα υιοθετήσει.

Μετά τη δημοσίευση των Κανόνων (ή των σχετικών Αναθεωρήσεων) από το ΔΕΕ, καλούνται οι εθνικές ενώσεις Τραπεζών ή οι τράπεζες σε ατομική βάση (σε χώρες, όπου δεν έχουν συσταθεί ενώσεις) να γνωστοποιήσουν, με έγγραφη αναγγελία τους προς το ΔΕΕ, την πρόθεσή τους να εφαρμόσουν τους ΟΚΣ. Κατόπιν τούτου, συντάσσεται, κατά περιόδους, από την αρμόδια Επιτροπή κατάλογος των ενώσεων τραπεζών και των τραπεζών που έχουν προσχωρήσει στους ΟΚΣ, με σκοπό την ενημέρωση και πληροφόρηση της διεθνούς επιχειρηματικής κοινότητας.

Ο συνηθέστερος τρόπος εισαγωγής των ΟΚΣ στις ατομικές συμβάσεις είναι η ρητή ενσωμάτωση¹⁵³⁷ αυτών στο κείμενο της συμφωνίας των μερών με την προσθήκη ειδικής αναφοράς σε αυτούς μέσα στο κείμενο. Αυτό, άλλωστε, απαιτούν και οι συντάκτες των ΟΚΣ, όταν υπογραμμίζουν¹⁵³⁸ ότι οι κανόνες εφαρμόζονται, εφόσον ενσωματώνονται στη σύμβαση και αντλούν την ισχύ τους μόνο ως μέρος αυτής, εκτός αν κάτι διαφορετικό συμφωνήθηκε ρητά από τα συμβαλλόμενα μέρη.

¹⁵³⁵ Σε εθνικό επίπεδο δρα δια μέσου εθνικών επιτροπών, που υποστηρίζουν τη δράση του σε τοπικό επίπεδο. Με το ν.δ. 31 Δεκ. 1925/12 Ιουν.1926 ιδρύθηκε «Εθνική Ελληνική Επιτροπή Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου» με μέλη της τα ελληνικά επιμελητήρια και επιχειρήσεις. Βλ. *Περάκης*, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 1999, §25 αρ.18.

¹⁵³⁶ Λεπτομέρειες για τα διαδικαστικά της παραγωγής των ΟΚΣ βλ. στον *Αιγυπτιάδη Απ.*, Ομοιόμορφοι Κανόνες και Συνήθειες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου για τις Ενέγγυες Πιστώσεις, 2001.

¹⁵³⁷ Για την περίπτωση που τα μέρη παρέλειψαν να αναγράψουν στη μεταξύ τους σύμβαση τη ρήτρα ενσωμάτωσης των ΟΚΣ, ή εξαίρεσαν ρητά –συνολικά ή μερικά– την εφαρμογή τους βλ. *Αιγυπτιάδη Απ.*, Ομοιόμορφοι Κανόνες και Συνήθειες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου για τις Ενέγγυες Πιστώσεις, 2001.

¹⁵³⁸ Βλ. ενδεικτικά, άρθρο 1 των ΟΚΣ 500 (για τις ενέγγυες πιστώσεις) και άρθρο 1 των ΟΚΣ 522 (για την είσπραξη αξιών).

2. Νομική φύση των ΟΚΣ

Σχετικά με τη νομική φύση αυτών των κανόνων (Ομοιόμορφοι Κανόνες και Συνήθειες –ΟΚΣ) δεν υπάρχει ομοφωνία στην επιστήμη.

Έτσι, υποστηρίζεται¹⁵³⁹ ότι:

- αποτελούν *θετικό ή εθιμικό δίκαιο*¹⁵⁴⁰, με διεθνή ομοιόμορφο χαρακτήρα¹⁵⁴¹. Υποστηρίζεται δηλ. ότι οι ΟΚΣ αποτελούν πρωτογενείς ουσιαστικούς κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της λεγόμενης *lex mercatoria*, ενός δηλ. συνόλου κανόνων που αναπτύσσεται εκτός των ορίων των εθνικών δικαίων και διέπει τις διεθνείς συναλλαγές. Κατ' άλλη άποψη, οι ΟΚΣ συνιστούν εθιμικό δίκαιο¹⁵⁴² ή εμπορικές συνήθειες, στο βαθμό που εφαρμόζονται σε παγκόσμιο επίπεδο με μακρά διάρκεια και ομοιόμορφα και ρυθμίζουν καθοριστικά το περιεχόμενο και τη λειτουργία των συμβάσεων που προβλέπουν.

- αποτελούν *γενικούς όρους*¹⁵⁴³ *συναλλαγών*, οι οποίοι εφαρμόζονται κατά την ερμηνεία της σύμβασης¹⁵⁴⁴, σύμφωνα με τα άρθρα 200 και 288 ΑΚ, η ενσωμάτωση των οποίων στη σύμβαση των μερών απαιτεί ρητή¹⁵⁴⁵ παραπομπή σε αυτούς. (κρατούσα στη νομολογία άποψη)¹⁵⁴⁶. Σιωπηρή παραπομπή είναι δυνατόν να γίνει

¹⁵³⁹ Για τις απόψεις και την κριτική θεώρηση αυτών βλ. αναλυτικά *Ψυχομάνη Σ.*, Η πίστωση έναντι εγγράφων, 2001, σελ. 96-105 με παράθεση της σχετικής βιβλιογραφίας για το θέμα, *ο ίδιος*, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, 2002, σελ.105-113.

¹⁵⁴⁰ Οι ΟΚΑ αποδίδουν εθιμική τραπεζική πρακτική, σύμφωνα με την ΠΠρΑθ 10544/1997, ΕΕμπΔ 1999.723.

¹⁵⁴¹ Παρόλη τη διεθνή συμπεριφορά των πιστωτικών ιδρυμάτων προς τους Ομοιόμορφους Κανόνες για τις Αξίες (ΟΚΑ), είναι βέβαιο ότι δεν θεσπίζουν κανόνες δικαίου, αφού, *άλλωστε* το ΔΕΕ δεν διαθέτει καμία νομοθετική αρμοδιότητα. Βλ. σχετικά *Canaris*, *Bankvertragsrecht*, αρ. 365, *Rodière / Rives - Lange*, *Droit bancaire*, νέα έκδ., 1994, αρ. 352, *Schönle*, σελ. 104, για τους ΟΚΣ.

¹⁵⁴² Βλ. ΠΠρΠερ 1530/1996, ΔΕΕ 1997.304, που δέχθηκε ότι οι Ομοιόμορφοι Κανόνες για την ερμηνεία των Εμπορικών Όρων (INCOTERMS) γίνονται αντικείμενο ερμηνείας κατά τρόπο ομοιόμορφο και αντικειμενικό, σαν να πρόκειται για κανόνες δικαίου.

¹⁵⁴³ Για γενικούς επαγγελματικούς όρους γίνεται λόγος στην ΕφΑθ 6953/1955 ΝοΒ 1996.651.

¹⁵⁴⁴ Άστοχη χαρακτηρίζει τη διατύπωση ο *Χρυσάνθης*, Παρατηρήσεις στην ΠΠρΚαβ 220/1997, ΕπισκΕΔ 1999.606. Ορθότερο είναι ότι οι Κανόνες ερμηνεύονται εν όψει και των ΑΚ 200, 288, όπως κάθε συμβατική ρήτρα, και όχι ότι τα εν λόγω άρθρα εφαρμόζονται οπωσδήποτε στην ερμηνεία της σύμβασης στην αναζήτηση του αληθινού περιεχομένου της.

¹⁵⁴⁵ Περίπτωση αποκλειστικής εφαρμογής των ΟΚΣ, κατόπιν ρητής αναφοράς σε αυτούς στην επίδικη σύμβαση βλ. στην ΕφΘεσ 2453/1997, ΔΕΕ 1997.555.

¹⁵⁴⁶ Βλ. Εφ Αθ 7470/2003, Δ/νη 2005.606, ΑΠ 1160/1998, ΕΕμπΔ 2000.304=ΔΕΕ 1999.424, ΕφΘεσ 2453/1997, ΔΕΕ 1997.555, ΜΠρΑθ 2364/1993, ΕΕμπΔ 1994. 223, ΠΠρΑθ 8668/1990, Αρμ. 1991.465, ΑΠ 476/1990, Δ/νη 32.1990.118, ΕφΑθ 2396/1989, ΕΕμπΔ 1989.210, ΕφΘεσ 2541/1983, ΕΕμπΔ 1985.630.

δεκτή¹⁵⁴⁷, υπό την έννοια της εμπορικής συνήθειας, όταν πρόκειται για μια συνήθη συμβατική σχέση ενός εμπόρου με μια τράπεζα που έχει αποδεχθεί και εφαρμόζει πάντα τους ΟΚΣ, με την πρόσθετη, όμως, προϋπόθεση να γνωρίζει ή τουλάχιστον να έχει τη δυνατότητα να γνωρίζει ο έμπορος το περιεχόμενό τους και να μην υπόκειται η συμβατική αυτή σχέση σε συστατικό νόμιμο τύπο¹⁵⁴⁸. Η ερμηνεία τους γίνεται με βάση τους εφαρμοστέους κανόνες του εθνικού δικαίου. Η δε νομιμότητά τους ελέγχεται βάσει των γενικών διατάξεων των άρθρων 178, 179, 281, 288 ΑΚ, ειδικότερα δε, οι ΓΟΣ ελέγχονται δικαστικά για τη συμφωνία τους με το Ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών.

- αποτελούν γενικούς όρους συναλλαγών χωρίς να αποκλείεται να αποδίδουν, μερικώς τουλάχιστο, και διεθνές εμπορικό έθιμο¹⁵⁴⁹.

Ορθότερη φαίνεται η άποψη να θεωρηθούν ως προτάσεις διάπλασης και καθιέρωσης μιας ενιαίας διεθνούς πρακτικής, καθώς ούτε δίκαιο θέτουν, αφού δεν προέρχονται από νομοθετικό όργανο, ούτε και έθιμο καταγράφουν, λόγω έλλειψης του στοιχείου της μακρόχρονης και ομοιόμορφης πρακτικής, αλλά και της “*opinio iuris*”¹⁵⁵⁰. Υπάρχει, βέβαια, η δυνατότητα, συγκεκριμένες διατάξεις των ΟΚΣ να αποτελούν ήδη ή να αναδειχθούν σε εμπορικές συνήθειες εν όλω ή εν μέρει. Πρόκειται δηλ. για παγιωμένες συνήθειες, οι οποίες αν και δεν προάγονται σε κανόνα δικαίου (έθιμο), καθόσον η συμμόρφωσή των εμπλεκόμενων μερών προς αυτές δεν γίνεται με τη συνείδηση της αναγκαιότητάς τους ως τέτοιων (*opinio juris*), χρησιμεύουν, ωστόσο, για την ερμηνεία ή συμπλήρωση των σχετικών δικαιοπραξιών, αφού οι συναλλασσόμενοι εντός του κύκλου, όπου η συνήθεια έχει επικρατήσει, λογίζονται ότι τη γνωρίζουν και την αποδέχονται, εκτός αν έχουν εκφραστεί σαφώς

¹⁵⁴⁷ Η απόφαση ΑΠ 1160/1998, ο.π., έκρινε ότι απαιτείται ρητή παραπομπή σε αυτούς, αντικαθιστώντας με τον τρόπο αυτό το «ιδίως» («οι ΟΚΣ αποτελούν ΓΟΣ και εφαρμόζονται κατά την ερμηνεία των συμβάσεων, ιδίως (ή ιδιαίτερα μάλιστα) όταν τα συμβαλλόμενα μέρη παραπέμπουν ρητά σε αυτούς»), στο οποίο αναφέρονταν προηγούμενες δικαστικές αποφάσεις, αποκλείοντας, έτσι, τη σιωπηρή παραπομπή. Βλ. και *Φλάμπουρας Δ.* Οι κανόνες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου για τη Διεθνή Εμπορική Πώληση, ΔΕΕ 2000.260. Έτσι και ο *Χρυσάνθης*, παρατηρήσεις στην ΠΠρΘεσ 10862/1995, ΔΕΕ 1996.395, όπου επισημαίνει, περαιτέρω, την ανάγκη για ρητή παραπομπή σε συγκεκριμένη έκδοση των Κανόνων, λόγω των πολλών κειμένων που προκύπτουν από τη συνεχή αναθεωρήσή τους.

¹⁵⁴⁸ *Ψυχομάνη Σ.*, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, 2002, σελ.111.

¹⁵⁴⁹ *Canaris*, αρ. 927, για τους ΟΚΣ. Κάποιες από τις διατάξεις, όπως π.χ. τα άρθ.3 και 4 ΟΚΣ 500 (για την αυτονομία της ενέγγυας πίστωσης και την ευθύνη της τράπεζας για έλεγχο των εγγράφων στην όψη τους), καταγράφουν πράγματι διεθνές εμπορικό έθιμο, αφού ακόμα και αν τα μέρη δεν παραπέμπουν ρητά στους Κανόνες, η ουσιαστική ρύθμιση των διατάξεων αυτών βρίσκει εφαρμογή. *Χρυσάνθης*, ο.π. σελ.607.

¹⁵⁵⁰ Αυτό αποδεικνύεται από τις συνεχείς τροποποιήσεις και αναθεωρήσεις που υφίστανται, αλλά από τη γενικευμένη μη αποδοχή τους ως κανόνες εθνικού δικαίου τόσο από την επιστήμη όσο και από τα συμβαλλόμενα μέρη. *Ψυχομάνης*, ο.π. σ.100, ο ίδιος, *Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο τραπεζικών συμβάσεων*, 2001, σ. 18-19.

περί του αντιθέτου¹⁵⁵¹. Η άποψη ότι οι Κανόνες φέρουν το χαρακτήρα των εμπορικών συνηθειών δεν μπορεί, ωστόσο, επ' ουδενί να καλύψει το σύνολο των διατάξεων των ΟΚΣ¹⁵⁵². Ορθώς, επομένως, γίνεται ευρύτερα αποδεκτό ότι πρόκειται για γενικούς όρους συναλλαγών (ΓΟΣ), με την έννοια ότι αυτοί συνιστούν συμβατικές ρήτρες που στηρίζονται στη βούληση των μερών και εφαρμόζονται στις μεταξύ τους σχέσεις, όταν τα μέρη τους έχουν καταστήσει περιεχόμενο της μεταξύ τους σύμβασης¹⁵⁵³.

3. Γενικά χαρακτηριστικά των ΟΚΣ. Είδη των κανόνων

Τα κείμενα των ΟΚΣ συντάχθηκαν με σκοπό να ρυθμίσουν με κατά το δυνατό πιο λεπτομερή τρόπο τα θέματα που ανακύπτουν από τις ρυθμιζόμενες σε αυτά συμβάσεις. Οι προθέσεις των συντακτών είναι σαφείς. Να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τα συνήθη πρακτικά προβλήματα που ανακύπτουν στις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές, αλλά και να επιτύχουν μια αναλυτική ορολογική και συντακτική ομοιομορφία, τέτοια που να αποκλείεται στο ελάχιστο η ανάγκη προσφυγής σε εξωτερικές πηγές για την ερμηνεία και εφαρμογή τους.

Λόγω της παγκοσμίας και διαρκώς αυξανόμενης χρήσης των ρυθμιζόμενων συμβάσεων και της πολυπλοκότητας των σχέσεων που τις διέπουν, οι ΟΚΣ έχουν ποικίλο περιεχόμενο.

Έτσι, κατά κανόνα, περιέχουν άρθρα που χαρακτηρίζονται ως *κατευθυντήριες ή καθοδηγητικές* διατάξεις, οι οποίες λειτουργούν ρυθμιστικά στις σχέσεις των συμβαλλομένων και άρθρα που έχουν το χαρακτήρα *ερμηνευτικών* διατάξεων, που είτε διασαφηνίζουν τις πρώτες είτε εισάγουν λεπτομερείς ορισμούς εννοιών προς άρση πιθανών ερμηνευτικών δυσχερειών. Οι κατευθυντήριες διατάξεις μπορεί να έχουν, περαιτέρω, χαρακτήρα επιτακτικό («πρέπει», «είναι υποχρεωμένη», «οφείλει»), αποτρεπτικό («δεν θα πρέπει») ή, τέλος, επικουρικό, όταν δίνεται προτεραιότητα στη βούληση των μερών («εκτός αν ορίζεται διαφορετικά»). Εκτός από αυτές, σημαντικό τμήμα στο κείμενο των ΟΚΣ καταλαμβάνουν και οι διατάξεις που ιδρύουν δικαιώματα και υποχρεώσεις για τα συμβαλλόμενα μέρη καθώς και αυτές που ρυθμίζουν θέματα ευθύνης και, συνήθως, προβλέπουν περιορισμό ή απαλλαγή της ευθύνης των τραπεζών.

¹⁵⁵¹ ΑΠ 1510/2003 (αδημ).

¹⁵⁵² *Ψυχομάνης Σ.*, Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, 2002, σελ.109.

¹⁵⁵³ Οι ομοιόμορφοι κανόνες του ΔΕΕ αποτελούν γενικούς όρους συναλλαγών και εφαρμόζονται ως κατευθυντήριες αρχές κατά την ερμηνεία και εκτέλεση των σχετικών συμβάσεων, ΠΠρΑθ 6025/1994, ΝΟΔ 1995.136.

Γ. Ειδικά οι Ομοιόμορφοι Κανόνες για τις Αξίες - ΟΚΑ (Εκδ. 522)¹⁵⁵⁴

Οι κανόνες για την είσπραξη αξιών ειδικότερα (ΟΚΑ- Έκδοση 522)¹⁵⁵⁵, εκδόθηκαν αρχικά το 1956 και αναθεωρήθηκαν από την Τραπεζική Επιτροπή του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου το 1967, 1978 και το 1995¹⁵⁵⁶ και έχουν γίνει δεκτοί και από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών.

1. Πεδίο εφαρμογής

Το πεδίο εφαρμογής των ΟΚΑ προσδιορίζεται στο πρώτο τους άρθρο, σύμφωνα με το οποίο (άρθρο 1Α), «εφόσον αυτοί οι κανόνες ενσωματώνονται στο κείμενο της «εντολής είσπραξης», είναι δεσμευτικοί για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, εκτός αν κάτι διαφορετικό συμφωνήθηκε ρητά, ή αν αντιτίθεται στις διατάξεις μιας εθνικής, πολιτειακής ή τοπικής νομοθεσίας ή/και κανονισμού, προς τις οποίες δεν μπορούν να αντιβαίνουν». Σύμφωνα δε και με την κρατούσα άποψη περί της νομικής φύσης των ΟΚΣ και της νομικής ισχύος τους ως ΓΟΣ, όταν υπάρχει ρητή παραπομπή σε αυτούς, η δεσμευτικότητα που προβλέπεται είναι, τουλάχιστον, αυτονόητη για τα συμβαλλόμενα μέρη (τράπεζα-εντολέα)¹⁵⁵⁷. Η απαίτηση για ενσωμάτωση που προβλέπει το άρθρο αυτό δείχνει, έτσι, να ευθυγραμμίζεται απόλυτα με την κρατούσα διεθνώς άποψη για την νομική τους ισχύ, χάνει, όμως, την αξία της, όταν υπάρχει αντίθετη συμβατική πρόβλεψη.

2. Ορισμοί

Σύμφωνα με το άρθρο 2 των ΟΚΑ:

Αξία θεωρείται η διαχείριση από τις τράπεζες εγγράφων, σύμφωνα με τις οδηγίες, τις οποίες έλαβαν, με σκοπό:

¹⁵⁵⁴ Για τους ΟΚΑ έκδ.522 αναλυτικότερα στις εκδόσεις από το ΔΕΕ, “The Official ICC Guide to Collection Operations-A practical approach to the new ICC Uniform Rules for Collections”, *Lakshman Y. Wickremaratne*, “ICC Guide to Collection Operations for the URC 522”, ICC Publication No 561.

¹⁵⁵⁵ Βλ. και *Στεφανίδη Γ.*, Ομοιόμορφοι Κανόνες Εισπράξεως Αξιών, Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών (ΟΠΕ), 1990.

¹⁵⁵⁶ Η έκδοση αυτή (522/1995) ισχύει από 1.1.1996, αντικατέστησε την εκδ 322 του 1978 και βρίσκεται μέσα στα πλαίσια των προσπαθειών που αναπτύσσει το ΔΕΕ για να συμβαδίσει με την εξέλιξη του διεθνούς εμπορίου.

¹⁵⁵⁷ Για τις άλλες εμπλεκόμενες τράπεζες, «λαμβάνουσες ή παρουσιάζουσες τράπεζες» (άρθρο 3ΑΙΙΙ και IV), η δέσμευσή τους με βάση τους ΟΚΣ μπορεί να γίνει δεκτή, ακόμη και με σιωπηρή παραπομπή σε αυτούς, στα πλαίσια του ΑΚ 200, όταν, σύμφωνα με τις ισχύουσες (κατά το ΔΕΕ) διαδικασίες, τους έχουν ρητά αποδεχθεί.

- α. να επιτύχουν πληρωμή ή / και αποδοχή, ή
- β. να παραδώσουν έγγραφα έναντι πληρωμής ή / και έναντι αποδοχής, ή
- γ. να παραδώσουν έγγραφα έναντι εκπλήρωσης άλλων όρων και προϋποθέσεων.

Για την πραγματοποίηση του σκοπού αυτού, οι τράπεζες, ανάλογα με την περίπτωση, είτε αποστέλλουν τα έγγραφα σε μια άλλη τράπεζα προς είσπραξη ή αποδοχή ή παράδοση, είτε δέχονται από άλλες τράπεζες έγγραφα για να τα παρουσιάσουν προς είσπραξη ή πληρωμή ή να τα παραδώσουν με άλλους όρους.

Για την είσπραξη μιας αξίας απαραίτητη είναι η ύπαρξη εγγράφων.

Έγγραφα (Documents) θεωρούνται τα χρηματοοικονομικά έγγραφα ή / και τα εμπορικά έγγραφα.

Χρηματοοικονομικά έγγραφα (Financial documents) θεωρούνται οι συναλλαγματικές, τα γραμμάτια σε διαταγή, οι επιταγές ή άλλα παρόμοια μέσα, τα οποία χρησιμοποιούνται για την πληρωμή χρημάτων.

Εμπορικά έγγραφα (Commercial documents) θεωρούνται τα τιμολόγια, τα έγγραφα μεταφοράς¹⁵⁵⁸, τα έγγραφα κυριότητας (τίτλοι) ή άλλα παρόμοια έγγραφα ή οποιαδήποτε άλλα έγγραφα τα οποία δεν είναι χρηματοοικονομικά έγγραφα.

Απλή αξία (Clean collection) θεωρείται η αξία η οποία περιλαμβάνει χρηματοοικονομικά έγγραφα, τα οποία δεν συνοδεύονται από εμπορικά έγγραφα¹⁵⁵⁹.

Αξία με έγγραφα (Documentary collection) θεωρείται η αξία, η οποία περιλαμβάνει:

- *Χρηματοοικονομικά έγγραφα*, τα οποία συνοδεύονται από εμπορικά έγγραφα.
- *Εμπορικά έγγραφα*, τα οποία δεν συνοδεύονται από χρηματοοικονομικά έγγραφα.

Η διάκριση των αξιών σε αξίες απλές και αξίες με έγγραφα έχει σημασία, αφού σε κάθε κατηγορία ισχύουν διαφορετικοί κανόνες και διαφορετικά τιμολόγια προμηθειών και εξόδων.

Το επόμενο άρθρο (άρθρο 3) αποσαφηνίζει, για την εφαρμογή των κανόνων, τους ορισμούς που αντιστοιχούν στα εμπλεκόμενα μέρη σε μια αξία, δηλ. τον εντολέα (το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει την απαίτηση της οποίας επιδιώκεται η είσπραξη-απλή αξία- ή ο πωλητής εμπορευμάτων-αξία με έγγραφα), την αποστέλλουσα τράπεζα, την λαμβάνουσα τράπεζα, την παρουσιάζουσα τράπεζα και τον πληρωτή (το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, στο οποίο, σύμφωνα με τις οδηγίες του εντολέα, πρέπει

¹⁵⁵⁸ Λ.χ. φορτωτική, τιμολόγιο.

¹⁵⁵⁹ Με τις απλές αξίες επιδιώκεται η είσπραξη μιας απαίτησης που προκύπτει από κάποιο ενοχικό δικαίωμα, ενώ με τις αξίες με έγγραφα πραγματοποιείται κυρίως πώληση εμπορευμάτων. Στεφανίδης, ο.π., σελ.184.

να παρουσιαστεί η αξία προς είσπραξη –το πρόσωπο έναντι του οποίου έχει απαίτηση ο εντολέας – ο αγοραστής των εμπορευμάτων) .

3. Εντολή είσπραξης

Ως είσπραξη αξιών αποδίδεται στα ελληνικά ο αγγλικός όρος "Collection"¹⁵⁶⁰.

Το άρθρο 4 ορίζει πως όλα τα έγγραφα, τα οποία αποστέλλονται, πρέπει να συνοδεύονται από *μία εντολή είσπραξης*, η οποία α) αναφέρει ότι η αξία υπόκειται στις ΟΚΑ 522 και β) παρέχει πλήρεις και ακριβείς οδηγίες. Οι τράπεζες επιτρέπεται να ενεργούν μόνο βάσει των οδηγιών, οι οποίες τους παρέχονται με αυτή την εντολή είσπραξης, και σύμφωνα με τους κανόνες αυτούς (άρθρο 4 § Α εδ. α ΟΚΑ 522).

Οι τράπεζες δεν εξετάζουν τα έγγραφα προκειμένου να αντλήσουν οδηγίες (άρθρο 4 § Α εδ. β ΟΚΑ 522). Αγνοούν, επίσης, οποιεσδήποτε οδηγίες κάθε άλλου μέρους/τράπεζας, εκτός του μέρους/τράπεζας, από το οποίο έλαβαν την αξία, εκτός αν με την εντολή είσπραξης εξουσιοδοτείται κάτι διαφορετικό (άρθρο 4 § Α εδ. γ ΟΚΑ 522).

Δίνεται, έτσι, ιδιαίτερη έμφαση στην ακρίβεια και στην πληρότητα του περιεχομένου της εντολής είσπραξης¹⁵⁶¹, που την ανάγει στην αποκλειστική ευθύνη των εντολέων, φροντίζοντας στα επόμενα εδάφια του ίδιου άρθρου να απαλλάξει την τράπεζα από οποιαδήποτε ευθύνη για τις συνέπειες (π.χ. καθυστέρηση) που ενδέχεται να προκύψουν από τυχόν ασάφειες και αμφιβολίες που μπορεί να γεννήσουν οι όροι που είναι διατυπωμένοι στην εντολή (άρθ.4 § ΒVI - ασαφείς όροι παράδοσης των εγγράφων, άρθ.4 § ΓII - ελλιπής ή ανακριβής διεύθυνση του πληρωτή¹⁵⁶²).

Για το λόγο αυτό το ίδιο άρθρο καθορίζει το υποχρεωτικό περιεχόμενο της εντολής είσπραξης. Προβλέπει, έτσι, πως μια εντολή είσπραξης πρέπει να περιλαμβάνει, κατά περίπτωση, μια σειρά από πληροφορίες που αφορούν (άρθρο 4 § Β I-XI ΟΚΑ 522):

¹⁵⁶⁰ Βελέντζας, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1017.

¹⁵⁶¹ Τα όποια προβλήματα ενδέχεται να προκύψουν μπορούν, βέβαια, να αντιμετωπιστούν με τις διατάξεις του ΑΚ 173, 195, 196, 200, 288.

¹⁵⁶² Ειδικά ως προς τη διεύθυνση του πληρωτή ή τη διεύθυνση, στην οποία πρέπει να γίνει η παρουσίαση, προβλέπεται η δυνατότητα, και όχι η υποχρέωση, της λαμβάνουσας τράπεζας, σε περίπτωση που είναι ελλιπής ή ανακριβής, να προσπαθήσει να εξακριβώσει την ορθή διεύθυνση (άρθρο 4 § Γ εδ. α ΟΚΑ 522).

α. Τα στοιχεία της τράπεζας από την οποία λήφθηκε η αξία, (επωνυμία, ταχυδρομική και SWIFT¹⁵⁶³ διεύθυνση, αριθμοί τέλεξ, τηλεφώνου, φαξ και ο ενδεικτικός αριθμός αναφοράς).

β. Τα στοιχεία του εντολέα, συμπεριλαμβανομένων της πλήρους επωνυμίας, της ταχυδρομικής διεύθυνσης και, αν υπάρχουν, των αριθμών τέλεξ, τηλεφώνου και φαξ.

γ. Τα στοιχεία του πληρωτή (επωνυμία, ταχυδρομική διεύθυνση ή διεύθυνση, στην οποία πρέπει να γίνει η παρουσίαση και, αν υπάρχουν, οι αριθμοί τέλεξ, τηλεφώνου και φαξ).

δ. Τα στοιχεία της παρουσιάζουσας τράπεζας, αν υπάρχει, (επωνυμία, ταχυδρομική διεύθυνση και, αν υπάρχουν, οι αριθμοί τέλεξ, τηλεφώνου και φαξ).

ε. Το ποσό και το νόμισμα που πρέπει να εισπραχθεί.

στ. Κατάλογο των εγγράφων που εσωκλείονται και τον αριθμό των αντιτύπων κάθε εγγράφου.

ζ. *i.* Τους όρους και τις προϋποθέσεις, βάσει των οποίων θα πρέπει να επιτευχθεί η πληρωμή ή / και η αποδοχή.

ii. Τους όρους παράδοσης των εγγράφων, έναντι:

- πληρωμής ή / και αποδοχής
- άλλων όρων και προϋποθέσεων.

η. Τα έξοδα, τα οποία πρέπει να εισπραχθούν, κάνοντας αναφορά στη δυνατότητα παραίτησης ή μη από την είσπραξή τους.

θ. Τους τυχόν τόκους οι οποίοι πρέπει να εισπραχθούν, με αναφορά στη δυνατότητα παραίτησης ή μη από την είσπραξή τους, καθώς επίσης:

i. το επιτόκιο

ii. το τοκοφόρο διάστημα

iii. την κατάλληλη βάση υπολογισμού τους¹⁵⁶⁴.

i. Τον τρόπο πληρωμής και τον τύπο της ειδοποίησης πληρωμής.

ια. Τις οδηγίες για την περίπτωση μη πληρωμής, μη αποδοχής ή / και μη συμμόρφωσης με άλλες οδηγίες.

---

¹⁵⁶³ Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication. *Χρυσάνθης Χ.*, Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των σύγχρονων τραπεζικών συναλλαγών, 1997, σελ.123, *Βελέντζας Γ.*, Δίκαιο τραπεζών, σελ. 1071.

¹⁵⁶⁴ Π.χ. έτος 360 ή 365 ημερών.

4. Παρουσίαση. Πληρωμή. Αποδοχή

Παρουσίαση είναι η διαδικασία, με την οποία η παρουσιάζουσα τράπεζα καθιστά τα έγγραφα διαθέσιμα στον πληρωτή, σύμφωνα με τις οδηγίες τις οποίες έλαβε (άρθρο 5).

Η εντολή είσπραξης πρέπει να αναφέρει το ακριβές χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο πρέπει να εκδηλωθεί η οποιαδήποτε ενέργεια του πληρωτή (άρθρο 5B).

Οι τράπεζες οφείλουν να παρουσιάζουν τα έγγραφα στον πληρωτή στη μορφή, στην οποία τα έλαβαν, με εξαίρεση τα τυχόν απαιτούμενα χαρτόσημα, τυχόν απαιτούμενες οπισθογραφήσεις ή σφραγίδες ή άλλο ενδεικτικό σήμα ή σύμβολο, το οποίο συνηθίζεται ή απαιτείται στις εργασίες των αξιών (άρθρο 5Γ).

Για το σκοπό της υλοποίησης των οδηγιών του εντολέα, η αποστέλλουσα τράπεζα πρέπει να χρησιμοποιήσει, ως λαμβάνουσα τράπεζα, την τράπεζα, την οποία κατονόμασε ο εντολέας. Σε περίπτωση απουσίας τέτοιας κατονομασίας, η αποστέλλουσα τράπεζα είναι δυνατό να χρησιμοποιήσει οποιαδήποτε τράπεζα, επιλογής δικής της ή άλλης τράπεζας, στη χώρα πληρωμής ή αποδοχής, ή στη χώρα, στην οποία πρέπει να εκπληρωθούν άλλοι όροι ή προϋποθέσεις (άρθρο 5Δ).

Τα έγγραφα και η εντολή είσπραξης είναι δυνατό να σταλούν από την αποστέλλουσα τράπεζα στη λαμβάνουσα τράπεζα είτε απευθείας, είτε μέσω μιας άλλης μεσολαβούσας τράπεζας (άρθρο 5Ε).

Αν η αποστέλλουσα τράπεζα δεν κατονομάζει μια συγκεκριμένη παρουσιάζουσα τράπεζα, η λαμβάνουσα τράπεζα έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει μία παρουσιάζουσα τράπεζα της δικής της επιλογής (άρθρο 5ΣΤ).

Σε περίπτωση κατά την οποία τα έγγραφα είναι *άμεσα πληρωτέα (επί τη εμφανίσει)*, η παρουσιάζουσα τράπεζα πρέπει να κάνει την παρουσίαση για πληρωμή χωρίς καθυστέρηση (άρθρο 6 § 1).

Αν, όμως, τα έγγραφα είναι *πληρωτέα σε μεταγενέστερη από την εμφάνισή τους λήψη*, η παρουσιάζουσα τράπεζα πρέπει, αν απαιτείται αποδοχή, να κάνει την παρουσίαση για αποδοχή χωρίς καθυστέρηση και, αν απαιτείται πληρωμή, να κάνει την παρουσίαση για πληρωμή όχι αργότερα από την προβλεπόμενη ημερομηνία λήξης που καθορίζεται από τις οδηγίες εισπράξεως (άρθρο 6 § 2).

5. Παράδοση εμπορικών εγγράφων.

Είναι δυνατόν μια αξία με έγγραφα να περιλαμβάνει και συναλλαγματική που να αναφέρει σαν ημερομηνία πληρωμής μια μελλοντική ημερομηνία, χωρίς όμως να

καθορίζει αν τα φορτωτικά έγγραφα θα παραδοθούν στον πληρωτή έναντι αποδοχής (E/A) ή έναντι πληρωμής (E/Π).

Το άρθρο 7 κάνει, έτσι, διάκριση μεταξύ των εγγράφων που πρέπει να παραδοθούν, σε παράδοση εγγράφων *έναντι αποδοχής* και *έναντι πληρωμής*. Ειδικότερα προβλέπει, αναφορικά με συναλλαγματικές πληρωτέες σε μια μελλοντική ημερομηνία, ότι θα πρέπει να προβλέπεται ρητά αν τα έγγραφα πρέπει να παραδοθούν στον πληρωτή έναντι αποδοχής ή έναντι πληρωμής, σε περίπτωση δε απουσίας τέτοιας αναφοράς, θα παραδίδονται μόνο έναντι πληρωμής.

6. Υποχρεώσεις και ευθύνες των μερών

Σε γενικές γραμμές οι υποχρεώσεις της τράπεζας συνοψίζονται α) στην κύρια υποχρέωση είσπραξης των αξιών που της παραδόθηκαν σύμφωνα με τις οδηγίες και, σε περίπτωση είσπραξης του ποσού, στην χωρίς καθυστέρηση διάθεσή του στον εντολέα (άρθρο 16) καθώς και β) στην υποχρέωση επίδειξης «λογικής φροντίδας».

Βασικός κατευθυντήριος κανόνας που προβλέπεται, έτσι, από το άρθρο 9, είναι η υποχρέωση των τραπεζών να ενεργούν με καλή πίστη και να επιδεικνύουν λογική φροντίδα. Η έννοια της «λογικής φροντίδας» (reasonable care) αναφέρεται στη συμπεριφορά (πράξεις ή παραλείψεις) που πρέπει να επιδεικνύεται από τις τράπεζες για την διεκπεραίωση των εργασιών της συγκεκριμένης εντολής είσπραξης¹⁵⁶⁵. Τα όρια της συμπεριφοράς αυτής δείχνουν να καθορίζονται από τη λέξη «λογική», που επιβάλλει στις τράπεζες να προβούν σε όλες τις απαιτούμενες ενέργειες για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων τους από την εντολή είσπραξης, όπως ένας μέσος συνετός τραπεζίτης. Η έννοια δηλ. της λογικής φροντίδας είναι ταυτόσημη με την απαιτούμενη στις συναλλαγές επιμέλεια του άρ. 330 εδ.β ΑΚ¹⁵⁶⁶.

Ειδικότερες υποχρεώσεις προβλέπει το άρθρο 10, όσον αφορά τα *εμπορεύματα*. Σύμφωνα με αυτό, αν δεν υπάρχει προηγούμενη συγκατάθεση της τράπεζας, δεν θα πρέπει να αποστέλλονται τα εμπορεύματα από τον εντολέα στη διεύθυνσή της ή σε παραλαβή της, και αν κάτι τέτοιο συμβεί, η τράπεζα αυτή δεν έχει υποχρέωση παραλαβής τους (άρθρο 10Α).

Οι τράπεζες δεν υποχρεούνται, ακόμη, στην εναποθήκευση ή ασφάλιση των εμπορευμάτων (άρθρο 10Β), και αν ακόμη προβούν σε οποιαδήποτε ενέργεια για

¹⁵⁶⁵ Η έννοια της λογικής φροντίδας δεν αφορά τη συμπεριφορά της τράπεζας συνολικά αλλά τις ενέργειές της για την συγκεκριμένη εντολή. *Αιγυπτιάδης Απ.*, Ομοιόμορφοι Κανόνες και Συνήθειες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου για τις Ενέγγυες Πιστώσεις, 2001.

¹⁵⁶⁶ ΕφΘεσ 2453/1997, ΔΕΕ 1997.555.

την προστασία αυτών, δεν αναλαμβάνουν καμία ευθύνη σχετικά με την τύχη ή την κατάσταση τους (άρθρο 10Γ).

Όσον αφορά την ευθύνη των τραπεζών, οι ΟΚΑ περιέχουν μια σειρά διατάξεων που ρυθμίζουν τα θέματα ευθύνης, υιοθετώντας μια σειρά από περιοριστικές ή απαλλακτικές της ευθύνης διατάξεις. Ειδικότερα:

α. Η ευθύνη για τις πράξεις του αποδεχόμενου τις οδηγίες μέρους.

Το άρθρο 11 προβλέπει το ανεύθυνο των τραπεζών τόσο για τις πράξεις ή παραλείψεις άλλης τράπεζας που χρησιμοποιήθηκε για να εκτελεστούν οι οδηγίες του εντολέα όσο και για την επιλογή της τράπεζας αυτής.

Συγκεκριμένα, οι τράπεζες που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες μιας άλλης τράπεζας προκειμένου να διεκπεραιώσουν μια εντολή είσπραξης, ενεργούν για λογαριασμό και με κίνδυνο του εντολέα (άρθρο 11Α). Πρόκειται, δηλαδή, για μια απαλλακτική ρήτρα, η ισχύς της οποίας κρίνεται στα πλαίσια του ΑΚ 334, όταν πρόκειται για βοηθό εκπλήρωσης αλλά και της γενικής διάταξης του ΑΚ 332§2 (αποκλεισμός της ευθύνης για ελαφρά αμέλεια), όταν είναι προϊόν εκμετάλλευσης του ισχυρότερου συμβαλλομένου έναντι του ασθενέστερου.

Εντονότερα αμφισβητείται η ισχύς της απαλλακτικής ρήτρας του άρθρου 11Β, σύμφωνα με το οποίο, ακόμη και στην περίπτωση που οι τράπεζες επέλεξαν μια συγκεκριμένη τράπεζα με δική τους πρωτοβουλία, δεν αναλαμβάνουν καμία ευθύνη, αν οι οδηγίες που διαβίβασαν προς αυτήν δεν τηρήθηκαν. Η διάταξη αυτή δείχνει να έρχεται σε αντίθεση με τη ρύθμιση του 716 ΑΚ περί υποκατάστασης στην εντολή, σύμφωνα με την οποία, αν η τράπεζα έχει δικαίωμα υποκατάστασης ευθύνεται, τουλάχιστον, για το πταίσμα περί την εκλογή υποκαταστάτου, στην αντίθετη δε περίπτωση (μη επιτρεπτή υποκατάσταση), ευθύνεται για κάθε πταίσμα του υποκαταστάτου ως «δι' ίδιον αυτής πταίσμα».

β. Η ευθύνη για τα λαμβανόμενα έγγραφα

Βασική υποχρέωση των τραπεζών είναι ο έλεγχος των ληφθέντων εγγράφων. Η ευθύνη των τραπεζών περιορίζεται στο να ελέγχουν μόνο αν τα έγγραφα που αναφέρονται στον κατάλογο της εντολής είσπραξης είναι τα πράγματι ληφθέντα και να ειδοποιούν άμεσα τον εντολέα σε περίπτωση διαφοροποίησης του περιεχομένου του καταλόγου εντολής και των παραληφθέντων εγγράφων (άρθρο 12).

γ. Η ευθύνη για την αποτελεσματικότητα των εγγράφων

Οι τράπεζες δεν ευθύνονται για το τύπο, την επάρκεια, την ακρίβεια, τη γνησιότητα ή τη νομική ισχύ οποιουδήποτε εγγράφου, πολύ περισσότερο δε, δεν αναλαμβάνουν καμία ευθύνη για την ποιότητα, την κατάσταση ή την αξία των εμπορευμάτων που αντιπροσωπεύονται από τα έγγραφα αυτά (άρθρο 13). Η διάταξη αυτή φαίνεται καταρχήν δικαιολογημένη, ειδικά όσον αφορά τα εμπορεύματα,

εξαιτίας της πραγματικής αδυναμίας της τράπεζας να διενεργεί ελέγχους που δεν έχουν ουδεμία σχέση με τις δικές της αρμοδιότητες και δραστηριότητες. Στο ίδιο πνεύμα «αποποίησης» της ευθύνης κινείται και αναφορικά με τα έγγραφα που παραλαμβάνει, αμφισβητείται και στις δυο περιπτώσεις, όμως, ενόψει και του ΑΚ 332§1, η εγκυρότητα απαλλακτικής ρήτρας που αποκλείει την ευθύνη για δόλο ή βαριά αμέλεια, καθώς και το ανεύθυνο, ελεγχόμενο υπό το πρίσμα της καλής πίστης του 288 ΑΚ¹⁵⁶⁷.

δ. Η ευθύνη για καθυστερήσεις και απώλειες κατά τη διακίνηση και μετάφραση

Το άρθρο 14Δ προβλέπει ότι οι τράπεζες δεν ευθύνονται σε περίπτωση καθυστέρησης ή απώλειας κατά τη διαβίβαση επιστολών ή εγγράφων ή κατά τη μετάφραση ή ερμηνεία τεχνικών όρων. Η απαλλακτική αυτή της ευθύνης της τράπεζας ρήτρα ελέγχεται, ωστόσο, για την εγκυρότητά της στο δικό μας δίκαιο με βάση το άρθρο 332 ΑΚ. Άλλωστε, σε περίπτωση καθυστέρησης, σφαλμάτων κατά τη διαβίβαση/μετάδοση μηνύματος ή ερμηνεία/μετάφραση όρων, η ευθύνη που γεννάται για το συμβαλλόμενο μέρος κρίνεται και με βάση τη διάταξη του 288 ΑΚ για την καλόπιστη εκπλήρωση της ενοχής¹⁵⁶⁸.

ε. Η ευθύνη για την ανωτέρα βία

Σύμφωνα με το άρθρο 15, οι τράπεζες αποποιούνται κάθε ευθύνης ή υποχρέωσης από συνέπειες που μπορεί να προκύψουν από την διακοπή των εργασιών τους, για λόγους ανεξάρτητους από τη θέλησή τους, όπως απεργίες, στάσεις, πολιτικές εξεγέρσεις και γενικότερα λόγους *ανωτέρας βίας*. Ότι μια τράπεζα απαλλάσσεται από την εκτέλεση μιας εντολής σε περίπτωση που συντρέχουν λόγοι ανωτέρας βίας είναι απόλυτα σύμφωνο¹⁵⁶⁹ με τα γενικώς ισχύοντα στο δίκαιό μας (άρ 336 ΑΚ). Το κατά πόσο, όμως, η απεργία ή παρόμοια γεγονότα που εμπíπτουν στον κύκλο της επιχειρηματικής δραστηριότητας της τράπεζας και τα οποία μπορεί να συνυπολογίσει στους κινδύνους της, ακόμα και αν δεν μπορεί να τα αποτρέψει, συνιστούν ανωτέρα βία επικρίνεται έντονα τόσο από τη θεωρία¹⁵⁷⁰ όσο και από τη νομολογία.

¹⁵⁶⁷ Η καλόπιστη εκπλήρωση των ενοχών (ΑΚ288) επιβάλλει τη γνωστοποίηση στον εντολέα πληροφοριών ή άλλων γεγονότων σχετικά με τα εμπορεύματα, που η τράπεζα γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει (ΑΚ 330).

¹⁵⁶⁸ Ψυχομάνης Σ., Η πίστωση έναντι εγγράφων, 2001, σελ. 89.

¹⁵⁶⁹ Και, συνεπώς, περιττό κατά τον Ψυχομάνη, ο.π. σελ.90.

¹⁵⁷⁰ Αντίθετα ο Αιγυπτιάδης, ο.π., θεωρεί ότι πρέπει να γίνει δεκτό, στα πλαίσια και της ερμηνείας της «λογικής φροντίδας» που πρέπει να επιδεικνύει η τράπεζα, ότι σε περίπτωση απεργίας ή ανταπεργίας πρέπει να απαλλάσσεται των ευθυνών της έναντι των εντολέων της για πλημμελή εκπλήρωση, αφού πρόκειται για γεγονότα μείζονος σημασίας για τα γενικότερα συμφέροντά της αλλά και εξαιρετικού χαρακτήρα. Εξαίρεση δέχεται μόνο στην περίπτωση που οι ενέργειες της τράπεζας κριθούν ως παράνομες ή καταχρηστικές από τη δικαιοσύνη,

Η κύρια υποχρέωσή τους συνίσταται, σε περίπτωση είσπραξης του ποσού, στην χωρίς καθυστέρηση *διάθεσή* του στον εντολέα (άρθρο 16), είτε σε τοπικό είτε σε ξένο νόμισμα (άρθρα 17-18)¹⁵⁷¹, υπό προϋποθέσεις δε, μπορεί να γίνουν δεκτές και *τμηματικές πληρωμές* (άρθρο 19, όπου γίνεται διάκριση ανάμεσα στις απλές αξίες και στις αξίες με έγγραφα).

7. Τόκοι, έξοδα και δαπάνες

Πολλές φορές στις αξίες ζητείται και η είσπραξη τόκων. Σε περίπτωση που η εντολή είσπραξης ορίζει ότι πρέπει να εισπραχθούν τόκοι, αν ο πληρωτής αρνηθεί να τους καταβάλλει, η τράπεζα μπορεί να παραδώσει τα έγγραφα στον πληρωτή, έστω και αν δεν τους εισπράξει (άρθρο 20Α). Αν όμως η εντολή είσπραξης απαγορεύει ρητά τη δυνατότητα παραίτησης από την είσπραξη των τόκων, η τράπεζα δεν θα πρέπει να παραδώσει τα έγγραφα, ενώ, ταυτόχρονα, υποχρεούται να ειδοποιήσει χωρίς καθυστέρηση τον εντολέα της (άρθρο 20Γ).

Ανάλογα ισχύουν και στην καταβολή εξόδων και δαπανών από τον πληρωτή (άρθρο 21). Τέλος, διατηρούν το δικαίωμα να απαιτούν από το μέρος, από το οποίο έλαβαν την εντολή είσπραξης, την προκαταβολή των δαπανών και των εξόδων τους και, σε αναμονή λήψης αυτής της προπληρωμής, διατηρούν, επίσης, το δικαίωμα να μην εκτελούν τις οδηγίες του (άρθρο 21Δ).

8. Έλεγχος τίτλων. Διαμαρτύρηση. Ειδοποιήσεις.

Η παρουσιάζουσα τράπεζα, αν και δεν είναι υποχρεωμένη να ελέγξει τη γνησιότητα οποιασδήποτε υπογραφής ή την νομιμοποίηση αυτού που υπογράφει έναν τίτλο (άρθρο 23, για το γραμμάτιο σε διαταγή και άλλα έγγραφα), υποχρεούται, σε περίπτωση που η αξία διακανονίζεται έναντι αποδοχής συναλλαγματικής να προβεί σε έλεγχο για την πληρότητα και την ορθότητα του τύπου της *αποδοχής* (για τη συναλλαγματική βλ. άρθρο 22). Πρέπει δηλ. όλα τα εξωτερικά γνωρίσματα (ημερομηνία, υπογραφή και ενδεχομένως σφραγίδα) να αποτελούν μια πλήρη, ακριβή και σύμφωνη με τις οδηγίες της εντολής είσπραξης, αποδοχή της συναλλαγματικής.

---

¹⁵⁷¹ Οι οδηγίες εισπράξεως καθορίζουν πάντοτε και το είδος του νομίσματος στο οποίο πρέπει να πραγματοποιηθεί η πληρωμή της αξίας από τον πληρωτή.

Διευκρινίζεται, όμως, ότι η τράπεζα δεν έχει καμία ευθύνη ούτε για τη γνησιότητα της υπογραφής του αποδέκτη, ούτε για την εξουσιοδότηση ή νομιμοποίηση του αποδέκτη να υπογράψει ως αποδέκτης της συναλλαγματικής.

Σε περίπτωση μη πληρωμής ή μη αποδοχής ενός τίτλου, η τράπεζα δεν υποχρεούται, καταρχήν, (αν δεν υπάρχουν συγκεκριμένες οδηγίες), να προβαίνει στη *διαμαρτύρηση* αυτού. Αν όμως, υπάρχουν συγκεκριμένες οδηγίες στην εντολή είσπραξης, τότε μόνο και σύμφωνα με αυτές, η τράπεζα οφείλει να προβεί σε μια τέτοια ενέργεια (άρθρο 24).

Συνήθως στις αγοραπωλησίες εμπορευμάτων στο διεθνή χώρο μεσολαβεί κάποιος εμπορικός αντιπρόσωπος. Στις περιπτώσεις εισαγωγών έναντι φορτωτικών εγγράφων είναι δυνατό να προκύψουν καθυστερήσεις στο θέμα διακανονισμού των αξιών ή της πληρωμής των συναλλαγματικών, οπότε συνήθως μεσολαβεί ο εμπορικός αντιπρόσωπος για τη ρύθμιση των σχετικών ζητημάτων. Το άρθρο 25 ορίζει ότι στην εντολή είσπραξης της αξίας, οι αρμοδιότητες του εμπορικού αντιπροσώπου πρέπει να καθορίζονται με σαφήνεια. Αν στην εντολή δεν υπάρχει αντίστοιχη αναφορά, οι τράπεζες δεν θα πρέπει να δέχονται οδηγίες από τους αντιπροσώπους.

Τέλος, στο άρθρο 26 ρυθμίζονται θέματα που αφορούν τις σχέσεις λαμβάνουσας και αποστέλλουσας τράπεζας και, ειδικότερα, προβλέπονται ο τύπος και ο τρόπος ειδοποίησης της τράπεζας από την οποία ελήφθη η εντολή είσπραξης, σε περίπτωση πληρωμής ή μη της αξίας, και αποδοχής ή μη της εντολής.

Δ. Κριτική θεώρηση

Όπως επισημάνθηκε και στην αρχή, οι Ομοίομορφοι Κανόνες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου στόχο τους έχουν την εξυπηρέτηση των συμφερόντων ολόκληρου του επιχειρηματικού κόσμου, την κατά το δυνατόν αποτελεσματικότερη ρύθμιση θεμάτων του παγκόσμιου εμπορίου και την προώθηση και ανάπτυξη του ελεύθερου ανταγωνισμού. Οι κανόνες, όμως, αυτοί δεν είναι παρά κείμενα που συντάσσονται από τις λεγόμενες ομάδες εργασίας των αρμόδιων Επιτροπών, και κατά συνέπεια, είναι λογικό να στερούνται ακρίβειας¹⁵⁷² στη νομική τους ορολογία, να είναι άλλοτε ασαφείς και άλλοτε υπερβαλλόντως περιγραφικοί, ενώ, παράλληλα, συχνά οι τίτλοι τους δεν αντιστοιχούν απόλυτα με το περιεχόμενό τους.

Πράγματι, και όσον αφορά τους ΟΚΑ εκδ. 522 για τις Εισπράξεις Αξιών, μπορεί κανείς εύκολα να εντοπίσει τις παραπάνω αδυναμίες. Έτσι, συχνά συναντώνται

¹⁵⁷² Ενδεχομένως και αντικειμενικότητας και αμεροληψίας.

εκφράσεις, όπως : «αποποίηση της ευθύνης» αντί για το ορθότερο «απαλλαγή από την ευθύνη» ή «οι τράπεζες δεν αναλαμβάνουν (ή δε θα φέρουν) καμία υποχρέωση ή ευθύνη» (άρθ.4 Β VII, Γ II, άρθ. 11B, άρθ.12, 13, 14, 15), αντί για το ορθότερο «δεν ευθύνονται». Από την άλλη, και ειδικά όσον αφορά τις υποχρεώσεις των εμπλεκόμενων τραπεζών, διακρίνει κανείς μια έλλειψη συνοχής στην καταγραφή τους, αφού, παρά τον τίτλο που φέρει το κεφάλαιο Δ «Υποχρεώσεις και ευθύνες», οι υποχρεώσεις των τραπεζών βρίσκονται διάσπαρτες σε όλα τα κεφάλαια του κειμένου των κανόνων (υποχρέωση για παρουσίαση των εγγράφων στο χρόνο που αναγράφεται στην εντολή-αρ.5,6, υποχρέωση για πληρωμή χωρίς καθυστέρηση-αρ.16, υποχρέωση για έλεγχο του τύπου της αποδοχής-άρ22, υποχρέωση για διαμαρτύρηση- άρθ.24 κ.α).

Οι παρατηρήσεις, όμως, αυτές έχουν να κάνουν περισσότερο με τον τύπο παρά με την ουσία. Το σημείο που δέχεται την εντονότερη και σοβαρότερη από πλευράς συνεπειών κριτική, είναι οι ρυθμίσεις για τις απαλλακτικές για τις τράπεζες ρήτρες, οι οποίες, όπως επισημάνθηκε και στα οικεία μέρη, στο βαθμό που αποκλείουν την ευθύνη από δόλο και βαρεία αμέλεια ελέγχονται ως άκυρες κατά το άρθρο 332§1 ΑΚ, ενώ, παράλληλα, δεν θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη και η εγκυρότητα εκείνων που αποκλείουν την ευθύνη για ελαφρά αμέλεια, δεδομένου της δυνατότητας εφαρμογής του άρθ. 332§2 ΑΚ, που θέλει να προστατέψει τον αθενέστερο συμβαλλόμενο από την εκμετάλλευση της θέσης του ισχυροτέρου¹⁵⁷³.

Όπως ήδη τονίστηκε, οι Ομοιόμορφοι Κανόνες, προερχόμενοι από ιδιωτικής πρωτοβουλίας οργανισμό δεν θεσπίζουν κανόνες δικαίου. Από την άλλη, είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι οι ΟΚΣ έχουν γίνει σήμερα γενικότερα αποδεκτοί και εφαρμόζονται από μεμονωμένες τράπεζες και ενώσεις τραπεζών σε όλο σχεδόν τον κόσμο. Είναι, επίσης, αναμφίβολο ότι θεμελιώδης λίθος της εφαρμογής τους είναι η ελευθερία και αυτονομία της ιδιωτικής βούλησεως (βλ. και άρθρο 1 ΟΚΑ). Η εφαρμογή τους στηρίζεται στη βούληση των μερών και είναι προαιρετική. Τα συμβαλλόμενα μέρη δεσμεύονται, μόνο εφόσον εντάξουν τους κανόνες στη μεταξύ τους σύμβαση¹⁵⁷⁴. Η αρχή του σεβασμού της ιδιωτικής αυτονομίας (και της συμβατικής ελευθερίας) και η αρχή της επικουρικής λειτουργίας των ΟΚΑ, της επίκλησής τους δηλ. στο μέτρο που δεν αντιτίθενται στη συμβατική βούληση των μερών, θα πρέπει, επομένως, να αποτελούν γνώμονες στην αξιολόγηση και στην εφαρμογή των κανόνων αυτών.

¹⁵⁷³ Ψυχομάνης Σ., Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, 2002, σελ.103, με παραπομπή σε Σταθόπουλο, άρθ.332.

¹⁵⁷⁴ Ο νομικός χαρακτηρισμός τους ως ΓΟΣ προϋποθέτει ασφαλώς την ενσωμάτωση ή παραπομπή σε αυτούς στη συγκεκριμένη ατομική σύμβαση για να αποκτήσουν έτσι συμβατική ισχύ. ΠΠρΚαβ 220/1007, ΕπισκΕΔ 1999.599 με παρατηρήσεις Χρυσάνθη Χ.

Ας τονιστεί στο σημείο αυτό για ακόμη μια φορά ότι, σύμφωνα και με την άποψη της νομολογίας¹⁵⁷⁵, οι Ομοιόμορφοι Κανόνες και Συνήθειες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου δεν αποτελούν ούτε θετικό ούτε εθιμικό δίκαιο αλλά συλλογή διεθνώς ισχυουσών συνθηκών, η δε σχετική συμβατική ρήτρα που παραπέμπει σε αυτούς τους καθιστά συμβατικούς όρους της συγκεκριμένης σύμβασης, και ως τέτοιοι πρέπει να ερμηνεύονται και να εκτελούνται, όπως απαιτεί η καλή πίστη, λαμβανομένων υπόψη και των συναλλακτικών ηθών (άρ.200, 288 ΑΚ).

---

¹⁵⁷⁵ ΕφΘεσ 2541/1983, ΕΕμπΔ 1985.630.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Μια από τις σημαντικότερες δραστηριότητες που αναπτύσσουν οι τράπεζες για την εξυπηρέτηση των σύγχρονων συναλλαγών είναι η διαμεσολάβησή τους στην μετακίνηση των κεφαλαίων. Στο περιβάλλον που διαμορφώνει η περιπλοκότητα των τραπεζικών υπηρεσιών, η εντολή προβάλλει ως το κατεξοχήν εργαλείο πραγματοποίησης των επιμέρους συναλλαγών και ανάγεται σε κυρίαρχη έννοια της λειτουργίας των τραπεζικών συμβάσεων.

Η εντολή, όμως, είναι θεσμός του ιδιωτικού δικαίου. Έτσι, το πεδίο των τραπεζικών συναλλαγών προσφέρει το έδαφος όπου το αστικό δίκαιο διαπλέκεται στενά με το εμπορικό, γεγονός που καθιστά αναγκαία την οριοθέτηση της σχέσης αστικού και εμπορικού (και, κατ'επέκταση, τραπεζικού) δικαίου, προκειμένου να προσεγγίσει κανείς ερμηνευτικά την έννοια και τη λειτουργία της εντολής και τις μορφές με τις οποίες αυτή εμφανίζεται στις σύγχρονες τραπεζικές συναλλαγές.

Το αστικό δίκαιο είναι δίκαιο γενικό, για όλα τα πρόσωπα και για όλες τις βιοτικές σχέσεις του ιδιωτικού δικαίου. Αντίθετα, το εμπορικό δίκαιο είναι ειδικό, αναφέρεται μόνο σε ορισμένες συναλλαγές και ορισμένο κύκλο προσώπων, τα οποία, ωστόσο, εξακολουθούν να αποτελούν οργανικό μέρος του εν γένει ιδιωτικού δικαίου, που είναι το αστικό¹⁵⁷⁶. Για το λόγο αυτό γίνεται αποδεκτό ότι το αστικό και το εμπορικό τελούν σε σχέση γενικού προς ειδικό. Το εμπορικό δίκαιο, ως *lex specialis*, τροποποιεί και συμπληρώνει το αστικό¹⁵⁷⁷ και έχει, πέρα από τους γενικούς κανόνες που εφαρμόζονται σε κάθε σχέση (εκτός αν ορίζεται κάτι άλλο σε ειδικότερη νομοθεσία) και τους δικούς του ειδικούς κανόνες που υπερισχύουν του ΑΚ.

Η κρατούσα σήμερα άποψη δέχεται¹⁵⁷⁸ ότι βάση ρύθμισης των σχέσεων του εμπορικού δικαίου και, περαιτέρω, της διαδικασίας συγκρότησης της μείζονος πρότασης του δικανικού συλλογισμού, αποτελούν πάντοτε οι κανόνες του εμπορικού δικαίου, όταν, όμως, με βάση τους κανόνες αυτούς η ρύθμιση δεν είναι πλήρης, η

¹⁵⁷⁶ Το εμπορικό δίκαιο ρυθμίζει ένα μέρος της εν γένει δραστηριότητας του προσώπου, η οποία ρυθμίζεται γενικά από το αστικό δίκαιο, με συνέπεια οι συναλλαγές και οι θεσμοί του εμπορικού δικαίου να αποτελούν μια μορφή εξειδίκευσης των αντίστοιχων του αστικού. *Μάρκου Ι.*, Η ιεράρχηση των πηγών του εμπορικού δικαίου (ΕμπΝ 18), ΕλλΔ/νη 2004.17, ιδίως 22.

¹⁵⁷⁷ Αν δεν υπήρχε το εμπορικό δίκαιο, θα ήταν δυνατό να διεξάγονται εμπορικές συναλλαγές, όχι, βέβαια, ικανοποιητικά, αλλά, πάντως, με νομική πληρότητα. *Περάκης Ε.*, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 1999, σελ. 44.

¹⁵⁷⁸ *Μάρκου Ι.*, Η ιεράρχηση των πηγών του εμπορικού δικαίου (ΕμπΝ 18), ΕλλΔ/νη 2004.17, *Μάρκου Ι.*, Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, 2004, *Περάκης Ε.*, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 1999, *Τσιριντάνης Α.*, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, 1962, *Καραβάς Κ.*, Εγχειρίδιον Εμπορικού Δικαίου, Τόμος Πρώτος, 1962, *Ρόκας Κ.*, Εμπορικών Δικαίων, Γενικών Μέρους, 1972, *Ρόκας Κ.*, Εισηγήσεις του Εμπορικού Δικαίου, 1972, *Ρόκας Ι.*, Εμπορικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1996.

άποψη αυτή, χωρίς να εγκαταλείπει το βάθρο του εμπορικού δικαίου, προσφεύγει *συμπληρωματικά* στις τυχόν υπάρχουσες ισχύουσες διατάξεις του αστικού δικαίου¹⁵⁷⁹.

Την συμπληρωματική εφαρμογή του αστικού δικαίου δεν επιτάσσει ρητή διάταξη νόμου, καθίσταται, όμως, αναπότρεπτη¹⁵⁸⁰ λόγω των κενών που παρουσιάζει το εμπορικό δίκαιο, και συνάγεται, παράλληλα, από διάσπαρτες διατάξεις της εμπορικής νομοθεσίας, που άλλοτε παραπέμπουν ρητά και άλλοτε έμμεσα στο αστικό δίκαιο.

Η στενή λειτουργική σχέση μεταξύ αστικού και εμπορικού δικαίου είναι ιδιαίτερα εμφανής και στο πεδίο του τραπεζικού δικαίου. Η πρωτοτυπία και η ιδιαιτερότητα των θεσμών του τραπεζικού δικαίου, ως επιμέρους κλάδου του εμπορικού δικαίου, επιβάλλει καταρχήν την αντιμετώπισή τους κατά τρόπο αυτόνομο, οδηγεί, όμως, στην συμπληρωματική εφαρμογή των διατάξεων του αστικού δικαίου, όταν η ατέλεια και η ανεπάρκεια του πρώτου καθιστά αναγκαία την παραπομπή σε αυτές. Το ερμηνευτικό έργο του εφαρμοστή του δικαίου είναι, έτσι, ιδιαίτερα δύσκολο. Προϋποθέτει τη σωστή σύλληψη της συστηματικής τόσο του εμπορικού όσο και του αστικού δικαίου στα πλαίσια του συνόλου των κανόνων της έννομης τάξης, την ανάλυση περισσότερων διατάξεων, τον σχηματισμό περισσότερων κρίσεων, την υπαγωγή των ειδικών στις γενικές ή γενικότερες κρίσεις¹⁵⁸¹. Η εξεύρεση του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου είναι μια πολύπλοκη πνευματική διαδικασία, μέσα από την οποία καλείται ο εφαρμοστής να αντιμετωπίσει την συγκεκριμένη περίπτωση πάντα *in concreto*, με αφετηρία τη καθοριστική ρυθμιστική λειτουργία του αστικού δικαίου επί του εμπορικού και αντίστροφα.

Το γεγονός ότι το εμπορικό δίκαιο δεν παρουσιάζει οργανική πληρότητα λόγω του αποσπασματικού χαρακτήρα του, με την έννοια ότι απαντώνται σε αυτό κενά που συμπληρώνονται από διατάξεις του αστικού δικαίου, δεν αναιρεί την αυτονομία του και την ιδιαιτερότητά του. Η ουσιαστική αυτονομία του έναντι του αστικού δικαίου επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι το εμπορικό δίκαιο περικλείει πολυάριθμους αλλά ομοιογενείς κανόνες και έχει τη δική του ιστορία, τις δικές του πηγές, τις δικές του θεμελιώδεις γενικές αρχές που διέπουν τις εμπορικές σχέσεις, τη δική του ερμηνευτική μέθοδο και τις δικές του κατευθύνσεις¹⁵⁸². Είναι δε, ακόμη, δίκαιο ιδιαίτερο (όχι εξαιρετικό ή ανώμαλο), με την έννοια ότι ο ερμηνευτής αυτού δεν οφείλει να προστρέξει πρώτα στο αστικό δίκαιο, παρά μόνο όταν δεν μπορεί να βρει

¹⁵⁷⁹ Μάρκου Ι., Η ιεράρχηση των πηγών του εμπορικού δικαίου (ΕμπΝ 18), ΕλλΔ/νη 2004.17, ιδίως σελ.20.

¹⁵⁸⁰ Τσιριντάνης Α., Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, 1962, σελ.15.

¹⁵⁸¹ Οι αποφάσεις των δικαστηρίων που εκδίδονται για τέτοιου είδους ζητήματα μνημονεύουν συνήθως σωρευτικά τις εφαρμοζόμενες διατάξεις του αστικού και του εμπορικού δικαίου, χωρίς να προσδιορίζουν τη σειρά χρησιμοποίησής τους. Μάρκου Ι., Η ιεράρχηση των πηγών του εμπορικού δικαίου (ΕμπΝ 18), ΕλλΔ/νη 2004.17, ιδίως σελ.21 και 41.

¹⁵⁸² Καραβάς Κ., Εγχειρίδιον Εμπορικού Δικαίου, Τόμος Πρώτος, 1962, σελ 5-7.

λύση, εφαρμόζοντας διασταλτικά ή αναλογικά άλλες διατάξεις του εμπορικού δικαίου. Επιπλέον, εισάγει θεσμούς και διατάξεις που διέπουν τις σχέσεις και τις συναλλαγές της εμπορικής ζωής κατά τρόπο πρωτότυπο, έξω από τις ρυθμίσεις του αστικού δικαίου.

Προχωρώντας σε ένα άλλο επίπεδο, πέρα από τη δογματική προσέγγιση της έννοιας της εντολής, αντικείμενο προβληματισμού αποτελεί ο ρόλος των τραπεζών στο γενικότερο εθνικό και διεθνές περιβάλλον και η πολυπλοκότητα της σύγχρονης συναλλακτικής ζωής με την καταλυτική επίδραση της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας.

Ο στόχος της δημιουργίας μιας παγκόσμιας αγοράς που θα λειτουργεί υπό συνθήκες που θα εξασφαλίζουν την ανεμπόδιση και πρόσφορη ανάπτυξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας, έχει αναδείξει το ρόλο των τραπεζών ως κινητήριο μοχλό της λεγόμενης «παγκοσμιοποίησης». Από την άλλη, είναι κοινώς αποδεκτό ότι αυτές αποτελούν ένα μοναδικό εργαλείο ανάπτυξης της εθνικής και παγκόσμιας οικονομίας, ενώ, ταυτόχρονα, εξυπηρετούν βασικά οικονομικά συμφέροντα των πολιτών, επιχειρηματιών ή απλών καταναλωτών, στην υπηρεσία των οποίων προσανατολίζουν κατά βάση τις δραστηριότητές τους. Χωρίς αμφιβολία, η δημιουργούμενη τραπεζική σχέση είναι μια ιδιαίτερη σχέση εμπιστοσύνης και διαπνέεται στο σύνολό της από τις αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών, που γεννούν για τις τράπεζες μια αυξημένη γενικότερη υποχρέωση προστασίας και διαφυλάξεως των συμφερόντων των πελατών τους.

Είναι δεδομένο, ακόμη, ότι οι τράπεζες (και άρα το λεγόμενο «τραπεζικό δίκαιο») δεν μπορούν να λειτουργήσουν, πλέον, χωρίς τη σύγχρονη τεχνολογία, ιδίως δε την ηλεκτρονική υποστήριξη (δικτυακοί ηλεκτρονικοί υπολογιστές, πιστωτικές κάρτες, αυτόματες μηχανές αναλήψεων και καταθέσεων, ηλεκτρονικό χρήμα, συστήματα διατραπεζικών πληρωμών κ.α). Οι σύγχρονες εφαρμογές της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών στη διαβίβαση εμπορικών δεδομένων, η γιγάντωση του ηλεκτρονικού εμπορίου και η επέκταση των συναλλαγών μέσω του διαδικτύου έχουν δημιουργήσει δυσεπίλυτα προβλήματα εφαρμοστέου δικαίου, που θέτουν συχνά σε δοκιμασία πολλές ρυθμίσεις τόσο του εμπορικού όσο και του αστικού δικαίου.

Η μαζικότητα των συναλλαγών, από την άλλη, σε συνδυασμό με την εξασφάλιση της απαιτούμενης ταχύτητας και ασφάλειας οδήγησε, αναπότρεπτα, στην τυποποίηση της εμπορικής συμπεριφοράς, όπως αυτή εκδηλώνεται στις τραπεζικές συμβάσεις. Έτσι, η τραπεζική πρακτική χαρακτηρίζεται, αφενός, από ευρεία χρήση υποδειγμάτων συμβάσεων αλλά και, αφετέρου, από την εκτεταμένη εφαρμογή προδιατυπωμένων (ετερόνομα, από τις τράπεζες) γενικών όρων συναλλαγών, που

περιέχονται στις γνωστές «συμβάσεις προσχωρήσεως»¹⁵⁸³. Παρά την αναμφίβολη πρακτική τους χρησιμότητα, εγείρουν, συχνότατα, ζητήματα καταχρηστικότητας είτε βάσει των γενικών διατάξεων (281ΑΚ) είτε βάσει της ειδικότερης νομοθεσίας (νόμος περί προστασίας των καταναλωτών), αναπτύσσοντας, έτσι, μια ιδιαίτερη προβληματική τόσο όσον αφορά το κύρος τους όσο και την ερμηνεία τους, αλλά και, παραπέρα, όσον αφορά τη συμβατότητά τους με τις αρχές της συμβατικής ελευθερίας.

Στις τραπεζικές συναλλαγές, άλλωστε, όπως σε όλες τις εμπορικές συναλλαγές που έχουν σκοπό το κέρδος, προβάλλει ιδιαίτερα το ζήτημα της λεγόμενης εμπορικής «ηθικής», αφού τα όρια μεταξύ του ηθικού και του ανήθικου στις τραπεζικές δραστηριότητες δεν είναι πάντοτε σαφή. Η οικονομική υπεροχή των τραπεζών έναντι των αντισυμβαλλομένων τους, που στερούνται ειδικών γνώσεων στον πολύπλοκο και συχνά ακατάληπτο χώρο των τραπεζικών συναλλαγών, αλλά και το πρόσφορο έδαφος για εμφάνιση εγκληματικών δραστηριοτήτων που καλλιεργούν οι μέθοδοι της σύγχρονης τεχνολογίας, αναδεικνύουν σήμερα εντονότερα την ανάγκη για ηθικοποίηση των συναλλαγών, ως ένα γενικότερο αίτημα που καλείται να αντιμετωπίσει όχι μόνο το εμπορικό δίκαιο αλλά το δίκαιο γενικότερα, καταπολεμώντας την άμετρη κερδοσκοπία και την ανήθικη και καταχρηστική επιχειρηματική δράση με τις προσήκουσες νομοθετικές παρεμβάσεις.

Η παγκοσμιοποίηση των οικονομιών (και του εμπορικού δικαίου), η μεταβίβαση παραδοσιακών κυριαρχικών δικαιωμάτων σε διεθνείς οργανισμούς (εισαγωγή του Ευρώ), η γιγάντωση των αγορών, η μεγέθυνση των οικονομικών μονάδων (με τη δημιουργία, κυρίως, πολυεθνικών τραπεζικών ομίλων), η εξέλιξη της τεχνικής που κατάργησε τις αποστάσεις, πολλαπλασίασε τις εμπορικές δυνατότητες, ανέτρεψε συνήθειες και κατέστησε πολλούς κανόνες ασύμβατους με τα νέα δεδομένα, η εμφάνιση νέων συμβατικών μορφών που αναζητούν ρύθμιση, αποτελούν νέες προκλήσεις για το εμπορικό τραπεζικό δίκαιο, φέρουν, όμως, μαζί τους, αναπόφευκτα και πολλαπλά προβλήματα. Αυτά τα ζητήματα, σε συνδυασμό με τη λειτουργική συνύπαρξη του εμπορικού και αστικού δικαίου στην αντιμετώπιση των θεμάτων που ανακύπτουν σε μερικές από τις λεγόμενες «τραπεζικές συμβάσεις» που ενέχουν το στοιχείο της εντολής, ως εργαλείου μετακίνησης κεφαλαίων, προσπάθησε να θίξει η παρούσα μελέτη.

Ζητούμενο, σε κάθε περίπτωση, παραμένει η διαρκής εγρήγορση/επαγρύπνιση του εθνικού νομοθέτη, η ανάδειξη της σημασίας του ερμηνευτικού ρόλου και της αυξημένης κοινωνικής ευθύνης του εφαρμοστή του δικαίου, η δημιουργία επαρκών μηχανισμών ελέγχου (και αυτοελέγχου) για την προστασία όχι μόνο των

¹⁵⁸³ Για επαγγελματική («οριζόντια») και καταναλωτική («κάθετη») τυποποίηση κάνει λόγο ο Περράκης, Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 1999, σελ.142.

καταναλωτών αλλά γενικότερα της κοινωνίας, πάνω από όλα, όμως, προτάσσεται η ανάγκη για διαφύλαξη της δημοκρατικής αρχής και της συναλλακτικής ηθικής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασάς Α.*, Ακάλυπτη επιταγή. Αγωγή αποζημιώσεως § έγκληση, 2005.
- Αιγυπτιάδης Απ.*, Ομοιόμορφοι Κανόνες και Συνήθειες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου για τις Ενέγγυες Πιστώσεις, 2001.
- Αλεξάκης Π. / Πετράκης Π.*, Εμπορικές και αναπτυξιακές τράπεζες, χ.χρ.
- Αλεξανδρίδου Ε.*, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, ελληνικό και κοινοτικό δίκαιο, 2004.
- Αλεξανδρίδου Ε.*, Η πρόταση οδηγίας της ΕΕ για το ηλεκτρονικό εμπόριο και η προστασία του καταναλωτή, ΔΕΕ 2000.113.
- Αλεξανδρίδου Ε.*, Διεθνής δικαιοδοσία σε συμβάσεις ηλεκτρονικού εμπορίου, Αρμ. 2001.1721.
- Αλεξανδρίδου Ε.*, Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, ελληνικό και κοινοτικό δίκαιο, 1996.
- Αλεξανδρίδου Ε.*, Ο Ν. 2251/1994 για την προστασία του καταναλωτή. Ομοιότητες και διαφορές από το Ν. 1961/1991. Σχέσεις με το Ν. 146/1914, Αρμ. 1996.286.
- Αλεξανδρίδου Ε.*, Η προστασία του καταναλωτή μετά το νόμο 1961/1991, Αρμ. 1991.1181.
- Αλεξανδρίδου Ε.*, Γενικοί όροι συναλλαγών, προστασία του καταναλωτή και Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, Δ/νη 1988.642.
- Αλεξανδρίδου Ε.*, Εμπορικός Κώδικας. Παρατηρήσεις πάνω στο Σχέδιο του Εμπορικού Κώδικα. Αρμ. 1986.125.
- Αλεξανδροπούλου-Αιγυπτιάδου Ε.*, Η νέα νομική ρύθμιση για τον ανατοκισμό των οφειλόμενων στις τράπεζες τόκων (άρθρο 12 ν. 2601/98), Αρμ. 1999.314.
- Αλεξιάδης Στ.*, Η νομιμοποίηση των προσόδων του εγκλήματος, in: Ελληνική Εταιρεία Ποινικού Δικαίου, Τα οικονομικά εγκλήματα (Πρακτικά Δ' Πανελληνίου Συνεδρίου), 1993.119.
- Αλεπάκος Κ.*, Η νέα νομολογία του Αρείου Πάγου στο ζήτημα του τραπεζικού ανατοκισμού, ΔΕΕ 1998.184.
- Alhadeff D. A.*, Monopoly and Competition in Banking, 1954.
- Αναστασιάδης Η.*, Εμπορικών δίκαιον, Α, 1937.
- Αναστασιάδης Η.*, Πιστωτικοί Τίτλοι Α'.
- Αντωνόπουλος Β.*, Η χειραγώγηση της χρηματιστηριακής τιμής των μετοχών, (γνμδ), ΔΕΕ 2001.123.
- Αντωνόπουλος Β.*, Χειραγώγηση μετοχών - ποινική διάσταση (γνμδ), ΔΕΕ 2002.667.
- Αποστολίδου Κ.*, Ενοχικόν Δίκαιον Αστικού Κώδικος, Τόμος 4^{ος}, Ειδικό Μέρος, άρθρα 709-946.
- Αργυριάδης Α.*, Η απώλεια αυτοτέλειας κονδυλίων αλληλόχρεου λογαριασμού, Αρμ. 1977.177.

- Αργυριάδης Α.*, Η καταγγελία της εμπορικής αντιπροσωπείας, ΕΕμπΔ 1987.153.
- Αρνόκουρος, Γ.*, Ευθύνη του παρέχοντος νομικές υπηρεσίες, ΔΕΕ 2001.467.
- Arora A.*, Electronic Banking and the Law, 1st ed 1988, 2nd ed., 1993.
- Αυγητίδης Δ.*, Η εμπορική ιδιότητα του παραγγελέα χρηματιστηριακής εντολής (με αφορμή την ΑΠ 473/1997), ΕΕμπΔ 1998.241.
- Αυγητίδης Δ.*, Η παράνομη διαφήμιση χρηματιστηριακών συναλλαγών ως πράξη αθέμιτου ανταγωνισμού, Γνμδ, ΔΕΕ 2002.943.
- Assmann*, The Broker-Dealer Liability, 1982.
- Βαβούσκος Κ.*, Εγχειρίδιον Αστικού Δικαίου, 1984.
- Βαθρακοκοίλης*, Αναλυτική Ερμηνεία - Νομολογία Αστικού Κώδικα. Α' τόμος, Γενικές αρχές- Γενικό και Ειδικό Ενοχικό Δίκαιο, 1989.
- Βάθης Β.*, Χρηματοδοτημένη πώληση και ενστάσεις του αγοραστή έναντι της τράπεζας, ΝοΒ 1986.645.
- Βαλληνάς Π.*, Αυτονομία του διεθνούς ομοιόμορφου δικαίου, 1959, RHDI 8, σελ. 9 επ.
- Βασιλακόπουλος Π.*, Περί της αδικοπρακτικής ευθύνης του εκδότη ακάλυπτης επιταγής, 2005.
- Baxter*, The Law of Banking and the Canadian Act, 1968.
- Balzer*, BKR 2002, 1092, Kort, EWiR 2003, 151.
- Baumbach / Duden / Hopt*, Handelsgesetzbuch, 1983.
- Baumbach / Hefermehl*, Wechsel- und Scheckgesetz, 21η έκδ., 1999.
- Βελέντζας Γ.*, Ηλεκτρονικό τραπεζικό δίκαιο: Οι σύγχρονες τραπεζικές εργασίες στα πλαίσια του τραπεζικού marketing, ΑρχΝ 1990.209.
- Βελέντζας Γ.*, Η ευθύνη της εντολοδόχου τράπεζας στη σύμβαση τραπεζικής εντολής (τραπεζικού εμβάσματος), Γνμδ, ΕΤραπΔ 1993.113.
- Βελέντζας Γ.*, Τραπεζικές πιστώσεις και προστασία του καταναλωτή-πελάτη της τράπεζας, ΕΕμπΔ 1997.400.
- Βελέντζας Γ.*, Κάρτες και ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων, ΕΤραξΧρΔ 1998.339.
- Βελέντζας Γ.*, Το νέο καθεστώς του εκτοκισμού (ανατοκισμού) τόκων από τα πιστωτικά ιδρύματα (μετά τις ΑΠ (ολ) 8-9/1998 και το άρθρ. 12 Ν. 2601/1998), ΕΤραξΧρΔ 1998.641.
- Βελέντζας*, Επιχειρήσεις Παροχής Επενδυτικών Υπηρεσιών, 1999.
- Βελέντζας Γ.*, Δίκαιο αλληλόχρεου λογαριασμού. Θεμελιώδη προβλήματα ουσιαστικού και δικονομικού τραπεζικού δικαίου, 2η έκδ., 2000.
- Βελέντζας Γ.*, Αίτημα νόμιμου μεριδούχου για επίδειξη εγγράφου. Περίπτωση άρσης τραπεζικού απορρήτου (;) σε κατάθεση σε κοινό λογαριασμό, Γνμδ, ΕΤραξΧρΔ 2001.399.
- Βελέντζας Γ.*, Χρηματιστήρια – Κεφαλαιαγορά (Κωδικοποίηση νομοθεσίας, συλλογή νομολογίας, καταγραφή βιβλιογραφίας), Α-Β, 2001.

- Βελέντζας Γ., Τραπεζικός Κώδικας, 3η έκδ., 2001, Συμπλήρωμα 2003.
- Βελέντζας Γ., Ιδρύματα Ηλεκτρονικού Χρήματος, ΕΤρΑξΧρΔ 2003. 847.
- Βελέντζας Γ., Ενημέρωση του καταναλωτή στις τραπεζικές συμβάσεις, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.457.
- Βελέντζας Γ., Η ασφάλεια στον αλληλόχρεο λογαριασμό: Το πρόβλημα της εγγυητικής ευθύνης, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.3 = Αφιέρωμα στον Λ. Κοτσίρη 2004.157.
- Βελέντζας Γ., Δίκαιο τραπεζών και τραπεζικών συμβάσεων (εργασιών), 3η έκδ., 2004.
- Βελέντζας Ι. / Χαρισιάδου Ε., Τεχνολογική εξέλιξη και σύγχρονα συστήματα πληρωμών. Πιστωτικές κάρτες και ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων (Παρουσίαση της νομοθεσίας των Η.Π.Α.), ΕΕΑρμ 1987.175.
- Beudant et Lerebours-Pigeonniere, Cours de droit civil francais, t. 12, no 268.
- Βορίδης, Τινά περί την νομικήν φύσιν της λογιστικής επιταγής, ΕΕμπΔ 1955.330.
- Brandeis L. D., Other peoples' money and how the Bankers use it, 1967.
- Βρέλλης Σπ, σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρα 158, 847, 849, 851, 852, 858, 862, 870.
- Γαζής Α., Περί την έννοιαν του βοηθού εκπληρώσεως και του προστηθέντος, Εράνιο Μαριδάκη, ΙΙ, σελ. 243.
- Γαζής Α., Γνμδ, ΕλλΔνη 1993.279.
- Γαζής Α. / Χιωτέλλης Α., Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.467.
- Γαλάνης, Θέματα τραπεζικής πολιτικής, 1966.
- Γαλάνης, Ρευστότης τραπεζικών καταθέσεων, 1949.
- Γεωργακόπουλος Α., Εγχειρίδιο εμπορικού δικαίου, τόμ. 1, Οι έμποροι, Τεύχ. 3, Πτώχευση - Εξυγίανση, 1997.
- Γεωργακόπουλος Α., Εγχειρίδιο εμπορικού δικαίου, τόμ. 2, Οι εμπορικές πράξεις, Τεύχ. 1, Αξιόγραφα, 1989.
- Γεωργακόπουλος Α., Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, τόμ. 2, Οι εμπορικές πράξεις, Ι, Αξιόγραφα, 1985.
- Γεωργακόπουλος Α., Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, τόμ. 2, Οι εμπορικές πράξεις, Τεύχος Γ, Τραπεζικές, 1995.
- Γεωργακόπουλος Α., Χρηματιστηριακό και τραπεζικό δίκαιο, 1999.
- Γεωργακόπουλος Α., Εγχειρίδιο εμπορικού δικαίου, τ. ΙΙ, τεύχος 2, Α' Εμπορευματικές, 2η έκδ., 1999.
- Γεωργακόπουλος Α., Κώδικας Δεοντολογίας Τραπεζών. Εσωτερική σχέση σε ενέγγυα πίστωση και προσυμβατική υποχρέωση σύναψης δανείου (γνμδ), ΔΕΕ 1998.773.
- Γεωργιάδη/Σταθόπουλο, Ι, Γενικές Αρχές, 1997.
- Γεωργιάδης Απ., σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 914.

- Γεωργιάδης Απ.*, Η ευθύνη του χρηματιστή έναντι του πελάτη του στην περίπτωση αγοράς πλαστών μετοχών, ΕΕμπΔ 1991.557 = Αφιέρωμα Λουκόπουλου, 1993.49.
- Γεωργιάδης Απ.*, Η κατ' ΑΚ 919 ευθύνη της τράπεζας απέναντι στους πελάτες της, ΕλλΔνη 1992.55.
- Γεωργιάδης Απ.*, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.485.
- Γεωργιάδης Απ.*, Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 1996.
- Γεωργιάδης Απ.* Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου, 2002.
- Γεωργιάδης Απ.*, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, 1998.
- Γεωργιάδης Απ.*, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1999.
- Γεωργιάδης Απ.*, Η νομολογιακή εφαρμογή του άρ.281 ΑΚ στο ενοχικό δίκαιο, Αρμ. 1998.525.
- Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2001.
- Γεωργιάδης Απ.*, Ευθύνη τράπεζας έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής πολιτικής της. Ανήθικη πρόκληση ζημίας με τη μορφή παροχής εσφαλμένων πληροφοριών από μια τράπεζα σε μια άλλη σχετικά με τη φερεγγυότητα κάποιου προσώπου, ΧρΙδ 2001.372.
- Γεωργιάδης Απ. / Σταθόπουλος Μ.*, Αστικός Κώδιξ..
- Γεωργιάδης Αστ.*, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2003, I.
- Γεωργιάδης Αστ.*, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2003, II.
- Γεωργιάδης Αστ.*, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, Α' τεύχος, 1984.
- Γεωργιάδης Στ.*, Η ευθύνη της επιχείρησης παροχής επενδυτικών υπηρεσιών από την παροχή επενδυτικών συμβουλών, 2003.
- Γεωργιάδης Γ.*, Η σύναψη συμβάσεως μέσω του διαδικτύου, 2003.
- Γεωργόπουλος Δ.*, Ηλεκτρονικό Εμπόριο και Δίκαιο, ΔΕΕΤ Γ' 2000.67.
- Γεωργόπουλος Δ.*, Τρόπος τραπεζικής συμπεριφοράς που δεν βρίσκει σύμφωνη την έννομη τάξη, ΔΕΕΤ 1989, τεύχ. 21-22, σελ. 126.
- Γεωργόπουλος Δ.*, Η ευθύνη τραπεζίτης επί εκδόσεως τραπεζικής επιταγής, ΔΕΕΤ 1991.Γ.97.
- Γεωργουτσάκος Κ.*, Τράπεζαι - Τραπεζικαί εργασίαι, Οικονομική και Λογιστική Εγκυκλοπαιδεία, τόμ. ΙΧ, 1961.889.
- Γιαννακόπουλος Ν.*, Τραπεζική τεχνική, 1960.
- Γιαννόπουλος Γ.*, Internet Banking: Νομικά ζητήματα από τη διεξαγωγή τραπεζικών συναλλαγών στο διαδίκτυο, ΔΕΕΤ 2003.Γ.97.
- Γιαννόπουλος Γ.*, Ροή πληροφοριών στο διαδίκτυο, 2002.
- Γκαργκάνας Ν.*, Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και το νέο χρηματοοικονομικό πλαίσιο, ΔΕΕΤ 1998, τεύχος 14, σελ. 7
- Γκόρτσος Χ.*, Τραπεζικές υπηρεσίες και ηλεκτρονικό χρήμα μέσω του διαδικτύου "internet", in: *Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικολόγων*, Η εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας στο Εμπορικό Δί-

καιο, 1998.253.

Γκόρτσος Χ., Ο Κανονισμός 2560/2001 σχετικά με τις διασυνοριακές συναλλαγές σε ευρώ, ΔΕΕΤ 2002.40.

Γκόρτσος Χ., Τασάκος Κ., Το Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο για την Ηλεκτρονική Τραπεζική, ΔΕΕΤ 2003.93.

Γκόρτσος Χ., Οι επιχειρήσεις παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, ΔΕΕ 1996.1026.

Γκούσκου Α., Η έκταση της υποχρέωσης τράπεζας προς παροχή επενδυτικών συμβουλών, ΕΕμπΔ 1995.137.

Γραμματικάκη – Αλεξίου Α., Ηλεκτρονικό εμπόριο. Ιδιωτικό Διεθνές δίκαιο. Διεθνές ομοιόμορφο δίκαιο και κοινοτικές ρυθμιστικές προσπάθειες. Μια συγκριτική επισκόπηση. ΕΕΕυρΔ (Ειδικό τεύχος) 2001.135.

Γραμματίκας Γ., Το τραπεζικό απόρρητο, 1991.

Canaris Cl. - W., Bankvertragsrecht, 2η έκδ., 1981, I, 3η έκδ, 1998.

Canaris Cl. - W., Kreditkündigung und Kreditverweigerung gegenüber sanierungsbedürftigen Bankkunden, ZHR 1979.121.

Chandler L., The Economics of Money and Banking, 1948.

Cassou Pierre-Henry, La Reglementation Bancaire, 1997.

Δεληγιάννη-Δημητράκου Χ., Εισαγωγή στο Συγκριτικό Δίκαιο, 1997.

Δεληγιάννης, ΕρμΑΚ, άρθρο 684.

Δεληγιάννης Ι. / Κορνηλάκης Π., Ειδικό ενοχικό δίκαιο, ΙΙΙ, 1992.

Δέλλιος, Προστασία καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου, 2005.

Δέλλιος Γ., Η προστασία του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, ΝοΒ 1992.811.

Δέλλιος Γ., Η απαγόρευση απαλλακτικών ρητρών που δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης μετά την τροποποίηση των άρθρων 332 και 334 παρ. 2 ΑΚ (Αρ. 2 Ν.3043/2002), Αρμ. 3/2003.310.

Δέλλιος Γ., Το τεκμήριο υπαιτιότητας του παρέχοντος υπηρεσίες, Αρμ. 2004.189.

Δελούκας Ν., Αξιόγραφα, 3η έκδ., 1980.

Δεσποτίδου Α., Ζητήματα προστασίας του καταναλωτή στις συμβάσεις από απόσταση κατά το άρθρο 4 Ν.2251/1994, ΕπισκΕΔ 2005, 564.

Δημήτραινας Γ., Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, 2002.

Διαμαντή Ε., Ευθύνη των μεσαζόντων παροχής υπηρεσιών στο διαδίκτυο κατά το ΠΔ 131/2003, ΔΕΕ 10/2004.986.

Δούβλης Β., Η αντιμετώπιση του "ξεπλύματος βρώμικου χρήματος" από την ελληνική τραπεζική νομοθεσία, ΕλλΔνη 1995.27 = ΔΕΕΤ 1995.Β.88.

- Δούβλης Β.*, Ο δικαστικός έλεγχος λειτουργίας των ΓΟΣ στις τραπεζικές συναλλαγές, ΕΤΡΑΞΧρΔ 1999.3.
- Δούβλης Β.*, Η απελευθέρωση των τραπεζικών εγγυητών κατ' άρθρο 862 ΑΚ, 1998.
- Δούβλης Β.*, Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο, 2003.
- Δούβλης Β.*, Η υπαγωγή ή μη των τραπεζικών εγγυητών στον Ν. 2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών, ΔΕΕ 2003.876.
- Derleder / Knops / Bamberger* (Hrsg), Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht, 2004.
- Ehmann / Hadding*, EG-Überweisungsrichtlinie und Umsetzung, WM 1999, SB 3.4.
- Ellinger*, Modern Banking Law, 1987.
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών*, Ένα νόμισμα για την Ευρώπη, 2001.
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών*, Το θεσμικό πλαίσιο του ευρώ, 2001.
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών*, Οι προσαρμογές και επιπτώσεις στον ελληνικό τραπεζικό τομέα από την ΟΝΕ και την εισαγωγή του ΕΥΡΩ, 1998.
- Ένωση Ελληνικών Τραπεζών*, E- Banking, 2000.
- Escarra J., Escarra E., Rault J.*, Traité théorique et pratique de droit commercial, Les contrats commerciaux, Le mandat commercial - Les transports, par Jean Hémar, 1955.
- Escarra et Rault*, Cours de droit commercial, t.6, no 426.
- Englisch Karl*, Εισαγωγή στην νομική σκέψη, β' έκδοση, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, 1986.
- Ebenroth/Boujong/Joost-Thessinga*, Bd. 2, BnakR, Rn. I 11.
- Ζάϊκος Ν.*, Διεθνές Ομοιόμορφο Δίκαιο, Σημείο Επαφής του Διεθνούς και του Εθνικού Δικαίου, Ορισμένες σκέψεις, ΕΕΕυρΔ, 3/2002.
- Ζαχάρωφ*, Το πρόβλημα της κωδικοποίησης των κανόνων του εμπορικού δικαίου, ΕλλΔνη 1988.265.
- Ζέπος Π.*, Ενοχικόν Δίκαιον, Α' Γενικό Μέρος, εκδ.β', 1955.
- Ζέπος Π.*, Ενοχικό Δίκαιο, Β' Μέρος Ειδικό (Β' εκδ) 1965.
- Fischer G. C.*, American Banking Structure, 1968.
- Fischer / Klanten*, Bankrecht, 2η έκδ., 1996.
- Fuchs*, Zur Lehre vom allgemeinen Bankvertrag, 1982.
- Gavalda / Stoufflet*, Droit de la banque, 1974.
- Giovannopoulos R.*, Die Harmonisierung des privatrechtlichen Bankgeheimnisses im europäischen Wirtschaftsverkehr, 2001.
- Gossmann / van Look*, Die Banküberweisung nach dem Überweisungsgesetz, WM 2000, SB 1.23.
- Godin*, σε: RGR Kommentar zum HGB, 2. Aufl., § 365 Anh. I, Anm.

- Goode R.*, Electronic Banking – The Legal Implications, 1985.
- Graveson R. H.*, The international unification of law, AJCL 1968.
- Grua F.*, Contrats bancaires, Tome 1, Contrats de services, 1990.
- Hadding*, Die EG-Richtlinie zum grenzüberschreitenden Zahlungsverkehr, in: *Horn / Schimanski*, Bankrecht.
- Hamel J. / Lagarde G. / Jauffret A.*, Droit commercial, τόμ. 2, 1980.
- Hawke J.*, New Developments in Banking. Credits control and regulatory reforms, 1980.
- Hawke, Levenson, Smith (Ed)*, Securities Activities of Banks. Bank Takeover. New products, 1981.
- Häuser*, Der Widerruf des "Überweisungsauftrags" im Giroverhältnis, NJW 1994.3121.
- Häuser*, σε: Derleder/Knops/Bamberger (Hrsg.), Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht, 2004.
- Hefermehl*, Allgemeine Geschäftsbedingungen der Banken, 1984.
- Heinsius*, Anlagenberatung durch Kreditinstitute, ZHR 1981.177.
- Herold / Lippisch*, Bank- und Börsenrecht, 1962.
- Herold H. / Hilgermann B. / Bernicken H.*, Das Kreditgeschäft der Banken, 13η έκδ., 1951.
- Heymann Kommentar zum HGB*, 1990.
- Hopt K.*, Aktuelle Rechtsfragen der Haftung für Anlage- und Vermögensberatung einschließlich Prospekthaftung, 2η έκδ., 1985.
- Hopt-Mülbert*, Kreditrecht, 1989.
- Hopt K.*, Funktion, Dogmatik und Reichweite der Aufklärungs-, Warn- und Beratungspflichten der Kredit Institute, in: Aufklärungs-, Warn- und Beratungspflichten der Banken - Bankrechtstag, 1992 (1993), σελ. 1 επ.
- Horn / Schimanski*, Bankrecht.
- Hueck-Canaris*, Recht der Wertpapier, 12η έκδ., 1986.
- Hufbauer G. C. (Ed)*, The International Framework for Money and Banking in the 1980's, χ.χρ.
- Jones R. W.*, "Bank", in: *Thomson's Dictionary of Banking (A Concise Encyclopaedia of Banking Law and Practice)*, 10η έκδ., 1952.53.
- Ιγγλεζάκης*, Το νομικό πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, 2003.
- Ιγγλεζάκης I.*, Οι νομικές ρυθμίσεις για τις ψηφιακές υπογραφές – Η Οδηγία 1999/93 ΕΚ και οι εθνικές νομοθεσίες, ΕπισκΕΔ 2000.619.
- Ιγγλεζάκης I.*, Η σύμβαση φιλοξενίας ιστοσελίδων στο διαδίκτυο (Web Hosting) - Έννοια, λειτουργία και νομική φύση, ΕπισκΕΔ 2002.995.
- Καλαμίτσης Σ.*, Το απόρρητο των τραπεζικών καταθέσεων, 1992.
- Καλαμπούκα – Γιαννοπούλου Π.*, Η προστασία του καταναλωτή στην παροχή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ΔΕΕ 2000.12.

- Καλλιμόπουλος Γ.*, Το δίκαιο του χρήματος, 1993.
- Καποδίστριας*, ΕρμΑΚ 713-729.
- Καποδίστριας*, ΕρμΑΚ, άρθρα 416, 417, 419, 726.
- Καραβάς Κ.*, Εγχειρίδιον Εμπορικού Δικαίου, Τόμος Πρώτος, 1962.
- Καραγιάννης Β.*, Το κοινοτικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές – Η οδηγία 1999/93/ΕΚ, ΔΕΕ 2000.580.
- Καραγιάννης Β.*, Η νομική προστασία της ηλεκτρονικής ανταλλαγής δεδομένων, ΔΕΕ 2000.19.
- Καραγκουνίδης Απ.*, Η ευθύνη της τράπεζας έναντι των πελατών της από την παραβίαση υποχρεώσεων προστασίας, Αρμ 1995.442.
- Καραγκουνίδης Απ.*, Η διαδικασία σύναψης χρηματιστηριακών συμβάσεων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (ιδίως η σύναψη συμβάσεων μέσω του ηλεκτρονικού συστήματος συναλλαγών), ΔΕΕ 2000.366.
- Καράκωστας Ι.*, Το δίκαιο του Internet (Νομική αντιμετώπιση του διαδικτύου), ΝοΒ 1998.1172.
- Καράκωστας Ι.*, Δίκαιο & Internet, Νομικά ζητήματα του διαδικτύου, 2001.
- Καράκωστας Ι.*, Ο αποδέκτης υπηρεσιών ως καταναλωτής, ΧρΙΔ 2003.3.
- Καράκωστας Ι.*, Βασικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή στο διαδίκτυο, ΔΕΕ 2004.499.
- Καράκωστας Ι.*, Γενικοί όροι των τραπεζικών συναλλαγών, 2001.
- Καράκωστας Ι.*, Προστασία του καταναλωτή, Ν. 2251/1994, 1997.
- Καρακατσάνης Ι.*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρα 416-418.
- Καραμούζης Ν.*, Το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα μπροστά στη νέα πραγματικότητα, ΔΕΕΤ 2002.Β.5.
- Καράσης Μ.*, σε *Γεωργιάδη / Σταθόπουλο*, ΑΚ, άρθρα 197-198, 334, 713-729.
- Καράσης Μ.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, τ.1. Δικαιοπραξία, 1996.
- Καράσης Μ.*, Συρροή δικαιοπρακτικής και αδικοπρακτικής ευθύνης. Ένα ψευδοπρόβλημα; Μελέτη στην ΕλλΔνη 2005.634.
- Καρατζένης Φ.*, Διαχείριση χαρτοφυλακίου, 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικολόγων, 2000.414.
- Καρδαράς Α.*, στο *Γεωργιάδη – Σταθόπουλο*, Εισαγωγικές παρατηρήσεις στα άρ. 681-702.
- Κάτσιος Στ.*, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, 1997.
- Καυκάς Κ.*, Ενοχικόν δίκαιον, 1973.
- Καχριμάνης Ι.*, Ακάλυπτη επιταγή, 3η έκδ., 2001.
- Καψαμπέλης Κ.*, Η τεχνολογία της πληροφορικής στις ελληνικές τράπεζες, ΔΕΕΤ 1987.Γ.31.
- Κιάντου - Παμπούκη Α.*, Δίκαιο αξιογράφων, 4η έκδ., 1993
- Κιάντου-Παμπούκη Α.*, Εμπορικά δικαιπραξία, χ.χρ.
- Κιάντου-Παμπούκη Α.*, Δίκαιο τραπεζικών εργασιών (πανεπιστημιακές παραδόσεις) χ.χρ.

- Κιάντου-Παμπούκη Α., Τροποποίηση του άρθρου 79 Ν. 5960/1933 "περί επιταγής", ΕπισκεΔ 1996.1025.
- Κεφάλια Χ., Τριτενέργειες των ενοχικών σχέσεων, 1986.
- Kent R. P., Money and Banking, 1956.
- Κιντής Στ., Συνεταιριστικές τράπεζες, 2002.
- Κλαβανίδου Δ., Καταναλωτικά δάνεια, 1997.
- Κοκκομέλης Κ., Τραπεζικές υπηρεσίες προς καταναλωτές (Retail Banking), 1995.
- Κονδύλης, Έννοια, λειτουργία και αποτελέσματα του αλληλόχρεου λογαριασμού, 1995.
- Κορδή – Αντωνοπούλου Μ., Εισαγωγή στο Χρηματιστηριακό Δίκαιο, 2003.
- Κορδή – Αντωνοπούλου Μ., Το Νομικό Πλαίσιο του Χρηματιστηρίου και η αγορά αξιών της «Χρηματιστήριο Αθηνών Α.Ε», 2006.
- Κορδή – Αντωνοπούλου Μ., Έγγραφα του Χρηματοπιστωτικού συστήματος, 1997.
- Κορδή – Αντωνοπούλου Μ., Λευκή συναλλαγματική και λευκή τραπεζική επιταγή, ΕΕμπΔ 2001.33.
- Κορδή – Αντωνοπούλου Μ., Η μετατροπή άκυρων αξιογράφων, ΕπισκεΔ 1995.241.
- Κορνηλάκης Α., Η νομική φύση των σχέσεων της τράπεζας με τον πελάτη της και τον λήπτη εγγυητικής επιστολής, Αρμ. 2004.501.
- Κοτζαμάνης Σ., Διαχείριση χαρτοφυλακίου στη θεωρία και στην πράξη, χ.χρ.
- Κοτσίρης Α., Προβλήματα αστικής ευθύνης τραπεζών έναντι τρίτων κατά την άσκηση της πιστωτικής λειτουργίας, Αρμ 1984.601 = Αφιέρωμα στον Κ. Ρόκα, 1985.229.
- Κοτσίρης Α., Εθνικό και Κοινοτικό Δίκαιο. Η εναρμόνιση στον τομέα των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΕΤραπΔ 1993.3 = Θέματα δικαίου, ΙΙ, Σύγχρονα προβλήματα εμπορικού δικαίου, 1995.78.
- Κοτσίρης Α., Πτωχευτικό Δίκαιο, 6η έκδ., 2000.
- Κοτσίρης Α., Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο, Ι, 2003.
- Κοτσίρης Α., Προσδιορισμός περιουσιακής ζημίας. Αποκατάσταση της αξίας αντικατάστασης. Θεωρία της διαφοράς και σύγκριση πραγματικής/υποθετικής περιουσίας του ζημιωθέντος, (γνμδ) Αρμ. 2004.1638.
- Κοτσίρης Α., Το εμπορικό δίκαιο στο πνεύμα της παγκοσμιοποίησης, Θέματα Δικαίου, ΙΙΙ, Σύγχρονα προβλήματα Εμπορικού Δικαίου, 2004.21.
- Κοτσίρης Α., Θέματα Δικαίου, ΙΙΙ, Σύγχρονα προβλήματα Εμπορικού Δικαίου, 2004.
- Kotsiris L., Application of administrative law to privatisations, RHDI 2002.275 = Θέματα Δικαίου, ΙΙΙ, Σύγχρονα προβλήματα Εμπορικού Δικαίου, 2004, σελ. 77 επ.
- Κοτσίρης Α., Η επίδραση του κοινοτικού δικαίου στο εμπορικό δίκαιο, ΕΕΕυρΔ 2000.781 = Θέματα Δικαίου, ΙΙΙ, Σύγχρονα προβλήματα Εμπορικού Δικαίου, 2004, σελ. 133 επ.
- Κοτσίρης Α., Εθνικό και Κοινοτικό Δίκαιο. Η εναρμόνιση στον τομέα των πιστωτικών ιδρυμάτων, ΕΤραπΔ 1993.3 = Θέματα δικαίου, ΙΙ, Σύγχρονα προβλήματα εμπορικού δικαίου, 1995.78 επ.

- Κουζιώρη Β.*, Κατάσχεση στα χέρια τράπεζας ως τρίτης, ΕΕΑρμ 1994.225.
- Κουμάντος Γ.*, ΕρμΑΚ, άρθρα 197-198.
- Κουμεντάκης Σ.*, Εγκυρότητα των συμβατικών ρυθμίσεων που αναφέρονται στην υποχρέωση των ΑΧΕ-ΕΠΕΥ για τακτική ενημέρωση του επενδυτή σχετικά με τις συναλλαγές του, ΔΕΕ 2000.1185.
- Κουσσούλης Στ.*, Σύγχρονες μορφές συναλλαγής, 1992.
- Κουσσούλης Στ.*, Παρατηρήσεις στην ΜΠρΑθ 1327/2001, ΔΕΕ 2001.381.
- Κουτσούκης Δ.*, Το τραπεζικό απόρρητο στο ιδιωτικό δίκαιο, 1994.
- Κουτσούκης Δ.*, Πρακτικά προβλήματα από την εφαρμογή του τραπεζικού απορρήτου, Δίκαιον Τραπεζών και Δίκαιον Τραπεζικών Εργασιών, Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων, ΕΕΤ, 1996, Δημερίδα 26/27 Απριλίου 1996.
- Κουτσομάρης*, Νομικά θέματα προκύπτοντα εκ της χρήσεως πιστωτικών καρτών, ΕΕμπΔ 1976.361.
- Κωστήρης Κ.*, Η ακάλυπτη επιταγή, ΕπισκεΔ 1995.235.
- Kilgus*, BB 2002.
- Köndgen*, NJW 1996.
- Λαδάς Π.*, Η προστασία του οφειλέτη στις τραπεζικές συναλλαγές, Ε.ΝΟ.Β.Ε. τεύχ. 19, 1993.13.
- Λαδάς Π.*, Η ακυρότης της δικαιοπραξίας λόγω αντιθέσεως στα χρηστά ήθη, 1979.
- Λιακόπουλος Θ.*, Η σύμβαση πρακτορείας, ΕΕμπΔ 1990.563.
- Λιακόπουλος Θ.*, Γενικό εμπορικό δίκαιο, β' έκδ., 1995.
- Λιακόπουλος Θ.*, Εγγυητική επιστολή με ρήτρα πληρωμής σε πρώτη ζήτηση και ευθύνη της τράπεζας για μη ανανέωση της επιστολής, (γνμδ), ΔΕΕ 1995.369.
- Λιακόπουλος Α.*, Αρχές και Προοπτική του Χρηματιστηριακού Δικαίου, ΔΕΕ 2000.242.
- Λιακόπουλος Θ.*, Νομικά ζητήματα από την εισαγωγή του ευρώ, ΕΕμπΔ 1998.485.
- Λιναρίτης Ι.*, Η νομοθετική ρύθμιση των ηλεκτρονικών υπογραφών μετά την ενσωμάτωση της Οδηγίας 99/93 της ΕΕ στο ελληνικό δίκαιο με το ΠΔ 150/2001, ΔΕΕ 2002.257.
- Λουκόπουλος Α.*, Η παραγγελία, 1954.
- Λουκόπουλος*, Εμπορικών Δίκαιον, β' έκδ., 1980.
- Λουκόπουλος Α.*, Η ερμηνεία των τραπεζικών συναλλαγών. Η σημασία των τραπεζικών συνηθειών, ΔΕΕΤ 1996.Γ.25.
- Larenz*, Schuldrecht, II, 13η έκδ., 1982.
- Lord Chorley*, Law of Banking, 6η έκδ., 1974.
- Μάνεσης Α. / Μανιτάκης Α.*, Κρατικός παρεμβατισμός και Σύνταγμα - 'Έλεγχος τραπεζών βάσει α.ν. 1665/1951 και ν. 431/1976, ΝοΒ 1981.1999 επ. = in: *Μάνεσης / Μανιτάκης / Παπαδημητρίου*, Η "υπόθεση Ανδρεάδη" και το οικονομικό Σύνταγμα, 1991, σελ. 13 επ.

- Μανιώτης Δ., Η ψηφιακή υπογραφή ως μέσο διαπιστώσεως της γνησιότητας των εγγράφων στο αστικό δικονομικό δίκαιο, 1998.
- Μανιώτης Δ., Ευθύνη του παρέχοντος τεχνική υποστήριξη για τη λειτουργία της ψηφιακής υπογραφής, ΚριτΕ 1999.31.
- Μανιώτης Δ., Αποτίμηση της αποδεικτικής δυνάμεως μέσων καταγραφής των τραπεζικών συναλλαγών με τους πελάτες τους, Αρμ. 1999.1025.
- Μανιώτης Δ., Ζητήματα από την ηλεκτρονική κατάρτιση των δικαιοπραξιών, Ψηφιακή Τεχνολογία και Δίκαιο, Εταιρία Νομικών Βορείου Ελλάδος 2004.
- Μαντζούφας, Ενοχικόν δίκαιον, 1975.
- Μάρκου Ι., Η ιεράρχηση των πηγών του εμπορικού δικαίου (ΕμπΝ 18), ΕλλΔ/νη 2004.17.
- Μάρκου Ι., Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, 2004.
- Μάρκου Ι., Η εμπορική εντολή πληρωμής και το χρεωστικό ομόλογο, ΕΕμπΔ 1988.573
- Μάρκου Ι., Η νομιμοποίηση του κομιστή στην επιταγή, ΔΕΕ 1995.377.
- Μάρκου Ι., Η έκδοση ακάλυπτης επιταγής ως αδίκημα του αστικού δικαίου, ΑρχΝ 2000.340.
- Μάρκου Ι., Δίκαιο Επιταγής, 3η έκδ., 2002.
- Μάρκου Ι., Σκέψεις επί της αξιώσεως του κομιστή ακάλυπτης επιταγής κατ' άρθρο 914 ΑΚ, Αρμ. 2002.6.
- Μαυρογιάννης Δ., Ασφάλεια ηλεκτρονικών συναλλαγών, ΔΕΕΤ Γ 2003.53.
- Mayer M., The Bankers, 1974.
- Malintoppi A., Les rapports entre droit uniforme et droit international prive, RCAD, 1965, 67.
- Mateucci M., Introduction a l' etude systematique du droit uniforme, 1957.
- Mattout Jean-Pierre, Droit Bancaire International, 2eme Ed., 1996.
- Μέλισσας Δ., Η συνταγματικότητα της νέας νομοθετικής ρύθμισης για τον ανατοκισμό τόκων οφειλομένων σε πιστωτικά ιδρύματα, ΕΤρΑξΧρΔ 1999.551.
- Μεντής Γ., ΓΟΣ τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ 2001.558.
- Μηνούδης Μ., Κωδικοποίηση Δικαίου Κεφαλαιογοράς, ΔΕΕ 1998.351.
- Μήτρακα Α., Οι ηλεκτρονικές υπογραφές στο ευρωπαϊκό και ελληνικό δίκαιο, ΔΕΕΤ 2003.Γ.109.
- Μιχαηλίδου, Το πρόβλημα της ηλεκτρονικής υπογραφής, Δ 2000.118.
- Μιχαηλίδης - Νουάρος Γ., ΕρμΑΚ, άρθρο 334.
- Μητροπούλου Σ., Η λειτουργία της σύμβασης ανοίγματος πίστωσης, ΕΤρΑξ ΧρΔ 2002.3.
- Μητσόπουλος Γ. / Κεραμέας Κ., Το τηλετύπημα (telex) αποτελεί αρχή εγγράφου αποδείξεως υπέρ του αποστολέα του;, ΝοΒ 1983.329.
- Milnes Holden J., The Laws and Practice of Banking, τόμ. 2, Securities for Banker's Advances, 6η έκδ., 1980-1982.
- Μιχαηλίδης-Νουάρος Γ., ΕρμΑΚ, άρθρο 334.

- Μούζουλας Σπ., Συναλλαγές μέσω internet in: *Σύνδεσμος Ελλήνων Εμπορικόλογων*, Η εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας στο Εμπορικό Δίκαιο, 1998.233.
- Μούζουλας Σπ., Σχόλια στον Κώδικα Δεοντολογίας των Θεσμικών Επενδυτών, ΔΕΕ 1998.1051.
- Μούργελας Γ., Ηλεκτρονική τραπεζική. Το πρόβλημα της υπογραφής, ΔΕΕΤ 1987.Γ.20.
- Μπαζούρος Α., Τραπεζικάί εργασίαι, Επιταγή, Α, 1968.
- Μπαλής Γ., Γενικάί αρχαί, 1961.
- Μπαλής Γ., Ενοχικόν Δίκαιον, (κατά τον Κώδικα), Εκδ.Γ' 1969.
- Μπάχας Μ. / Χατζής Γ., Εμφάνιση επιταγής σε συμψηφιστικό γραφείο, ΔΕΕΤ 1995.Α.77.
- Müller-Erzbach, Handelsrecht, 2./3. Aufl. 1928
- Neustätter, Kontokorrent-Bedingungen der Banken, 1921.
- Nobbe, Die Rechtsprechung des Bundesgerichtshofs zum Überweisungsrecht, WM 2001, SB 4.16.
- Νομολογία Τραπεζικού Αξιογραφικού και Χρηματιστηριακού Δικαίου, 2003.
- Ντούμα Μ., Περί ακάλυπτης επιταγής ή περί των ταλαιπωριών αυτής, Αρμ. 2000.142.
- Ντόστας Μ., Γενικό τραπεζικό απόρρητο και απόρρητο των καταθέσεων. Κατάσχεση των καταθέσεων, 2000.
- Οικονόμου / Θεοδοσίου, Η ηλεκτρονική τραπεζική και ο πελάτης. Η Ευρωπαϊκή Προοπτική, ΔΕΕΤ 1987.Γ.39.
- Ogilvie, Banking: The Law in Canada, 3^η εκδ., 1985.
- Oechsler, Überweisungsverkehr, in: *Derleder / Knops / Bamberger* (Hrsg), Handbuch zum deutschen und europäischen Bankrecht, 2004, σελ. 927 επ.
- Παμπούκης Κ., Τραπεζικάί πιστωτικάί συμβάσεις, 1962.
- Παμπούκης Κ., Εισηγήσεις Εμπορικού Δικαίου, 1990.
- Παμπούκης Κ., Οργανισμοί Συλλογικών Επενδύσεων σε κινητές αξίες, 1992.
- Παμπούκης Κ., Παρατηρήσεις στην ΕφΔωδ 295/1997, ΕπισκΕΔ 1998.1001.
- Παμπούκης Κ., Ειδικά ζητήματα από την έκδοση ακάλυπτης επιταγής, 1998.
- Παμπούκης Κ., Καταθέσεις χρημάτων, εις Σύμμεικτα, τομ. Β'2, 2000.
- Παμπούκης Κ., Η νομική φύση του διαμαρτυρικού στο δίκαιο ιδίως της επιταγής, ΕπισκΕΔ 2000.232.
- Παμπούκης Κ., Αδικοπρακτική ευθύνη για τη μη πληρωμή επιταγής που έχει εκδοθεί επ' ονόματι εταιρίας, (γνμδ), ΕπισκΕΔ 2004.355.
- Παναγιώτου Π., Οι επενδύσεις σε χρηματιστηριακά παράγωγα, ΕΤρΑξΧρΔ 2003.417.
- Πανταζόπουλος Δ., Phone Banking: Ένα νέο δίκτυο διάθεσης τραπεζικών προϊόντων, ΔΕΕΤ 1997.Δ.78.
- Παπαγιάννης Ι., Χρηματοδοτημένη πώληση με πιστωτική κάρτα, ΕπισκΕΔ 1996.305.
- Παπαθωμά-Μπέτγκε Α., Νομικά ζητήματα κατά τη σύναψη εμπορικών συμβάσεων στο 'Ιντερνετ,

ΔΕΕ 1999.1237.

Παπαϊωάννου Γ., Νομικά ζητήματα προστασίας του καταναλωτή από τη χρήση των τραπεζικών καρτών, ΧρΙΔ 2002.105.

Παπαϊωάννου Γ., Καταναλωτής και πλαστικό χρήμα, Συν 2001.330.

Παπαϊωάννου Γ., Η αστική ευθύνη κατά την ανάληψη από τραπεζικό λογαριασμό από μη δικαιούχο, ΔΕΕ 2001.828.

Παπαϊωάννου, Η σύμβαση από απόσταση κατά το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, ΔΕΕ 2003.153.

Παπανικολάου Π., Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.509.

Παπαντώνη Μ., Επενδυτικές συμβουλές και διαχείριση χαρτοφυλακίου, 2000.

Παπαντώνη Μ., Νομικοί προβληματισμοί σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο, ΕΕμπΔ 2001.388.

Παπαντωνίου Ν., Γενικές αρχές του αστικού δικαίου, 3η έκδ., 1983.

Παπαντωνίου Ν., Η καλή πίστις εις το Αστικόν Δίκαιον, 1957.

Παπασιώπη-Πασιά Ζ., Το εφαρμοστέο δίκαιο στον τύπο της δικαιοπραξίας κατά τη Σύμβαση της Ρώμης του 1980 για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, Αφιέρωμα στον Λάμπρο Κοτσίρη, 2004.847.

Παπασιώπη- Πασιά Ζ., Κανόνες αμέσου εφαρμογής και κανόνες ουσιαστικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, 1989.

Παπαστεργιοπούλου, Η ευθύνη των ΕΠΕΥ κατά το άρθρο 8 του ν. 2251/1994, ΧρΙΔ 2003.309.

Παραρά Σ., Συνταγματικές διαστάσεις του τραπεζικού απορρήτου, ΔΕΕΤ 1996.Γ.102.

Πάυλου Στ., Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές ενέργειες και ιδίως η οριοθέτησή της από την αποδοχή και διάθεση προϊόντων εγκληματος, Υπεράσπιση 2000.633.

Ralandt, § 675, Rn. 9, *Lwowski*, BuB Rn. 2/9.

Περάκης Ε., Γενικό Μέρος του Εμπορικού Δικαίου, 1999.

Περάκης, σχόλιο στην ΕφΘεσ 997/1995, ΔΕΕ 1995.627.

Πέρδικας Π., Εγχειρίδιον εμπορικού δικαίου, 1960.

Πετρόπουλος Δ., Ηλεκτρονική τραπεζική. Κρυπτογραφία και ηλεκτρονική υπογραφή, ΔΕΕΤ 1995.Α.102.

Πίψου Α., Τροποποιήσεις της Σύμβασης των Βρυξελλών που αφορούν την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων από τον Κανονισμό 44/2001, Αρμ. 2001.1683.

Πολίτης Ε., Οι επενδυτικές συμβουλές, ΔΕΕ 1998.933.

Prion, Allgemeine Bankpolitik, Handwörterbuch der Staatswissenschaften, II.

Ραφομανίκης Μ., σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρ. 574.

Ροδόπουλος Α., Πιστωτικοί τίτλοι, τόμ. 2ος, Τραπεζική επιταγή, 1968.

Ρόκας Ι., Εμπορικό Δίκαιο, Γενικό μέρος, 3η έκδ., 2003.

- Ρόκας Ι.*, Εμπορικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, (2^η εκδ) 1996.
- Ρόκας Ι.*, Προς ένα γενικό νόμο για το ηλεκτρονικό εμπόριο, ΔΕΕΤ Γ' 1998.9.
- Ρόκας Κ.*, Εμπορικών Δίκαιον, Γενικών Μέρους, 1972.
- Ρόκας Κ.*, Εισηγήσεις του Εμπορικού Δικαίου, 1972.
- Ρόκας Κ.*, Παραγγελία και εντολή, ΕΕμπΔ 1952.129 = Μελέται Εμπορικού Δικαίου, ΙΙ, 1971, σελ. 485 επ.
- Ρόκας Ν.*, Αξιόγραφα, 1992.
- Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, 1995.
- Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, 2002.
- Ρόκας Ν.*, Στοιχεία Πτωχευτικού Δικαίου, 1994.
- Ρόκας Ν.*, Ευθύνη τράπεζας κατ' ΑΚ 919, ΝοΒ 1992.503.
- Ρόκας Ν.*, Σύγχρονη τεχνολογία και εμπορικό δίκαιο, ΕΕμπΔ.1998.1.
- Ρούσσος Κλ.*, Η σύμβαση παραγγελίας, ΕΕμπΔ 1991.574
- Ρούσσος Κλ.*, Χρηστά ήθη και σύμβαση χρηματοδοτικού δανείου, ΕλλΔνη 1992.63.
- Pennington / Hudson / Mann*, Commercial Banking, 1978.
- Reed Ch.*, Electronic Finance Law, 1991.
- Redfeldt*, Wertpapierrecht.
- Rene David*, The International Unification of Private Law, (1971).
- Ripert G.*, Traité élémentaire de droit commercial, 1973.
- Ripert / Roblot*, Traite élémentaire de droit commercial, τόμ, 2, 10η έκδ., 1986.
- Rinck G. / Schwark E.*, Wirtschaftsrecht. Wirtschaftsverfassung, Wettbewerbsrecht, Kartellrecht und Wirtschaftsverwaltung, 6η έκδ., 1986.
- Rives - Lange / Contamine - Reynaud*, Droit bancaire, 6η έκδ., 1995.
- Rodière / Rives - Lange*, Droit bancaire, νέα έκδ., 1994
- Russel Th.*, The Economics of Bank Credit Cards, 1987.
- Σαμαρά Χ.*, Η Οδηγία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο (e-commerce) στην εσωτερική αγορά, ΔΕΕ 12/2000.1200.
- Σεπεντζής Χ.*, Παραδόσεις νομισματικής και πιστωτικής πολιτικής, 1980.
- Σινανιώτη – Μαρούδη Α/ Φαρσαρώτας Ι*, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005.
- Σιδηρόπουλος Θ.*, Το δίκαιο του διαδικτύου, 2003.
- Σκαλίδης Α.*, Εισαγωγή στο Εμπορικό Δίκαιο 5η έκδ., 2000.
- Σκαλίδης*, Δίκαιο αξιογράφων, 4η έκδ., 2001.
- Σκαλίδης*, Ζητήματα Χρηματιστηριακού Δικαίου, (Μελέτη) ΕΤρΑξΧρΔ 2001.3.
- Σπυριδάκης Ι.*, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 2004.
- Σπυριδάκης Ι.*, Μίσθωση θυρίδας θησαυροφυλακίου, ΝοΔ/ΣΔΕμΤΕ 1993.3.

- Σπυριδάκης Ι. / Περάκης Ε., ΑΚ 684.
- Σπυροπούλου-Σιάπικα, Πιστωτικές κάρτες, ΕΕμπΔ 1985.251.
- Σταθόπουλος Μ., σε Γεωργιάδη / Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρα 334, 922.
- Σταθόπουλος Μ., Σύγχρονες τεχνικές των χρηματικών συναλλαγών, ΔΕΕΤ 1994.128.
- Σταθόπουλος Μ., Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 2004.
- Σταυρόπουλος Στ., Ερμηνεία εμπορικού και ναυτικού δικαίου, 1982.
- Στενημαχίτης, Valeur, ΔΕΕΤ 1993. Α'. 99.
- Στεφανίδης Γ., Ομοιόμορφοι Κανόνες Εισπράξεως Αξιών, Οργανισμός Προώθησης Εξαγωγών (ΟΠΕ), 1990.
- Συρμακέζης, Όλα όσα θέλετε να μάθετε για τις ηλεκτρονικές πληρωμές και εισπράξεις (και δεν ξέρατε που να ρωτήσετε), ΔΕΕΤ 2003.Γ.27.
- Σχέδιο Εμπορικού Κώδικα, (Κείμενο, Εισηγητικές εκθέσεις) Μελέτες Εμπορικού και Ναυτικού Δικαίου, 1987.
- Σχέδιον Αστικού Κώδικος, ΙΙ. Ενοχικόν Δίκαιον, 1935, 1989.
- Σχινάς Ι., Επικαιρότητα ενός νέου ΕμπΚ στην αυγή του 21^{ου} αιώνα, ΕλλΔνη 1998.791.
- Saxby St., Cyclopedia of Information Technology Law, Chapter 5 Electronic Funds Transfers, 1985.
- Schlegelberger / Hefermehl, Kommentar HGB, III, 1965.
- Schönle H., Bank- und Börsenrecht, 1976.
- Schwintowski / Schäffer, Bankrecht, 1997.
- Soergel / Mühl, BGB, εισαγωγικές παρατηρήσεις στην § 765.
- Steindorff, ZHR 1985.
- Thomson's Dictionary of Banking, χ.χρ.
- Thunis X., Responsabilité du banquier et automatisé du paiements, 1996.
- Τζίβα Ε., Το ηλεκτρονικό εμπόριο και η προστασία των καταναλωτών απέναντι σε γενικούς όρους συναλλαγών, ΔΕΕ 10/2003.1039.
- Τουντόπουλος Β., Η σύμβαση χρηματιστηριακής παραγγελίας, 2005.
- Τουντόπουλος Β., Η ευθύνη των ΕΠΕΥ έναντι των επενδυτών για παράλειψη πληροφόρησης στα πλαίσια των συμβάσεων απλής λήψης και εκτέλεσης εντολών (σκέψεις σχετικές με απόφαση του γερμανικού ακυρωτικού της 5.10.1999), ΔΕΕ 2001.481.
- Τραγάκης Γ., Ελληνική τραπεζική νομοθεσία και πρακτική, 1980.
- Τραγάκης Γ., Συνεταιριστικές τράπεζες στην Ελλάδα, 1996.
- Τριανταφυλλάκης Γ., Σύμβαση τραπεζικού γύρου και εντολή μεταφοράς πίστωσης. Νομικά προβλήματα ουσιαστικού και δικονομικού τραπεζικού δικαίου, Δ 1992.401.
- Τριανταφυλλάκης Γ., Οι πρόσφατες εξελίξεις στη νομολογία σε σχέση με το τραπεζικό απόρρητο, ΕλλΔνη 1993.1445.

- Τριανταφυλλάκης Γ.*, Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών κατά τη διενέργεια πληρωμών με μεταφορά κεφαλαίων, ΔΕΕ 1996.577.
- Τριανταφυλλάκης Γ.*, Ευθύνη των ΕΠΕΥ έναντι επενδυτών από παράλειψη πληροφόρησης ή από παροχή εσφαλμένων συμβουλών, 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικών Λόγων, 2000.71 = ΧρΙΔ 2001.5.
- Τριανταφυλλάκης Γ.*, Η πρακτική της δωρεάν διενέργειας χρηματιστηριακών συναλλαγών ως αθέμιτη συμπεριφορά (Γνμδ), ΔΕΕ 2002.161.
- Τσίκα Α.*, Χρηματιστηριακές και βοηθητικές συναλλαγές, 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικών Λόγων, 1999.331.
- Τσιμικάλης Α.*, Μελέται εκ του δικαίου των τραπεζών, 1949.
- Τσιμπανούλης Δ.*, Οι επενδυτικές υπηρεσίες στο Ελληνικό και Κοινοτικό Δίκαιο, 1989.
- Τσιμπανούλης Δ.*, Χορήγηση πιστώσεων από τα μέλη του Χρηματιστηρίου σε πελάτες τους προς διενέργεια χρηματιστηριακών συναλλαγών, ΔΕΕ 1996.917.
- Τσιμπανούλης Δ.*, Η Ανώνυμη Χρηματιστηριακή Εταιρία, ΔΕΕ 1995, 603.
- Τσιμπανούλης Δ.*, Διαμόρφωση του νομικού πλαισίου της ελληνικής κεφαλαιογοράς την εικοσαετία 1980-2000. Πρόοδος και υστέρηση, ΕΤρΑξΧρΔ 2000.733.
- Τσιμπανούλης Δ.*, Η υποχρεωτική εκκαθάριση χρηματιστηριακής συναλλαγής όταν ο εντολεύς δεν καταβάλει στο μέλος του χρηματιστηρίου την αξία των αγοραζομένων μετοχών, ΔΕΕ 1997.25.
- Τσιμπής*, Η δημόσια πρόταση αγοράς μετοχών, 1994.
- Τσιριντάνης Α.*, Στοιχεία Εμπορικού δικαίου, Ι, 1962.
- Τσουτρέλλης*, Τεχνική και Οικονομική των τραπεζικών εργασιών, 1961.
- Vasseur M. / Morin*, Droit et economie bancaire, 1982-1983.
- Vortmann J.*, Aufklärungs- und Beratungspflichten der Banken, 4η έκδ., 1997.
- Welfling W.*, Money and Banking, 1969.
- Φαρσαρότας Ι./ Σινανιώτη – Μαρούδη Α.*, Ηλεκτρονική Τραπεζική, 2005.
- Φασούλας*, Η χρηματιστηριακή παραγγελία και εντολή. Η ποινική ευθύνη γενικά των εντολοδόχων και ειδικά η αστική και ποινική ευθύνη των χρηματιστών, με αφορμή την ΑΠ 1011/2000, ΑρχΝ 2001.321.
- Φίλιος*, Ενοχικό δίκαιο, 1996.
- Φίλιος Π.*, Ενοχικό Δίκαιο, Ειδικό Μέρος, Α' τόμος, Β' ημίτομος, 1997.
- Φλάμπουρας Δ.* Οι κανόνες του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου για τη Διεθνή Εμπορική Πώληση, ΔΕΕ 2000.260.
- Φουντεδάκη Κ.*, παρατηρήσεις στην ΕφΠειρ 1059/1995, ΕπισκΕΔ 1996.123.
- Χαρίση-Στάμου Η.*, Η πιστωτική κάρτα, 1984.
- Χατζηγάγιος Θ.*, Δίκαιο εμπορικών δικαιοπραξιών (πανεπιστημιακές σημειώσεις), 1997.

- Χατζηγάγιος Θ., Η επιχείρηση παροχής επενδυτικών υπηρεσιών, ΕΤρΑξΧρΔ 1997.271.
- Χατζηγιάννη Ν., Καταναλωτής και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Το στίγμα των κοινοτικών εξελίξεων, ΔΕΕΤ 1997.Δ.91
- Χριστοδουλόπουλος Α., Τράπεζες και ηλεκτρονικό εμπόριο, ΔΕΕΤ Β'-Γ' 2001.122.
- Χριστοδούλου Κ., Ηλεκτρονικά έγγραφα και ηλεκτρονική δικαιοπραξία μετά τις νέες κοινοτικές ρυθμίσεις, 2002.
- Χριστοδούλου Κ., Η έννοια της καταθέσεως και το ζήτημα του ακατάσχετου κατά τον νόμο περί του απορρήτου των τραπεζικών καταθέσεων (γνμδ), ΔΕΕ 1998.232.
- Χρυσάνθης Χρ., Η έκταση του ελέγχου στα έγγραφα της τραπεζικής ενεργού πιστώσεως, ΕΕμπΔ 1995.190.
- Χρυσάνθης Χρ., Παρατηρήσεις στην ΑΠ 856/1995, ΔΕΕ 1996.709.
- Χρυσάνθης Χρ., Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των σύγχρονων τραπεζικών συναλλαγών, 1997.
- Χρυσάνθης Χρ., Διασυνοριακές μεταφορές πιστώσεων, ΔΕΕ 2000.453.
- Χρυσάνθης Χ., Ηλεκτρονικό εμπόριο. Επιχειρηματική σκοπιμότητα και Νομική προβληματική, Συνήγορος 1997.29.
- Ψαρός Δ., Διοικητικόν Οικονομικόν Δίκαιον, Α, 1960.
- Ψυχομάνης Σπ., Ο τραπεζικός ανατοκισμός, Αρμ. 1994.1345
- Ψυχομάνης Σπ., Η νέα νομοθετική ρύθμιση για τον ανατοκισμό, ΕπισκΕΔ 1998.277.
- Ψυχομάνης Σπ., Τραπεζικό δίκαιο. Τραπεζικές συμβάσεις, Ι, 5η έκδ., 2001.
- Ψυχομάνης Σπ., Τραπεζικές δραστηριότητες αμφισβητήσιμης νομιμότητας, 2002.
- Ψυχομάνης Σπ., Οι τράπεζες και η εποπτεία τους, 2006.
- Ψυχομάνης Σπ., Περί των τραπεζικών δανείων για απόκτηση μετοχών, Γνμδ, Αρμ 2003.1872, 1875.
- Ψυχομάνης Σπ., Η διάθεση χρηματικών καταθέσεων σε ασφάλεια απαιτήσεων, ΝοΒ 1990.581.
- Ψυχομάνης Σπ., Η ενιαία τραπεζική αγορά. Κενά και αντιφάσεις της ελληνικής τραπεζικής νομοθεσίας, ΕΕΕυρΔ 1998.515.
- Ψυχομάνης Σπ., Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις, ΕΕμπΔ 1998.887.
- Ψυχομάνης Σπ., Ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας, Αρμ. 1999.914.
- Ψυχομάνη Σπ., Οι διατάξεις για την ατομική προστασία του επενδυτή σε μια ενοποιημένη προσέγγιση, Αρμ. 2000.617.
- Ψυχομάνης Σπ., Η κατάσχεση των καταθέσεων, Αρμ. 2002.987.
- Ψυχομάνης Σπ., Ηθική της τραπεζικής επιχειρηματικής ηθικής, ΔΕΕ 2004.981.
- Zöllner W., Wertpapierrecht, 14η έκδ., 1987.

